

שבוע פרשת צו - שבת הגדול

(22 - 28 March 15)

ב' - ח' ניסן תשע"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת "א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַקְחְךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתֶּם אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנִתְתִי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגְךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְצִהְרְךָ. וְנִתְתִי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתוּ וּשְׂבַעְתוּ. הֲשִׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִיךָ יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יַדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדוֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַקְחְךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ, אֱלֹהִים וְעִשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפְּנֵף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרִאיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעִשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרִינִי מְקַבֵּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאֶהְבֶּת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲדָּ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ:

וְהַעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִפֵּי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ, וְצִאֲצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שִׁמְךָ וְלוֹמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֵיךָ וַיַּחַנְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֵיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסתות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשלי־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

**שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סודור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוֹמָץ - המשתחווים תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוריו או שקובל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלוואה" (או בראשית־תבות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מספר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּ יְהוָה | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזוֹרַח־שָׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵו מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רַם עַל־כַּלְגוּיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי בִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגִבִּיהֵי לְשַׁבַּת: ו הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאשִׁית בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעְפָּר
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֶבְיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרַת הַבַּיִת
 אִם־הַבְּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

קמו.

תפילה על אריכות הנלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדְךָ עַל־אֲמַתְךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אִי־הֵנָּה אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בְּשָׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִבִּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פָּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵימָה לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אֲזַנֵּימָה לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֶף לָהֶם
 וְלֹא יִרְחוּן: ז יִדְהֶם | וְלֹא יִמְיִשׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם: ח כְּמוֹהֶם יִהְיוּ
 עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֵם הוּא: י בַּיִת אֲהַרֵן בָּטַחוּ
 בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֵם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בָּטַחוּ בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֵם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרַךְ
 יִבְרַךְ אֶת־בַּיִת יִשְׂרָאֵל יִבְרַךְ אֶת־בַּיִת אֲהַרֵן: יג יִבְרַךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטָנִים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לִיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הַמַּתִּים יְהַלְלוּיָהּ וְלֹא כָל־יִרְדֵי דוּמָה:
 יח וְאֲנַחְנוּ | נְבָרְךָ יְהִי מַעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, ז' ניסן, תשט"ו

ברוקלין.

האברך דוד אברהם שי

שלום וברכה!

לאחר שתיתקו נעם לי לקבל מכתבו מחדש אדר, ונהניתי לקרות בו מהשפעתו על סביבתו
 מכיריו וידידיו בענינם דיראת שמים, ועיקר העיקרים - בקיום דמצות מעשיות בפועל, ובדאי למותר
 לעוררו שאין להתרשם ממה שאין הדבר נעשה במהירות הרצויה, כי אין אתנו יודע עד מה, ובכל זה
 על כל או"א מאתנו לעשות ככל התלוי בו, וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקס, ובפרט כשהדברים
 יוצאים מן הלב שהם נכנסים אל הלב, אף שלפעמים - הפעולה לאחר זמן.

כבקשתו יכתבו לפאריז בהענין אודותו כותב ומזכיר במכתבו, והשי"ת יזכהו ויצליחו לבשר

טוב בענינו הוא ובכל הנ"ל.

בברכה לחג פסח כשר ושמח ולהצלחה בעניניו,

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קטו ג
- (ג) מאמר ד"ה כימי צאתך
שבת פרשת צו, שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ח ה
- (ד) שיחת שבת פרשת צו,
שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ח יא
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת צו
בלה"ק) כרך ז יח
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כד
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת צו כו
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת צו כז
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת צו סא
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת צו סב
- (יא) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן עג
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת צו עו
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עח
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת צו פא
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת צו קלה
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת צו קסג
- (יז) נביאים וכתובים
ישעיה פרק ד, משלי פרק ח קסז
- (יח) משניות – מסכת אהלות
ביאור קהתי קסט
- (יט) עין יעקב מסכת יומא קעז
- (כ) מסכת כתובות עם ביאורים
מדף מח עד דף נד קעח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים
אדמו"ר הזקן רט
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן רט
- (כג) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן ריא
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי ריג
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" ריד
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רטו
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רטו
- (כח) מאמרים קונטרסים – חלק ב'
אדמו"ר מוהרי"צ ריח
- (כט) ספר השיחות ה'ת"ש-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ ריט
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רכ
- (לא) חומש לקריאה בציבור רכב
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת צו רל
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רלא

ביאור בדרך אפשר

1 הנביא מיכה אומר על הגאולה העתידה:
 2 **פִּימִי צִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֵנּוּ נִפְלְאוֹתַי**¹, כלומר, כשם
 3 שביציאת מצרים הקדוש ברוך הוא הראה לבני ישראל ניסים ונפלאות, כך
 4 יהיה גם בגאולה העתידה לבוא ו**מִבְּאֵר אֲדָמוּר מִהַר שֶׁרִבִּי שְׁמוּאֵל**,
 5 האדמו"ר הרביעי בשושלת אדמו"רי
 6 חב"ד **בְּמַאֲמְרוֹ דִּיבוּרֵי-הַמַּתְחִיל**
 7 הפותח בפסוק **זֶה שְׁנֵאָמַר לְפָנֶי**
 8 **מֵאָה שָׁנָה** בשנת תרכ"ח, מאה שנה
 9 לפני אמירת מאמר זה בשנת תשכ"ח
 10 **(וְנִדְפַס בְּסֵפֶר הַמַּאֲמָרִים**
 11 **שְׁלוֹ**² ספר המאמרים תרכ"ח של
 12 הרבי מהר"ש), **דְּצָרִיךְ לְהַבִּין**
 13 **עֲנִין תְּלִית גְּאוּלָּה דְּלַעֲתִיד-**
 14 **לְבֹא בִּיצִיאַת מִצְרַיִם** מדוע
 15 הנביא תולה את הגאולה העתידה
 16 ביציאת מצרים (והרי לכאורה הגאולה
 17 העתידה היא עניין בפני עצמו, נעלה
 18 יותר מעניין יציאת מצרים)?
 19 **וּמִבְּאֵר** הרבי מהר"ש במאמרו,
 20 **שֶׁהַנֶּרְאָה מִדְּבָרֵי הַכֶּתוּב**
 21 **שֶׁהַשְּׁוֹאָה בֵּין הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה**
 22 **לִיצִיאַת מִצְרַיִם** היא **כִּי כִּסְדָר**
 23 **הַגְּאוּלָּה דִּיצִיאַת מִצְרַיִם, כֵּן**
 24 **יְהִיָּה גַם לַעֲתִיד-לְבֹא** וגם אז
 25 תהיה גאולה לפי אותו סדר, כפי
 26 שהולך ומפרט. **וְהִינּוּ, שְׁבַגְאוּלָּה**
 27 **הַעֲתִידָה** לבוא **יְהִיוּ כָּל**
 28 **הָעֲנִינִים שֶׁהִיוּ בִּיצִיאַת**
 29 **מִצְרַיִם, בְּסֵדֶר דּוּמָה, אֲלֵא**
 30 **שְׁלַעֲתִיד-לְבֹא יְהִיוּ עֲנִינִים**
 31 **אֵלּוּ** באופן נעלה יותר **בְּאוֹפֶן שֶׁל**
 32 **רְאִיָּה**, היינו בהתגלות מלאה (לא
 33 כמו דברים שבאים בשמיעה ואינם
 34 גלויים וקרוכים כמו דברים הנראים
 35 במוחש) ועל כך אומר הכתוב **אֲרָאֵנוּ**
 36 **נִפְלְאוֹת**, היינו שהניסים והנפלאות
 37 של הגאולה העתידה יהיו באופן של
 38 ראייה **וְזוֹהִי הַהוֹסְפָּה** המעלה והיתרון **לְעִתִיד-לְבֹא לְגַבֵּי יִצְיַאת**
 39 **מִצְרַיִם, דָּאֵף שְׁגַם בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הִיוּ נְסִיִּם** ו"נפלאות",
 40 **אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים, וְעַד לְאוֹפֶן דְּגָאָה גְּאָה**³, הניסים של יציאת
 41 מצרים היו ניסים גדולים ביותר, ובהם נס קריעת ים סוף שבו גדולת ה' באה

ביאור בדרך אפשר

42 לידי ביטוי באופן מיוחד ועל נס זה נאמרה שירת הים בה משבחים את הקדוש
 43 ברוך הוא "כי גאה גאה" (ופירש רש"י: "על כל השירות וכל מה שאקלס בו,
 44 עוד יש בו תוספת, ולא כמידת מלך בשר ודם שמקלסין אותו ואין בו")
 45 **מִכָּל-מְקוֹם לֹא הָיָה אֵץ** בניסים של יציאת מצרים, ואפילו בנס קריעת
 46 ים סוף, **עֲנִין הַרְּאִיָּה**, גילוי אלוקות
 47 באופן הנראה לעיני בשר, **וְרַק**
 48 **לְעִתִיד-לְבֹא** בגאולה העתידה
 49 **יְהִיָּה אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת** ראיית
 50 הניסים והנפלאות.
 51 **(ב) וּלְבְּאֵר זֶה** בפרטיות יותר
 52 **מִקֵּדִים** הרבי מהר"ש במאמר הנזכר
 53 **מֵה שְׁכָתוּב בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל**⁴
 54 **שְׁשׁוּרְשׁ עֲנִין יִצְיַאת מִצְרַיִם**
 55 **למעלה** באלוקות **הוא מה**
 56 **שֶׁבְּחִינּוֹת חֻכְמַה-וּבִינְיָה** כפי
 57 **שהן** בספירות העליונות **יֵצְאוּ מִן**
 58 **מִצַּר הַגְּרוֹן** במובנו הרוחני שבו
 59 **כלל** מהווה מחיצה והפסק בין המוחין
 60 **למידות** (כפי שבארם למטה יש מחיצה
 61 והפסק בין השכל והרגש), **וְהָאִירוּ**
 62 **בְּיַעֲרֵי אֲנַפִּין**, חכמה ובינה,
 63 המוחין העליונים, התגלו והאירו
 64 במידות העליונות (הנקראות יעיר
 65 אנפין, פנים זעירות, כי לעומת האור
 66 המאיר במוחין, ולמעלה מזה בבחינת
 67 אריך אנפין, האור המאיר במידות
 68 נחשב אור מועט) **וּמִזֶּה** מהארת
 69 המוחין, חכמה ובינה, במידות **נַעֲשֶׂה**
 70 **בְּיַעֲרֵי אֲנַפִּין גְּדֻלוֹת כּו'**⁵
 71 **שלא** יהיו עוד בקטנות אלא בגדלות
 72 ובהתרחבות והתפשטות. **וּמִבְּאֵר**
 73 **עוד** הרבי מהר"ש במאמרו, **שְׁכַפְאֶשׁר**
 74 **הַמוֹחִין** **דְּחֻכְמַה-וּבִינְיָה**
 75 **מְאִירִים** על-ידי **מִצַּר הַגְּרוֹן**
 76 **ולא** נעצרים בו אלא נמשכים ויורדים
 77 **להאיר** למטה **הוא כְּעֲנִין קוֹל**
 78 **מְעוֹרֵר הַכּוֹנֵה**⁶ כפי שרואים
 79 במוחש שדברים הנאמרים בקול הם בתוספת כוונה וכפי שמצינו בהלכה
 80 שמטעם זה יש לקרוא פסוק ראשון של קריאת שמע בקום רם, כדי לכוין בו
 81 יותר.
 82 והולך ומבאר את השייכות בין הארת המוחין במידות ל"קול מעורר הכוונה":

בס"ד. שבת פרשת צו, שבת
הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ח
(הנחה בלתי מוגה)

פִּימִי צִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹתַי¹,
 ו**מִבְּאֵר אֲדָמוּר מִהַר שֶׁרִבִּי שְׁמוּאֵל**
 הַמַּתְחִיל זֶה שְׁנֵאָמַר לְפָנֶי מֵאָה שָׁנָה (וְנִדְפַס
 בְּסֵפֶר הַמַּאֲמָרִים שְׁלוֹ²), דְּצָרִיךְ לְהַבִּין עֲנִין
 תְּלִית גְּאוּלָּה דְּלַעֲתִיד-לְבֹא בִּיצִיאַת מִצְרַיִם.
 וּמִבְּאֵר, שֶׁהַנֶּרְאָה מִדְּבָרֵי הַכֶּתוּב כִּי כִּסְדָר
 הַגְּאוּלָּה דִּיצִיאַת מִצְרַיִם, כֵּן יְהִיָּה גַם לַעֲתִיד-
 לְבֹא. וְהִינּוּ, שְׁבַגְאוּלָּה הַעֲתִידָה יְהִיוּ כָּל הָעֲנִינִים
 שֶׁהִיוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, אֲלֵא שְׁלַעֲתִיד-לְבֹא יְהִיוּ
 עֲנִינִים אֵלּוּ בְּאוֹפֶן שֶׁל רְאִיָּה, אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת,
 וְזוֹהִי הַהוֹסְפָּה דְּלַעֲתִיד-לְבֹא לְגַבֵּי יִצְיַאת
 מִצְרַיִם, דָּאֵף שְׁגַם בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הִיוּ נְסִיִּם,
 אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים, וְעַד לְאוֹפֶן דְּגָאָה גְּאָה³, מִכָּל-
 מְקוֹם לֹא הָיָה אֵץ עֲנִין הַרְּאִיָּה, וְרַק לְעִתִיד-לְבֹא
 יְהִיָּה אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת.

(ב) וּלְבְּאֵר זֶה מקדים מה שכתוב בכתבי
 הָאֲרִיז"ל⁴ שְׁשׁוּרְשׁ עֲנִין יִצְיַאת
 מִצְרַיִם הוא מה שֶׁבְּחִינּוֹת חֻכְמַה-וּבִינְיָה יֵצְאוּ מִן
 מִצַּר הַגְּרוֹן, וְהָאִירוּ בְּיַעֲרֵי אֲנַפִּין, וּמִזֶּה נַעֲשֶׂה
 בְּיַעֲרֵי אֲנַפִּין גְּדֻלוֹת כּו'⁵. וּמִבְּאֵר, שְׁכַפְאֶשׁר
 הַמוֹחִין דְּחֻכְמַה-וּבִינְיָה מְאִירִים על-ידי מִצַּר
 הַגְּרוֹן הוא כְּעֲנִין קוֹל מְעוֹרֵר הַכּוֹנֵה⁶. דְּהַנְּחָה,

(1) מיכה ז, טו. (2) סה"מ תרכ"ח ע' קיח ואילך. (3) בשלח טו, א. וראה תו"א בשלח סב, ב ואילך. (4) ראה פרי עץ חיים שער חג המצות פ"ז. סידור האריז"ל פיסקא עבדים היינו. (5) בהבא לקמן - ראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"ב ע' רפז ואילך. תו"ח בא קצא, סע"א ואילך. ר, א ואילך (בהוצאה החדשה - ח"א קא, סע"ב ואילך. קו, ד ואילך). סה"מ תרכ"ח ע' קכז ואילך. (6) ראה ראשית חכמה שער הקדושה ספט"ו. של"ה שער האותיות אות ק (פב, ב). שו"ע אדמו"ר

ש"פ צו, שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

1 דְהִנֵּה, עֲנֵן הַקּוֹל הוּא⁷ הַהֶבֶל הַיּוֹצֵא מֵהֶלֶב שְׁמַמְנוּ
 2 מִתְהַהֵה קוֹל פְּשוּט לֹא מוּגֵר (שְׁמוֹרֶכֶב מֵאֵשׁ מִים רוּחַ⁸ שְׁלוֹשׁ
 3 מִבֵּין אֲרֻבַּת הַיְסוּדוֹת⁹ מֵהֶם מוֹרֶכֶת הַבְּרִיאָה – אֵשׁ, מִים, רוּחַ, עֶפֶר)
 4 הַיּוֹצֵא מִן הַגְּרוֹן, וְאַחֲרָיָהּ נִחְלַק לְכ"ב
 5 הַבְּרוֹת שׁוֹנוֹת, הֵן כ"ב הָאוֹתוּיֹת,
 6 עַל-יְדֵי ה' מוֹצְאוֹת הַפֶּה
 7 שְׂבֵאֲמֻצְוֹת הָאוֹתוּיֹת בְּאוֹת לִידֵי בִטּוּי
 8 (אֶחָד ע"מ מֵהַגְּרוֹן, בּוֹמ"ף מֵהַשְּׁפִתִים,
 9 גִּיכ"ךְ מֵהַחֵךְ, דַּטְלַנ"ת מֵהַלְשׁוֹן,
 10 זֶסֶר"ךְ מֵהַשְּׁנִינִים). וְאִם-כֵּן הָרִי
 11 הַקּוֹל שֶׁל הַדִּיבּוּר בְּכ"ב הָאוֹתוּיֹת
 12 הַיּוֹצְאוֹת מִחֻמֶשׁ מוֹצְאוֹת הַפֶּה הוּא
 13 גְּשָׁמִי, הַיְנוּ, שְׁאֵפִילוּ הַקּוֹל
 14 הַפְּשוּט הַיּוֹצֵא מֵהֶלֶב שְׁעֵדִין
 15 אִינוּ מוּגֵר בַּהֲבֵרָה כּוּוֹ אוֹ אַחֲרֵת הוּא
 16 גְּשָׁמִי, וּבִפְרָט לְאַחֲרֵי שְׁנַחְלַק
 17 לְהַבְּרוֹת עַל-יְדֵי ה' מוֹצְאוֹת הַפֶּה, הָרִי הוּא
 18 הַפֶּה, וְיֵשׁ לוֹ הַבְּרָה וּבִטּוּי מִסּוּיָמִים
 19 וּמוּגֵרִים הָרִי הוּא בְּדֹאֵי קוֹל
 20 וְדִיבּוּר גְּשָׁמִי. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן
 21 מְעוֹרֵר הַקּוֹל אֶת הַפְּנוּנָה,
 22 דְקָאֵי וְהַכּוּוּנָה הִיא עַל פְּנִימִיּוֹת
 23 וְעוֹמֵק הַפְּנוּנָה, דְהֵינּוּ דְקוֹת
 24 וּפְנִימִיּוֹת שְׁפַע הַחֻכְמָה שֶׁהִיא
 25 זוֹ הַמְתַּעוֹרֶרֶת עַל יְדֵי הַקּוֹל (שְׁהֵרִי
 26 חֵיצוֹנִיּוֹת הַפְּנוּנָה כּוּוּנָה כְּלִלִית
 27 פְּשוּטָה שְׂאִינָה עֲמוּקָה וּפְנִימִית הִיא
 28 קִימַת בְּגִילּוּי אֲפִילוּ בְּדִיבּוּר רִגִיל
 29 וְשִׁקֵּט גַּם לֹא הַתַּעוֹרְרוֹת
 30 הַקּוֹל).
 31 וּמִבְּאֵר בְּמֵאֲמָר, שְׁעֲנֵן קוֹל
 32 מְעוֹרֵר הַפְּנוּנָה אִינוּ נּוֹבַע מִצַּד
 33 נְעִימוֹת הַקּוֹל, כְּמוֹ נְעִימוֹת
 34 שִׁיר הַלּוּיִם שְׁמַצַּד נְעִימָתָם
 35 בְּשִׁיר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַמְתִּיקוּ
 36 הַדִּינִים כּוּוֹ וְהַפְּכוּ אוֹתָם לַחֲסִדִּים.
 37 וּכְמוֹ-כֵן אִין זֶה קְעֲנֵן דְבִיר
 38 חֲכָמִינוּ ז"ל בְּמִשְׁנָה כָּל בְּעַלִּי
 39 הַשִּׁיר יוֹצֵאִין בְּשִׁיר וְנִמְשָׁכִין
 40 בְּשִׁיר⁹, לְפִי פְּשוּטוֹ כּוּוּנַת הַמִּשְׁנָה
 41 הִיא שֶׁהַבְּהֻמּוֹת שֵׁשׁ בְּצוּוֹאָרָן רִצּוּעָה
 42 שְׁקוּבָעָה בְּשִׁיר (כְּמִן טַבְעָתָהּ), מוֹתֵר
 43 לְהוֹצִיא אוֹתָן שְׂבֵבַת עִם הַרִצּוּעָה הַזֹּו

ביאור בדרך אפשר

לצאת אין זה נחשב משא וכן מותר למשוך אותם בשבת ברצועה הנתונה
 בשיר כי כך היא הדרך לשמור עליהן, ולפי פנימיות הדברים זהו התוכן
 הפנימי של שירת הלויים כעת הקרבת הקרבנות, ו"יוצאין בשיר" פירושו גם
 שבכוח השירה והניגון אפשר להתעלות ולצאת מגדרי המציאות האישית,
 שְׁזָהוּ גַם כֵּן מִצַּד תְּגִבּוֹרָת
 נְעִימוֹת הַשִּׁיר, אֲלֵא שְׁזָה
 פּוֹעֵל הַהֶעְלָאָה לְצֵאת מִכְּלִי
 הַגּוֹף לְגַמְרֵי (הַיִּפּוֹף הַחֲדָוָה
 שְׁנִמְשָׁכָת עַל-יְדֵי נְעִימוֹת
 שִׁיר הַלּוּיִם הַנִּזְכָּר שְׁדוּקָא
 מוֹסִיפָה בְּמִצִּיאוֹת שֶׁל הָאָדָם הַשְּׂמֹחַ),
 וּכְמוֹ-כֵן יִשְׁנוּ גַם הָעֲנָן
 דְנִמְשָׁכִין בְּשִׁיר, שֶׁהוּא עֲנָן
 הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי
 (בְּעַקְבוֹת הַהֲתַעֲלוֹת עַל יְדֵי הַשִּׁיר
 וְהַנִּיגוֹן) עַד לְמִטָּה כּוּוֹ, שְׁכָל זֶה
 הַהֶעְלָאָה, הַיּוֹצִיאָה מֵהַגְּדִירִים וְהַמִּשְׁכָּה
 שְׁנַפְעֵלַת עַל יְדֵי הַשִּׁיר הוּא מִצַּד
 נְעִימוֹת הַקּוֹל. אֲבָל עֲנָן קוֹל
 מְעוֹרֵר הַפְּנוּנָה הוּא מִצַּד עֲצָם
 עֲנָן הַקּוֹל, גַּם אִם הוּא בְּלִתי
 נְאֻה וּמְתוּק כָּלֵל אֵלָּא עֲצֵם הַרְמַת
 הַקּוֹל פּוֹעֵלַת וְעוֹרֶרֶת אֶת הַכּוּוּנָה.
 וְכֵן זֶה שְׁיֵשׁ בְּקוֹל לְעוֹרֵר אֶת
 הַפְּנוּנָה, הוּא מִפְּנֵי שְׁהוֹשְׁפֵל
 יֵר וְנִמְשָׁךְ מִן הַפְּנוּנָה בְּכַחֲנִית
 הַקּוֹל, שְׁכַפְּאֵשׁ יֵאֱמָר אֶת דְּבַר
 הַהֶלְכָה בְּקוֹל, יְעוֹרֵר אֶת
 הַפְּנוּנָה לְכּוּוֹן לְבוֹ וְשְׁכָלוֹ
 לְהִבְיָנָה אֶת הַהֶלְכָה בְּטוֹב טַעַם
 יוֹתֵר מִכְּמוֹ אִם יִלְמַד הַהֶלְכָה
 בְּדַבּוּר בְּעֵלְמָא כּוּוֹ, בְּקוֹל שִׁקֵּט
 בְּלַבָּד (וְכֵן גַּם לְעִינֵי הַכּוּוּנָה בְּתַפְלָה).
 וּמִכְּלִי-מְקוּם מוּכָן גּוֹדֵל
 הַמִּיַּצֵּר וְהַדּוֹחֵק בְּפְנוּנָה
 הַמְתַּלְבְּשֵׁת בְּקוֹל, וְכַאֲמוֹר
 הַתְּלַבְּשׁוֹת זֹו הִיא הַשְּׁפֵלָה וְיִרְיָדָה
 פִּיּוֹן שֶׁהַקּוֹל הוּא לְבוֹשׁ גַּם
 לְפִי עֲרָף יַחֲסִית אֶל דְּקוֹת הָאוֹר
 שֶׁל הַפְּנוּנָה שֶׁהִיא כַּאֲמוֹר אֲפִילוּ
 הַקּוֹל שֶׁלֹּא מוּגֵר בְּהַבְּרוֹת מִסּוּיָמוֹת
 הוּא קוֹל גְּשָׁמִי וְאִילוּ הַכּוּוּנָה הִיא עֲנִיין
 נַפְשִׁי רוּחִי וְכַאֲשֶׁר הַרוּחָנוּת מְלוּבֶשֶׁת בְּלְבוּשׁ גְּשָׁמִי זֶה הִיא נִמְצָאָה ב'מִצַּד'⁹

הזקן א"ח ס"א ס"ה ס"א ס"ג. 7) ראה גם תניא אגה"ק ס"ה (קז, ב). 8) ראה זח"ב מג, ב (ברע"מ). קפד, ב. מאורי אור ק, יט. 9) משנה שבת נא, ב. וראה גם סה"מ תרכ"ח ע' ו ואילך.

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וברוחק. ועל-דרך-זה הוא כְּשֶׁהַמוֹחִין דְּחֻקְמָה-בִּינָה מְאִירִים
 2 על-יְדֵי מִצְר הַגְּרוֹן, שאמנם יש בכך הארה והמשכה של המוחין, אבל
 3 המוחין הם ב'מצר' שְׁמֻצָד זֶה בגלל שהמוחין מתלבשים באופן של 'מצר'
 4 נַעֲשֶׂה גְלוֹת מְצָרִים¹⁰, שֶׁהוּא עֲנֵן שֶׁל שִׁנְיָה לַמַּעֲלָה, כְּבִיכּוֹל,
 5 וְעַד לְהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר על האור
 6 האלוקי כו', שְׁזָהוּ מָה
 7 שְׁנֶאֱמַר¹¹ אוֹתוֹתֵינוּ לֹא רְאִינוּ
 8 גו', וְלֹא אֲתָנוּ יוֹדֵעַ עַד מָה
 9 ומפרשים שהכוונה על זמן הגלות
 10 שהוא זמן של העלם והסתר. וְעֲנֵן
 11 יְצִיאַת מְצָרִים, הִינּוּ שְׁפָאָו
 12 הַמוֹחִין מִן מִצְר הַגְּרוֹן
 13 לְהֵאִיר בְּיַעֲרֵי אֲנָפִין' במידות
 14 לְלֹא צְמֻצוֹם וּמִצְר הַגְּרוֹן, לֹא
 15 ב'מצר' אלא בהרחבה גדולה
 16 והתפשטות. הִינּוּ, שֶׁהַתְּפַעְלוֹת
 17 הַמַּחֲ הִיא בְּהַתְּגַלוֹת בְּלֹב,
 18 כמבואר בחסידות, אף המוח הוא
 19 שכלי וקר, יש גם בו התפעלות
 20 והתרגשות מסוימת ('מדות שבשכל'),
 21 וכאשר 'התפעלות המח' באה לירי
 22 ביטוי וגילוי מורגש בלב, אזי הארת
 23 המוחין היא ב'מצר' אלא באופן של
 24 יציאת מצרים, וְלִכֵּן בַּמִּצְב כֹּזֵה אֵין
 25 צוּרָף כָּלֵל לְעוֹרֵר אֶת הַכּוֹנֵה
 26 על-יְדֵי הַקּוֹל, בִּינּוּ שֶׁהַכּוֹנֵה
 27 כָּבֵד גְּלוּיָה בְּלֹב. וְאִזְ כֹּאשֶׁר
 28 הַמוֹחִין מְאִירִים בגילוי ובהתרחבות
 29 יִשְׁנּוּ גַם הַעֲנֵן דְּאִכִּילַת מִצָּה,
 30 שֶׁהוּא עֲנֵן מוֹחִין דְּאֶבָּא,
 31 אור אלוקי מבחינת החכמה וְכֵן ד'
 32 כּוֹסוֹת, שֶׁהוּא עֲנֵן מוֹחִין
 33 דְּאֶמָּא¹², אור אלוקי מבחינת
 34 הבינה (כמבואר בקבלה והסידות
 35 שהחכמה והבינה נקראות אב ואם כי
 36 הם ה'מולידות' את המידות באופן של
 37 'אב' – החכמה שמתגלית בתור נקודה
 38 בלבד, ו'אם' – הבינה שהיא התרחבות
 39 והסתעפות של החכמה ונקראת 'אם'
 40 הבנים' ה'מולידה את המידות), והוא
 41 המצב שֶׁהַמוֹחִין נִמְשָׁכִים וּמִתְגַּלִּים אֶל הַמִּדּוֹת לְלֹא מִצְר
 42 הַגְּרוֹן אלא בהרחבה והתפשטות.
- 1 (ג) אָמְנָם, אַף-עַל-פִּי שְׁבִיִּצְיַת מְצָרִים שלפי המשמעות הפנימית
 2 עניינה הוא יציאה מהמצרים וההגבלות ופריצת הגדרים הרגילים הִנְה
 3 הַתְּגַלּוֹת הַמוֹחִין בהרחבה והתפשטות כְּפִי שֶׁהֵם לְלֹא מִצְר
 4 הַגְּרוֹן, כמבואר לעיל, מִכָּל-מְקוֹם לֹא הִנְה עֲנֵן זֶה של הארת
 5 הַמוֹחִין העליונים בְּאוֹפֵן שֶׁל
 6 רְאִיָּה, שְׁעֲנִינָה הוּא הַשְּׁגַת
 7 הַמְהוּת בשונה מהשגה שכלית
 8 רגילה, באופן של שמיעה, שיכולה
 9 להיות גם באופן של ידיעת המציאות
 10 בלבד ללא השגה והכרה פנימית של
 11 מהות הדברים, כפי שממשיך ומבאר.
 12 וְהַעֲנֵן בְּזָה, דְּאֶף שְׁעַל-יְדֵי
 13 אִכִּילַת מִצָּה אוֹכְלִים וְקוֹלָטִים
 14 הארה אלוקית נעלית של בְּחִינַת
 15 ה'מהות הפנימיות והעצמיות
 16 דְּחֻקְמָה' שְׁמִתְלַבֵּשׁ בַּמִּצָּה,
 17 הִרִי זֶה רַק שְׁנִמְשָׁף ומאיר לאדם
 18 'מהות חֻקְמָה' על-יְדֵי אִכִּילַת
 19 הַמִּצָּה, וְעַד לְאוֹפֵן שֶׁל
 20 אִכִּילָה, שְׁמוֹרָה עַל הַמִּשְׁכָּה
 21 והקליטה של ההארה וההמשכה
 22 העליונה בְּפִנְיָמִיּוֹת, שְׁנַעֲשֶׂה דָם
 23 וּבִשָּׂר כְּבִשָּׂרוֹ, כשם שהמוזן
 24 שהאדם אוכל נכנס ונקלט בו בפנימיות
 25 והופך להיות חלק בלתי נפרד ממנו
 26 שהרי המוזן מתעכל והופך להיות חלק
 27 מדרמו ובשרו של האדם, אֲבָל אַף-
 28 עַל-פִּי-כֵן לַמְרוֹת שֶׁהַקְּלִיטָה הִיא
 29 בְּפִנְיָמִיּוֹת עֲדִין אֵינוּ מְשִׁיג כָּלֵל
 30 אֶת מַהוּת הַדְּבָר הַנִּקְלָט בו.
 31 וְעַל-דֶּרֶךְ הַמְּבַאֵר¹³ בתורת
 32 החסידות בְּעֲנֵן מֵאִמֵּר חֲכָמֵנוּ ז"ל
 33 בַּגְּמָרָא אֵין הַתִּינּוֹק יוֹדֵעַ
 34 לְקִרּוֹת אֶבָּא עַד שְׁיִטְעוֹם
 35 טַעַם דְּגָן¹⁴, שְׁאֵף שְׁעַל-יְדֵי
 36 טְעִימַת טַעַם דְּגָן יוֹדֵעַ הוּא
 37 לְקִרּוֹת אֶבָּא, וְקִרְיַתוֹ אֶבָּא
 38 הִיא בְּאוֹפֵן שְׁנִמְשָׁף (עַר צִיט
 39 זִיף הוּא חֵשׁ מְשִׁיכָה) לְאֶבּוֹ
 40 דְּוָקָא, וְלֹא יִפְנֶה לְאַחֵר
 41 זולתו, מִכָּל-מְקוֹם הִרִי אֵינוּ מְבִין וּמְשִׁיג כָּלֵל מַהוּ אֶבּוֹ
 42 כו' ואין לו כל מושג בעצם המהות של אביו וכפי שמבאר אדמו"ר

10 ראה גם תו"א שמות נז, ג ואילך. 11 תהלים עד, ט. 12 פרי עץ חיים שם. 13 ראה לקו"ת צו יב, ב. יג, ד. שער האמונה לאדמו"ר האמצעי פ"ה ואילך. סהמ"צ להצ"צ כג, א ואילך. 14 ברכות מ, סע"א.

ש"פ צו, שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

1 היצמח-צדק' בספר 'דרך מצותיך': "... עניני קריאתו 'אבא ואמא' אחר
 2 טעימתו טעם דגן, אינו ידיעה והשגה אמיתית מהו אביו - שהוא היותו
 3 מולידו וכיוצא בהיותו חלק ממוח האב ממש, ושטבעי רחמי האב על הבן
 4 לפרנסו ולכלכלו ולהספיק כל צרכיו. כי התינוק אינו מכיר בכל זה, רק קוראו
 5 'אבא' בלבד, ואמיתית הענין הוא
 6 למעלה מדעתו והשגתו". (ויתרה)
 7 **מְזֵה, שְׁגָם יְדִיעַת הַתִּינוּק**
 8 **בְּדַגָּן** שאותו הוא אוכל וקלט
 9 בפנימיותו **אֵינָה אֶלָּא יְדִיעַת**
 10 **מְצִיאוֹת הַדָּגָן** הוא יודע על
 11 מצויאותו וקיומו של הדבר **וְלֹא**
 12 **מֵהוּתוֹ** ואילו במהות הדבר אין לו
 13 כל השגה).
 14 **וְכֵן הוּא בְּעֵינָיו יְצִיאַת מְצָרִים**
 15 **שְׁמַתְגָּלִים הַמּוֹחִין** העליונים
 16 **לְלֹא מְצַר הַגְּרוֹן** אלא בהרחבה
 17 והתפשטות, **שְׁגָם כְּאֶשֶׁר** האדם
 18 למטה **מְעַמִּיק דַּעְתּוֹ וְשִׁכְלוֹ**
 19 **וּבִינְתּוֹ בְּעֵינָיו הַהִתְבּוֹנְנוֹת**
 20 **בְּגְדוּלַת אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא,**
 21 ומתבונן בעיניו אלוקות בהתעמקות
 22 רבה ויש לו השגה רחבה ללא 'מצר'
 23 **הָרִי כֵּל מַה שְׂאֵפְשֵׁר לוֹ**
 24 **לְהַשִּׁיג הוּא רַק בְּחִינַת יְדִיעַת**
 25 **הַמְצִיאוֹת וְלֹא הַשְּׁגַת הַמֵּהוּת**
 26 **כְּלָל** וגם אז מהות האלוקות נשארת
 27 למעלה מהשגתו כי סוף אדם עם שכל
 28 מוגבל לא יכול להגיע להשגה במהות
 29 האלוקות שאין בה כל הגבלה והגדרה.
 30 **וְהִגָּם שְׁמִבְשָׂרִי אַחְזָה גו'15,**
 31 נאמר "מבשרי אחזה אלוקה" ומבואר
 32 על כך בחסידות שהמשמעות הפנימית
 33 של הפסוק היא שמהתבוננות בעצמו
 34 (אופן פעולת כוחות הנפש בגוף וכן
 35 הלאה) יכול האדם לקבל השגה
 36 מסוימת בעיניו אלוקות, **הָרִי גַם**
 37 **בְּנוֹגַע לְנַפְשׁוֹ הַמְּלֻבָּשֵׁת בְּגוּפוֹ** הרי למרות שמדובר בנשמה שלו
 38 המלובשת בגוף שלו ולכאורה הוא אמור להכיר ולדעת אותה **אֵינוֹ יוֹדֵעַ**
 39 **מֵהוּתָהּ כְּלָל** ואין לו כל השגה בעצם המהות של נשמתו **כִּי-אִם**
 40 **מְצִיאוֹתָהּ בְּלִבָּד, וְהִינּוֹ שְׁמִכִּין בְּבִירוֹר** בצורה ברורה וודאית
 41 **שְׂיֵשׁ מְצִיאוֹת הַנֶּפֶשׁ שְׁמַחֲיָה אֶת הַגּוּף** והוא בהחלט מודע
 42 לקיומה של הנשמה, **אֲבָל כֵּל זֶה הוּא בְּדֶרֶךְ יְדִיעַת הַמְצִיאוֹת**

ביאור בדרך אפשר

43 **וְלֹא הַשְּׁגַת הַמֵּהוּת** כי במהותה של הנשמה אין לו השגה. **וְמָה אִם**
 44 **נַפְשׁוֹ, לְהִיּוֹתָהּ רוּחָנִית, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשִּׁיג בְּחִינַת מֵהוּתָהּ,**
 45 כי אדם מוגבל שנשמתו מלובשת בגוף גשמי לא מסוגל להשיג מהות רוחנית
 46 **כִּל-שֶׁכֶּן בְּחִינַת אוֹר-אֵין-סוֹף** (אלא רק לדעת שהיא קיימת)
 47 **בְּרוּךְ-הוּא,** שנעלה לאין ערוך
 48 מהנשמה המלובשת בגוף **שְׂאֵי-**
 49 **אֶפְשֵׁר לְהִיּוֹת בּוֹ הַשְּׁגַת**
 50 **הַמֵּהוּת** ולא יתכן שלאדם מוגבל
 51 תהיה השגה במהות האלוקות. **וְהָרִי**
 52 **עֵינָיו זֶה שְׂאֵי-אֶפְשֵׁר לְהַשִּׁיג**
 53 **הַמֵּהוּת הוּא צְמֻצוֹם עֲצוּם,**
 54 היינו שאמנם יש הארה והתגלות אבל
 55 היא באה באופן של 'מצר' ו'דוחק'
 56 כהארה מאד מצומצמת **וּבְדַקוֹת**
 57 **הָרִי זֶה כְּמוֹ הַצְּמֻצוֹם שְׁעַל-**
 58 **יְדֵי מְצַר הַגְּרוֹן** כלומר, אמנם
 59 הצמצום של מצר הגרון הוא 'מצר'
 60 ו'דוחק' הרבה יותר מאשר העובדה
 61 שלא ניתן להבין ולהשיג אלוקות
 62 בהשגת המהות, אבל במובן מסויים,
 63 'בדקות' יש דימיון בין הדברים וגם אי
 64 השגת המהות נחשבת 'צמצום עצום'.
 65 **וְעַל זֶה נֶאֱמַר כִּימִי צִאֲתָךְ**
 66 **מֵאֲרֶץ מְצָרִים אֲרָאֵנוּ**
 67 **נִפְלְאוֹת,** היינו שמצד אחד הכתוב
 68 אומר שהנפלאות שיהיו לעתיד לבוא
 69 דומות לניסים שהיו ביציאת מצרים
 70 אבל מצד שני הכתוב מדגיש את
 71 המעלה והיתרון של לעתיד לבוא ביחס
 72 ליציאת מצרים ואומר **שְׁגָם**
 73 **לְעֵתִיד-לָבֹא יִהְיֶה גִילּוּי**
 74 **הַמּוֹחִין דְּחֻקְמָה-וּבִינָה שְׁלֹא**
 75 **עַל-יְדֵי מְצַר הַגְּרוֹן,** לא באופן
 76 מצומצם אלא בהתרחבות והתפשטות,
 77 **כְּמוֹ יְצִיאַת מְצָרִים, אֶלָּא**
 78 **שְׁלְעֵתִיד-לָבֹא יִהְיֶה חִידוּשׁ נוֹסֵף**
 79 ומעלה יתירה לגבי יציאת מצרים כי אז יהיה **אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת, שְׂיִהְיֶה**
 80 האור האלוקי **מוֹשֵׁג** לבני אדם למטה בעולם הזה **בְּבְחִינַת רְאִיַת**
 81 **מֵהוּת אֵין-סוֹף, וְכִמּוֹ שְׁכַתוּב¹⁶** ביעודי הגאולה **וְנִגְלָה כְּבוֹד**
 82 **הַנּוֹי וְרֵאוּ כֵּל בְּשָׂר (שְׂיִתְגַּלֶּה כַּח הָאֱלֹקִי הַפּוֹעֵל** המהווה
 83 ומחיה ומקיים **שְׁבִנְפָעַל¹⁷** הנבוא שהרי כל דבר בבוניאה, אפילו דומם,
 84 קיים אך ורק מכוח החיות האלקית שיש בו), **וְכַתִּיב¹⁸** ועוד נאמר על

15 איוב יט, כו. 16 ישעי' מ, ה. 17 ראה תו"ח תצוה תפא, ב ואילך (בהוצאה החדשה - ח"ב שכת, סע"ד ואילך). ועוד.
 18 ישעי' נב, ח.

כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הגאולה העתידה, פסוק נוסף המדגיש שלעתיד לבוא יהיה גילוי אלוקות
2 באופן של ראייה **פי עיני בעיני יראו, הינו** שהאלוקות תגלה באופן
3 כזה שיוכלו להבין ולהשיג באלקות **בבחינת השגת המהות ממש,**
4 **כמו ענין היראה** בגשמיות **שתופס את מהות הדבר** ולא רק
5 מהווה הוכחה למציאותו.
6 **וזהו ענין** התוכן הפנימי של מאמר
7 חכמינו ז"ל בפרקי אבות **שכר**
8 **מצוה מצוה**¹⁹, **הינו, ששכר**
9 **המצוה הוא מה שלעתידי-**
10 **לבא יתגלה עצם מהות**
11 **המצוה,** דבר שכיום הוא נעלם
12 ונסתר, **כמו במצות אכילת**
13 **מצה, שעל-ידיה שאנו**
14 **אוכלים** וקולטים בתוכנו בפנימיות
15 **עכשו** בזמן הגלות **בחינת מהות**
16 **חכמה, יהיה לעתידי-לבא**
17 **בחינת מהות חכמה בגילוי**
18 וההשגה בכך תהיה ברורה ומוחשית
19 **כמו יראה בעיניי ממש. ועל-**
20 **דרך-זה בנוגע לכל הגילויים**
21 האלקיים הנעלים **שנמשכים**
22 מלמעלה למטה **על-ידי התורה**
23 **ומצות** שאנו עושים במשך זמן
24 הגלות, **שלעתידי-לבא יהיו**
25 **באופן של גילוי המהות כמו**
26 **ענין היראה** בעין הגשמית.
27 (ד) **וממשוף הרבי מהר"ש**
28 **במאמר**²⁰ הנזכר: **ומעתה יוכן**
29 **גם-כן, שכמו שביציאת**
30 **מצרים, הנה אחר יציאת**
31 **מצרים** שהייתה גילוי אלוקות לא
32 באופן של 'מצר' אלא בהתרחבות
33 **היה קריעת ים-סוף, כמו-כן**
34 **לעתידי-לבא כתיב**²¹ **והניף**
35 הקדוש ברוך הוא **ידו על הנהר**
36 **בעים** בחוזק ותוקף **רוחו והקהו**
37 באופן שייפתח ויבקע **לשבעה**
38 **נחלים שונים, אבל במאמר**
39 **זה אינו מסים ביאור הענין.**
40 **אף הענין יוכן על-פי המבאר**
41 **בשאר מאמרים**²² **בחילוק**
42 אודות משמעות ההבדל שבין

1 **בבחינת השגת המהות ממש, כמו ענין היראה**
2 **שתופס את מהות הדבר. וזהו ענין שכר מצוה**
3 **מצוה**¹⁹, **הינו, ששכר המצוה הוא מה שלעתידי-**
4 **לבא יתגלה עצם מהות המצוה, כמו במצות**
5 **אכילת מצה, שעל-ידיה שאנו אוכלים עכשו**
6 **בחינת מהות חכמה, יהיה לעתידי-לבא בחינת**
7 **מהות חכמה בגילוי כמו יראה ממש. ועל-**
8 **דרך-זה בנוגע לכל הגילויים שנמשכים על-ידי**
9 **התורה ומצות, שלעתידי-לבא יהיו באופן של**
10 **גילוי המהות כמו ענין היראה.**
11 (ד) **וממשוף במאמר**²⁰: **ומעתה יוכן גם-כן,**
12 **שכמו שביציאת מצרים, הנה**
13 **אחר יציאת מצרים היה קריעת ים-סוף, כמו-כן**
14 **לעתידי-לבא כתיב**²¹ **והניף ידו על הנהר בעים**
15 **רוחו והקהו לשבעה נחלים, אבל במאמר זה**
16 **אינו מסים ביאור הענין. אף הענין יוכן על-פי**
17 **המבאר בשאר מאמרים**²² **בחילוק שבין קריעת**
18 **ים-סוף שביציאת מצרים לבקיעת הנהר**
19 **דלעתידי-לבא, שענין הים הוא בחינת מלכות,**
20 **וענין הנהר הוא בחינת בינה. ועל-דרך-כללות**
21 **החילוק שבין יציאת מצרים לגאולה העתידה,**
22 **שביציאת מצרים כתיב והניף הולף לפניהם**²³,
23 **ואמרו חכמינו ז"ל**²⁴ **לשעבר (ביציאת מצרים)**
24 **אני ובית-דיני מהלף לפניהם (וכמאמר רבותינו**
25 **ז"ל**²⁵ **כל מקום שנאמר והניף - הוא ובית-דינו),**
26 **אבל לעתידי-לבא - אני לבדי, שנאמר**²⁶ **כי הולף**
27 **לפניהם ה' גו', והינו**²⁷ **שהגאולה העתידה תהיה**
28 **באופן נעלה יותר מיציאת מצרים שהיתה על-**
29 **ידי בית-דינו, דקאי על ספירת המלכות, פיון שתהיה**
30 **שתהיה מבחינת בינה. ועל-פי-זה מוכן שנוסף**
31 **לכף שלעתידי-לבא יהיה ב'זעיר אנפין' גילוי**

1 **קריעת ים-סוף שביציאת מצרים לבקיעת הנהר דלעתידי-**
2 **לבא, שענין הים הוא בחינת מלכות של עולם האצילות (בחינת**
3 **הדיבור למעלה, כנאמר ב'פתח אליה' "מלכות פה", וכפי שמבאר בחסידות**
4 **כשם שאותיות הדיבור מעלימות על אור השכל, כך הים מסמל את ענין**
5 **הכיסוי וההעלם, "עלמא דאתכסיא",**
6 **עולם שבו האור האלוקי מכוסה ונעלם,**
7 **ובעת קריעת ים סוף, ההעלם והכיסוי**
8 **'נקרע' והיה גילוי גדול ונעלה מאד)**
9 **וענין הנהר הוא בחינת בינה**
10 **של עולם האצילות (בחינת המחשבה**
11 **העליונה שגם בה יש אותיות**
12 **המעלימות אבל ההעלם של המחשבה**
13 **הוא פחות מאשר ההעלם של הדיבור,**
14 **ובגאולה העתידה אפילו ההעלם הזה**
15 **יתבטל כי האלוקות תהיה בגלוי, וזו**
16 **המשמעות הפנימית של בקיעת הנהר**
17 **לעתידי לבוא). ועל-דרך-כללות**
18 **החילוק ההבדל שבין יציאת**
19 **מצרים לגאולה העתידה,**
20 **שביציאת מצרים כתיב והניף**
21 **הולף לפניהם**²³, **ואמרו**
22 **חכמינו ז"ל**²⁴ **לשעבר**
23 **(ביציאת מצרים) אני ובית-**
24 **דיני מהלף לפניהם (וכמאמר**
25 **רבותינו ז"ל**²⁵ **כל מקום**
26 **שנאמר והניף - הוא ובית-**
27 **דינו), אבל לעתידי-לבא - אני**
28 **לבדי, ללא בית הדין של מעלה**
29 **שנאמר**²⁶ **כי הולף לפניהם**
30 **ה' גו', וכאן נאמר "ה" ללא וא"ו**
31 **החיבור והינו**²⁷ **שהגאולה**
32 **העתידה תהיה באופן נעלה**
33 **יותר מיציאת מצרים שהיתה**
34 **על-ידי בית-דינו, דקאי על**
35 **ספירת המלכות, פיון שתהיה**
36 **מבחינת בינה שבסדר הספירות**
37 **נעלית יותר מבחינת המלכות שהיא**
38 **הספירה האחרונה.**
39 **ועל-פי-זה מוכן שנוסף לכף**
40 **שלעתידי-לבא יהיה ב'זעיר**
41 **אנפין' המידות העליונות גילוי**
42 **המוחין דחכמה ובנינה שלא**

19 אבות פ"ד מ"ב. 20 סה"מ שם ע' קכא. 21 ישע"י יא, טו. 22 ראה לקו"ת צו טז, ד ואילך. שער האמונה לאדמו"ר האמצעי פנ"ב ואילך. 23 בשלח יג, כא. 24 שמו"ר פ"ט, ו. 25 שם פ"ב, ג. 26 ישע"י נב, יב. 27 ראה אוה"ת בא ע' רצא ואילך. נ"ך ח"א ע' תפו.

ש"פ צו, שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 על-ידי מצר הגרון (כמו ביציאת מצרים, אָבֵל) באופן של
 2 ראית המהות (ארָאָנוּ נִפְלְאוֹת), כמבואר לעיל באריכות, זה יתרון
 3 שיהיה לעתיד לבוא לגבי יציאת מצרים באותו ענין עצמו של גילוי המוחין
 4 ללא 'מצר' תתגלה אִז לעתיד לבוא מְדַרְגָה נְעֻלִית יוֹתֵר מִמָּה
 5 שְׁהִיָה בִיציאת מצרים, והיא
 6 מדרגה שביציאת מצרים לא באה לידי
 7 גילוי כלל וְהִינֵנו²⁸, שְׁבִיציאת
 8 מְצָרִים הִיְתָה הִיציאה רַק
 9 ממצר הגרון, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
 10 נִמְשָׁף אֹר המוחין אֶל
 11 המדות בהרחבה והתפשטות,
 12 כמבואר לעיל, אָבֵל לְעֵת־לְבָא
 13 תְהִיָה הִיציאה ממצר ההשגה
 14 עצמה, בְּחִינַת בִּינָה (נְהַר),
 15 כלומר, לא רק יציאה מה'מצר'
 16 וההגדרה בהשפעת המוחין אל המידות
 17 אלא יציאה מהגדרים של המוחין
 18 עצמם שְׁעַל-יְדֵי-זֶה יוֹמְשָׁף
 19 בְּחִינַת המוחין מִבְּחִינָה
 20 שְׁלִמְעֵלָה מִהִמּוֹחִין. וְגַם
 21 בְּחִינָה נְעֻלִית זו (ולא רק
 22 ההשפעה ממוחין למידות) תתגלה
 23 לְמִטָּה בְּאֹפֶן שֶׁל רְאִית
 24 הַמְהוֹת.

1 וְכֵל זֶה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעִבּוּדְתֵנוּ כֹּל זְמַן מְשָׁף הַגְּלוּת²⁹, וּבִפְרָט
 2 הַגְּלוּת²⁹, כמבואר בספר התניא שהגילויים האלו קיים שיהיו לעתיד לבוא
 3 תלויים במעשנו ועבודתנו בזמן הגלות וּבִפְרָט בְּעֵנֵן הִיציאת מְצָרִים
 4 כפי שהוא בא לידי ביטוי בעבודת ה' הרוחנית של כל אחד ואחד, שְׁזֶהוּ
 5 שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁰ במשנה
 6 בְּכֹל דּוֹר וְדוֹר (וְרַבְנּוּ הַזְּקֵן
 7 מוֹסִיף³¹: וּבְכֹל יוֹם וְיוֹם)
 8 חֵיב אָדָם לְרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ
 9 כְּאִלּוּ הוּא יָצָא (הַיּוֹם)
 10 מִמְצָרִים ובמובן הרוחני 'יציאת
 11 מצרים', היינו עבודת ה' באופן של
 12 יציאה מהגדרים וההגבלות, שייכת
 13 בכל זמן ובכל מקום, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
 14 זוֹכִים לְקִיּוֹם הַיַּעוֹד כִּימֵי
 15 יָצָא מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאָנוּ
 16 נִפְלְאוֹת.

12 וְכֵל זֶה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעִבּוּדְתֵנוּ כֹּל זְמַן מְשָׁף הַגְּלוּת²⁹, וּבִפְרָט
 13 בְּעֵנֵן הִיציאת מְצָרִים, שְׁזֶהוּ שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁰ בְּכֹל דּוֹר וְדוֹר
 14 (וְרַבְנּוּ הַזְּקֵן מוֹסִיף³¹: וּבְכֹל יוֹם וְיוֹם) חֵיב אָדָם לְרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא
 15 יָצָא (הַיּוֹם) מִמְצָרִים, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה זוֹכִים לְקִיּוֹם הַיַּעוֹד כִּימֵי יָצָא מֵאֶרֶץ
 16 מִצְרַיִם אֲרָאָנוּ נִפְלְאוֹת.

(28) ראה גם סה"מ שם ס"ע קמג (שכנראה הוא קיצור ורושם לד"ה כימי צאתך). (29) ראה תניא רפ"ז. (30) משנה פסחים קטז, ב. (31) תניא רפמ"ז.

אגרות קודש

ב"ה, י"א ניסן, תשט"ו
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מה' ניסן עם הפ"ג המוסגר בו, הנה קראתיו היום על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נב"מ זי"ע. ומי"ש בהנוגע לשיעוריו אשר אין לו פה להשיב כו', הנה אפילו את"ל שצודק הוא בכל הסיבות שפורטם במכתבו, הנה ידוע פסק תוה"ק אשר אף שאונס רחמנא פטרי', הנה כמאן דעביד לא אמרינן, ובפרט כיון שעל פשעים תכסה אהבה, וידוע הערמת הקלוגניקער כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר הנה גם סיבות הנ"ל טעונים בדיקה, ויה"ר שעכ"פ מכאן ולהבא כל יחסר המוג.

בנועם קבלתי ברכתו וכהבטחת הקב"ה הנה כל המברך יתברך, ויחוג הוא וכל ב"ב שיחיו את חג המצות הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה בכשרות ובשמחה ויבשר טובות אודות כל אלו הנזכרים במכתבו.

בברכת החג.

בס"ד. שיחת שבת פרשת צו, שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

- 1 א. בנוגע לשבת הגדול - כותב רבינו הזקן בשולחנו¹ (מיוסד² על דברי גדולי ישראל שלפניו): "נוהגין
2 במדינות אלו שבשבת הגדול במנחה.. אומרים עבדים היינו וכו', לפי שבשבת הגדול היתה התחלת
3 הגאולה והנסים".
4 ויש לומר, שענין זה בא בהמשך להמבואר בסעיף שלפני-זה³ ש"שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת
5 הגדול לפי שנעשה בו נס גדול כו", ובסעיף זה מוסיף עוד טעם:
6 רבינו הזקן מבאר את ה"נס גדול" שנעשה בשבת שלפני הפסח (שלכן "קורין אותו שבת הגדול") -
7 "שפסח מצרים היה מקחו מבעשור לחודש.. ואותו היום שבת היה.. וכשלקחו ישראל פסחיהם באותו
8 שבת, נתקבצו בכורי אומות העולם אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושין כך. אמרו להם, זבח פסח
9 הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים. הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל,
10 ולא רצו. ועשו הבכורות עמהם מלחמה, והרגו הרבה מהם, וזהו שכתוב⁴ למכה מצרים בכוריהם. וקבעו
11 נס זה לזכרון לדורות בשבת, וקראוהו שבת הגדול"⁵.
12 וממשיך רבינו הזקן: "ולמה לא קבעוהו בעשירי לחודש סתם, בין שחל בשבת בין שחל בחול
13 (כקביעות שנה זו), כדרך שנקבעו כל המועדים?" ומבאר טעם הדבר⁶.
14 ועל זה מוסיף בסעיף ב' שיש ענין נוסף בשבת הגדול - "שבשבת הגדול היתה התחלת הגאולה
15 והנסים":
16 הכוונה בזה בפשטות היא - שהתחלה של גאולת מצרים היתה בשבת שלפני הפסח, כי ענינו של
17 יום השבת הוא ש"מינייה מתברכין כולהו יומין"⁷, כך שכל הענינים שישנם בימי השבוע כלולים הם
18 ביום השבת שלפני-זה. ונמצא, שהגאולה והנסים שבפסח, כלולים ומתחילים בשבת שלפני הפסח. ולפי
19 טעם זה אתי שפיר הקביעות בשבת דוקא, כי כל ענין "התחלת הנסים והגאולה" לפני פסח הוא רק מצד
20 ענינו של יום השבת.
21 ולהעיר, שהענין ד"מינייה מתברכין כולהו יומין" ישנו אמנם בכל שבת, אבל זהו רק בהעלם, ואילו
22 בשבת הגדול היה זה בגילוי, כי כללות ענין יציאת מצרים הוא ענין הגילוי, כמבואר בכמה מקומות⁸
23 שהענין דיציאת מצרים הוא היציאה ממעמד ומצב של עיבור, שהוא ענין ההעלם - לענין הלידה, שהוא
24 ענין הגילוי. ובהתאם לכך, הנה גם בשבת שלפני פסח, שמינייה מתברכין כולהו יומין, "היתה התחלת
25 הגאולה והנסים" בגילוי; וענין זה קשור גם עם ה"נס גדול" ד"למכה מצרים בכוריהם" שהיה באותו
26 שבת - שהוא נס גלוי.
27 ב. ועל-פי-זה יש לבאר גם את דברי רבינו הזקן בנוגע ל"נס גדול" שאירע בשבת שלפני הפסח -
28 שאינו מביא את דברי ה'טור', אלא דברי ה'תוספות':
29 ב'טור'⁹ (וכן ב'כל בו'¹⁰) איתא, שבאותו שבת "לקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי
30 מיטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם. והשיבו, לשחטו לשם פסח במצות ה' עלינו, והיו שנייהם קהות
31 על ששוחטין את אלהיהן, ולא היו רשאים לומר להם דבר".

(6) ראה גם שיחת ש"פ אחרי, שה"ג, י"ב ניסן דאשתקד
בתחילתה (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ט ע' 267 ואילך). וש"נ.
(7) זח"ב סג, ב. פח, א.
(8) יחזקאל קאפיטל טו. וראה תו"א ר"פ וארא. ובכ"מ.
(9) אור"ח שם.
(10) סמ"ז.

(1) אור"ח סת"ל ס"ב.
(2) אף שרבינו הזקן אינו זוקק לראיות ויסודות כו' (וראה גם
שו"ת הצ"צ תאו"ח סק"א. חיר"ד סרמ"ה. ועוד).
(3) ס"א.
(4) תהלים קלו, יו"ד.
(5) ראה גם שיחת ש"פ צו, שה"ג, ח' ניסן תשכ"ד ס"א ואילך
(תורת מנחם - התוועדויות חל"ט ס"ע 264 ואילך). וש"נ.

- 1 ואילו ב'תוספות'¹¹ הובאו דברי המדרש¹² ש"כשלקחו פסחיהם באותה שבת נתקבצו בכורות.. אמרו
2 להן זבח פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים. הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו
3 ישראל, ולא רצו. ועשו הבכורות מלחמה, והרגו מהן הרבה, הדא-הוא-דכתיב למכה מצרים בבכוריהם".
- 4 ויש לעיין למה הביא רבינו הזקן את הטעם שהובא ב'תוספות', ולא את הטעם שהובא ב'טור'?
- 5 ג. ואין לומר שרבינו הזקן לא הביא הטעם שב'טור', בגלל הקושיא שהקשו על דברי ה'טור', ש"לפי
6 טעם זה הוה-ליה למיקרי לכולהו יומי דמעשור לחודש עד ערב הפסח "ימים גדולים" דבכולם נעשה
7 נס"¹³ - שהרי יש על זה שני תירוצים:
- 8 א) "עיקר הנס היה בהתחלתה, שאז היה עיקר קהיון שיני המצרים, אבל אחר שעבר היום הראשון,
9 כיון דרשו דשו"¹³.
- 10 ב) בימים שלאחרי-זה, לא האמינו המצריים שבני ישראל אכן יעשו זאת (לשחוט את השה) בפועל,
11 כי אם כוונתם לעשות זאת, מדוע אינם עושים זאת מיד. - בשלמא בנוגע ליום השבת, ידעו המצריים
12 שבני ישראל לא עושים בו מלאכה (כדאיתא במדרש¹⁴ שמשה רבינו פעל אצל פרעה ליתן לבני ישראל
13 את יום השבת בתור יום מנוחה), ולכן חשבו שישחטו את השה למחרתו, אבל בראותם שגם למחרת
14 אינם שוחטים את השה, שוב לא האמינו עוד לבני ישראל שעומדים הם לשחוט את השה. ולכן היה
15 הנס רק ביום השבת¹⁵.
- 16 ד. ויש לומר הביאור בזה:
- 17 החילוק שבין ב' הטעמים הוא - שלפי הטעם שהובא ב'טור', לא היה זה נס גלוי, אלא בהעלם.
- 18 ובהקדים קושיית ה'בית חדש'⁹: "למה יהיו שיניהם קהות עכשיו ביותר, וכי לא היו מצריים יודעין
19 שישראל שוחטין ואוכלין אלים וכבשים בכל יום ויום" (וכמו שכתוב¹⁶ "כי לא יוכלון המצרים לאכול
20 את העברים לחם כי תועבה היא למצרים", ופירש רש"י, "דבר שנאוי הוא למצרים לאכול את העברים.
21 ואונקלוס נתן טעם לדבר" - "ארי בעירא דמצראי דחלין ליה, עבראי אכלין")?
- 22 ותירץ: "ונראה שישראל הודיעו למצריים שמצות ה' עלינו לשחטו למטה, כי בזה יושחט גם למעלה",
23 והיינו, שהשינוי בלקיחת ושחיתת השה בעשור לחודש היה רק בנוגע לכוונת השחיטה - שכוונתם היתה
24 לשחוט את העבודה-זרה של מצרים, מה-שאיין-כן עד עתה היתה כוונת השחיטה לצורך האכילה בלבד
25 (ולא בשביל לבטל את העבודה-זרה, שהרי אדרבה: "הללו עובדי עבודה-זרה והללו עובדי עבודה-
26 זרה"¹⁷).
- 27 וכיון שבפועל ובגלוי לא היה שום שינוי בלקיחת ושחיתת השה (שהרי גם עד עתה היו ישראל שוחטין
28 ואוכלין אלים וכבשים בכל יום), והשינוי היה רק בנוגע למחשבה וכוונה - נמצא, שלא היה זה נס בגלוי,
29 אלא נס בהעלם (בענין הכוונה).
- 30 ונוסף לזה: גם השינוי בענין הכוונה - היה רק אצל בני ישראל, ואילו אצל המצריים לא היה בנס
31 שום פעולה חיובית, אלא רק פעולה שלילית, ש"לא היו רשאים לומר להם דבר", כך שהנס הוא בהעלם.
- 32 ואילו הנס ד"למכה מצרים בבכוריהם" הוא נס בפועל ובגלוי, ובאופן שאצל המצריים גופא נעשה
33 השינוי דאיתהפכא, ובזה גופא - לא רק באופן ד"וסכסכת מצרים במצרים"¹⁸, אלא יתירה מזה: "למכה
34 מצרים בבכוריהם", והיינו, שהענין דאיתהפכא היה אצל "בכורי מצרים", שמורה על התוקף והמובחר
35 והעיקר של מצרים (שכל שאר מצרים טפלים ובטלים אליהם ונמשכים אחריהם)¹⁹, והיינו, שגם התוקף

(17) ראה זח"ב קע, ריש ע"ב. מכילתא בשלח יד, כח. שמו"ר
פמ"ג, ח. הובא ביל"ר בשלח שם, כט.
(18) ישע"י יט, ב.
(19) כמו שכל הגאולות נמשכות אחר גאולת מצרים, שלכן
היתה גאולת מצרים יכולה להיות גאולה שלימה, כידוע שאילו
זכו כו' (ראה לקו"ש ח"כ ע' 230. וש"נ).

(11) ד"ה ואותו - שבת פז, ב.
(12) מדרש תהלים עה"פ. ועוד.
(13) ב"י שם.
(14) שמו"ר פ"א, א, כח.
(15) ראה באר היטב שם.
(16) מקץ מג, לב.

1 דמצרים סייע לקדושה (שעל-ידי-זה נעשית הוספה בקדושה) - מעין כללות הענין דיציאת מצרים שהיה
 2 גם באופן דאתהפכא, שהמצריים עצמם שילחו וגירשו את בני ישראל ממצרים²⁰.

3 ה. ועל-פי-זה מובן הטעם שרבינו הזקן מביא (לא את דברי ה'טור', אלא) את דברי ה'תוספות' -
 4 שהנס דשבת הגדול הוא "למכה מצרים בבכוריהם":
 5 כי נתבאר לעיל בדברי רבינו הזקן ש"בשבת הגדול היתה התחלת הגאולה והנסים" של יציאת מצרים,
 6 וזהו לפי שענינו של יום השבת הוא ש"מינה מתברכין כולהו יומין".

7 וכיון שהענין דיציאת מצרים הוא ענין הגילוי (כנ"ל סעיף א), הנה גם ה"נס גדול" שהיה בשבת
 8 שלפני הפסח (שממנו מתברך הפסח) צריך להיות נס גלוי.

9 ולכן הביא רבינו הזקן את דברי ה'תוספות' שה"נס גדול" הוא הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם"
 10 (ולא את דברי ה'טור' שהנס הוא ש"היו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן, ולא היו רשאים לומר
 11 להם דבר") - כי רק נס זה הוא נס גלוי (כנ"ל סעיף ד).

12 ו. "והימים האלה נזכרים ונעשים"²¹ - שעל-ידי-זה ש"נזכרים", חוזרים ו"נעשים" אותם ענינים כפי
 13 שהיו בפעם הראשונה, ובאופן גלוי.

14 ולא עוד אלא שבענין זה ניתוסף עתה עוד יותר מכפי שהיה ב"שבת הגדול" בפעם הראשונה, כפי
 15 שיתבאר לקמן.

* * *

16 ז. כדי לבאר מה ניתוסף עתה בענינו של "שבת הגדול" - יש להקדים ולבאר תחילה מה שכתוב²²
 17 "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות":
 18 איתא בזהר²³: "כתיב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. כימי, כיום מיבעי ליה, דהא בחד
 19 זמנא נפקו?"

20 ומתוך בזהר: "כאינון יומין עילאין וכו'", והיינו, שיציאת מצרים היתה קשורה עם ה"יומין עילאין"
 21 שהם ז' הספירות, כמו שכתוב²⁴ "מצות יאכל את שבעת הימים", כך שביום אחד של יציאת מצרים יצאו
 22 ממצרים וגבולים כל שבעת הימים, ז' הספירות. ולכן נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים", לשון רבים.
 23 ותירוצו נוסף - כפי שמביא כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁵,

24 - שלהיותו בן יחיד, התחילה נשיאותו מיד באותו רגע ממש שבו נסתלק אביו (כמבואר ברמב"ם²⁶
 25 "שהמלכות ירושה.. כל השררות וכל המינויין שבישראל ירושה לבנו כו", ללא צורך בפעולה נוספת),
 26 ביום ב' ניסן²⁷, שחל בימים שלפני השבת, ועולה ביום השבת שלאחריו, שבו נעשה הענין ד"ויכולו"²⁸
 27 בנוגע לכל עניני השבוע, שעומדים באופן של כלין²⁹ ויציאה מכל המיצרים וגבולים (בדוגמת הענין
 28 דיציאת מצרים), ועד לעליה לבחינת עתיקא קדישא, שבכחות הנפש הוא ענין התענוג; וזהו גם הפירוש
 29 השני ב"ויכולו", מלשון תענוג²⁹. ועל זה נאמר "חמדת ימים אותו קראת"³⁰, וכן "וקראת לשבת עונג"³¹
 30 (דלכאורה, היכן מצינו שנקרא כך בתורה? אלא זהו מה שכתוב "ויכולו", שהוא ענין התענוג)³² -

27 ראה גם שיחת ש"פ אחרי, שה"ג, י"ב ניסן דאשתקד ס"ב
 ובהערה 11 (תורת מנחם - התועודיות חמ"ט ע' 268).
 28 בראשית ב, א.
 29 ראה אוה"ת עה"פ (כרך א - מב, ב ואילך. כרך ג - תקח,
 א ואילך).
 30 תפלת העמידה דש"ק.
 31 ישעי' נח, יג.
 32 ראה מחזור ויטרי תפלת שבת סק"ג. בעה"ט בראשית שם,

ב.

20 ראה ס"פ שמות. בא יב, לג. ועוד.
 21 אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת'
 בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
 22 מיכה ז, טו.
 23 ח"ג קעו, א. וראה ח"א בהשמטות רסא, ב.
 24 בא יג, ז. וראה לקו"ת פרשתנו יב, ב. סידור (עם דא"ח)
 סדר הגדה רחצ, ב. ובכ"מ.
 25 רד"ה כימי צאתך תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 159).
 26 הל' מלכים פ"א ה"זיב.

- 1 ש"מזמן יציאת מצרים עד גאולה העתידה לבוא במהרה בימינו אמן, הם ימי צאתך מארץ מצרים,
 2 ולכן אמר כימי לשון רבים". והיינו, שיציאת מצרים היא התחלת הגאולה העתידה, כך שבכל יום יוצאים
 3 ממצרים ומתקרבים לביאת המשיח.
- 4 וב' תירוצים אלו - "אלו ואלו דברי אלקים חיים"³³, שכן הוא אפילו בענין של מחלוקת, ועד
 5 למחלוקת של בית-שמאי ובית-הלל, שעל-זה אמרו "בית-שמאי במקום בית-הלל אינה משנה"³⁴, והיינו,
 6 שלא זו בלבד שאין הלכה כבית-שמאי, אלא עוד זאת ש"אינה משנה", ואף-על-פי-כן "אלו ואלו דברי
 7 אלקים חיים", ועל-אחת-כמה-וכמה בנידון-דין, שמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, כיון שאפשר
 8 לתווכן ביניהם.
- 9 ח. והענין בזה: עיקר הענין דיציאת מצרים נגמר ונשלם בקריעת ים-סוף, שהרי לפני-זה היה עדיין
 10 פרעה בתקפו, ובני ישראל התיירומו ממנו, ורק בקריעת ים-סוף נגמר ונשלם הענין דיציאת מצרים³⁵.
 11 ועל-דרך-זה מצינו גם בגאולה העתידה, כמו שכתוב³⁶ "והניף ידו על הנהר גו' והכהו גו'"; אלא
 12 שביציאת מצרים היה ענין הבקיעה ב"ים סוף", סופא דכל דרגין, בחינת המלכות, שהוא ענין הדיבור,
 13 ואילו לעתיד-לבוא יהיה ענין הבקיעה ב"נהר", בחינת בינה, שהוא ענין המחשבה³⁷.
- 14 אמנם, לכאורה כיצד יכולים לבוא מהבקיעה בספירת המלכות בקריעת ים-סוף לבקיעה בספירת הבינה
 15 - הרי הסדר בקדושה הוא לאט לאט כו', ואי-אפשר לדלג ולקפוץ בכת אחת?
- 16 אך על זה ישנו ה"ממוצע" בין ספירת המלכות לספירת הבינה - שזהו כללות מעשינו ועבודתנו במשך
 17 זמן הגלות, שעל-ידי-זה פועלים בכל הספירות שבינתיים, ועל-ידי-זה באים לענין הבקיעה בספירת הבינה
 18 לעתיד-לבוא.
- 19 ועל-פי-זה יש לתווכן ב' התירוצים-פירושים הנ"ל: הענין דיציאת מצרים היה אמנם בכל ז' הספירות,
 20 אבל ענין זה היה בהעלם. ואילו על-ידי מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות, בין יציאת מצרים לגאולה
 21 העתידה, הרי זה נפעל בגלוי, כך שבבוא הגאולה יהיה ענין זה בגלוי בכל הספירות.
- 22 ט. ולהעיר, שענין זה יכול להיות גם באופן של מהירות, כמאמר רבותינו ז"ל³⁸ "זכו אחישנה".
 23 ואף שמבואר ב'שערי אורה'³⁹ שיש מעלה כאשר הגאולה היא "בעתה"⁴⁰, שאז מבררים את כל
 24 הניצוצות, מבלי שישאר בגלות אפילו ניצוץ אחד, מה-שאינ-כן כאשר הגאולה היא באופן ד"אחישנה",
 25 הנה מצד המהירות יכול להיות שישאר כמה ניצוצות - הרי כשישנו מעמד ומצב ד"זכו" בתכלית
 26 השלימות, אזי ישנן ב' המעלות, הן מעלת המהירות, והן מעלת בירור כל הניצוצות,
- 27 ועד - באופן נעלה יותר מאשר ביציאת מצרים, שאף שבירור את הניצוצות, כמו שכתוב⁴¹ "ואחרי-כן
 28 יצאו ברכוש גדול", הרי במצרים נתבררו רק ר"ב ניצוצות, כמו שכתוב⁴² "וגם ערב רב עלה אתם", ועדיין
 29 נשארו פ"ו ניצוצות (במדינות אחרות), ואילו לעתיד-לבוא יתבררו כל הניצוצות, שעל-ידי-זה נוסף העילוי
 30 ד"רב תבואות בכח שור"⁴³, ונעשה שלום בריבוי וברכה בריבוי וכו'⁴⁴.
- 31 ועד שכל זה נפעל גם כאשר בני ישראל נמצאים במעמד ומצב ד"אכתי עבדי אחשוורוש אנן"⁴⁵.

(39) שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ד ואילך.

(40) ישע"י ס, כב. וראה סנהדרין שם.

(41) לך-לך טו, יד.

(42) בא יב, לח. וראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ל ע' 276.

וש"נ.

(43) משלי יד, ד.

(44) אסת"ר בסופו.

(45) מגילה יד, א. וש"נ.

(33) עירובין יג, ב. וש"נ.

(34) ברכות לו, ריש ע"ב. וש"נ.

(35) ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 331. וש"נ.

(36) ישע"י יא, טו.

(37) ראה ד"ה והניף ידו על הנהר גו' בלקו"ת פרשתנו טז, ד

ואילך. סד"ה כימי צאתך גו' שנאמר בהתוועדות (תורת מנחם -

התוועדויות חנ"ב ס"ע 221 ואילך).

(38) סנהדרין צח, א.

1 י. ועל-פי-זה מובן החידוש וההוספה ב'שבת הגדול' עתה לגבי 'שבת הגדול' בפעם הראשונה:
 2 נוסף לכך שמצד ההלכה ד"מעלין בקודש"⁴⁶ צריכה להיות הוספה בכל 'שבת הגדול' לגבי 'שבת
 3 הגדול' שלפניו - הרי מובן, שככל שהולכים ומתקרבים לביאת המשיח, הולך וניתוסף בבירור הניצוצות,
 4 שישנו מספר גדול יותר של ניצוצות שכבר נתבררו, ומובן שעל-ידי-זה ניתוסף עליו גדול יותר (וכמו
 5 שאינו דומה ענין קודם שנעשה בו המצוה לגבי לאחרי שנעשה בו המצוה).
 6 ועד שבאים לתכלית הענין - שיומשך בגלוי ובפועל, שהרי "המעשה הוא העיקר"⁴⁷, ה"מעשה" של
 7 הקב"ה, שיביא את הגאולה האמיתית והשלימה, בעגלא דידן.

* * *

8 יא. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל כימי צאתך מארץ מצרים.

* * *

9 יב. לפני הדיבור בפירוש רש"י - יש לדבר מענינא דיומא, בנוגע למצוה שהזמן גרמא (כפי שכבר
 10 דובר ונדפס⁴⁸, וכבר הכריזו על זה):
 11 כל אלו שיש להם השפעה על חוג מבני ישראל, הן חוג גדול והן חוג קטן,
 12 - ובאמת, מי הוא זה שיכול למדוד אם זה חוג גדול או חוג קטן, בה בשעה שאפילו נפש אחת
 13 מישראל היא "עולם מלא"⁴⁹, ובפרט כפי שרואים במוחש במדינה זו, שכל אחד יש לו השפעה על חוג
 14 גדול -
 15 עליהם לנצל את השפעתם כדי לפעול בנוגע לכל עניני הפסח, ובפרט בענין מצה שמורה.
 16 והענין בזה - שבכלל צריך לנצל את אפשרות ההשפעה על הזולת עבור עניני תורה ומצוות. ואפילו
 17 אלו שההשפעה שלהם היא רק בענינים גשמיים, הרי זה צריך להיות באופן ד"בכל דרכיך דעהו"⁵⁰,
 18 - ולהעיר שהענין ד"דעהו" שייך לענין המצוה, שקשורה עם ענין הדעת, כמבואר בדרושי חסידות⁵¹
 19 שזהו בדוגמת הענין ש"אין התינוק יודע לקרות אבא כו' עד שיטעום טעם דגן"⁵² -
 20 וכל-שכן אלו שיש להם השפעה ברוחניות, הרי בוודאי צריכים לנצל זאת כדי לדבר אודות כל עניני
 21 הפסח, ובפרט בנוגע לענין המצוה, שתהיה מצה שמורה וכו'.
 22 ועל-ידי-זה יפעלו אצל רוב בני ישראל, רובם ככולם ועד לכל ישראל, שיהיה אצלם חג כשר ושמח,
 23 ואז - הנה על-פי מה שכתוב⁵³ "היום אם בקולו תשמעו", תהיה ביאת המשיח ("אתי מר"⁵⁴, דא
 24 מלכא משיחא) באותו יום - "היום", שיבוא ויגאלנו, בקרוב ממש.

* * *

25 יג. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף א) אודות דברי רבינו הזקן "שב'שבת הגדול' היתה התחלת הגאולה
 26 והנסים" - הרי אין לך פירוש רש"י מתאים יותר מאשר הפירוש על הפסוק⁵⁵ "אם על תודה יקריבנו",
 27 "אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו".
 28 והרי כללות הענין ד"קרבן תודה" שייך רק כאשר ישנו בית-המקדש, ולכן הרי זה שייך לחודש ניסן,

220 שנאמר בהתוועדות פ"ג (תורת מנחם - התוועדויות חנ"ב ע' 220 ואילך). ובכ"מ.

(52) ברכות מ, סע"א.

(53) תהלים צה, ז. וראה סנהדרין צח, סע"א.

(54) סנהדרין שם.

(55) פרשתנו ז, יב.

(46) ברכות כח, א. וש"נ.

(47) אבות פ"א מ"ז.

(48) ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"א ס"ע 177 ואילך.

וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חנ"ב ע' 218 הערה 77. וש"נ.

(49) סנהדרין לז, סע"א (במשנה). וש"נ.

(50) משלי ג, ו.

(51) ראה סידור ולקו"ת שבהערה 24. ד"ה כימי צאתך גו'

- 1 כי "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל"⁵⁶, בביאת משיח, ואז יבנה גם בית-המקדש השלישי, ויוכלו
2 להקריב קרבן תודה על הנסים כו'.
- 3 ובפרטיות יותר: בניסים גופא יש חילוקי דרגות, ולדוגמא: נס פורים, הנה אף-על-פי שהיה אז מעמד
4 ומצב ש"רבים מעמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד היהודים עליהם"⁵⁷, מכל-מקום קודם שאירע הנס, היו
5 בני ישראל במעמד ומצב של מורא ופחד, עגמת-נפש וכו', אלא שלבסוף אירע נס;
6 אך ישנו אופן נעלה יותר בנס - כפי שיהיה לעתיד-לבוא ש"בשובה ונחת תוושעון"⁵⁸, כך
7 שמלכתחילה אין ענין של עגמת-נפש.
- 8 ועל-דרך הנס ד"אשד הנחלים"⁵⁹, "שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה..
9 והדרך עובר בתוך הנחל, אמרו אמוריים, כשיכנסו ישראל לתוך הנחל לעבור, נצא מן המערות בהרים
10 שלמעלה מהם, ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות, והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב, ובהר של צד
11 אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושדים בולטין לחוץ, כיון שבאו ישראל לעבור נזדעזע ההר
12 של ארץ-ישראל.. ונתקרב לצד הר של מואב, ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגום" - שכאן
13 לא היה אצל בני ישראל ענין של עגמת נפש כו', שהרי "עברו ישראל על ההרים ולא ידעו הנסים האלו,
14 אלא על-ידי הבאר.. (ש)ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרוגים כו'".
- 15 ובאופן כזה היה גם הנס של 'שבת הגדול':
- 16 ובהקדים - שכיון ש"ב'שבת הגדול' היתה התחלת הגאולה והנסים", הרי על-פי הכלל "כל התחלות
17 קשות"⁶⁰, בהכרח לומר ש"ב'שבת הגדול' היה נס נעלה יותר מאשר ביציאת מצרים. ולכאורה, מהי המעלה
18 המיוחדת בנס של 'שבת הגדול'?
- 19 אך הענין הוא - שהנס דיציאת מצרים בא לאחרי העגמת נפש דקושי השעבוד בעבודת פרך וכו',
20 מה-שאינ-כן בנוגע לנס ד"למכה מצרים בכוריהם" שהיה ב'שבת הגדול', שלא היה תחילה ענין של
21 עגמת-נפש כלל, כיון שבני ישראל לא ידעו מכל המאורע, שהרי ביום השבת לא יצאו ממקום מושבם
22 בארץ גושן, אלא בכורי מצרים באו אליהם לארץ גושן, ושאלו אותם אודות השה, ולאחרי ששמעו את
23 מענה בני ישראל, הלכו להם, ובני ישראל לא ידעו כל המשך הדברים שאירע לאחר-יזה, ורק אחר-כך
24 גילו זאת לבני ישראל, כדי שלא יהיה באופן ש"בעל הנס אינו מכיר בנסו"⁶¹.
- 25 וזוהי המעלה בנס של 'שבת הגדול' לגבי כללות הענין דיציאת מצרים - שזהו בדוגמת הנס ד"בשובה
26 ונחת תושעון" לעתיד-לבוא.
- 27 יד. הביאור⁶² בפירוש רש"י⁶³, "אם על תודה יקריבנו", "אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון
28 יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא שהם צריכים להודות, שכתוב בהן⁶⁴
29 יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה, אם על אחת מאלה⁶⁵ נדר שלמים הללו (שעל
30 זה נאמר⁶⁶ "וזאת תורת זבח השלמים"), שלמי תודה הן, וטעונות לחם האמור בענין, ואינן נאכלין אלא
31 ליום ולילה, כמו שמפורש כאן" (שזהו החידוש בפרשתנו לגבי מה שנאמר בפרשת ויקרא),

רש"י"; בהשקפה ראשונה הרי זה רש"י פשוט, אבל כאשר
מעיינים היטב, רואים שישנן המון קושיות (אף שמפרשי רש"י
אינם מתעכבים על זה), וע"פ הביאור, רואים גודל הדיקו בפירוש
רש"י בכל תיבה כו'.

(64) תהלים קז, ח. טו. כא-כב. לא.

(65) שזהו מ"ש בהתחלת פירושו "אם על דבר הודאה כו",
והוצרך לחזור ולכפול - בהתאם לכלל שכתב בפ' וארא (ו, ל)
"כך היא השיטה כאדם האומר נחזור על הראשונות", שלכן "שנה
הכתוב, כיון שהפסיק הענין", ועד"ז בנדו"ד, שהפסיק לבאר כל
ד' הסוגים שחייבים בקרבן תודה.

(66) פרשתנו שם, יא.

(56) ר"ה, יא, רע"א. שמו"ר פט"ו, יא.

(57) אסתר ח, יז.

(58) ישע"י ל, טו.

(59) חוקת כא, טו ובפירש"י.

(60) מכילתא ופירש"י יתרו יט, ה.

(61) נדה לא, א.

(62) במהלך השיחה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת-שחוק:
שמעתי פעם אחד שאמר, שחבל לו לומר תירוץ - לאחרי שבנה
קושיא וכו' - כיון שאדם חס על מעשה ידיו, ולאחרי שיאמר
תירוץ, אזי יפול כל בנין הקושיא!...

(63) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שבכלל הרי זה "א געשמאקע

1 - דכיון שתמיד צריכים להודות לה', והרי לא יתכן שכל אחד מישראל יתחייב בקרבן תודה בכל יום,
 2 על כן צריך לומר, שהחיוב ד'קרבן תודה' הוא רק "על נס שנעשה לו". אבל לא על כל הנסים - שהרי
 3 בהיות בני ישראל במדבר היו להם נסים רבים, ובוודאי לא נתחייבו כל ששים רבוא בני ישראל ב'קרבן
 4 תודה' בכל יום, אלא רק הנסים "שכתוב בהם יודו לה' חסדו גו' ויזבחו גו'". וכיון ש"ויזבחו גו'" נתפרש
 5 גבי חולה, הוצרך רש"י לפרט שכן הוא בכל ד' הנסים שנזכרו שם. והזכירם על הסדר שאירעו אצל בני
 6 ישראל (ולכן נקט בלשון רבים): תחילה עברו את הים ("יורדי הים"⁶⁷, ולא "באניות"), ואחר-כך הלכו
 7 במדבר, ואחר-כך נגזר עליהם להיות סגורים במדבר, ואחר-כך מוסיף סוג הרביעי שלא אירע אצל בני
 8 ישראל - "חולה שנתרפא" (בלשון יחיד) -

9 הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁶⁸ ב'לקוטי שיחות' חלק יב עמוד 20 ואילך.

10 טו. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

11 כאמור לעיל - ענינו של 'שבת הגדול' הוא "התחלת הגאולה והנסים" דיציאת מצרים, ובמילא הרי
 12 זה גם התחלת הגאולה האמיתית והשלימה, ש"בניסן עתידין להגאל", ואז יקריבו קרבן תודה.
 13 וכפי שמבאר ה'צמח צדק'⁶⁹ - שיום ההילולא שלו ביי"ג ניסן²⁷ - מאמר רבותינו ז"ל⁷⁰ שלעתיד-לבוא
 14 יתבטלו כל הקרבנות חוץ מ'קרבן תודה', שמצד אותו הטעם שיתבטלו כל הקרבנות, מטעם זה גופא
 15 יקריבו קרבן תודה, שזוהי ההודאה להקב"ה על ענין זה גופא.
 16 וכן תהיה לנו - בחודש ניסן זה, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

67) ובלשון רבים, דקאי על כל בני" (אף שנס זה יכול להיות גם אצל יחיד, כפי שמצינו בגמרא (חולין ז, א) בנוגע לר' פינחס בן יאיר).
 68) בשילוב שיחות ליל ב' דחה"פ; אחש"פ וש"פ שמיני שנה
 69) ראה אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתקעב ואילך. יהל אור ע' שסט ואילך.
 70) ויק"ר פרשתנו פ"ט, ז.

אגרות קודש

ב"ה, ט' ניסן, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו - בלי הוראת הכתיבה - הנה בענין תיקון על העבר עליו להרבות באותיות התורה ובאותיות התפלה, והעיקר אשר לימודו וכן תפילתו יהיו בחיות ובחמימות, ובפרט בלימוד פנימיות התורה נשמתא דאורייתא ומדה כנגד מדה עליו להשפיע בסביבתו, ובפרט בחבריו בהכנתו שלו שגם הם ינהגו ככה, וכשידבר עמהם בדברים היוצאים מ הלב, והעיקר כשהנהגתו הוא תהי' כדבעי בזה - יפעלו הדברים, ועוד זאת שעליו, לעת עתה, להסיח דעתו ומחשבתו בהענין אודותו כותב ולהעסיק כח המחשבה שלו בענינים דתורה ומצות.

בטח יודע בעל פה איזה פרקים משניות, ולכל הפחות פרק אחד תניא ושומר - בלי נדר - אמירת התהלים בכל יום אחר התפלה, והשיי"ת יצליחו בשר טוב בכל הני"ל.

בברכה לחג פסח כשר ושמח,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לקוטי שיחות פרשת צו כרך ז

מתורגם ללשון הקודש

30 הקדוש־ברוך־הוא, מצווה המצוות.

31 מכך מובן, שבמצוות שנאמרו בלשון "צו", קיים
32 יותר הענין של "צוותא וחיבור", כיון שגלוי בהן יותר
33 ענין הציווי.

34 ג.
35 הנברא אינו קיים לגבי הבורא

36 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את מהות
37 ה"צוותא וחיבור" שעל ידי המצוות, כפי שמסביר
38 בתורת החסידות⁷:

39 ללא המצוות, אין שום השוואה וקשר יחסי בין
40 הבורא לנברא כשלעצמם, עד אשר לעומת "מציאות"
41 הבורא, הרי הנבראים אינם מציאות כלל. כמסביר
42 בתורת החסידות בהרחבה על ידי משל אודות חכם
43 גדול, שמשום חכמתו העצומה, כל מציאות האדם
44 לגביו היא ההבנה השכלית בלבד, ואיש פשוט, שאינו
45 מבין רעיונות שכליים, אינו נחשב למציאות אצל
46 החכם.

47 העדר היחס בין הנברא לבין הבורא הוא כך, שאין
48 ביניהם אפילו קשר של שלילה: כלומר, אין הכוונה
49 שמציאות הבורא שוללת את מציאות הנברא, אלא,
50 שלגבי הבורא - הנברא אינו קיים כלל. את זאת
51 מבהירה החסידות באמצעות המשל על החכם הגדול
52 והאיש הפשוט: הדבר דומה לאי־קיומו של האיש
53 הפשוט בעיני החכם הגדול: לגבי מעלת שכלו והבנתו
54 של החכם, האיש הפשוט אינו קיים כלל⁸.

55 בדיוק כשם שהשכל אינו נתפס על ידי חוש
56 המישוש, ואין הכוונה, שהשכל קשור למישוש, ורק
57 מפני "עדינותו" אין חוש המישוש יכול לקלוטו, אלא
58 הכוונה היא, שהשכל הוא מציאות שונה לחלוטין,
59 אשר אין בה כלל מגבלות של ששה קצוות גשמיים,
60 ולכן אין הוא קיים כלל בעולם המישוש. כדברי

א.

"צו"

1 במצוות שציוה הקדוש־ברוך־הוא למשה כדי
2 שימסרן לישראל, אנו מוצאים שלושה ביטויים:
3 "דבר", "אמור" ו"צו"¹. אמנם, גם אלו שלגביהן מופיע
4 הביטוי "דבר" או "אמור" נקראות בשם מצוה - אשר
5 שורש מלה זו הוא "צוה", בתוספת מ"ם - כי גם הן
6 אינן סתם דיבור או אמירה, אלא הוראה וציווי²,

7 אך בכל זאת, מכך שהתורה מתבטאת במלה "צו"
8 רק לגבי מצוות מסויימות, מובן, שבמצוות אלו ענין
9 הציווי מהותי יותר מאשר במצוות שלגביהן כתוב
10 "דבר" או "אמור", על אף שגם הן ציוויים.

11 לפיכך נאמר ב"תורת כהנים", ובפירוש רש"י,
12 בתחילת פרשתנו³: "אין צו אלא זירו מיד ולדורות",
13 כי כאשר מצוים על מעשה מסויים ב"זירו מיד
14 ולדורות", מתבטא יותר בגלוי ענין הציווי.

ב.

"ציווי" מביא לידי "צוותא וחיבור"

15
16 בתורת החסידות מוסבר⁴, ש"מצוה" היא מלשון
17 "צוותא וחיבור", כי מהות ה"מצוות" היא,
18 שבאמצעותן "מתחברים" ומתאחדים, כביכול, עם
19 הקדוש־ברוך־הוא.

20 וכיון שכל פירושי התורה קשורים זה לזה⁵, מובן,
21 ששני פירושים אלו למלה "מצוה" - מלשון ציווי
22 ופקודה, ומלשון צוותא וחיבור - קשורים ביניהם: כי
23 התחברותו של היהודי עם הקדוש־ברוך־הוא באמצעות
24 קיום המצוות היא דוקא בקיימו אותן באופן של ציווי.
25 כלומר, על ידי שהוא מקיים מצוות מפני ציוויו של
26 הקדוש־ברוך־הוא, מתוך קבלת עול מלכות שמים, ולא
27 מתוך הכרה שכלית, רגש וכדומה⁶ - הרי אז נוצר
28 ה"צוותא וחיבור" שבמצוה, המחברת אותו עם
29

(6) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 128 ואילך. ח"ט ע' 73 ואילך ובהערות שם.

(7) ד"ה רבי אומר ש"ת ספ"א ואילך. ביוהשמע"צ השי"ת בתחלתו. התמים ח"א ע' כה ואילך.

(8) ראה ד"ה ביוהשמע"צ שם: וביטול זה הרי אין זה מה שהחכם מבטלו אלא שהוא באופן כזה שאינו עולה בשם ביטול כלל. דענין הביטול הוא מה שלעצמו הוא איזה דבר אלא שהוא בטל וטפל, אבל הפשיטות דאיש פשוט.. הוא בטל באמת כאילו אינו כלל.

(1) וכלשון רש"י ר"פ ויקרא (וראה גם תו"כ שם): לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים.

(2) וכדמוכח גם מנוסח דברכת המצות (בכל המצות) "אשר קדשנו במצותיו וצונו".

(3) וכ"ה גם בתו"כ פ' אמור (כד, א) וקדושין כט, א. ובספרי ר"פ נשא - באו"א. ואכ"מ.

(4) לקו"ת בחוקתי מה, ג. מקומות שנסמנו בהערה 7. ועוד.

(5) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 35. וראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 165.

31 לתפוס מקום אצל הבורא, אלא שלגבי הבורא, הרי
32 הנברא אינו מציאות כלל.

ד.

עצם הציווי מחבר

35 לפי האמור לעיל מובן, ש"מצוה (מלשון צוותא
36 וחיבור)" מאחדת את ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא לא
37 רק על ידי קיומה, אלא אף מצד הציווי¹⁴ עצמו. כלומר,
38 ההוראה על המצוה כבר יוצרת קשר בין המצוה לבין
39 הקדוש-ברוך-הוא, המצוה עליה.

40 קשר זה קיים אף כאשר הנברא עובר על הציווי,
41 כי כאשר הנברא עובר על הציווי ומורד ח"ו במצוה,
42 הרי נשללת אצלו ה"צוותא" עם הבורא, בעשותו את
43 ההיפך מרצון הבורא. אך עצם העובדה, שאפשר לומר
44 עליו, שהוא עושה את ההיפך מרצון ה', מוכיחה, שיש
45 לו קשר לרצון הבורא, אם כי באופן שלילי.

46 זהו אחד ההסברים למאמר חז"ל¹⁵ "אף-על-פי
47 שחטא ישראל הוא", והוא עדיין נעלה בהרבה מאומות
48 העולם:

49 על הגוים לא ייתכן כלל להתבטא בכיטוי
50 "חטא"¹⁶, היפך הרצון. אין להם שום קשר לרצון
51 הבורא, אפילו קשר בדרך השלילה, שהרי הם לא
52 נצטוו כלל על קיום מצוותיו של היהודי (שבע מצוות
53 בני נח - מהותן¹⁷ שונה לחלוטין¹⁸), ולכן לא ייתכן
54 לומר, שהם עושים את ההיפך מהרצון - קשר, לפחות
55 באופן שלילי.

56 לעומת זאת יהודי, אשר קיבל וצווה בתרי"ג
57 מצוות, "אף-על-פי שחטא" הרי הוא בכל זאת
58 "ישראל": ראשי תיבות יש ששים רבוא אותיות
59 לתורה¹⁹ - עדיין יש לו בעצם קשר לתורה ולמצוות,

1 אדמו"ר הזקן בתניא⁹, שאם יאמר אדם על חכמה (רמה
2 ועמוקה) ש"אי אפשר למששה בידים מפני עומק
3 המושג", הרי "כל השומע יצחק לו",

4 כי מציאות השכל (הרוחניות) נבדלת בכך
5 מהדברים שהם הרוחניות שבגשמיות, כגון: קול,
6 מראה וריח, אשר "אין בהם משום מעילה"¹⁰: אמנם,
7 אין למששם בחוש המישוש, אך יש להם "קשר"
8 לגשמיות הניתנת למישוש וממילא יש לה קשר אל
9 המישוש בדרך השלילה. כלומר, לגביהם אפשר לומר
10 שאי אפשר למששם משום דקותם ו"עדינותם". אך
11 מציאות רוחנית אמיתית, כשכל, שונה מכך, ואינה
12 קשורה כלל לענין המישוש. כפי שהרעיון של "מודה
13 במקצת חייב שבועה"¹¹, לדוגמא, אינו קיים כלל
14 בעולם המישוש.

15 וכשם שהשכל אינו קיים בעולם המישוש, כך גם
16 להיפך: בעולם השכל אין מקום למישוש ולעניניו -
17 לא שהשכל אינו יכול להתקשר למישוש מפני גסותו
18 של המישוש, אלא שבעולם השכל אין קיימת מציאות
19 הקשורה למישוש. מכך מובן העדר הקשר שבין
20 האיש הפשוט לחכם הגדול, שלעומת המעלה
21 הרוחנית של מציאות השכל של החכם הגדול - אין
22 האיש הפשוט קיים כלל במציאות, מפני העדר מעלת
23 השכל אצלו.

24 ואם כך הוא בהשוואה שבין האיש הפשוט לחכם
25 הגדול, למרות ששניהם בגדר "נבראים", הרי על-אחת-
26 כמה-וכמה היחס שבין הנברא לבורא, שלעומת
27 מציאות הבורא, הרי הנברא, גם בהיותו בשיא
28 השלמות, שהמעלה הגבוהה ביותר אצל הנבראים היא
29 החכמה¹², אינו קיים כלל במציאות¹³ - ולא מפני
30 ששכלו של הנברא נחות וגס מדי, ולפיכך אין ביכולתו

(9) ח"ב פ"ט.

(10) פסחים כו, א.

וגם בנוגע לריח שלמסקנת הגמרא שם יש בו משום מעילה, היינו
לפי ש"יש בו ממש בסממניו" (פרש"י שם), אבל לא בהריח עצמו.

(11) ב"מ ג, סע"א ואילך.

(12) תניא ח"ב פ"ח (פה, ב).

(13) ראה שם פ"ט: המרום והמתנשא ריבוא רבבות מדריגות
ורמות יותר מרוממות מדריגת החכמה על בחי' חיות שבעש" שהיא
ורמות חמש מדריגות לבד. עיי"ש בארוכה.

(14) עיין בר"ה רבי אומר שם ובהמתים שם. וראה גם ד"ה שופר
חצ"ת (בסה"מ תרצ"ט) פ"ח, שע"י הציווי מתחבר הוא עם החכם, וע"י
מילוי הציווי נעשה חשוב אצלו. וראה גם ד"ה ביוהשמע"צ שם.

(15) סנה' מד, רע"א.

(16) ראה איכ"ר עה"פ (א, ח) חטא חטאה ירושלים: אוה"ע כו'
אעפ"י שחוטאין אינן כלום. וראה רשימות הצ"צ לאיכה שם (אוה"ת נ"ך
ח"ב ע' א"סב). לקו"ש ח"ד [המתורגם] ע' 187.

(17) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 159-60.

(18) שלכן, קיומם א"צ לקדימת קבלת מלכותו ית' [ולא כבתרי"ג
מצות (מכילתא יתרו כ, ג), שה"צוותא וחיבור" נעשה דוקא ע"י הקיום
בדרך ציווי (כנ"ל ס"ב) - קבלת עול]; על כל ד' המצות הוא אותו העונש
- עונש מיתה (סנה' נו, א. נח, סע"ב. רמב"ם הל' מלכים פ"ט ה"י. וראה
בארוכה לקו"ש שם); ועוד.

(19) מגלה עמוקות אופן קפו (הובא בילקוט ראובני ר"פ בראשית.
בילקוט חדש ערך תורה סימן קעח. ועוד). ויש שהעירו מז"ח רות עה"פ
וזאת לפנים בישראל.

- בענין המספר דששים רבוא בבניי - ראה תניא פל"ז (מח, א),
שמספר זה הוא מספר השרשים וכל שרש מתחלק כו'. בענין המספר ס'
רבוא אותיות שבתורה - מבורא בלקו"ת בהר (מא, ב. ובכ"מ) שהוא
בצירוף אותיות המשך שישנן במחשבה. עיי"ש. (ומזה נראה עוד יותר
המעלה שבכ"א מישראל, גם במי שחטא, אשר גם אחרי החטא קשור
הוא באותי מחשבתו של הקב"ה - שלמעלה מאותיות היבור, שרש
המלאכים. וראה בארוכה המשך ר"ה תרס"ו ע' תמו ואילך).

32 אלו ניתן שכר מלא, או עונש, והרי שכר ועונש ניתנים
 33 עקב הבחירה החפשית שיש לאדם²³. כיצד ייתכן,
 34 אפוא, לומר, שלגבי מצוות אלו יש ודאות שהן
 35 תקויימנה?

36 ההסבר לכך הוא:
 37 המצוות נחלקות, באופן כללי, לשלשה קוים: יש
 38 מצוות השייכות לקו הימין, מצוות השייכות לקו
 39 השמאל, ומצוות השייכות לקו האמצעי. הביטוי הלשוני
 40 המופיע במסירת המצוה על ידי הקדוש-ברוך-הוא
 41 באמצעות משה הוא בהתאם לסוג המצוה:

42 את המצוות השייכות לקו הימין הורה הקדוש-
 43 ברוך-הוא בלשון "אמור", שזוהי לשון רכה²⁴. המצוות
 44 שבקו השמאל ניתנו בלשון "דבר" - לשון קשה²⁵.
 45 המצוות שבקו האמצעי ניתנו בלשון "צו", המביע גם
 46 ענין זה, שבו שונה הקו האמצעי מקו הימין ומקו
 47 השמאל²⁶.

48 כשם שקו האמצעי אמנם כולל את שני הקוים -
 49 ימין ושמאל - אך לא זוהי מהותו העיקרית, אלא הוא
 50 מהות בפני עצמה²⁷, כך גם הביטוי הלשוני שבו ניתנו
 51 מצוות אלו שבקו האמצעי אינו ביטוי לשוני ממוצע
 52 בין לשון רכה לבין לשון קשה, או ביטוי הכולל את
 53 שני הביטויים, אלא "צו" - ביטוי שאין לו קשר לגבי
 54 ענין הרכות או הקשיות. לשון זו מבטאת את מהותו
 55 העיקרית של הקו האמצעי.

ז.

מעלות הקו האמצעי

58 מיחודיותו וממעלתו של הקו האמצעי, בשונה מקו
 59 הימין ומקו השמאל:
 60 (א) הוא עולה עד לדרגה של פנימיות הכתר, ואילו
 61 קו הימין וקו השמאל מגיעים רק לדרגת חיצוניות
 62 הכתר²⁸.

1 ואף לנותן התורה ומצוה המצוה²⁰, אם כי הקשר הוא
 2 בדרך השלילה.

ה.

במצוות של "צו" - החיבור מידי

3
 4 לפי זה מובן, שאמנם, בכל המצוות יש "צוותא
 5 וחיבור" מיד עם ההוראה עליהן²¹, אך עיקר מהות
 6 המצוות - צוותא וחיבור - הוא במצוות שנאמרו
 7 בלשון "צו":

8
 9 ההבדל בין "אמור" ו"דבר" לבין "צו" הוא:
 10 המשמעות של "צו" היא מלשון פקודה, ולא רק דיבור
 11 ואמירה. כאשר אומרים למישהו לעשות משהו, או
 12 מדברים עמו, מותרים לו את כל הברירה לפעול
 13 כרצונו, אך כאשר מצווים עליו דבר-מה - וזה אפשרי
 14 רק כאשר יש למצוה שלטון כלשהו על המצווה, הרי
 15 יוצא, שאין מותרים את הדבר לבחירת הזולת לחלוטין,
 16 אלא מכריחים אותו כביכול לציית לציווי.

17 לפי זה יוצא, שמצוות שנאמרו בלשון "דבר"
 18 ו"אמור", אשר בנתינתן השאירו את הבחירה לחלוטין
 19 בידי היהודי, הרי ענין ה"מצוה", ה"צוותא וחיבור"
 20 שנוצר על ידי הדיבורים והאמירות עצמן, לפני קיומן
 21 - הוא רק חיבור זה, שנוצר בעצם הוראתן²².

22 לעומת זאת, המצוות שנאמרו בלשון "צו", אשר
 23 מיד עם הוראתן, הרי ודאי, או קרוב יותר, שישאל
 24 יקיימו אותן - בציוויים אלו נוצר לפני קיומן, ה"צוותא
 25 וחיבור" בדרך החיוב - בדומה ל"צוותא וחיבור הנוצר
 26 בשעת קיום המצוה.

ו.

שלשה קוים במצוות

27
 28
 29 אך יש להבין:
 30 לישראל יש בחירה חפשית לגבי קיום כל המצוות,
 31 כולל המצוות שנאמרו בלשון "צו", ולכן אף על מצוות

23 רמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"ד.

24 מכילתא ורש"י יתרו יט, ג. ספרי ורש"י בהעלותך יב, א.

25 מכות יא, רע"א. ספרי ורש"י בהעלותך שם.

26 ומה שבכמה מצוות נאמרו ב' לשונות מהנ"ל - הוא מפני שיש

במצוות אלו משני קווין.

27 פרדס ש"א פ"ב. ונתבאר בסד"ה ויאמר אלקים יהי רקיע תרס"ה.

בד"ה פדה בשלום תרע"ג (בהמשך תער"ב ח"א). יחינו מיומים תש"ז
 פי"א.

28 פדה בשלום שם. יחינו שם פי"ב.

20 שהרי התורה והמצוות הם חכמתו ורצונו ית', והרי הוא ית' ורצונו
 וחכמתו אחד (שעה"ה"א פ"ח. וראה תניא פכ"ג).

21 שלכן נקראים גם הם בשם "מצוות" (נוסף על הענין ה"צוותא
 וחיבור שנעשה ע"י קיומם).

22 ואף שברור שסו"ס יקיים כ"א מישראל את כל המצוות, שהרי
 לא ידח ממנו נדח (ולמעשה מלקי"ת במדבר יג, ג) - הרי זהו מצד
 ההבטחה ד"לא ידח גו". אבל מצד הציווי עצמו - במצוות אלו שנאמרו
 בל' "דבר" ו"אמור" אינו מוכרח שיקיימו אותם, ולכן לא נאמרו בל'
 "צו", כי בהכרח והאמירות אין הענין ה"צוותא וחיבור בדרך חיוב,
 כבפנים.

37 סופו, אין בכך הבדל בין המצוה לבין המצווה -
38 הפנימיות שלמעלה יורדת אל הפנימיות שלמטה.

39 ט.
40 הרצון האמיתי: קיום המצוות

41 זהו ההסבר לכך שלגבי המצוות שניתנו בלשון
42 "צו" ודאי שהיהודי יקיימן, למרות שיש לו בחירה
43 חפשית, כי הבחירה בדרך הטובה או להיפך ח"ו
44 קשורה רק לחיצוניות הנשמה - שם יש מקום
45 לאפשרות של נטיה לצד השלילי כמו לצד החיובי.
46 ואילו בפנימיות הנשמה אין צד נגדי לקדושה, ואפילו
47 בשעת החטא, הרי נקודת הנשמה היא "באמנה אתו
48 יתברך"³³. כפסק הרמב"ם³⁴, שיהודי חוטא לפעמים רק
49 משום ש"יצרו הוא שתקפו",

50 שהרי, לכאורה, הרמב"ם עצמו אומר³⁵: "רשות
51 לכל אדם נתונה... ועושה כל מה שהוא צפוי... הטוב
52 או הרע". כלומר, גם עשיית ההיפך מהטוב ח"ו היא
53 בהתאם לבחירת רצונו העצמי. וכיצד ייתכן לומר
54 ש"יצרו הוא שתקפו", בניגוד לרצונו? אלא, משמעות
55 דברים אלו היא כדלעיל, שאפשרות הבחירה של
56 היהודי לכאן או לכאן היא מפני חיצוניות הנשמה
57 בלבד. אך פנימיות נשמתו חפצה תמיד, אף בשעת
58 החטא, "לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות"³⁴.
59 הכשלון בחטא הוא רק "אונס" מצד היצר הרע.

60 לפיכך, לגבי המצוות שנאמרו בלשון "צו", מפני
61 היותן שייכות לקו האמצעי, ודאי שהאדם המצווה
62 יקיימן - יהיו אצלו "צוותא וחיבור" בדרך החיובית,
63 כי מצוות אלו חודרות לפנימיות הנשמה, הבוחרת
64 תמיד רק טוב.

65 אך עדיין נשאלת השאלה: הרי יש לקיים את
66 המצוות בכוחות הגלויים, ומהי החשיבות בכך
67 שבפנימיות נשמתו חפץ האדם לקיים את המצווה,
68 כאשר מצד כוחותיו הגלויים אפשרית אצלו נטיה
69 להיפך מהקדושה?

70 התשובה על כך היא, שקו האמצעי אחיד מראשו
71 ועד סופו. כלומר, עוצמתה של פנימיות הנשמה יורדת
72 גם לכוחות הגלויים, וב"סופו" של הכוחות הגלויים

1 (ב) הוא "מבריה מן הקצה אל הקצה". כלומר,
2 לאורך כל המשכתו והשפעתו - מה"קצה" העליון
3 ביותר ועד ל"קצה" התחתון ביותר, אור הקו הוא ישר.
4 ואילו האור של קו הימין ושל קו השמאל, בנוסף לכך
5 שהוא מגיע רק עד לחיצוניות הכתר, הרי ככל שהקו
6 נמשך כלפי מטה יותר, האור מתמעט יותר. בקו
7 האמצעי יש אותה עוצמה, של פנימיות הכתר, בסופו
8 בדיוק כמו בתחילתו²⁹. כידוע³⁰ בענין של "אין קישוי
9 אלא לדעת"³¹, שבספירת היסוד (הקו האמצעי)
10 מתבטאת פנימיות הדעת, שיש בה פנימיות הכתר³².

11 ח.
12 מפנימיות רצון ה' אל פנימיות נפש היהודי
13 ביאור מעלת קו האמצעי, אשר עולה עד לדרגת
14 פנימיות הכתר, במלים פשוטות יותר, לגבי המצוות
15 הוא:

16 המצוות השייכות לקו הימין ולקו השמאל אכן
17 "נוגעות" ברצון העליון, שמשם הן נובעות, אך רק
18 בחיצוניות הרצון, ובלשון תורת הקבלה - חיצוניות
19 הכתר. לעומת זאת, המצוות השייכות לקו האמצעי
20 "מגיעות" וחודרות עד לפנימיות רצון העליון, ועד
21 לבעל הרצון.

22 לכן ניתנו מצוות אלו, של הקו האמצעי, בלשון
23 "צו", שהרי, כיון שהן "נוגעות" בפנימיות הרצון, אין
24 די להתבטא לגביהן בלשון אמירה או דיבור, אלא יש
25 הכרח לגביהן בציווי, זירוז לקיומן, כי הן מגיעות
26 לדרגה עמוקה יותר ונעלית יותר.

27 כשם שיש הבדל בין מצוות אלו, שבקו הימין
28 והשמאל, לבין המצוות שבקו האמצעי, מצד המצווה,
29 כדלעיל, כך יש ביניהן הבדלים לגבי המצווה -
30 ישראל: המצוות שבקו הימין ובקו השמאל, כשם שהן
31 "נוגעות" אצל המצווה בחיצוניות הרצון בלבד, כך הן
32 "נוגעות" גם אצל המצווה בחיצוניות נפשו בלבד.
33 לעומת זאת, המצוות שבקו האמצעי, כשם שהן
34 "נוגעות" וחודרות אל פנימיות הרצון של המצווה, כך
35 הן "נוגעות" וחודרות גם אל פנימיות נפשו של
36 המצווה. שהרי, כיון שקו האמצעי אחיד מראשו ועד

(29) פדה בשלום שם. יחיינו שם. וראה גם זח"א א, ב. זח"ב שם.
(30) תו"א קה, ג ואילך. אוה"ת ויחי שצח, ב. ועוד.
(31) יבמות נג, סע"ב.
(32) לקו"ת שלח נ, א. ובכ"מ. וראה גם זח"ב קעה, ב. לקו"ת תזריע

כב, ג.
(33) תניא ספכ"ד.
(34) הל' גירושין ספ"ב.
(35) הל' תשובה רפ"ה.

37 לבבך ובכל נפשך" היא מוגבלת לעומת הדרגה של
38 "בכל מאדך". ובצדקה, "במקום שיש בו חסרון כיס",
39 זקוקים ל"בכל מאדך".

יב.

40 **צדקה - מסירת נפשו החיונית**
41 הדברים יובנו יותר, לפי המבואר בתניא³⁸ על
42 מעלת מצות הצדקה לעומת כל שאר המצוות, ואפילו
43 המצוות שבקו האמצעי, שהיא שקולה כנגד כל
44 המצוות³⁹, ונקראת⁴⁰ "מצוה סתם", כי היא עיקר כל
45 המצוות, ויותר מכך: היא "עולה על כולנה"⁴¹, כי היא
46 "נוגעת" לכללות נפשו הבהמית, שהרי "במענות אלו
47 היה יכול לקנות חיי נפשו החיונית", ולכן, כאשר הוא
48 נותן ממון זה לקדוש-ברוך-הוא, הרי הוא "נותן חיי
49 נפשו לה".
50

51 במצות הצדקה יש מעלה נוספת לעומת המצוות
52 האחרות: הצדקה אינה קשורה רק לנפשו הבהמית,
53 אלא אף ל"חלקו בעולם". כי הממון הניתן לצדקה הוא
54 מחוץ לגופו של הנותן - זהו חלק מהעולם.

55 ולפי הידוע, שכדי לזכך את הנחות ביותר נחוץ כוח
56 נעלה ביותר, מובן, שמשום שהצדקה מקיפה את
57 כללות נפשו הבהמית, ואף את חלקו בעולם שמחוצה
58 לו - לכן יש צורך "להגיע" עמוק יותר אל פנימיות
59 הנשמה.

60 לפי זה יובן הרמז בניסוח "ביותר צריך הכתוב לזרז
61 - במקום שיש בו (ולא במלה אחת: כשיש) חסרון כיס":
62 זירוז ביותר - חדירה פנימה יותר אל פנימיות הנשמה
63 - דרושה דוקא (א) "במקום" - כאשר הדבר קשור
64 למקום, לשטח בעולם שמחוץ לאדם המקיים את
65 המצוה. (ב) "שיש בו חסרון כיס" - גם באדם עצמו
66 "נוגע" הדבר לכללות נפשו החיונית, בכך שהוא מפחית
67 מעצמו דבר אשר "היה יכול לקנות חיי נפשו החיונית".

יג.

68 **רבי שמעון - שיא ההתקשרות**
69 לפי כל האמור לעיל יובן הקשר המיוחד של
70 המאמר "ביותר צריך... חסרון כיס" לבעל המאמר -
71 רבי שמעון:
72

1 מתבטאת אותה עוצמה, בדיוק כב"ראשו" של פנימיות
2 הנשמה.

י.

3 **זריזות מביאה ל"מיד ולדורות"**
4 לפי האמור לעיל יובן הקשר בין המצוות שניתנו
5 בלשון "צו" לבין "זירוז מיד ולדורות":
6 העדר הזריזות נגרם על ידי משהו המונע מהחלטה
7 שבשכל, אשר במוח, להתבצע במעשה בפועל. ואף
8 כאשר אין דבר המעכב, והמצוה יורדת מהשכל אל
9 כוחות הנפש הנמוכים יותר, הרי זה באמצעות
10 צמצומים רבים וכו', ולכן חסרה כאן הזריזות. אך
11 כאשר מדובר על הקו האמצעי, אשר אחיד מראשו ועד
12 סופו, הרי מיד כשהוא מקבל על עצמו וקולט את ציווי
13 ה' במוח הדעת, הוא מתבצע מיד - בזריזות ובכל
14 העוצמה - ביסוד ובמלכות.

15 וכיון ש"גם את העולם נתן בלבם"³⁶, הרי כאשר
16 אדם מעורר בלבו, בכוחות נפשו, זריזות זו - העדר
17 ההגבלות, הצמצומים והמחיצות שבין השכל (הכוח
18 העליון יותר) לבין המעשה (הכוח התחתון יותר) -
19 הרי הוא "ממשיך" על ידי כך לתוך ה"עולם" את העדר
20 ההגבלה - "מיד ולדורות", שמוסרות המגבלות של
21 עבר הווה ועתיד מבחינת הזמן, ואין הבדל בין "מיד"
22 ו"לדורות".

יא.

23 **ב"חסרון כיס" נדרש "בכל מאדך"**
24 זהו ההסבר להוספה של רבי שמעון (ב"תורת
25 כהנים", לפי גירסת רש"י): "ביותר צריך הכתוב לזרז
26 במקום שיש בו חסרון כיס", שבמצות הצדקה הכרוכה
27 ב"חסרון כיס" דרוש יותר זירוז:

28 אמנם, הזירוז נובע מהקו האמצעי, כדלעיל, אשר
29 חודר לפנימיות הנשמה, אך למרות זאת, כדי לקיים את
30 מצות הצדקה כראוי - נדרש זירוז ביותר. כלומר, ענין
31 פנימי בקו האמצעי עצמו, אשר חודר עוד יותר אל
32 פנימיות הנשמה.

33 כידוע³⁷, שצדקה נעשית "בכל מאדך", ולכך שתי
34 משמעויות: ממון, ו"מאד" (בלי גבול): העבודה "בכל

גם בקו האמצעי - ב' ענינים אלו: כוללת ב' הקוין ימין ושמאל -
"שקולה", ומהותה העצמי שלמעלה משאר הקוין - "עולה על כולנה".
נולד העיר, שגם בתורה - קו האמצעי - מצינו דוגמת ב' ענינים אלו: ת"ת
מצד עצמה - גדולה משאר מצות; מצד שמביאה לידי מעשה - שקולה
היא כנגדן (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג).

(36) קהלת ג, יא. וראה זח"א קצה, ב. לקו"ת במדבר ה, ריש ע"ב.

(37) ברכות נד, א - במשנה. לקו"ת מסעי צא, ג. ראה כה, א. ובכ"מ.

(38) פל"ז (מה, ב).

(39) ב"ב ט, א.

(40) "בכל תלמוד ירושלמי" (תניא שם).

(41) תניא שם.

- 1 רק בכוחו של רבי שמעון להמשיך מפנימיות
 2 הנשמה "ביותר" (עמוק יותר בקו האמצעי) עד למטה
 3 מטה, לכללות נפש הבהמית, ואף לחלקו בעולם:
 4 רבי שמעון בר יוחאי - שהוא "רבי שמעון סתם"⁴²
 5 - הגיע לדרגה נעלית ביותר של "בחד קטירא
 6 אתקטרנא"⁴³, התקשרות מוחלטת⁴⁴, ואת זאת הוא
- 7 הוריד למטה לעולם הזה, כידוע⁴⁵, שהוא הביא לירידת
 8 גשמים - כאן למטה בעולם הזה - על ידי אמירת דברי
 9 תורה - ה"מעלה" וה"מטה" שווים⁴⁶. לכן יש בכוחו
 10 להמשיך מ"ביותר... לזרו", מפנימיות הנשמה, אל
 11 "במקום שיש בו חסרון כיס" (נפש הבהמית וחלקו
 12 בעולם) - חיבור ה"עומק תחת" אל ה"עומק רום".
 (משיחת ש"פ צו תשכ"ה)

(44) ראה המשך ר"ה תרס"ו ס"ע מד ואילך. ובכ"מ.

(45) זח"ג נט, ב.

(46) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 266.

(42) רש"י ד"ה משמו (שבועות ב, ב). רשב"ם ד"ה משום (ב"ב קב,

א). ובכ"מ.

(43) אד"ז בוח"ג רפח, א.

אגרות קודש

ב"ה, ח' ניסן, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ו אדר. נהניתי לקרות בו מהטבת מצב בריאותו, ובטח קבל מכתבי מכבר. ויה"ר שבקרוב יחזור לאיתנו בגשמיות ולאיתנו ברוחניות, וע"פ המבואר בכ"מ בדא"ח, מיוסד על מאמר רבנו הזקן ד"ה משכיל לאיתן האזרחי, והועתק בקונטרס לימוד החסידות בתחלתו.

בשאלתו אם להטבת ההנהגה ולעבודה כדבעי מספיק הלימוד בספרים שיחות וכו' - הנה מובן שלא כן הוא, אלא מוכרח לכאוי"א שיהי' מי עומד על גבו, והרי כבר נאמר עשה לך רב, וכידוע בדיוק לשון עשי' שהוא מלשון מעשין על צדקה לשון כפי', היינו אפילו אם אין התלמיד רוצה בכך. ובפרט כשהמדובר בעניינים שתורת החסידות מדברת אודותם, שהם עניינים דקים לפי"ע ובמילא הטעות בזה עלולה יותר ומזקת יותר. וידוע ג"כ הפירוש בדברי משה, רבן של כל ישראל, כתוב זאת זכרון בספר (ואעפ"כ) ושים באזני יהושע. מובן ג"כ שאין יוצאים ידי חובתו בועשה לך רב, אלא שצ"ל ג"כ וקנה לך חבר, היינו שיהי' מי שיוכל לגלות לו ולפניו נגעי לבבו, וכפתגם כ"ק אדמו"ר האמצעי, שע"ז הנה שני נפה"א נלחמים על נפש הבהמית אחד.

בהנוגע לשאלתו שכותב אודות קדושת כו' הנה כמה נוהגים בימים שלפני הנשואין ללמוד בראשית חכמה שער הקדושה שני הפרקים האחרונים, והי"ה בנוגע לשאלתו.

בברכה לחג פסח כשר ושמח מתוך בריאות הנכונה.

עצם הענין שצריך שיראה על פני המים², הוא עדמ"ש³ מרחפ"ת על פני המים, מרחפת הוא רפ"ח⁴ מת, הרפ"ח ניצוצין שנפלו במיתת המלכים דתהו, הנה הם על פני המים⁵, עד"ז האפר פרה⁶ הוא מהניצוצין דתהו, דהיינו הניצוצין דתהו שנתבררו.

ונקטו זכר של רחלים ולא בקצרה איל, רחלי"ם גי' רפ"ח, שרומז על הרפ"ח ניצוצין, והזכר של רחלים הוא המעלה אותן. הנה בנדו"ד שעי"ז הי' המקל מעלה את האפר, שאפר פרה הוא ג"כ הרפ"ח ניצוצין כנ"ל, לכן נקט זכר של רחלים.

זכ"ר רחלי"ם גי' יצח"ק רבקה במכוון.

ובנדו"ד הרי הכד קטן שמונח בו האפר נקרא קלל שהוא התרגום של⁸ וכדה על שכמה האמור ברבקה כמ"ש ברע"ב שם, וכן הוא בערוך מע' קל"ע"ש.

ולכן הביאו התרגום מהפסוק הזה ולא מהפסוק הקודם¹⁰ הטי נא כדך שתרגמו קול"תך, הוא כי כאן הוא ברבקה ומקודם הוא בנערה סתם.

לכן נקטו זכר של רחלים, המרמז על יצח"ק רבקה גי' זכ"ר רחלי"ם. כי כתיב¹¹ שמנה אל"ה ילדה מלכה כו' אחר ובתואל ילד את רבקה, הנה שמנה פעמים אל"ה גי' רפ"ח מספר רחלים, ועיין בלקוטי תורה להאריז"ל סו"פ וירא¹² ע"ש. ויצחק שתמורתו נשחט איל, הוא הזכר של רחלים.

(2) ראה עוד בזה פניני לוי יצחק עה"ת פרשת חוקת, לעיל סימן קמד.

(3) בראשית א, ב.

(4) ראה עץ חיים שער פ"א. מאמרי אדמו"ר הזקן – פרשיות בראשית עמוד א. ספר המאמרים אדמו"ר האמצעי בראשית עמוד נו.

(5) עיין בהמשך הענין בפנים בתורת לוי יצחק, שמרחפ"ת הוא רפ"ח מ"ת, כשנתקנו ונתקדשו נעשו חיים, שהוא מים חיים על פני המים (במדבר יט, יז). ראה ביאורי הזוהר לאדמו"ר האמצעי פרשת חקת צו, ג.

(6) ראה לקוטי תורה פרשת חוקת נו, ג ואילך.

(7) זכ"ר (בגי' 227) + רחלי"ם (288) = 515, וכן יצחק (208) + רבקה 515 = (307)

(8) בראשית כד, טו. "והנה רבקה יוצאת... וכדה על שכמה", ותרגם אונקלוס "וְהָא רבקה נְפָתָה... וְקוּלְתָה על פְּתָה".

(9) וז"ל: קל = קלל, בפ"ד עדיות (מ"ה) העיד ר' יהושע ור' יקים איש חרירי על קלל חטאת. בפ"ג (משנה ג') ובפתח העזרה הי' מתוקן קלל של חטאת, בפרק י' (משנה ג') קלל של חטאת שנגע בשרץ טהור. וכדה על שכמה (בראשית כד, טו) תרגום וְקוּלְתָה על כְּתָה.

(10) שם פסוק יד. "והי' הנערה אשר אמר אלי' הטי נא כדך ואשתה וגו'". ותרגום אונקלוס "וְהָיָה עוּלְמָתָא דְאִימַר לָהּ אֶרְכִינִי כְעַן קוּלְתִּיךָ וְאֶשְׁתִּי וְגו'".

(11) שם כב, כג.

(12) וז"ל: שמונה אלה ילדה, ח' אלה גי' רפ"ח שהם שרשי כל הדינים. (ח' פעמים "אלה" גימטריא רפ"ח, היינו 8 × 36 = 288).

בראשית כד, מה - אני טרם אכלה לדבר אל לבי והנה רבקה יצאת וכדה על שכמה ותרד העינה ותשאב ואמר אליה השקיני נא

קסא

ביאור במשנה פרה פ"ג מ"ג ובפירוש הרע"ב, והקשר ל'יצחק ורבקה וכו'

(משנתנו דן, באופן ההכנות של אפר פרה אדומה, והרחקות יתירות עשו שלא ליטמא האפר וכו')

בפתח¹ העזרה הי' מתוקן קלל של חטאת ומביאים זכר של רחלים וקושרים חבל בין קרניו, וקושרים מקל ומסבך בראשו של חבל וזורקו לתוך הקלל ומכה את הזכר ונרתע לאחוריו, ונוטל ומקדש כדי שיראה על פני המים.

פרה פרק ג' משנה ג'

בפתח העזרה, של נשים, הסמוכה לחיל.

הי' מתוקן קלל של חטאת, כלי שמונח בו אפר חטאת מכל פרה שהיו שורפים, כדכתיב (במדבר יט) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת.

קלל, כד קטן, תרגום וכדה על שכמה (בראשית כד, טו) וקולתה על כתפה.

וזורקו לתוך הקלל, ומתוך כך כשהי' הזכר נרתע לאחוריו והי' המקל יוצא מן הקלל קולט מן האפר עמו ונשפך על גבי השוורים והתינוק נוטלו ואינו צריך להוציא ידו לחוץ.

פירוש הרע"ב

(1) ביאור המשנה: ובפתח העזרה, היינו בשער המזרח של עזרת נשים היוצא לחיל. הי' מתקן קלל של חטאת, כד של אבן, שבתוכו הי' אפר פרה. ומביאין זכר של רחלים וקושרים חבל בין קרניו, וקושרים מקל ומסבך בראשו של חבל, ומסבך היינו מקל שיש בו ענפים מסובכים לקלוט את האפר. וזורקו, את המקל. לתוך הקלל, לתוך כד האפר. ומכה את הזכר ונרתע לאחוריו, ועל ידי כך המקל יוצא מן הקלל ומשליך את האפר לחוץ. ונוטל, אחד מן התינוקות את האפר. ומקדש, נותן את האפר לתוך המים שבכוס. כדי שיקָאָה על פני המים, כשיעור שייראה האפר על פני המים שבכוס; וכל זה עשו, כדי שלא לטמא את האפר שבקלל, שאף על פי שהתינוקות היו טהורים מטומאת המת, חששו שמא נטמאו בטומאה אחרת. (משניות מבוארות קהתי).

ילקוט לוי יצחק על התורה

תש"ס) נקטו ג"כ הלשון זכר של¹⁴ רחלים, ואכמ"ל בזה. וברצות ה' אבאר מזה עוד אי"ה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שש

דהוה לה שהות שתצא נפשה אם ישנה שם. אמר לון, כבר עלתה ודאי כדאמרין לקמן דפשיטא לי' דלא תמות שם. זכר של רחלים, אילו של יצחק. חזק מנהיגו, אברהם. מצטער בו, לחפור בורות ומערות לעולי רגלים. [14] מביא ראי' דהלשון "זכר של רחלים" הוא בשייכות ליצחק וכו'.

ועיין בבא קמא ד"נ¹³ (הובא בילקוט בתהלים רמז

13) (דף ג, א) וז"ל: מנהגו של נחוניא חופר בורות שיחין ומערות, שהיה חופר ופותח ומוסר לרבים. תנו רבנן מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדולה באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא, שעה ראשונה אמר להם שלום, שניה אמר להם שלום, שלישית אמר להם עלתה, אמרו לה מי העלך, אמרה להם זכר של רחלים נודמן לי וזקן אחד מנהיגו, אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו וזעו. [פרש"י: חופר שיחין, לעולי רגלים בדרכים. שעה ראשונה, שעדיין היא ראוי להיות חי בתוך המים. אמר להם שלום, תעלה וכן שני. שלישית,

המשך ביאור למסכת כתובות ליום רביעי עמ' ב

ומותרת. והא - הברייתא האוסרת שבויי מלכות, עוסקת פְּמִלְבוֹת 37
בְּנֶצֶר, שהיה ראש ליסטים, ולכד כמה עיירות ומלך עליהם, וכיון 38
שאינו מלך ממש סוברת האשה שישא אותה ונבעלת לו מרצון, 39
כדי להיות אשת מלך. וכן הסתירה מליסטים אליסטים לא קְשִׁיָא, 40
שכן יש לחלק, הא - הברייתא האוסרת גנובי ליסוות, עוסקת בְּכָן 41
נֶצֶר, שסוברת האשה שישאנה, ומתרצה לו, והא - הברייתא 42
המתירה גנובי ליסוות עוסקת בְּליסטים דְעֵלְמָא - גולנים רגילים, 43
 שאין בידם שלטון ואין לאשה רצון להנשא להם, ונבעלת להם 44
 באונס. 45
הגמרא תמדה על התירוץ: ולדבריה, בְּנֶצֶר הנזכר, הָתָם קְרִי לִיה 46
מְלֵךְ, וְהָאָם קְרִי לִיה לְסָטִים - הברייתא הראשונה, האוסרת גנובי 47
 ליסוות, כוונתה ללסטים כבן נצר, ואילו הברייתא השניה 48
 האוסרת שבויי מלכות כוונתה למלכות של בן נצר, וקשה, האם 49
 בן נצר קרוי לסטים או קרוי מלך. מתרצת הגמרא: אִין - אכן, לְנֶפֶי 50
 אַחְשׁוּרוּשׁ, שהיה מלך גדול, הרי שבן נצר לְסָטִים הוּא, ואילו לְנֶפֶי 51
 לְסָטִים דְעֵלְמָא - סתם גנבים, כמְלֵךְ הוּא, שכבש כמה עיירות ומלך 52
 עליהם, ולכן, הברייתא הראשונה המדברת במלכות אחשורוש, 53
 מכנה את בן נצר כלסטים, ואילו הברייתא השניה המדברת 54
 בלסטים רגילים שאין בידם שלטון, מכנה את בן נצר כמלך. 55

בסוגיא להלן (פ) מבואר שאשה הנשואה לבעלה באיסור לא 57
 תיקנו לה את תנאי הכתובה ששייכים בעודם נשואים, כגון מזונות 58
 ופירות, אלא רק את תנאי הכתובה שבהם הם נפרדים, וכגון דמי 59
 כתובתה שהיא נוטלת לאחר מיתת הבעל או לאחר שיגרשנה. 60
 בסוגיינו יבואר האם ואימתי יש חיוב על הבעל לפדות את אשתו 61
 הנשואה לו באיסור. שנינו במשנה: לא כתב לה אם תשתבאי 62
 אפרקינך ואותבינך לי לאינתו, וכן בְּכֶהֱנֵת לא כתב לה את מה 63
 שחייבוהו, אַחְרֵינֵיהּ לְמִדְיָנָהּ וכו' - שיפדה אותה ויחזירנה לבית 64
 אביה, חייב לפדותה, מפני שהיא תנאי בית דין. אָמַר אַבִּי, אֶלְמָנָה 65
 הנשואה באיסור לְכֶהֱן גְדוֹל, ונשבתה, תְּיִיב לְפִדוּתָהּ, מפני שְׁאִנִּי 66
 קוֹרָא בָּהּ - יכול אני לקיים בה את התנאי האמור בכתובתה 67
 וּבְכֶהֱנֵת, אַחְרֵינֵיהּ לְמִדְיָנָהּ, כלומר, כיון שעיקר חיוב פדיון בכל 68
 אשת כהן אינו כדי שתחזור לביתו ושהרי נאסרה עליון אלא 69
 שיפדנה ויחזירנה לבית אביה, ובחיוב זה אינה נשארת עימו 70
 באיסור אלא נפרדת ממנו, והרי הוא חייב בכך כדן תנאי כתובה 71
 של כל בעל לאשתו, ואף שנישאת לו באיסור. 72

1 ואולם יש לך אשה אַחְרָה, שְׂאָף עַל פִּי שְׂלָא נְהַפְשָׁה, אלא מרצון
2 נבעלה, מוֹתֵרָה, ואִיוּ, זו אשה שְׂקִידוּשִׁיהָ קְדוּשִׁי מְעוֹת, שנתקדשה
3 על תנאי ולא נתקיים התנאי, שנמצאו קידושיה בטלים, ואשה זו
4 אף אם זינתה ברצון לא נאסרה על בעלה, מפני שאינה אשת איש
5 כלל אלא נחשבת כפנויה, שְׂאִפִּילוּ בְּנָה - מבעלה זה מוֹרְכָב עַל
6 כְּתִיפָה, מְמַאֲנָת בַּקְדוּשִׁין וְהוֹלָבֵת לָהּ לְלֵא גַט, לפי שבטלו קידושיה
7 למפרע, וכפנויה היא.

8 אגב האמור במשנה שמתנאי כתובה הוא שיפדה הבעל את אשתו
9 ויחזירנה אליו, מביאה הגמרא נידון בנשים שביות: אָמַר רַב
10 יְהוּדָה, הֲנִי נְשִׂי דְנֶגְבִי - אותן הנשים שגונבים אותן לסטים
11 מתחת יד בעליהן, שְׂרִיין לְגוּבְרֵיהוּ - מותרות לבעליהן, אף שמן
12 הסתם הן נבעלות לליסטים, מפני שאנוסות הן. אָמַר רַבִּי לְרַב
13 יְהוּדָה, כיצד אתה אומר שאנוסות הן, וְהָאָם קָא מְמַאֲנָן לָהּ וְהָאָם
14 - והרי אנו רואים שהן מביאות לפני הגנבים לחם ומזון כשהן
15 אצלם, ומוכח שברצון שוהות הן אצלם ומדוע מותרות. השיב
16 להם רב יהודה: מְהֵמָת יֵרָאָה הֵן עוֹשׂוֹת כָּךְ.
17 המשיכו החכמים להקשות לו: וְהָאָם קָא מְשַׁלְחֵן לָהּ גִידִי - והרי הן
18 מזונות ומושיטות לגנבים חיצים בשעת מלחמתם באויביהם,
19 ומוכח שרצונם לשהות עמיהם. השיב להם רב יהודה: גַּם זֶה מְהֵמָת
20 יֵרָאָה הֵן עוֹשׂוֹת.

21 אומרת הגמרא: אמנם וְדָאִי אִם שְׂקִינְהוּ - הניחו אותן הגנבים
22 לשוב לבעליהן, וְאִין מְשַׁבְּיָהוּ - והנשים הולכות מעצמן לגנבים,
23 אִסְרִין לבעליהן.

24 הגמרא מביאה דינים שונים בנשים שנשבו למלכות: תָּנוּ רַבָּנָן,
25 שְׂבוּיֵי מְלָכוֹת - נשים שנשבו למלך לתשמיש, הֲרִי הֵן בְּשִׁבּוּיִין
26 ומותרות לבעליהן, כיון שאנוסות הן. גְּנוּבֵי לִיסְמוֹת - נשים שנשבו
27 להם, ואסורות לבעליהן, אלא אנו אומרים שברצון נבעלו
28 להם, ומכאן שברצונם לשהות עמיהם. השיב להם רב יהודה: גַּם זֶה מְהֵמָת
29 יֵרָאָה הֵן עוֹשׂוֹת. 30
31 מקשה הגמרא: וְהִתְנַיֵּא אִיפְסָא - מצאנו ברייתא שכתוב בה
32 להיפך, שגנובי ליסוות מותרות, ושבויי מלכות אסורות.
33 מתרצת הגמרא: מְלָכוֹת אֶמְלָבוֹת לֹא קְשִׁיָא, שכן יש לחלק, הא -
34 הברייתא המתירה שבויי מלכות, עוסקת בְּמְלָכוֹת כַּעֲיִן מְלָכוֹת
35 אַחְשׁוּרוּשׁ, שמפני שהיה מלך גדול יודעת האשה שלא יקחנה
36 להיות לו לאשה, ואין לה רצון בבעילה זו, וממילא אנוסה היא

וקרבן תודה אינו בטל, וע"ש במתנת כהונה דהתמידים ומוספים ג"כ לא יבטלו ועמ"ש ע"פ כי חסד חפצתי ולא זבח, יש לפרש ע"ד כל המועדים בטלים לע"ל, ופי' בתורה אור בד"ה ויושט המלך לאסתר שהמועדים הן עליות כנסת ישראל, בפסח בבחי' חסד כו', אכן לעתיד לבוא יהי גלוי אור ה' למטה וזהו אשת חיל עטרת בעלה וא"כ אין שייך עליות, וזהו ע"ד מה שכתוב ע"פ כי ההרים ימושו כו' שההרים הם בחי' עליות כנ"י והיינו ע"י שיהי' הגילוי למטה וזהו וחסדי כו' וברית שלומי כו' והיינו ע"י המשכה מא"א דקמ' מעלה ומטה שוין יעו"ש.

והנה הקרבנות הם ג"כ עליות והתקרבות כנ"ל מלמטה למעלה לכן הם בטלים כיון שיהי' הגילוי למטה, אך קרבן תודה שהיא הודאה ע"ד לך טוב להודות כו' הודו לו ברכו שמו הנה בבחי' שמו שייך ברכה אבל בו ית' אין שייך רק הודאה לבד.

עוד יש לומר ע"ד אחר הנה המועדים הן גלוי אור הבינה במדות כמ"ש ע"פ להקריב לי במועדו, ובד"ה הוי' לי בעוזרי, ובד"ה מצה זו ובינה נק' עלמא דאתכסיא ובמועדים נמשך הגלוי משם, וכמ"ש ע"פ בנהר יעברו ברגל שבכל רגל מג' רגלים עוברים בנהר היוצא מעדן שהוא בינה כו', ולעתיד לבוא יהי' עלמא דאתכסיא בגלוי ממש כמ"ש ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה, וזהו והניף ידו על הנהר כו' ולכן יהי' הכנור של שמונה נימין.

לכן המועדים יהיו בטלים דא"צ להמשיך אור הבינה במדות כיון הבינה יהי' בבחי' גילוי כמו המדות, וכמו ע"ד שעכשיו בשבת ויו"ט א"צ תפילין כו', משא"כ הלכות שהם מיסוד אבא הרי הם למעלה מהבינה וכמ"ש כי טובים דודיך מיין ערבים עלי דברי סופרים כו' לכן אינן בטלות ועמ"ש מזה בד"ה יביאו לבוש מלכות.

ולכן הקרבנות ג"כ בטלים דמבואר באגרת הקודש סי' כ"ח הקרבנות שע"ג המזבח הן בחי' העלאת מ"ן מנפש הבהמית שבנוגה אל שרשן ומקורן הם בחי' ד' חיות שבמרכבה כו' ועי"ז נמשך ויורד מים דכורין מז"א, א"כ הקרבנות הם להמשיך יחוד ז"א ונוקבא, וכיון שלע"ל יהי' אור הבינה בגילוי וגם ז"א ונוקבא יהיו תרין ריעין, א"כ א"צ לקרבנות, אבל התודה שהיא המשכת יחוד אב ואם שלמעלה מעלמא דאתכסיא זה לא יבטל וכמו ההלכות, וכמ"ש מזה ע"פ מזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ ר"ת הלכה שהתודה והלכות לא יבטלו גם לע"ל שיהי' אור הבינה בגילוי כי הם המשכות יסוד אבא כו' ועמ"ש ע"פ ועתה אלקינו מודים אנחנו לך ומהללים כו', שם נת' ענין ג' בחי' הלל ברכה והודאה.

אור התורה פ' ויקרא ח"א עמוד כ"ג

ז, יב – אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן וסולת מורבכת חלות בלולות בשמן

א. בשל"ה דף כ"ד הקשה על מדרש תהלים במזמור לתודה דאמר שם ר"י כל הקרבנות יהיו בטלים לעתיד לבא וקרבת תודה אינו בטל. והקשה הא בנין בית שראה יחזקאל הוא הבית שלעתיד הזכיר שם קרבנות של חטאות ואשמות. ודחק שם לתרץ.

ולא קשה מידי דהא איתא ביומא דף פ' אמר ר"א האוכל חלב בזמן הזה יכתוב שיעורו ופירש"י בד"ה אי נימא שמא יבנה ביהמ"ק בימיו ותתחדש הלכה ויאמרו שחייב קרבן על כזית קטן כו', הרי יהי' לעתיד חטאות ואשמות מאותם שנתחייבו כבר בעולם הזה אבל שיתחייבו אז בקרבנות אלו, וזה יהי' בטל לעתיד.

והנה הא דלעתיד יבוטל קרבנות של חטאות ואשמות כתב השל"ה שם הטעם לפי שאז יבטל היצה"ר מן הארץ ויתמו חטאים וכו'. וצריך ליישב טעמו הא ודאי חטאות ואשמות אינם באים אלא על חטא שוגג ואין יד יצה"ר בחטא של שוגג.

ונראה ליישב זה לפי טעמו עפ"י מה דאיתא בספר האלשיך פרשה זו על פסוק נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות אשר לא תעשינה ועשה אחת מהנה הא דצריך להביא קרבן על חטא שוגג לפי כי גם בלא דעת נפש לא טוב לפי שעל ידי שנפשו מטומאת מקודם ע"י חטא מזיד הלכך בא על ידו חטא של שוגג שאם הי' צדיק ולא חטא במזיד לא הי' בא תקלה של שוגג על ידו, וזה שאמר נפש כי תחטא בשגגה, זה בא לו מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ועשה, דעבירה של חטא מזיד שעשה היתה גוררת לו עבירה של שוגג וא"כ כיון דלעתיד לא יהא מצוי חטא מזיד שייבטל היצה"ר מן העולם גם חטא שוגג לא ימצא לכן יבטל לעתיד חטאות ואשמות אף שהם באים על חטא שוגג.

ולי נראה הטעם הא דלעתיד יבטל קרבן חטאות ואשמות לפי דאיתא בילקוט ירמי' דף ס"ו וז"ל בעוה"ז אדם מלקט תאנה בשבת אין התאנה אומרת כלום אבל לע"ל היא צווחת ואומרת שבת הוא אדם שוכב עם אשתו נדה אין מי שיעכב על ידו אבל לע"ל אבן מקיר תזעק ואומר לו נדה היא, הרי לפי"ז בל יראה ובל ימצא לעתיד חטא שוגג שהרי יהי' לו מזכירין החטא אשר ירצה לעשות, לכן יבטל אז הקרבן חטאות ואשמות הבא על השוגג.

לוית חן

ב. במד"ר פ' צו פ"ט כל הקרבנות בטלים לעתיד לבוא

♦ יום ראשון ב' ניסן ♦

ו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) צו את־אֶהְרֹן וְאֶת־בְּנָיו לֵאמֹר, זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה
הוא העֹלָה על מוקדה על־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלֵּילָה
עַד־הַבֶּקֶר וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ:

ב פקד ית אהרן וית בנויה למימר דא
אורייתא דעלמא היא עלמא על דמתוקדא
על מדבחה כל ליליא עד צפא ואשתא
דמדבחה תהא יקדא בה:

כ"ט צו את אהרן • (ת"ח) אין "צו", אלא לשון זרוז וילדורות. אמר רבי שמעון: ביותר צריך הכתוב לזרוז במקום שיש בו חסרון פיס. זאת תורת העולה וגו' • הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל הלילה, וללמד על הפסולין, איזה אם עלה - ירד, ואיזה אם עלה - לא ירד; שכל 'תורה' לרבות הוא בא, לומר: תורה אחת לכל העולים, ואפילו פסולין, שאם עלו לא ירדו. הוא העולה • למעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן, שלא היה פסולין בקדש, שנפסלו קדם שבאו לעזרה.

(כל הענין בתורת פהנים ונבחים פרק ג ופרק ד) •

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(ב) צו את אהרן - אין "צו" אלא לשון זרוז - כל צנאה לשון זירוז הוא (רש"י סנהדרין ג, א). שיהא זרוז ומהיר בדבר (רש"י ירושלמי ב"ב, א). מיד וילדורות - נוהג מיד ונוהג לדרורות (רש"י שם). וכתב ב"באר רחובות", שבפעם במלת "צו" יש את שלשת המשמעויות הללו, שכן "צו" מורה על התעצמות הפעולה, וענינו זירוז, ומנה שאמר "צו" ולא "תצוה" לשון עתיד, זה מורה שיעשה את זה תיכף ו"מיד", ולא ידך מלת "צו" היא גם לשון מקור, הינו בכל עת ובכל זמן, וינינו "לדורות".

עולה, כיון שאין לכהנים בו חלק אלא העור בלבד (והרי זה על דרך "המבטל כיסו של חברו", שמנע ממנו הריח), ויש חשש שיתעצלו בה, ולכן צריך זירוז, אבל בשאר קרבנות כיון שיש להם חלק בקרבן, בודאי יהיו זרוזים בדבר. זאת תורת העולה וגו' - הרי הענין הזה בא ללמד - שהרי לא מלמדנו כאן על אופן הקרבת העולה, שאת זה כבר למדנו בריש פרשת ויקרא. על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל הלילה - שנאמר "על מוקדה על המזבח כל הלילה" (מגילה כא, א. וראה גם רש"י שמות כג, יח).

מהפסוק האמור שם "כל הנוגע במזבח יקדש", ש"אפילו קרבן פסול שעלה עליו קידשו המזבח להכשירו שלא ירד", והן שתי דרשות שונות ב'תורת כהנים" כאן. ונראה שרש"י לשיטתו, שבכל מקום מסביר את הפסוק לפי הפירוש שמתאים לפשוטו של מקרא באותו מקום, אף כשהדברים נראים ככפול או אפילו כשסותרים זה את זה. הוא העולה - למעט - "היא" משמעה מיעוט. את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן - ומוקצה ונעבד וטריפה וכיוצא בהן (רש"י שמות שם).

אמר רבי שמעון - 'תורת כהנים'. ביותר צריך הכתוב לזרוז במקום שיש בו חסרון פיס - מדויק הלשון "חסרון פיס" ולא "חסרון ממון" משמע שמדובר בחסרון גדול מאד, שכן הפיס הוא המקום שבו מחזיקים את הממון, וחסרון פיס פירושו שההוצאה גדולה כל כך עד שכאילו הפיס עצמו נחסר. ובפרשה זו מתבטא החסרון פיס ביותר, והוא מה שנצטוו לספק למזבח כמות עצים גדולה מאד, שיהיו מספיקים לכמה מערכות, והיו צריכים לדלוק במשך כל היום כולו במשך כל השנה כולה, שזו הוצאה גדולה ביותר, ועל כך היה צריך זירוז, לכן נאמר בלשון "צו" (הרבי). וב'דברי דוד' כתב שהחסרון פיס הוא בעיקר בקרבן

וללמד על הפסולין איזה אם עלה ירד - כדלקמן דבורה המתחיל היא העולה. ואיזה אם עלה לא ירד, שכל "תורה" - בנוסח הרמב"ן: "תורת". לרבות הוא בא, לומר תורה אחת לכל העולים - זהו פירוש "זאת תורת העולה". וראה גם רש"י לקמן פסוק ז. ואפילו פסולין - שנפסלו משבאו לעזרה, כגון הלן, והיוצא, והטמא, והנשקט במחשבת חוץ לזמנו וחוצ למוקמו, וכיוצא בהן (רש"י שמות כט, לו). שאם עלו לא ירדו - כדכתיב "על מוקדה על המזבח כל הלילה" (רש"י זבחים שם), משתעלה תוקד (רש"י נדה מ, א). וראה רש"י שמות שם שלומד ענין זה

שלא היה פסולין בקדש, שנפסלו קדם שבאו לעזרה - ואינם כמו העולה שהפסול בו רק משבא לעזרה (ראה רש"י שמות שם). ואף שהרובע והנרבע התמעטו מקרבן מהפסוק דלעיל א, ב "מן הבחמה ומן הצאן וגו'", כמבואר ברש"י שם, צריכים גם למיעוט זה, משום שהפסוק דלעיל ממעט בהמות חולין שנפסלו ואי אפשר להקדישם לקרבן, ואילו פסוק זה ממעט בהמות שנפסלו (שרבעו או שגרבעו וכיוצא בזה) לאחר שהקדיש אותן, שאם עלו על המזבח ירדו (נדה מא, א), הואיל ולא היה פסולין בקדש, כלומר "שנפסלו קודם שבאו לעזרה", כלשון רש"י כאן. תורה ג

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'שיחות קודש' תשל"א עמוד 30 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בקשו השבונות רבים

על הפסוק "צו את אהרן" (ו. ב) מפרש רש"י "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון פיס". יש לעיין מדוע נאמר זירוז זה דוקא כאן בנוגע לאש המזבח, ולא במצות אחרות שיש בהן חסרון פיס? ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

במצות אחרות שיש בהן חסרון פיס, כצדקה וכיצא בזה, אין צריך לזירוז פל"כ, כי בהן בטוח האדם שהקב"ה ישלם לו בחזרה. ואפילו בלא זה, הרי זה כסף שלו, ובכסף שלו יכול הוא לעשות ככל העולה על רוחו. אבל כשמגיע למזון הקדש שהוא מכספי צבור, ובכספי צבור צריך להזהר ביותר, ואם-כן יכול האדם לטעון שלאודוקא שעצים למערכה הם הדברים הכי נחוצים עכשו, ואולי יש דברים הנחוצים יותר, ולכן צריכים להשתמש בכספי הצבור לדברים אחרים.

ולכן דוקא כאן כשמדבר בכספי צבור, שם צריך הכתוב להזהיר ולזרז שכשהקב"ה מצוה לעשות משהו, אין מקום להשבונות בני-אדם. וכשהקב"ה מצוה שצריך עצים למערכה, ודאי הדבר שזהו מה שצריכים לעשות עם הכסף.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'לקוטי שיחות' חלק 1 עמוד 30 - מתוך 'לקראת שבת')

החבור להקב"ה בקיום מצותיו

בקשר לפסוק "צו את אהרן" (ו. ב) ישנם שני פירושים הקשורים בתיבת "מצוה": א. מלשון ציווי. ב. מלשון "צותא וחבור" (לקוטי תורה' בהקדמי מה, ג. ועוד) שקיים המצות מחבר ומקשר את ישראל להקב"ה. ויש לומר ששני פירושים אלו מבארים אחד את השני: דהנה יהודי יכול לקיים מצות משני טעמים: א. כי מבין בשכלו היקר והמעלה בקיום המצות. ב. כי כף צוה הקב"ה ולכן מקיים מצותיו ב'קבלת עול', ולא מצד שמבין בשכלו המעלה שבזה. ועל זה אומרים שעקר ה"צותא וחבור" להקב"ה שעל-ידי קיום המצות הוא כשמבטל את עצמו להקב"ה, ומקיים מצותיו לא מצד שמבין כף בשכלו אלא רק מפני ה"ציווי", שכף צוה הקב"ה.

(ג) וְלִבְשׁ הַפְּהִיחַן מִדּוֹ בָדָר וּמְכַנְסֵי-בָדָר לִבְשׁוּ עַל-בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת-הַדָּשֵׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת-הָעֵלֶה עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ:

ג. וְלִבְשׁ פְּהִיחַן לְבוּשֵׁי דְבוּץ וּמְכַנְסֵי דְבוּץ יִלְבְּשׁ עַל פְּסָרָה וְיַפְרֵשׁ יָת קְטָמָא דִּי תִיכּוּל אֲשֶׁתָּא יָת עֵלְתָּא עַל מִדְּבַחָא וְיִשְׁוּנָה בְּסִטְרָא מִדְּבַחָא:

כ"ט - מדו בד - היא הכתנת; ומה תלמוד לומר: "מדו"? שפתה כמדתו. על-בשרו - שלא יהא דבר חוצץ בינתיים (כ"ט ערכין ג). והרים את-הדשן - הנה חותה מלא המחתה מן המאכלות הפנימיות ונותנן במזרחו של כבש (תמיד כד). הדשן אשר תאכל האש את-העלה - ועשאתה דשן, מאותו דשן רים תרומה. ושמו

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מחתה". וברש"י יומא כ, א: "חותה מן הדשן במחתה פעם אחת בין רב למעט, ובלבד שלא יפחות ממלוא קומץ".

מן המאכלות הפנימיות - כלומר, מאברי עולה שנשרפו ולא מגחלי עצים שמבחוץ, כדלקמן ברש"י. ולענין שאר הדשן, ראה לקמן פסוק ד. ונותנן במזרחו של כבש - כדלעיל א, טז וברש"י שם.

הדשן אשר תאכל האש את העלה - ועשאתה דשן - מבאר בזה ש"תאכל האש" מוסב על העולה ולא על הדשן, שהאש אכלה את העולה ועשאה דשן (שפ"ח). והרא"ם כתב

ל"בשרו". כי אם לא פן "על בשרו" מיותר. וראה ביומא יב, ב שלומדיים מתיבת "ילבש" לרבות מצנפת ואבנט, "ללמדך שתרומת הדשן היא עבודה וצריכה ארבעה בליים" (לשון רש"י ביומא כג, א) אף מזה שרש"י לא הביאו כאן, משמע שעל פי פשוטו של מקרא תיבת "ילבש" אינה מיותרת (וצריך עיון מדוע). ופשוטו של מקרא הוא כדעת ריש לקיש ביומא שם שתרומת הדשן אינה עבודה, ולכן דיה בשני בגדים בלבד.

והרים את הדשן - הנה חותה מלא המחתה - וראה גם רש"י חולין קיז, א: "כל בקר תורם מדשן המזבח מלוא

(ג) מדו בד - היא הכתנת - כלומר "מדו" פירושו בגד, והכונה לכתנת האמורה בבגדי כהנים (ראה שמות כח, ד) שהיתה עשויה מפשתים (כאמור שם פסוק לט), ו"בד" הינו פשתים (רש"י זבחים יח, ב).

ומה תלמוד לומר: "מדו" - למה שינה בלשוננו ולא כתב בתורת רש"י יומא כג, ב.

שפתה כמדתו - שפתה בתורת הכהן למדת קומתו, לא נגררת ולא מסולקת [מן הארץ] (רש"י יומא שם), [אלא] שוה לארץ (רש"י פסחים טו, ב).

על בשרו - שלא יהא דבר חוצץ בינתיים - בין הכתנת והמכנסים

אצל המזבח • על המזבח • מצא איברים שעדין לא נתאכלו, מחזירין על המזבח, לאחר שחתה גחלים אילף ואילף ונטל מן הפנימיות, שנאמר: "את העלה על-המזבח", ברש"י [ישן].

(ד) ופשט את-בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את-הדשן אל-מחוץ למחנה אל-מקום טהור:
הוציא את לבושהי וילבש לבושין אחרנין ופסק את קטמא למפרא למשריתא לאתרי דבי:

כ"ט ופשט את-בגדיו • (יזמא כג) אין זו חובה אלא הרה-אריץ, שלא ללכלף בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדרה לרבו, אל ימוג בהן כוס לרבו, לכה: "ולבש בגדים אחרים", פחותין מהן. והוציא את הדשן • (תמיד כח) הצבור בתפוח, כשהוא רכה ואין מקום למערכה, מוציאו משם. ואין זה חובה בכל יום, אבל התרומה חובה בכל יום.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי 'לקוטי שיחות' חלק כה עמוד 431 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מלאכה - לעבוד את ה'

על המלים "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה" (ד, ט) מפרש רש"י, הדשן הצבור בתפוח, כשהוא רכה ואין מקום למערכה - מוציאו משם.

בספר התניא (אגרת הקדש' סימן טו) מבאר שה'אפר' (דשן) הנשאף מ'עץ הנשרף' הוא יסוד 'העפר שבו היורד למטה ואין האש שולטת בו'. והינו, שהאפר הוא הדבר הכי נחות שבדבר הנשרף, עד שאינו יכול להכליל ולישרף באש שלמעלה ממנו.

אשל אברהם - הרב אלטוילי

שהאפר מלכלכם כשנושאאו חוץ למחנה, גנאי למלך שיהא משמש בהן על המזבח בעבודת אכילה (רש"י שם). וראה גם רש"י שבת קיד, א: "הוקיקו הכתוב ללבוש בגדים פחותים בשעת הוצאת הדשן שאינה עבודה חשובה, כדי שלא ימאסו בגדיו החשובים שעובד בהן עבודת אכילה ושתייה, כגון קישור וניסוף".

והוציא את הדשן - הצבור בתפוח - פירושו, לא את תרומת הדשן ששם "אצל המזבח" (דברי חיי, אלא את הדשן הנשאף על גבי המזבח, ש"היה צובר את האפר לצד אחד של מזבח ביחד, ועושהו עגול כמין תפוח וגבוה כמין כובע" (רש"י מעילה ט, א). וראה גם רש"י חולין ז, ב: "צבור האפר שבאמצע המזבח, שהיו גורפין האפר תמיד וצוברין שם, הוא נקרא תפוח".

כשהוא רכה ואין מקום [למערכה] - כן הוא בדפוס ראשון. אבל בדפוסים שלפנינו: למערכה. ופירושו לטדר עצים למערכה.

מוציאו משם. ואין זה חובה בכל יום, אבל התרומה - תרומת הדשן, האמור לעיל פסוק ג.

חובה בכל יום - בבבא קטא, תורה ה

שכן גם הבגדים האחרים שלובש הם בגדי קדש (כפי שלומדת הגמרא (יזמא כג, ג) מהיקוש של בגדים שלובש לבגדים שפושט, מה הם בגדי קדש, אף אלו בגדי קדש), ואם היה חובה להחליף בגדיו היה צריך להחליפם בשל חול (ראה רש"י יזמא שם).

אלא הרה אריץ - דרך כבוד לפני המקום (רש"י שבת קיד, רע"א). **שלא ילכלף בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד** - ויצטרף לשמש בהם אחרי שימש בהם בהוצאת הדשן, וכמשל שמביא מיד. וכתב ה"באר בשדה" שזהו מה שכתוב "בגדיו" - בגדים שהוא משמש בהם תמיד.

בגדים שבשל בהן קדרה לרבו - דומיא דהוצאת הדשן (רש"י שם).

אל ימוג בהן כוס לרבו - לפי שנתעשנו ונתלכלכו בבישול קדירה, אף כאן לענין הוצאת הדשן, אין כבוד המלך לשרת בהן שירות אחר [אחרי שימש בהם להוצאת הדשן] (רש"י יזמא כג, ג).

לכה ולבש בגדים אחרים, פחותין מהן - מה תלמוד לומר "אחרים"? פחותין מהן, כגון שחקים או מפשתן שאינו מוצהב ואין דמיהם יקרים,

שמבאר בזה מה שפחה הכתוב בדשן וסוים בעולה, ולכן מפרש כן: "והרים את הדשן", איזה דשן? "אשר תאכל האש את העולה", את העולה שאכלה האש ועשאתה דשן.

מאותו דשן ירים תרומה - כלומר, שלא ירים את כל הדשן של העולה, אלא "מאותו דשן ירים תרומה" (כשיעור מלוא המקתה כמו שאמר לעיל). כי לשון "והרים" משמעו לשון "תרומה", שמרים ומפריש חלק מן הדשן, ואם היה מרים הכל אין זו הפרשה (שפ"ח). ולפי זה "את הדשן" פירושו "מן הדשן" (רא"ם).

"ושמו אצל המזבח" - כלומר, "ושמו אצל המזבח" מוסב על התרומה, ואף על פי שהתרומה היא לשון נקבה אמר "ושמו" בלשון זכר, מפני שהתרומה המורמת היא הדשן שהוא לשון זכר (רא"ם).

(על המזבח - מצא אברים שעדין לא נתאכלו, מחזירין על המזבח, לאחר שחתה גחלים אילף ואילף ונטל מן הפנימיות, שנאמר "את העלה על המזבח". ברש"י [ישן]. - בהרבה בתיב"ד ודפוסים ראשונים לא גורסים קטע זה. תורה ד

(ד) ופשט את בגדיו - אין זו חובה

שיעור יומי ליום ראשון ב' ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום - ו - פרשת צו

ויש לומר, שבעבודת האדם לקונו, מרמז ענין הדשן על העסק בדברים גשמיים, שאין בהם קדושה מצד עצמם, ואינם נשקפים ב"אש" שלמעלה.

וזהו שמוציאים את הדשן "אל מחוץ למחנה", פי אין העסק בדברים גשמיים נכלל בתחום הקדושה - "אצל המזבח" וכל-שכן לא על המזבח, אלא עסק זה הוא "מחוץ למחנה" של הקדושה.

ועל זה אומר רש"י "הוצאת הדשן" - "מחוץ למחנה" - היא דוקא פאשר זה לתועלת עבודת הקרבנות, כי "אין מקום למערכה", ו"הוצאת הדשן" היא העושה מקום למערכה חדשה, אבל פאשר יש מקום למערכה - אין עבודה זאת.

ועל-דרך-זה בעבודת האדם לקונו, שרק פאשר העסק ב"דשן" ובדברים גשמיים יביא תועלת בעבודת הקרבנות, שהוא עבודת התורה והתפלה, שעל-ידי העסק בענייני עולם-הזה יוכל להתעסק ביתר שאת בעבודת ה', אזי הותר עבודת "הוצאת הדשן". אף פאשר יש "מקום למערכה" גם בלי העסק ב"דשן" - אין עבודה זאת. ועל האדם להשאר במקומו האמיתי - בתוך מחנה התורה והתפלה, ולהתעסק בעבודת ה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק לו, עמוד 1 - מתוך 'לקראת שבת')

תרימות הדשן - חובה או רשות

ופשט את-בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את-הדשן אל-מחוץ למחנה

ופשט את בגדיו - אין זו חובה אלא דרך ארץ, שלא ללכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד, בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, לך ולבש בגדים אחרים, פחותין מהן. (ו, ד. ובפירוש רש"י) ברמב"ן הקשה: מנא-ליה לרש"י שדברי הפסוק "ולבש בגדים אחרים" אינן חובה אלא רק דרך-ארץ? ובמפרשים מצינו בזה כמה וכמה ביאורים.

ויש לומר בפשטות, שמקורו של רש"י הוא מהא גופא שבפרשת "ועשית בגדי קודש" שבפרשת תצוה, לא נצטוה משה על עשית בגדים פחותים לבגיו אהרן עבור הוצאת הדשן. ומזה מכריח רש"י שאין חובה בלבישת בגדים אלו, ורק דרך-ארץ שלא ללכלך את הבגדים בהם משרת תמיד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק לו, עמוד 5 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בישול קדירה ומזיגת הכוס אחר הן

ופשט את-בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את-הדשן גו'

שלא ללכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, לך ולבש בגדים אחרים, פחותין מהן (ו, ד. ובפירוש רש"י)

לקאורה צריך באור, הרי בדרך-כלל "המבשל קדירה" ו"המזוג כוס" אינם רק בבגדים שונים, אלא עבודות אלו נעשות על ידי שני סוגי עבדים. ואם כן גם כאן, מדוע נעשית "הוצאת הדשן" רק בבגדים אחרים, ולא על-ידי ב' כהנים שונים? ויש לומר בזה דרך הדרוש:

כלל זה, דמזיגת כוס ובישול קדירה נעשים על-ידי שני סוגי אנשים, הוא רק בעבודת עבד לרבו. דהמזוג כוס אין זה לפי כבודו להתעסק בבישול קדירה. אף בעבודת הבורא, אין חילוק כלל בין סוגי העבודה, וכל כהן ראוי לו לעבוד כל סוג עבודה.

וכמאמר רבותינו ז"ל (תנחומא עקב ב) "אל תהא יושב ושוקל מצותיה של תורה... קלה שבקלות... ותמורה שבחמורות... הרי הן שוין".

דהרי העיקר בעבודת ה' הוא קיום רצונו יתברך, מתוך קבלת עול מלכות שמים, ככל אשר יצוה עלינו. וכאשר האדם מקיים את המצות רק כדי למלאת רצונו יתברך, אין חילוק בעיניו בין עבודה כ"מזיגת כוס" או "בישול קדירה", דהרי העיקר הוא מלוי רצונו, ומה לי באיזה אופן יתקיים רצונו. ורק בענין הבגדים יש שינוי ביניהם, כדברי רש"י.

(ה) **והאש על-המזבח תוקד-בו לא תכבה ובער עליה הפתן עצים בבקר בבקר וערף עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים:**

הואש על-המזבח תוקד-בו • רבה פאן יקידות הרבה: "על מוקדה", "ואש המזבח תוקד בו",

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(ה) והאש על המזבח תוקד בו - (רש"י יומא לג, א.)
 רבה פאן יקידות - לשון מדורת עצים הרבה: "על מוקדה" - פסוק ב. "ואש המזבח תוקד בו" - פסוק ב.
 והאש על המזבח תוקד בו, "אש"

"וְהָאֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ", "אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל-הַמִּזְבֵּחַ". בְּלֶן נִדְרָשׁוּ בְּמִסְכַּת יוֹמָא (ר"ה כח) שְׁנַחֲלֵקוּ רַבּוּתֵינוּ בְּמִנְיַן הַמַּעֲרָכוֹת שֶׁהָיוּ שָׁם. וְעֵרַף עֲלֶיהָ הָעֹלָה • עוֹלַת תָּמִיד הִיא תִּקְדִים (פסחים נח). (בְּרַשׁ"י יִשָּׁן: וּמִנְיַן שֶׁלֹּא יֵהָא דְבָר קוֹדֵם עַל הַמַּעֲרָכָה לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר? תִּלְמוּד לּוֹמֵר: הָעֹלָה, עוֹלָה רֵאשׁוֹנָה). חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים • אִם יָבִיאוּ שָׁם שְׁלָמִים. וְרַבּוּתֵינוּ (סו) לְמַדוּ מִכָּאן: "עֲלֶיהָ", עַל עוֹלַת הַבֶּקֶר הַשֶּׁלֶם כָּל הַקְּרָבָנוֹת כְּלָם. מִכָּאן שֶׁלֹּא יֵהָא דְבָר מֵאַחַר לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִיבִים.

(1) אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: ם
וְאֵשְׁמָא תְּדִירָא תְּהִי יִקְדָא עַל מִדְבַּחָא לָא תִטְפִי:

רַשׁ"י אֵשׁ תָּמִיד • (יומא מד) אֵשׁ שְׁנַאֲמַר בֵּה "תָּמִיד", הִיא שְׁמַדְלִיקִין בֵּה אֶת הַגְּרוֹת, שְׁנַאֲמַר בֵּה (שמות כז יא):

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

"עֲלֶיהָ", עַל עוֹלַת הַבֶּקֶר - אֶתְמִיד קָאִי, דְּסִיפִיה דְקָרָא הוּא, וְהָכִי קָאֲמַר: וְהַקְטִיר עַל הָעוֹלָה הַזֹּאת, כְּלוֹמַר אַחֲרֶיהָ (רש"י פסחים נח, סע"ב). כְּלוֹמַר, לֹא כִפִּירוֹשׁ הַפְּשׁוּט שֶׁ"עֲלֶיהָ" הַכּוֹנֵה עַל הַמַּעֲרָכָה.

הַשֶּׁלֶם - דוֹרְשִׁים "הַשְּׁלָמִים" מְלִשׁוֹן הַשְּׁלָמָה (רש"י פסחים שם. יומא לג, א). וְדוֹרְשִׁים כֵּן מִזֶּה שְׁנַאֲמַר "הַשְּׁלָמִים" וְלֹא "שְׁלָמִים" (דברי דוד, וכו' משמעות הדגמא פסחים שם).

כָּל הַקְּרָבָנוֹת כְּלָם - זֶהוּ פִירוֹשׁ "חֲלָבֵי", אִימּוּרֵי כָּל הַקְּרָבָנוֹת.

מִכָּאן שֶׁלֹּא יֵהָא דְבָר מֵאַחַר לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִיבִים - רָאָה גַם רַשׁ"י פְּסָחִים נח, א: "עַל תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר הַשֶּׁלֶם כָּל הַקְּרָבָנוֹת, וְלֹא תִשְׁלִימֵם עַל תָּמִיד הָעֲרִיב, דְּלֹאֲחַר תָּמִיד הָעֲרִיב לֹא תִקְרִיב קְרָבָן". וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּרַשׁ"י יוֹמָא לֵג, א: "עֲלֶיהָ, עַל הָעוֹלָה, תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר הָאֲמוּרָה בְּרֵאשׁ הַמִּקְרָא, שְׁנַאֲמַר וְעֵרַף עֲלֶיהָ הָעוֹלָה וְהַקְטִיר, וְהוֹסִיף וְהִשְׁלִים אַחֲרֶיהָ כָּל הַקְּרָבָנוֹת, וְלֹא עַל שְׁבִין הָעֲרִיבִים, לְמַד עַל תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִיבִים שֶׁהוּא אַחֲרוֹן לְכָל הַקְּרָבָנוֹת".

[וְלִהְיֶיר שְׁלִפֵי פִירוֹשׁ בְּיוֹמָא תִיבַת "וְהַקְטִיר" מוֹסְבַת עַל הָעוֹלָה, וְאִילוּ לְפִירוֹשׁוֹ בְּפְסָחִים נח, ב "וְהַקְטִיר עַל הָעוֹלָה הַזֹּאת", מוֹסְבַת עַל הַשְּׁלָמִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַפִּירוֹשׁ שֶׁבְּפְסָחִים הוּא עֲדוֹן לְפָנֵי הַמִּסְקָנָה, שֶׁ"חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים" הוּא מְלִשׁוֹן הַשְּׁלָמָה כָּל הַקְּרָבָנוֹת, וְכִלְשׁוֹנוֹ שֶׁם "וְהַקְטִיר עַל הָעוֹלָה הַזֹּאת חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים", וְאִילוּ בְּיוֹמָא מִפְּרָשׁוֹ לְפִי הַמִּסְקָנָה שֶׁ"שְׁלָמִים" פִּירוֹשׁ מְלִשׁוֹן הַשְּׁלָמָה, וּמִפְּיֵלָא "וְהַקְטִיר" מוֹסְבַת עַל הָעוֹלָה]. תוֹרַה ו

(1) אֵשׁ תָּמִיד - "אֵשׁ" שְׁנַאֲמַר בֵּה

וּמִהַפְּסוּק "אֵשׁ תָּמִיד" לְמִדִּים שֶׁמַּעֲרָכָה זוֹ צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּמִזְבֵּחַ הָעוֹלָה. וְרָאָה רַשׁ"י לְקַמְּן פְּסוּקוֹ שְׁלוֹמִדִים מִזֶּה שְׁגַם הַדְּלָקַת הַמִּזְבֵּחַ צְרִיכָה לְהִיּוֹת מֵאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ.

וְעֵרַף עֲלֶיהָ הָעֹלָה - "עוֹלַת תָּמִיד" הִיא תִּקְדִים - "מִדְּלָא כְּתִיב "וְעֵרַף עֲלֶיהָ עוֹלָה" אֶלָּא "הָעוֹלָה", הָכִי קָאֲמַר: "וְעֵרַף עֲלֶיהָ" מִיַּד "הָעוֹלָה" הַחֲשׁוּבָה, הָאֲמוּרָה תִּחְלָה לְכָל הָעוֹלוֹת, וְהֵינּוּ "עוֹלַת תָּמִיד" דְּפִרְשַׁת קְרָבָנוֹת [בְּפִרְשַׁת פְּנַחֵס], דְּקָרְבָן תָּמִיד כְּתִיב בְּרִישָׁא (רש"י פסחים נח, א). וְכֵן כְּתִיב רַשׁ"י גַם בְּכַתּוּבוֹת קו, ב וּבְזִבְחִים קג, א. וְרָאָה רַשׁ"י יוֹמָא לד, רִישׁ עֲמוּד א: "הָעוֹלָה, מִשְׁמַע תֵּהָא רֵאשׁוֹנָה". וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּרַשׁ"י בָּבָא מְצִיעָא נח, א: "וְעֵרַף עֲלֶיהָ הָעוֹלָה, ה"א יִתְרִיה דְּרִישׁ, שֶׁתֵּהָא הִיא רֵאשׁוֹנָה, שֶׁלֹּא יֵהָא הַקְטִיר קוֹדֵם לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר". וְרָאָה רַשׁ"י לְעִיל ג, ה שְׁלוֹמִד אֶת זֶה מִהָאֲמוּרָה שֶׁם "עַל הָעוֹלָה".

(בְּרַשׁ"י יִשָּׁן: וּמִנְיַן שֶׁלֹּא יֵהָא דְבָר קוֹדֵם עַל הַמַּעֲרָכָה לְתָמִיד שֶׁל שַׁחַר? תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "הָעֹלָה", עוֹלָה רֵאשׁוֹנָה). - בְּהִרְבֵּה כְּתִיבֵי־וּדְפוּסִים רֵאשׁוֹנִים לֹא גוֹרְסִים קֹטֵעַ זֶה.

חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים - אִם יָבִיאוּ שָׁם שְׁלָמִים - שֶׁהָיָה הַשְּׁלָמִים אֵינָם חוֹבָה כְּעוֹלַת הַתָּמִיד, וּמִהוּ שְׁאֲמוּרָה "וְהַקְטִיר עֲלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים"? לְכֵן מִפְּרָשׁ שֶׁהַפְּסוּק מְדַבֵּר בְּמִקְרָא שֶׁיֵּשׁ שָׁם שְׁלָמִים (גו"א).

וְרַבּוּתֵינוּ לְמַדוּ מִכָּאן - בֵּינּוּן שְׁלִפֵי פְּשׁוּטוֹ לֹא מוּבָן מִהָבֵּא לְמַדְּנוּ? שֶׁהָיָה פְּשׁוּט שֶׁאִם יֵשׁ שָׁם שְׁלָמִים שֶׁיִּקְטִיר עֲלֶיהָ (גו"א). וְגַם מִהָבֵּא עֲנִין שְׁלָמִים אֶצְלָה עוֹלָה (רֵא"ם).

תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ - פְּסוּק ו. וְרָאָה רַשׁ"י שָׁם.

בְּלֶן נִדְרָשׁוּ בְּמִסְכַּת יוֹמָא - מה, א. שְׁנַחֲלֵקוּ רַבּוּתֵינוּ בְּמִנְיַן הַמַּעֲרָכוֹת שֶׁהָיוּ שָׁם - לְדַעַת רַבֵּי הַיּוֹדֵה הָיוּ שְׁתֵּי מַעֲרָכוֹת: אַחַת מַעֲרָכָה גְדוֹלָה [שְׁעֲלֶיהָ יִקְטִירוּ כָּל הַהַקְטָרוֹת - רַשׁ"י שָׁם לֵג, א], וְאַחַת מַעֲרָכָה שְׁנֵיָה שֶׁל קְטוֹרֶת [שֶׁמִּמֶּנָּה חוֹתִין גְּחָלִים לְהַכְנִיס לְמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שֶׁחֲרִית וְעֲרִיבִית. לְהַקְטִיר עֲלֶיהָ קְטוֹרֶת תָּמִיד, פְּרָס בְּשַׁחֲרִית וּפְרָס בֵּין הָעֲרִיבִים - רַשׁ"י שָׁם]. לְדַעַת רַבֵּי יוֹסִי הָיוּ שְׁלֹשׁ מַעֲרָכוֹת: אַחַת שֶׁל מַעֲרָכָה גְדוֹלָה, וְאַחַת מַעֲרָכָה שְׁנֵיָה שֶׁל קְטוֹרֶת, וְאַחַת שֶׁל קִיּוּם הָאֵשׁ [שֶׁאִם אֵין שֶׁל מַעֲרָכָה גְדוֹלָה מִתְגַּבֵּר, מוֹסִיפִין עֲלֶיהָ מִזֶּה - רַשׁ"י יוֹמָא שָׁם]. לְדַעַת רַבֵּי מֵאִיר הָיוּ אַרְבַּע מַעֲרָכוֹת: אַחַת שֶׁל מַעֲרָכָה גְדוֹלָה, וְאַחַת שֶׁל מַעֲרָכָה שְׁנֵיָה שֶׁל קְטוֹרֶת, וְאַחַת שֶׁל קִיּוּם הָאֵשׁ, וְאַחַת לְאִיבָרִים וּפְדָרִים שֶׁלֹּא נִתְעַבְלוּ מִבְּעֵרֵב [שֶׁלֹּא נִתְּנוּ עַל מַעֲרָכָה, אִם נִתְּנוּ וְלֹא הִסְפִּיקוּ לְהִתְעַבֵּל - רַשׁ"י שָׁם מה, א]. וּבִגְמָרָא שָׁם לּוֹמְדִים זֹאת מִהַפְּסוּקִים הַבָּאִים: "עַל מוֹקְדָה" - זוֹ מַעֲרָכָה גְדוֹלָה, "וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ" - זוֹ מַעֲרָכָה שְׁנֵיָה שֶׁל קְטוֹרֶת, "וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ" - זוֹ מַעֲרָכָה לְקִיּוּם הָאֵשׁ [לְדַעַת רַבֵּי יוֹסִי], וּמִזֶּה שֶׁכְּתוּב "וְאֵשׁ" (בְּוֹא"ו) לּוֹמֵד רַבֵּי מֵאִיר שֶׁהִיָּתָה מַעֲרָכָה נִפְרֶדֶת לְאִיבָרִים וּפְדָרִים שֶׁלֹּא נִתְעַבְלוּ מִבְּעֵרֵב. וְהַפְּסוּק "אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה" בֵּא לְלַמֵּד עַל מַעֲרָכָה שְׁנֵיָה שֶׁל קְטוֹרֶת, שֶׁלֹּא תֵהָא אֶלָּא עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. כְּלוֹמַר, מִהַפְּסוּק "וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד בּוֹ" לְמִדִּים שֶׁצְרִיכִים לְעֲשׂוֹת מַעֲרָכָה נִפְרֶדֶת עֲבוּר הָאֵשׁ שֶׁל הַקְטוֹרֶת,

"להעלות נר תמיד". אף היא "מעל המזבח" החיצון "תוקד". לא תכבה • המכבה אש על המזבח עובר בשני לאוין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק א, עמוד 217 - מתוך 'לקראת שבת')

רגשי התלהבות בכל מצב

אש תמיד תוקד על-המזבח לא תכבה: (1, 1)

תמיד - אפילו בשבת. תמיד - אפילו בטומאה (בירושלמי יומא פרק ד הלכה ו) יש לפרש לימוד זה בדרך עבודת האדם לקונו:

ה'אש תמיד' היא התלהבות הלב, המתלהט ברגשי קודש להקב"ה. ועל האדם ליזהר שאש זו תוקד ותבעיר את לבו בכל עת, ולא תכבה חס ושלום.

והנה בשבת שהיא יום המוקדש כולו לעבודת ה', עלול האדם לחשב שצריך הוא להשקיע כל כולו במחשבה עמוקה והתבוננות, שהיא עבודת המוח, ואין לו לעורר בעצמו את רגשי הלב. וזהו "תמיד - אפילו בשבת", שאפילו בהיות האדם שקוע בהשגת הבורא, גם אז עליו לעורר בעצמו רגשי התשוקה להקב"ה.

ומאידך, גם הרחוק חס ושלום מעבודת הבורא, ו"טמא" הוא, אין לו לחשוב שכבר "אבוד" הוא, ואי-אפשר לו להתקרב אל הבורא, אלא "תמיד - אפילו בטומאה" דגם על הטמא לעורר את עצמו ולעשות את כל התלוי בו שה'אש תמיד" - "לא תכבה" חס ושלום, אלא תמשיך לבעור ולהלהיב לבו לעבודת הבורא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 55)

אף היא מעל מזבח החיצון תוקד (רש"י ו, 1) בגמרא (יומא מה, ב) אמרו "אש תמיד שאמרתי לה, לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון", והינו שהוא דין המנוחה (שהיא צריכה להדלק מהמזבח), ואם אין אש במזבח לא נתן להדליקה ("לא תהא אלא"). אף לרש"י זה דין במזבח (שממנו צריכים להדליק את המנוחה): בנוסף לשאר הדינים שבאש המזבח, היא צריכה להיות זו שממנה מדליקים את המנוחה ("אף היא"), ובהעדר אש במזבח - אפשר להדליק את המנוחה מאש אחרת.

(1) וזאת תורת המנחה הקרב אתה בגי' אהרן לפני יהוה אל-פני המזבח:
 וזא אורייתא דמנחתא דיקרבון יתיה פני אהרן קדם יי לקדם מדבחא:

כ"י וזאת תורת המנחה • תורה אחת לכלן להטעין שמן ולבונה האמורין בענין. שיכול, אין לי טעונות שמן ולבונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמצת. מנחת כהנים שהיא כליל, מנין? תלמוד לומר: "תורת". הקרב אתה • היא הגשה בקרן דרומית מערבית. לפני ה' • הוא מערב, שהוא לצד אהל מועד. אל פני המזבח • הוא הדרום, שהוא פניו של מזבח, שהכבש נתון לאותו הדרום.

אשל אברהם - הרב אלשוילי

אחת לכלן, להטעין שמן ולבונה האמורין בענין - לקמן פסוק ח. **שיכול אין לי טעונות שמן ולבונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמצת** - בדלעיל ב, א-ב. **מנחת כהנים שהיא כליל** - לקמן פסוק טו. שאינה נקמצת אלא כולה נקטרת. **מנין? תלמוד לומר: "תורת"** - שכל 'תורה' לרבות הוא בא (רש"י לעיל פסוק ב). **הקרב אתה - היא הגשה** - ולא הקטרה, כי לא היה מקטיר אלא את הקומין (רא"ם). **פקרן דרומית מערבית** - ומבאר הטעם בהמשך דבריו. וראה גם רש"י לעיל ב, ח, במדבר ד, כה, ושם מוסיף:

המזבח [החיצון] תוקד" (רא"ם). והלימוד הוא מיתור תיבת "תמיד", שאם כפשוטו שתוקד תמיד, הרי כתוב "לא תכבה", או שהלימוד מזה שנאמר "אש תמיד תוקד", ולא "אש תוקד תמיד", שמוכן מזה שהכונה על "אש" שנאמר בה "תמיד" (ע"פ משכיל לדוד). ועל פי זה מוכן גם שאין זה בסתירה לדברי רש"י לעיל פסוק ה שצריכים פסוק זה עבור מנין המערכות (פקושית הרא"ם). **לא תכבה - המכבה אש על המזבח, עובר בשני לאוין** - שנאמר "לא תכבה" שתי פעמים, כאן ובפסוק ה (רא"ם). תורה ו (1) **וזאת תורת המנחה - תורה**

"תמיד", היא שמדליקין בה את הנרות - כלומר, האש שמדליקין בה את הנרות היא "אש תמיד". **שנאמר בה: - בהדלקת הנרות.** **"להעלות נר תמיד"** - שמות כז, כ. וראה גם רש"י יומא שם: "אש שאמרתי לה בה תמיד, והוא של מנוחה, שנאמר בה להעלות נר תמיד". **אף היא** - בנוסף לקטרת, בדלעיל ברש"י פסוק ה ובביאור שם. **"מעל המזבח"** - מפרש "על המזבח" כאילו נאמר "מעל המזבח". **החיצון** - שהרי הפסוק מדבר במזבח העולה (רש"י יומא שם). **"תוקד"** - והרי זה כאילו אמר: "אש [שנאמר בה להעלות נר] תמיד, מעל

(ח) וְהַרִים מִמֶּנּוּ בְקִמְצוֹ מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנֶה וְאֵת כָּל־הַלֶּבְנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ נִיחַח אֲזַכְּרֶתָהּ לַיהוָה:

ח וַיִּפְרֹשׂ מִנֶּחֱמָה בְקִמְצָה מִסֵּלֶתָּא דְּמִנְחָתָא וּמִמְשַׁחָה וְיֵת כֹּל לְבַנְתָּא דִּי עַל מִנְחָתָא וַיִּסַּק לְמַדְבְּחָא לְאַתְקַלְלָא בְרַעְוָא אֲדַפְרֶתָא קֳדָם יְיָ:

ח"י (וְהַרִים מִמֶּנּוּ • מִהֶמְחֶבֶר, שִׁיחָא עֶשְׂרוֹן שְׁלָם בְּבַת אַחַת בְּשַׁעַת קְמִיצָה. בְּרַשׁ"י יֶשֶׁן). בְּקִמְצוֹ • שְׁלֹא יַעֲשֶׂה מִדָּה לְקִמֵץ (יזמא מו). מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנֶה • מִכָּאן, שְׁקוּמֵץ מִמְקוֹם שְׁנַתְרַבָּה שְׁמֶנֶה (סוטה יד). הַמִּנְחָה • שְׁלֹא תִהְיֶה מְעַרְבֶת בְּאַחֲרֵת (ת"י). וְאֵת כָּל־הַלֶּבְנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר • שְׁמַלְקֵט אֵת לְבוֹנְתָהּ לְאַחַר קְמִיצָה וּמְקַטְרִירוֹ; וּלְפִי שְׁלֹא פִרַשׁ בֵּן אֱלָא בְּאַחַת מִן הַמִּנְחוֹת בְּ"וַיִּקְרָא", הֶצְרַךְ לְשַׁנּוֹת פֶּרֶשָׁה זו, לְכַלֵּל כָּל הַמִּנְחוֹת כְּמִשְׁפָּטָן (ת"י).

(ט) וְהִנּוֹתַרְתָּ מִמֶּנּוּ יֹאכְלוּ אֶהְרֹן וּבָנָיו מִצֹּאת תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצַר אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ:

ט וַיִּדְאֲשַׁתְּאָר מִנֶּחֱ גִלְוִין אֶהְרֹן וּבָנָוְהֵי פִטְרִי תִתְאַכַּל בְּאַתְרֵי קֹדֶשׁ בְּדֶרֶת מִשְׁפַּן זִמְנָא יִכְלֻנָהּ:

ט"י בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ • וְאִיזְהוּ? בַּחֲצַר אֹהֶל־מוֹעֵד.

(י) לֹא תֹאפֶה חֲמִיץ חֶלְקֶם נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשֵּׁי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הֵוא כַּחֲטָאת וּכְאֲשָׁם:

י לֹא תִתְאַפִּי חֲמִיעַ חֶלְקֶהוֹן יִהְיִית יִתָּה מִקְרַבְנֵי קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הִיא כַּחֲטָאתָא וּכְאֲשָׁמָא:

י"א לֹא תֹאפֶה חֲמִיץ חֶלְקֶם • אִף הַשְּׂרִירִים אֲסוּרִים בְּחֶמֶץ. כַּחֲטָאת וּכְאֲשָׁם • (שם ב) מִנְחַת חוּטָא הָרִי

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

לומר "מסלֶתָּה". אך בהרבה כתב־יד ודפוסים ראשונים לא גורסים קטע זה, וגם המפרשים לא עמדו עליו. **וְאֵת כָּל־הַלֶּבְנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר** - שְׁמַלְקֵט אֵת לְבוֹנְתָהּ לְאַחַר קְמִיצָה וּמְקַטְרִירוֹ - רָאָה גַם רַש"י לְעֵיל ב, א: "לְאַחַר שְׁקִמֵץ מִלְקֵט אֵת הַלֶּבְנָה כּוֹלָה מֵעֲלִיָּה וּמְקַטְרִיָּה". וּלְפִי שְׁלֹא פִרַשׁ בֵּן אֱלָא בְּאַחַת מִן הַמִּנְחוֹת בְּ"וַיִּקְרָא", הֶצְרַךְ לְשַׁנּוֹת פֶּרֶשָׁה זו, לְכַלֵּל כָּל הַמִּנְחוֹת כְּמִשְׁפָּטָן. - לְעֵיל ב, א"ג. תורה ט **(ט) בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ - וְאִיזְהוּ? בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד** - וְאִם יִצְאָה בַחוּץ נִפְסָלָה (רש"י שבועות טו, א). תורה י **(י) לֹא תֹאפֶה חֲמִיץ חֶלְקֶם - אִף הַשְּׂרִירִים אֲסוּרִים בְּחֶמֶץ** - לְהַכִּי סְמִיךְ "חֶלְקֶם" לִ"לֹא תֹאפֶה חֲמִיץ", לומר אֲפִילוֹ שִׁירֵי מִנְחָה שֶׁהֵם חֶלְקֶם שֶׁל כֹּהֲנִים, לֹא תֹאפֶה חֲמִיץ (רש"י יבמות מ, א). דְּרַרְשִׁינָן לִיָּה הֵיא "חֶלְקֶם" דְּקָרָא, נְמִי לְפָנָיו א"לֹא תֹאפֶה" (רש"י סוטה טו, א). **כַּחֲטָאת וּכְאֲשָׁם** - מִנְחַת חוּטָא הָרִי הִיא "כַּחֲטָאת", לְפִיכָּךְ קְמִיצָה שְׁלֹא

מנחות בד, א). "מִמֶּנּוּ" פִּירוּשׁוֹ מִכָּל הַסּוּלָת שֶׁהִבִּיא, וְזֶה יִתְכַּן רַק שְׁכָל הָעֶשְׂרוֹן סוּלָת מִחוּבֵר יָחַד בְּכָלִי אֶחָד. **בְּשַׁעַת קְמִיצָה** - בְּכִמְהָ כְּתִבִּי־יָד וּדְפוּסִים רִאשׁוֹנִים לֹא גוֹרְסִים קֵטֵעַ זֶה, וְגַם מְפָרְשֵׁי רַש"י לֹא עָמְדוּ עֲלָיו. **בְּקִמְצוֹ** - שְׁלֹא יַעֲשֶׂה מִדָּה לְקִמֵץ - שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּלִי לְמִדַּת קְמִיצוֹ וְיִמְדוּד בּוֹ קוּמֵץ מִן הַמִּנְחָה (רש"י יזמא מו, א). הַלִּימוּד הוּא מִנֶּחֱ שֶׁלְעֵיל כְּתִב "מִלֹּא קְמִיצוֹ", וְאִילוֹ כָּאֵן שִׁינָה בְּלִשׁוֹנוֹ וְכַתֵּב "בְּקִמְצוֹ", לְמִיֶּדְרֵשׁ מִיָּנִיָּה: בִּידוֹ יִקְמוּץ, וְלֹא יַעֲשֶׂה כְּלִי לְמִדַּת קְמִיצוֹ (ע"פ רש"י מנחות יט, ג). וּמִ"וּלְקַח" לֹא שְׁמַעֲיָנָן שְׁלֹא יַעֲשֶׂה מִדָּה לְקוּמֵץ, דְּלִקְיָחָה עַל־יְדֵי דְבָר אַחַר שְׁמָהּ לְקִיָּחָה (רש"י יזמא מו, ב). **מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנֶה - מִכָּאן שְׁקוּמֵץ מִמְקוֹם שְׁנַתְרַבָּה שְׁמֶנֶה** - מִמְקוֹם שֶׁהִיא נִבְלָלָת יָפָה בְּשִׁמֶן (רש"י סוטה יד, ב). **הַמִּנְחָה - שְׁלֹא תִהְיֶה מְעַרְבֶת בְּאַחֲרֵת** - כְּלוֹמֵר, שְׁלֹא יָבִיא שְׂתֵי מִנְחוֹת בְּכָלִי אֶחָד (ת"י). הַלִּימוּד הוּא מִיִּתְרֵר תִּיבַת "הַמִּנְחָה", שֶׁיִּכּוֹל הָיָה

קֹדֶם קְמִיצָה". **"לְפָנֵי ה'" - הוּא מְעַרְב - דּוֹפֵן מְעַרְבֵי שֶׁל מִזְבֵּחַ (רש"י סוטה יד, ב).** **שֶׁהוּא לְצַד אֹהֶל מוֹעֵד** - שְׁלֹא נִקְרָא פָּנֵי הַבַּיִת אֲלָא הַצֵּד שֶׁהִפְתַּח פְּתוּחַ בּוֹ (רא"ם). וּבַבַּיִת הַמְקֻדָּשׁ הוּא כְּנֶגֶד פֶּתַח הַהֵיכָל, דְּהֵיכָל בְּמְעַרְב (רש"י מנחות יט, ג). נִמְצָא מְעַרְבוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ לְפָנֵי ה', דְּאִין מְפִסִּיק בְּלוּם בֵּינוֹ לְבֵינוֹ הַהֵיכָל, דְּאִילוֹ אוּלָם שֶׁלְפָנֵי הַהֵיכָל פְּתוּחַ הוּא (רש"י סוטה יד, ג). **"אֵל פָּנֵי הַמִּזְבֵּחַ" - הוּא תְּדָרוּם** - לְפִיכָּךְ מְגִישָׁה לְקֶרֶן מְעַרְבִית דְּרוּמִית, כְּדֵי שִׁיִּהְיֶה גַם "לְפָנֵי ה'" וְגַם "אֵל פָּנֵי הַמִּזְבֵּחַ". **שֶׁהוּא פָּנָיו שֶׁל מִזְבֵּחַ, שֶׁהַכֶּבֶשׂ נִתּוֹן לְאוֹתוֹ הָרוּחַ** - שֶׁהוּא פְּתוּחַ וְעֲלִיתוֹ (רש"י סוכה מט, א), שֶׁעוֹלִים לוֹ דְרָךְ שֶׁם (רש"י זבחים סב, א). תורה ח **(ח) וְהַרִים מִמֶּנּוּ - מִן הַמְחֶבֶר** - כְּשֶׁהוּא שְׁלָם. רָאָה גַם רַש"י לְעֵיל ד, ח. **שִׁיחָא עֶשְׂרוֹן שְׁלָם בְּבַת אַחַת** - שִׁיחָוּוּ בְּכָלִי אֶחָד וְלֹא בִשְׁנֵי כְלִים (ת"י.

היא כחטאת. לפיכך, קמצה שלא לשמה - פסולה; מנחת נדבה הרי היא כאשם. לפיכך, קמצה שלא לשמה - פשרה.

(יא) כָּל־זָכָר בְּבִנְי אֶהְרֹן יֵאכְלֶנָה חֶק־עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי יְהוָה כֹּל אֲשֶׁר־יִגַע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: פ

רש"י - כל-זכר - אפלו בעל מום. למה נאמר? אם לאכילה, הרי כבר אמור (ויקרא כא כב): "לחם אלהיו מקדשי הקדשים וגו'" אלא לרבות בעלי מומין למחלקת (זכחים קב). כל אשר-יגע וגו'. קדשים קלים או חלין שיגעו בה ויבלעו ממנה (ת"ס). יקדש - להיות כמותה, שאם פסולה, יפסלו. ואם פשרה, יאכלו כחומר המנחה

• (ת"ס) •

♦ יום שני ג' ניסן ♦

(יב) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(ג) זֶה קָרְבַּן אֶהְרֹן וּבְנָיו אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה בַּיּוֹם הַמִּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂיתָ הָאִפָּה סֵלֶת מִנְחָה תָמִיד מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בַּעֶרֶב:

רש"י - זה קרבן אהרן ובניו • (מנחות עח) אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה ביום שהן מתחנכין לעבודה, אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר: "מנחה תמיד וגו", והכהן המשיח תחתיו מבניו חקת-עולם וגו'."

אשל אברהם - הרב אלעזר

לשם החינוך, ומאותו היום ואילך לא (רש"י מנחות נא, א). וזהו מה שנאמר כאן "ביום המשיח אותו", הנינו שהפונה על בניו, אבל על אהרן עצמו נאמר בהמשך: "מנחה תמיד". וראה גם יחזקאל מד, כו: "וביום בואו אל הקדש .. לשרת בקדש יקריב חטאתו". וברש"י שם: "וביום בואו תחילה אל הקדש להתחנף לעבודה, יקריב חטאתו, זו עשירית האיפה שלו .. שהכהן הדיוט טעון עשירית האיפה ביום חינוכו, כנגדן שנאמר זה קרבן אהרן ובניו וגו'". וראה רש"י מועד קטן טו, א.

אבל כהן גדול בכל יום, שנאמר: "מנחה תמיד וגו'" - בפסוק זה. פלומר, בכל יום. וראה רש"י שמות כו, כ: "במנחת חביתין נאמר תמיד, ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה בערב."

"והכהן המשיח תחתיו מבניו וגו'" חקת עולם וגו'" - פסוק טו. תהא מצודה זו נוהגת לדורות (רש"י שמות טו). תורה יד

ויבלעו ממנה - יכול אף-על-פי שלא בלע? תלמוד לומר "בהם", עד שיבלע (ת"ר). וראה גם רש"י זכחים צח, א: "בדמנחה נמי כתיב כל אשר יגע בה יקדש, דמקדשת בבלוע". וכן ברש"י מנחות פג, א: "מנחה מקדשת בבלוע, דכתיב במנחה כל הנוגע בה יקדש". ולהעיר שבכל אלו (וכן בפנים) גורס רש"י "בה", ולא "בהם" כמו שבפנוב, ונראה שמפרש בן את תיבת "בהם". ועדין צריך עיון, מהו לשון "בהם" בלשון רבים. ואולי יש לומר בדיוק לשון רש"י בפנים: "שיגעו בה ויבלעו ממנה", שתיבת "בהם" נדרשת לשתי תיבות: בה ממנה.

"יקדש" להיות כמותה, שאם פסולה - המנחה.

יפסלו, ואם פשרה - יאכלו כחומר המנחה - בחצר אהל מועד לזכרי כהונה ליום ולילה (רא"ס). תורה יב (יג) זה קרבן אהרן ובניו - אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה ביום שהן מתחנכין לעבודה -

לשמה - פסולה. מנחת נדבה הרי היא "כאשם", לפיכך קמצה שלא לשמה - פשרה - מדקא מקיש מנחות לחטאת ואשם, להכי מקיש לשניהם [שהרי אינם שוים בהלכותיהן]. לומר לה, דיש מהם כחטאת ויש מהם כאשם, שתהא מנחת חוטא כחטאת דלא לשמה פסולה, ומנחת נדבה כאשם דכשר שלא לשמו (רש"י זכחים יא, א). תורה יא

(יא) כל זכר - אפלו בעל מום - לומד בן מריבוי של "כל".

למה נאמר - "כל", לרבות בעלי מומין.

אם לאכילה - להתירו לאכול מחלק חביתיו אם יומננהו עמהם (רש"י זכחים קב, א).

הרי כבר אמור: - ויקרא כא, כב. "לחם אלהיו מקדשי הקדשים וגו'" - "ומן הקדשים יאכל".

אלא לרבות בעלי מומין למחלקת - ליטול חלק באחד הכשרים (רש"י שם). כל אשר יגע וגו' - קדשים קלים או חלין שיגעו בה - במנחה.

(יד) **עַל־מַחְבַּת בְּשֵׁמֶן תַּעֲשֶׂה מִרְבֶּכֶת תְּבִיאָנָה תְּפִינִי**
מִנְחַת פְּתִים תִּקְרִיב רִיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:
 יד על מסריתא במשח תתעבד רביקא
 תיננה תופיני מנחת בצועין תקרב
 לאתקבלא ברעוא קדם יי:

יט «מִרְבֶּכֶת • חֲלוּטָה בְרוֹתְחִין כָּל צֶרֶפָה (ת"ט) • תְּפִינִי • אַפּוּיָה אַפּוּיֹת הַרְבָּה, שְׁאַחַר חֲלִיטְתָּהּ, אוֹפָה בַתְּנוּר וְחוּזֵר וּמִטְגָּנָה בַּמַּחְבַּת. מִנְחַת פְּתִים • מְלֻמֵּד שְׁטַעוּנָה פְּתִיתָה. (בְּרִשׁ״י יֵשׁן: וְלֹא פְתִיתָה מִמֶּשׁ בְּצִיעִין וּפְרוּרִין לְפִי שְׁאִינָה נִקְמָצָת, אֲלֵא כּוּפְלָה לְשָׁנִים, וְחוּזֵר וְכוּפְלָה לְאַרְבַּע שְׁתֵּי־וַעֲרָב וְאִינוּ מְכַדִּיל. וְכֵן מִקְטִיר לְאֲשִׁים, בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים מְפָרֵשׁ לָהּ) •

(טו) **וְהִכְהִין הַמְּשִׁיחַ תַּחְתּוֹ מִבְּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ**
חֻק־עוֹלָם לַיהוָה כָּלֵל תִּקְטָר:
 טו וכהנהא דמרבא תחותיהי מבנהי ועבד
 תה קום עלם קדם יי גמיר תתסק:

יט «הַמְּשִׁיחַ תַּחְתּוֹ מִבְּנָיו • הַמְּשִׁיחַ מִבְּנָיו, תַּחְתּוֹ. כָּלֵל תִּקְטָר • אֵין נִקְמָצָת לְהִיּוֹת שְׁנֵי־הָנְאָכְלִין, אֲלֵא כָּלָה כָּלֵל. וְכֵן כָּל מִנְחַת כֹּהֵן שֶׁל נְדָבָה כָּלֵל תִּהְיֶה •

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 לקוטי שיחות כב עמ' 24)

אֵין נִקְמָצָת לְהִיּוֹת שְׁנֵי־הָנְאָכְלִין אֲלֵא כָּלָה כָּלֵל . . כָּלָה שְׁנֵה לְגִבּוּהַ (רש"י ו, טו-טז) רש"י בא לבאר את שנוי הלשון

אשל אברהם - הרב אלאשילי

מוסב על "המשיח" ו"תחתיו" מוסב על האבא. וראה גם רש"י מנחות נא, ב: "הכי קאמר קרא, הכהן המשיח שיצמוד מבני אהרן תחתיו לאחר מותו, יעשה אותה". וראה גם רש"י שמות כט, ל: "אשר יקום מבניו תחתיו לכהונה גדולה". ונראה שלפי רש"י "המשיח" הוא שם תואר (המשוח), ולא שם פועל (אשר ומשח) בתרגום אונקלוס.

כָּלֵל תִּקְטָר - אֵין נִקְמָצָת לְהִיּוֹת שְׁנֵי־הָנְאָכְלִין אֲלֵא כָּלָה כָּלֵל - כוללה נקטרת במזבח. וכתב ב"משביל לדוד" שמדויק לשון רש"י "אין נקמצת להיות שנייה נאכלין", משמע שלא היו קומצים אותה בשביל לאכול, אבל היו קומצים אותה בשביל להקטיר בפני עצמה, וכדעת רבי שמעון במנחות עד, א. אך ה"מנחת יעקב" כתב שפשטות לשון רש"י משמע שלא היתה נקמצת כלל, וכדעת חכמים במנחות' שם.

וְכֵן כָּל - פסוק טו. מכאן נראה ש"וכל" פירושו: וכן כל, שהרי מנחת כהן שנה למנחת חביתין. **מִנְחַת כֹּהֵן שֶׁל נְדָבָה -** ראה גם רש"י לעיל ה, יג. ושם הוסיף שגם מנחת כהן חוטא נקטרת כולה. **"כָּלֵל תִּהְיֶה" -** ראה גם רש"י לעיל פסוק ו. תורה טו

אפיות הרבה", הוא כדעת רבי יוסי שם שדורש "תאפנה רבה", ושם פירש רש"י: "אופה ומטגנה ואופה". **מִנְחַת פְּתִים - מְלֻמֵּד שְׁטַעוּנָה פְּתִיתָה -** אף שאינה נקמצת. כי מה שנאמר (לעיל ב, ה) "פתות אותה פתים", פירש רש"י "לרבות כל המנחות הנאפות קודם קמיצה לפתיתה". ולכן הוצרך לכתוב כאן שגם מנחת כהן שאינה נקמצת לפתיתה (אלא שהיא פתיתה שונה, כמו שמבואר בהמשך). **(בְּרִשׁ״י יֵשׁן -** בכמה כתבי־יד ודפוסים ראשונים כל הקטע הזה אינו, וכן מפרשי רש"י לא עמדו עליו, ואפשר שהוא הוספת אהרן המעתיקים.

וְלֹא פְתִיתָה מִמֶּשׁ "בְּצִיעִין" - בתרגום אונקלוס. **וּפְרוּרִין -** כלומר, לא כדעת אונקלוס שהוא בוצע ממש לחתיכות. **לְפִי שְׁאִינָה נִקְמָצָת אֲלֵא כּוּפְלָה לְשָׁנִים וְחוּזֵר וְכוּפְלָה לְאַרְבַּעָה, שְׁתֵּי וַעֲרָב, וְאִינוּ מְכַדִּיל, וְכֵן מִקְטִיר לְאֲשִׁים. בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים מְפָרֵשׁ לָהּ) •** - כדלקמן ברש"י פסוק טו. תורה טו

(טו) **הַמְּשִׁיחַ תַּחְתּוֹ מִבְּנָיו - הַמְּשִׁיחַ מִבְּנָיו תַּחְתּוֹ** - הפך הסדר משום ש"תחתיו" מוסב על "מבניו" ולא על "המשיח" (רא"ס). או משום ש"מבניו"

(יד) **מִרְבֶּכֶת - חֲלוּטָה -** מבושלת. **בְרוֹתְחִין כָּל צֶרֶפָה -** שלא תאפה חמץ (רש"י מנחות נג, א). **תְּפִינִי - אַפּוּיָה אַפּוּיֹת הַרְבָּה -** כלומר, שורש תיבת "תופיני" הוא "אפה", בחסרון אותיות אל"ף ונון מהשורש והתי"ו של "תופיני" משלים את האל"ף, שכן הוא הכלל, אלא שאז היה צריך להיות נקוד בחול"ם, כמו "תומרו" במקום "תאמרו", וכן השורש"ק בא במקום החול"ם, והנון במלת "תופיני" מחליף את הה"א. ומפנין שקתוב "תפיני" ביו"ד בסוף התיבה, הרי זה מורה על ריבוי אפיות, ולכן אמר אפוייה אפיות הרבה (כאן רחובת).

שְׁאַחַר חֲלִיטְתָּהּ אוֹפָה בַתְּנוּר וְחוּזֵר וּמִטְגָּנָה בַּמַּחְבַּת - ב"אפיות הרבה" כולל רש"י חליטה, אפיה, וטיגון. ואף שהסדר בפסוק שונה, צריך לומר שרש"י מפרשו כך: "על מחבת בשמן תעשה", כשהיא כבר "מרבכת .. [1]תופיני". וכן הוא דעת רבי חייא בר אבא במנחות ג, ב שאופה ואחר־כך מטגנה, אלא שהוא דורש זאת מ"תופיני", לשון "תאפנה נאה", וברש"י שם: "בשעת אפיתה בתנוור תהא נאה, ואם מטגנה תחילה הרי היא שחורה מן השמן ומן המחבת". והפירוש שהביא כאן רש"י: "אפוייה

בין מנחת חביתין למנחת פהו. **כליל תקטר** - מנחת חביתין נקמצת, אף קמיצתה אינה מתרת את שאר המנחה לאכילה, אלא נקטרת 'כליל' על המזבח, הקמץ והשירים. **כליל תהיה** - מנחת פהו אינה נקמצת, היא נשארת כליל במשך כל ההקרבה ומקטרת כלה כאחת; **כלה שנה לגבוה** - אין בה הפרדה בין הקמץ לשירים אלא כלה מקטרת בשנה.

(טז) **וְכָל־מִנְחַת פֶּהוּ כְּלִיל תִּהְיֶה לֹא תִאָּכֵל: פ**
 טז וְכָל מִנְחַת דְּבַחַת דְּבַחַת גְּמִיר תְּהִי לֹא תִאָּכֵל:
 טז כליל • כלה שנה לגבוה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלד)

וְכָל מִנְחַת פֶּהוּ כְּלִיל תִּהְיֶה (ו, טז)

מנחה, שבאה מקמח, רומזת לצרכי האדם (כמאמר אם אין קמח כו'). במנחת ישראל - בעל עסק, השיף לעולם, מקריבים רק את הקמץ כליל לה', היינו זמן תורה ותפלה, וזה מקדיש ומתיר באכילה את השירים (על-דרך 'לה' הארץ ומלוואה" ורק על-ידי ברכה "והארץ נתן לבני אדם"). אף במנחת פהו - יושב אהל, המבדל מן העולם, כל הקמח נשרף כליל.

(יז) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:**
 יז ומליל יי עם משה למימר:

(יח) **דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הַחֲטָאת בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעֹלָה תִשְׁחַט הַחֲטָאת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא:**
 יח מלל עם אהרן ועם בנויה למימר דא אוריאת דחטאתא באהרא די תתנכס עלתא תתנכס חטאתא קדם יי קדש קודשין היא:

(יט) **הַפֶּהוּ הַמִּחְטָא אֹתָהּ יֹאכְלֶנָה בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ תֹּאכֵל בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד:**
 יט כהנא דמכפר יתה (ג"א בדמה) ייכלנה באתר קדיש תתאכל בדרת משפן זמנא:

טז **הַמִּחְטָא אֹתָהּ** • העובד עבודותיה שהיא נעשית חטאת על-ידו. **הַמִּחְטָא אֹתָהּ יֹאכְלֶנָה** • (ובחיים כב) הראוי לעבודה. יצא טמא בשעת זריקת דמים, שאינו חולק בפשרו. ואי אפשר לומר שאוסר שאר כהנים באכילתה, חוץ מן הזורק דמה, שהרי נאמר למשה: "כל-זכר בפניהם יאכל אתה".

אשל אברהם - הרב אלשול

ונטמא אחר-כך לפני הקרבת הקרבן, אינו חולק. אבל ה"גור אריה" כתב להיפך, שהזביר זריקת דמים מפני שהיא העבודה האחרונה (שהרי יש לפניה קבלה והולכה), אבל אם נטמא לאחריה - הרי הוא מקבל חלק בפשר. וראה רש"י לקמן ו, לג גבי שלמים. **ואי אפשר לומר שאוסר שאר כהנים באכילתה חוץ מן הזורק דמה** - שרק מי שזרק דמה בפועל [או עשה שאר עבודות] הוא יאכל, ולא שאר כהנים שלא התעסקו בעבודת החטאת. **שהרי נאמר למשה** - פסוק כב. **"כל זכר בפניהם יאכל אתה"** - שכל הכהנים שבמשמר חולקים בפשר. וראה גם רש"י שם. תורה כ

"המחטא אותה" שעושה אותה חטאת. וראה גם רש"י לקמן ט, טו. וראה רש"י שמות כט, לו. **המחטא אתה יאכלנה** - הראוי לעבודה - תחילה פירש את המלים "המחטא אותה", וכעת מפרש את הענין, שאין הפונה שרק הכהן שעושה את עבודתה בפועל אוכל את בשרה, אלא כל הראוי לעבודה מאותו משמר כהונה יש לו חלק באכילת בשר החטאת, וכפי שמבאר הטעם בהמשך. **יצא טמא בשעת זריקת דמים שאינו חולק בפשר** - אינו מקבל חלק בפשר, והינו ש"יאכלנה" פירושו "יחלקנה" (ובחיים עט, א). וכתב הרא"ם, מה שנקט זריקת דמים, והו מפני שהיא עבודה ראשונה של החטאת, ובאמת גם מי שהיה טהור בשעת זריקת דמים

(טז) **כליל** - כלה שנה לגבוה - בין שלא נאמר "כליל תקטר" כבפסוק שלפניו אלא "כליל תהיה", הוצרך לכתוב שפירושו "כולה שנה", ולא שיש בה חלק שנקמץ וחלק שנאכל, והוסיף "לגבוה" (לה), משום שמפורש "לא תאכל". תורה יז
 (יט) **המחטא אתה** - העובד עבודותיה - משמע כל העבודות משחיטה עד להקרבתה. אף ברש"י בנבחים (ב, א) כתב: "המחטא אותה - הזורק דמה". ונראה משום שבפנים מפרש "המחטא" מלשון "חטאת" ולא מלשון "חייטוי", כבהערה הבאה, לכן מפרשו שהפונה לכל העבודות העושות אותה לחטאת. ובכמה כתבי יד ודפוסים גורסים כאן "עבודתה". **שהיא נעשית חטאת על-ידו** - והו

(ב) **כָּל אֲשֶׁר יִגַע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ וְאֲשֶׁר יִזְה מִדְּמָה עַל הַבְּגָד אֲשֶׁר יִזְה עָלָיָה תִכְבַּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ:**

רש"י: **כָּל אֲשֶׁר יִגַע בְּבִשְׂרָה** • (שם צו) כל דבר אכל אשר יגע ויבלע ממנה. **יִקְדָּשׁ** • להיות כמוהו: אם פסולה – תפסל, ואם היא פשרה – תאכל פחמך שבה. **וְאֲשֶׁר יִזְה מִדְּמָה עַל הַבְּגָד** • ואם הזיה מדמה על הבגד (ת"כ), אותו מקום דם (הבגד אשר יזיה עליה), תכבס בתוך העזרה. **אֲשֶׁר יִזְה** • יהא נזה, כמו (איוב טו כט): "ולא יטה לארץ מגלם", יהא נטוי.

(כא) **וְכָל־חֲרָשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁלְכּוּ יִשְׁבֵּר וְאִם־בְּכָלִי נִחַשְׁתָּ בִשְׁלָה וּמָרַק וְשִׁטְף בַּמַּיִם:**

רש"י: **יִשְׁבֵּר** • לפי שהבליעה שנובלעת בו נעשה נותר, והוא הדין לכל הקדושים. **וּמָרַק** • לשון "תמרוקי הנשים" (אסתר ב יב). **אשקורי"ר בלע"ז**. **וּמָרַק וְשִׁטְף** • לפלט את בליעתו. **אָבַל כְּלֵי חָרָס, לְמַדְדָּה הַכְּתוּב כָּאֵן, שְׂאִינוּ יוֹצֵא מִיַּד דְּפִיו לְעוֹלָם.**

אשל אברהם - הרב אלאשולי

וב"תורת מנחם" כתב שמשמעות לשון רש"י הוא שמיד עם הבישול נעשה הבלוע בפלי "נותר", משום שהבלוע בפלי אין אפשרות לאכלו, ולכן מיד שנובלע בו נעשה נותר, ולא צריכים להמתין לשם כך לסוף זמן אכילת החטאת. ולפי זה, יש איסור לבשל באותו כלי בשר חטאת פעם נוספת אפילו בו ביום. ודין זה מיוחד רק לכלי חרס כיון שאינו יוצא מיד דפיו לעולם, מה שאין כן בכלי מתכות הטעם הבלוע בפלי עשוי להפלט במלואו, ולכן אינו נחשב נותר כשהוא בלוע בפלי, כיון שהוא ראוי לאכילה עדין כשיפלט לתוך בשר אחר שיבשל בו.

והוא הדין לכל הקדושים. ומרק - לשון "תמרוקי הנשים" - אסתר ב, יב. וברש"י שם: "הם דברים המצחצחים כמו ומורק ושטף".

אישקורימיני"ט - esquirement, ניקוי מתוך סילוק. רש"י רוצה להסביר את המשמעות של הפועל "מרק" ואומר, שזה ניקוי על-ידי סילוק כל הלכלוך, שבלע החפץ (בהוסיפו את הקדומת es - לפועל curer). (אוצר לעזר רש"י). וראה רש"י ירמיהו מו, ד: "מרקו הרמחים - כמו ומורק ושטף, פורביר בלע"ז. ובאוצר לעזר רש"י שם: לצחצח. **בלעזו. ומרק ושטף - לפלט את בליעתו** - זהו לפי הדעה בנבחים צו, ב

נקבה, והוא מוסב על "הבגד" (שבמקרא נוקטים בו לפעמים גם בלשון נקבה - ראה בראשית כז, טו. משלי ו, כז), ולא על "אותו מקום" שהוא לשון זכר (ג"ר).

אֲשֶׁר יִזְה עָלָיָה, תִכְבַּס - כיבוס ולא טבילה.

בְּתוֹךְ הָעֶזְרָה - פי "במקום קדוש" הבונה ל"חצר אהל מועד", כאמור בפסוק שלפניו, והינו העזרה.

אֲשֶׁר יִזְה - תחילה פירש הענין, וכעת מפרש את המילה.

יְהֵא נָזַה - כלומר, שורש המילה של "יזה" הוא "נזה", והי"ד של "יזה" אינה מהשורש אלא מורה על העתיד, והי"ו דגושה פי היא מורה על חסרון הגוין, והרי זה כאילו כתוב "ינזה", כלומר "יזהה נזה" (באר רחובות). ופירושו שהדם יזהה נזה מעצמו (הבנת המקרא ע"פ רש"י איוב שם).

כְּמוֹ "וְלֹא יִטֵּה לְאָרֶץ מְגֻלָּם" - איוב טו, כט.

יְהֵא נָטוּי - כלומר "יטה" פירושו "יהא נטוי". ו"לא יטה" פירושו: "לא יהא נטוי". וראה גם רש"י שם: "לא ינטה מן השמים לארץ מגלם - מתת תאונתם וזימון מחשבתם, והוא פשתי תיבות: מן להם". תורה כא

(כא) **יִשְׁבֵּר** - לפי שהבליעה שנובלעת בו נעשה נותר - לאחר יום ולילה של זמן אכילת החטאת (רא"ם).

(ב) **כָּל אֲשֶׁר יִגַע בְּבִשְׂרָה - כָּל דָּבָר אֲכָל "אֲשֶׁר יִגַע" וְיִבְלַע מִמֶּנָּה** - שכתוב "בבשרה", ודורשים: "עד שיבלע בבשרה" (ובחס צו, ב). כגון המהיתך שומן חטאת וסוף ממנו צלי של שלמים ונובלע בו (רש"י שם).

יִקְדָּשׁ - לְהִיּוֹת כְּמוֹתָ, אִם פְּסוּלָה - תִּפְסַל - שאם פסולה היתה החטאת, כגון פיגול או פסול אחר - תפסל אף זו שבלעה ממנה (רש"י פסחים מה, א).

וְאִם הִיא כְּשֶׁרָה - תֵּאָכַל בַּחֲמֵר שָׁבָה - בחומר החטאת שנובלע בה: לפניו מן הקלעים, ולזכרי כהונה, וליום ולילה אחד, שהרי יש בה שני מיניו, אחד חמור ואחד קל, וכולה הולכת אחר החמור (רש"י שם).

וְאֲשֶׁר יִזְה מִדְּמָה עַל הַבְּגָד - וְאִם - מִפְּרֵשׁ וְאֲשֶׁר - בְּמִשְׁמַעוֹת "וְאִם", שְׁהָרִי אֵין זֶה וְדָאֵי שְׁכָךְ יִקְרָה (רא"ם).

הִזָּה - שניתו ממנו על הבגד קודם זריקה או בשעת זריקה (רש"י מעילה ה, א). ונקט "הזה", מפני שזהו שלא בכונה (ג"ר). ומפני זה נקט בלשון עבר ולא בלשון עתיד כבכתוב, מפני שמדובר במקרה שקרה.

"מִדְּמָה עַל הַבְּגָד", אוֹתוֹ מְקוֹם - מִמֶּה שְׁחֹזַר וְאָמַר "אֲשֶׁר יִזְה עָלָיָה תִכְבַּס", מוֹכֵן שְׂרַק "אוֹתוֹ מְקוֹם" צָרִיךְ לְכַבֵּס, וְלֹא כָּל הַבְּגָד (ת"ר).

דָּם "הַבְּגָד" - הוֹצֵרָךְ הַלוֹסִיף דָּם הַבְּגָד, מפני ש"עליה" הוא לשון

(כב) פְּלִיזְכֹר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא: כב כָּל דְּכוּרָא בְּכֹהֲנֵי יָכוֹל יִתֵּהּ קֹדֶשׁ קִדְשִׁין הִיא:

ז"י «פְּלִיזְכֹר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ. הָא לְמַדְתָּ, שִׁ"המַחֲטָא אוֹתָהּ" הָאמור לְמַעַלָּה – לֹא לְהוֹצִיא שְׂאֵר הַכֹּהֲנִים, אֲלֵא לְהוֹצִיא אֶת שְׂאֵינוּ רְאוּי לְחַטּוּי.

(כג) וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר יֹבֵא מִדְּמָה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל בְּנֹרָא תַתּוּקָד: כג וְכָל חַטָּאתָא דִּי יִתְעַל מִדְּמָה לְמִשְׁפַּן זְמָנָא לְכַפְרָא בְּקוֹדֶשׁא לֹא תֵאָכֵל בְּנֹרָא תַתּוּקָד:

ז"י «וְכָל־חַטָּאת וְגו'» (ובחים פב) שְׂאֵם הַכֹּהֲנִים מִדָּם חַטָּאת הַחִיצוֹנָה לְפָנִים – פְּסוּלָהּ. וְכָל • לְרִבּוֹת שְׂאֵר קִדְשִׁים.

ז (א) וְזֹאת תֹּזַרְתָּ הָאֲשֶׁם קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא: א וְזֵא אוּרִיתָא דְאֲשֶׁמָא קֹדֶשׁ קִדְשִׁין הִיא: **ז"י** «קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא • (תמורה יח, ת"ט) הוּא קָרֵב, וְאִין תְּמוּרְתּוֹ קָרְבָה.

(ב) בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַטּוּ אֶת־הַעֲלֶה יִשְׁחַטּוּ אֶת־הָאֲשֶׁם וְאֶת־דָּמּוֹ יִזְרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ב בְּצִתְרָא דִּי יִפְסוּן יִתְ עֲלֵתָא יִפְסוּן יִתְ אֲשֶׁמָא וְיִתְ דְּמָה יִזְרַק עַל מִדְּבַחָא סְחור סְחור:

ז"י «יִשְׁחַטּוּ • רִבָּה לְנוּ שְׁחִיטוֹת הַרְבֵּה, לְפִי שְׁמִצִּינוּ אֲשֶׁם בְּצַבּוּר, שְׁנֵאמַר "יִשְׁחַטּוּ" רַבִּים, וְתֵלְאוּ בְּעוֹלָה, לְהִבְיָא עוֹלַת צַבּוּר לְצַפּוֹן.

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

(א) קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא - "הוּא" קָרֵב - הַבְּהֵמָה שֶׁהַקֹּדֶשׁ עֹבֵר קָרֵב אֲשֶׁם. **וְאִין תְּמוּרְתּוֹ קָרְבָה** - שְׂאֵם הַמִּיר קָרֵב אֲשֶׁם בְּבִהֵמָה אַחֲרַת, אִינוּ יָכוֹל לְהַקְרִיב אֶת תְּמוּרְתָהּ. וּמִכָּל־מָקוֹם קְדוּשָׁה חָלָה עָלֶיהָ וְאִינָה יוֹצֵאת לְחוּלִין, אֲלֵא תִרְעַה עַד שִׁיפּוֹל בָּהּ מוּם וְאִזּוּ תִמְכַּר וְיִפְלוּ דְמִיָּה לְנִדְבָה (רא"ם). תורה ב

(ב) יִשְׁחַטּוּ - רִבָּה לְנוּ שְׁחִיטוֹת הַרְבֵּה. לְפִי שְׁמִצִּינוּ אֲשֶׁם בְּצַבּוּר - רַבִּים נִתְחַבְּטוּ בְּהַבְּנַת דְּבָרֵי רַש"י אֵלוּ, וְכִי הֵיכָן מִצִּינוּ אֲשֶׁם בְּצַבּוּר? וְהָרִי מְפוֹרָשׁ בְּגִמְרָא תְּמוּרָה יד, א: "אֲשֶׁם בְּיַחֲדִיד אֵיתִיהּ, בְּצַבּוּר לִיתִיהּ". וְכֵן כְּתַב רַש"י בְּשׁוֹבְעוֹת יז, ב: "דְּאִין אֲשֶׁם בְּצַבּוּר, דְּנִפְשׁ כְּתִיב בֵּיהּ" (רֵאָה בַּמִּדְבָּר ה, ב "וְאֲשֶׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא"). וְאִבְּן בְּהַרְבֵּה כְּתִבִּינָךְ וְדַפּוּסִים רַאשׁוֹנִים לֹא גוֹרְסִים כָּלֵל קָטַע זֶה, וְכֵן רוֹב מְפָרְשֵׁי רַש"י לֹא עִמְדוּ עֲלָיו. וְיִשׁ רּוֹצִים לְדַחֵק שֶׁהַפְּנִיָּה לְמוּבָא בְּרַש"י בְּפִסְטֹק הַשְּׂאֵם שְׁמִנוּ בְּעֲלָיו מוֹכְרִים אוֹתוֹ וּמַעֲלִים בְּדִמְיוֹ עוֹלַת נִדְבַת צַבּוּר, אֲבָל זֶהוּ דוּחַק, כִּי אִזּוּ אִינוּ אֲשֶׁם אֲלֵא

עֲצָמוֹ, כִּי אִזּוּ הֵייתִי מְרַבָּה בְּאֲכִילָה אֶת כָּל הַכֹּהֲנִים, אֲלֵא הוּא בָּא לְהַשְׁלִים אֶת הָאמור בְּפִסְטֹק יט, וְאִם כֵּן פִּירוּשׁ "כָּל זָכָר בַּכֹּהֲנִים" הוּא: "כָּל זָכָר" הָרֵאָוִי לְעַבּוּדָה "בַּכֹּהֲנִים". תורה כג
(כג) וְכָל חַטָּאת וְגו' - שְׂאֵם הַכֹּהֲנִים מִדָּם חַטָּאת הַחִיצוֹנָה - שְׁוֹרִיקַת דְּמָה בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. לְפָנִים - לְהִיכָל. פְּסוּלָה - רֵאָה גַם רַש"י לְקַמּוֹן י, יח. וְרֵאָה גַם רַש"י פְּסָחִים כג, ב: "לֵאֵו בְּחַטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁהוּבָא דָּמָן כְּמִצְוַתוֹן לְפָנִים כְּתִיב, דְּהָא בְּהָדִיא כְּתִיב בְּהוֹן בְּפִר כְּהוֹן מִשִּׁיחַ וְהַעֲלֵם דְּבָר שְׁרִיפְתָּן מִחוּץ לְמִחְנָה, אֲלֵא לְלַמֵּד עַל חַטָּאת הַחִיצוֹנָה, דְּאִם הַכֹּהֲנִים דְּמָה לְפָנִים פְּסוּלָה". וְכַתֵּב הַרְמַב"ן שֶׁלְּפִי זֶה, הַנֶּאֱמָר בְּפִסְטֹק "לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ אִינוּ כְּמִשְׁמַעוֹ, שׁוֹז אִינָה מִכְּפָרַת, שֶׁהָרִי נִפְסָלָה בְּהִבָּהּ זו, וְמָה שְׂאֵמַר "לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ" פִּירוּשׁוֹ שֶׁהַכֹּהֲנִים עַל דַּעַת לְכַפֵּר, כְּלוּמַר לַעֲשׂוֹת בָּהּ הַזָּאָה כְּמַעֲשֵׂה חַטָּאוֹת פְּנִימִיּוֹת. וְכָל - לְרִבּוֹת שְׂאֵר קִדְשִׁים - שְׂאֵם נִכְנַס דָּמָם לְהִיכָל פְּסוּלוֹת. תורה א

שְׁמִרִיקָה הִיא בְּמִים חַמִּים, וְהִיא הַהֲגַעְלָה. וְשִׁטְפָה בְּמִים צוּנְגִים, וְהִיא לְאַחַר הַהֲגַעְלָה. וְאֵילוּ לְדַעַה שְׁמִרִיקָה וְשִׁטְפָה הֵן בְּמִים צוּנְגִים, אִין בְּכַח מִים צוּנְגִים לְהַפְלִיט הַבְּלוּעַ בְּכָלִי, אֲלֵא צְרִיף תְּחִילָה הַגְעֵלָה בְּמִים חַמִּים (באר בשה). וְרֵאָה רַש"י אִסְתֵּר ב, ג ש"ומוֹרֶק" הוּא מְלִשׁוֹן צַחְצוּחַ. **אֲבָל בְּלִי חֶרֶם לְמִדָּה תְּכַתוּב כָּאֵן -** מִזֶּה שֶׁבְּשְׂאֵר הַכֹּהֲנִים מוֹעִילָה מְרִיקָה וְשִׁטְפָה, וְאֵילוּ בְּכָלִי חֶרֶס נֶאֱמַר "וְשִׁבְר" (ע"פ רַש"י פְּסָחִים ל, ב). **שְׂאֵינוּ יוֹצֵא מִיַּד דְּפִיו לְעוֹלָם -** גִּיעוּל הַנִּבְלָע בּוֹ (שׁוּעַ הַרֵב אוּרִח ס"י תנא, ס"ז). תורה כב
(כב) כָּל זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ - הָא לְמַדְתָּ - כְּלוּמַר, כָּל הַפְּסוּק הַזֶּה לֹא נִכְתַּב אֲלֵא בְּשִׁבִיל כָּךְ. **ש"המַחֲטָא אֹתָהּ" הָאמור לְמַעַלָּה -** פְּסוּק יט. **לֹא לְהוֹצִיא שְׂאֵר הַכֹּהֲנִים, אֲלֵא לְהוֹצִיא אֶת שְׂאֵינוּ רְאוּי לְחַטּוּי -** כְּמִבּוּאָר שֶׁם בְּרַש"י. וְמָה שְׁחִוֹר רַש"י וְכַתְּבוּ שׁוֹב כָּאֵן, נִרְאָה לוֹמַר שֶׁפְּנִיָּתוֹ לְבָאָר שְׁפִסְטֹק זֶה אִינוּ עוֹמֵד בְּפִנֵּי

(ג) וְאֵת כָּל־חֻלְבוֹ יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶת הָאֵלֶיּהָ וְאֶת־
 הַחֻלֵּב הַמִּכֶּסֶה אֶת־הַקָּרִב:

וְאֵת כָּל־חֻלְבוֹ וְגו' • עד כאן לא נתפרשו אמורין באשם, לךך הַצָּרֶף לַפָּרֶשֶׁם כָּאֵן, אֲבָל חֲסֵאת -
 כָּבֵר נִתְפָּרְשׁוּ בָּהּ בַּפָּרֶשֶׁת "וַיִּקְרָא" • אֵת הָאֵלֶיּהָ • לְפִי שְׁאֲשֵׁם אֵינּוּ בָּא אֶלָּא אֵיל אוּ כָבֵשׁ, וְאֵיל וְכָבֵשׁ
 נִתְרַבּוּ בָּאֵלֶיּהָ •

(ד) וְאֵת שְׁתֵּי הַפְּלִיֹת וְאֶת־הַחֻלֵּב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן אֲשֶׁר
 עַל־הַפְּסָלִים וְאֶת־הֵיתָרֹת עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַפְּלִיֹת
 יְסִירְנָה:

(ה) וְהִקְטִיר אֹתָם הַכֹּהֵן הַמְּזַבֵּחַ אִשָּׁה לַיהוָה אֲשֶׁם
 הוּא:

וְאֲשֶׁם הוּא • עד שִׁינְתַק שְׁמוּ מִמֶּנּוּ • לְמַד עַל אֲשֶׁם שְׁמָתוֹ בְּעַלְיוֹ אוּ שְׁנִתְכַפְּרוּ בְּעַלְיוֹ בְּאַחַר, אַף־עַל־פִּי
 שְׁעוּמֵד לְהִיּוֹת דְּמִיו עוֹלָה לְקִיץ הַמְּזֻבָּח, אִם שְׁחָטוּ סֶתֶם, אֵינּוּ כָּשֵׁר לְעוֹלָה קֹדֶם שְׁנִתַּק לְרַעֲיָהּ • וְאֵינּוּ בָּא
 לְלַמֵּד עַל הָאֲשֶׁם שֶׁיֵּהָא פְּסוּל שְׁלֵא לְשֵׁמוֹ, כְּמוֹ שְׁדָרְשׁוּ - "הוּא" הַכְּתוּב בַּחֲסֵאתָ, לְפִי שְׁאֲשֵׁם לֹא נֶאֱמַר
 בּוֹ: "אֲשֶׁם הוּא", אֶלָּא לְאַחַר הַקְּטִיר אֲמוּרִין • וְהוּא עֲצָמוֹ שְׁלֵא הַקְּטִירוֹ אֲמוּרִין - כָּשֵׁר (זבחים דף ד' וצ"ש ברש"י) •

אשל אברהם - הרב אלאשילי

אם שְׁחָטוּ סֶתֶם - אֵינּוּ כָּשֵׁר לְעוֹלָה
 קֹדֶם שְׁנִתַּק לְרַעֲיָה - שְׁדוּקָא
 מִשְׁנַמְסַר לְרוּעָה, אִם שְׁחָטוּ סֶתֶם -
 כָּשֵׁר לְעוֹלֹת קִיץ הַמְּזֻבָּח, הוּאֵיל וְסוּף
 סוּף דְּמִיו לְכָךְ הָיוּ עוֹמְדִים (ע"פ רש"י פסחים
 ע"ג א). אֲבָל אִם לֹא נִיתַק לְרוּעָה, לֹא הָיוּ
 סְתָמִיָּה לְעוֹלָה, דְּאָמַר קָרָא "אֲשֶׁם
 הוּא", בְּהִנְיָתוֹ יֵהָא (רש"י זבחים ה' א). שְׁעֵדֵן
 אֲשֶׁם הוּא, וְאֵינּוּ רָאִיו לְהַקְרִיבוֹ לְאֲשֶׁם,
 לְכָךְ פְּסוּל (ע"פ רש"י תמורה י"ח א).
 וְאֵינּוּ בָּא לְלַמֵּד עַל הָאֲשֶׁם שֶׁיֵּהָא
 פְּסוּל שְׁלֵא לְשֵׁמוֹ, כְּמוֹ שְׁדָרְשׁוּ
 "הוּא" הַכְּתוּב בַּחֲסֵאתָ - לְעֵיל ד', כִּד
 וּבְרִש"י שֵׁם.
 לְפִי שְׁאֲשֶׁם לֹא נֶאֱמַר בּוֹ "אֲשֶׁם הוּא"
 אֶלָּא לְאַחַר הַקְּטִיר אֲמוּרִין - וְאֵף־
 עַל־גַּב דְּכִתִּיב בְּאֲשֶׁם "קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים
 הוּא" קוֹדֶם שְׁחִיטָה (לעיל פסוק א), לֹא
 יִלְפִינָן מִיָּנִיָּה, דְּלֹא מִשְׁמַע לְשֵׁמוֹ אֶלָּא
 כְּשִׁכְתוּב "הוּא" עִם שֵׁם הַקָּרֶבֶת, כְּגוֹן
 "חֲסֵאתָ הוּא", "אֲשֶׁם הוּא", וְהִיכָא
 דְּכִתִּיב גַּבֵּי אַחַת מִעֲבֻדוֹת הַדָּם (רש"י
 זבחים ה' א).
 וְהוּא עֲצָמוֹ שְׁלֵא הַקְּטִירוֹ אֲמוּרִין -
 כָּשֵׁר - וְלָכֵן אֵינּוּ לּוֹמַר בְּהַקְטִירָה דְּצִרְיָךְ
 לְשֵׁמוֹ לְעַבְב, שְׁהָרִי הוּא עֲצָמוֹ שְׁלֵא
 הוּקְטְרוּ אֵימוּרֵיו כָּשֵׁר, דְּאֵינּוּ פְּקָרָה
 אֶלָּא בְּדָם (ע"פ רש"י זבחים ה' א). תוֹרָה ו

רש"י לְקַמֵּן יד, יג. תוֹרָה ג
 (ג) וְאֵת כָּל חֻלְבוֹ וְגו' - עַד כָּאֵן אֵל
 נִתְפָּרְשׁוּ אֲמוּרִין בְּאֲשֶׁם - לְעֵיל ה',
 יד־כו. וְלָכֵן לֹא הוּצָרָךְ לְפָרֶשֶׁם בַּפָּרֶשֶׁת
 חֲסֵאתָ (לעיל פ"ו פסוקים יד־כג).
 לְכָךְ הַצָּרֶף לַפָּרֶשֶׁם כָּאֵן, אֲבָל
 חֲסֵאתָ כָּבֵר נִתְפָּרְשׁוּ בָּהּ בַּפָּרֶשֶׁת
 "וַיִּקְרָא" - ד, ח.
 אֵת הָאֵלֶיּהָ - לְפִי שְׁאֲשֶׁם אֵינּוּ כָּא
 אֶלָּא אֵיל אוּ כָבֵשׁ - וְלֹא שוֹר וְעוֹ
 שְׁנִתְמַעְטוּ מֵאֵלֶיּהָ, רָאֵה רִש"י שְׁמוֹת
 כט, כב.
 וְאֵיל וְכָבֵשׁ נִתְרַבּוּ בָּאֵלֶיּהָ - גַּבֵּי אֵיל
 - רָאֵה שְׁמוֹת שֵׁם, וְגַבֵּי כָבֵשׁ - רָאֵה
 לְעֵיל ג, ז. וְלָכֵן כְּתוּב כָּאֵן בַּפְּשִׁיטוֹת
 שְׁמִקְרִיבִים "אֵת הָאֵלֶיּהָ", מִבְּלִי לְחַלֵּק
 "אִם כָּבֵשׁ הוּא מִקְרִיב", וְאִם עוֹ הוּא
 מִקְרִיב", כְּפִי שְׁחִילֵק בְּשִׁלְמִים, רָאֵה
 רש"י לְעֵיל ג, ז. תוֹרָה ד
 (ה) אֲשֶׁם הוּא - עַד שִׁנְתַּק שְׁמוֹ
 מִמֶּנּוּ. לְמַד עַל אֲשֶׁם שְׁמָתוֹ בְּעַלְיוֹ אוּ
 שְׁנִתְכַפְּרוּ בְּעַלְיוֹ - בְּאֲשֶׁם אַחַר.
 אַף עַל פִּי שְׁעוּמֵד לְהִיּוֹת דְּמִיו עוֹלָה
 לְקִיץ הַמְּזֻבָּח - שְׁנוֹתָנִים אוֹתוֹ לְרוּעָה
 שִׁירְעָה אוֹתוֹ עַד שִׁפּוּל בּוֹ מוּם, וְאֶחָד־
 כֶּךָ מוּכָרִים אוֹתוֹ וְהַפְּסָף הוּלָךְ לְנִדְבָת
 קִיץ הַמְּזֻבָּח, לְהַקְרִיב בְּהֶם עוֹלוֹת. רָאֵה
 עֲנִינּוֹ לְעֵיל א, ב בְּבִיאור (בְּסוּפּוֹ).

עוֹלָה. וְיֵשׁ מִתְרַצִּים (שו"ת אור המאיר סי' יד)
 שְׁהַכּוֹנֵה לְמֹה שְׁמִצִּינוּ שְׁהַקְרִיבוֹ אֲשֶׁם
 בְּצַבּוּר בִּימֵי עֲרָא, כְּמוֹ שְׁכְתוּב (עוֹרָא ג'
 ט): "וַיִּתְּנוּ יָדָם לְהוֹצִיא נְשִׁיהֶם,
 וְאֲשִׁמִּים אֵיל צֹאן אֲשִׁמְתֶּם", וּכְפִירוֹשׁ
 רש"י שֵׁם "הוֹרָאת שְׁעָה הִיְתָה", וְעַל
 דְּבָר זֶה רְמֵז הַכְּתוּב "וַיִּשְׁחָטוּ" בְּלִשׁוֹן
 רַבִּים. אַף קֶצֶת דוּחַק, שְׁלִפִי זֶה הִיָּה לוֹ
 לְרִש"י לְכְתוּב "שְׁמִצִּינוּ בְּעוֹרָא" בְּדָרְכוֹ
 בְּכִמְהָ מְקוּמוֹת, רָאֵה לְדוּגְמָא רִש"י
 לְקַמֵּן יח, ב. אֶלָּא שְׁעַל זֶה יֵשׁ לוֹמַר,
 שְׁכּוֹנֵת רִש"י שֵׁם מִצְבִּים שְׁמִבִּיאִים
 אֲשֶׁם בְּצַבּוּר בְּתוֹר הוֹרָאת שְׁעָה, אֶלָּא
 שְׁבַפּוּעַל נִהְגוּ כֵּן רַק בִּימֵי עֲרָא. וְעֵדֵן
 צִרְיָךְ עִיּוֹן.
 נֶאֱמַר "וַיִּשְׁחָטוּ רַבִּים. וְתֵלֵא בְּעוֹלָה
 - שְׁאָמַר: "בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחָטוּ אֵת
 הָעוֹלָה יִשְׁחָטוּ אֵת הָאֲשֶׁם", וְלֹא כְּתַב
 בַּפְּשִׁטוֹת שֶׁיִּשְׁחָטוּהוּ בְּצַפּוֹן.
 לְהִבְיֵא עוֹלֹת צַבּוּר לְצַפּוֹן) - וְכֶךָ
 שִׁיעוּר הַכְּתוּב: יֵשׁ לְשַׁחֹט אֵת הָאֲשֶׁם
 בְּמִקּוֹם שְׁשׁוּחָטִים אֵת הָעוֹלָה, הֵינּוּ "עַל"
 יָרֵךְ הַמְּזֻבָּח צַפּוֹנָה" כְּמִפּוֹרֶשׁ לְעֵיל א,
 יא בְּעוֹלֹת נִדְבָה, וְלְאַחַר שְׁלַמְדֵנוּ
 שְׁשׁוּחָטִים אֵת הָאֲשֶׁם בְּצַפּוֹן הַמְּזֻבָּח,
 שְׁוֹה כּוֹלֵל גַּם אֲשֶׁם הַבָּא בְּצַבּוּר, שְׁהָרִי
 אָמַר "וַיִּשְׁחָטוּ", לְמִדִּים מִזֶּה שְׁגַם עוֹלֹת
 צַבּוּר שׁוּחָטִים בְּצַפּוֹן הַמְּזֻבָּח. וְרָאֵה

(ו) **כָּל־זָכָר בְּפִתְהֵימָם יֹאכְלֶנּוּ בַמָּקוֹם קָדוֹשׁ יֵאָכֵל**
קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא:

ש"י - קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא • ב'תורת פתהים' הוא נדרש.

(ז) **בַּחֲטָאתָא בְּאֲשֶׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם הִפְתָּן יֵאָשֶׁר**
יִכְפָּרֶבּוּ לוֹ יְהִיָּה:

ש"י - תורה אחת להם • בדבר זה. הפתה אשר יכפר בו • הראוי לכפרה חולק בו, פרט לטבול יום ומחסר כפורים ואונן.

(ח) **וְהִפְתָּן הַמִּקְרִיב אֶת־עֹלֹת אִישׁ עוֹר הָעֵלָה יֵאָשֶׁר**
הַקָּרִיב לַפֶּהֱן לוֹ יְהִיָּה:

ש"י - עור העלה אשר הקריב לפתה לו יהיה • פרט לטבול יום ומחסר כפורים ואונן, שאינן חולקים בעורות (זבחים ק).

(ט) **וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר תִּאָּפֶה בַתְּנוּרָה וְכָל־נִעְשֶׂה**
בַּמִּזְבֵּחַ וְעַל־מִחְבַּת לַפֶּהֱן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ
תִּהְיֶה:

ש"י - לפתה המקריב אותה וגו' • יכול לו לבדו? תלמוד לומר: "לכל בני אהרן תהיה". יכול לכלן? תלמוד לומר: "לפתה המקריב". הא כיצד? לבית אב של אותו יום שמקריבין אותה (ת"י).

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(ו) קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא - ב'תורת פתהים' הוא נדרש - קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים - לרבות זבחי שלמי צבור [=כבשי עצרת]. שלא יאכלו אלא לזכרי כהונה. והם קדשי קדשים לאכול בעזרה (ש"י חילין קלג, ט). ואין נאכלין אלא יום ולילה, אף-על-פי ששלמים הן (ש"י מנחות ב, א). "הוא - פרט לתודה ואיל גזיר". שאף-על-פי שדומים לאשם בזה שהם נאכלים ליום ולילה, הם קדשים קלים, ונאכלין בכל העיר לכל אדם (ראה זבחים נה, א). אף כיון שזהו דרש שאינו קרוב לפשוטו של מקרא, לא כתבו רש"י במפורש [על דרך שכתב בפסוק א] (גרי"א, תורה ז

(ח) עור העלה אשר הקריב לפתה לו יהיה - פרט לטבול יום ומחסר כפורים ואונן שאינן חולקים בעורות - שאף-על-פי שהעורות אינן עומדים לאכילה בכשר הקרבן, בכל זאת כיון שפתהים אלו אינם ראויים להקרבה אינם חולקים גם בעורות. תורה ט

(ט) לפתה המקריב אותה וגו' - יכול לו לבדו? תלמוד לומר - פסוק י. "לכל בני אהרן תהיה", יכול לכלן? תלמוד לומר: "לפתה המקריב", הא כיצד? לבית אב של אותו יום שמקריבין אותה" - שכל יום היו מחלקין אותו לאנשי בית אב שעבדו היום, שהמסמר היה חלק לששה בתי אבות לששה ימים (ש"י פסחים נה, א. תורה י

אשר יכפר", כי אם להשוות חטאת לאשם לענין שאר דברים, לומדים זאת מ"בכטאת כאשם" (רא"ס). הפתה אשר יכפר בו - הראוי לכפרה - והו פירוש "כפר בו", הראוי לכפר בו, ולא רק הפתה שמכפר בו בפועל, שהרי נאמר לעיל פסוק ו "כל זכר בפתהים יאכלנו". וראה גם רש"י לעיל ו, יט.

חולק בו - והו פירוש "לו יהיה". פרט לטבול יום ומחסר כפורים ואונן - אם הפתה של אותו משמר הוא טבול יום, שטבל ביום ועדין לא נגמרה טהרתו עד לערב, או מחוסר כפורים, שצריך עדין להביא קרבן לכפרתו, או אונן, שמת לו מת באותו יום, אין לו חלק בכשר הקרבן לערב, כיון שמצבו פתה אינו ראוי לעבוד ולכפר. תורה ח

(ז) תורה אחת להם - בדבר זה - ש'הפתה אשר יכפר בו לו יהיה', הינו ש'תורה אחת להם' מוסב על 'הפתה

(י) וְכַל-מִנְחָה בְּלוּלָה-בְּשֶׁמֶן וַחֲרֻבָה לְכָל-בְּנֵי אֹהֶלן תִּהְיֶה אִישׁ פָּאָחִיו: פ

י וְכַל מִנְחָתָא דְפִילָא בְּמִשַׁח וְדָלָא פִילָא לְכָל בְּנֵי אֹהֶלן תִּהְיֶה גְבַר פָּאָחוּהִי:

רש"י «בְּלוּלָה-בְּשֶׁמֶן • זוּ מִנְחַת נְדָבָה. וַחֲרֻבָה • זוּ מִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קִנְאוּת, שְׂאִין בְּהֵן שֶׁמֶן.

♦ יום שלישי ד' ניסן ♦

(יא) וְזֹאת תֹּרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לַיהוָה:
 (יב) אִם עַל-תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיבוּ עַל-זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלֹת מִצּוֹת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן וְסֹלֶת מִרְפַּכַּת חֶלֶת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן:

יא וְדָא אֹרִינְתָא דְנִכְסַת קוּדְשִׁיא דִּי יִקְרַב קָדָם יְיָ:
 יב אִם עַל תּוֹדְתָא יִקְרַבְנָה וְיִקְרַב עַל נִכְסַת תּוֹדְתָא גְרִינְצָן פְּטִירִין דְפִילָן בְּמִשַׁח וְאַסְפּוּגִין פְּטִירִין דְמִשִּׁיחִין בְּמִשַׁח וְסֹלֶתָא רִבְכָא גְרִינְצָן דְפִילָן בְּמִשַׁח:

רש"י «אִם עַל-תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ • אִם עַל דְּבַר הוֹדָא עַל גַּם שְׁנַעְשָׂה לוֹ, כְּגוֹן יוֹרְדֵי הַיָּם וְהוֹלְכֵי מִדְּבָרֵי וַחֲבוּשֵׁי בֵּית הָאֱסוּרִים וְחוּלָה שְׁנַתְרַפָּא – שְׁהֵם צְרִיכִין לְהוֹדוֹת, שְׁכַתּוּב בְּהֵן (תהלים קז כא-כב): "יִוְדוּ לַה' חֲסִדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְבַנֵּי אָדָם. וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה", אִם עַל אַחַת מֵאֵלֶּה נָדַר, שְׁלָמִים הֵלְלוּ – שְׁלָמֵי תוֹדָה הֵן,

אשל אברהם - הרב אלאשולי

אֶפִּילוּ כְּשֶׁהוּא עֹדֵן חוּלָה גְמוּר מִנְדָב קָרְבַּן תּוֹדָה מֵרֵאשׁ כְּדֵי שִׁתְרַפָּא). לְכַן מִדְּגִישׁ שְׁהוּ דוֹקָא בְּ"שְׁנַתְרַפָּא" לְגַמְרֵי.
 שְׁהֵן צְרִיכִין לְהוֹדוֹת - כְּשִׁיּוֹצְאִין מִן הַסְּפִנָה (רש"י ברכות נד, ג).
 שְׁכַתּוּב בְּהֵן - תְּהֵלִים קז, כא-כב.
 "יִוְדוּ לַה' חֲסִדוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לְבַנֵּי אָדָם, וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה", אִם עַל אַחַת מֵאֵלֶּה - חֲזוֹר שׁוּב "אִם עַל אַחַת מֵאֵלֶּה" אִף שְׁכַבְרָא אָמַר "אִם עַל דְּבַר הוֹדָא", מִשׁוּם שֶׁתְּחִילָה בִּיָּאָר אֵת לְשׁוֹן הַכְּתוּב, וְכַעַת מִבְּאָר אֵת הָעֵנִין.
 נָדַר שְׁלָמִים הֵלְלוּ - זֶהוּ פִירוּשׁ "יִקְרִיבֶנּוּ", נָדַר לְהִקְרִיב אֵת "זֶבַח הַשְּׁלָמִים" הָאֲמוּר בְּפִסְקוֹ יא (תרנב). וַיֵּשׁ לְעֵין דְּבַרְבֵּי רִש"י, שֶׁתְּחִילָה כָּתַב "שְׁהֵן צְרִיכִין לְהוֹדוֹת", הֵינּוּ שְׁהִיא חוּבָה, וְכַאֲן כּוֹתֵב "אִם .. נָדַר שְׁלָמִים הֵלְלוּ", מִשְׁמַע שֶׁהִדְבָּר תְּלוּי בְּנִדְרוֹ, הֵינּוּ שְׁהוּא רְשׁוּת. וְכֵן מִשְׁמַע מִלְשׁוֹן רִש"י בְּבִרְיָה ז, א: "תּוֹדָה שְׁהִפְרִישׁ עַל יִצְיָאָתוֹ מִבֵּית הָאֱסוּרִין", כְּלוֹמַר נָדַר וְהִפְרִישׁ קָרְבַּן עֲבוּר הַתּוֹדָה. וַיֵּשׁ לּוֹמַר, שְׁאֵמְנָם יֵשׁ לְאֵלוֹ חַיִּיב לְהוֹדוֹת שְׁנַעְשָׂה לָהֶם גַּם וַיִּצְאוּ מִסְּפִנָה, אֲלֵא שֶׁחַיִּיב הוּא בְּהוֹדָא, וְלֹא בְּהִבְאָת קָרְבַּן דוֹקָא, וְאִם הָאָדָם רּוֹצֵה לְהִבְאִי קָרְבַּן תּוֹדָה כְּדֵי לְבַטֵּא בְּכָךְ אֵת

הַסְּדֵר בְּבִרְכוֹת נד, ב. וְזֶה שְׁמִצּוּי יוֹתֵר נִכְתָּב תְּחִילָה, רָאָה תּוֹסְפוֹת שָׁם. וְרָאָה הָעֵרָה הַבְּאָה.
 וְחוּלָה שְׁנַתְרַפָּא - מֵה שֶׁרִש"י הִזְכִּיר "חוּלָה שְׁנַתְרַפָּא" בְּסוּף, אִף שֶׁבְּבִרְכוֹת שָׁם הוּא נִזְכָּר לְפָנֵי "חֲבוּשֵׁי בֵּית הָאֱסוּרִים", יֵשׁ לוֹמַר מִשׁוּם שֶׁכָּל הַשְּׁלֵשָׁה הָרֵאשׁוֹנִים הֵם דּוֹמִים, בְּכָךְ שֶׁהַסְּפִנָה שְׁלֵהֶם הִיא בְּמִקּוֹם הַמִּצְעָם, וְלְכַן תְּחִילָה הִזְכִּיר אוֹתָם (לְפִי סֵדֶר רִגְלוֹתָם, כְּדִלְעִיל בְּשֵׁם הַתּוֹסְפוֹת). וְאֵילוֹ חוּלָה, הַסְּפִנָה שְׁלוֹ אֵינָה מִשׁוּם מִקּוֹם הַמִּצְעָאוֹ, אֲלֵא מִשׁוּם הַמַּחְלָה שְׁבוּ עִצְמוֹ, וְלְכַן הִזְכִּירוּ בְּנִפְרָד. וְנִרְאָה שְׁהוּוּ גַם הַטַּעַם שֶׁאֵת הַשְּׁלֵשָׁה הָרֵאשׁוֹנִים הִזְכִּיר בְּלִשׁוֹן רַבִּים, כִּיּוֹן שֶׁהַסְּפִנָה הִיא בְּגִלְלַת הַמִּקּוֹם, וְהַמִּקּוֹם מְסַבֵּן אֵת כָּל הַנִּמְצָאִים בוֹ, וְאֵילוֹ בְּ"חוּלָה" נִקְטָ לְשׁוֹן יְחִיד, כִּיּוֹן שֶׁהִיא מַחְלָה פְּרֻטִית שֶׁל הָאָדָם הַחוּלָה, וְכָל אַחַד וְהַמַּחְלָה שְׁלוֹ. וְאִפְשָׁר שׁוּוּ גַם הַסִּיבָה שֶׁגָּבִי כּוֹלֵם לֹא נִקְטָ אֵת הַצְּלָתָם, וְאֵילוֹ גָּבִי חוּלָה כָּתַב "שְׁנַתְרַפָּא", כִּיּוֹן שֶׁאֲצֵל כּוֹלֵם שֶׁהַסְּפִנָה שְׁלֵהֶם הִיא בְּמִקּוֹם הַמִּצְעָם, הָרִי בְּרוּר שֶׁכָּל עוֹד נִמְצָאִים בְּמִקּוֹם הַסְּפִנָה אֵינָם יְכוּלִים לְהִבְאִי קָרְבַּן תּוֹדָה, וְאֵילוֹ חוּלָה הִזְכִּיר אִפְשָׁר לְחֻשׁוֹב שֶׁכָּל שְׁנֵי שְׁפוּר קִטּוֹן מִצְעָבוּ כְּכִי יְכוּל לְהִבְאִי קָרְבַּן (או

(י) בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן - זוּ מִנְחַת נְדָבָה - מִנְחַת סוּלַת שֶׁל נְדָבָה (הָאֲמוּרָה לְעִיל ב, א), אֲבָל מִנְחַת מַחֲבַת וּמִנְחַת מִרְחֻשָׁת וּמִנְחַת מֵאֲפָה תַנּוּר נִזְכְּרוּ כִּאֲן בְּפִסְקוֹ ט (רא"ס).
 וַחֲרֻבָה - זוּ מִנְחַת חוּטָא - הָאֲמוּרָה לְעִיל ה, יא: "לֹא יֵשִׁים עֲלֶיהָ שֶׁמֶן".
 וּמִנְחַת קִנְאוּת - מִנְחַת סוּטָה שְׁקִינָא לָהּ בְּעִלָּה, הָאֲמוּרָה בְּמִדְבָּר ה, טו: "לֹא יִצַק עֲלֶיהָ שֶׁמֶן".
 שְׂאִין בְּהֵן שֶׁמֶן - זֶהוּ פִירוּשׁ "וַחֲרֻבָה", שֶׁמֶלְכַתְּחִילָה לֹא נִבְלְלוּ בְּשֶׁמֶן, וְלֹא שְׁנִבְלְלוּ וְהֵן הִתְיַבְּשׁוּ בְּשַׁעַת אֲפִיָּה. וְרָאָה גַם אוֹנְקֵלוֹס. תוֹרָה יא
 (יב) אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ - "אִם עַל דְּבַר הוֹדָא" - זֶהוּ פִירוּשׁ "אִם עַל תּוֹדָה".
 עַל גַּם שְׁנַעְשָׂה לוֹ - כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב שְׁמִכִּיא רִש"י בְּהַמְשָׁךְ "וְנִפְלְאוֹתָיו לְבַנֵּי אָדָם". וְרָאָה גַם פִּירוּשׁ הַמִּיּוֹחַס לְרִש"י דְּבַרֵי הַיָּמִים ב, לב "שְׁזַבַּח תּוֹדָה עַל גַּם הוּא כָּא". וְצָרִיף לוֹמַר, שְׂאִין הַסְּפִנָה דוֹקָא עַל גַּם הַיּוֹצֵא מִדְּרָךְ הַטַּבַּע, אֲלֵא אִף גַּם הַמְלוּבֵשׁ בְּטַבַּע נִקְרָא גַם.
 כְּגוֹן: יוֹרְדֵי הַיָּם, וְהוֹלְכֵי מִדְּבָרֵי - פְּעִמִּים שְׁהֵם תּוֹעִים וְרַעֲבִים וְצִמְאִים (רש"י תהלים קז, ד).
 וַחֲבוּשֵׁי בֵּית הָאֱסוּרִים - כֵּן הוּא

וטעונות לחם האמור בענין, ואינן נאכלין אלא ליום ולילה, כמו שמפרש פאן. והקריב על זבח התודה. ארבעה מיני לחם: חלות ורקיקין ורבוכה - שלשה מיני מצה, וכתיב: "על חלת לחם חמץ וגו'", וכל מין ומין עשר חלות; כך מפרש ב'מנחות' (דף טז), ושיעורן חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות, כ' עשרון. מרובכת. לחם חלוט ברותחין כל צרכו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ בלק תשמ"ה)

אם על תודה יקריבנו (ז, יב)

ה'טור' נתן סימן למי שצריך להודות: "וכל החיים יודוך סלה" (חולה, יסורים, ים, מדבר). ויש להבין, מדוע נרמזו מצבים של סכנת חיים במלה 'חיים'. ויש לומר, שכן הספנה שחלפה מגבירה את עצמת החיים; הם עברו אותה והתגברו עליה. ועל-דרך מה שמצינו, ששטר שיצא עליו ערעור והתקים בבית-דין שוב לא נתן לערער עליו (היינו שהערעור מחזק את השטר).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 20)

יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא (רש"י ז, יב) צווי זה, שנאמר לבני דור המדבר, נאמר לפי הסדר שבו ארעו הדברים להם עצמם. ים - קריעת ים סוף. מדבר - הליכתם במדבר. חבוש - הגזרה שנגזרה עליהם להיות פלואים במדבר. חולה - גם שלא מצינו שזנזקו לו פלל (ולכן נקט לשון יחיד, כי הנסים הראשונים ארעו לכל ישראל, מה שאין-כן גם זה).

אשל אברהם - הרב אלאשילי

סאין הם שלשים קבין. ממחשה עשר קבין היתה עושה עשר חלות של חמץ, קב וחצי לכל חלה, ומחמשה עשר קבין השניים היתה עושה שלשים חלות של מצה, חצי קב לכל חלה (ע"פ מנחות עו, רע"א ורש"י שם).

שש מדבריות - סאה ירושלמית היתה יתירה על של מדבר שנות, ואותן חמש [ירושלמיות], שש מדבריות הן (רש"י מנחות עו, סע"ב). כלומר, סאה מדברית הכילה רק חמשה קבים, ושש סאין הכילו שלשים קבים.

עשרים עשרון - שכן באיפה אחת יש עשרה עשרונות, ובשתי איפות עשרים עשרונות.

מרובכת - לחם חלוט ברותחין כל צרכו - ראה גם רש"י ובהים נ, א: "חלות מבושלות במים תחילה". וראה גם רש"י לעיל ג, יד: "חלוטה ברותחין כל צרכה". אך פאן דיק רש"י לכתוב "לחם חלוט ברותחין", לומר לנו ש"מורבכת" מוסב על "חלות", ולא על "סולת". ובזה גם מבאר לנו, שההבדל בין מין זה לשאר המינים, אינו בזה שמין זה היה מסולת, שכן כל המינים באו סולת, אלא שהיתה "מורבכת". תורה יג

ליום ולילה, כמו שמפרש פאן - פסוק טו. **והקריב על זבח התודה - ארבעה מיני לחם: חלות -** וב'לשון הפסוק: "חלות מצות בלילות בשמן". **ורקיקין** - וב'לשון הפסוק: "ורקיקין מצות משוחים בשמן". **ורבוכה** - וב'לשון הפסוק: "וסולת מורבכת חלות בלילות בשמן". **שלשת מיני מצה** - כלומר, כל אלו השלשה הם מצה. **וכתיב - לקמן פסוק יג.** **"על חלת לחם חמץ וגו'"** - וזו החלה הריבועית. ופירוש הפסוק: כנגד מצה הבא חמץ, שיהא סולת במין החמץ כנגד שלשה מינין שבמצה (רש"י שבעות טו, א). כלומר, כמות הסולת שבחלת חמץ היתה גדולה פי שלש מחלת המצות, המינים של מצה יחד.

וכל מין ומין עשר חלות - אלא שכל חלה מעשר החלות של מין החמץ היתה גדולה פי שלש מחלת המצות, כדלקמן. **כך מפרש במנחות - עו, ב.** **ושעורן** - שיעור של כל הארבעים חלות.

חמש סאין ירושלמיות - שהם שתי איפות, כי בכל איפה יש שלש סאין, כל סאה מכילה ששה קבין, וחמש

הודאתו לה, אזי צריך לעשות זאת בנגד, שיאמר "הרי עלי תודה", כדי שאכן הקרבן יהיה קרבן תודה, ולכן כתב רש"י "נדר שלמים הללו". וזה מדויק גם בלשון הכתוב שהביא רש"י "יודו לה' חסדו.. ויזבחו זבחי תודה", שיעקר הענין הוא "יודו לה' חסדו", שההודאה לה' היא החובה, אלא שחובה זו באה לידי ביטוי על-ידי ש"ויזבחו זבחי תודה". אבל ראה ברש"י (כה"ט) מנחות עט, סוף עמוד ב: "תודת חובה, כגון מפרש בים והיוצא בשירא וחלה שניצל מחליו וחבוש שיצא מבית האסורים, דאמרין בברכות ארבעה צריכים להודות, דכתיב בהו ויזבחו זבחי תודה, בספר תהלים". משמע שמפרש שהבאת קרבן תודה היא החובה. וראה ב"שיטה מקובצת" שם שכתב עליו: "ולא נהירא, דלא אשכחן דליחייב אם לא אמר הרי עלי תודה". אבל אין להוכיח ממה שכתוב "אם על תודה" שזה רשות ולא חובה, שכן ה"אם" פאן בא להבדיל בין קרבן שבא על הודאה לבין קרבן שבא על נדר ונדבה בלבד, המובא לקמן פסוק טו "ואם נדר או נדבה", ראה שם ברש"י.

שלמי תודה הן, וטעונות לחם האמור בענין, ואינן נאכלין אלא

(יג) על-חלת לחם חמין יקריב קרבנו על-זבח תורת שלמיו:
 יג על גריצן דלחם חמיע יקרב קרבנה על נכסת תורת נכסת קודשויה:

כ"י - יקריב קרבנו על-זבח • (שם דף עו, ת"כ) מגיד, שאין הלחם קדוש בקדשת הגוף לפסל ביוצא וטבול-יום ומלצאת לחלין בפדיון, עד שישחט הזבח.

(יד) והקריב ממנו אחד מפל-קרפן תרומה ליהוה לפהו הזרק את-דם השלמים לו יהיה:
 יד ויקרב מנה חד מפל קרבנא אפרשוטא קדם יי לכהנא דיזרק ית דם נכסת קודשויה דילה יהי:

כ"י - אחד מפל-קרפן • לחם אחד מפל מין ומין יטל תרומה לפהו העובד עבודתה. והשאר נאכל לבעלים ובשרה לבעלים, חוץ מחזה ושוק שבה, כמו שמפרש למטה תנופת חזה ושוק בשלמים, והתודה קרויה "שלמים".

(טו) ובשר זבח תורת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא-יניח ממנו עד-בקר:
 טו ובסר נכסת תורת נכסת קודשויה ביום קרבנה יתאכל לא יצנע מנה עד צפרא:

כ"י - ובשר זבח תורת שלמיו • (ובחים לו, ת"כ) יש כאן רבויין הרבה: לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחקיגת י"ד, שיהיו נאכלין ליום ולילה. ביום קרבנו יאכל • וכזמן בשרה - זמן לחמה. לא-יניח ממנו עד-בקר • אכל אוכל הוא כל הלילה. אם-כן, למה אמרו 'עד חצות'? כדי להרחיק האדם מן העברה (ריש ברכות).

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

בימוי יאכל". ובגמרא שם דורשים את תיבת "ובשר" לרבות חליפין וולדות ותמורות, ואילו כאן השמיטו. וכנראה לפי פשוטו של מקרא תיבת "ובשר" אינה מיותרת, וכן משמע מלשונו בדבור הבא "וכזמן בשרה". אלא שאז לא מוזן מהו שאמר "ריבויין הרבה", שלכאורה "הרבה" משמעו יותר משנים. ואולי פנתו לדברים שנתרבו ולא ליתורים שבפסוק. לרבות חטאת ואשם - לומדים אותם ממה שנאמר "זבח" (ובחים שם). ואיל נזיר - הינו "שלמי נזיר". וברש"י שם: "איל נזיר הטעון לחם כמותה". וחקיגת ארבעה עשר - לומדים אותם ממה שנאמר "שלמיו" (ובחים שם). בגמרא שם: "ושלמי פסח", וברש"י שם כתב שהכונה ל"חקיגת ארבעה עשר, אבל שלמים בעלמא לא מצוי לרבויה, דהא כתיב בקריא בהו שני ימים, ביום זבחכם יאכל וממחרת". וראה דברים טו, ד: "מן הבשר וגו' לבקר", ובפירושו רש"י שם: "דבר אחר, בחגיגת י"ד הכתוב מדבר, ולמד עליה שגאכלת לשני ימים". והיא מחלוקת התנאים, ורש"י בפירושו כאן מפרש בדיעת בן

(יד) אחד מפל קרבן - לחם "אחר" - כתיב "אחד" שלא יתן לו פרוסה (רש"י פסחים לו, ג). מפל" מין ומין - זהו הפירוש "מפל קרבן", שכן כל מין ומין נקרא קרבן, ונטל חלה אחת מפל עשר חלות, הרי שנטל ארבע חלות (רא"ם). יטל "תרומה" - זהו פירוש "והקריב .. תרומה לה". לפהו העובר - וזהו "לכהן הזרק את דם השלמים לו יהיה". והפנה לכהן הראוי לזריקת הדם, וכדלעיל ברש"י פסוק ט. עבודתה - כן הוא בכמה בתב"ד ודפוס ראשון. אף בדפוסים שלפנינו: עבודתו. והשאר - שלשים ושש חלות הנותרות. נאכל לבעלים. ובשרה לבעלים, חוץ מחזה ושוק שבה - שהם לכהנים. כמו שמפרש למטה תנופת חזה ושוק בשלמים, והתודה קרויה שלמים. - לקמן פסוקים ל-לב. תורה טו (טו) ובשר זבח תורת שלמיו - יש כאן רבויין הרבה - ראה רש"י ובחים לו, א: "דהנה ליה למיקתב ותודתו

(יג) יקריב קרבנו על זבח - מגיד, שאין הלחם קדוש קדושת הגוף - משוהקדשו בפה, קדשו קדושת דמים ליאסר באכילה ובהנאה, אבל לא קדשו קדושת הגוף (רש"י פסחים סג, ג). לפסל ביוצא - שאם יצאו מחוץ לעזרה נפסלו. וטבול יום - שאם נגע בהם טבול יום נפסלו. ומלצאת לחלין בפדיון - שאם נטמאו לא מועיל לה פדיון אלא ישרפו. עד שישחט הזבח - כדתניא במנחות (עו, ב): "יקריב קרבנו על זבח", מלמד שאין הלחם קדוש אלא בזביחה, דהאי "קרבנו" בלחם משתעי, דכתיב "על חלות לחם חמין יקריב קרבנו" (רש"י קידושין נא, א). אמנם משעה שאמר: הרי אלו לתודתי, חל עליהם שם הקדש, אבל אינן קדושות ליפסל בלינה ובטבול יום, ואם נטמאו - נפדין ויוצאין לחולין, עד שישחט הזבח עליון (רש"י פסחים יג, ג). וראה לשון רש"י פסחים סג, ב: "קרבנו על זבח - מלמד שאין הלחם קרוי קרבן אלא בזביחה". תורה יד

(טז) וְאִם־נִדְרָה אִו נִדְבָה זָבַח קָרְבָּנוּ בַּיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֶת־זִבְחוֹ יֹאכְל וּמִמַּחֲרֹת וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ יֹאכְל:

טז וְאִם נִדְרָה אִו נִדְבָה זָבַח קָרְבָּנוּ בַּיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֶת־זִבְחוֹ יֹאכְל וּמִמַּחֲרֹת וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ יֹאכְל:

רש"י וְאִם־נִדְרָה אִו נִדְבָה • שְׁלֵא הִבְיָאָה עַל הַדּוֹדָא שֶׁל נִס, אִינְה טְעוּנָה לְחַם, וְנִאֲכַלְתָּ לְשַׁנֵּי יָמִים, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּעֵנֶיךָ. וּמִמַּחֲרֹת וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ • בְּרֵאשׁוֹן יֹאכְל (סְפָרִים אַחֲרַיִם: וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ יֹאכְל). וְי"ו זֶה יִתְרָה הִיא, וְי"ש כְּמוֹהַ הִרְבָּה בַּמִּקְרָא, כְּגוֹן: "וְיֹאֲלֶהָ כְּנִי צַבְעוֹן וְאַיֶּה וְעֲנֶה" (בראשית לו כד), "תַּת וְקִדַּשׁ וְצָבָא מִרְמָס" (דניאל ח יא).

(יז) וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֹּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֶף:

יז וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֹּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֶף:

(יח) וְאִם הָאָכַל יֹאכְל מִבֶּשֶׂר־זִבְחַ שְׁלַמָּיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחַשֵּׁב לוֹ פְּגוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עוֹנָה תִּשָּׂא:

יח וְאִם הָאָכַל יֹאכְל מִבֶּשֶׂר־זִבְחַ שְׁלַמָּיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחַשֵּׁב לוֹ פְּגוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עוֹנָה תִּשָּׂא:

רש"י וְאִם הָאָכַל יֹאכְל וְגו', (ת"י) בְּמַחֲשָׁב בְּשַׁחֲטָה לְאָכְלוֹ בְּשַׁלְּשִׁי, הַכְּתוּב מְדַבֵּר. יָכוֹל אִם אָכַל מִמֶּנּוּ

אשל אברהם - הרב אלאשולי

תִּמָּא (פסחים ע, א), וְאִילוּ בְּפִירוּשׁוֹ בְּדָבָרִים נֶקֶט כְּדַעַת חֲכָמִים (פסחים שם), וְאִין סְתִירָה בְּדָבָר, שְׁכֹן רִש"י בְּפִירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה מֵתָאִים אֶת הַפְּסוּקִים בְּכָל מְקוֹם לְפִי עֵנֶיךָ, אִף אִם פִּירוּשׁ זֶה יִסְתֹּר פִּירוּשׁ אַחַר בְּמְקוֹם אַחַר (ע"פ ר"א).

שִׁיהִיו נֹאכְלִין לְיוֹם וּלְלֵיל. בַּיּוֹם קָרְבָּנוּ יֹאכְל - וְכִיּוֹן בְּשָׂרָה - בֶּשֶׂר הַתּוֹרָה.

זִמְן לְחִמָּה - שְׁכֹן גַּם הַלֶּחֶם נִקְרָא "קָרְבָּן" (כְּדַלְעִיל פְּסוּק יד וּבְרִש"י שם). וְלָכֵן אָמַר הַכְּתוּב "בַּיּוֹם קָרְבָּנוּ יֹאכְל" (ולא "בַּיּוֹמוֹ יֹאכְל"), לְרִבּוּת גַּם לְחֶם (ר"א).

לֹא יִנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָה - אֹכֶל אוֹכֵל הוּא כָּל חֲלִילָה - רָאָה גַּם רִש"י פְּסָחִים ג, א דְּבוּר־הַמִּתְחַיֵּל וְזָבָחִים. **אִם כֵּן, לָמָּה אָמְרוּ -** חֲכָמִים בְּמִשְׁנֵה רִישׁ בְּרִכּוֹת.

עַד חֲצוֹת? כִּדִּי לְהַרְחִיק הָאֲדָם מִן הַעֲבָרָה - וְאִסְרוּם בְּאִכְלָה קוֹדֵם וּמִן, כִּדִּי שְׁלֵא זָבַח לְאָכְלוֹן לְאַחַר עֲמוּד הַשַּׁחַר וְיִתְחַיֵּב כְּרַת (רש"י שם). מֵה שֶׁהִבִּיא רִש"י כָּאִן אֶת דְּבָרֵי חֲכָמִים לְעֵנֶיךָ הַגְּבִילֵת וּמִן הַקָּרְבָּן עַד חֲצוֹת, וְשׁ לֹא מִשׁוּם שִׁישׁ לְדָבָר זֶה מִקּוֹר בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב עֲצֻמוֹ דְּרַךְ פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שְׁכֹן לִשׁוֹן הַכְּתוּב דּוֹרֵשׁ בִּיאוּר: מִדּוּעַ זִמְן הָאִיסוּר לְהוֹתִיר מִהַקָּרְבָּן נֶאֱמַר בְּכְתוּב בְּצוּרָה מְפוֹרֶשֶׁת "לֹא

יִנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרָה", וְאִילוּ זִמְן הָאִכְלָה לֹא מִפּוֹרֶשׁ כְּל־כָּף אֲלֵא רַק "בַּיּוֹם קָרְבָּנוּ יֹאכְל"? וּמִכָּאִן לֹא מִדּוּר רִש"י שְׁכֹנֵת הַכְּתוּב הִיא לְרִמּוּז שְׁאִין לְמִשׁוּף אֶת הָאִכְלָה עַד הַבִּקְרָה מִמֶּשׁ, אֲלֵא יֵשׁ לְהַפְסִיק אֶת הָאִכְלָה מוּקְדָּם יוֹתֵר, כִּדִּי לְהַרְחִיק עֲצֻמוֹ מִהַחֲשָׁשׁ שִׁינִּיתֵר מִבֶּשֶׂר הַקָּרְבָּן לְאַחַר הַזִּמְן, אֲלֵא שֶׁהַתּוֹרָה לֹא קִבְּעָה אֶת הַזִּמְן הַמְדוּקָה שְׁבוּ יֵשׁ לְהַפְסִיק לְאָכְלוֹ, וְהַשְׂאִירָה אֶת הַדָּבָר לְסִמְכוּתָם שֶׁל חֲכָמִים, וְהֵם קִבְּעוּ שִׁישׁ לְסִים אֶת הָאִכְלָה עַד חֲצוֹת. כְּלוּמָר, מִצַּד אֶחָד לֹא מוּדָים מִלִּשׁוֹן הַכְּתוּב שֶׁ"אוֹכֵל הוּא כָּל הַלְּיָלָה", שְׁכֹן הוּא הַדִּין עַל־פִּי תוֹרָה, אִף מֵאִידִךְ רִמּוּז הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹנוֹ שִׁישׁ צוֹרֵךְ לְהַרְחִיק אֶת הָאֲדָם מִהַעֲבָרָה, וְעַל כֵּן כָּאִן חֲכָמִים וְקִבְּעוּ "עַד חֲצוֹת" (הר"ב). תוֹרָה טו

(טז) וְאִם נִדְרָה אִו נִדְבָה - שְׁלֵא הִבְיָאָה - אֶת הַתּוֹרָה.

עַל הוֹדָאָה שֶׁל נִס - אִין כְּוִנְתוּ שְׁתוֹדָה בָּאָה שְׁלֵא עַל־יְדֵי נִדְרָה, שְׁהִרִי לְעִיל פְּסוּק יב כְּתָב רִש"י: "אִם עַל דְּבָר הוֹדָאָה עַל נִס שֶׁנִּעֲשֶׂה לוֹ .. נִדְרָה שְׁלָמִים הַלְלוּ", אֲלֵא כְּוִנְתוּ שְׁכָאֵן הַנִּדְרָה אוֹ הַנִּדְבָה אִינֵם קְשׁוּרִים כְּלָל לְהוֹדָאָה עַל נִס, אֲלֵא הִבְיָאוּ בְּנִדְרָה וּנְדָבָה בְּלָבָד (ע"פ ר"א וְגו'). נִדְרָה, שְׁאָמַר: הִרִי עֲלִי. נְדָבָה, שְׁאָמַר: הִרִי וְיָאֵן לְמִן כּוּ, (ח).

אִינְה טְעוּנָה לְחַם וְנִאֲכַלְתָּ לְשַׁנֵּי

יָמִים, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּעֵנֶיךָ: "וּמִמַּחֲרֹת וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ בְּרֵאשׁוֹן - "יֹאכְל" - כְּלוּמָר, הַנּוֹתֵר בַּיּוֹם הַרִאשׁוֹן יֹאכְל "מִמַּחֲרֹת", נִמְצָא שֶׁנִּאֲכַלְתָּ לְשַׁנֵּי יָמִים. יֵשׁ לְהַעִיר שְׁבָרִש"י זֶה רַבּוֹ הַנּוֹסְחָאוֹת, וּבְכַפְּנִים הַבִּאֲתִי בְּגִירָסָא הַמְּקוּבָּלַת (בְּהַשְׁמַטַּת הַדְּבָרָה שֶׁל הַדְּבוּר־הַמִּתְחַיֵּל כִּי לְעֵנִיּוֹת דַּעֲתִי יֵשׁ לְקָרְאוֹ בְּרִצָּף, וְאִינּוֹ דְּבוּר חֲדָשׁ. וְכֵן בְּהַשְׁמַטַּת הַגִּירָסָא הַמוּבָאֵת בְּחֻצָּאֵי עֲגוּלִים: "סְפָרִים אַחֲרַיִם, וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ יֹאכְל".

וְי"ו ז' - שֶׁל "וְהַנּוֹתֵר". **יִתְרָה הִיא -** וּבְאִילוֹ כְּתוּב: הַנּוֹתֵר. וְכָף פִּירוּשׁ הַפְּסוּק: בַּיּוֹם הַקָּרְבָּנוֹת יֹאכְל, וְכֵן מִמַּחֲרֹת אִם נוֹתֵר מִמֶּנּוּ בַּיּוֹם הַרִאשׁוֹן - יֹאכְל (וְרַבִּי יוֹד). כְּלוּמָר, "יֹאכְל" מוּסָב עַל "מִמַּחֲרֹת", וְ"הַנּוֹתֵר" מוּסָב עַל "בַּיּוֹם הַקָּרִיבוּ".

וְי"ש כְּמוֹהַ הִרְבָּה בַּמִּקְרָא, כְּגוֹן: "וְיֹאֲלֶהָ כְּנִי צַבְעוֹן וְאַיֶּה וְעֲנֶה" - בְּרֵאשִׁית לו, כד. וְי"ו יִתְרָה, וְהוּא כְּמוֹ "אִינְה וְעֲנֶה" (רש"י שם).

"תַּת וְקִדַּשׁ וְצָבָא מִרְמָס" - דְּנִיּוֹא ח, יג. וּבְרִש"י שָׁם: "וְקִדַּשׁ וְצָבָא - וְי"ו יִתְרָה, וְהִרְבָּה בְּאֵלֶּה בַּמִּקְרָא .. וְאִף בְּלִשׁוֹן כְּנִי אָדָם יֵשׁ מוּדָבָרִים כְּנִי. וּפִירוּשׁ הַפְּסוּק: לְתַת אֶת מְכוֹן הַמִּקְדָּשׁ, וְאֶת צָבָא הַשְּׂמִים אֲשֶׁר הִפִּיל לְאָרֶץ,

מִרְמָס לְרַגְלֵיו (רש"י שם). תוֹרָה יח (יח) **וְאִם הָאָכַל יֹאכְל וְגו' -** בְּמַחֲשָׁב בְּשַׁחֲטָה - נֶקֶט שְׁחִיטָה, כִּיּוֹן

בשלישי יפסל למפרע? תלמוד לומר: "המקריב אתו לא יחשב" - בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי. וכן פרושו: בשעת הקרבתו לא תעלה זאת במחשבה, ואם חשב - פגול יהיה. והנפש האכלת ממנו • אפלו בתוך הזמן - עונה תשא.

(ט) והבשר אשר יגע בכלטמא לא יאכל באש ישרף והבשר בלטהור יאכל בשר:

יש והבשר של קדש שלמים אשר יגע בכלטמא, לא יאכל. והבשר לרבות איבר שיצא מקצתו, שהפנימי מתר. בלטהור יאכל בשר • (פסחים עט) מה תלמוד לומר? לפי שנגאמר (דברים יב כז): "וידם זבחיך ישפך וגו' והבשר תאכל", יכול לא יאכלו שלמים אלא הפעלים? לכה נאמר: "בלטהור יאכל בשר".

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

בבשר של פגול הנזכר בפסוק הקודם, שהפיגול אף בלא נגיעה בטומאה אינו נאכל, כאמור לעיל שם (רא"ם). וראה רש"י דברים יב, טו. שלמים - וכל שכן קדשי קדשים (רש"י פסחים פב, א). "אשר יגע בכלטמא, לא יאכל" - מה שהעתיק מהפסוק גם את המושך הפסוק, והו בשביל לבאר ש"אשר יגע" מוסב על הבשר, שהבשר יגע בכלטמא, ולא שהאדם יגע בכלטמא, אלא מדובר באדם טהור ובבשר טמא, ולכן נאמר "לא יאכל", שהבשר עצמו אסור באכילה. וראה גם רש"י לקמן כב, ג.

והבשר - לרבות - מה שנגאמר פעם שניה "והבשר".

אבר שיצא מקצתו, שהפנימי מתר - הדין הוא שאבר שיצא חוץ למקומו, בקדשים קלים - מחוץ לירושלים, ובקדשי קדשים - מחוץ לעזרה, אותו אבר שיצא נאסר לאכילה (ראה מכות יח, א), ומתיבת "והבשר" אנו למדים שאם יצא מקצת האבר, רק מה שיצא נאסר באכילה, אבל החלק שלא יצא מותר, אף שהוא נוגע בחלק שיצא (רא"ם). וקוצצין בספין את החלק שיצא וזורקים אותו, ואת החלק הפנימי שלא יצא אוכלים (ראה פסחים פה, ב).

כל טהור יאכל בשר - מה תלמוד לומר? - הרי פשוט שרק "טהור" יכול לאכול בשר קדשים.

לפי שנגאמר - דברים יב, כז. "וידם זבחיך" - זבחי שלמים (רש"י שם).

ישפך וגו' והבשר תאכל, יכול לא יאכלו שלמים אלא הפעלים? לכה

יחשוב, משום שבכתוב לא נאמר "לא יחשוב" אלא "לא יחשב" (על יצירת המחשבה), שלא יעלה מחשבה זו במחשבתו. גם יש לומר שכונת רש"י לומר, שגור איסור הפיגול הוא לא מצד האדם החושב, שלא יחשוב מחשבת פיגול בשעה שהוא מקריב, אלא מצד המחשבה עצמה, שלא תהיה מחשבת פיגול בשעת הקרבת הקרבן. וזה דיוק לשון רש"י: בשעת הקרבתו לא תעלה זאת במחשבה, משום שמחשבה זו פוגמת את מעשה ההקרבה. אף בפירושו ל"ש"ס מפרש קצת באופן אחר - ראה רש"י חולין לח, ב: "לא יחשב, קרי ביה: לא יחשב לאכילה ביום השלישי". וכן ברש"י גיטין נד, ב: "לא יחשב, וקרי: לא יחשב מחשבת פיגול". וכן ברש"י זבחים כט, ב: "לא יחשב, קרי ביה לא יחשב, להזהיר פהנים על קר".

ואם חשב - זהו פירוש "ואם האכל יאכל".

"פגול" - מתועב (רש"י לקמן יט, ז).

יהיה. והנפש האכלת ממנו - אפלו בתוך הזמן - בתוך זמן אכילתו.

"עונה תשא" - ראה גם רש"י פסחים טב, ב: "אם חישב באחת מארבע עבודות על מנת לאכול הימנו פזית חוץ לזמנו - פיגול הוא וחזבין עליו ברת, אפילו אכל ממנו תוך זמנו, בדכתיב והנפש האוכלת ממנו עונה תשא". וראה רש"י לקמן יט, ז. תורה יש (ט) והבשר - של קדש - ולא בשר חולין [שחרי נאמר "והבשר" בה"א הדיעה, הינו בשר זבח השלמים הנזכר בפסוק הקודם] (נ"א). וגם לא

שהיא תחילת העבודות של הקרבן, והוא הדין בשאר העבודות של הקרבן, שהן: קבלה הולכה וזריקה (ראה רש"י פסחים טא, ג).

לאכלו בשלישי, הפתוב מדבר. - ראה גם רש"י לקמן יט, ז.

יכול אם אכל ממנו בשלישי - בלומר, הפסוק מדבר במי שאכל בפועל ביום השלישי, ולא במי שחשב לאכלו ביום השלישי.

יפסל למפרע - שהרי כתוב "פגול יהיה", שלא עלה לו הקרבן.

תלמוד לומר: "המקריב אתו לא יחשב", בשעת הקרבה הוא נפסל - לכאורה משמע שמפרש "לא יחשב" מלשון פסול. וכן משמע מלשון רש"י שמות כח, לח. וכן פירש רש"י בפסחים טו, ב: "לא יחשב לו, לית ליה תקנתא".

אבל בהמשך דבריו כאן מפרש "לא יחשב" מלשון מחשבה. ואינו נפסל למפרע - פירוש, הקרבן אינו נפסל אם אכלו בפועל ביום השלישי, אלא רק אם חשב בשעת הקרבה לאכלו ביום השלישי (אף אם בפועל אכלו לפני כן).

ובן פרושו: בשעת הקרבתו - זהו פירוש "המקריב אותו", שאין הפגנה על הפהן המקריב אלא על שעת הקרבת הזבח (רא"ם). וכן מפורש בזבחים כט, א, ובפירוש רש"י שם: "אותו הזבח בלא יחשב, ואין המקריב בלא יחשב".

לא תעלה זאת במחשבה - לאכילה ביום השלישי. וזהו פירוש "לא יחשב לו". ודיק רש"י לכתוב "לא תעלה זאת במחשבה", ולא כתב בקצרה "לא

והבשר כל-טהור יאכל בשר • כלומר: כל מה שאסרתי לך בחטאת ואשם, שאם יצאו חוץ לקלעים - אסורה, כמו שכתוב: "בחצר אהל מועד יאכלוה", בבשר זה אני אומר לך: "כל טהור יאכל בשר", אפלו בכל העיר).

(ב) והנפש אשר-תאכל בשר מזבח השלמים אשר ליהוה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה:

ש"י • וטמאתו עליו • (זכחים מג, ת"כ) בטמאת הגוף הפתויב מדבר, אבל טהור שאכל את הטמא אינו ענוש פרת אלא אזהרה "והבשר אשר-יגע בכל-טמא וגו'". ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפרשת בתורה, אלא חקמים למדיה בגזרה שנה'. (ת"כ) ג' פרתות אמורות באוכלי קדשים בטמאת הגוף, ודרשוה רבותינו ב'שבועות' (דף ט) אחת לכלל, ואחת לפרט ולמדת על קרבן עולה ויורד, שלא נאמר אלא על טמאת מקדש וקדשיו.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

"דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא", והלא שלמים בכלל כל הקדשים היו, ולמה יצאו להקיש אליהם, מה שלמים מיוחדין קדשי מזבח, אף כל קדשי מזבח, יצאו קדשי בדיק הבית שאין חיבין עליהן משום טומאה (רש"י שבועות טו).
ואחת - האמור בפסוק כא, שהיא יתרה (רש"י שבועות טו).
ללמד על קרבן "עולה ויורד" - האמור לעיל ה, ב: "ונפש כי תגע בכל דבר טמא וגו'", וסתם הכתוב ולא פירש על איזו טומאה חיבתו התורה קרבן (רש"י שבועות טו).
שלא נאמר אלא על טמאת מקדש וקדשיו - והופנה פרת בפסוק כא ללמדך שלכפר על פרת זה הוא בא, שהוא טומאת קדש (רש"י שבועות טו).
שאף שבפסוק כא נזכר רק אכילת קדשים בטומאה ולא פניסת טמא למקדש, כתב רש"י פאן: "טומאת מקדש וקדשיו", פיון שדין אחד להם, אף שבגמרא שם דנים באריכות באופן הלימוד של "טומאת מקדש" לענין קרבן עולה ויורד. וראה גם רש"י לעיל שם. תורה כא

מג, טו). וראה גם רש"י לקמן כב, ג.
אבל טהור שאכל את הטמא אינו ענוש פרת, אלא אזהרת - איסור לאו.
"והבשר אשר יגע בכל טמא וגו'" - לעיל פסוק יט.
ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפרשת בתורה, אלא חקמים למדיה בגזרה שנה - מטמא הבא אל המקדש. נאמר פאן: "וטמאתו עליו", ונאמר בטמא הבא אל המקדש (במדבר יט, יג) "עוד טומאתו בו", מה שם ישנה אזהרה (במדבר ה, א) "ולא טמאו את מחניהם", אף פאן ישנה אזהרה (ע"פ זכחים לג, ב ורש"י טו).
וראה רש"י לקמן כב, ג.
שלוש כריתות אמורות באוכלי קדשים בטמאת הגוף - שתים פאן: אחת בפסוק זה, והשניה בפסוק כא, ואחת לקמן כב, ג: "כל איש אשר יקרב מקל ורעכם אל הקדשים .. וטומאתו עליו ונכרתה וגו'". וראה גם רש"י לקמן שם.
והרשום רבותינו בשבועות - ז, א.
אחת לכלל - האמור לקמן שם: "אשר יקרב .. אל הקדשים", כולל את כל הקדשים (רש"י שבועות טו).
ואחת לפרט - לשלמים, והוא האמור פאן. ומדה זו נדרשת ב"תורת כהנים":

נאמר: "כל טהור יאכל בשר" - אף שאינו הבעלים.
(והבשר כל טהור יאכל בשר - כלומר, כל מה שאסרתי לך בחטאת ואשם, שאם יצאו חוץ לקלעים אסורה, כמו שכתוב - לעיל ו, ט.
"בחצר אהל מועד יאכלוה" - בבשר זה אני אומר לך: "כל טהור יאכל בשר", אפלו בכל העיר - בכמה כתבי-יד ודפוסים ראשונים לא גורסים קטע זה, וכן מפרשי רש"י לא הביאוהו. ונראה שהוא הוספת איזה מעתיק, שהרי כבר ביאר לעיל פסוק זה. תורה כ
(ב) וטמאתו עליו - בטמאת הגוף הפתויב מדבר - שהרי עוסק בה והולך, דכתיב "כל טהור יאכל בשר", וסמיק ליה "והנפש אשר תאכל בשר וגו'".
ואף על פי שהתחיל להזכיר הגוף בלשון נקבה "והנפש אשר תאכל", וכתב "וטמאתו עליו" לשון זכר, דמשמע דקאי אבשר, בטומאת הגוף דבר ולא בטומאת בשר, פי מזה שנאמר "וטמאתו עליו", משמע שעדין היא עליו, ביכולין ליטרה הפתויב מדבר, ונהו הגוף שטומאה פורחת ממנו על-ידי טבילה. דאי בבשר, לעולם היא עליו (ע"פ רש"י זכחים

כא וְאָנֹכִי אֲרִי תִקְרַב בְּכָל מִסְאָב בְּסוֹאֲבַת אֲנָשָׁא אוּ בְבַעֲרִיא מִסְאָבָא אוּ בְכָל שְׁקִצָא מִסְאָב וְיִיכּוֹל מִבְּסַר נְכֶסֶת קוּדְשִׁיא דִּי קָדָם יִי וְיִשְׁתִּיבְצִי אֲנָשָׁא הֵיאָה מֵעַמָּה:

כב ומליל יי עם משה למימר:

כג מלל עם בני ישראל למימר כל תרב תור ואמר ועזא לא תיכלון:

כד ותרב נבילא ותרב תבירא יתעבד לקל עבדתא ומיכל לא תיכלנה:

כ"א יַעֲשֶׂה לְכָל־מְלֹאכֶה • (פסחים כג, ת"ס) בָּא וְלָמַד עַל הַחֲלָב, שְׂאִינוּ מִטְּמֵא טְמֵאת נְבִלוֹת. וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ • (חולין פרק גיד הנשה) אָמְרָה תוֹרָה: כְּבוֹא אֶסוּר נְבִלָה וּטְרֵפָה וְיִחוּל עַל אֶסוּר חֲלָב, שְׂאֵם אָכְלוּ, וְתִתְיַיֵּב אַף עַל לֹאוּ שֶׁל נְבִלָה, וְלֹא תֹאמְרוּ: אֵין אֶסוּר חָל עַל אֶסוּר.

כה ארי כל דיכול תרפא מן בעירא די קרבון מנה קרבנא קדם יי וישתיצני אנשא די תיכול מעמה:

כו וכל דמא לא תיכלון בכל מותבניכון דעופא ודבעירא:

(כא) וְנִפְשׁ פִּי־תִנְעַע בְּכָל־טְמֵא בְּטִמְאַת אָדָם אוּ בְּבַהֲמָה טְמֵאָה אוּ בְּכָל־שְׁקִץ טְמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר־זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיָּה:

(כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(כג) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֲלָב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעִז לֹא תֹאכְלוּ:

(כד) וְחֲלָב נְבִלָה וְחֲלָב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל־מְלֹאכֶה וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ:

(כה) כִּי פִי־אָכַל חֲלָב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַאֲכֹלֶת מֵעַמִּיָּה:

(כו) וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְעוֹף וְלַבְּהֵמָה:

כ"ב יַעֲוֹף וְלַבְּהֵמָה • (שם ט) פָּרַט לְדָם דְּגָיִם וְחִגְבִּים. בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם • לְפִי שֶׁהִיא חוֹבַת הַגּוֹף וְאֵינָה חוֹבַת קַרְקַע, נוֹהֶגֶת בְּכָל מוֹשְׁבוֹת. וּבְמִסְכַּת קְדוּשִׁין בְּפָרֶק א' (דף לו) מְפָרֵשׁ לְמָה הַצֵּרֶף לוֹמֵר.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

אסור - כלומר, אף שבכל התורה אין איסור חל על איסור, באה התורה ואמרה שכאן איסור חל על איסור. תורה כה
(כו) לעוף ולבהמה - פרט לדם דגים וחגבים. - אף שבקרייתות כא, א ממעטים עוד כמה סוגי דם (דם אדם, דם שרצים, דם ביצים), כתב רש"י רק דם דגים וחגבים, מפני שרק אלו מותרים לכתחילה (דברי יוד).
בכל מושבתיכם - מה שהפך רש"י הסדר וביאר תחילה "לעוף ולבהמה", זהו מפני שהיתור של "בכל מושבתיכם" נעשה רק לאחרי שאנו ממעטים דם דגים וחגבים מאיסור דם, כי בלאור הכי הזה ניתן לומר, ש"בכל מושבתיכם" בא לרבות דם דגים וחגבים לאיסור (דברי יוד).

דברים יד, כא "לגור אשר בשעריך תתננה וגו'", גם חלבה הותר. וברש"י שם: "חלב בכלל נבילה בין להיתר הנאה בין לטמא, הלכך פי איצטריק קרא, לטהרו איצטריק".
ואכל לא תאכלהו - אמרה תורה - במה שאמרה "ואכל לא תאכלהו", אף שהחלב נאטר באכילה בלאו הכי, מהאמור לעיל ג, יז: "וכל חלב .. לא תאכלו", ובמה שנתנבילה או נטרפה לא הלך ממנה איסור חלב (ע"פ רש"י חולין ד, א).
יבא אסור נבילה וטרפה ויחול על אסור חלב - שקדם להם (רש"י זכחים ע, א), משנולדה (רש"י חולין קג, א).
שאם אכלו - יתחייב אף על לאו של נבילה - או של טריפה.
ולא תאמרו: אין אסור חל על

(כד) יעשה לכל מלאכה - בא ולמד על החלב שאינו מטמא טמאת נבילות - ראה פסחים כג, טו עמוד ב שמי"עשה למלאכה" למדים שאינו מטמא במלאכת הדיוט, ומ"לכל מלאכה" למדים שאינו מטמא גם למלאכת גבוה. וברש"י שם: "לא בא אלא לטהרו מפל טומאת הבשר, ולומר שאין חלב בכלל נבילה, ואינו חושש לטומאה, אלא מותר לשתמש טהרות בעור המשוחח בחלב נבילה, ואם לא ריבה לכל מלאכה, הייתי אומר למלאכת הדיוט להשתמש בו חולין זה טהור, אבל למלאכת גבוה להשתמש קדשים זה טמא". וראה בגמרא שם שלענין להתיר חלב נבילה בהנאה לא צריכים לפסוק זה, כי כשהותרה נבילה בהנאה (ממה שכתוב

**(כו) כָּל־נַפֶּשׁ אֲשֶׁר־תֹאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ
הַהוּא מַעֲמִיָּה:**

כז כל אֲנָשָׁא דִּי תִכּוּל כָּל דָּמָא וְיִשְׁתַּיְצִי
אֲנָשָׁא הֵיאָא מַעֲמָה :

כח ומליל יי עם מִשָּׁה לְמִימָר :

(כח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כט מלל עם כְּגִי יִשְׂרָאֵל לְמִימָר דִּמְקַרְבֵּי יָת
נְכִסְתָּ קוּדְשׁוּהִי קָדָם יי יִימֵי יָת קִרְבָּנָה
לְקָדָם יי מִנְכִסְתָּ קוּדְשׁוּהִי :

**(כט) וַיְדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמְקַרְיֵב אֶת־זִבְחֵי
שְׁלָמֵיכֶם לַיהוָה יָבִיאוּ אֶת־קִרְבָּנֵכֶם לַיהוָה מִזִּבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם:**

ל יְדוּהִי תִתְּנֵן יָת קִרְבָּנָי דִּי יָת תְּרַבָּא עַל
חֲדָא יִתְּנָה יָת חֲדָא לְאַרְמָא יָתָה אַרְוִמָא
קָדָם יי :

**(ל) וַיְדַו תְּבִיאֲנָה אֶת אֲשֵׁי יְהוָה אֶת־הַחֶלֶב עַל־
הַחֹזֶה וַיִּבְיֹאנֻהוּ אֶת הַחֹזֶה לְהַנִּיף אֹתוֹ תִּנּוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה:**

מ"א «וַיְדַו תְּבִיאֲנָה וְגו'» • (מנחות ט"א) שְׁתַּהֲא יד הַבְּעָלִים מְלַמְעָלָה וְהַחֶלֶב וְהַחֹזֶה וְתוּנִין בְּהָ, וְיָד כְּהֵן מְלַמְטָה וּמְנִיפֵן. אֶת אֲשֵׁי ה' • וּמָה הֵן הָאֲשִׁים? "אֶת־הַחֶלֶב עַל־הַחֹזֶה". יְבִיאֲנֻהוּ • כְּשִׁמְבִיאֻהוּ מִבֵּית הַמִּטְבָּחִים נוֹתֵן הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה, וְכִשְׁנוֹתְנֻהוּ לַיָּד הַכְּהֵן הַמְנִיף, נִמְצָא הַחֹזֶה לְמַעְלָה וְהַחֶלֶב לְמַטָּה. וְזֶהוּ הָאִמּוּר בְּמִקּוּם אַחֵר (לקמן ט'): "שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחֹזֶה הַתְּנוּפָה עַל אֲשֵׁי הַחֶלֶב יְבִיאֻהוּ לְהַנִּיף וְגו'"; וְלֹא־אֵחֶר הַתְּנוּפָה נוֹתְנֻהוּ לְכַהֵן הַמְקַטֵּיר, וְנִמְצָא הַחֹזֶה לְמַטָּה, וְזֶהוּ שְׁנַאֲמַר (שם טו'): "וַיְשִׁימוּ אֶת־הַחֶלֶב עַל־הַחֹזֶה וַיְקַטֵּר הַכֹּהֲנִים הַמְזַבְּחָה". לְמַדְנֵהוּ, שְׁשֻׁלְשָׁה כְּהֻנִּים זְקוּקִין לָהּ; כִּף מְפָרֵשׁ ב'מִנְחֹת' (דף סב). אֶת־הַחֶלֶב עַל־הַחֹזֶה יְבִיאֲנֻהוּ • וְאֶת הַחֹזֶה לְמָה מְבִיאֻהוּ? לְהַנִּיף אוֹתוֹ הוּא מְבִיאֻהוּ, וְלֹא שִׁיְהָא הוּא מִן הָאֲשִׁים. לְפִי שְׁנַאֲמַר: "אֶת אֲשֵׁי ה' אֶת־הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה", יְכוּל שִׁיְהָא אִף הַחֹזֶה לְאֲשִׁים, לְכִף גְּאֲמַר: "אֶת הַחֹזֶה לְהַנִּיף וְגו'".

אשל אברהם - הרב אלעזר

וְלֹא־אֵחֶר הַתְּנוּפָה נוֹתְנֻהוּ לְכַהֵן
הַמְקַטֵּיר, וְנִמְצָא הַחֹזֶה לְמַטָּה, וְזֶהוּ
שְׁנַאֲמַר - לְקַמֵּן ט, כ.
"וַיְשִׁימוּ אֶת הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה -
וְרָאָה גַם רַשִׁי שָׁם: "לֹא־אֵחֶר הַתְּנוּפָה
נִתְּנָן הַכְּהֵן הַמְנִיף לְכַהֵן אַחֵר
לְהַקְטִירָם, נִמְצָאוּ הָעֲלִיּוֹנִים לְמַטָּה".
וַיְקַטֵּר הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה. לְמַדְנֵהוּ
שְׁשֻׁלְשָׁה כְּהֻנִּים זְקוּקִין לָהּ - כְּהֵן
הַמְבִיאֻהוּ מִבֵּית הַמִּטְבָּחִים, כְּהֵן הַמְנִיף,
וְכַהֵן הַמְקַטֵּיר. וְכִלָּא שְׁלֻשָׁה, לֹא
מִשְׁפַּחַת לָהּ דְּלִיתְהֶפְכִי כּוּלֵי הָאִי
(רש"י מנחות סב, א).
כִּף מְפָרֵשׁ בְּמִנְחֹת - סב, א. מִשׁוּם
"בְּרַב עִם הִדְרַת מֶלֶךְ" (גמרא טז).
אֶת הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה יְבִיאֲנֻהוּ - וְאֶת
הַחֹזֶה לְמָה מְבִיאֻהוּ? "לְהַנִּיף אוֹתוֹ"
הוּא מְבִיאֻהוּ, וְלֹא שִׁיְהָא הוּא מִן
הָאֲשִׁים. לְפִי שְׁנַאֲמַר: "אֶת אֲשֵׁי ה'
אֶת הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה", יְכוּל שִׁיְהָא
אִף הַחֹזֶה לְאֲשִׁים - וְאִף שְׁמִפּוּרֵשׁ
בְּפִסְוִק הַבָּא וְהִיָּה הַחֹזֶה לְאִהֲרֹן
וּלְבְנָיו, עֲדִין הִיָּה אֲפֻשֶׁר לֹא־מֵר
שְׁמִקְצַת הַחֹזֶה לְהַקְטִירָהּ, וְהַנּוֹתֵר

כִּי תִנּוּפָה הִיא עֲבוּדָה וְצִרִיכָה
לְהַעֲשׂוֹת עַל־יְדֵי כְּהֵן, וְלִכֵּן יָד כְּהֵן
מְלַמְטָה (גמרא). אִף בְּכִמָּה כְּתִבִּי־יָד
וְדַפּוּסִים רַאשׁוֹנִים: וּמְנִיפִין.
אֶת אֲשֵׁי ה' - וּמָה הֵן הָאֲשִׁים?
אֶת הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה יְבִיאֲנֻהוּ -
כְּשִׁמְבִיאֻהוּ - כְּהֵן.
מִבֵּית הַמִּטְבָּחִים נוֹתֵן "חֶלֶב עַל
הַחֹזֶה", וְכִשְׁנוֹתְנֻהוּ - הַכְּהֵן.
לַיָּד הַכְּהֵן הַמְנִיף - כְּלֹמֵר, לַיָּד
הַבְּעָלִים וְלַיָּד הַכְּהֵן שֶׁתַּחַת יָד
הַבְּעָלִים, וְנִקְטַ "הַכְּהֵן", כִּי הוּא
הַמְנִיף. אִף בְּכִמָּה כְּתִבִּי־יָד וְדַפּוּסִים
רַאשׁוֹנִים: כִּי הַמְנִיף, וְכוּלָּל בְּזֶה אֶת
יָד הַבְּעָלִים וְיָד הַכְּהֵן.
נִמְצָא הַחֹזֶה לְמַעְלָה וְהַחֶלֶב לְמַטָּה
- כִּי מָה שֶׁהִיָּה מְלַמְעָלָה נִהְיָה
עַכְשָׁיו מְלַמְטָה (רש"י מנחות סב, א).
וְזֶהוּ הָאִמּוּר בְּמִקּוּם אַחֵר - לְקַמֵּן
י, טו.
"שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחֹזֶה הַתְּנוּפָה עַל
אֲשֵׁי הַחֶלֶב יְבִיאֻהוּ לְהַנִּיף וְגו'"
וְרָאָה גַם רַשִׁי שָׁם: מִכָּאֵן שֶׁהַחֶלֶב
לְמַטָּה בְּשַׁעַת תְּנוּפָה.

לְפִי שֶׁהִיא חֹבֶת הַגּוֹף וְאִינָה חֹבֶת
קִרְקַע, נוֹהֶגֶת בְּכָל מוֹשְׁבוֹת -
אֲפִילוּ בְּחוּץ לְאֶרֶץ.
וּבְמִסְכַּת קְדוּשִׁין בְּפֶרֶק רַאשׁוֹן - לו, א.
מְפָרֵשׁ לְמָה הַצֶּרֶף לִזְמַר - שְׁכִינֵן
שְׁחֹבֶת הַגּוֹף הִיא, פְּשִׁטָּא שְׁנוּהֶגֶת
בְּכָל מוֹשְׁבוֹת (רש"י טז). וְהַגְּמָרָא
מִתְרַצָּת: "סִלְקָא דְעִתָּךְ אִמְיָנָא,
הוּאִיל וּבְעִנְיָנָא דְקִרְבָּנֹת כְּתִיבֵי,
בְּזִמְן דְאִיבָא קִרְבָּן - נִיתְסַר חֶלֶב וְדָם,
בְּזִמְן דְלִיבָא קִרְבָּן - לֹא, קָא מִשְׁמַע
לָו". וְכַתֵּב בְּ"דְבָרֵי דָוִד": אִף שְׁכָר
נִאֲמַר לְעִיל ג, יז "בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם",
יֵשׁ לֹמַר עַל פִּי מָה שְׁכַתְּבוּ הַתּוֹסְפוֹת
בְּקִדּוּשֵׁין שָׁם, אַחַד לְרֵבּוֹת חוּץ
לְאֶרֶץ בְּזִמְן שְׁבִית הַמְקַדֵּשׁ קִיָּם,
וְאַחַד לְרֵבּוֹת חוּץ לְאֶרֶץ בְּזִמְן שְׁאִין
בֵּית הַמְקַדֵּשׁ קִיָּם. תּוֹרָה כז
(ל) וַיְדַו תְּבִיאֲנָה וְגו' - שְׁתַּהֲא יָד
הַבְּעָלִים מְלַמְעָלָה, וְהַחֶלֶב וְהַחֹזֶה
נִתְּנִין בְּהָ - שְׁפֵן מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב
"וַיְדַו תְּבִיאֲנָה".
וְיָד כְּהֵן מְלַמְטָה, וּמְנִיפֵן - הַכְּהֵן.

לו די פקיד יי למתן להון ביומא דרבי תהון
מן בני ישראל קים עלם לדריהון :

(לו) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַתֵּת לָהֶם בַּיּוֹם מִשְׁחוֹ אֹתָם
מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֶקֶת עוֹלָם לְדוֹרָתָם:

לו דא אורימא לעלתא למנחתא ולחטאתא
ולאשמא ולקרבתא ולנקסת קודשא :

(לו) זֹאת הַתּוֹרָה לַעֲלֹה לַמִּנְחָה וְלַחֲטָאֵת וְלֵאשֶׁם
וְלַמְלוּאִים וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים:

כ"י - ולמלוואים • ליום חנוף הפנה.

לח די פקיד יי ית משה בטורא דסיני ביומא
דפקדה ית בני ישראל לקרבא ית קרבנהון
קדם יי במדברא דסיני :

(לח) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי בַּיּוֹם צִוָּתוֹ
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת־קִרְבָּנֵיהֶם לַיהוָה
בְּמִדְבַר סִינַי: פ

♦ יום רביעי ה' ניסן ♦

א ומליל יי עם משה למימר :

ח (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב קרב ית אהרן וית פנויה עמה וית לבושא
וית משחא דרבותא וית תורא דחטאתא וית
תריז דכרין וית סלא דפטיריא :

(ב) קח את־אהרן ואת־בָּנָיו אִתּוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת
שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת פֶּר הַחֲטָאֵת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים
וְאֵת סַל הַמִּצּוֹת:

כ"י - קח את־אהרן • פרשה זו נאמרה שבעת ימים קדם הקמת המשכן, שאין מקדם ומאחר בתורה. קח את־אהרן • קחנו בדברים ומשכהו. ואת פר החטאת וגו' • אלו האמורים בענין צואת המלוואים ב"ואתה תצננה" (שמות כז;) ועכשו ביום ראשון למלוואים חזר וזרזו בשעת מעשה.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

בבר, והינו אלו שנצטוו כבר עליהם
בפרשת תצננה.
ועכשו ביום ראשון למלוואים חזר
וזרזו בשעת מעשה - כלומר, מה
שנצטוו בפרשת תצננה הוא לפני
הקמת המשכן, ראה רש"י שם כט, ג,
ואילו כאן נצטוו שוב בשעת מעשה,
ביום הראשון למלוואים, שמזרזים את
האדם לפני מעשה וחוזרים ומזרזים
אותו בשעת מעשה, ראה רש"י שמות
יט, כד. וראה רש"י סוכה ה, ב: "פרשת
מלוואים שנצטוו בואתה תצננה אמר
להם לציבור בעשרים ושלושה באדר,
כשהתחילו המלוואים, והקהיל את
העדה אל פתח אהל מועד, שנאמר
ותקהל העדה וגו', ויאמר משה אל
העדה זה הדבר אשר צוה ה'
לעשות". תורה ג

לאחרי הקמת המשכן. ואם בן פרשה זו,
שהיא פרשת המלוואים, המספרת על
חנוף הכהנים וחנופת המשכן בשבעת
ימי המלוואים שלפני יום הקמת
המשכן, היתה צריכה להכתב לפני כן.
אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה.
קח את אהרן - קחנו בדברים -
בדברי ריצוי, וזה נקרא לשון לקיחה
באדם, ולא שיקח אותו בגדיו. ראה
רש"י בראשית מג, טו.
ומשכהו - תמשוף אותו בדברים. ראה
גם רש"י במדבר טו, א.
ואת פר החטאת וגו' - אלו
האמורים בענין צואת המלוואים
ב"ואתה תצננה" - פרק כט. פי מנה
שאמר: "פר החטאת ואת שני האילים
ואת סל המצות" (בולס ביה"א הידיעה),
משמעו שמדובר בדברים הידועים

(לו) ולמלוואים - ליום חנוף הפנה
- מלוואים הוא מילוי ידים, ומילוי ידים
הוא חינוף (ראה רש"י שמות כח, מא). וכתב
ה"מנחת יעקב" שפונת רש"י לחינוף
הכהונה האמור לעיל (ה, יט): "זה קרבן
אהרן ובניו וגו'", ולא לחינוף הכהונה
שנעשה בחנופת המשכן. אף ה"באר
בשדה" כתב שהפונה לחינוף הכהונה
שנעשה בחנופת המשכן. תורה לח
(ב) קח את אהרן - פרשה זו
נאמרה שבעת ימים קדם הקמת
המשכן - כלומר, בכ"ג באדר, שהרי
הקמת המשכן היתה בראש חודש ניסן,
ראה שמות מ, יז.
שאין מקדם ומאחר בתורה - שהרי
סיפור הקמת המשכן וחינוכו נאמר
בסוף ספר שמות, וכל האמור מתחילת
ספר ויקרא ועד כאן נאמר למשה

ג וְיָתָּהּ כָּל כְּנֻשְׁתָּא כְּנֻשׁ לְתַרְע מִשְׁפָּן זְמַנָּא : (ג) וְיָתָּהּ כָּל כְּנֻשְׁתָּא אֶהְל מוֹעֵד :

כ"י < אֶהְל מוֹעֵד • זֶה אֶחָד מִן הַמְקוֹמוֹת שֶׁחֲזִיק מְעַט אֶת הַמְרָבָה .

ד וְעַבְד מֹשֶׁה כָּמָא דִּי פְקִיד וְיָ יָתָּהּ וְאֶתְפְּנִישַׁת כְּנֻשְׁתָּא לְתַרְע מִשְׁפָּן זְמַנָּא :

(ד) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקְהַל הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד :

ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְכַנְשֵׁתָא דִּין פְּתַנְמָא דִּי פְקִיד וְיָ לְמַעְבָּד :

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת :

כ"י < זֶה הַדְּבָר • דְּבָרִים שֶׁתָּרְאוּ שְׂאֵנִי עוֹשֶׂה לְפָנֶיכֶם - צְוִנִי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לַעֲשׂוֹת, וְאֵל תֹּאמְרוּ לְכַבֹּדֵי וּלְכַבּוֹד אַחֵי אֲנִי עוֹשֶׂה. כָּל הַעֲנִין הַזֶּה דְּפָרְשַׁת הַמְלֻאוּאִים פְּרָשְׁתִּי בִּ"וְאֵתָהּ תִּצְוָה" (סו).

ו וְקָרִיב מֹשֶׁה יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהֵי וְאֶסְחִי יָתְהוֹן כְּמִיָּא :

(ו) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחַץ אֹתָם בַּמַּיִם :

ז וַיִּהְיֶה עֲלוֹהֵי יָת פְּתוּנָא וְזָרוּ יָתָהּ בְּהַמְיָנָא וְאַלְבֶּשׂ יָתָהּ יָת מַעֲיִלָא וַיִּהְיֶה עֲלוֹהֵי יָת אַפּוּדָא וְזָרוּ יָתָהּ בְּהַמְיָן אַפּוּדָא וְאַתְקֵן לָהּ בָּהּ :

(ז) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הַכֹּהֵנֶת וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בְּאַבְנֵט וַיִּלְבַּשׂ אֹתוֹ אֶת־הַמְעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֶפֶד וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֶפֶד וַיֹּאפֵד לוֹ בּוֹ: חֲצִי הַתּוֹרָה בַּמְסוּקִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כר ענף 197)

וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד וַיַּחְגֵּר אֹתוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֶפֶד . . וַיִּשֶׂם עָלָיו אֶת הַחֹשֶׁן (ח, ז) נִחְלְקוּ הָרֵאשׁוֹנִים: לְהַרְמַב"ם הַסֵּדֶר הוּא אֶפֶד, חֹשֶׁן, חֹשֶׁב הָאֶפֶד (כְּפֶתוּב בְּפָרְשַׁת תִּצְוָה); וְלְהַרְמַב"ן - אֶפֶד, חֹשֶׁב הָאֶפֶד, חֹשֶׁן (כְּפֶתוּב כָּאֵן). וַיֵּשׁ לֹמֵר: לְהַרְמַב"ן חֹשֶׁן וְאֶפֶד הֵם שְׁנֵי בְגָדִים שׁוֹנִים, וְלִכְן לֹבְשִׁים אֶת הָאֶפֶד וְחִגְרֵתוֹ וְלֹאֲחַר מִכֵּן אֶת הַחֹשֶׁן. אֵךְ לְהַרְמַב"ם הֵם בְּגָדֵי בְּגָד אֶחָד שֶׁחֲלָקוֹ מְלַפְּנֵיו וְחֲלָקוֹ מְאַחֲרָיו, וְלִכְן לֹבְשִׁים אֶת הָאֶפֶד וְהַחֹשֶׁן (בְּגָד אֶחָד) וְחֻגְרִים - גְּמֹר לְבִישַׁת שְׁנֵיהֶם.

ח וְשׁוּי עֲלוֹהֵי יָת חוּשְׁנָא וַיִּהְיֶה כְּחוּשְׁנָא יָת אֹרִיָּא וְיָת תְּמִיָּא :

(ח) וַיִּשֶׂם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאֹרִים וְאֶת־הַתְּמִים:

כ"י < אֶת־הָאֹרִים • כְּתָב שֶׁל שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ :

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

כְּהוֹנָה. צְוִנִי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לַעֲשׂוֹת - וְהָרִי כְּאֵילוֹ כְּתוּב בַּפְּסוּק: אֲשֶׁר צִוָּה ה' אוֹתִי לַעֲשׂוֹת. וְאֵל תֹּאמְרוּ: לְכַבֹּדֵי וּלְכַבּוֹד אַחֵי אֲנִי עוֹשֶׂה. - וְרָאָה רַש"י לְקַמֵּן ט, א. כָּל הַעֲנִין הַזֶּה דְּפָרְשַׁת הַמְלֻאוּאִים פְּרָשְׁתִּי בִּ"וְאֵתָהּ תִּצְוָה" - בְּפָרְשַׁת מִילֻאוּאִים (פַּרְשׁוֹ). וְלִכְן אֵין מְקוּם לְפָרְשׁוֹ שְׁנִית כָּאֵן. אֲבָל דְּבָרִים שְׁלֹא נִזְכְּרוּ בְּפָרְשַׁת מִילֻאוּאִים, אֵךְ שְׁפִירָשָׁם פְּעַם אַחַת, מְפָרֵשׁ רַש"י כָּאֵן שׁוּב, וְלִכְן פִּירֵשׁ לְקַמֵּן בַּפְּסוּק ח מֵהוּ "הָאֹרִים" אֵךְ שְׁפִירָשׁוֹ כְּכָר פְּעַם אַחַת, כִּיּוֹן שְׁלֹא

נִזְכַּר בְּפָרְשַׁת מִילֻאוּאִים (לְבַשׁ). תּוֹרָה ו (ח) אֶת הָאֹרִים - וַיֵּשׁ גּוֹרְסִים: "אֶת הָאֹרִים וְאֶת הַתְּמִים". וְרָאָה הָעֵרָה הַבְּאָה. כְּתָב שֶׁל שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ - וְנִהוּ גַם פִּירוּשׁ שֶׁל "וְאֶת הַתְּמִים", וְכִמוֹ שֶׁכְּתָב רַש"י בְּשֵׁמוֹת כּח, ל': "אֶת הָאֹרִים וְאֶת הַתְּמִים - הוּא כְּתָב שֵׁם הַמְּפוֹרָשׁ, שֶׁהִיא נוֹתְנָה בְּתוֹךְ כְּפִלֵי הַחֹשֶׁן, שֶׁעַל־יָדוֹ הוּא מְאִיר דְּבָרָיו וּמְתַמֵּם אֶת דְּבָרָיו". וְמָה שֶׁכָּאֵן פִּירֵשׁ אֶת דְּבָרָיו רַק עַל "אֶת הָאֹרִים", יֵשׁ לֹמֵר שֶׁכְּנֻשַׁת רַש"י לֹמֵר בְּזֶה שְׁעִיקָר הַשֵּׁם הוּא ה"אֹרִים", כְּמוֹ שֶׁמְצִינֵנוּ כְּמָה פְּעַמִּים שֶׁנִּזְכָּרָא רַק בְּשֵׁם

(ג) וְיָתָּהּ כָּל הָעֵדָה הִקְהַל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד - זֶה אֶחָד מִן הַמְקוֹמוֹת שֶׁחֲזִיק מוֹעֵד אֶת הַמְרָבָה - שְׁבֹן בְּדֶרֶךְ הַטָּבַע פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד צָר מְלֻהֲכִיל שֵׁשׁ מְאוֹת אֶלֶף אִישׁ (ויקרא י ט). וְרָאָה עוֹד רַש"י בַּמִּדְבָּר כ, י. יְהוֹשֻׁעַ ג, ט. תּוֹרָה ד

(ד) זֶה הַדְּבָר - דְּבָרִים שֶׁתָּרְאוּ - לִכְן אָמַר בְּלִשׁוֹן "וְהִ". וְאָמַר "שֶׁתָּרְאוּ" בְּלִשׁוֹן עֲתִיד, מִשּׁוּם שֶׁמִּשָּׁה לֹא עָשָׂה עֲדִין אֵיזֶה דְּבָר שֶׁנִּיתֵן לֹמֵר עָלָיו "זֶה הַדְּבָר" (רא"ם). שְׂאֵנִי עוֹשֶׂה לְפָנֶיכֶם - שְׂאֵקָה אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו וְאַלְבִּישׁ אוֹתָם בְּגָדֵי

ט וְשׂוּי ית מצנפתא על רישה וְשׂוּי על מצנפתא לקבל אפיה ית ציצא דדהבא פלילא דקודשא קמא די פקיד יי ית משה:

(ט) וַיִּשֶׂם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשֶׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מֹול פָּנָיו אֶת צִיץ הַזָּהָב נֹזֵר הַקֹּדֶשׁ בְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

ה"י < וַיִּשֶׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת • פתילי תכלת הקבועים בציץ נתן על המצנפת. נמצא הציץ תלוי במצנפת.

י וְנָסִיב מֹשֶׁה ית משחא דרבוותא וְרַבִּי ית משכנא וְיַת כָּל די ביה וקדיש וְתַהוֹן:

(י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם:

יא וְאֵדִי מִנֵּה על מדבחה שבע זמנין וְרַבִּי ית מדבחה וְיַת כָּל מְנוּהֵי וְיַת כְּפִירָא וְיַת בְּסִיסָה לקדשוֹתָהוֹן:

(יא) וַיֵּן מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ לְקֹדֶשׁ:

ה"י < וַיֵּן מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ • לא ידעתי היכן נצטוה בהזאות הללו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 264)

לא ידעתי היכן נצטוה בהזאות הללו (ח, יא) כתב הרמב"ן "וכבר הראיתיך כי במקומות רבים, פעם יאריך בדבור ה' אל משה ויקצר בספור משה, ופעם יעשה בהפך, ולפעמים לא יזכיר האחד כלל". והינו שלא בכל פעם נאמר הצוית בתורה. ויש לומר שזכאן שאני, שהרי בענין זה מפרש בצווי ה' בפרשת תצוה (כט, א ואילך) בקרטיית סדר העבודה של ימי המלוואים.

יב וַיֹּאֲרִיק מִמִּשְׁחָה דרבוותא על רישא דאֶהָרֹן וְרַבִּי יתה לקדשוֹתָה:

(יב) וַיִּצַק מִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהָרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקֹדֶשׁ:

ה"י < וַיִּצַק • וַיִּמְשַׁח • בתחלה יוצק על ראשו, ואחר-כך נותן בין ריסי עיניו ומושך באצבעו מזה לזה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם תפארת לו"צ ג עמ' ח)

וימשח אותו לקדשו (ח, יב) יש לבאר הטעם לכך שמישחת אהרן לכהנה היתה דוקא על ידי משה: משה הוא כנגד תורה, כפיתוב "זכרו תורת משה עבדי", ואהרן הוא כנגד תפלה, כי תפלות כנגד תמידין תקנום. והתפלה צריכה לבוא מכח התורה, שהיא שרש הכל וכוללת הכל, "הפך בה והפך בה דכולא בה".

יג וַיִּקְרַב מֹשֶׁה ית פני אהרן ואלבשונן פתונין וְנָרוּ יתהוֹן הַמִּזְבֵּיץ וְאֶתְקַן להוֹן כּוֹבְעֵין קמא די פקיד יי ית משה:

(יג) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אֶהָרֹן וַיִּלְבָּשֶׂם כְּתָנֹת וַיַּחְגֵּר אֹתָם אֲבִנֹת וַיַּחְבֹּשׁ לָהֶם מַגְבָּעוֹת בְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

ה"י < וַיַּחְבֹּשׁ • לשון קשירה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(יב) וַיִּצַק .. וַיִּמְשַׁח - בתחלה יוצק על ראשו, ואחר-כך נותן בין ריסי עיניו, ומושך באצבעו מזה לזה - ומחברין דרך הפדחת (רש"י ברייתות ה, ט) כדי שתהיה המשיחה כמיין כ"ף וְיָנִית, ראה רש"י שמות כט, ז. תורה יג (יג) וַיַּחְבֹּשׁ - לשון קשירה - ולא מלשון "ויחבש את חמורו", שהוא

שהפתיל האמצעי הנתון על גבי המצנפת מחזיק את הציץ שלא יפול (רש"י שמות כח, לו). תורה י (יא) וַיֵּן מִמֶּנּוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ - לא ידעתי היכן נצטוה בהזאות הללו - שהרי וְאֵדִי הִיָּה עַל כָּךְ צִוּוּי, כְּאִמּוֹר לְעִיל "זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְעִשׂוֹת" (הר"ב). תורה יב

"אורים", ראה במדבר כו, כא. שמואל א כח, ו. תורה ט (ט) וַיִּשֶׂם עַל הַמִּצְנֶפֶת - פתילי תכלת הקבועים בציץ נתן על המצנפת" - ולא שאת הציץ נתן על המצנפת, וכמבואר באריכות ברש"י שמות כח, לו. שם לט, לא. נמצא הציץ תלוי במצנפת -

♦ יום חמישי ו' ניסן ♦

יִדְוָקְרַב יְת תוֹרָא דְחֻטְאָתָא וְסִמְךָ אֶהְרִן
וּבְנוּהִי יְת יְדִיהוֹן עַל רִישׁ תוֹרָא דְחֻטְאָתָא :

(יד) וַיִּגַּשׁ אֶת פֶּר הַחֻטָּאת וַיִּסְמְךָ אֹהֶרֶן וּבְנוֹי
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פֶּר הַחֻטָּאת :

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות יח עמ' 416)

ויגש את פר החטאת (ח, יד) אמרו רז"ל (שבת יב, ב) שרבי ישמעאל "כתב על פנקסו... לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה". ובאנציקלופדיה תלמודית ערך חטאת כותב בפשיטות, שאף בזמן הזה כל אחד ואחד צריך לכתב חיובי חטאת שלו, ע"כ. ולא ראינו זה כלל (ואף שלא ראינו אינו ראיה) - בדבר הרגיל זה פן ראיה, וגם אבותינו לא ספרו לנו.

טו וּנְכַסּוּ וְנָסִיב מִשָּׁה יְת דְמָא וַיְהִיב עַל קִרְנַת
מְדַבְחָא סְחֹר סְחֹר בְּאַצְבָּעֵהּ וְדָפִי יְת
מְדַבְחָא וְיְת דְמָא אַרְיִק לִיסוּדָא דְמְדַבְחָא
וְקִדְשָׁהּ לְכַפֵּרָא עֲלוּהִי :

(טו) וַיִּשְׁחַט וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֶת־הֶדֶם וַיִּתֵּן עַל־קִרְנֹת
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאַצְבָּעוֹ וַיַּחֲטֵא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־
הֶדֶם יִצַק אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו :

• וַיִּקְדְּשֵׁהוּ • בְּעַבְדָּהּ זֹו • לְכַפֵּר עָלָיו •

השי"א וַיַּחֲטֵא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ • חטאו וטהרו מזרות לפנס לקדשה.
מעמה כל הכפרות.

טז וּנְכַסּוּ יְת כָּל תְּרַבָּא דִּי עַל גִּזָּא וְיְת חֲצַר
כְּבָדָא וְיְת תְּרַמִּין כְּלָנָן וְיְת תְּרַבְּהִין וְאַסְק
מִשָּׁה לְמַדְבְּחָא :

(טז) וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֲלָב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֶת־יִתְרַת
הַכֶּבֶד וְאֶת־שְׁתֵּי הַבְּלִיֹּת וְאֶת־חֲלִבְתָּן וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה
הַמִּזְבֵּחַה :

השי"ב וַיִּקַּח וַיִּתְרַת הַכֶּבֶד • לְכַד הַכֶּבֶד , שְׁהִיָּה נוֹטֵל מֵעַט מִן הַכֶּבֶד עִמָּה •

יז וְיְת תוֹרָא וְיְת מִשָּׁפָה וְיְת בְּסָרָה וְיְת אֶכְלָה
אוֹקִיד בְּנוֹרָא מְבָרָא לְמִשְׁרִיתָא כְּמָא דִּי
פְקִיד יְיָ יְת מִשָּׁה :

(יז) וְאֶת־הַפֶּר וְאֶת־עֹרוֹ וְאֶת־בְּשָׂרוֹ וְאֶת־פְּרִשׁוֹ שָׂרַף
בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה :

יח וְקָרִיב יְת דְכָרָא דְעֲלָמָא וְסִמְכוּ אֶהְרִן
וּבְנוּהִי יְת יְדִיהוֹן עַל רִישׁ דְכָרָא :

(יח) וַיִּקְרַב אֶת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבְנוֹי
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל :

יט וּנְכַסּוּ וְזָרַק מִשָּׁה יְת דְמָא עַל מְדַבְחָא
סְחֹר סְחֹר :

(יט) וַיִּשְׁחַט וַיִּזְרַק מִשֶּׁה אֶת־הֶדֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב :

אשל אברהם - הרב אלאשולי

זרות ותיעוב". תורה טו
(טז) וַיִּקַּח וַיִּתְרַת הַכֶּבֶד - לְכַד
הַכֶּבֶד - שְׁמוֹת כַּט, יג. כְּלוֹמַר, אִף
שְׁלֹא נִאֲמַר כָּאן "עַל הַכֶּבֶד", אִף
כִּינן שְׁנֵאמַר כִּן בְּפִרְשַׁת תְּצַנֶּה, הִרִי
כִּן הוּא הַכֶּבֶד גַּם כָּאן, וּפִירוּשׁוֹ לְכַד
מִן הַכֶּבֶד [רֵאשׁ לְעֵיל רִשׁ"י ג, ד] (רא"ש).

שְׁהִיָּה נוֹטֵל מֵעַט מִן הַכֶּבֶד עִמָּה -
רֵאשׁ גַּם רִשׁ"י שְׁמוֹת שֵׁם. וְרֵאשׁ רִשׁ"י
לְעֵיל שֵׁם שְׁלוֹמֵדִים זֹאת מִהַפְּסוּק וְלִקְמוּ
ט. ט. "וְאֶת הַיּוֹתֵרֶת מִן הַכֶּבֶד", "שִׁיטוֹל
עִמָּה מֵעַט מִן הַכֶּבֶד". תורה יז

פִּירֵשׁ: "וְחֻטְאָתָּ", "לְשׁוֹן מִתְּנַת דְּמִים
הַנְּתוּנִים בְּאַצְבָּע, קְרוּי חֲטוּי".
לְכַנֵּס לְקִדְשָׁהּ. וַיִּקְדְּשֵׁהוּ -
בְּעַבְדָּהּ זֹו - כְּלוֹמַר, בְּכִלְלוֹת
עַבְדוּת מִתַּן דְּמִים עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְלֹא
רַק בְּשִׁפְכַת הַדָּם אֶל יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ
(ע"פ דברי יוח' כ, כי אם לא כן, בְּמָה
קִידְשׁוּ (רא"ש).
לְכַפֵּר עָלָיו - מַעֲתָה - מִכָּאן וְאֵילָף.
כָּל הַכְּפָרוֹת - כְּלוֹמַר, "לְכַפֵּר עָלָיו"
פִּירוּשׁוֹ: לְהִיּוֹת מְכַפֵּר עָלָיו (רא"ש). וְרֵאשׁ
רִשׁ"י שְׁמוֹת שֵׁם, שְׁמִפְרֵשׁ עֲנִין הַכְּפָרָה
הָאֲמוּר שֵׁם: "לְכַפֵּר עַל הַמִּזְבֵּחַ מְכַל

מְלִשׁוֹן חֲגוּרָה (רֵאשׁ רִשׁ"י שְׁמוֹת כו, י, א) או
מְלִשׁוֹן תִּיקוֹן (רֵאשׁ רִשׁ"י אִיּוֹב כח, יא). וְצָרִיף
לְזוֹמַר, שְׁהַכְּנָה לְפִרְיָה שְׁכָרָף לְהֵם
סָבִיב הָרֵאשׁ, שְׁכָן הַכּוֹבֵעַ הִנֵּה אֶרְכוּ
שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, וְהִנֵּה צָרִיף לְכַרוֹף
אוֹתוֹ עַל הָרֵאשׁ פִּרְיָה עַל פִּרְיָה,
רֵאשׁ בְּפִיאור עַל רִשׁ"י שְׁמוֹת כח, ד.
וְאַפְשָׁר גַּם שְׁלֹאֲחַר הַפִּרְיָה קֶשֶׁר אֶת
רֵאשׁי הַמְּגַבְעַת זֶה בְּזֶה. תורה יז
(טו) וַיַּחֲטֵא אֶת הַמִּזְבֵּחַ - חֲטָאוּ
וְטָהְרוּ מְזוֹרוֹת - מְכַל דְּכָר זָר, וְלֹא
מִשׁוּמָּאָה שְׁהִירִי לֹא הָיָה טְמֵא (שפ"ח).
וְרֵאשׁ גַּם רִשׁ"י שְׁמוֹת כַּט, לו וְשֵׁם

(ב) וְאֶת־הָאֵיל גַּתַח לְנִתְחָיו וַיִּקְטַר מֹשֶׁה אֶת־הָרֹאֵשׁ
וְאֶת־הַנֶּחֱסִים וְאֶת־הַפְּדֵר:

כ וְיֵת דְּכָרָא פְּלִיג לְאַכְרוּהֵי וְאַסַּק מֹשֶׁה יֵת
רִישָׁא וְיֵת אַכְרָא וְיֵת תְּרַבָּא:

(כא) וְאֶת־הַקָּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעִים רַחֵץ בַּמַּיִם וַיִּקְטַר
מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמְּזַבְּחָה עֲלֶיהָ הוּא לְרִיח־נִיחֹחַ
אֲשֶׁר הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כא וְיֵת גְּזָא וְיֵת פְּרַעֲיָא חֲלִיל בַּמַּיָא וְאַסַּק
מֹשֶׁה יֵת כָּל דְּכָרָא לְמַדְבְּחָא עֲלֵתָא הוּא
לְאַתְקַבְּלָא כְּרַעוּא קְרַפְנָא הוּא קָדָם יְיָ כַּמָּא
דִּי פְקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה:

♦ יום שישי ז' ניסן ♦

(כב) וַיִּקְרַב אֶת־הָאֵיל הַשְּׁנִי אֵיל הַמְּלֵאִים וַיִּסְמְכוּ
אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאֵשׁ הָאֵיל:

כב וַיִּקְרַב יֵת דְּכָרָא תְּנִינָא דְּכַר קְרַפְנָא
וְסַמְכוּ אֹהֶרֶן וּבְנֵיהוּ יֵת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ
דְּכָרָא:

כ"ב אֵיל הַמְּלֵאִים • אֵיל הַשְּׁלֵמִים, שְׁמֵלוּאִים לְשׁוֹן "שְׁלֵמִים", שְׁמַמְלָאִים וּמְשַׁלְמִים אֶת הַכְּהֻנִּים בְּכַהֲנָתָם.

(כג) וַיִּשְׁחָטוּ וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדְּמָו וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּף
אֹזְן־אֹהֶרֶן הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יְדֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן
רִגְלוֹ הַיְמָנִית:

כג וַיִּנְכַּס וַיִּסַּב מֹשֶׁה מִן דְּמָא וַיִּהַב עַל רוּם
אוּדְנָא דְּאֹהֶרֶן דְּיַמִּינָא וְעַל אֲלִיוֹן יְדָה
דְּיַמִּינָא וְעַל אֲלִיוֹן רִגְלָה דְּיַמִּינָא:

(כד) וַיִּקְרַב אֶת־בְּנֵי אֹהֶרֶן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן־הַדָּם
עַל־תְּנוּף אוֹזְנָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיְמָנִית
וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְמָנִית וַיִּזְרַק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כד וַיִּקְרַב יֵת בְּנֵי אֹהֶרֶן וַיִּהַב מֹשֶׁה מִן דְּמָא
עַל רוּם אוּדְנָהוֹן דְּיַמִּינָא וְעַל אֲלִיוֹן יְדֵיהוֹן
דְּיַמִּינָא וְעַל אֲלִיוֹן רִגְלָהוֹן דְּיַמִּינָא וַיִּזְרַק
מֹשֶׁה יֵת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוּר סְחוּר:

(כה) וַיִּקַּח אֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הָאֵלֶּיָה וְאֶת־כָּל־הַחֶלֶב
אֲשֶׁר עַל־הַקָּרֶב וְאֵת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת
וְאֶת־חֶלְבֶּהֱן וְאֵת שׁוֹק הַיְמִין:

כה וַיִּנְכַּס יֵת תְּרַבָּא וְיֵת אֲלֵיתָא וְיֵת כָּל תְּרַבָּא
דִּי עַל גְּזָא וְיֵת חֲצַר כְּבָדָא וְיֵת תְּרַחֲמִין כְּלִין
וְיֵת תְּרַבְּהֵן וְיֵת שׁוֹקָא דְּיַמִּינָא:

(כו) וּמִפֶּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה לָקַח חֲלֵת מִצֶּה
אֶחָת וְחֲלֵת לֶחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וַרְקִיק אֶחָד וַיִּשֶׂם
עַל־הַחֶלְבִּים וְעַל שׁוֹק הַיְמִין:

כו וּמְסַלָּא דְּפִטְרִינָא דִּי קָדָם יְיָ נְסִיב גְּרַצְתָּא
פְּטִירָא חֲדָא וַיִּגְרַצְתָּא דְּלַחֵם מִשַׁח חֲדָא
וְאַסְפּוּג חֲדָא וְשׁוּי עַל תְּרַבָּא וְעַל שׁוֹקָא
דְּיַמִּינָא:

כ"ו וְחֲלֵת לֶחֶם שֶׁמֶן • הִיא רְבוּכָה, שְׁהִיָּה מְרַבָּה בַּה שֶׁמֶן כְּנֶגֶד הַחֲלוֹת וְהַרְקִיקִין, כֶּף מְפָרֵשׁ בְּמִנְחוֹת.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

אֹזְן אֹהֶרֶן וּבְנָיו וּבִהֵן יְדֵיהֶם וּרְגֵלֵיהֶם, וְלָכֵן לֹא שִׁיף לְפָרְשׁוֹ כָּאֵן שְׁהוּא מְלִשׁוֹן שְׁלוּם, אֲלֵא מְלִשׁוֹן הַשְּׁלֵמַת הַכְּהֻנִּים לְכַהֲנָה. וְרָאָה בְּפִיאֹר לְרִשִׁי שְׁמוֹת שָׁם. תורה כג (כו) וְחֲלֵת לֶחֶם שֶׁמֶן - הִיא רְבוּכָה - חֲלוּטָה בְּרוֹתְחִין. שְׁהִיָּה מְרַבָּה בַּה שֶׁמֶן - וְלָכֵן נִקְרָאת

הַקְּרַבּוֹת, לָכֵן בְּהִקְרַח שְׁהַכּוֹנֵה לְשׁוֹן שְׁלֵמִים (רא"ם). וְרָאָה רִשִׁי שְׁמוֹת כַּט, כב ש"אֵיל מִילוּאִים" נִקְרָא שְׁלֵמִים מִפְּנֵי שְׁמִישִׁמִּים שְׁלוּם בֵּין הַמִּזְבֵּחַ וּבֵין עוֹבֵד הָעֲבוּדָה וְהַבְּעָלִים, וְאֵילוֹ כָּאֵן מְפָרֵשׁ "אֵיל הַמִּילוּאִים" בְּמִשְׁמַעוֹת אַחֲרַת, כִּי כָּאֵן נִכְתַּב "אֵיל הַמִּילוּאִים" כְּהַקְדָּמָה לְכַר שְׁתַּנְּתוּ מִדְּמֹו עַל תְּנוּף

(כב) אֵיל הַמְּלֵאִים - אֵיל הַשְּׁלֵמִים, ש"מִלוּאִים" לְשׁוֹן שְׁלֵמִים, שְׁמַמְלָאִים וּמְשַׁלְמִים אֶת הַכְּהֻנִּים בְּכַהֲנָתָם - מְפָרֵשׁ מִילוּאִים מְלִשׁוֹן שְׁלִימוּת, וְלֹא מְלִשׁוֹן מִילוּי יָד, כְּפִי שְׁפִירֵשׁ לְעִיל בְּפִרְשַׁת תְּצַנֶּה (כח, מא, כט, ט, טז), מִשׁוּם שְׁכָּאֵן נִאָמַר "אֵיל הַמִּילוּאִים", שְׂרַק הָאֵיל נִקְרָא מִילוּאִים, וְלֹא כָּל שְׂאָר

כז ויהיב ית פלא על ידי אהרן ועל ידי בנוהי
וארם יתהיון ארמא קדם יי :

(כו) ויתן את־הכל על פני אהרן ועל פני בניו ויגוף
אתם תנופה לפני יהוה:

כח וינסיב משה יתהיון מעל ידיהוין ואסק
למדבחה על עלתא קרבניא אנון לאתקבלא
ברעוא קרבנא הוא קדם יי :

(כח) ויקח משה אתם מעל פניהם ויקטר המזבחה
על־העלה מלאים הם לריח ניהח אשה הוא
ליהוה:

יש"ו ויקטר המזבחה • משה שמש כל שבעת ימי המלוואים בחלוק לבן • על־העלה • אחר העלה, ולא
מצינו שוק של שלמים קרב בכל מקום, חוץ מזה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 95)

ויקטר המזבחה (ח, כח) **משה שמש** . . **בחלוק לבן** (רש"י ח, כח) לבן הוא גון 'פשוט', וכמבאר בחסידות, שהוא "בחינת
עצמיות של הדבר, ואין פאן דבר נוסף, רק עצם הדבר לבד, מה־שאין־כן שאר הגוונים, שהם צבע שצובעים בו . .
שהצבע . . הוא דבר נוסף על עצם הדבר . . הרקבה על עצם הדבר, מה־שאין־כן גון לבן, שהוא עצמי ואינו צבע".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 28)

משה שמש . . **בחלוק לבן** (רש"י ח, כח) עקר תפקידו של משה היה קבלת דבר ה' ומסירתו לישראל, ואף שמושו
בקהלה היה חלק מתפקיד זה (תפקיד שדרש ממנו, במקרים מסוימים, גם שמוש בקהלה). וכשם שלא הצרו לבגדים
מיוחדים כדי לשמע את דבר ה', לא היה לו צורך בבגדים מיוחדים גם בשעה ששמש בקהלה.

כט וינסיב משה ית חדיא וארימה ארמא
קדם יי מדבר קרבניא למשה הוה לחלק
כמא די פקיד יי ית משה :

(כט) ויקח משה את־החזה ויניפהו תנופה לפני
יהוה מאיל המלאים למשה היה למנה פאשר
צוה יהוה את־משה:

♦ שבת קודש ח' ניסן ♦

ל וינסיב משה ממשחא דרבותא ומן דמא די
על מדבחה ואדי על אהרן על לבושהי
ועל בנוהי ועל לבושי בנוהי עמה וקדיש ית
אהרן ית לבושהי וית בנוהי וית לבושי
בנוהי עמה :

(ל) ויקח משה משמן המשחה ומן־הדם אשר
על־המזבח וין על־אהרן על־בגדיו ועל־בניו ועל־
בגדי בניו אהו ויקדש את־אהרן את־בגדיו ואת־
בניו ואת־בגדי בניו אהו:

אשל אברהם - הרב אלאשולי

לשעה". וראה רש"י שמות כט, כב,
כד.
על העלה - אחר העולה - ולא
עליו, שהרי כבר הקטיר העולה
ונשרפה.
ולא מצינו שוק של שלמים קרב
בכל מקום חוץ מזה - ראה גם רש"י
שמות כט, כב. תורה כט

"משה - לא נשתמש בבגדי כהונה,
דכתיב ועשית בגדי קדש לאהרן
אחיק, והוא היה זר אצלן, ועל־פי
הדבור שימש, ולא הוזכרו בגדים".
וברש"י יומא ג, ב: "ואם בשביל
שימש משה בשבעת ימי מילואים,
אין קרויה עבודה אצל עבודת פהנים,
שהוא בלבוש בגדי כהונה ושל משה
בחלוק לבן, שלא הוכשר אלא

"חלת לחם שמן".
בנגד החלות והרקיקין - ראה גם
רש"י שמות כט, ב.
כף מפרש במנחות - עח, א. תורה כו
(כח) **ויקטר המזבחה** - **משה שמש**
כל שבעת ימי המלוואים בחלוק
לבן - והזכיר עגנון זה פאן וזקא,
משום שהוא סוף שימושו של משה
(רא"ש). וראה רש"י עבודה זרה לז, א:

לא ויאמר משה לאהרן ולבנותי בשלוחי את
בשרא בתרע משפן זמנא ותמן תיכלון יתה
ות לאחמא די בסל קרבנא קמא די פקדית
למימר אהרן ובנותי ייכלנה :

לבודאשתאר בבשרא ובחמא בנורא
תוקדון :

לג ובתרע משפן זמנא לא תפקון שבועא
יומין עד יום משלם יומי קרבנאון ארי
שבועא יומין יקרב ית קרבנאון :

לד קמא די עבד ביומא הדין פקיד יי
למעבד לכפרא עליכון :

כ"א צוה ה' לעשת • כל שבועת הימים. ורבותינו זכרונם לברכה דרשו: "לעשת" - זה מעשה פרה, "לכפר" - זה מעשה יום-הכפורים; וללמד, שכהן גדול טעון פרישה קדם יום הכפורים שבועת ימים, וכן הכהן השוֹרֵף את הפרה.

לה ובתרע משפן זמנא תיתבון ימם ולילי
שבועא יומין ותשרון ית מטרת מימרא די
ולא תמותין ארי כן אתפקדית :

(לא) ויאמר משה אל-אהרן ואל-בניו בשלוחי את
הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלו אתו
ואת-הלחם אשר בסל המלאים באשר צויתו לאמר
אהרן ובניו יאכלהו:

(לב) והגותר בבשר ובלחם באש תשרפו:

(לג) ומפתח אהל מועד לא תצאו שבועת ימים עד
יום מלאת ימי מלאיכם פי שבועת ימים ימלא
את-ידיכם:

(לד) באשר עשה ביום הזה צוה יהוה לעשת לכפר
עליכם:

(לה) ופתח אהל מועד תשבו יומם וליילה שבועת
ימים ושמרתם את-משמרת יהוה ולא תמותו
כי-כן צויתי:

כ"א וְלֹא תָמוּתוּ • הָא אַם לֹא תַעֲשׂוּ כֵן, הָרִי אַתֶּם חַיִּים מִיָּתָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ צו תשכ"ט)

ופתח אהל מועד תשבו יומם וליילה שבועת ימים (ח, לה) יושב אהל חזב לשבת באהלה של תורה ביום ובלילה, בשני ובחמישי (שהם ימים מיוחדים) ובשאר ימי השבוע, בשבת ובהל. ואף שמקרחים להפסיק כדי לאכל ולישן וכדומה - הנה על זה נאמר **ופתח אהל מועד תשבו** - מי שאוכל וישן כדי שיהיה חזק ובריא ויכול לחזור ללמודו, מצוי גם בעת האכילה והשינה ליד 'פתח אהל מועד'; הוא 'עומד ליד הפתח' ומתכוון להקנס שוב.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(לה) וְלֹא תָמוּתוּ - הָא אַם לֹא
תַעֲשׂוּ כֵן, הָרִי אַתֶּם חַיִּים מִיָּתָה -
שמוכלל לאו אתה שומע הן (רשי" שמוח
כה, לה, ל, ט). כלומר, עיקר פונת הכתוב
לומר שאם לא יעשו כן יהיו חייבים
מיתה (רא"ש), כי אם לא כן, מה בא
להשמיענו בזה שלא ימותו
(רא"ש). תורה לו

גדול טעון פרישה קדם יום הכפורים
שבועת ימים, וכן הכהן השוֹרֵף את
הפרה - וכן פירוש הפסוק: באשר
עשה - במלואים, שצוה אותם לפרוש
מביתם שבועה ימים, שנאמר "ופתח
אהל מועד תשבו יומם וליילה וגו'",
ובשמיני עבדו - צוה לעשות לדורות,
לפרוש שבועה ימים לפני עבודת יום
אחד (רשי" שם). תורה לה

(לד) צוה ה' לעשת - כל שבועת
הימים - כי אם לא כן, מהו "כאשר
עשה", הנה לו לומר "אשר עשה",
אלא הכונה לכל שבועת ימי המלואים
(רא"ש). והרי זה מקרא קצר (רא"ש).
ורבותינו ז"ל דרשו - יומא ב, סוף
עמוד א.
"לעשת" - זה מעשה פרה, "לכפר" -
זה מעשה יום הכפורים, וללמד שכהן

ויעש אהרן ובניו את פליהדברים אשר צוה יהוה ביד משה: (לו) ויעש אהרן ובניו את פליהדברים אשר צוה יהוה ביד משה: ס ס ס

ה"י ויעש אהרן ובניו להגיד שבחן שלא הטו זמין ושמאל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ צו תשכ"ה)

להגיד שבחן, שלא הטו זמין ושמאל (רש"י ח, לו) מטרתם של ימי המלוואים היתה לחנף ולהרגיל את אהרן ובניו בעבודת הקרבנות. והפסוק מספר בשבחם, שפיד בתחלת העבודה, עוד לפני שהתרגלו והתאמנו, הצליחו לעשותה כראוי. ולא זו בלבד שלא טעו (בדבר מהותי), אלא אף לא הטו (כטיה קלה), לא לימין - הוספת דבר שלא נצטוו, ולא לשמאל - החסרת דבר שנצטוו.

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן. חסלת פרשת צו

אשל אברהם - הרב אלעזר שניאורסון

העונש, וזהו פירוש "שלא הטו .. שמאל". ויש לומר שזו גם הסיבה שלא הטו זמין ושמאל בפועל, שפיון שעשו בן מחמת גזירת מלך, לא שינו במעשי הציווי להוסיף מחמת שררה, או לגרוע (בגלל חוקרות יתירות) מחמת יראת העונש.

ישראל: "שלא הפילו דבר" (לא הקטירו כלום), אף כאן השבח גדול יותר שלא רק ש"לא הפילו" אלא אף "לא הטו". וה"באר בשדה" מקאר שפנת רש"י לומר, שלא עשו את הדברים משום שררה, וזהו פירוש "שלא הטו זמין", ולא משום יראת

ויעש אהרן ובניו - להגיד שבחן, שלא הטו זמין ושמאל - פי העבודה ענין גדול והלכות רבות וש בה, והגיד לה הכתוב שלא שינו ולא טעו באחת מהן לימין ולשמאל, פי בכונה יתרה ובדקדוק גדול עשו (ראא). וראה רש"י שמות יב, כח גבי בני

שי למורא

ד וערבה לה, בזמן האלה, יערב לה ויקבל ברוצו. מנחת יהודה וירושלים, המנחות והקרבנות שקריבו בבת המקדש אשר בירושלים שביהודה. בימי עולם, הם ימי משה רבנו. וכשנים קדמוניות, השנים הקדומות של בית המקדש שבנה שלמה, שקבל הקב"ה קרבנותיהם ברוצו וירדה האש מן השמים ואכלה על המזבח. (ה) וקרבתי אליכם, לידר שיתיה ביום ההוא. וכן היודות שעברו כבר, אם לא קבלו דינם בעולם הזה, יקבלו בעולם הבא. והייתי עד ממהר, כלומר, לא יתממה המשפט עד שיקרו את העדים, פי אני בעצמי אתיה עד ממהר להגיד הדברים. ומפני גר, מטים משפט הגר לחיבו בהנם. (ו) פי אני ה' לא שנית, אף על פי שאני מאריך אפי, לא השתנתה דעתי מכראשונה לאהב את הרע ולשנא את הטוב. ואתם בני יעקב לא כליתם, אף על פי שהרשעים שבהם מותם ברשעם ולא קבלו עונש בחייהם, הרי לא כליתם מלפני ואכל לבנות דיני מהנפשות בניהם. ור"ל פרשו, "אני ה' לא שנית", לא הפתי אף ושנית להבות בה. אכל אתם בני יעקב לא כליתם", פי אחר הפרענות העמרתי

"אין אומרים הפטרת וערבה" רק כשחל ערב פסח בשבת קודש. אבל ביחידות אומרים כ' ההפטרות. וכן בשבת ראש חודש וכהאי גוונא.

רשימות היומן/ עמ' שצו, מב' ניסן תרח"צ, פאריז:

הפטרת שבת הגדול לשמו"ת מלאכי פרק ג ד וערבה ליהוה מנחת יהודה וירושלים בימי עולם וכשנים קדמוניות: ה וקרבתי אליכם למשפט והייתי עד ממהר במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשקי שכר שכיר אלמנה ויתום ומפריגר ולא יראוני

עטרת מרים

ד או וערבה הערב ליהוה מנחת תשורת יהודה וירושלים בימי עולם הם ימי משה וכשנים קדמוניות הם ימי שלמה שקבל המקום קרבנותיהם ברוצו וירדה אש מן השמים ואכלתם על המזבח: ה וקרבתי אליכם הודר שיתיה ביום ההוא אקרב למשפט לשלם גמול מעשה כל איש והייתי אני בעצמי אתיה עד ממהר שאכלה לכל מה עשה במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר ובעשקי גזילי שכר שכיר אלמנה ויתום ומפני משפט הגר ולא יראוני אמר יהוה צבאות: ופי אני יהוה לא שנית מעולם את דברי ותבטחתי כל אכלה אתכם, לכן ואתם בני יעקב לא כליתם אינכם כלים מלפני: ז למימי אבותיכם סרתם מחקי ולא שמרתם שובו אלי לשמור מצותי ואשובה אליכם להיטיב עמכם כמאז אמר יהוה צבאות והנה תעויו פניכם ואמרתם במה נשוב בעבור מה נשוב במה קטאנו:

אמר יהוה צבאות: ופי אני יהוה לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם: ז למימי אבותיכם סרתם מחקי ולא שמרתם שובו אלי ואשובה

אתכם הרבה, וחצי כלים ואתם אינכם כלים. ז) שובו אלי, לשמור מצותי. ואשובה אליכם, להיטיב עמכם כמאז. ואמרתם במה נשוב, ומעוז פניכם

שי למורא

לומר, בעבור מה נשוב, במה חסאנו. ח) הַיְקַבֵּעַ אֶדָם אֱלֹהִים, האם הגון הדבר שיעשק אדם את אלהים. כי אתם קבעים אותי, שהרי אתם עושקים אותי. וְאִמְרַתֶּם בְּמַה קִבְּעֵנוּךְ, ואם תאמרו במה עשקנו אותך. הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְרוּמָה, מה שאינכם נוהגים את המעשר ללוים ואת התרומה לכהנים, והו

העשק שאתם עושקים אותי. ט) בַּמִּזְבֵּחַ אֶתֶם נֹאדִים, היא בעבור זה אתם מקללים בקללה, כי אין הארץ נוהגת ויגלה. וְאוֹתִי אֶתֶם קִבְּעִים, ועם כל זה לא תקחו מוסר ואתם עושקים אותי. הַגּוֹי כְּלוֹ, כל העם, כי אין אחד מכם שיתן המעשר וְהַתְרוּמָה. י) הַבִּיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר, מעתה הביאו את כל המעשר אל בית האוצר העשוי לך בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כמו שכתוב "את מעשר המעשר לבית אלהינו אל הלשכות לבית האוצר..." (נחמיה 10:27). וְיְהִי טָרֶף בְּבֵיתִי, כדי שיהיה תמונה מצוי לאנשי ביתי, הם הכהנים והלוים. וּבַחֲנוּנִי נָא בִּזְאוֹת, בחנו אותי במצוה הזאת אם אני משלם גמול המצוה. אם לא אפתח לכם את ארבות השמים, ענין שבעיה הוא, הרי תראו אם לא יהיה דבר זה שאפתח לכם את ארבות השמים. "ארבות", חלונות, כמו "ארבות השמים נפתחו" (בראשית 28:11). וְהִרִיקִיתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דַי, ואשפך לכם ברכה עד שלא יהיה די מקום בָּרְנוֹת לַחֲזוּק את הכל. פרוש אחר פרשו ר"ל, עד שיכלו שפתותיכם מלומר דַי. יא) וְגַעַרְתִּי לָכֶם בְּאֹכֶל, בעבורכם אגער בארבה האוכל את התבואה, ולא ישחית וגו'. וְלֹא תִשְׁפֹּל לָכֶם הַגֶּפֶן, כלומר, לא

תחסר את פריה. יב) וְאִשְׁרוּ אֶתְכֶם כָּל הַגּוֹיִם, כל הגוים יאשרו שאני חפץ בכם ובארצכם. כִּי תִהְיוּ אֶתֶם אֶרֶץ חֶפְזִי, שתהיו אתם יושבים בארץ חפץ שחפץ ה' להשרות שכנתו בה, ותעשו בה רצוני. יג) חֲזוּקוּ עָלַי דְּבַרְכֵיכֶם, כאן שב הנביא מלאכי להוכיחם על מה שהיו אומרים שאין דין ואין דין. ואמר, דברכם חזקים וקשים עלי. שְׂוֹא עֶבֶד אֱלֹהִים, על חנם נעבדנו, כי לא נקבל שכר. קַדְרִינִית, בשפלה רוח והכנעה מפני ה'. וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מְאֹשְׁרִים וְזָדִים גַּם־נִבְנוּ עִשֵׂי רִשְׁעָה, בלשון רוח והכנעה מפני ה'. (טו) וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מְאֹשְׁרִים וְזָדִים, הנה עכשיו אנחנו משפחים את האנשים הזדים שלא חששו על משמרת התורה. גַּם נִבְנוּ עִשֵׂי רִשְׁעָה, כלומר, טובה בפילה היתה להם, שהם נקמים בכננו, ו"גם בחנו אלהים ויפלטו", בחנו לדעת אם יוכל לתת ענש על עון, והנה נמלטו מן הענש ולא השיגם. (טז) אֲזַ נְדַבְּרוּ וְגו', אני משיב על דבריכם,

עטרת מרים

ח הַיְקַבֵּעַ האם הגון שיעשק אדם אלהים כי אתם קבעים גוילים אתי וְאִמְרַתֶּם בְּמַה קִבְּעֵנוּךְ ומשיבים לו, הלא הוא המעשר וְהַתְרוּמָה שאתם גוילים מן הכהנים ומן הלוים: ט בעבור זה בַּמִּזְבֵּחַ חוֹלֵי בַּתְּבוּאָה ובמעשים אתם נֹאדִים מקוללים ואתי אתם קבעים הגוי כלו לא יחידים

לכר: י לכן הביאו מעתה את־כָּל־ הַמַּעֲשֵׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצֵר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְיְהִי טָרֶף מִזֶּיֶן בְּבֵיתִי לַכֹּהֲנִים וְלַלוֹיִם וּבַחֲנוּנִי נָא בַחֲנוּ אוֹתִי בִּזְאוֹת הַמַּצְוָה אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אַרְבֹּת חַלּוֹנוֹת הַשָּׁמַיִם וְהִרִיקִיתִי וְאִשְׁפַּדְתִּי לָכֶם בְּרָכָה עַד־בְּלִיַדִי לְגַמּוֹל מִצְוָה זֹאת: יא וְגַעַרְתִּי לָכֶם אֲנוֹף בְּשִׁבְלֵיכֶם בְּאֹכֶל הַאֹכֶל אֶת הַתְּבוּאָה וְלֹא־יִשְׁחַת לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאֲדָמָה וְלֹא־תִשְׁפֹּל לֹא תחסיר לָכֶם הַגֶּפֶן בַּשָּׂדֶה מִפְּרוֹת אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יב וְאִשְׁרוּ וְשִׁבְחוּ אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם לִפְיֵי מַרְבֵּית הַהַצְלָחָה כִּי־תִהְיוּ אֶתֶם אֶרֶץ חֶפְזִי אֶרֶץ שְׁחֶפֶז ה' בַּת לְבָרָךְ אוֹתָהּ וְלַחֲשֹׁנִים עֲלֶיהָ אֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת: יג חֲזוּקוּ עָלַי דְּבַרְכֵיכֶם וְאֶתֶם מִתְחַזְּקִים בְּיַפְיֹת לְסַחֵר אֶת דְּבַרִּי אֲמַר יְהוָה וְאִמְרַתֶּם מַה־נִּדְבַּרְנוּ עֲלֶיךָ: יד אֲשִׁיב לָכֶם כִּי מַה שְׂאִמְרַתֶּם שְׂוֹא עֶבֶד אֱלֹהִים כִּי לֹא נִקְבַּל שָׂכָר וּמַה־בָּצַע תוֹעֵלַת בָּא לֵנוּ כִּי שְׁמַרְנוּ מִשְׁמֵרָתוֹ וְכִי הִלְכְנוּ קַדְרִינִית שְׁחֹת וּבַחֲנוּנֵה מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת לְדַק וְגַעַנִי בַעֲבוּדְתֵנוּ וְאִין לֵנוּ שָׂכָר כִּל מְאוּמָה: טז וְעוֹד הוֹאִיל וְעַתָּה רְאוּנוּ שְׂאוֹן תוֹעֵלַת לְשִׁמּוֹר מִשְׁמֵרַת הַמְּקוֹם, הַנַּח אֲנַחְנוּ מְאֹשְׁרִים מִשְׁפָּחִים הַזְדִּים שֶׁהֵם אֵינִם וְגַעַם לְעַבּוֹד אֶת ה' וּבְכָל

זאת גַּם־נִבְנוּ עִשֵׂי רִשְׁעָה וְקִיָּמִים כִּכְנוּ, ולא הפסידו מאומה גַּם בַּחֲנוּ אֱלֹהִים לְדַעַת אִם יוּכַל לְהַעֲנִיֵשׁ אוֹתָם וְהַנַּח וְיִפְלְטוּ כִּי לֹא נִעֲשֶׂה לָהֶם מְאוּמָה רַע: טז אֲזַ כְּשִׁשְׁמַעוּ יְרֵא ה' דְּבַרִּי הַרְשָׁעִים הֵהֵם מִמְּעוֹדֵרִים סְפוֹקֹת וְחַלּוֹנוֹת נְדַבְּרוּ יְרֵאִי יְהוָה הַמְּשִׁיבִלִים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ נוֹשָׂאִים בָּהֶם עַד שִׁימְצֹאוּ

עטרת מרים

בשכלם כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין על ויקשב יהוה וישמע ותמו להם שכתב בזה ויכתב ספר זכרון לפניו להיות זכרון לפני ליראי יהוה הם הצדיקים, ולחשבי שמו הם חכמי לב יודעי סוד השם הנקבד והנורא: יז ותיו אמריהם שמורים לי אמר יהוה צבאות ליום אשר אני עשה

סגלה אוצר נחמד לשלם לכל איש כמפעלו או וחסמלתי עליהם באשר יחמול איש על-בנו העבד אתו מאהבה: יח עם פי עתה וואים הנדים בשלום ושבתם וראיתם ותראו תהבדל בין צדיק לרשע בין עבד אלהים מאהבה לאשר לא עבדו מאהבה אלא מתוקות גמול ונראת עונש: יט כיהנה היום המשפט כא בער פתגור אש ותיו כל זרים וכל-עשה רשעה נוחים להשרף בקש ולהט ולהט אתם היום הפא אמר יהוה צבאות עד אשר לא יעזוב לא ישאר להם שרש וענף זכרון מה: כ אבל וזרח להם יראי שמי שמש נוכות הצדקה ומעשים טובים שעשו ומרפא בכנפיה של השמש הפורשים על הארץ, ויהיה להם לרפואה ותענוג, ויצאתם בכל מקום שתצאו ותבואו ופשתם תתענוגו כטוב ותתרו בכשר וישון כעגלי כעגלים המסממים במרבק בדיר שלהם: כא ועסותם אתם תמנעו ותכתשו את הרשעים ביהתיו לאפר מנח תחת פפות רגליכם ותרכסו אותם ביום המשפט אשר אני עשה שופטם לכליון אמר יהוה צבאות: כב הואיל ותקבלו גמול טוב, לכן בכל דור יודו זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בהרב על-כל ישראל כי בשמירת חקים

ומשפטים תקבלו הגמול: היא הנבואה האחרונה שאמריו לא יבא עוד נביא ותהיה עד עת קץ: כג הנה נוכות התורה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא הוא יום הגמול: כד והשיב לב-אבות להקדוש ברוך הוא על ידי בנים ולב בנים על עם אבותם פן-אבוא פתאום והפיתי את-הארץ חרם ולכן יקדים לשלוח מלאך הברית להשיכם בתשובה ולהיות מוכנים לפני ה' בבואו לשפוט את הארץ והיתה

שי למורא

שאן נדברו יראי ה' שלא להדבק במעשיהם הרעים. ויכתב ספר זכרון לפניו, אף על פי שאינו מטהר להשיב גמול, צויתי לכתב להם ספר זכרון, יז ותיו לי, ותיו לי דבריהם מקומים, ליום אשר אני עושה סגלה, ליום אשר אצרתי כמו באוצר והנחתי לשלם בו גמול, וחסמלתי עליהם וגו'. ולחשבי שמו,

הם חכמי לב יודעי סוד שמו הנקבד והנורא. (אבו עזרא). על בנו העובד אותו, על בנו הנוהר בעבודתו. יח ושבתם וראיתם וגו', הנה אז תשובו ותראו תהפך בין צדיק לרשע. יט היום כא, יום המשפט כא. שרש וענף, כלומר, בנים ובני בנים. כ שמש צדקה, כלומר, הצדקה שעשיתם האור להם בשמש. שמוצות הצדקה בעצמה משלם להם גמול טוב. ומרפא בכנפיה, בוריקתה תהיה להם רפואה ותענוג. ויצאתם ופשתם, בכל אשר תצאו ותבאו תפרו ותברו. ופשתם, ענו רבוי, כמו "פשו פשו" (חברוק א.ח). כעגלי מרבק, כעגלים הנכנסים לדיר לפטמם. כא ועסותם רשעים, ותכבשו את הרשעים. ועסותם, ענו מעוד וכבוש, מלשון "מעסים רמוגי" (שיר השירים א.ב). ביום אשר אני עושה, ביום המשפט שאני שופטם. כב זכרו תורת משה עבדי, זכרו ושמו לנקמה, כי היא תלפזכם ברוך יראת ה', ובבוא היום תנוקר תמלטו. הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא וגו', נוכות למוד וקיום התורה, אשר שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא. כד והשיב לב-אבות את-הארץ

על בנים, והוא ישיב את לב האבות להקב"ה על ידי בנים, שיאמר לבנים ברוך אהבה ורצון "לכן ודברו אל אבותיכם לאחוז בדרך הקב"ה". וכן לב בנים על אבותם, שיאמר לאבות וכו'. ורו"ל דרשוהו, שאלהו יבוא לשום שלום בעולם. פן אבוא והפיתי את הארץ חרם, ולכן אשרלח את אליהו הנביא לפני בוא יום ה', שאם אבוא ביום ההוא לשלם גמול ועדון לא שבו, אפה את כל יושבי הארץ בחרם ואבדון,

שי למורא

לְכֹן אֲשַׁלַח אֶת אֱלֹהֵי קִרְם לְכֹן
לְהִשִּׁיב אוֹתָם אֵלַי לְהִיּוֹת נְכוּנִים
לְקַבֵּל הַגְּמוּלָה הַטּוֹב.

חֶרֶם: כִּנְהֵה אֲנֹכִי שַׁלַּח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי
הַנְּבִיא לְפָנָי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:
עֵטְרַת מְרִים

לְה' הַמְלוֹכָה: כִּנְהֵה אֲנֹכִי שַׁלַּח
לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנָי בּוֹא
יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:

הַפְּטוּרָה לְפִרְשַׁת צוֹ לְשִׁמוֹ"ת נִדְפְּסָה בְּעַמ' רְכוּ

אגרות קודש

ב"ה, ח' ניסן, ה'תשט"ו

ברוקלין, נ.י.

מר בן ציון שי' המכונה דר. דינור

שלום וברכה!

מכתבו נתקבל, וזה עתה נתקבל גם ספרו "במפנה הדורות", ות"ח על תשורתו זו.

ובטח בהמשך לשיחתנו, ינעם לי לקבל גם שאר העניינים המודפסים שלו, ובפרט "ישראל בגולה" ועוד, ות"ח למפרע.

עדיין לא היתה לי שעת הכושר לעיין בספרו הנ"ל, אבל איני רוצה לעכב מכתבי, כיון שחג המצות, זמן חירותנו, ממשמש ובא, והנני רוצה להביע לו ברכתי לחירות - חירות אמיתית, חירות מדאגות ברוח ומדאגות בגשם, חירות ממצרים וגבולים ומכל דבר המעכב בחיי היהודי השלם.

ולמותר להעיר, ובפרט לדכוותי, אשר חירות גופנית לא רק שאינה תכלית בפני עצמה ואינה אלא הכשרה לחירות הנפש וכלשון הכתוב - בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את הא' על ההר הזה), אלא שגם לא תתכן חירות כפשוטה אלא אם כן קשורה היא בחירות הנפש, ולא תתכן חירות הנפש, וכלי החסידות אפילו חירות הנפש הבהמית, אלא אם כן קשורה היא בחירות הנפש האלקית.

כי במלחמת היצרים, הרי לעולם לא יקבל הרוח מרות החומר ולא יהי כפוף לו אלא לשעה ולא ישלים אתו בלבב שלם, מה שאין כן כשהרוח מתגבר על החומר ומנצחו נצחון גמור, היינו לא רק מתוך הכרח אלא גם מתוך הכרה שכן צריך להיות שהחומר יהי כפוף ובטח להרוח, אז דוקא שורר השלום בעולם קטן זה האדם, כיון שהחומר יכול להתברר ולהבהר ולהיות מרכבה להרוח ולא להיפך. אמנם הדרך לזה ראשיתה בקבלת עול אבל אחריתה סיפוק נפשי וחירות אמיתית, וכלי תורת החסידות הנפש האלקית תמיד היא באמנה אתו, ועל ידי עבודה שהתחלתה קבלת עול יגיע האדם מאתכפיא לאתהפכא, שהרע לא רק כפוף לטוב אלא נהפך לטוב שזהו תכליתו האמיתית של האדם.

ואסיים בברכה המסורתית, בברכת חג הפסח כשר ושמו.

[י"א ניסן תשכ"ד]

ת"ח על הבשו"ט מכ"ז אדר ע"ד הנחת תפילין דר"ת, ולכתבו ע"ד הרעדה בזה וכו' הנה בכלל כל אחד מצווה, עבדו את ה' בשמחה וגילו ברעדה, אולם מה שמקשר הרעדה עם הנחת תפילין דר"ת, יעוין אודות חשיבות הנחת תפילין דר"ת ועוד יתד מחשיבות, בשער הכולל פ"א (להרב לאוואוט על הסידור) ובכו"כ ספרים (בפרט בס' מאסף לכל המחנות).

שיעורי תהלים לשבוע פרשת צו

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - ה' ניסן פרק כ, מפרק כט עד סוף פרק לד</p>	<p>יום ראשון - ב' ניסן פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז</p>
<p>יום חמישי - ו' ניסן פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח</p>	<p>יום שני - ג' ניסן פרק כ, מפרק יח עד סוף פסוק כב</p>
<p>יום שישי - ז' ניסן פרק כ, מפרק לט עד סוף פרק מג</p>	<p>יום שלישי - ד' ניסן פרק כ, מפרק כג עד סוף פרק כח</p>
<p>שבת קודש - ח' ניסן פרק כ מפרק מד עד סוף פרק מח</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ב' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 98, פרק לח והנה... עד עמ' נ, כל חי.

<p>39 ברכות או תפילה, ולא פון לבו - יצא ידי חובתו בדיעבד,
40 - אף שלכתחילה צריכים גם לכונן, ואין צריך לחזר, - כדי
41 לומר אותן בכוונה, לבד מפסוק ראשון של קריאת שמע,
42 וברכה ראשונה של תפלת שמונה עשרה, - שאם לא
43 כיוונו בהן, לא יוצאים ידי
44 חובה גם בדיעבד,
45 ובראיא [פריש פק ב
46 דברכות]: - וכמו שאנו
47 מוצאים בתחילת פרק שני
48 במסכת ברכות¹: "עד
49 פאן מצות פונה - עד
50 סוף פסוק ראשון של
51 קריאת שמע המצוה היא
52 בעיקר הכוונה, מכאן
53 ואילך - בשאר פסוקי
54 קריאת שמע, מצות
55 קריאה וכו'". - ויוצאים
56 בהם ידי חובה בדיבור, גם
57 אם חסרה הכוונה. -
58 לכאורה יש לשאול: מדוע
59 לא תהייה, כוונה
60 ומחשבה (בלי דיבור), טובות כל כך כמו דיבור בלי כוונה? -
61 אלא, לפי מה שלמדנו במעלת הדיבור, הדבר מוסבר. והינה,
62 משום שהנשמה אינה צריכה תקון לעצמה במצות, רק -
63 ענין המצוות בא כדי להמשיך אור - להביא לעולם הזה את
64 האור האלקי ובכך לתקן נפש החיונית והגוף, - חזאת, על
65 ידי אותיות הדיבור שהנפש מדברת בה מוצאות הפה, -
66 הגשמיות, וכן במצות מעשיות שהנפש עושה בשאר אברי
67 הגוף: - מתעלים על ידי כך הנפש החיונית והגוף, ומכיוון, כפי
68 שהוסבר - שה"תכלית" היא בשביל הנפש החיונית והגוף, הרי
69 בכל המצוות שבדיבור, אינן עוזרות הכוונה והמחשבה בהן
70 בלבד, דבר שיש לו שייכות לנפש האלקית, אלא מן ההכרח
71 שיהיה כאן דיבור, ומטעם זה יוצאים ידי חובה בדיעבד בדיבור
72 בלי כוונה ומחשבה. שכן, על ידי מעשה ודיבור דוקא, מעלים
73 ומתקנים את הנפש החיונית והגוף. עד כאן (החל מפרק ל"ה)
74 למדנו על המעלה הגדולה שב"לעשותו", שכל התכלית טמונה
75 במצוות מעשיות. שכן, כאמור, כדי שתבצע כוונת הקב"ה
76 בבריאת העולמות, שתהיה לו יתברך "דירה בתחתונים",</p> | <p>1 פרק לח. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, מעלת המצוות
2 המעשיות והמצוות התלויות בדיבור, שעל ידן מתעלה הנפש החיונית
3 לקדושה.
4 שכן, המצוות שבמעשה ושבדיבור, נעשות בכוח הנפש החיונית, המחיה
5 את האברים הגשמיים (כלי
6 הביצוע של המצוות) ובכוח
7 מוצאות הפה והלשון וכו'
8 הגשמיות, שעל-ידן באים
9 דיבורי התורה והתפילה לידי
10 ביטוי. ומכיון שתכלית ירידת
11 הנשמה למטה היא, הרי, לא
12 בשביל הנשמה עצמה, אלא
13 כדי לתקן ולהעלות את הנפש
14 החיונית והגוף - הדבר מושג
15 על ידי מצוות מעשיות ועל
16 ידי המצוות שבדיבור.
17 והנה, עם פל הנוצר
18 לעיל, - אודות מעלת
19 המצוות שבמעשה
20 ושבדיבור, שעל ידן
21 מתעלה הנפש החיונית
22 לקדושה, יובן היטב פסק ההלכה הערוכה בתלמוד
23 ופוסקים: ד"הרהור לאו כדבור דמי", - ש"הרהור"
24 (מחשבה) אינו נחשב כמו דיבור, ואם קרא קריאת שמע
25 במחשבתו ובלבו לבד - גם אם עשה זאת בכל פת פונתו -
26 לא יצא ידי חובתו, - בקריאת שמע, על ידי הרהורו בעניני
27 קריאת שמע על כל כוונותיה, וצריך לחזר ולקרוא, - ולבטא
28 את מלות קריאת שמע בפיו: [כן בברכת המזון: דאורייתא,³
29 - [אף שלא נאמר בה ודברת בה כמו בקריאת שמע]⁴ - אף
30 שלגבי ברכת המזון לא נאמרה בתורה הלשון "ודברת", כמו
31 שכתוב בקריאת שמע; למרות זאת, הדין הוא, שאין יוצאים ידי
32 חובת ברכת המזון בהרהור בלבד, אלא מן ההכרח לבטא
33 בדיבור דוקא, ובשאר ברכות⁵ - [אף שהם רק¹⁴] דרבנן, - וכן
34 גם בשאר ברכות, אף שהן רק מדרבנן, וכתפלה⁶; - [אף שהיא
35 "עבודה שבלב"¹⁴] - עבודה עם הלב ובתוך הלב. בכל זאת, מן
36 ההכרח, שהתפילה תהיה בדיבור דוקא, ולא יוצאים ידי חובה
37 על ידי ההרהור בלבד בעניני התפילה⁷. ואם - ולעומת זה, אם
38 הוציא בשפתיו - את מלות קריאת שמע או ברכת המזון או</p> |
|---|---|

ליקוטי אמרים

פרק לח והנה עם כל הנ"ל יובן היטב פסק ההלכה

הערוכה בתלמוד ופוסקי' דהרהור
לאו כדבור דמי ואם קרא ק"ש במחשבתו ובלבו לבד
בכל כה כוונתו לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולקרוא
וכן בברכת המזון דאורייתא ובשאר ברכות דרבנן
ובתפלה ואם הוציא בשפתיו ולא כיון לבו יצא ידי חובתו
בדיעבד ואין צריך לחזור לבד מפסוק ראשון של ק"ש
וברכה ראשונה של תפלת שמונה עשרה וכדאי'
[ברפ"ב דברכות] ע"כ מצות כוונה מכאן ואילך מצות
קריאה וכו'. והיינו משום שהנשמה אינה צריכה
תיקון לעצמה במצות רק להמשיך אור לתקן נפש
החיונית והגוף ע"י אותיות הדיבור שהנפש מדברת בה'
מוצאות הפה וכן במצות מעשיות שהנפש עושה
בשאר אברי הגוף: אך אעפ"כ אמרו תפלה או שאר

1. ברכות כ, ב. שו"ע או"ח סימן סב סעיף ג. 2. רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"א. 3. שו"ע שם, סימן קפה, סעיף ב. 4. לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. 5. שו"ע שם, סימן רז, סעיף ג. 6. שם, סימן קא, סעיף ב. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה הנ"ל בפ"ע ל"ק כלל - כי אין שייך להקשות למה ציווה ה' מצוה לדבר ג"כ, כמו של"ק למה ציווה לעשות כו' אבל צריך הבנה (היטב) - למה במצוה ששייך בה ב' הענינים, דבור וכוונה, דינם הפכי". כלומר: דבר זה כשלעצמו לא היה קשה כלל, שהרי לא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה מצוה של לדבר גם, כשם שלא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה לעשות מצוה מעשית; אלא מה שיש להבין הוא מדוע במצוה ששייכים בה שני הענינים של דיבור וכוונה, - דינם הפכי: בדיבור בלא כוונה - יוצאים ידי חובה, ואילו בכוונה בלא דיבור - לא יוצאים ידי חובה; וזאת מסיים רבנו הזקן: ואם הוציא בשפתיו... 8. שו"ע שם, סימן ס, סעיף ה. 9. שם סימן קא, סעיף א. 10. יג, ב.

34 והאמונה", שולא היה האור האלקי ניצב ופועל תמיד בנברא
35 – היה הנברא חוזר להיות אין ואפס כמו קודם שנברא. הרי שגם
36 לדומם יש אור וחיות אלקי המחיה ומאיר אותו. כך, ויותר מכך,
37 ישנו בגוף של עצם חי – ובכל זאת, אין השוואה ויחס כלל בין

38 האור והחיות שבנשמה:

39 ואף־על־פי־כן אין ערך

40 ודמיון כלל בין פחית

41 אור וחיות המאיר בגוף

42 לנפי פחית אור וחיות

43 המאיר פנשמה, שהיא

44 נפש כל חי. – שכן, דבר

45 מובן הוא שאין השוואה

46 כלל בין גשמיות

47 לרוחניות. גם החוקרים

48 מודים, ש"התהוות

49 הגשמיות מן הרוחניות –

50 אין לך יש מאין גדול

51 מזה". ומכיון שהגוף הוא מציאות גשמית, והנפש – מציאות

52 רוחנית – הרי שאין יחס והשוואה ביניהם. וההבדל הוא, כמובן,

53 בכך שהאור והחיות המאיר בגוף אינו דומה כלל לאור וחיות

54 המאיר בנפש. ורבנו הזקן מסביר שההבדל אינו מתבטא במדת

55 ההעלם והגילוי של האלקות, שהאלקות בגוף מוסתרת, ובנפש

56 – בהתגלות, כי זוה הם שניהם שווים: בשם שהגוף הוא נברא

57 שבעולם הזה, בו החיות האלקית מוסתרת על ידי לבוש של

58 קליפת נוגה, ולכן לא נראה בגוף שחיותו היא אלקות, כך גם

59 קיים אותו לבוש־מסתיר על החיות האלקית המחיה את הנפש,

60 ולא רואים ולא מרגישים שחיות הנפש באה מאלקות. ההבדל

61 שבין הגוף והנפש, מתבטא במדת הצמצום וההתפשטות של

62 האור והחיות האלקי – אם האור והחיות הבאים דרך ההעלמה,

63 הם עצמם באים במדה מצומצמת, או שהם, האור והחיות, באים

64 בהתפשטות, כלומר שלמרות שהאלקות של האור והחיות אינה

65 נראית, אבל החיות עצמה, על־כל־פנים, נראית. ובלשון

66 ה"תניא":

1 שבעולם הזה הגשמי תהיה "דירה", מקום, להתגלות אור אין

2 סוף ברוך הוא – הרי זה בא על ידי מצוות מעשיות דוקא, או

3 מצוות שבדיבור הנחשב למעשה. כי, על ידי כך, מתבררת

4 החיות של הנפש החיונית והגוף, הבאה מקליפת נוגה, ועולה

5 לקדושה. ועל ידי

6 העלאתה של קליפת נוגה,

7 תתבטלה ממילא,

8 הקליפות הטמאות לגמרי

9 האחרות, ולא ישאר שום

10 דבר שיסתיר על אלקות,

11 ויאיר אור אין־סוף בעולם

12 הזה במדה יותר גדולה

13 מאשר בעולמות

14 העליונים. להלן תוסבר

15 המעלה שבכוונת

16 המצוות. היינו, בכוונה

17 שיש ליהודי, שעל ידי

18 המצוה שהוא מקיים, יתאחד עם הקב"ה מצוה המצוה – ובגלל

19 כך הוא עושה את המצוה, שכן אנו מוצאים, מצד שני, יתרון גם

20 לגבי הכוונה. אף אף־על־פי־כן אמרו: תפלה או שאר

21 פרכה – הנאמרות בלא פונה הן בגוף בלא נשמה, – מדוע

22 מדמים את התפילה, או הברכה, ל"גוף", ואת הכוונה –

23 ל"נשמה"? – פרוש, כי כמו שכל הפרואים שבעולם הנה

24 שיש להם גוף ונשמה, שהם: "נפש כל חי ורוח כל בשר

25 איש", ונשמת "כל אשר רוח חיים באפיו" מכל בעלי חיים,

26 – לכל נברא בעולם יש גם גוף וגם נשמה, וה' מחיה את כלם

27 ומחיה אותם מאין ליש תמיד באור וחיות שמשפיע בהם,

28 – בגוף ובנשמה; שגם הגוף התמרי, – ולא רק הגוף, אלא גם

29 ואפילו אבנים ועפר הדומם ממש – בהם לא נראית אפילו

30 התנועה החיונית שישנה בצומת, הגדל מקטן לגדול – הרי

31 אפילו בהם, יש בו אור וחיות ממנו יתברך, – ובמה מתבטאת

32 החיות שבדומם? – שלא יחזר להיות אין ואפס בשחיה, –

33 לפני בריאתו. – כפי שרבנו הזקן יסביר להלן, ב"שער היחוד

ליקוטי אמרים

ברכה בלא כוונה הן כגוף בלא נשמה פי' כי כמו שכל
הברואים שבעו"הו שיש להם גוף ונשמה שהם נפש
כל חי ורוח כל בשר איש ונשמת כל אשר רוח חיים
באפיו מכל בעלי חיים וה' מחיה את כולם ומהוה אותם
מאין ליש תמיד באור וחיות שמשפיע בהם שגם
הגוף החומרי ואפי' אבנים ועפר הדומם ממש יש בו
אור וחיות ממנו ית' שלא יחזור להיות אין ואפס כשהיה
ואעפ"כ אין ערך ודמיון כלל בין בחי' אור וחיו' המאיר
בגוף לנפי בחי' אור וחיות המאיר בנשמה שהיא נפש
כל חי

יום שני ג' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נ, ואף שבשניהם אור... עד עמ' 100, והתפשטות.

67 ואף שבשניהם – בגוף ובנפש, אור אחד שוה, – האור והחיות

68 האלקי היוצר ומחיה את

69 הגוף ואת הנפש, בא בהם

70 במדה אחידה של אור,

71 כשהאחידות מתבטאת

72 בכך: פחיתת הסתר

73 פנים – שפנימיות החיות

74 מוסתרת, ולבושים שוים,

75 שהאור מסתתר ומתעלם ומתלבש בו, – ההסתרות של

ליקוטי אמרים

ואף שבשניהם אור אחד שוה בבחי' הסתר
פנים ולבושי שוים שהאור מסתתר ומתעלם ומתלבש
בו כי שניהם הם מעו"הו שבכללותו מסתתר בשוה
האור והחיות שמרוח פיו ית' בבחי' הסתר פנים וירידת

76 האור והלבושים בהם הוא מסתתר – שווים בגוף ובנפש. פי

77 שניהם – הגוף והנפש, הם

78 מעולם תוה, – ומאחר

79 ששניהם – גם הגוף וגם

80 הנפש – הם מן העולם

81 הזה הרי הם שוים מבחינת

82 הסתרת האור האלקי,

83 שפכלותו – בכל העולם

84 הזה, על עניניו הגשמיים והרוחניים, מסתתר פשוה האור

37 חיותם על ידי לבוש של קליפת נוגה, וּמְמַנָּה - מקליפת נוגה,
 38 וְעַל־יְדֵיהָ מְשַׁפְּעִים דְּבָרִים הַטְּמָאִים, - כל הדברים הטמאים
 39 והאסורים, הבאים משלש קליפות הטמאות לגמרי - מקבלים
 40 חיותם מן הקדושה, באמצעות קליפת נוגה. כִּי הִיא - קליפת

41 נוגה, בְּחִינַה מְמַצֵּעַת -
 42 בין הקדושה לבין שלש
 43 קליפות הטמאות לגמרי,
 44 בְּנִזְכָּר לְעֵיל - הרי
 45 שהאור והחיות האלקי של
 46 כל עניני העולם הזה,
 47 התלבש בלבוש של קליפת
 48 נוגה, המסתיר על
 49 האלקות שלא יראו ולא
 50 ירגישו שהחיות באה
 51 מאלקות - ובדבר זה, הגוף

52 והנפש שוויים. אַף־עַל־פִּי־בֶן הַהֲאָרָה, שֶׁהִיא הַמְשַׁכֵּת הַחַיּוֹת
 53 אֲשֶׁר ה' מְאִיר וּמְתִיב דָּרָךְ לְבוֹשׁ זֶה, אֵינָה שׁוֹה בְּכֶלֶן - במה
 54 מתבטא אי ההשוואה? - הרי זה בְּבִחִינַת צְמֻצוֹם וְהַתְּפַשְׁטוּת.
 55 - אם ההארה והחיות הן יותר בבחינת צמצום, או שהן יותר
 56 בבחינת התפשטות - בכך מתבטא ההבדל שבין סוג נברא אחד
 57 למשנהו. את מה שלמדנו קודם אודות ה"הסתר פנים" של האור
 58 והתלבשותו ב"לבוש" ניתן להמשיך לאור המאיר דרך מסך
 59 עבה, שאז האור אינו מהות אור כפי שהוא לפני שעובר את
 60 המסך, עד שהאור המאיר דרך המסך העבה, הוא כאילו
 61 "תולדה" של האור שלפני המסך; ואילו המדובר כאן הוא אודות
 62 צמצום והתפשטות האור, כלומר: עד כמה האור מצטמצם פחות
 63 או יותר. את הענין הזה ניתן להמשיך לאור המאיר דרך נקב קטן,
 64 הרי שהאור מצומצם וקטן ביותר, אבל זה אותו מהות אור
 65 שמאיר דרך חלון, שהוא אז יותר בהתפשטות ובמוחשיות. כך גם
 66 בעניננו: ההארה האלקית הבאה על ידי הסתרה (שבקשר
 67 ל"הסתר פנים" כל הנבראים של העולם הזה שוויים) קיים בה
 68 הבדל, אם היא באה באופן של צמצום והקטנה, או באופן של
 69 התפשטות. ובכך, כפי שנלמד להלן, ההבדל שבין ההארה בגופו
 70 של נברא, לבין ההארה שבנפש. אלא, לפני שרבנו הזקן מסביר
 71 את ההבדל הזה כפי שהוא מתבטא בגוף ונפש, הוא מסביר את
 72 ההבדל בין צמצום להתפשטות בשאר סוגי הנבראים:

1 וְהַחַיּוֹת שֶׁמְרוּחַ פִּי יְהִכְרֶה, בְּבִחִינַת הַסְּתֵר פְּנִים וְיִרְדַּת
 2 הַמְּדַרְגּוֹת בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת מְמַדְרְגָה - עליונה,
 3 לְמַדְרְגָה - תחוננה, בְּצֻמְצוּמִים רַבִּים וְעֲצֻמִּים, עַד שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ
 4 - האור והחיות, בְּקַלְפַת נֹגַהּ לְהַחַיּוֹת כְּלָלוֹת עוֹלָם הַזֶּה

5 הַחֲמִרִי, - כדי שהחיות
 6 האלקית הבאה מ"מלכות
 7 דאצילות", הנקראת "רוח"
 8 פיו יתברך", תהיה
 9 במדריגה של החיות את
 10 העולם הזה החומרי - היה
 11 עליה לרדת בהשתלשלות
 12 העולמות. (מ"בריאה"
 13 ל"יצירה", מ"יצירה"
 14 ל"עשיה"), ובכל
 15 המדריגות שבכל עולם

16 ועולם, והיה עליה לעבור דרך צמצומים רבים, הממעטים
 17 ומצמצמים את האור. ברם, גם כל המדריגות והצמצומים הרבים
 18 האלה, לא היו מספיקים ליצירת דבר של "יש" ו"מציאות", כי
 19 לאחר כל הצמצומים הרבים האלה, היה האור נשאר במדריגה
 20 כזו, שמציאות גשמית לא היתה יכולה להיווצר ממנו כי אם רק
 21 מציאות רוחנית, וכדי שיווצרו ממנו ענינים גשמיים של העולם
 22 הזה, היה על האור לעבור גם צמצומים מהפכניים, עד לידי שינוי
 23 מוחלט של מהות האור. ולאחר כל הצמצומים והירידות
 24 התלבש האור בקליפת נוגה, כדי שלא יראה כלל שהחיות באה
 25 מאלקות, וכך לתת את האפשרות והברירה שהדבר יוכל להיות
 26 מנוצל לקדושה ולדבר מצוה, או ח"ו להיפך, לעשות בו עבירה,
 27 שהיא היפך הקדושה, שהרי זה ענינה של קליפת נוגה, כפי
 28 שלמדנו בפרקים הראשונים, שלגבי הדברים המקבלים חיותם
 29 מקליפת נוגה, שיש בה טוב ורע, קיימת הברירה להיות מנוצלים
 30 לענינים של טוב וקדושה, או חסוּשֵׁלוֹם של רע ועבירה. וכשהם
 31 מנוצלים, חלילה, לענין של איסור ועבירה, הם מקבלים אז את
 32 חיותם משלש קליפות הטמאות לגמרי. - על כל פנים, לאחר
 33 הירידות והצמצומים הרבים שעובר האור והחיות האלקי, הוא
 34 גם מתלבש בלבוש של קליפת נוגה, כדי להחיות את כל
 35 הענינים, גם המתורים וגם האסורים, של העולם הזה: דִּתְיִנּוּ כָּל
 36 דְּבָרִים הַמְּתָרִים וְהַטְּהוּרִים שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, - מקבלים את

יום שלישי ד' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 100, כי בגוף הגשמי... עד עמ' 100, בו ית'.

82 כִּי בְּגוֹף הַגִּשְׁמִי - ובצומח - תְּהֵאָרָה
 83 אֵינָה בְּצֻמְצוֹם גְּדוֹל כָּל
 84 כֶּה. - שכן, בצומח נראית

85 על-כל-פנים תנועה
 86 מסויימת של חיות, בכך
 87 שהוא גדל מקטן לגדול,
 88 ואין הוא חומר סתמי כמו
 89 דומם. וְדָרָךְ בְּלָל
 90 נְחֻלְקוֹת - כל הנבראים

73 כִּי בְּגוֹף הַגִּשְׁמִי - וב"עצם" חי, וְהַדוּמָם מְמַשׁ כְּאֲבָנִים וְעֵפֶר
 74 - שלא נראות בהם חיות
 75 ורוחניות, גם של צמיחה
 76 מקטן לגדול - הנה בהם

77 תְּהֵאָרָה הִיא בְּבִחִינַת
 78 צְמֻצוֹם גְּדוֹל אֲשֶׁר אֵין
 79 כְּמוֹהוּ, וְהַחַיּוֹת שָׁבוּ -
 80 בגוף ובדומם, שגם בו
 81 ישנה חיות, היא מוּעֵצֶת

ליקוטי אמרים

כי בגוף הגשמי והדומם ממש כאבנים
 ועפר ההארה היא בכחי' צמצום גדול אשר אין כמוהו
 והחיות שבו מועטת כל כך עד שאין בו אפי' כח הצומח
 ובצומח ההארה אינה בצמצום גדול כל כך. ודרך
 כלל נחלקות לארבע מדרגות דומם צומח חי מדבר

29 וההארה האלקית שבדומם ובצומח אין להן ערך ודמיון כלל
 30 לחיות ולהארה האלקית שבחי ובמדבר — כִּף אֵין עֵרְךָ וְדִמְיוֹן
 31 כִּלְל בֵּין הָאֵרֶת וְהַמְשַׁכֵּת אֹרֶךְ אֵין־סוּף פְּרוּךְ־הוּא, שְׁהוּא
 32 פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ יִתְפָּרֵךְ בְּלִי הַסֵּתֵר פְּנִים וְלִבּוֹשׁ כִּלְל,
 33 הַמְאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת
 34 בְּמִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מְמַשׁ,
 35 וְכֵן בְּמִצּוֹת הַתְּלוּיּוֹת
 36 בְּדַבּוּר וּבִטּוִי שְׁפִתִים
 37 בְּלִי בְּוֵנָה, שְׁהוּא -
 38 הַדִּיבּוּר, נֶחֱשֵׁב כַּמַּעֲשֵׂה
 39 מְמַשׁ פְּנוּכָר לְעִיל, -
 40 הָאֵרֶה וְהַמְשַׁכֵּה זֶה,
 41 מִפְּנִימִיּוֹת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן,
 42 הַנְּמַשְׁכֵּת בְּמִצּוֹת
 43 הַמַּעֲשִׂיּוֹת וּבְמִצּוֹת
 44 שְׁבַדִּיבּוּר, כִּשְׁחָן נַעֲשׂוֹת
 45 בְּלִי כּוּוֹנָה, אֵין לְהֵן עֵרְךָ
 46 וְדִמְיוֹן כִּלְל, לְנִבִּי הַהֲאָרָה
 47 וְהַמְשַׁכֵּת אֹרֶךְ אֵין־סוּף
 48 פְּרוּךְ־הוּא הַמְאִירָה
 49 וּמְלַבֶּשֶׁת כְּבֻנַּת הַמִּצּוֹת
 50 מַעֲשִׂיּוֹת, שְׁהָאֵדָם
 51 מִתְּפַנֵּן בְּעֵשִׂיתָן כְּדִי
 52 לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְפָּרֵךְ עַל־יְדֵי קִיּוֹם רְצוֹנוֹ, שְׁהוּא וְרְצוֹנוֹ אֶחָד.
 53 וְכֵן כְּבֻנַּת הַתְּפִלָּה וְקִרְיַאת שְׁמַע וְכִרְכּוּתֶיהָ וְשֵׁאֲרַ בְּרֻבּוֹת,
 54 שְׁכַכְּוֹנָתוֹ כְּהֵן - מְדַבֵּק מִחֲשַׁבְתּוֹ וְשִׁכְלוֹ בּוֹ יִתְפָּרֵךְ. - שׁוֹ
 55 הַמְשַׁמְעוֹת שֶׁל הָרַעִיּוֹן שֶׁהַמַּעֲשֵׂה (וְהַדִּיבּוּר) נֶחֱשֵׁב לְגוֹף וְאִילוֹ
 56 הַכוּוֹנָה לְנִשְׁמָה - שֶׁהַהֲבֵדֵל הוּא בְּמַדַּת הָהָאֵרֶה שְׁבַחָם.

1 של העולם הזה, לְאֲרַבַּע מְדַרְגּוֹת: דּוּמָם, צוּמָת, חֵי, מְדַבֵּר
 2 - "דומם" דברים שאין בהם חיים ולא כוח לצמוח ולנובט,
 3 "צומח" - כל דבר שצומח ונובט, "חי" - ברואים חיים, "מדבר"
 4 - המציין את האדם שיש בו שכל, והן: פְּנוּכָר ד' אוֹתִיּוֹת שֵׁם
 5 הוֹי"ה פְּרוּךְ־הוּא,
 6 שְׁמִמְנוּ מְשַׁפְּעִים. - כל
 7 ארבעת סוגי הנבראים,
 8 מקבלים השפעתם וחיותם
 9 מארבע אותיות שם הוי"ה
 10 ברוך הוא, כל סוג מאות
 11 אחרת. וְכִמּוֹ שְׁאֵין עֵרְךָ
 12 וְדִמְיוֹן הַהֲאָרָה וְהַמְשַׁכֵּת
 13 תְּחִיּוֹת שְׁבַדוּמָם וְצוּמָת,
 14 לְהָהֲאָרָה וְהַמְשַׁכֵּת
 15 תְּחִיּוֹת הַמְּלַבֶּשֶׁת פְּחֵי
 16 וּמְדַבֵּר, - וכשם שאינה
 17 דומה ההארה שבכל אחד
 18 מן הסוגים האלה זו לזו,
 19 אַף שְׁכַכְּלוֹן - בכל
 20 ארבעת הסוגים האמורים,
 21 אֹרֶךְ אֵין־סוּף -
 22 וההשוואה מתבטאת, בּוֹ יִתְ
 23 כְּבֻנַּת הַסֵּתֵר פְּנִים, -
 24 שפנימיות האור מוסתרת בכלם, וּמְלַבֶּשׁ בְּלִבּוֹשׁ אֶחָד בְּכִלְל
 25 שְׁהוּא לְבוֹשׁ נִגְה - ובכל זאת, אין ההארה והמשכת החיות
 26 שבדומם וצומח שווה, להארה ולהמשכת האור שבחי ומדבר.
 27 שכן, בחי ובמדבר רואים במוחש שהם חיים, רק שלא ניכר
 28 שהחיות היא אלקות, כפי שלמדנו לעיל בפירוט, וכשם שהחיות

ליקוטי אמרים

כנגד ד' אותיות שם הוי"ה ב"ה שממנו מושפעים
 וכמו שאין ערך ודמיון ההארה והמשכת החי' שבדומם
 וצומח להארה והמשכת החיות המלוּבֵשׁ' בחי ומדבר
 אף שבכולן אור אחד שוה בבחי' הסתר פנים ומלוּבֵשׁ
 בלבוש אחד בכולן שהוא לבוש נוגה כך אין ערך
 ודמיון כלל בין הארת והמשכת אור א"ס ב"ה שהוא
 פנימיות רצונו ית' בלי הסתר פנים ולבוש כלל המאירה
 ומלוּבֵשֶׁת במצות מעשיות ממש. וכן במצות התלויות
 בדבור וביטוי שפתים בלי כוונה שהוא נחשב כמעשה
 ממש כנ"ל לגבי ההארה והמשכת אור א"ס ב"ה
 המאירה ומלוּבֵשֶׁת בכוונת המצות מעשיות שהאדם
 מתכוין בעשייתן כדי לרכקה בו ית' ע"י קיום רצונו
 שהוא ורצונו אחד וכן בכוונת התפלה וק"ש וברכותיה
 ושאר ברכות שבכוונתו בהן מדבק מחשבתו ושכלו
 בו ית'

יום רביעי ה' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 100, ולא שדביקות המחשבה... עד עמ' נא, חי ומדבר.

74 בשאר ענינים הנזכרים, אי אפשר שתהיה לה מעלה עליונה
 75 יותר מהדביקות בקיום המצוות, הבאה, כאמור, בנתינת כוח
 76 מהקב"ה. אך העדיפות בכוונת המצוות לגבי קיומן בלי כוונה,
 77 מתבטאת (לא בעצם הדביקות, כי אם) בהארת הרצון העליון
 78 (שכן, כמו במעשה
 79 המצוות, כך גם בכוונת
 80 המצוות, קיים רצונו של
 81 הקב"ה) - ההארה של
 82 הרצון העליון המאירה
 83 (בדביקות של) כוונת
 84 המצוות, היא למעלה
 85 בהרבה מאשר הארת
 86 הרצון העליון המאירה בקיום המצוות כשלעצמו (בלי כוונה).
 87 עליונות זו דומה לעליונות הנשמה על הגוף. אֵלָא מִפְּנֵי שְׁוֵהוּ
 88 גַם בֵּין רְצוֹנוֹ יִתְפָּרֵךְ לְדַבְּקָה - עם הקב"ה, בְּשִׁכְלוֹ וּמְחַשְׁבָה
 89 וְכֻנַּת הַמִּצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וְכְבֻנַּת קִרְיַאת שְׁמַע וְתְּפִלָּה וְשֵׁאֲרַ
 90 בְּרֻבּוֹת, - נמשכת, הרי, גם בכוונה זו, הארה מהרצון העליון -

57 וְלֹא שְׁדַבְּקוֹת הַמְּחַשְׁבָה וְשִׁכְלוֹ הָאֵדָם בּוֹ יִתְפָּרֵךְ הִיא מְצַד
 58 עֲצֻמָה לְמַעְלָה מְדַבְּקוֹת קִיּוֹם הַמִּצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת פֶּעֶל
 59 מְמַשׁ, כִּמּוֹ שְׁיִתְבָּאֵר לְקַמֵּן, - שהדביקות בהקב"ה, בנפשו של
 60 יהודי, על ידי קיום מצוות מעשיות, היא דביקות כזו שאומרים
 61 עליה "קדשנו במצוותיו",
 62 שזה, למשל, כמו
 63 כשמקדשים אשה
 64 להתאחד אתה ביחוד
 65 גמור - כך הוא יחודו של
 66 יהודי עם הקב"ה על ידי
 67 קיום מצוות. יחוד זה אינו
 68 נעשה בכחו ועבודתו של
 69 יהודי בלבד. שכן, בעבודתו העצמית בלבד, לא היה אף פעם
 70 מגיע לדביקות כזו בהקב"ה; אלא יש בכך משום צדקה וחסד
 71 מהקב"ה שציוונו לקיים מצוות, ובכך גופא נתן בנו הכוח
 72 להתייחד ולהתאחד אתו יתברך על ידי המצוה. הרי, מובן,
 73 שהעבודה של דביקות, במחשבה ושכל, בכוונת המצוות או

ליקוטי אמרים

ולא שדביקות המחשבה ושכל האדם בו ית'
 היא מצד עצמה למעלה מדביקו' קיום המצות מעשיו'
 כפועל ממש כמ"ש לקמן אלא מפני שזהו ג"כ רצונו ית'
 לדבקה בשכל ומחשבה וכוונת המצות מעשיו' וככונו'
 ק"ש ותפלה ושאר ברכות והארת רצון העליון הזה

1 והארת רצון העליון הזה המאירה ומלכשת בכונה זו, היא
 2 גדולה לאין קץ למעלה מעלה מהארת רצון העליון
 3 המאירה ומלכשת פקיום המצות עצמן - שהוא מקיים
 4 במעשה ובדבור בלי כונה, - והעליונות שבהארת הרצון
 5 העליון שב"כוונה", לגבי
 6 ההארה שבמעשה בלבד,
 7 היא: כגדל מעלת אור
 8 הנשמה על הגוף, שהוא
 9 בלי ומלבוש הנשמה,
 10 כמו גוף המצוה עצמה
 11 שהוא בלי ומלבוש
 12 לכונתה. - לכן, מדרמים
 13 את מעשה המצוה -
 14 ל"גוף", ואת הכונה -
 15 ל"נשמה", ואומרים
 16 ש"מצוה בלא כוונה היא
 17 כגוף בלא נשמה". ואף
 18 שבשתיקה, כמצוה
 19 ובכונתה, מלבוש רצון
 20 אחד - הרצון העליון,
 21 פשוט בתכלית
 22 הפשיטות, בלי שום
 23 שנוי ורפוי חס' ושלום, -
 24 ואם כן, הרי לא שייך
 25 לומר שבכך ישנו יותר או
 26 פחות מהרצון העליון,
 27 ומיוחד - הרצון, במהותו

ליקוטי אמרים

המאירה ומלוכשת בכונה זו היא גדולה לאין קץ
 למעלה מעלה מהארת רצון העליון המאירה ומלוכשת
 בקיום המצות עצמן במעשה ובדבור בלי כוונה כגדל
 מעלת אור הנשמה על הגוף שהוא כלי ומלבוש
 הנשמה כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי ומלבוש
 לכונתה ואף שבשתיקה במצוה ובכוונתה מלוכשת
 רצון אחד פשוט בתכלית הפשיטות בלי שום שנוי
 וריבוי ח"ו ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית
 היחוד אף על פי כן ההארה אינה שוה בבחינת

הגה"ה

(וכמו"ש בע"ה שכוונת המצות
 ותלמוד תורה היא במדרגת אור
 וגוף המצות הן מדרגות ובחי'
 כלים שהם בחי' צמצום שע"י
 צמצום האור נתהוו הכלים כידוע
 ל"ה):

וק"ש ותפלה וברכת המזון ושאר ברכות. וכוונת המצות
 לרבקה בו ית' שהיא כנשמה לגוף נחלקת ג"כ לשתי
 מדרגות כמו שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף החומרי
 שהן חי ומדבר.

28 ועצמותו יתברך בתכלית היחוד - אף על פי כן ההארה
 29 - וההתגלות בנפש, אינה שוה בבחינת צמצום והתפשטות.
 30 - שביחס לקיום המצוה, ההארה היא בצמצום, ואינה מתבטאת
 31 באופן גלוי בדביקות נפש האדם בהקב"ה. ואילו, בכוונת
 32 המצוות, ההארה היא בהתפשטות ובהתגלות יתר, בדביקות
 33 מחשבתו ושכלו אתו יתברך. הגהה (בהגהה הבאה, מסביר רבנו
 34 הזקן, שבשורש, בספירות העליונות, כונת המצוות היא
 35 במדרגת "אור", ואילו גוף המצוות - בבחינת "כלים". שכן,
 36 בספירות ישנם הרי אורות וכלים, האור הוא פשוט ובלי גבול
 37 לגבי הכלי, שהוא כבר מוגדר בגדר של חכמה או חסד וכדומה.
 38 כדי להיות בגדר חכמה וחסד וכו' - יש צורך בענין הצמצום.
 39 הרי, ש"אור" הוא בבחינת התפשטות, ו"כלי" בבחינת צמצום.
 40 כך גם ביחס לכוונת המצוות ולגוף המצוות - וכך מוסבר

41 בהגהה: * (וכמו שכתוב ב'עין חיים', שכונת המצות
 42 ותלמוד תורה היא במדרגת אור, וגוף המצות הן מדרגות
 43 ובחינות כלים, שהם פחינת צמצום, שעל ידי צמצום
 44 האור נתהוו הכלים, כידוע לידועי ח"ו): - חכמה נסתרה,
 45 כך גם ההבדל בין כוונת
 46 המצוות לבין גוף המצוות,
 47 ביחס לצמצום
 48 והתפשטות). על כל פנים,
 49 למדנו שכשם שאינה
 50 דומה לחיות שבדומם
 51 וצומח לחיות שבחי
 52 ובמדבר, כך אינה דומה
 53 הארת הרצון העליון
 54 המאירה בגוף המצוה,
 55 להארת הרצון העליון
 56 המאירה בכוונת המצוה.
 57 עתה נלמד שכשם
 58 שבמשל ישנם ארבעה
 59 סוגים: דומם, צומח, חי
 60 ומדבר, וארבעה סוגים
 61 אלה מחולקים לשני
 62 חלקים כלליים: א) דומם
 63 וצומח ב) חי ומדבר - כך
 64 גם בנמשל של מצוות
 65 וכוונת המצוות -
 66 כדלהלן: ונחלקת -
 67 מצוות וכוונת המצוות, גם
 68 כן לארבע מדרגות, כי גוף המצות עצמן ממש - הן שתי
 69 מדרגות, שהן מצות מעשיות ממש - שלא על ידי דיבור,
 70 שהרי הדיבור רק נחשב כמעשה, ומצות התלויות - בקיומן,
 71 כדבור ומחשבה, כמו תלמוד תורה וקריאת שמע ותפלה
 72 וברכת המזון - שמן התורה, ושאר ברכות; - שמדברנן, שתי
 73 מדרגות אלו במצוות - מעשה מחד, ודיבור ומחשבה מאידך
 74 - הן שתייהן בסוג של גוף המצוות; וכונת המצות לרבקה בו
 75 יתברך, - על ידי קיום המצוות, שהיא - הכונה, בנשמה
 76 לגוף, - של המצוה, נחלקת גם כן לשתי מדרגות, כמו
 77 שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף החמרי, שהן: חי ומדבר.
 78 - כך גם בכוונת המצוות, ישנה כוונה שהיא, למשל, כנשמה
 79 של בעל חי, וישנה כוונה עליונה יותר, שהיא כנשמה של מדבר
 80 שהוא בר-שכל - וכפי שיתבאר להלן:

יום חמישי ו' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נא, כי מי שדעתו יפה... עד עמ' 102, בנו"ל:

48 בהקב"ה. דבר זה מביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי
49 שתהיה לו, על ידי כך, דביקות בהקב"ה. ומכיוון שרצון זה
50 וכוונה זו אינם באים אצלו משכלו והתבוננותו, אלא על ידי
51 התעוררות האהבה הטבעית (המסותרת) שבנשמתו – הרי זה,

52 משום כך, למשל, כנשמת
53 בעל חי, שאינו בעל שכל,

54 ואהבתו ויראתו הן
55 טבעיות (ולא "נולדות"

56 משכלו) – זוהי משמעות
57 הדברים שזה עתה למדנו

58 – שמי שדעתו קצרה
59 להוליד בתוכו, על ידי

60 התבוננותו, אהבה
61 "בהתגלות לבו" ו"יראה

62 במוחו ופחד ה' בלבו" –
63 רק שזוכר ומעורר את

64 האהבה הטבעית
65 המסתרת בלבו,

66 ומוציאה מההעלם
67 והסתר הלב אל הגלוי

68 פמח על-בל-פנים, – אם
69 אין בכוחו להביא

70 להרגשת אהבה גלויה
71 להקב"ה בלבו, הרי, על-

72 כל-פנים הרי במוחו הוא
73 מגלה אהבה זו, שיהיה

74 רצונו שפמחו ותעלמות
75 לבו מסכים ומתרצה ברצונו

76 נפשו בפעל ממש על יחוד ה', – כלומר, מבחינת ההנחה
77 שלו במוחו, וכן מן הבחינה של תעלומות לבו, של האהבה

78 המסותרת שבלבו, נוצר רצון כן ואמיתי למסור נפשו על יחוד
79 ה'. וזאת – כדי לדבקה בו נפשו האלהית ולבושיתה, –

80 מחשבה, דיבור ומעשה, ולכללן ביחודו ואחדותו, שהוא
81 רצון העליון המלכש בתלמוד תורה ובקיום המצוות, – כי

82 על ידי לימוד תורה וקיום מצוות – מתאחדים הנפש האלקית
83 ולבושיה עם הקב"ה, בנזכר לעיל; – שהיות ורצון הנשמה הוא

84 להיות דבוק בהקב"ה, ולא להיות נפרד ממנו, הרי בשעה
85 שמעוררים ומגלים את האהבה המסותרת, היא מביאה ללימוד

86 התורה ולקיום המצוות, כדי לבצע את רצונו, להיות דבוק
87 בהקב"ה; ונגם היראה – הנדרשת כדי להישמר מלעבור על

88 מצוות-לא-תעשה, פלולה פה, – באהבה מסותרת זו, להקבל –
89 על עצמו, עול מלכותו שלא למרד בו חס-ושלום; – על ידי

90 עבירה של מצוות-לא-תעשה; ובכונה זו – הבאה מהאהבה
91 והיראה הטבעיות שבנשמת כל יהודי, הוא סר מרע – הוא

92 שומר עצמו מלעבור עבירה, ועושה טוב, – בקיום מצוות
93 עשה, ולומד ומתפלל ומקבד בפירוש המלות לבדו, בלא

94 דחילו ורחימו – בלי שתהיה לו יראה ואהבה, בהתגלות לבו

1 כי מי שדעתו יפה לדעת את ה' ולהתבונן בגדולתו ותפארתו,
2 ולהוליד מבינתו יראה עלאה פמחו ואהבת ה' בחלל הימני
3 שבלבו, – בו משכן הנפש האלקית ואהבתה הגלויה להקב"ה,
4 להיות נפשו צמאה לה, לדבקה בו על-ידי קיום התורה

5 והמצוות, שהן – התורה
6 והמצוות, המשכת

7 והארת אור אינסוף
8 ברוך-הוא על נפשו –

9 לדבקה בו, – כלומר:
10 כוונתו לרצות להתדבק

11 בהקב"ה, על ידי לימוד
12 תורה וקיום מצוות, באה

13 מכך, שהתבונן תחילה
14 בגדלות ה', התבוננות זו

15 יצרה בו יראה ואהבה –
16 צמאון להיות דבוק

17 בהקב"ה; ומכיוון שהדרך
18 להתדבקות בה' היא רק

19 על ידי לימוד תורה וקיום
20 מצוות – לכן הוא רוצה

21 ללמוד תורה ולקיים
22 מצוות מתוך כוונה

23 להתדבק עם הקב"ה,
24 ובכונה זו הוא לומד

25 ומקיים המצוות, וכן
26 בכונה זו מתפלל ומקבד

27 – הרי כונה זו, על דרך
28 משל, פמו נשמת המדבר, שהוא – ה"מדבר", בעל שכל

29 ובחירה ודעת ידבר. – כך גם ה"כוונה" שלו, להיות דבוק
30 בהקב"ה – באה מדעתו ובחירתו. שכן, הרי בשכלו הוא יצר

31 בנפשו את הרצון והתשוקה להיות דבוק בהקב"ה. ומי שדעתו
32 קצרה לידע ולהתבונן בגדלת אינסוף ברוך-הוא, להוליד

33 האהבה מבינתו בהתגלות לבו, – מי שאינו מסוגל להוליד
34 אהבה לה' בלבו כתוצאה מהתבוננות בגדולתו יתברך, שכן

35 דעתו קצרה לשם כך; וכן – אין הוא יכול ליצור את היראה
36 פמחו ופחד ה' בלבו, – כי שכלו קצר מכדי לעורר על ידי

37 התבוננותו, רגשי אהבה ופחד בלבו (ויראה במוחו) – כיצד,
38 אפוא, אדם כזה מקיים תורה ומצוות, הרי, שלימות קיומה של

39 מצוות-עשה, היא דוקא על ידי אהבת ה', ושלימות ההישמרות
40 מלעבור על מצוות-לא-תעשה, באה על ידי יראת ה' – מסביר

41 רבנו הזקן, שקיומו תורה ומצוות בא לאדם כזה מהאהבה
42 המסותרת שבלב כל אחד מישראל להקב"ה. אהבה מסותרת זו,

43 כוללת בקרבה גם יראה (כפי שלמדנו בפרק י"ח ובפרק י"ט).
44 כלומר: הוא מקיים תורה ומצוות, על ידי שהוא מעורר בתוכו

45 את האהבה המסותרת. ולמרות שאין הוא יכול להביא את
46 האהבה המסותרת ולהפכה לאהבה גלויה בלבו – אבל היא

47 מתגלה במוחו, ופירוש הדבר שבמוחו קיים רצון גלוי להתדבק

ליקוטי אמרים

כי מי שדעתו יפה לדעת את ה'

ולהתבונן בגדולתו ית' ולהוליד מבינתו יראה עילאה
במוחו ואהבת ה' בחלל הימני שבלבו להיות נפשו
צמאה לה' לדבקה בו ע"י קיום התורה והמצוות שהן
המשכת והארת אור א"ס ב"ה על נפשו לדבקה בו
ובכוונה זו הוא לומד ומקיים המצוות וכן בכוונה זו
מתפלל ומברך הרי כוונה זו על ד"מ כמו נשמת
המדבר שהוא בעל שכל ובחירה ודעת ידבר ומי
שדעתו קצרה לידע ולהתבונן בגדולת א"ס ב"ה
להוליד האהבה מבינתו בהתגלות לבו וכן היראה
במוחו ופחד ה' בלבו רק שזוכר ומעורר את האהבה
הטבעית המסותרת בלבו ומוציאה מההעלם והסתר
הלב אל הגלוי במוח עכ"פ שיהיה רצונו שבמוחו
ותעלומות לבו מסכים ומתרצה ברצונו גמור באמת
לאמיתו למסו' נפשו בפועל ממש על יחוד ה' כדי לדבק'
בו נפשו האלהית ולבושיה ולכללן ביחודו ואחדותו
שהוא רצון העליון המלוכש בת"ת ובקיום המצוות
כנ"ל וגם היראה כלולה בה לקבל מלכותו שלא למרוד
בו ח"ו ובכוונה זו הוא סור מרע ועושה טוב ולומד
ומתפלל ומברך בפירוש המלות לבדו בלא דחילו

19 באופן טבעי בנשמתו של כל אחד מישראל, כי הן ירשנה לנו
 20 מאבותינו, וכמו טבע בנפשותינו, כנזכר לעיל: – בפרק י"ח,
 21 שהאבות הורישו לכל אחד מילדיהם ("עד עולם") – נשמה של
 22 קדושה, ובאותה נשמה ישנה האהבה (המסותרת והכוללת
 23 בתוכה גם יראה) להקב"ה.
 24 ומכיוון שאהבה זו אינה
 25 שכלית, אלא טבעית, לכן
 26 היא נמשלת לנשמה של
 27 בעל-חי. הרי, שבגוף
 28 המצוות, ישנן שתי
 29 מדריגות: מצוות מעשיות
 30 ומצוות שבדיבור
 31 ומחשבה, המשולות
 32 לדומם ולצומח; ובכוונת
 33 המצוות גם כן שני ענינים: חי ומדבר. הכוונה הבאה מן השכל
 34 וההתבוננות היא כמו נשמתו של "מדבר", שהוא בעל שכל
 35 ובחירה, והכוונה הבאה מן האהבה המסותרת (ובה כלולה גם
 36 יראה) – היא, על-דרך-משל, כמו נשמתו של בעל-חי.

1 ומוחו – שכן, אם היו לו יראה ואהבה בלבו ובמוחו, היו אז
 2 לימודו ותפילתו לא רק בפירוש המלות, אלא גם בהרגש החיות
 3 של אהבה ויראה – הרי פונה זו – שיש לו בשעת לימוד התורה
 4 וקיום המצוות, כדי להתדבק עם הקב"ה, שרצון זה וכוונה זו
 5 אינם באים אצלו, כאמור,
 6 מתוך אהבה ויראה שמצד
 7 השכל וההתבוננות, אלא
 8 מן האהבה המסותרת, הרי
 9 זה על-דרך-משל כמו
 10 נשמת החי שאינו בעל
 11 שכל ובחירה, וכל
 12 מדותיו, – של הבעל חי,
 13 שהן יראתו מדברים
 14 המזיקים אותו ואהבתו
 15 לדברים הנאהבים אצלו, הן – המדות הללו, רק מבניים
 16 אצלו – אצל בעל חי, ולא – ואינן באות מפינתו ודעתו; וכן
 17 הן על דרך משל תיראה והאהבה הטבעיות המסותרות בלב
 18 כל ישראל, – גם הן אינן "תוצר" של שכל ובחירה, אלא קיימות

ליקוטי אמרים

ורחימו בהתגלות לבו ומוחו הרי כוונה זו עד"מ כמו
 נשמת החי שאינו בעל שכל ובחירה וכל מדותיו
 שהן יראתו מדברים המזיקים אותו ואהבתו לדברים
 הנאהבים אצלו הן רק טבעיים אצלו ולא מבינתו ודעתו
 וכך הן על ד"מ היראה והאהבה הטבעיות המסותרות
 בלב כל ישראל כי הן ירשנה לנו מאבותינו וכמו טבע
 בנפשותינו כנו"ל:

יום שישי ז' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 102, פרק לט ומפני... עד עמ' נב, ויקהל.

58 שמפני אותו טעם, הרי גם מלאכים – שאהבתם ויראתם הן טבעיות
 59 ולא נוצרות מהשכל – נקראים בשם חיות ובהמות.
 60 ומפני זה גם כן נקראים המלאכים בשם חיות ובהמות,
 61 כדכתיב: – כמו שכתוב: "ופני אריה אל הימין וגו' ופני
 62 שור מהשמאל" וגו', –
 63 המדובר ב"פני אריה"
 64 ו"פני שור" שב"מרכבה"
 65 העליונה. הרי שהמלאכים
 66 נקראים "אריה" ו"שור".
 67 ואלה הם שמות של חיות
 68 ובהמות. וכל כך למה? –
 69 לפי שאינם – חיות
 70 הקודש" – המלאכים אינם
 71 בעלי בחירה, – אין להם הבחירה החפשית הקיימת באדם,
 72 לבחור בטוב או ברע, ויראתם ואהבתם – להקב"ה, היא
 73 טבעית להם, – ואין הם צריכים לעורר אותן, על ידי הבנתם
 74 השכלית בגדלות ה', כמו שכתוב ב"רעיא מהימנא" פ'רשת
 75 פ'ינחם. – ומכיוון שיראתם ואהבתם קבועות בהם בטבע, לכן
 76 הם משולים למדותיהן הטבעיות של חיות ובהמות. ולכן מעלת
 77 – ומדרגת, הצדיקים גדולה מהם, – מהמלאכים, כי מדור
 78 נשמות הצדיקים הוא בעולם הבריאה, ומדור המלאכים

37 פרק לט. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, מדוע חכמינו ז"ל,
 38 מדמים את עשיית המצוה ל"גוף", ואת כוונת המצוה – ל"נשמה".
 39 כן הסביר שישנן שתי מדריגות בכוונת המצוות, כשם שישנן שתי
 40 מדריגות של נשמה בעצמים חיים: הנשמה שבבעל-חי והנשמה
 41 שבאדם. כשהכוונה והרצון
 42 במצוה, להיות דבוק
 43 בהקב"ה על ידי עשיית
 44 המצוה, נוצרו באדם על ידי
 45 שכלו והתבוננותו בגדלות
 46 ה', בעוררם בו את האהבה
 47 בגילוי בלבו, ורצון להתאחד
 48 עם הקב"ה על ידי תורה
 49 ומצוות – הרי כוונה זו
 50 ורצון זה, הם, למשל, כנשמה של אדם, "מדבר", שהוא בעל שכל
 51 ובחירה; ואילו, אם שכלו קצר מדאי ואין בכוח ה"התבוננות" שלו,
 52 לעורר אהבה כזו ורצון כזה – ורצונו וכוונתו (כלומר: ה"נשמה"
 53 שבקיום המצוות שלו), באים מהתעוררות ה"אהבה מסותרת" שבו,
 54 אותה אהבה טבעית ומסותרת להקב"ה שבירושה מהאבות בכל אחד
 55 מישראל – הרי רצון זה וכוונה זו, הם, למשל, כנשמה של בעל-חי,
 56 שכל מדותיו, אהבתו ויראתו, אינן "גולדות" משכל והבנה, אלא
 57 טבעיות. בפרק זה, אותו אנו עומדים ללמוד, מסביר רבנו הזקן,

ליקוטי אמרים

פרק לט ומפני זה ג"כ נקראים המלאכים בשם
 חיות ובהמות כדכתיב ופני אריה
 אל הימין וגו' ופני שור מהשמאל וגו' לפי שאינם
 בעלי בחירה ויראתם ואהבתם היא טבעית להם
 כמו"ש בר"מ פ' פנחס ולכן מעלת הצדיקים גדולה מהם
 כי מדור נשמות הצדיקים הוא בעולם הבריאה ומדור

1. יחזקאל א', י. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מבאר כאן בנוגע למלאכים – שאי"ז כלל מענין סש"ב – בכדי להדגיש גדול מעלת העובדים בדו"ר שכליים שהם גדולים אפילו ממלאכים וחיות הקודש. וי"ל כדא"פ שעוד ענין למדנו – במעלת העובדים בדו"ר טבעיים [שזה נוגע יותר לסש"ב, שנקודתו לבאר איך שקרוב אליך – לכאור"א] שלא נטעה לומר שהדו"ר שלהם אינן בתוקף כמו הדו"ר שכליים [ובמילא גם ה"לעשותו" שלהם (שנמשכת מהדו"ר – כנ"ל פ"ד) אינו בתוקף וכו'] – ולזה מבאר שדו"ר טבעיים ה"ז מדרי" המלאכים דהמרכבה דפני ארי' כו'. ומובן תוקף עבודתם (אלא שזהו עבודת המדות ולא דמוחין) כו'. ומה מובן דקרוב

של "חסד" ו"גבורה". כך מאירות שם גם שאר המדות של
 אין-סוף ב"ה. וְכִמּוֹ שֶׁכָּתוּב [בְּתַקוּנֵינוּ – ב"תיקוני זוהר", ו'עין
 חיים] דְּשֵׁרֵת סְפִירֵין מְקַנְנֵין בְּיַצִּירָה. – שש הספירות,
 מ"חסד" עד "יסוד" מקננות, מאירות, ב"עולם היצירה", כי
 ארבעה הפרצופים של
 "עולם האצילות", כלומר,
 עשר הספירות כפי שהן
 מתחלקות לארבעה
 חלקים כלליים – (א)
 חכמה, (ב) בינה, (ג) "זעיר
 אנפין" (=מדות), (ד)
 מלכות – מאירות
 בארבעת העולמות:
 "אצילות", "בריאה",
 "יצירה", "עשיה", והם
 מהווים האלקות שבכל
 עולם: ב"עולם האצילות"

ליקוטי אמרים

הגה"ה

(והיינו בסתם מלאכים אבל יש
 מלאכים עליונים בעולם הבריאה
 שעבודתם בדחילו ורחימו שכלים
 כמ"ש בר"מ שם שיש שני מיני
 חיות הקדש טבעיים ושכליים
 וכמ"ש בע"ח):

המלאכים עבודת המלאכים
 תמיד יומם ולילה לא ישקוטו לעמוד ביראה ופחד וכו'
 והיינו כל מחנה גבריאל שמהשמאל ועבודת מחנה

מאירה ספירת ה"חכמה" – ולכן, תכלית הביטול לאלקות, היא
 ב"עולם האצילות", כי שם מורגש אין-סוף ברוך-הוא, הוא
 לבדו ואין זולתו. הרגשה זו באה מ"חכמה", כפי שלמדנו בהגהה
 בפרק ל"ה; ב"עולם הבריאה", הנקרא "עולם הכסא", מאירה
 ספירת ה"בינה", ולכן הוא עולם ההשגה, שהנשמות והמלאכים
 שבאותו עולם הם בעלי השגה גדולים; ב"עולם היצירה",
 מאירות שש הספירות של "עולם האצילות", "זעיר אנפין", ולכן
 עבודת הנבראים של "עולם היצירה" – היא עבודת המדות;
 ב"עולם העשיה", מאירה ספירת ה"מלכות", והעבודה שם באה
 מתוך קבלת עול מלכות שמים. – הרי, שב"עולם היצירה"
 מאירות המדות של אין סוף ברוך הוא. וְלִכֵּן, וְזֵאת הִיא עֲבוֹדַת
 הַמְּלָאכִים – שמקומם ב"עולם היצירה": תְּמִיד, יוֹמָם וְלַיְלָה
 לֹא יִשְׁקוּטוּ, לְעֵמֶד בְּיִרְאָה וּפְחָד וְכוּ', – לפני הקב"ה, וְהֵינּוּ
 כָּל מַחְנֵה גַבְרִיאֵל שְׂמַמְשָׁמַל, – שמבחינת ה"גבורה"
 הנקראת "שמאל" – שמחנה גבריאל עובד עבודתו מתוך יראה
 ופחד; וְעֲבוֹדַת מַחְנֵה מִיכָאֵל הִיא הָאֲהָבָה כו'. – ועבודת

1 בְּעוֹלָם הַיַּצִּירָה. – ו"עולם הבריאה" הוא למעלה מ"עולם
 2 היצירה", כפי שיוסבר להלן, שהאהבה והיראה הבאות מן
 3 השכל, שייכות ל"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה
 4 וההננה; ואילו אהבה ויראה טבעיות שייכות ל"עולם היצירה",
 5 שהוא עולם המדות.
 6 ב"הגהה" הבאה, מסביר
 7 רבנו הזקן, שמה שלמדנו
 8 שהמלאכים הם ב"עולם
 9 היצירה", המדובר
 10 במלאכים סתם. אך, ישנם
 11 גם מלאכים שמקומם
 12 ב"עולם הבריאה", כי
 13 אופן עבודתם, הוא
 14 באהבה ויראה הבאות
 15 מהבנתם הגדולה בגדלות
 16 ה'. הגהה* (וְהֵינּוּ – מה
 17 שלמדנו שהמלאכים הם
 18 ב"עולם היצירה", המדובר הוא: בְּסֵתֶם מְלָאכִים, אֲבָל יֵשׁ
 19 מְלָאכִים עֲלִיוֹנִים בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה – היינו מאלה שְׁעֲבוֹדָתָם
 20 בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוֹ שְׁכָלִים, – יראה ואהבה שכליות, כְּמוֹ
 21 שֶׁכָּתוּב בְּ"רַעֲיָא מְהִימְנָא" שָׁם, שֵׁישׁ שְׁנֵי מִינֵי חַיּוֹת הַכֶּפֶז:
 22 מְטַעִים – שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה טבעיות,
 23 וְשְׁכָלִים, – שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה שכליות, וְכִמּוֹ
 24 שֶׁכָּתוּב בְּ"עֵין חַיִּים": – עד כאן למדנו, שמקומן של נשמות
 25 הצדיקים, שעבודתם באהבה ויראה שכליות, הוא ב"עולם
 26 הבריאה"; ומקום המלאכים, שאהבתם ויראתם "טבעיות", הוא
 27 ב"עולם היצירה". להלן – תוסבר השייכות של אהבה ויראה
 28 שכליות, ל"עולם הבריאה", ושייכות אהבה ויראה טבעיות,
 29 ל"עולם היצירה". וְהַתְּהַבְּרָל שְׂבִינִיחָם – בין "עולם הבריאה"
 30 ל"עולם היצירה", הוא, כִּי בְּעוֹלָם הַיַּצִּירָה מְאִירוֹת שָׁם
 31 מְדוּתָיו שֶׁל אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא לְכַדָּן, – ולא בחינות
 32 חכמה-בינה-דעת של אין-סוף ברוך-הוא, שְׁתֵּן – המדות:
 33 אֲהָבָתוֹ וּפְחָדוֹ וְיִרְאָתוֹ כו', – אהבה, פחד ויראה, הן מדות

אליך לכאור"א בלבבך (דו"ר) - הוא לא רק שבכאור"א יש דו"ר, אלא שבכאור"א קרוב שיהי' דו"ר בתוקף כו' וגם לעשותו בתוקף כו'.
 כלומר: לכאורה אינו מובן: מדוע מתעכב כאן רבנו הזקן בענין עבודת המלאכים? הרי אין זה כלל ענינו של ספר ה"תניא", "ספר של
 בינונים", להסביר ענין עבודת המלאכים. ענינו של ספר ה"תניא" הוא להסביר את העבודה ששייכת לבני ישראל ולכל אחד מישראל.
 אלא הענין הוא, שהכוונה היא להדגיש את המעלה המעולה של עבודת קיום התורה והמצוות מתוך חיות של אהבה ויראה שכליות,
 שהיא למעלה אף מעבודת המלאכים וחיות הקודש. כך מובנים הדברים בפשטות. ואילו לאמיתו של דבר - ממשיך הרבי שליט"א -
 אפשר לומר, שרבנו הזקן מלמד אותנו בכך ענין נוסף: להדגיש מעלתם של אלה שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה טבעיות, מתוך
 האהבה המסותרת - דבר זה כבר נוגע באופן ממשית לתוכנו של "ספר של בינונים", שנקודתו ומטרתו הן להסביר כיצד "קרוב אליך",
 כיצד קרוב לכל אחד מישראל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", ברגשי הלב ובחיות של אהבת ה' ויראת ה': שאדם לא יטעה לחשוב
 שאהבתו ויראתו - אהבה ויראה טבעיות, אינן באותו תוקף כמו האהבה והיראה השכליות, וממילא ה"לעשותו" שלו, כלומר, קיומו
 תורה ומצוות, הבא מ"בלבבך", מהאהבה והיראה הטבעיות, אינו גם כן באותו תוקף - לכן מסביר כאן רבנו הזקן ומדגיש שעבודה
 זו של אהבה ויראה טבעיות היא עבודתם של המלאכים וחיות המרכבה. שמכאן מובן גדולתה ותוקפה של עבודה זו: אלא - זוהי
 עבודה של מדות ולא של מוחין, וממילא מובן, ש"קרוב אליך - בלבבך", שלכל אחד קרוב הענין של אהבה ויראה - לא זו בלבד
 שבכל אחד ואחד ישנן אהבה (מסותרת) ויראה. אלא שלגבי כל אחד ואחד "קרוב הדבר", שהאהבה והיראה תהיינה בתוקף, שכן,
 האהבה והיראה הטבעיות בבני ישראל הן על-דרך האהבה והיראה של המלאכים וחיות הקודש שבמרכבה, וממילא יכול גם ה"לעשותו"
 להיות בתוקף, שכל אחד מישראל יקיים תורה ומצוות בחיות וברגש פנימי של אהבת ה' ויראת ה'.

30 מן השכל וההתבוננות בגדלות ה' – מקומן ב"עולם הבריאה",
 31 שהוא "גן עדן העליון", כי "גן עדן התחתון" הוא ב"עולם
 32 היצירה", ר"גן עדן העליון" – ב"עולם הבריאה", וכפי הידוע,
 33 ענינו של "גן עדן" הוא, ש"יושבין ונהנין מזיו השכינה". תענוג זה
 34 בא מהבנתם והשגתם
 35 גדלות ה' – וזהו השכר
 36 עבור העבודה הקשורה
 37 בהשגה והתבוננות
 38 בגדלות ה'. להלן, מסביר
 39 רבנו הזקן, שבכך
 40 מתכוונים לאותן נשמות
 41 שהן במדרגת נשמה
 42 ממש – אלה שהשגתם
 43 הנעלה ביותר מתוארת
 44 כבחינת "מוחין דגדלות",
 45 ולא רק השגתם ושכלם יש
 46 להם שייכות ל"עולם

47 הבריאה", אלא גם מדותיהם, אהבתם ויראתם, יש להן שייכות
 48 ל"עולם הבריאה". כי, גם מדותיהן נכללות במוחין ובשכל
 49 שלהם, עד שכל עבודתם מתוארת כ"עבודת מוחין". ואילו,
 50 נשמות שהשגתם איננה נעלה כזו, הרי למרות שאהבתן ויראתן
 51 באות על ידי התבוננות ושכל, הרי זה רק שהשכל משמש לעורר
 52 וליצור את מדות האהבה והיראה, אבל עיקר עבודתן היא
 53 "עבודת המדות" – ולכן, שייכות נשמות אלו, ל"עולם היצירה",
 54 שהוא עולם המדות. ומכל-שכן שאותן נשמות שעבודתן היא
 55 מתוך "אהבה מסותרת" – המדות הטבעיות, שאינן באות מן
 56 השכל ומן המוחין, בודאי ובודאי שמקומן הוא ב"עולם היצירה",
 57 רק בזמנים מסויימים עולות גם נשמות אלו ב"גן עדן העליון",
 58 ב"עולם הבריאה".

1 מחנה מיכאל, היא תמיד מתוך אהבה להקב"ה. שכן, כאמור,
 2 ב"עולם היצירה" מאירות מדותיו של אי"סוף ברוך הוא, ולכן,
 3 גם עבודתם של הנבראים והמלאכים של "עולם היצירה", היא
 4 תמיד בענין המדות. **אָבֵל בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה מְאִירוֹת שָׁם**
 5 **חֻכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ**
 6 **שֶׁל אִי"סוֹף בְּרוּךְ-הוּא,**
 7 – בחינות חכמה-בינה
 8 דעת של "עולם
 9 האצילות", שְׁהֵן – חכמה-
 10 בינה-דעת, מְקוֹר הַמְדוֹת
 11 **וְאִם וְשֵׁרֶשׁ לָהֶן,** –
 12 למדות, כפי שלמדנו
 13 בפרק ג'. **וּבְדִיאָתָא**
 14 **בְּתִקּוּנִים** – וכמו שכתוב
 15 ב"תיקוני זוהר": **דְּאִימָא**
 16 **עֲלֵאָה** – ספירת "בינה"
 17 דאצילות, **מְקַנְנָא** –

18 מקננת ומאירה ב"עולם הבריאה", הנקרא "כורסיא", עולם
 19 הכסא, **בְּתֵלַת סְפִירָן בְּכִרְסֵיאָא, שְׁהוּא עוֹלָם הַבְּרִיאָה**. – ואלו
 20 הן חכמה-בינה-דעת שב"אצילות". **וְלָבָן** – מפני שב"עולם
 21 הבריאה" מאירות בחינות חכמה-בינה-דעת של אי"סוף, לכן
 22 **הוּא** – "עולם הבריאה", **מְדוֹר נְשָׁמוֹת הַצְּדִיקִים, עוֹבְדֵי ה'**
 23 **בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוֹ,** – ביראה ואהבה, **הַנְּמַשְׁכוֹת מִן הַבִּינָה וְדַעַת**
 24 **הַגְּדֹלָת אִי"סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, שְׁאֵהָבָה זֹו נִקְרָא "רְעוּתָא**
 25 **דְּלָבָא"**, – רצון שמן הלב, שנתעורר על ידי השכל, ושלא כמו
 26 הרצון שלמעלה מהשכל, **בְּנִזְכָּר לְעֵלִי, וּמִ"רְעוּתָא דְּלָבָא"**
 27 **נַעֲשֶׂה לְבוֹשׁ לְנִשְׁמָה בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, שְׁהוּא גֵן עַדְן הָעֲלִיּוֹן,**
 28 **בְּדִלְקָמֵן,** – כפי שיתבאר להלן, **וּכְמוֹ שְׁכָתוּב בְּזוֹהַר** – פרשת
 29 **וַיִּקְהַל**. – הרי, שהנשמות שעבודתם מתוך אהבה ויראה הבאות

יום שבת קודש ח' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נב, אך היינו דוקא... עד עמ' 104, מצוה עצמה:

73 ההשגה של אלה שהם בדרגה של "נשמה", כך שכל עבודתם
 74 מתוארת כ"עבודת המדות", כי גם המוחין שלהם שייכים
 75 למדות, בשמשם כמעוררי המדות. **וְכֵן שְׂאָר כָּל נְשָׁמוֹת**
 76 **יִשְׂרָאֵל שְׁעִבְדוּ אֶת ה' בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוֹ** – ביראה ואהבה,
 77 **הַמְסַתְּרוֹת כְּלָב בְּלָלוֹת**
 78 **יִשְׂרָאֵל** – ולא מתוך
 79 אהבה ויראה הבאות מן
 80 השכל – **אֵין עוֹלוֹת**
 81 **לְשָׁם,** – ל"גן עדן העליון"
 82 שב"עולם הבריאה", רק
 83 **בְּשִׁבְתָּ וְרָאִי-הַרְשָׁה לְבָר,**
 84 – שבת וראש חודש הם

85 הזמן לעליית כל העולמות, ככתוב (בסוף ספר ישעיה): "והיה
 86 מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו, יבוא כל בשר להשתחוות

59 **אָף** – מה שלמדנו, ש"מדור" נשמות הצדיקים, הוא ב"בריאה",
 60 **הֵינּוּ דְּיִקְרָא נְשָׁמוֹת מְמַש,** – ר"נשמה" היא הרי ענין השכל,
 61 כמו שכתוב: "ונשמת שדי תבינים", **שְׁהֵן בְּחִינַת מַחִין דְּגְדֹלוֹת**
 62 **אִי"סוֹף בְּרוּךְ-הוּא,** – השגתן היא באופן של "מוחין דגדלות",

63 שהן מבינות אלקות כמו
 64 שהוא, בלי לבושי השגה
 65 ובלי משלים של הסברה,
 66 ולכן עבודתן היא "עבודת
 67 המוחין", יש לה שייכות
 68 ל"עולם הבריאה", ול"גן
 69 עדן העליון" שב"עולם
 70 הבריאה". **אָבֵל בְּחִינַת**
 71 **הָרוּחַ שֶׁל הַצְּדִיקִים,** – שעבודתם היא עבודת ה"רוח", עבודת
 72 המדות. שכן, גם השגתם בגדלות ה', אינה מגיעה לאופן

ליקוטי אמרים

אך

היינו דווקא נשמות ממש שהן בחי' מוחין דגדלות
 א"ס ב"ה אבל בחי' הרוח של הצדיקים וכן שאר כל
 נשמות ישראל שעבדו את ה' בדחילו ורחימו המסותרות
 בלב כללוי ישראל אין עולות לשם רק בשבת ור"ח לבר

44 מהיראה שלהן, וּבִין בְּבַחֲנֵינָא "ועשה טוב" - לעשות מצוות
 45 ומעשים טובים כנגד הטבע והרצון של הנפש הבהמית, שהיא
 46 נפש של "סְטְרָא־אֲחָרָא". ענין ה"ועשה טוב" בא להן בעיקר
 47 מאהבתן להקב"ה, פְּנוּבְרָ לְעֵיל, וְהֵם - הנשמות בהיותן
 48 בעולם הזה, הֵיוּ בְּעָלֵי
 49 בְּחִירָה לְבַחַר בְּרַע חַס־
 50 וְשְׁלוֹם וּבְחִירוֹ בְּטוֹב,
 51 לְאֲכַפְיָא לְסְטְרָא־אֲחָרָא
 52 - לכפות את ה"סטרא-
 53 אחרא", לְאֲסַתְלָקָא
 54 יְקָרָא דְקָדְשָׁא־בְרִירָא
 55 הוּא כּוֹ, - שיתרומם
 56 כבודו של הקב"ה,
 57 כביכול, בכל העולמות,
 58 פְּיִתְרוֹן הָאוּר כּוֹ, -
 59 כיתרון האור הבא מן
 60 החושך דוקא, שכן על ידי
 61 שבירתן את החושך של
 62 ה"סְטְרָא־אֲחָרָא", המשיכו
 63 יתרון באור הקדושה,
 64 פְּנוּבְרָ לְעֵיל. - הרי,
 65 למרות שהאהבה ויראה, באותן נשמות, היו טבעיות ולא
 66 שכליות, אך, כיון שקיומן תורה ומצוות באהבתן ויראתן, בא
 67 להן על ידי בחירה, לכן עבודתן היא למעלה מעבודתם של
 68 המלאכים שאינם בעלי בחירה. ומכאן זכותן לעלות, בזמנים
 69 מסויימים, ב"גן עדן העליון", דבר שאין המלאכים זוכים לו.
 70 להלן, יסביר רבנו הזקן, שמה שלמדנו שמקומן של הנשמות
 71 בעלות האהבה והיראה השכליות, הוא בעולם הבריאה,
 72 ומקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה הטבעיות, הוא
 73 בעולם היצירה - מדובר ביחס לנשמות עצמן. ואילו, התורה
 74 והעבודה של הנשמות, נכללות בעשר הספירות, של העולם בו
 75 עלו אותה תורה ואותה עבודה. עשר הספירות הן אלקות, ועל
 76 ידי העליה בעשר הספירות של העולם - הן מתאחדות באיך
 77 סוף ב"ה ממש. ואילו מקומן של הנשמות הוא ב"היכלות" של
 78 העולמות, שהם ענין של "עולם" ולא של אלקות, ותענוגן הוא
 79 מזיו השכינה בלבד של אותו עולם - כלומר: מתגלה לאותן
 80 נשמות "זיו" מהתורה שהן למדו ומהמצוות שהן קיימו בהיותן
 81 למטה בעולם הזה. והן מבינות אותו "זיו" בהשגה אמיתית, הן
 82 מבינות את מהות האהבה, וזה יוצר בהן את התענוג הנפלא של
 83 "גן עדן". ובלשון ה"תניא": וְהֵנָּה, כָּל זֶה הוּא בְּמִדּוֹר הַנְּשָׁמוֹת
 84 וּמְקוֹם עֲמִידָתָן, - לפעמים במקום שלמעלה ממקום עמידתן
 85 הקבוע - כמו בשעת עלייתן ב"עולם הבריאה" בימי שבתות
 86 וראשי חודשים. ובלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מקום עמידתן

1 וגו' - בזמנים אלה עולות גם נשמות אלו ל"גן עדן העליון",
 2 דְרַךְ הַעֲמוּד שְׁמִנְיָ עֲדוֹן הַתַּחְתּוֹן לְגַן עֲדוֹן הָעֲלִיּוֹן, שְׁהוּא
 3 עוֹלָם הַבְּרִיאָה הַנִּקְרָא גִּן־עֲדוֹן הָעֲלִיּוֹן, לְהַתְעַנֵּג עַל ה'
 4 וְלַהֲנִיחַ מִזְיוֹ הַשְּׂכִינָה, - התענוג וההנאה מאלקות הם בעיקר
 5 ב"גן־עדן העליון"
 6 שב"עולם הבריאה" -
 7 עולם ההשגה. שכן,
 8 התענוג שיש לנשמה
 9 מאלקות, בא מההשגה
 10 והבנתה אלקות, עד כמה
 11 שאפשר להשיג - ; בִּי אֵין
 12 הַנְּאָה וְתַעֲנוּג לְשִׁכְלָא
 13 נִבְרָא אֱלֹא בְּמָה
 14 שְׁמִשְׁכִּיל וּמִבִּין וְיִוֹדַע
 15 וּמִשִּׁיג בְּשִׁכְלוֹ וּבִינָתוֹ, -
 16 "משכיל", "מבין", "יודע"
 17 - מכוונות לכוחות חכמה
 18 בינה־דעת, מֵה שְׁאֲפָשֶׁר
 19 לוֹ לְהִבִּין וְלְהִשִּׁיג מְאוּר
 20 אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא, -
 21 ומה שנשמות אלו מבינות
 22 בשכל ומשיגות אור אין־סוף ברוך־הוא ב"גן־עדן העליון"
 23 שב"עולם הבריאה", בא: עֲלֵי־יְדֵי חֲכָמָתוֹ וּבִינָתוֹ יִתְבַרַךְ - על
 24 ידי ספירות ה"חכמה" וה"בינה" של "עולם האצילות", הנקראות
 25 חכמתו ובינתו, הַמְאִירוֹת שֵׁם פְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה. - ב"עולם
 26 הבריאה" מאירות, כאמור, ספירות "חכמה" ו"בינה" ד"אצילות",
 27 ולכן הנשמות שב"גן עדן העליון" מבינות ומשיגות אור אין סוף
 28 ברוך הוא, ומזה בא ה"תענוג" שלהן, ובשבת וראש חודש עולות
 29 גם שאר הנשמות ל"גן עדן העליון", כדי שגם הן יהיה להן
 30 התענוג הבא מההשגה. וְמֵה שְׁזוֹכוֹת נְשָׁמוֹת אֵלוֹ - שעברו את
 31 השי"ת מתוך מדות אהבה ויראה טבעיות, לְעֵלוֹת לְמַעְלָה
 32 מֵהַמְּלָאכִים, - מקומם של המלאכים הוא, כאמור, ב"עולם
 33 היצירה", בגלל עבודתם במדות טבעיות, ואין אנו אומרים
 34 שאי־פעם הם עולים ל"עולם הבריאה" - אֵף שְׁעָבְדוּ - אותן
 35 נשמות, בְּדַחֲלוֹ וְרַחֲמוֹ - ביראה ואהבה, מְבַעֲיִים לְבַד, -
 36 באותו סוג אהבה ויראה טבעיות כמו המלאכים - מדוע, איפוא,
 37 ביחס לנשמות אלו, אנו אומרים שהן עולות בזמנים מיוחדים
 38 ל"עולם הבריאה"? אלא - הֵינֵנּוּ, מִפְּנֵי שְׁעֵלֵי־יְדֵי דַחֲלוֹ וְרַחֲמוֹ
 39 שְׁלָהֶם - יראה ואהבה של אותן נשמות, אֲתַכְפִּיא - נכפתה,
 40 סְטְרָא־אֲחָרָא הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוּפָם, בִּין בְּבַחֲנֵינָא "סוּר מְרַע" -
 41 להימנע מלעשות רע, ועל ידי כך, לְכַבֵּשׁ הַתַּאֲוֹת וְלִשְׁבֶּרָן, -
 42 התאוה נשברת כשלא נותנים לה לבוא לידי פועל במעשה,
 43 בדיבור או אפילו במחשבה של עבירה - דבר שבא כתוצאה

ליקוטי אמרים

דרך העמוד שמג"ע התחתון לג"ע העליון שהוא עולם הבריאה הנקרא ג"ע העליון להתענג על ה' ולהינות מזיו השכינה כי אין הנאה ותענוג לשכל נברא אלא כמה שמשכיל ומבין ויודע ומשיג בשכלו ובינתו מה שאפשר לו להבין ולהשיג מאור א"ס ב"ה ע"י חכמתו ובינתו ית' המאירות שם בעולם הבריאה ומה שזוכות נשמות אלו לעלות למעלה מהמלאכים אף שעברו בדחילו ורחימו טבעיים לכד היינו מפני שע"י דחילו ורחימו שלהם אתכפיא ס"א המלוכשת בגופם בין בבחי' סור מרע לכבוש התאוות ולשברן ובין בבחי' ועשה טוב כנ"ל והם היו בעלי בחירה לבחור ברע ח"ו ובחרו בטוב לאכפיא לס"א לאסתלקא יקרא דקב"ה כו' כיתרון האור כו' כנ"ל והנה כל זה הוא במדור הנשמות ומקום עמידתן אך תורתן ועבודתן נכללות

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה איך אפשרית שייכות בין חי (געה"ת) ומדבר (געה"ע) אלא שהוא ע"י עמוד (ומזה גם ראי' דעכצ"ל דאף שהן ב' מדריגות אפשרית עלי' כו'). כלומר: דברי רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד", מסלקות קושי שיש להקשות לכאורה, כיצד אפשרית העליה מ"חי" (גן עדן התחתון) ל"מדבר" (גן עדן העליון) - ואומר רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד"; ומכאן גם ראייה שמן ההכרח לומר שאם כי הן שתי מדריגות - אפשרית העליה מאחת לשנייה.

46 והתענוג הוא השכר של קיום התורה והמצוות. מכאן אפשר
47 להבין גדלותה ויקרותה של מצוה שיהודי מקיים בעולם הזה,
48 ושל לימודו תורה ועבודתו את הקב"ה – אם מזיו והארה בלבד
49 של תורה ועבודה, יש לנשמה תענוג נפלא כזה בגן עדן! גדלות
50 התענוג אנו למדים ממה

51 שחכמינו ז"ל אומרים
52 בנוגע ל"אחר", שמוטב
53 שידונו אותו בגיהנום, כדי
54 שיוכל לבוא ל"עלמא
55 דאתי", לעולם הבא –
56 לשכר של "גן עדן".
57 כלומר: כדאים כל יסורי
58 גיהנום (עליהם אומר
59 הרמב"ן שכל יסורי איוב
60 במשך שבעים שנה, אין
61 להם ערך כלל ליסורי
62 הנפש בגיהנום אפילו
63 שעה אחת (וכדלקמן

64 "אגרת התשובה" פרק י"ב)), ובלבד שיוכלו לאחר מכן להגיע
65 לתענוג הנפלא שב"גן עדן". וכאמור, מתבטא תענוג זה בכך,
66 שהנשמה נהנית מ"זיו" ו"הארה" של התורה והעבודה. שכן, את
67 עצם התורה והמצוה לא היה בכוח הנשמה לקלוט ב"גן עדן",
68 היא היתה מתבטלת לגמרי לעומתן. ה"עצם" של התורה
69 והמצוות שהנשמה קיימה בעולם הזה, יתגלה רק לעתיד לבוא.
70 ב"גן עדן" מאיר, כאמור, זיו והארה בלבד. בכך מובן מאמר
71 חכמינו ז"ל⁵: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם
72 הזה מכל חיי העולם הבא", כי בעולם הבא, ב"גן עדן", נהנית
73 הנשמה מזיו והארה בלבד של תורתה ועבודתה. ואילו, בהיותה
74 בעולם הזה, יש לה את ה"עצם" של התורה והעבודה, שעל ידו
75 היא מתאחדת עם הקב"ה עצמו. המעלה שבגן עדן מתבטאת רק
76 בכך ששם היא קולטת את ה"זיו" בהשגה אמיתית, היא משיגה
77 שם את מהותו של הזיו – והשגת המהות של אלקות, גורמת
78 תענוג נפלא. זהו פירוש מאמר חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת של
79 קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה" – כולל, קורת הרוח
80 מהתורה והעבודה בעולם הזה – שכן, קורת הרוח והתענוג
81 האמיתי קיים ב"גן עדן" דוקא, שם הנשמה משיגה ומבינה
82 אלקות בהשגת המהות. אחרי שרבנו הזקן הסביר, ש"עולם
83 הבריאה" הוא מקום הנשמות שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה
84 שכליות, ו"עולם היצירה" – מקום הנשמות שעבודתן היא מתוך
85 אהבה ויראה טבעיות – הוא ממשיך להסביר ש"עולם
86 האצילות" הוא מקום הנשמות של צדיקים גדולים שעבודתם
87 למעלה גם מאהבה ויראה שכליות. עבודתם של אותם צדיקים
88 היא בבחינת "מרכבה", שכל עניניהם היו בתכלית הביטול
89 להקב"ה, ולא היה קיים בהם רצון אחר כלל, אלא מה שהוא
90 רצון העליון בלבד.

1 – שזהו לפעמים לא במדורן (וכמו בשבת ור"ח דעולות לבריאה
2 אף שמדורן ביצירה)". אף תורתן ועבודתן נכללות במש
3 בעשר ספירות, שהן – עשר הספירות, פְּחִינַת אֱלֹהוֹת, ואור
4 אֵינְסוֹף מְתַיַחַד פְּהֵן – בעשר הספירות, בְּתַכְלִית הַיְחוד; –
5 האור האין־סופי המאיר
6 בעולם, מתאחד עם
7 הספירות של אותו עולם
8 בתכלית היחוד; וְהֵינּוּ –
9 מה שאנו אומרים
10 שהתורה והעבודה עולות
11 ונכללות בעשר הספירות,
12 הרי זה בעשר ספירות
13 דְּבְרִיאָה עֲלִיּוֹתֵי דְחִילו
14 וְרַחֲמוֹ שְׁכָלִיִּים, – יראה
15 ואהבה שכליות.
16 כשהתורה והעבודה
17 נעשות מתוך אהבה
18 ויראה שכליות, הן

19 נכללות אז בעשר הספירות של "עולם הבריאה", וְבְעֵשֶׂר
20 סְפִירוֹת דִּיצִירָה עֲלִיּוֹתֵי דְחִילו וְרַחֲמוֹ מְבַעֲיִים; – יראה
21 ואהבה טבעיות, כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה
22 טבעיות, הן נכללות אז בעשר הספירות של "עולם היצירה",
23 וּבְתוֹכָן מְלַבְּשׁוֹת עֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת וּמִיְחודוֹת פְּהֵן
24 בְּתַכְלִית, – עשר הספירות של "עולם האצילות", מתלבשות
25 ומתאחדות בתכלית, בעשר ספירות "עולם הבריאה", ועל ידן
26 גם בעשר ספירות "עולם היצירה", וְסְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת
27 מִיְחודוֹת בְּתַכְלִית בְּמַאֲצִילֵן אֵינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא. – שהאציל
28 וגילה את עשר ספירות "עולם האצילות" – כמו שאומרים לגבי
29 נבראים ובוראם, כך אומרים לגבי נאצלים ומאצילים – שעשר
30 ספירות "עולם האצילות" מאחדות בתכלית עם מאצילן, הרי,
31 שהתורה והעבודה של הנשמות בהיותן בעולם הזה, על ידי שהן
32 נכללות בעשר ספירות "עולם היצירה", או "עולם הבריאה" –
33 הן מתאחדות עם האין־סוף ברוך הוא. מְהִישָׁאֵין־כֵּן הַנְּשָׁמוֹת,
34 – כשלעצמן, ולא תורתן ועבודתן, אֵינְן נְכַלְלוֹת בְּאֱלֹהוֹת
35 דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת, אֲלֵא עוֹמְדוֹת בְּהִיבְלוֹת וּמְדוּרֵין דְּבְרִיאָה
36 או יְצִירָה, – "היכלות" ו"מדורים" הם ענין של "עולם" ו"יש",
37 ואינם בבחינת ביטול והתאחדות כמו הספירות, וְנִהְיִין –
38 הנשמות, מְזִיו הַשְּׂכִינָה, הוא אור אֵינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא
39 מְיַחַד בְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה או יְצִירָה, – "זיו השכינה"
40 ממנו הן "נהגין" – הוא אור אין סוף ברוך הוא המאחד בעשר
41 ספירות "עולם הבריאה" או בעשר ספירות "עולם היצירה",
42 וְהוּא זִיו תוֹרַתְן וְעוֹבְדוֹתְן מְבַשֵּׁשׁ – הזיו של תורתן ועבודתן של
43 אותן נשמות, [עֵינֵן זְהַר וְיִקְהַל דָּף רֵין], כִּי שְׂכַר מְצוּהָ – היא
44 מְצוּהָ עֲצֻמָּה: – שמהתורה והמצוות שאדם קיים, ושמאחדות
45 עם אין סוף ברוך הוא, נמשך ומתגלה "זיו", לנשמה בגן עדן –

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום כיומו מ"ב נשיאים. וכיום י"ג זאת הנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהי רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום ראשון, ב' ניסן

ביום השני הקריב נתנאל בן-צוּעַר נְשִׂיא יִשְׁשַׁבֵּר: הִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ קִעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קִמְרַת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתָדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעַר:

יום שני ג' ניסן

ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן-חֶלֶן: קֶרְבָּנוֹ קִעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קִמְרַת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתָדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן אֱלִיאָב בֶּן־חֶלֶן:

יום שלישי, ד' ניסן

ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליצור בן־שְׁדִיאוֹר: קֶרְבָּנוֹ קִעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קִמְרַת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בְּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתָדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן אֱלִיצוֹר בֶּן־שְׁדִיאוֹר:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בתסודך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפריים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכניס ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים זולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שלישי ד' ניסן
ראובן

ליום שני ג' ניסן
זבולן

ליום ראשון ב' ניסן
יששבבר

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אני יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשות זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

יום רביעי, ה' ניסן

ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמיאל בן-צורישידי: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן שלמיאל בן-צורישידי:

יום חמישי, ו' ניסן

ביום הששי נשיא לבני גד אליסף בן-דעואל: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליסף בן-דעואל:

יום שישי, ז' ניסן

ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן-עמיהוד: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אלישמע בן-עמיהוד:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בתסודך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שישי ז' ניסן
אפרים

ליום חמישי ו' ניסן
גד

ליום רביעי ה' ניסן
שמעון

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאורו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות תכלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך ובקראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

שבת קודש, ח' ניסן

ביום השמיני נשיא לבני מנשה ומליאל בן-פדהצור: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן ומליאל בן-פדהצור:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשפחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבונו של עולם, תבנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים זולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שבת קודש ח' ניסן

מנשה

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרעי זרעי מעתה ועד עולם אמן:

המשך ביאור למסכת כתובות ליום רביעי עמ' א

<p>10 את כל נכסיו, גובה אף ממשועבדים. דאי משנתינו כרבי מאיר,
11 האמר, אחריות לאו מעות סופר הוא, ואם לא נכתבה האחריות
12 בשטר הכתובה, אין האשה גובה ממשועבדים. ומבאר הגמרא
13 היכן נחלקו בזה רבי מאיר ורבי יהודה: דתנן (ב"מ יב), מצא אדם
14 בשוק שפרי חוב, ואינו יודע אם אבדו ללוה אחר שפרעם ועליו
15 להשיבם לו, או שאבדו מהמלוה ואינם פרועים עדיין ועליו
16 להשיבם למלוה, והלוה מודה שעדיין לא פרעו ונפלו מהמלוה,
17 הדין הוא שאם</p> | <p>1 מאתים זוז, ולא כתב לה כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתיה,
2 תיב לתת לה מאתים זוז מכל נכסיו, מפני שהוא תנאי בית דין.
3 וסברה הגמרא שתוכל לגבות כתובתה אף מהלקוחות, אם ימכור
4 הבעל את נכסיו, כאילו הם כתובים בשטר הכתובה, ואם כן, אהאן
5 – באנו בסיפא לדעת רבי יהודה, האמר, אחריות מעות סופר הוא
6 – אם לא נכתבה בשטר 'אחריות', שיוכל המלוה לגבות את חובו
7 מנכסים משועבדים שביד הלקוחות, זו טעות של הסופר ששכח
8 לכתוב כן, אך ודאי בכל שטר דעת המלוה והלוה שתהיה
9 אחריות, וזהו כמשמעות משנתינו שאף אם לא שעבד לה בפירוש</p> |
|---|---|

המשך ביאור למסכת כתובות ליום חמישי עמ' א

<p>9 הגמרא מבררת מה שיעור הממון שעל הבעל להוציא כדי לפדות
10 את אשתו, וכן כמה פעמים עליו לפדותה: תנו רבנן, נשפית והיו
11 מבקשין ממנו אפילו עד עשרה בדיקה – עד עשרה פעמים של
12 שוויה האמיתי, פעם ראשונה פודה – חייב לפדותה, מכאן ואילך,
13 אם רצה פודה, ואפילו ביותר משוויה, רצה, אינו פודה כלל, אפילו
14 בכדי דמיה, משום שרק פדיון אחד תיקנו לה חכמים ולא יותר
15 מכך. רבן שמעון בן גמליאל חולק ואמר,</p> | <p>1 בי הא מתניתא – אין הלכה כברייתא זו, אלא בי הא דתניא – כמו
2 ששנינו כברייתא אחרת, נשפית לאתר מיתת בעלה, אין התומין
3 תיבין לפדותה, ולא עוד, אלא אפילו נשפית בחיי בעלה וידע בכך,
4 ואחר כך מת בעלה, אין התומין תיבין לפדותה, שכיון שמת אין
5 אני קורא בה – אין יכול להתקיים התנאי 'ואותבינה לאניתו' –
6 אשיבך להיות אשתי, וכיון שחייב הפדיה תלוי בקיום תנאי זה,
7 לאחר מיתתו שאינו יכול לקיים את התנאי אין כלל חיוב פדיון,
8 ואף אם הכיר בה אין היורשים חייבים בפדייתה.</p> |
|--|--|

יום ראשון

יום רביעי

ב ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, רביעי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: והנה שכר . . . 106 קדם ה'.

הלולא של כבוד קדשת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]. נסתלק אור ליום א, ב ניסן שנת תר"ף ברוסטוב, ושם מנוחתו-כבוד.

מאמר הראשון אשר אמרו ברבים, אחרי הסתלקות אביו: ביום השני דחג הסכות תרמ"ג, ומתחיל "כתר יתנו לך כו'". מאמר - ברבים - האחרון בהיותו בעלמא דין - בסעודת פורים תר"ף, ומתחיל "ראשית גוים עמלק גו' קץ שם לחשף".

יום שני

יום חמישי

ג ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, חמישי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.
תניא: והיינו אפילו . . . 106 כמ"ש לקמן.

משעורי אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: בכל יום פרשה חמש עם פרוש רש"י. אמירת תנ"ך בעל-פה: פרק אחד מתורה, וכן מנביאים, וכן מכתובים. פרק אחד משניות. שעור גמרא לעיוני - ב' דפים לשבוע, שעור למגורס - ג' דפים ליום. שעור בירושלמי. גם שעור - לא בכל יום - בפוסקים. במשך השנה היה מסים כל ה'מדרש רבה': לזה בסדרות הארכות ופורע בקצרות.

יום שלישי

יום ששי

ד ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, ששי עם פירש"י.
תהלים: כג"כח.
תניא: וכשעוסק . . . כמ"ש בזהר.

עבודת בעלי עסקים מתחלקת לשני סעיפים עקרים:

(א) העבודה עם עצמו. בעת עסקו ממש בשעה הפנויה, בישוב בחנות וכדומה, ילמד משנה משניות, פרק תניא, ויהיה לו איזה דברי תורה, כמו חמש משניות תהלים תניא, שיהיה בקי בהם בעל-פה, למען שיוכל לחזור עליהם בהלכו ברחוב, בשוק וכדומה.

(ב) העבודה עם זלזול. בעת הדבור בעניני עסק, יסבב הדבור לספר איזה ספור תכני, ולמצא עלה וסבה לעורר על דבר למוד וכיוצא בזה.

יום רביעי

שבת

ה ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, שביעי עם פירש"י.
תהלים: כט"לד.
תניא: פרק מ. אך . . . נה באריכות.

ברצ'ה דברכת המזון אומרים "בעל הישועות" - בית הגושה, "ובצל הנחמות" - בית רפנויה.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר במאמר רבותינו זכונם-לברכה "לא מקומו של אדם מכבודו, אלא אדם מכבד את מקומו", כבוד יש בו שני פרושים: לשון כבדא, כמאמר רבותינו זכונם לברכה "כבד לב פרעה - נעשה לבו ככבד", ולשון כבוד, גלוי אור מקיף נעלה. וזהו "לא מקומו של אדם מכבודו", כלומר מקררו, אלא "אדם מכבד את מקומו", שנתן לו כח ועז להאיר

את מקומו באור תורה ועבודה. כשם דבירידת הנשמה בגוף "משביעים אותו תהא צדיק", דשבועה זו הוא ענין השבע בכחות נעלים שתוכל להשלים כונת ירידתה, הנה פן הוא בכל אדם ואדם במקום שהוא.

ה'תש"ג	ו ניסן	יום ראשון	יום חמישי
		שיעורים. חומש: מצורע, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: להלח. תניא: הגהה (ושם . . . 110 רצון זו).	
		הנסיון הראה, אשר כשממעטים בחקירות, ועובדים בסדר ובתקף על פי הנעימות של תורה, ימין מקרבת ושמאל דוחה, אזי פועלים בודאי, ובפרט בענינים העקרים מעקרי הדת.	

ה'תש"ג	ז ניסן	יום שני	יום שישי
		שיעורים. חומש: מצורע, שני עם פירש"י. תהלים: לט"מג. תניא: ובוה יובן . . . 110 בר"מ.	
		גוסס "ויהי בנסע": וכרצון כל צמד בית ישראל. כנוי משפחה של רבנו הזקן: ברוכאוויטש. כנוי משפחה של בנו אדמו"ר האמצעי: שניאורי. כנוי משפחה של ה"צמח צדק": שניאורסאהן.	

ה'תש"ג	ח ניסן	יום שלישי	שבת קודש
		שיעורים. חומש: מצורע, שלישי עם פירש"י. תהלים: מד"מת. תניא: כי כמו . . . נו בפע"ח.	
		כל נשמה יש לה עבודה פרטית במחין ומדות כפי טבעה וענינה. וכתיב "מאיבי תחכמני", מההטיות הרעות שמרגיש במדותיו הטבעיות, מזה מתחכם ויודע איך לכלכל תקון מדותיו ושעבוד הכחות שלו בעבודת ה' יתברך.	

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שלא חסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

יין הגוי - מתי מותר בהנאה?

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ה

בהנאה, ומשמע שאם יחסר משבע המצוות ויקבל עליו רק שש מצוות (ובכלל זה איסור ע"ז) עדיין יינו אסור בהנאה. וצריך להבין: מדוע יגרע מגוי שאינו עובד ע"ז ולא קיבל על עצמו את שאר המצוות, שיינו מותר בהנאה? וביאר הכסף משנה:

א. גוי שהאומה שלו מוחזקת שאינה עובדת ע"ז יינו מותר בהנאה, אבל אם כל האומה עובדת ע"ז, אף שהיחיד קיבל על עצמו לא לעבוד, לא יצא מכלל האומה עד שיקבל על עצמו שבע מצוות בני נח. ולכן דייק הרמב"ם וכתב רק "גוי שאינו עובד ע"ז נגון אלו הישמעאלים" שכל האומה מוחזקת שאינה עובדת ע"ז - יינן מותר בהנאה.

ב. גם גוי יחיד המוחזק שאינו עובד ע"ז, אף שאומתו עובדת, יינו מותר בהנאה אפילו אם אינו מקיים שאר מצוות בני נח. והרמב"ם שהזכיר גר תושב (שקיבל עליו שבע מצוות) אין כוונתו שרק אם קיבל עליו שבע מצוות יינו מותר בהנאה, אלא אדרבה שגם אם קיבל עליו שבע מצוות, יינו אסור בשתיה.

הלכות מאכלות אסורות פרק יא, הלכה ז: גר תושב, והוא שקבל עליו שבע מצוות כמו שבארנו - יינו אסור בשתיה ומתיר בהנהגה... וכן כל עובד בוכבים ומזלות שאינו עובד עבודת בוכבים ומזלות, כגון אלו הישמעאלים - יינן אסור בשתיה ומתיר בהנהגה.

יין הגויים ('סתם יינם') אסור בהנאה מגזירת חכמים כמו יין שנתנסך (לעיל ה"א), אבל יין של גוי שאינו עובד עבודה-זרה מותר בהנאה ואסור רק בשתיה.

ובטעם הדבר כתב הרשב"א (תורת הבית, בית היי ש"א, הובא בכסף משנה):

בתחילה אסרו חכמים סתם יינם משום בנותיהם ("שהיין בויער בו ומביא לידי בנותיהן" - רש"י ע"ז לו, ב) ולא אסרוהו בהנאה אלא בשתיה, ובית דין שאחריהם הוסיפו וגזרו איסור הנאה מחשש שמא ניסך בו, כי היו רגילים לנסך לעבודה-זרה. ואם כן, כגוי שאינו עובד ע"ז נותרה רק הגזירה הראשונה לאסור בשתיה בלבד.

ואם כן יש לדייק בדברי הרמב"ם "גר תושב, והוא שקיבל עליו שבע מצוות .. יינו אסור בשתיה ומותר

חמץ בפסח - הוא דבר שיש לו מתירין?

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ה

בהיתר נחשבת לתערובת מין בשאינו מינו. אך ה'מרדכי' (פסחים פ"ג סי' תקע"א) סובר שחמץ בפסח אינו בכלל 'דבר שיש לו מתירין', כי אף שמותר לאחר הפסח, יחזור לאיסורו בפסח בשנה הבאה.

וכתבו האחרונים (תורת חסד א"ח סי' יט. ערוך השלחן יו"ד סי' ק"ב סכ"ו) שענין זה - שהיתר החזור לאיסור נקרא דבר שיש לו מתירין - תלוי בשני הטעמים מדוע 'דבר שיש לו מתירין' אוסר במשהו:

לדעת רש"י, שהטעם הוא משום ש"עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר" חמץ בפסח נחשב כ'דבר שיש לו מתירין', כי מה בכך שיחזור לאיסור בשנה הבאה, הרי יכול לאכלו במשך כל השנה קודם שיחזור לאיסורו. ואילו לדעת הר"ן ש'דבר שיש לו מתירין' שנתערב דומה לתערובת מין במינו - כיון שחזור לאיסורו ולא יישאר תמיד בהיתרו, אינו נחשב כ'דבר שיש לו מתירין', כי אינו דומה להיתר ונחשב כמין בשאינו מינו ובטלים.

לפי זה, הרמב"ם הסובר שחמץ בפסח נחשב 'דבר שיש לו מתירין' יסבור כרש"י, וגם אם החמץ חוזר לאיסור חל עליו דין 'דבר שיש לו מתירין'.

הלכות מאכלות אסורות פרק טו, הלכה ט: חמץ בפסח... ; לפי שאין התערבות אסורה לעולם, שחריו לאחר הפסח תהיה כל התערבות מתירה... לפיכך אוסר בכל שהוא.

גם הרמב"ן סובר כי מאחר שחמץ אחר הפסח מותר מן התורה, הרי הוא 'דבר שיש לו מתירין' שאם נתערב אוסר במשהו. ואף שחכמים קנסו ואסרו חמץ שעבר עליו הפסח, כי עברו עליו ביביל יראה, מכל-מקום נחשב 'דבר שיש לו מתירין', כי חכמים שאסרו דבר שיש לו מתירין במשהו, לא באו להקל על העבריינין, אלא להחמיר עליו (מלחמות ה' פסחים ז, ב דפי הרי"ף).

ושני טעמים נאמרו מדוע החמירו חכמים ש'דבר שיש לו מתירין' אוסר במשהו:

רש"י (ביצה ג, ד ד"ה אפילו) כתב: "אף על גב דמדאורייתא חד בתרי בטיל... אחמור רבנן, הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן, לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול". כלומר, עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

והר"ן (נדרים נב, א, ד"ה וקשיא) מבאר: כיון שהאיסור עתיד להיות מותר וגם התערובת בה הוא מעורב מותרת, הרי זה דומה ל'מין במינו' שאינו בטל, ורק תערובת של איסור

אסיפת דגים וחגבים

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ה

אסיפת דגים פשוטת כקר וצאן. וכתבנים נאמר: אסף החסיל - באסיפה לברכה.

הגמרא (חולין כו, ב) שואלת: אם כוונת הפסוק "דגי הים

הלכות שחיטה פרק א, הלכה ג: דגים וחגבים - אינן צריכים שחיטה, אלא אסיפתן היא המתרת אותן. הרי הוא אומר: הצאן וקר וישחמו... אם את כל דגי הים ואסף להם...

כוונת הגמרא שבדגים כתוב 'אסיפה' במקום שמוזכרת 'שחיטה' היא שה'אסיפה' כתובה ביחס להיתרם, כמו השחיטה האמורה בצאן ובקר השחיטה המתירה אותם, אבל הפסוק 'ויאספו את השליו' הוא תיאור מעשה שהיה ואינו מציין היתר, ולכן אינו מלמד על פטור מחיוב שחיטה. ואילו הפסוק 'אוסף החסיל' – לדעת הרמב"ם – כן בא להשמיע היתר כדרשת הגמרא (סנהדרין צד, ב): "ואוסף שללכם – אוסף החסיל, אמר להם נביא לישראל אספו שללכם", היינו שיקחו את הכסף הנשאר מחיל שנחריב (רש"י). ואף שבכסף מעורב ממון שבזו מעשרת השבטים ויש בו חשש גזל – הרי זה 'כאוסף החסיל', כי "ממונם של ישראל כיון שנפל ביד עכו"ם – מיד טהרו". ואם כן, הפסוק "אוסף החסיל" אינו סיפור, אלא מדבר בהיתר החסיל, בדומה ל'אסיפה' הכתובה בדגים.

יאסף להם" היא שדי באסיפתם מן המים ואין צורך בשחיטה, מדוע השליו טעון שחיטה, והרי נאמר בו "ויאספו את השליו" (במדבר יא, לב) ? ומתוצאת: "התם לא כתיבה 'אסיפה' במקום 'שחיטה' דאחריני, הכא כתיבה 'אסיפה' במקום 'שחיטה' דאחריני". כלומר, כאשר התורה כותבת "הצאן והבקר ישחט" ובאותו פסוק כותבת בדגים 'אסיפה' במקום 'שחיטה' – הדבר מלמד שדי לדגים ב'אסיפה' ואינם צריכים שחיטה, אך כאשר נאמר "ויאספו את השליו" שלא ביחס לשחיטה במין אחר, אין ה'אסיפה' שוללת את הצורך בשחיטה. והקשה ה'כסף משנה': אם כן, כיצד למד הרמב"ם מהפסוק "אוסף החסיל" שחגבים אינם צריכים שחיטה, והרי הכתוב לא מדבר ביחס ל'שחיטה' בבהמה? ומבאר ה'דעת כהן' (סי"ב):

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ה

שחיטת הגוי

פסולה מן התורה גם אם אינו עובד ע"ז, והגדר שהוסיפו חכמים הוא, שפסלו שחיטת כותים, שבתחילה היתה שחיטתם מותרת כשישראל עומד על גביו, וגזרו לפסול את שחיטתם כמבואר בגמרא (חולין ו, א). ומדברי הרמב"ם ששחיטת הגוי "נבלה ולוקה על אכילתה מן התורה", דייק ה'פרי חדש' (יו"ד שם ס"ק א) שהיא נבלה מן התורה לא רק לאיסור אכילה אלא אף לטומאה. והקשה, שאם כן הדברים סותרים לדברי הרמב"ם בהלכות אבות הטומאות (פ"ב ה'): "טומאת נבלה של שחיטת גוי, אף שעובד ע"ז, אינה אלא מדרבנן, שהרי טומאת ע"ז וטומאת תקרובת ע"ז היא מדבריהם!"

ומבאר ה'תבואות שור' (יו"ד שם ס"ק א):

הרמב"ם כאן כתב ששחיטת הגוי נבילה, ולא פירט האם טומאתה מן התורה או מדרבנן, אך בהלכות 'אבות הטומאות' (שם מקומו) מפרט ששחיטת הגוי נבילה רק מדרבנן "ואף שהיא אסורה באכילה דין תורה? לא כל האסור באכילה – מטמא, שהרי הטריפה אסורה וטהורה!" ומדוע אם כן לוקים על אכילתה מן התורה? מבאר ה'תבואות שור' שחיוב המלקות על אכילתה הוא משום איסור תקרובת ע"ז ולא משום נבילה.

הלכות שחיטה פרק ד, הלכות יא"ב: עובד בוכבים ששחט, אף על פי ששחט בפני ישראל... שחיטתו נבלה, ולוקה על אכילתה מן התורה. שנאמר: וקרא לך ואכלת מוכחו. מאחר שהזהיר שמה יאכל מוכחו, אתה למד שזבחו אסור... ונדר גדול נדרו בדרך, שאפילו עובד בוכבים שאינו עובד עבודה זרה - שחיטתו נבלה.

התוספות (חולין ג, ב ד"ה קסבר) והרא"ש (שם סי' ב) כתבו ששחיטת גוי פסולה לפי שאינו בתורת זביחה, שנאמר (דברים יב, כא) "וזבחת... ואכלת". ומשמעו "מה שאתה זוכה אתה אוכל", ולא מה שזוכה הגוי, כי אינו מצווה על השחיטה וגם אם הגוי אינו עובד ע"ז שחיטתו פסולה.

אבל הרמב"ם לומד ששחיטת הגוי פסולה מהכתוב (שמות לד, טו) "וזבחו לאלקיהם, וקרא לך ואכלת מזבחו" - "מאחר שהזהיר שמה יאכל מזבחו אתה למד שזבחו אסור". ולפי זה שחיטת הגוי פסולה לא משום שאינו בר זביחה אלא משום שהיא לשם ע"ז, ורבנן הוסיפו וגזרו "שאפילו גוי שאינו עובד ע"ז שחיטתו נבלה" (כסף משנה. תבואות שור יו"ד סי' ב ס"ק א).

והש"ך (יו"ד סי' ב ס"ק ב) סובר שלדעת הרמב"ם שחיטת גוי

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ה

כל המוסיף גורע

נידון כאילו ניטל ולא שהאבר העיקרי ניטל עמו, והבהמה טריפה משום שנחשבת כאילו ניטל האבר עם מקום חיבורו ונעשה שם נקב.

ו'נפקא מינה' בין הדעות, בבהמה שיש לה קרן מיותרת: לפי הדעה הראשונה אינה טריפה, כי גם אם הקרניים נטולות אינה נטרפת בכך, אך לפי הדעה השנייה הרי זו כמי שניטלה הקרן המיותרת יחד עם מקום חיבורה לגולגולת, ובהמה שנחסר מגולגולתה טריפה.

הלכות שחיטה פרק ו, הלכה כ: וכן אם נקרא בשני איברים מאותו אבר - טריפה; שקל תיתר - בנטיול הוא חשוב. בגדר יתר כנטול' נחלקו ראשונים:

יש מפרשים שלא רק האבר המיותר עצמו כאילו ניטל, אלא אף האבר ה'מקורי', כגון בהמה שיש לה שלוש רגליים אחוריות הרי זו כאילו ניטלה אחת מהרגליים העיקריות יחד עם הנוספת, ולכן היא טריפה שהרי זה כאילו יש לה רק רגל אחת.

ויש סוברים ש'יתר כנטול' היינו שרק האבר המיותר

אין בכך כדי לפגום בקדושת הספר תורה. אך יש סוברים שדין 'יתר כנטול' נאמר רק בטריפות ושאר דינים התלויים בחיות, כי כל אבר יונק וניזון מן הגוף, ואם יש שני אברים במקום אחד מתחלקת היניקה לשניים ושניהם אינם מתקיימים. וסברא זו לא שייכת בדומם. ולפי זה בהלכה האמורה בס"ת היא לא מטעם 'יתר כנטול' אלא דין מיוחד בספר-תורה שכל שינוי פוסל בו – בין חסר ובין יתר.

(ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך 'יתר כנטול')

והנה בהלכות ספר תורה (פ"ו הט"ז) כתב הרמב"ם שכתב שיש בו תורה ונביאים וכתובים כאחד אינו קדוש בקדושת ספר תורה, כי "דין היתר כדין החסר". ופירש ה'בית יוסף' (יר"ד סי' רפג) שהדבר נלמד מדין 'יתר כנטול' בטריפות. ופירושו זה יתכן רק אם 'יתר כנטול' היינו כאילו ניטל גם החלק העיקרי כנגדו ולכן הספר תורה פסול, אך אם מחשיבים רק את החלק הנוסף כאילו ניטל עם מקום חיבורו

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ה

נאמנות אדם על עצמו

אירע לו הוראה - לא יורה". מוסיף על כך אדמו"ר הזקן: "ולפי זה אין לשום חכם להורות היתר בשלו אלא בטריפות וכהאי גוונא דאיכא חזקה דהיתרא, אבל לא במידי דאתחזק איסורא כשחיטה וכהאי גוונא".

אדמו"ר הזקן מביא דעות אחרות, לפיהן ההבדל הוא אחר: לגבי שוחט שסוחר בבשר ששוחט אין הבדל בין 'בכורות' ל'בדיקת הכשרות', אבל בשוחט את הבהמה שלו, חוששים לחשד רק בבכורות כי התרת בכורות אינה אלא במומחה שנתן לו הנשיא שבארץ ישראל רשות ואומר לו התר בכורות במומן, ואפילו היה מום גדול וגלוי לא יתירו אלא מומחה שנטל רשות (כמ"ש הרמב"ם בפ"ג מהלכות בכורות).

ומאחר שהתרת בכורות היא רק ברשות, כי עשו מעלה בקדשים שלא יהיו מסורים לכל, אלא למי שהנשיא רואה בו ראוי לכך, עשו בהם גם מעלה זו שלא להאמין לאדם על בכורות עצמו. מה-שאינ-כן בכל האיסורים שאין צריך נטילת רשות מיוחדת להורות בהם - יכול להורות אף בשלו. ולכן היודע הלכות שחיטה יכול להורות היתר אף בשלו, כי עד אחד נאמן באיסורין אף-על-פי שיש לו הנאה בעדות כמ"ש הרמב"ם (בפירוש המשניות לבכורות שם).

(שו"ע אדה"ז ק"א לה"י שחיטה סי"ז, ט"ק י)

הלכות שחיטה פרק י, הלכה יד: **כָּל טֶבֶח שֶׁהוּא יוֹרֵעַ הַמְּרִיפוֹת הָאֵלוּ וְהָרִי הוּא בְּחֻזְקַת בְּשָׂרוֹת - מִתֵּר לֹא לְשַׁחַט וְלִבְדֹק לְעַצְמוֹ וְלִמְכָר, וְאִין בְּנֵה חֶשֶׁשׁ; שְׁעַר אַחֵר נִאֱמָן בְּאַסוּרִין, בֵּין יֵשׁ לוֹ הִנְיָה בְּעֵדוּתוֹ בֵּין אִין לוֹ.**

מן הדין, המוחזק בכשרות רשאי להיות שוחט ובודק לעצמו ולמכור לאחרים, למרות שאם נמצאה טריפה מפסיד. ועם זאת הטבח צריך ליטול שכר מן הטריפות, כדי שלא יבוא להקל ולהכשיר כדי לקבל שכר מהכשרות. וכתב הרמ"א שלכן נהגו בקצת מקומות שאין אדם שוחט ובודק לעצמו אלא הממונים מן הקהל.

והקשה הט"ז (הל' שחיטה סי' יח ס"ק טו): מדוע מותר לטבח לשוחט ולבודק לעצמו ולמכור לאחרים, והרי שנינו (נגעים פ"ב) "כל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורות עצמו", והטעם הוא כדברי הגמרא (בכורות לא, א) משום שאדם חשוד על ממונו?

ומתיר: בבכורות יש איסור בוודאי, אבל בבדיקת כשרות הבהמה, כיוון שרוב השוחטים מומחים, השוחט נאמן גם כאשר הוא מוכר את הבהמות ששחט בעצמו. והט"ז מסיים בהוראה מעניינת: מותר לאדם לשוחט בעצמו "אבל אם

שבת קודש ח' ניסן ה'תשע"ה

כיסוי הדם בשלג

ולא ארץ" (הר"ף לשחיטות מהיר"י, סי' טז אות ה). וה'בית-יוסף' (שם) הביא את דברי המרדכי וכתב: "דברי תימה הם – דהא לא כתיב כי לשלג יאמר הוי עפר, ואנן עפר בעינן כדכתיב בקרא". ועוד שהפסוק לא קרא לשלג אפילו ארץ, "אלא שהשי"ת מצווה ואומר לשלג שירד ויהיה בארץ". ומסיק: "לכן אני אומר דדברים אלו דברי היחיד הם ואין סומכים עליהם".

אבל ב'חידושי אנשי שם' (על המרדכי שם) כתב על ה'בית יוסף': "פליאה נשגבה בעיני, איך היה נעלם ממנו מה שדרשו בפרקי דר' אליעזר מזה הפסוק שמשלג שתחת כסא הכבוד נברא הארץ". ומבאר שזוהי כוונת המרדכי שמכסים בשלג "כיון שמשם נברא הוי כמו עפר. וכמו שאתה צריך לומר גבי זהב, כיון שנלקח ממנה הוי זה כמו זה לענין כיוסו".

אמנם למעשה כתבו הפוסקים ש"אין לכסות בשלג"

(רמ"א סי' כח סכ"ד).

הלכות שחיטה פרק יד, הלכה יא: **בְּמָה מְכַסִּין בְּסִיד וּבְגַנְפְּסִית, בְּזָבֵל דֶּק וּבַחֹל דֶּק... שְׁכָל אֵלוּ מִין עֶפֶר הֵן.**

דין הוא ש"אין מכסין אלא בעפר" (טור יו"ד סי' כד) מפני ש"מקרא מפורש הוא וכסהו בעפר" (ב"י שם). ומטעם זה ניתן לכסות גם בזהב שחוק "מפני שנקרא עפר" (להלן ה"ב). וראה שו"ע אדה"ז א"ח סי' תלד ס"ז, שמתעם זה בביטול החמץ, ששם אל לבו 'כאילו אינו חשוב כלום' - יש לפרש 'כעפרא דארעא', להוציא מעפרות זהב). וכתב המרדכי (חולין סי' תינד) שאפשר לכסות גם בשלג "שנאמר (איוב לו, ו) כי לשלג יאמר הוי ארץ". ומכאן שגם 'שלג' נקרא 'ארץ' ואפשר לכסות בו.

אך הפוסקים דחו את דבריו מכמה טעמים:

ב'אור זרוע' (ח"א סי' שצו) כתב שזוהי טעות לכסות בשלג "לפי שלמחר יתחמם השלג ויעשה מים ונמצא הדם מעורב במים ויבטל הכיסוי שלו". ובאשר להוכחה מן הפסוק "כי לשלג יאמר הוי ארץ" כתבו ש"דרך נס אמר איוב, שיכולת ביד הקב"ה לעשות. אבל אנו רואים בחוש שהשלג הוי מים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ב'ח' ניסן ה'תשע"ה

מפתם יינם רביעית¹¹ - מכין אותו מכת מרדות.¹⁷
ד. וְכָל יַיִן שֶׁיִּגְעַע¹² בוֹ הַעֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת - הָרִי זֶה
אָסוּר¹³, שְׁמָא נִסְף אוֹתוֹ¹⁴; שְׁמַחְשַׁבְתָּ הַעֹבֵד כּוֹכְבִים
וּמְזֻלוֹת לַעֲבוֹדַת כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת¹⁵. הָא לְמַדְתָּ¹⁶, שְׁיִין
יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּגְעַע בוֹ הַעֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת - דִּינּוֹ כְּסַתָּם
יֵינָם שֶׁהוּא אָסוּר בְּהִנְיָה.
ה. עֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת שֶׁנִּגְעַע בֵּינָן שְׁלֹא בְּכֹנֶה¹⁷, וְכֵן
תִּינוּק¹⁸ עֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת שֶׁנִּגְעַע בֵּינָן - אָסוּר
בְּשִׁתְיָה¹⁹ וּמִתֵּר בְּהִנְיָה²⁰. הַלּוֹקֵחַ עֲבָדִים מִן הָעֹבְדֵי
כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת וּמְלוֹ וְטָבְלוֹ - מִדֵּי אֵין מְנַסְכִּין, וְיֵינן
שֶׁנִּגְעוּ בוֹ מִתֵּר בְּשִׁתְיָה, וְאֵף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נִהְגוּ
בְּדַתִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא פִסְקָה עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים מִפִּיהֶם²¹.
ו. בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת הָעֹבְדוֹת כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת שֶׁנּוֹלְדוּ
בְּרִשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל וּמְלוֹ וְעָדִין לֹא טָבְלוּ²² - הַגְּדוֹלִים
אוֹסְרִין הֵינִן כְּשִׁיגְעוּ בוֹ, וְהַקְטָנִים אֵינָן אוֹסְרִין²³.
ז. גֵּר תּוֹשֵׁב, וְהוּא שֶׁקָּבַל עָלָיו שְׁבַע מִצְוֹת כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנֹת²⁴ - יֵינּוֹ אָסוּר בְּשִׁתְיָה וּמִתֵּר בְּהִנְיָה²⁵. וּמִיַּחַדִּין

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ה
הלכות מאכלות אסורות
פרק אחד עשר

א. יֵינן² שֶׁנִּתְנַסֵּף לַעֲבוֹדַת כּוֹכְבִים - אָסוּר בְּהִנְיָה,
וְהַשּׁוֹתֶה מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא - לּוֹקֵה מִן הַתּוֹרָה³. וְכֵן הָאוֹכֵל
כָּל שֶׁהוּא מִתְקַרְבֵּת⁴ עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים, מִבֶּשֶׂר אוֹ מִפְרוֹת,
אֶפְלוּ מִים וּמְלַח, הָאוֹכֵל מִהֶן כָּל שֶׁהוּא - לּוֹקֵה;
שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר חָלַב זִבְחִימוֹ יֹאכְלוּ, יִשְׁתּוּ יֵינן נְסִיכִם,
יִקוּמוּ וְגוֹמְרִים⁵.
ב. יֵינן שֶׁנִּתְנַסֵּן לֶה - כְּזַבַּח שֶׁקָּרַב לֶה. וְכִינֵן שֶׁאִסוּר זֶה
מִשּׁוּם עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים הוּא - אֵין לוֹ שְׁעוּר⁶, שֶׁנֶּאֱמַר
בְּעֲבוֹדַת כּוֹכְבִים: וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֶרֶם⁷.
ג. יֵינן הָעֹבְדֵי כּוֹכְבִים שֶׁאֵין אֲנִי יוֹדְעִין אִם נִתְנַסֵּף אוֹ
לֹא נִתְנַסֵּף, וְהוּא הַנִּקְרָא סַתָּם יֵינָם⁸ - אָסוּר בְּהִנְיָה כְּמוֹ
יֵינן שֶׁנִּתְנַסֵּף⁹. וְדָבָר זֶה מְגֻזְרוֹת סוֹפְרִים הוּא¹⁰. וְהַשּׁוֹתֶה

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר יין שנתנסך לעבודה זרה וסתם יינם; וגוי שנגע ביין שלא בכונה; ודין הלוקח עבדים מהגוי ומלו וטבלו וגר תושב, שנגעו ביין; אם נתערב ביין ישראל מעט דבש ומעט שאור; גוי שדרך וישראל עומד על גביו, וחומץ הגוי; הכשר כלי הגויים אשר לחרש ולעץ ולאבן; בזמן הזה אין לוקחין אלא מאדם שהוחזק בכשרות; והמתארח אצל בעל הבית. 2) ניסוך יין הוא אחת מארבע עבודות של עבודה זרה שחייבין עליהן סקילה אפילו אם אין דרך עבודתו של אותו אליל בכך. 3) שתי מלקות, אחת משום לא תביא תועבה אל ביתך ואחת משום ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. ואף על פי שכתב כאן סתם "לוקה" נטוויין לשתי מלקות. 4) מה שמקריבים לעבודה זרה. 5) ומה שהביא כאן פסוק זה, הרי זה רק כדי ללמוד ממנו שיין נסך דינו כזבח. 6) טעם למה שאמר בהלכה הקודמת, שלוקח אפילו בכל שהוא ואין צריך שיעור. 7) בעיר הנידחת שהיא גם כן מעין עבודה זרה. 8) ודניאל פירש ממנו שנאמר: "אשר לא יתגאל בפתג המלך וביין משתינו". 9) משום חומרת איסור עבודה זרה עשאוהו חכמים כיון נסך גמור שנתנסך לעבודה זרה שאסור מן התורה. 10) גזרו החכמים על יינם של גויים משום בנותיהם. פירושו: שתיית יין מביא לקירוב לבבות ויביא לחיתון עם בנותיהם. והיא אחת משמונה עשר גזירות שגזרו בעליית חנניא בן גוריון: וגזרו מתחילה על השתייה בלבד, אבל בית דין שלאחריהם ראו שהגויים מרבים בניסוך וגזרו איסור הנאה אף בסתם יינם. 11) אבל השותה פחות מרביעית אינו לוקה מכת מרדות ואף על פי שעל יין נסך ממש לוקה בכל שהוא וסתם יינם עשו חכמים כיון נסך, לא החמירו חכמים לעניין שיעורו, מפני שלא נאסר משום עבודה זרה אלא משום חשש חיתון. 12) נגיעה משמעותה שכשוך. 13) בגמרא אמרו, רבא שהתיר בהנאה חזר בו. 14) אם נגע בו בכונה וידע שזהו יין. 15) אפילו שלא בפני עבודה זרה. 16) שלא יין של גוי בלבד אסור אלא אפילו יין של ישראל שנגע בו גוי ואין הישראל יכול לומר לו אין בכוחך לאסור ייני שלא בהסכמת. ולפיכך חוששים שמא נסך ודינו כסתם יינם. 17) שלא כיוון לנגוע ביין ונגע במקרה. או שהושיט ידו לחבית וחשב שיש בה שמן ונמצא יין. 18) לא תינוק ממש אלא כל שאינו יודע בטיב עבודה זרה ומשמשיה, דינו כך. 19) והטעם משום הרחקת עבירה כמבואר בגמרא: "לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב" (לנזיר אומרים: לך מסביב לכרם ואל הכרם לא תקרב) להרחיקו מן העבירה, שהנזיר אסור ביין. 20) ודאי לא נתנסך כיון שהיה שלא בכונה. 21) כרב, ולא כשמואל שאומר עושן יין נסך עד שתשקע [=תישכח] עבודה זרה מפיהם. וטעמו של דבר מכיוון שמלו וטבלו ודאי לא ניסכו לשם עבודה זרה. 22) אבל אם לא מלו ולא טבלו אפילו קטנים אוסרים במגעם לשתייה כדן גוי קטן. 23) דווקא בני שפחות שמלו ולא טבלו שגדלו ברשות ישראל, קטנים אינם אוסרים, אבל הלוקח עבד מן הגוי ומלו ולא טבלו אפילו קטנים עושים יין נסך לאסור בשתייה כשאר גוי קטן. 24) "אי זה הוא גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם שאר המצוות שנצטוו בני נח". 25) והטעם שגזירה ראשונה על יין גויים משום בנותיהם, בשתייה בלבד אסור וגזירה זו כוללת גם גר תושב. אבל איסור הנאה בסתם יינם שגזרו בית דין שלאחריהם משום חשש ניסוך, לא גזרו אלא בעובד עבודה זרה בלבד.

- 1 אָצְלוּ יִינֵם,²⁶ וְאִין מִפְקִידִין אָצְלוּ יִינֵם.²⁷ וְכֵן כָּל עוֹבֵד
2 כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת שְׂאִינוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת,
3 כְּגוֹן אֵלוּ הַיִּשְׁמַעְאֵלִים²⁸ - יִינֵן אֶסוּר בְּשִׁתְיָהּ וּמִתָּר
4 בַּהֲנִיָּה. וְכֵן הוֹרִי כָּל הַגְּאוּנִים. אֲבָל אוֹתָם הָעוֹבְדִים
5 עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת - סְתָם יִינֵם אֶסוּר בַּהֲנִיָּה.
6 ח. כָּל מְקוֹם שְׂנַאֲמַר בְּעִנְיָן זֶה²⁹ שֶׁהֵינן אֶסוּר, אִם הִיָּה
7 הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת שְׂנַאֲסַר הֵינן בְּגִלְלוֹ עוֹבֵד עֲבוֹדַת
8 כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת - הִרִי הוּא אֶסוּר בַּהֲנִיָּה; וְאִם אִינוּ עוֹבֵד
9 עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת - הִרִי הוּא אֶסוּר בְּשִׁתְיָהּ בְּלִבְדוּ.
10 וְכָל מְקוֹם שְׂנַאֲמַר נְכָרִי סְתָם - הִרִי זֶה עוֹבֵד עֲבוֹדַת
11 כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת.
12 ט. אִין מִתְנַסֵּף לְעֲבוֹדַת כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת אֲלֵא יִינן שְׂרָאוּי
13 לְהִקְרִיב עַל גְּבִי הַמְזֻבָּח. וּמִפְנֵי זֶה, כְּשֶׁנֶּזְרוּ עַל סְתָם
14 יִינֵם וְנֶזְרוּ עַל כָּל יִינן שְׂנִיעַע בּוֹ שֶׁהִיָּה אֶסוּר בַּהֲנִיָּה -
15 לֹא גִזְרוּ אֲלֵא עַל הֵינן הִרְאוּי לְהִתְנַסֵּף. לְפִיכָף, יִינן
16 מִבְּשָׁל³⁰ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׂנִיעַע בּוֹ הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת -
17 אִינוּ אֶסוּר. וּמִתָּר לְשִׁתּוֹתוֹ עִם הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת³¹
18 כְּכֹס אֶחָד. אֲבָל יִינן מְזוּג³² וְיִינן שֶׁהִתְחִיל לְהַחֲמִיץ
19 וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּשְׁתֶּה³³, אִם נִגַּע בּוֹ - נֶאֱסָר.
20 י. הוֹרִי גְאוּנֵי הַמַּעֲרָב, שְׂאִם נִתְעַרַב בֵּינן יִשְׂרָאֵל מַעַט
21 דְּבִשׁ אוֹ מַעַט שְׂאֹר, הוֹאִיל וְאִינוּ רְאוּי לְמִזְבַּח³⁴ - הִרִי
22 הוּא כְּמִבְשָׁל אוֹ כְּשֶׁכָּר³⁵, וְאִינוּ מִתְנַסֵּף, וּמִתָּר לְשִׁתּוֹתוֹ
23 עִם הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת.
- יא. מֵאִמְתִּי יֶאֱסָר יִינן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת? מִשְׂדֵּרָף
25 וְיִמְשָׁף הֵינן³⁶. אָף עַל פִּי שְׂלֵא יָרַד לְבוּר, אֲלֵא עֲדִין הוּא
26 בְּגַת - הִרִי זֶה אֶסוּר. לְפִיכָף אִין דוֹרְכִין עִם הָעוֹבֵד
27 כּוֹכְבִים בְּגַת, שְׂמָא יַעַב דְּבִדּוּ³⁷ וְיִנְסָף. וְאֶפְלוּ הִיָּה
28 כְּפוּת³⁸. וְאִין לּוֹקְחִין מִמֶּנּוּ גַת דְּרוּכָה³⁹, וְאָף עַל פִּי
29 שְׂעֲדִין הֵינן מְעַרְב עִם הַחֲרָצִנִים וְנִגִּין וְלֹא יָרַד לְבוּר.
30 יב. עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת שְׂדֵרָף הֵינן וְלֹא נִגַּע בּוֹ, וְהִרִי
31 יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִיו⁴⁰, וְיִשְׂרָאֵל⁴¹ הוּא שְׂכַנְסוּ בְּחִבִית
32 - הִרִי זֶה אֶסוּר בְּשִׁתְיָהּ.
33 יג. הַחֲמִץ שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת - אֶסוּר בַּהֲנִיָּה,
34 מִפְּנֵי שְׂנִיעַשָׁה יִינן נֶסֶף קָדָם שְׂיַחֲמִיץ. עוֹבֵד כּוֹכְבִים
35 וּמְזוֹלוֹת שֶׁהִיָּה דוֹרַס עֲנָבִים בְּחִבִית, אָף עַל פִּי שֶׁהֵינן
36 צָף עַל גְּבִי יָדָיו - אִין חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם יִינן נֶסֶף. הִיָּה אוֹכֵל
37 מִן הַסְּלִים⁴² וְהוֹתִיר כְּסָאָה וְכִסְאָתִים וְזִרְקָן בְּגַת, אָף עַל
38 פִּי שֶׁהֵינן מִגְּתוּי⁴³ עַל הָעֲנָבִים - אִין עוֹשֶׂה יִינן נֶסֶף⁴⁴.
39 יד. הַחֲרָצִנִים וְהַזֵּינִין שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת -
40 אֶסוּרִים⁴⁵ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֲדָשׁ⁴⁶; וְלֹאֲחֵר שְׁנַיִם עָשָׂר
41 חֲדָשׁ - כְּבָר יִבְשׁוּ וְלֹא נִשְׂאָרָה בְּהֵן לְחִלוּחִית, וּמִתָּרִין
42 בְּאִיִּלָּה. וְכֵן שְׂמָרִים שֶׁל יִינן שְׂיִכְשׁוּ לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר
43 חֲדָשׁ - מִתָּרִין; שֶׁהִרִי לֹא נִשְׂאָר בְּהֵן רִיחַ יִינן, וְהִרִי הֵן
44 כְּעָפָר וְכֹאֲדָמָה⁴⁷.
45 טו. נֹאדוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת וְקִנְיָנֵיהֶן שֶׁהִכְנִיסוּ
46 בְּהֵן הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזוֹלוֹת יִינֵם - אֶסוּר לְתֵן לְתוֹכָן

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(26 מניח בחנותם זמן מה עד שילך כדי מיל בערך. והטעם, כיון שאינו עובד עבודה זרה, אינו נוגע ביין ולא ינסך וגם לא יניח לגוי אחר לנגוע ולנסך, שהרי אין לו כל הנאה בזה. (27 בביתו לזמן מרובה, שמא יחליף יין זה ביינו, ויינו אסור בשתייה. אבל בזמן מועט אין חוששים לחילוף. (28 ומה שכתב רבינו בתחילת הלכה זו "שקיבל עליו שבע מצוות" ומשמע מדבריו שאם קיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה בלבד אסור בהנאה, זה נאמר רק בגר תושב בן אומה עובדת עבודה זרה, אבל אם כל אומתו אינה עובדת עבודה זרה, אינו אסור במגעו בהנאה וגם לא צריך קבלה בפני שלושה חברים. (29 בעניין ניסוך היין. (30 מאימתי נקרא מבושל? משהרתיח על גבי האש. (31 וכתב הרא"ש: הדבר תמוה כיון שגזרו על יינם בשתייה משום בנותיהם וכי משום שהרתיחו לא שייך לגזור בזה? ואפשר לפי שהמבושל אינו מצוי כל כך ובדבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים. [=ואולי אפשר לומר שייך מבושל אינו גורם לקירוב לבבות. (32 במים, אם יש בו טעם ומראה יין. (33 שלושה ימים הראשונים יש בו משום יין נסך, שכל שלושה ימים הראשונים עדיין טעמו טעם יין. (34 הרמב"ן, הרא"ש והר"ן חולקים על רבינו ואוסרים, ונימוקם, שהרי הגויים מקריבים פירות לעבודה זרה שאסורים להקרבה על גבי המזבח, גם יין מזוג פסול למזבח ויש בו משום יין נסך. (35 סתם שכר בתלמוד הוא מתמרים או משעורים ואין דרכם לנסכו לעבודה זרה, שלא אסרו שכר של גויים, אלא משום שחוששים שמא שתה ממנו נחש, וגויים אינם מקפידים לכסות, אבל לא אסרוהו משום בנותיהם או משום גזירת יין נסך, ולפיכך אם ידוע שלא נתגלה או במקומות שאין נחשים מצויים מותר לשתותו. (36 מימרא של רב הונא: ופירש רש"י הגת עשויה כמדרון ומשעה שהיוצא מן הענבים נמשך מצד העליון לצד התחתון נקרא יין ונגיעת גוי אוסרתו ואף על פי שעדיין הוא בגת. ורבינו תם מפרש משהתחיל היין לקלח מן הגת אל הבור, וקודם לכן הם ענבים דרוכים ולא יין ולפיכך אינם נעשים יין נסך. (37 משמע שאם ניסך ברגלו שהוא דורך בה אינו יין נסך שכלל בידו ניסוך ברגל אינו נקרא ניסוך... ומותר בהנאה, אבל בשתייה אסור. [=והטור סימן כג נוקט שיטה אחרת לגמרי, ודעתו שניסוך ברגל אסור בהנאה וכאן מותר בהנאה מפני שהגוי טרוד בדריכה ואינו מנסך, אבל נגיעה ברגל שלא אגב דריכה אוסרת כמו בידן. (38 ידיד קשורות שגזורים כפות משום אינו כפות ואסור אפילו בהנאה. (39 והיין מושך מחלק העליון לתחתון. (40 ומשמרו שלא יגע בידו. (41 לבדו. (42 שהביאו ענבים לגת. (43 בדפוס רומי ר"מ וכן בתוספתא שם: מנתו. וכן נכון. (44 תוספתא שם: גוי שהיה מעלה ענבים בסלים ובדרדורין לגת אף על פי שניפצן לגת והיין מנתו על גבי ענבים מותר שאין דרכם מנסכין כן. (45 אפילו בהנאה. (46 שהם לחים, כחכמים, שאמרו לחים אסורים, יבשים מותרים. ופירשו בגמרא: לחים - כל י"ב חודש, יבשים - לאחר י"ב חודש. (47 משמע אפילו לא נתן עליהם מים מותרים ולא כדעת רבינו תם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ב' ניסן - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות פג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 יין עד שישנן שנים עשר חדש⁴⁸; או עד שיחזירן
 2 לאור⁴⁹ עד שיתרפה הזפת⁵⁰ שעליהן או שיחמו⁵¹; או
 3 עד שיתן לתוכן מים שלשה ימים מעת לעת⁵², ומערה
 4 המים ומחליף מים אחרים כל מעת לעת שלש פעמים
 5 בשלשת הימים. בין שהיו הפלים שלהן בין שהיו של
 6 ישראל ושאלו אותן והכניסו בהן יינם. ואם נתן לתוכם
 7 יין⁵³ קדם שיטטה אותן - הרי זה אסור בשתייה.
 8 טז. ומתן לתן לתוכן שכר⁵⁴ או ציר⁵⁵ או מוריס⁵⁶
 9 מיד⁵⁷, ואין צריך לכלום. ומתן לתן היין לתוכן אחר
 10 שנותן הציר או המוריס⁵⁸, שהמלח שורפן.
 11 יז. הלוקח פלים חדשים שאינם מזפתים מן העובדי
 12 פוכבים ומזלות - נותן לתוכן יין מיד⁵⁹, ואינו חושש
 13 שמה נתנו בהן יין נסך. ואם היו מזפתין - מדיחין⁶⁰,
 14 ואף על פי שהן חדשים⁶¹. וכן פלי שנתנו בו יין נסך
 15 ואין מכניסו לקיום⁶², כגון פלי שחושף בו⁶³ או המשפף
 16 וכיוצא בה - מששככו⁶⁴ במים ודיו.
 17 יח. וכן כוס של חרס ששתה בו העובד פוכבים ומזלות
 18 - אסור לשותות בו. הדיחו פעם ראשונה ושניה
 19 וישלישית - מתן, שפכר הלכו צחצוחי היין שבו⁶⁵.
 20 והוא שהיה מצפה באבר⁶⁶, כדרך שהיו צריין⁶⁷ עושיין,
 21 או שהיה מזפת⁶⁸; אבל של חרס⁶⁹ - צריך הדחה⁷⁰.
- יט. כלי חרס השועים⁷¹ באבר שנשתמשו בהן ביין
 נסך: אם היו לבנים או אדמים⁷² או שחורים - מתריין⁷³;
 ואם היו ירקין - אסורין⁷⁴, מפני שהן בולעים. ואם יש
 בהם מקום מגלה של חרס⁷⁵, בין לבנים בין ירקנים -
 אסורים⁷⁶, מפני שהם בולעין. ויראה לי, שאין הדבר
 אלא בשכנסו בהם לקיום⁷⁷; אבל לא פנסו בהם לקיום
 - מדיחין ומתריין ואפלו הם של חרס⁷⁸.
 כ. גת של אבן ושל עץ שדרך בהן העובד פוכבים
 ומזלות⁷⁹, או גת של אבן שזפתה העובד פוכבים
 ומזלות⁸⁰ אף על פי שלא דרך בה - מדיחין⁸¹ במים
 ובאפר ארבע פעמים⁸² ודרך בהן. ואם היתה בהם
 לחלוחית - מקדים האפר⁸³ למים; ואם לאו - מקדים
 המים⁸⁴.
 כא. גת של אבן מזפתת⁸⁵ שדרך בה העובד פוכבים
 ומזלות, או גת של עץ זפוחה אף על פי שלא דרך בה
 - צריך לקלף⁸⁶ את הזפת. ואם ישנה שנים עשר חדש
 או נתן בה מים שלשה ימים מעת לעת - אינו צריך
 לקלף. לא תהיה הגת חמורה⁸⁷ יתר מן הנקננים. לא
 נאמר יקלף אלא להתייר⁸⁸.
 כב. גת של חרס⁸⁹, אף על פי שקלף את הזפת - אסור
 לדרך בה מיד, עד שיחם אותה באש עד שיירפה

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(48) ואז יוצא ריח היין מהם ומתנדרף. (49) שהחזירן לכבשן האש. (50) שבפנים וזהו סימן שנתלבנו הכלים. (51) אם אין הכלים מזופתים אבל הוחמו בשיעור כזה, שאילו היו מזופתים היה הזפת מתרפה. (52) שהמים יהיו בכלים שלושה ימים מעת לעת. (53) מלשון רבינו נראה שאפילו נתן בהם רק לזמן קצר גם כן אסור. (54) כי השכר מבטל טעמו של היין. (55) המתמצה מדגים שנמלחו. (56) שומן של דגים. (57) ואף על פי שלא מילאוהו מים, מפני שהם שורפין את היין הנבלע בכלים ומכלין אותו. (58) ואין צריך הכשר קודם נתינת היין, מפני שהמלח שבציר ובמוריס שורף את היין שהיה מובלע בכלים, אבל אם נתן שכר טעון הכשר אם רצה לתת בו יין, שהשכר רק מבטל טעם היין אבל אינו מכלהו. (59) ואין צריכים הדחה. (60) ואין צריך עירוי מים שלוש פעמים, כיוון שהגוי לא הכניס לתוכם יין לקיום, כי אחרת לא היו נראים הכלים כחדשים, מספיקה הדחה לבדה. (61) כלומר, נראים כחדשים. (62) הגוי אינו מכניס בהם יין על מנת לשהותו בהם זמן רב. (63) כלי שדולים [=שואבים] בו מן הבור. (64) למרות שהם ישנים, מספיק שכשוך. (65) אבל בפעם ראשונה ושנייה נשאר עוד טיפות זעירות של יין. (66) בבדיל. (67) עושי כלי חרס. (68) ובכלים ישנים, צריכים שלוש הדחות. (69) בלא ציפוי ואינו מזופת. (70) פעם אחת בלבד. שיותר בולע מצופה באבר או מזופת מאינו מצופה באבר, והמדובר כשאין הציפוי חלק כל כך, אבל כאשר הוא חלק לגמרי בולע פחות מחרס ונקרא "שוע" שיתבאר דינו בהלכה יט. (71) חלקים ומצופים יפה. (72) בגמרא נזכר רק לבנים ושחורים. (73) בהדחה בלבד. (74) "משום דמיצרף". [פירוש רש"י, שיש בהם תערובת קרקע של מחפורת צריף, היינו נתר שבולע הרבה. ומשמע מדבריו, שאפילו הגעלה ברותחים אינה מועילה. ... ומכל שכן שמילוי ועירוי או יישון אינם מועילים. אולם רבינו כאן בדין "מקום מגולה" כלל ביחד ירוקים ולבנים ומשמע שמשווה דינם, ולבנים בוודאי שמועיל בהם עירוי ויישון. (75) היינו שיש בקעים וסדקים בציפוי. (76) ואפילו כמה הדחות אינן מועילות וצריכים מילוי ועירוי ג' מעת לעת או יישון. (77) כלומר, בכלים העשויים להכניס בהם לקיום. ... כל דבר שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה גזרו בו חכמים. ולבנים ושחורים שאין בהם מקום מגולה אפילו במכניסם לקיום מותרים בשכשוך בעלמא שהם ככלי מתכות מפני שהם מצופים באבר, ומדבריו למדנו שכלי מתכות אפילו במכניס לקיום אין צריך מילוי ועירוי אלא בהדחה בעלמא די. (78) פירושו: אף על פי שהם של חרס. (79) ואינם זפוחים. (80) ודרך לשים בגת מעט יין כדי להעביר את ריח העשן של הזפת. (81) כדי להעביר צחצוחי היין שעל הזפת. ודווקא גת של אבן שזפתה די בהדחה, אבל גת של עץ אם זפתה אף על פי שלא דרך בה צריך לקלף את הזפת, מפני שנבלע בה הרבה יין. (82) כלומר, שתי פעמים מים ושתי פעמים אפר. (83) היינו, נותן אפר ומים אפר ומים. (84) נותן מים ואפר מים ואפר. (85) שאפילו גת של אבן בולעת הרבה אם דרך בה הגוי. (86) אפילו בגת של עץ. (87) שהרי בגת אין מעכבים את היין כל כך כמו בקננים. (88) בלי יישון ועירוי. (89) במשנה שם: ושל חרס אף על פי שקלף את הזפת הרי זו אסורה. והקליפה אינה מתירה אותה.

23 לוקחין היין מכל אדם מישראל ואין חוששין לו,
24 ובחוצה לארץ לא היו לוקחין אלא מאדם שהחזק
25 בכשרות; ובזמן הזה - אין לוקחין יין בכל מקום אלא
26 מאדם שהחזק בכשרות. וכן הפשוט והגבירה ותחיתכת דג
27 שאין בה סימן, כמו שבארנו.
28 כו. המתארח אצל בעל הבית בכל מקום ובכל זמן,
29 והביא לו יין או פשוט או גבירה ותחיתכת דג - הרי זה
30 מתארח¹¹⁴, ואינו צריך לשאל עליו, אף על פי שאינו
31 מכירו, אלא יודע שהוא יהודי בלבד. ואם החזק שאינו
32 פשוט ולא מדקדק בדברים אלו - אסור להתארח אצלו.
33 ואם עבר ונתארח אצלו - אינו אוכל פשוט ולא שותה
34 יין על פיו עד שיעיד לו אדם פשוט עליהם.

פרק שנים עשר

35
36 א. כיצד היא הנגיעה שאוסר בה העובד כוכבים
37 ומזלות² היין? הוא שנגע ביין עצמו³, בין בידו בין
38 בשאר איבריו שדרךן לנסוף⁴ בהן, וישכשוף⁵. אבל אם
39 פשוט ידו לחבית⁶, ותפסו את ידו קדם שיוציאה ולא
40 ינידה, ופתחו החבית מלמטה עד שיצא היין וינדה
41 למטה מיזו - לא נאסר⁷ היין. וכן אם אחז כלי פתוח
42 של יין וישכשוכו, אף על פי שלא הגבירה⁸ הפלי ולא נגע
43 ביין - נאסר היין⁹.

1 הזפת⁹⁰. ואם ישנה שנים עשר חדש או נתן בה מים
2 שלשה ימים - מתרת, כמו שבארנו.
3 כג. משמרת⁹¹ של יין של עובד כוכבים ומזלות: אם
4 היתה של שער⁹² - מדיחה⁹³ ומשמר בה; ואם היתה
5 של צמר⁹⁴ - מדיחה במים ובאפר⁹⁵ ארבע פעמים,
6 ומניחה עד שתנגב ומשמר בה; ואם היתה של שש⁹⁶
7 - מישנה שנים עשר חדש. ואם יש בהן קשרים -
8 מתירן⁹⁷. וכן כלי חלף⁹⁸ והוצים⁹⁹ וכיוצא בהן
9 מכפופות¹⁰⁰ שדורכין בהן יין: אם היו תפורין בתכלים
10 - מדיחין; ואם היו אחוזות זו בזו בסבוף קשה - מדיחין
11 באפר¹⁰¹ ובמים ארבע פעמים, ומנגבן ומשתמש בהן;
12 ואם היו תפורות בפשתן - מישנן שנים עשר חדש. ואם
13 יש בהן קשרים - מתירן¹⁰².
14 כד. כלי הגת שדורף בהן העובד כוכבים ומזלות יין
15 נסוף, כיצד מטהרין אותן כדי שידורף בהן הישראל?
16 הדפיין¹⁰³ והעדשים והלובליין¹⁰⁴ - מדיחין¹⁰⁵. העקלין¹⁰⁶:
17 של נסרין ושל בצבויין¹⁰⁷ - מנגבן; של שיפה¹⁰⁸ ושל
18 גמי - מישנן שנים עשר חדש. ואם רצה לטהרן מיד -
19 מגעילן ברותחין, או חולטן במי זיתים¹⁰⁹, או מניחין
20 תחת צנור שממיו מקלחין¹¹⁰ או במעין שממיו
21 רודפיין¹¹¹ שתים עשרה שעות¹¹², ואחר כך יתרוי¹¹³.
22 כה. בזמן שהיתה ארץ ישראל בלה לישראל - היו

90 הראב"ד תמה הלא המדובר בקלף ואין כאן זפת? אבל רבינו דייק בלשונו וכתב "עד שייחם אותה באש עד שירפה" וכוונתו עד שיתחמם כדי שיתרפה הזפת אילו היה נמצא שם. 91 מסנת. 92 משמע כל מיני שער, ורש"י פירש שער אדם. 93 שהשער אינו בולע כלל. 94 בולע קצת. 95 היינו ניגוב. 96 של פשתן. 97 ואחר כך מנגבן שהיין נבלע בקשרים. 98 מין צמח. 99 סיבים הנכרכים סביב הדקלים. 100 סלים קלועים. 101 מנגבן שהיין מתעכב יותר. 102 ואחר כך מנגבן. 103 כעין דלת שנותנים על הענבים. 104 מטאטא שמאספים בו את הענבים המתפורים, או שמנקים בו את הגת. 105 במים. 106 שקושרים בהם את הקף סביב הזיתים שלא יתפורו בשעת הדריכה. וכנראה גם בגת השתמשו בכלי כזה שלא יתפורו הענבים מכובד הקורה. 107 קנבוס שבולע יותר. 108 מין עשב הגדל במים. 109 דרך לבשל זיתים להיות רכים להוציא שומנם. 110 בורם חזק בלתי פוסק. 111 שוטפים. 112 עונה, יום או לילה בתקופת תשרי וניסן שהיום והלילה שווים, והעיקר שישוהו במים שתים עשרה שעות. 113 שקילוח המים ורדיפתם במשך י"ב שעות מבטל ומפליט את היין. 114 ססתמו אוכל כשר ונותן לו ממה שהוא אוכל. אבל אין לוקחים דברים אלו בחוץ לארץ ובארץ ישראל בזמן הזה אלא ממי שהחזק בכשרות, מפני שעמי הארץ אינם מקפידים על לפני עיוור לא תיתן מכשול ושמא קנה מהגוי ומוכרם לישראל ואינו מקפיד על מה שהישראל יאכל דבר איסור. 1) יבאר כיצד היא הנגיעה, שאוסר בה הגוי היין; וניצוק אי הוי חיבור; המניח יינו בקרון או בספינה ונכנס לעיר לעשות צרכיו; היה שוהה עם הגוי ושמע קול תפלה ויצא; גודר שנכנס למדינה דרך שלום או מלחמה; חבית שצפה בנהר כנגד עיר שרובה ישראל. 2) אפילו בהנאה. 3) אבל אם נגע בנוד שיש בו יין, ופי הנוד סתום ואפילו אינו מלא והניע דפנותיו זה לזה והיין התנדנד על ידי ההנעה מותר. 4) אבל ברגל אין דרך ניסוך בכך, ואם נגע גוי ביין ברגלו אין היין נאסר, כמו שנתבאר למעלה בפרק יא, הלכה יא. 5) וינדנד ויניע היין בחוזק, אבל נגיעה בלא שכשוך, ואפילו נענוע קל הבא על ידי הכנסת היד בלבד - אינם אוסרים בהנאה, אבל בשתייה אסור. 6) עבודה זרה נט: מעשה שהיה. 7) בהנאה, אבל בשתייה אסור, כמו שנתבאר למעלה. 8) שהגבהה לא מעלה ולא מורידה, בין לאיסור ובין להיתר, והעיקר נדנד היין ופי הכלי פתוח. רבינו למד דין זה מגמרא שם ס. בדין גוי הנושא נאד יין, והתיר רב אשי מפני שאין דרך ניסוך בכך, ופירש רבינו שהמדובר בנאד סגור ואין דרך ניסוך בכלי סגור, ומכאן שבכלי פתוח דרך ניסוך בשכשוך. 9) והרשב"א בתורת הבית חולק, וסובר שאין דרך ניסוך בכך לנסך בהנעת כלי בין פתוח בין סתום, אלא על ידי שכשוך גופו של יין באחד מאבריו, שדרכם לנסך בהם או על ידי דבר אחר. וכן כתב הטור ביורה דעה סימן קכה בשם הרא"ש.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון ב' ניסן – ספר קדושה – הלכות מאכלות אסורות פה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ב. נטל פלי של זין¹⁰ והגביהו¹¹ ויצק היין, אף על פי
- 2 שלא שכשף¹² - נאסר; שהרי בא היין מכחו¹³. הגביה
- 3 ולא שכשף ולא נגע - מתר¹⁴.
- 4 ג. עובד פוכבים ומזלות שהיה אוחו הפלי בקרקע,
- 5 וישאל יצק לתוכו זין - היין מתר¹⁵. ואם נדגד העובד
- 6 פוכבים ומזלות הפלי - נאסר היין¹⁶.
- 7 ד. פלי שתום¹⁷ - מתר לטלטלו העובד פוכבים ומזלות
- 8 ממקום למקום, ואף על פי שהיין מתנדנד; שאין זה
- 9 דרך הנסוף. העביר נוד של זין ממקום למקום והוא
- 10 אוחו פי הנוד בידו¹⁸, בין שהיה הנוד מלא או חסר -
- 11 מתר, ואף על פי שהיין מתנדנד. העביר פלי חרס פתוח
- 12 מלא זין - אסור, שמה נגע בו¹⁹. ואם היה חסר²⁰ -
- 13 מתר, אלא אם פן שכשכו²¹.
- 14 ה. עובד פוכבים ומזלות שנגע בזין ולא נתבונן לזה -
- 15 הרי היין מתר בהנהגה בלבד²². כיצד? כגון שנפל על נוד
- 16 של זין²³, או שהושיט ידו לחבית על מנת²⁴ שהיא שמן
- 17 ונמצאת זין.
- 1 ו. בא היין מכחו של עובד פוכבים ומזלות בלא פונה, ¹⁸
- הואיל ולא נגע ביין - הרי זה מתר בשתייה²⁵. כיצד? ¹⁹
- כגון שהגביה פלי של זין ויצק לכלי אחר, והוא מדמה ²⁰
- שהוא שכר או שמן - הרי זה מתר. ²¹
- ז. נכנס העובד פוכבים ומזלות לבית או לתנות לבקש ²²
- זין, ופשט ידו פשהוה מחפש ונגע ביין²⁶ - אסור; שהרי ²³
- ליין נתבונן²⁷, ואין זה נוגע בלא פונה. ²⁴
- ח. חבית שנסדקה לארפה, וקדם העובד פוכבים ²⁵
- ומזלות וחקקה²⁸ כדי שלא יתפרדו החרסים²⁹ - הרי זה ²⁶
- מתר בהנהגה³⁰. אבל אם נסדקה לרחבה, והפס בסדק ²⁷
- העליון כדי שלא יפול - הרי זה מתר בשתייה; שהרי אין ²⁸
- היין על פחו של עובד פוכבים ומזלות³¹. ²⁹
- ט. עובד פוכבים ומזלות שנפל לבור של זין³² והעלוהו ³⁰
- משם מת, או שמדד הבור שיש בו היין בקנה³³, או ³¹
- שהתיז את הזבוב והצרעה מעליו³⁴ בקנה, או שהיה ³²
- מטפח³⁵ על פי החבית הרוחת³⁶ כדי שתנוח ³³
- הרתיחה³⁷, או שנטל חבית וזרקה בחמתו לבור³⁸ - הרי ³⁴

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(10 פתוח. 11) נתבאר למעלה, שהגבהה אינה קובעת כלל, ומשום שדרך יציקה על ידי הגבהה, כתב "והגביהו". (12) אפילו בהנאה. (13) והרי הוא כאילו נגע בו. (רבינו סתם ולא פירש אם גם היין שנשאר בכלי שממנו יצק נאסר, או רק היין שיצא ממנו. בגמרא שם מפרש רב ששת, שגוי המערה מכלי אל כלי נאסר רק היין שיצא מן הכלי, אבל הנשאר מותר, מפני שאיסור כוחו הוא רק מדרבנן, גזרו רק ביין שיצא. וכתב רבינו ירוחם, שמשמע מלשונו של רבינו שהכל אסור. אבל הרא"ש והמרדכי מתירים את הנשאר אפילו בשתיה, וכן דעת רש"י שם ותוספות שם ס. דיבור-המתחיל גוי.) (14) גיטין נג. שהגבהה בעצמה אינה ניסוך עד שיעשה מעשה ניסוך. ומותר אפילו בשתיה, ואין זה דומה לפשט ידו בחבית שבהלכה הקודמת, מפני ששם נגע ביד אלא שלא שכשך, אבל כאן לא נגע כלל, והגבהה אינה אוסרת. (15) אפילו בשתיה, שהרי לא נגע בו ולא שכשכו. ראה ההלכה הקודמת. (16) מימרא של רב פפא ע"ז ס. כיון שנדנד בשעת הקילוח הרי הוא כנוגע בקנה. תוספות שם דיבור-המתחיל ואי. כלומר, כנוגע על ידי דבר אחר בקילוח (הגהות מיימוניות). ואין לומר שמשום הנדנד נאסר היין שבכלי, כמו שמשמע מפשטות לשונו של רבינו, שהרי נענוע קל אינו אוסר, אלא שכשוך כמו שנתבאר למעלה. (17) מבואר למעלה. (18) הרי הוא כסתום, וכן אם פיו קשור. ירושלמי שם: והוא דקטור פומיה. (19) שם: כיון שהוא מלא זין ופתוח, קרוב הדבר שיעגע ביין. ודווקא שהעביר כלי בידו, אבל אם העבירו בחוט או דרך טבעות מותר, שאין לחשוש שמה נגע בו. (20) אין לחשוש שמה נגע בו. (21) נתבאר למעלה בהלכה א, שכשוך בכלי פתוח אסור אפילו בלא נגיעה ביין עצמו. (22) אבל אסור בשתיה, כמו שנתבאר בפרק יא, הלכה ה. (23) פתוח. (24) כלומר, נדמה היה לו שהיא של שמן. (25) אפילו בשתיה. כוחו של גוי בלי נגיעה ביין מותר מן התורה, וחכמים אסרוהו וגזרו על כוחו בכוונה בלבד, אבל שלא בכוונה לא אסרו חכמים, שם. (26) בנגיעה האוסרת, כלומר, על ידי שכשוך. שם נז: מעשה שהיה במחוזא, ונפסקה הלכה שאסור בהנאה. (27) אף-על-פי שבשעת הנגיעה לא ידע שבחבית זו זין, שהרי היה מחפש זין, אין זה נוגע שלא בכוונה, כיון שנתכוין לזין בכלל. והראב"ד סובר שמה שאמרו בגמרא שם "שכשך ביה", פירושו שכשך אחרי שהכיר שבחבית זו יש זין, אבל אם אחר שנודע הוציא ידו ולא שכשך מותר, כמו שהביא הטור בשמו. וזו היא כוונת דבריו בהשגתו על רבינו כאן. וזוה מיושבת תמיהת הכסף משנה' על הראב"ד. (28) לחצה בין זרועותיו, וחיבר חלקי החרס שלא ישפך היין, רש"י שם (ראה ערוך, ערך חבק). (29) המדובר בחבית של חרס. (30) כנוגע שלא בכוונה, שהרי נתכוין להציל היין בלבד. (31) שהרי גם בלי מעשה הגוי אין היין נשפך, כל זמן שלא נפל החלק העליון, והוא רק מכביד עליו, כדי שלא יפול. בגמרא שם: מעשה לבינה קעביד, פירוש כאילו ניתנת לבינה על החבית, כדי להכביד. ורש"י מוסיף ואומר שאף-על-פי שיוצא מעט זין, מותר בשתיה. (32) משנה שם: ואף-על-פי שנגע ממש ביין מותר בהנאה, מכיון שהוא נוגע שלא בכוונה, כמו שנתבאר בהלכה ה. (33) שמודדין בו את היין. ונגיעה על ידי דבר אחר אוסרת בשתיה אבל לא בהנאה, ואין זה דומה לכוחו שלא בכוונה שבהלכה ו, שהרי כאן נתכוון לנגוע ביין. (34) מעל היין. (35) בידו. (36) התוססת ומעלה בועות, והגוי מטפח בידו על הרתיחות (הבועות). (37) אין דרך ניסוך בכך. (38) שם: "זה היה מעשה והכשירו". ומפרש רבינו, והכשירו בהנאה אבל בשתיה אסור. והטעם מפני שזה נגיעה על ידי דבר אחר, אבל שלא בחמתו חוששים שמה נגע בידו ביין, ואסור גם בשתיה. (וראה כסף-משנה, רדב"ז ולחם-משנה, שהאריכו בדברי רבינו אלה, כדי להסיר מעליו השגת הראב"ד, וראה ט"ז יורה-דעה סימן קכה,

- 20 שישאר בפלי העליון.
- 21 יג. משפף⁵⁰ שמדד בו לעובד כוכבים ומזלות, אם יש
- 22 בקצה המשפף עכבת יין⁵¹ - לא ימדד בו לישראל עד
- 23 שידחקו וינגבו⁵². ואם לא הדחק⁵³ - הרי זה אסור.
- 24 יד. כלי שיש לו כמין שני חטמין⁵⁴ יוצאין ממנו, כמו
- 25 הפלים שנוטלין בהם לידים, שהיה מלא יין ביד
- 26 ישראל, והיה ישראל מוצץ ושותה מחטם זה, והעובד
- 27 כוכבים ומזלות מוצץ ושותה מן החטם השני - הרי זה
- 28 מתר⁵⁵. והוא שיקדים הישראלי ויפסק ועדין העובד
- 29 כוכבים ומזלות שותה; שמשפסוק העובד כוכבים
- 30 ומזלות - יחזר היין שישאר בחטם⁵⁶ לכלי ויאסר כל
- 31 מה שישאר בו, שהרי בא היין מכחו⁵⁷.
- 32 טו. עובד כוכבים ומזלות שפוצץ היין מן החבית
- 33 במינקת⁵⁸ - אסר כל היין שבה; ששפסוק - יחזר היין
- 34 שעלה במינקת⁵⁹ במציצתו ויפל לחבית ויאסר הכל⁶⁰.
- 35 טז. עובד כוכבים ומזלות שהיה מעביר עם ישראל פדי
- 36 יין ממקום למקום, והוא הולך אחריהן לשמרן⁶¹, אפלו
- 37 הפליגו⁶² ממנו פדי מיל⁶³ - הרי אלו מתרות; שאימתו
- 38 עליתן, ואומר: עתה יצא לפנינו ויראה אותנו. ואם אמר
- 1 זה מתר בהנה בלבד. ואם עלה העובד כוכבים ומזלות
- 2 חיינו - היין אסור בהנה.
- 3 י. חבית שהיה נקב בצדה, ונשמט הפקק מן הנקב,
- 4 והניח העובד כוכבים ומזלות אצבעו במקום הנקב פדי
- 5 שלא יצא היין. כל היין שמראש החבית עד הנקב⁴⁰ -
- 6 אסור, ושפתח הנקב - מתר בשתייה⁴¹.
- 7 יא. מינקת כפופה⁴², שעושין אותה ממתכת או
- 8 מזכוכית וכיוצא בהם, שהניח ראשה לתוף היין
- 9 שפחבית והראש האחר חוץ לחבית, ומצץ היין והתחיל
- 10 היין לירד פדרך שעושין תמיד, ובא העובד כוכבים
- 11 והניח אצבעו על פי המינקת ומנע היין מליירד - נאסר
- 12 כל היין שפחבית; שהפל היה יוצא ונגרר⁴³ לולי ידו,
- 13 ונמצא הכל כבא מכחו.
- 14 יב. המערה יין לתוף כלי שיש בו יין עובדי כוכבים
- 15 ומזלות⁴⁴ - נאסר⁴⁵ כל היין שבפלי העליון; שהרי
- 16 העמוד הנצויק⁴⁶ מחבר⁴⁷ בין היין שבפלי העליון ובין
- 17 היין שבפלי התחתון. לפיכך, המודד לעובד כוכבים
- 18 ומזלות לתוף כלי שבדו⁴⁸ - נפץ נפיצה⁴⁸ או ירוק
- 19 זריקה⁴⁹, פדי שלא יהיה נצוק חבור ויאסר עליו מה

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

סעיף-קטן ה' וש"ך שם). (39) הוא שמח שניצול, ומודה לא ליל שלו ומנסך לו את היין. שם: אמר רב פפא, דמי עליה כיום אידם, וכפירוש רש"י שם. (40) אפילו בהנאה. והטעם, שאילו לא הניח אצבעו, היה יוצא כל אותו היין ונמצא כולו בא מכחו. (41) ואף שרבינו פוסק בהלכה ב ניצוק חיבור, שאם יוצקים יין כשר לתוך כלי שבו יין נסך בקילוח בלתי פוסק, נאסר כל היין, והיין שלמעלה מתחבר עם היין שלמטה, וכל-שכן כאן שכל היין מחובר, לא אסרו כאן מה שלמטה מן הנקב, מפני שהיין שלמעלה מן הנקב נאסר רק מדרבנן כבא מכוחו, לא אסרו חיבורו, וגם לא אסרוהו משום שמתערב היין התחתון בעליון. (42) בגמרא שם עב: "גישתא ובת גישתא". (43) והרי הוא כנוגע בחבית ממש, שזו היא כמו חבית ארוכה. ומשום ניצוק אינו אסור היין כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, כיון שאינו נוגע ממש, ונאסר רק כבא מכוחו, וגם אין כאן כוונה לנסך, לא אסרו בו חכמים משום ניצוק חיבור. (44) (אפילו סתם יינם, והרשב"א בשם הגאונים, מובא בטור יורה-דעה סימן קכה, כתב, שניצוק אוסר רק ביין נסך ממש, אבל בסתם יינם מותר אפילו בשתייה. וראה בית-יוסף שם). (45) בהנאה. והראב"ד משיג ואומר שאסור בשתייה בלבד. (46) עמוד של יין המקלח. (47) כרב הונא, ומעשה רב של רב חסדא שם. (48) שיפסיק ראש העליון של הניצוק קודם שיגיע ראש התחתון לכלי, כדי שלא יחבר את היין שבשני הכלים. (49) מרחוק. בגמרא שם: "קטפי קטופי או נפצי נפוצי". ומפרש רבינו ש"קטפי" היינו זריקה, ו"נפצי" משמעותה להפסיק. ורש"י פירש להיפך. (50) כלי שלמעלה פיו רחב ומלמטה נקב קצר, ומושיבים אותו על פי צלוחית של לוקחים שפיה צר, ושופכים היין מן המידה לתוכו והוא יורד לתוך הצלוחית. (51) מקום שמתעכבת שם טיפת יין. והיא אסורה משום ניצוק חיבור. (52) סתם ניגוב האמור בגמרא היינו במים ואפר, כמו שנתבאר בפרק יא הלכה ג. ובלא עכבת יין אין צורך ניגוב, ומספיקה הדחה בלבד, ומה ששינונו בברייתא שם עד. המשפך של עץ ושל אבן ניגב, ומשמע אף-על-פי שאין שם עכבת יין, היינו במשפך של גוי שנשתמש בו הרבה, אבל משפך של ישראל שאין בו עכבת יין, ומדד בו פעם אחת לגוי, מדיחו ודיו. (הכסף-משנה מדייק מלשונו של רבינו, שכתב "ידיחנו וינגבו", שניגוב לבדו אינו מועיל, ומתוך כך נכנס לפירוש דחוק קצת, אבל מפירושו הקצר של הלחם-משנה משמע שאין כל קושי, ומה שאמר רבינו שידחנו וינגבו היינו סתם ניגוב, האמור בגמרא, שהוא הדחה וניגוב, ולהלן בהלכה כז כתב רבינו גם כן "להדיח וינגבו".) (53) אבל אם הדיח, אף-על-פי שלא ניגב, מותר בדיעבד. (54) בגמרא שם עב: קנישקנין. (55) ואין זה דומה לניצוק שבהלכה יב, מפני ששם כל היין סופו לרדת באותה דרך, אבל כאן הקילוח הנמשך לפיו של ישראל, שוטף בכיוון אחר מזה שנמשך לפיו של הגוי. (56) אף-על-פי שלא נגע בפיו הגוי. ורש"י שם מפרש שהיין הנוגע בפיו גוי חוזר למטה. (57) לשיטתו שחוששים ליין שנשאר בחוטם, אבל לשיטת רש"י שחוששין ליין שנגע בפיו שחוזר למטה, אין צריך לזה, אלא פשוט משום שמתערב היין בכל החבית. (58) קנה חלול שנותנים לחבית דרך נקב שבמגופה, ומוצצים בו ומעלה יין. (59) ואפילו לא הגיע לפיו נאסר משום שבא מכחו, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. ושיטת רש"י משום שמעלה במינקת היין עד לפיו. וראה מה שכתבנו למעלה בהלכה יד. (60) אפילו בהנאה. (61) במשנה: אם היה בחזקת המשתמר. (62) התרחקו. (63) בגירסתנו שם בברייתא כתוב: אפילו הפליג מהם יותר ממיל. ורבינו גורס כדי מיל, וכן גירסת הרי"ף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ב' ניסן - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות פז

מתוך מהדורת וגשל

- 1 לְהֵם: לְכוּ וְאֵנִי אָבוֹא אֲחֲרֵיכֶם - אִם נִתְעַלְמוּ מֵעֵינָיו כְּדֵי
 2 שִׁפְתָחוּ⁶⁴ פִּי הַכֹּהֵן וַיִּחְזְרוּ וַיִּגִּיפוּ⁶⁵ אוֹתָהּ וְתִגְבַּב⁶⁶ - הָרִי
 3 הַיֵּינָן כָּלוּ אֶסוּר בִּשְׂתִיהָ⁶⁷; אִם פָּחוּת מִכֵּן - מִתְרַ⁶⁸.
 4 יז. וְכֵן הַמְנִיחַ עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת בְּחֻמּוֹתָו, אִף עַל פִּי
 5 שֶׁהוּא יוֹצֵא וְנִכְנַס כָּל הַיּוֹם כָּלוּ - הַיֵּינָן מִתְרַ⁶⁹; וְאִם
 6 מוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מְפָלִיג⁷⁰, וְשָׁהָה כְּדֵי שִׁפְתָחוּ וַיְגוֹף וְתִגְבַב
 7 - הַיֵּינָן אֶסוּר בִּשְׂתִיהָ. וְכֵן הַמְנִיחַ יֵינוּ כְּקֶרוֹן אוֹ בְּסַפִּינָה
 8 עִם הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, וְנִכְנַס לְעִיר לְעֻשׂוֹת צְרָכָיו⁷¹
 9 - הַיֵּינָן מִתְרַ; וְאִם הוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מְפָלִיג, וְשָׁהָה כְּדֵי
 10 שִׁפְתָחוּ⁷² וַיְגוֹף⁷³ וְתִגְבַב - הַיֵּינָן אֶסוּר בִּשְׂתִיהָ. וְכָל
 11 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּחֻבּוֹת סְתוּמוֹת⁷⁴; אֲבָל בְּפִתּוּחוֹת, אֲפִלוּ
 12 לֹא שָׁהָה, מֵאֲחַר שֶׁהוֹדִיעַן שֶׁהוּא מְפָלִיג - הַיֵּינָן אֶסוּר.
 13 יח. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא אוֹכֵל עִם הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים, וְהַנִּיחַ יֵינָן
 14 פִּתּוּחַ עַל הַשְּׁלַחַן וַיֵּינָן פִּתּוּחַ עַל הַדּוֹלְפָקִי⁷⁵ וְצֵא - שֶׁעַל
 15 הַשְּׁלַחַן אֶסוּר⁷⁶, וְשֶׁעַל הַדּוֹלְפָקִי מִתְרַ. וְאִם אָמַר לוֹ: מִזַּג
 16 וְשִׂתָּה⁷⁷ - כָּל הַיֵּינָן הַפִּתּוּחַ שֶׁבִּבְיַת אֶסוּר.
 17 יט. הִיא שׁוֹתָה עִם הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים⁷⁸, וְשָׁמַע קוֹל תְּפִלָּה
 18 בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְצֵא - אִף הַיֵּינָן הַפִּתּוּחַ מִתְרַ. שֶׁהַנְּכָרִי
 19 אוֹמֵר: עֲתָה יִזְכֹּר הַיֵּינָן וַיְבֹא בְּמִהְרָה, וַיִּמְצָא אוֹתִי נוֹגֵעַ
 20 בְּיֵינוּ, וְלִפִּי זֶה אֵינוֹ זֶה מִמְקוֹמוֹ, וְאֵינָן נֹאסֵר אֲלֵא מֵהַ
 21 שְׁלַפְנֵינוּ בְּלִבְדוֹ⁷⁹.
- כ. עוֹבֵד כּוֹכְבִים וַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהִיוּ דְרִינָן בְּחֻצֵי אֲחֻת⁸⁰,
 22 וַיִּצְאוּ שְׁנֵיהֶם⁸¹ בְּבִהְלָה לְרֵאוֹת חֲתָן אוֹ הַסֵּפֶד, וְחֹזֵר
 23 הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וְסֵגֵר הַפִּתּוּחַ⁸², וְאַחַר כֵּף יִשְׂרָאֵל - הָרִי
 24 הַיֵּינָן הַפִּתּוּחַ שֶׁבִּבְיַת יִשְׂרָאֵל בְּהִתְרוֹ⁸³; שֶׁלֹּא סֵגֵר הָעוֹבֵד
 25 כּוֹכְבִים אֲלֵא עַל דַּעַת שֶׁכָּבַר נִכְנַס הַיִּשְׂרָאֵלִי לְבֵיתוֹ וְלֹא
 26 נִשְׂאָר אֲדָם בְּחוּץ, וְכִמְדָּמָה לוֹ שֶׁהוּא קְדָמוֹ⁸⁴.
 27 כא. יֵינָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּבֵית אֲחֵד⁸⁵,
 28 וְהִיוּ חֻבּוֹת פִּתּוּחוֹת⁸⁶, וְנִכְנַס הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים לְבֵית וְנִעַל
 29 הַדְּלֵת בְּעֵדוֹ - נֹאסֵר כָּל הַיֵּינָן⁸⁷. וְאִם יֵשׁ חֲלוּץ⁸⁸ בְּדֵלֵת
 30 שֶׁמִּסְתַּכֵּל מִמֶּנּוּ הָעוֹמֵד אַחֲרָיו הַפִּתּוּחַ וְרוֹאֶה כְּנִגְדּוֹ - כָּל
 31 הַחֻבּוֹת שֶׁכְּנִגְדּוֹ הַחֲלוּץ מִתְרַ, וְשֶׁמֶן הַצְּדָדִין אֶסוּרוֹת;
 32 שֶׁהָרִי מִפְּחוֹד מִן הַרוֹאֶה אוֹתוֹ.
 33 כב. וְכֵן אִם שָׂאֵג אֲרִי⁸⁹ וְכִיּוֹצֵא בוֹ, וְכִרַח הָעוֹבֵד
 34 כּוֹכְבִים וְנִחְבָּא בֵּין הַחֻבּוֹת הַפִּתּוּחוֹת - הַיֵּינָן מִתְרַ;
 35 שֶׁהוּא אוֹמֵר: שָׂמָא יִשְׂרָאֵל אַחַר נִחְבָּא כָּאֵן, וְהוּא רוֹאֶה
 36 אוֹתִי כְּשֶׁאֲנִי.
 37 כג. אוֹצֵר שֶׁל יֵינָן⁹⁰ שֶׁהִיוּ חֻבּוֹתָיו פִּתּוּחוֹת, וַיֵּשׁ לְעוֹבֵד
 38 כּוֹכְבִים חֻבּוֹת אַחֲרוֹת בְּאוֹתוֹ הַפְּנִדְקִי⁹¹, וְנִמְצָא הָעוֹבֵד
 39 כּוֹכְבִים עוֹמֵד בֵּין חֻבּוֹת יִשְׂרָאֵל הַפִּתּוּחוֹת: אִם נִבְהַל
 40 כְּשֶׁנִּמְצָא וְנִתְפַּשׂ עָלָיו כְּגַבְבִּי⁹² - הַיֵּינָן מִתְרַ בִּשְׂתִיהָ,
 41 שֶׁמִּפְּחוֹדוֹ וַיִּרְאֵתוֹ אֵינָן לוֹ פְּנָאִי לְנִסְךְ; וְאִם לֹא נִתְפַּשׂ
 42

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

והרא"ש. וכן מפרש רש"י במשנה. (64) פירוש, שיפתח את כל פי הכד. (65) ויסתמו במגופה אחרת. (66) ותתייבש, אבל אם שהה כדי לעשות חור במגופה ולסותמה לא נאסר, כרבן שמעון בן גמליאל שם. (67) שמא פתחו את פי הכד ונגעו ביין ואחר-כך סתמוהו, אבל בהנאה מותר, מפני שחתימת הכד הרי הוא כחותם אחד, ורבינו פוסק להלן בפרק יג הלכה ט, שיין המופקד אצל גוי כחותם אחד, אסור בשתיה ומותר בהנאה. (68) אפילו בשתיה. (69) אפילו בשתיה, שמתירא הגוי לנגוע ביין, פן יכנס הישראל. (70) שהוא מתרחק. (71) במשנה: הלך לו בקפנדריא נכנס לעיר ורחץ. פירוש, הלך בדרך עקלתון קצרה. ורבינו לא הזכיר קפנדריא, ומשמע שאפילו הלך בדרך הרגילה מותר, וקפנדריא שאמרו במשנה לאו דוקא, ואין בזה כל ניגוד לדברי רבא שם: שהמדובר רק בבא בדרך עקלתון, כי דבריו נאמרו לענין טהרות הטעונות על החמור, והפועלים עמי הארץ ומטמאים בניגיעתם, אבל לענין יין נסך לא צריכים דרך עקלתון. והטעם, כתב הכסף-משנה, שבטהרות בניגיעה בלבד כהרף עין נטמאות, מהשאינ-כן ביין אינו נאסר אלא-אם-כן יגע הגוי וישכשך, וחושש הוא שמא בינתיים יבוא הישראל ויראהו, ונוסף לכך, הרי כאן המדובר בחביות סתומות כמו שמסיים וצריך זמן מסוים כדי לפתוח ולסתום, ולכן מותר אפילו אם לא בא הישראל דרך עקלתון, ומותר בשתיה. והר"ן והרא"ש חולקים על רבינו, וסוברים שגם ביין נסך רק בדרך עקלתון מותר בשתיה. (72) החבית. (73) יעשה מגופה חדשה. (74) בסוף המשנה: חביות פתוחות אסורות, סתומות מותרות. משמע שעל כל הבבות מוסבים הדברים. (75) כגירסת הערוך. ופירושו, כלי עץ שמניח בו כלי יין. (76) שמתירא הגוי לנגוע בו, פן יכנס הישראל. (77) הואיל שחזיק את ידיו ברשות במקצת, סומך דעתו ונוגע בכל היין. (78) שם ע. מעשה שהיה, והתיר רבא. (79) ומה שלפניו אסור, שהרי שותה עמו. כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, שעל השולחן אסור. (80) שם, מעשה שהיה. (81) ולא סגר הישראל את ביתו. (82) של החצר. (83) כמו שהיה קודם לפני יציאתו בבהלה, ראה לקמן פרק יג הלכה א. ואין חוששין שמא נכנס הגוי לביתו של ישראל ונגע ביינו, מכיון שסגר את הפתח בפניו. (84) שמתוך הבהלה אינו מרגיש בו, אם חזר או לא. בגמרא המדובר, כשישראל גר למעלה והגוי למטה. ורבינו סתם, ומשמע שגם בשני בתים סמוכים זה לזה, הדין כך. ודעת רש"י שעליונה ותחתונה דוקא, והיין בתחתונה והישראל רואהו מלמעלה. (85) שם בגמרא שלפניו הגירסא: ההוא ביתא דתייב ביה חמרא דישראל, על גוי. אולם רבינו גורס "דתייב ביה חמרא דישראל וגוי", וכן היא גירסת הר"ף והרשב"א. (86) אבל בסתומות אינו אסור אלא אם שהה כשיעור שיפתח ויגוף ותיבש, כמו בהלכה יז. (87) שהרי אין הגוי מפתח שמא יראה אותו ישראל, ובוודאי נסך. (88) שם. שהרי מפתח - נימוק להיתרן של החביות שכנגד החלון. (89) שם, מעשה שהיה. (90) שם, מעשה שהיה. גם כאן הגירסא בגמרות שלפנינו: מחמרא דישראל. ורבינו גורס: דישראל ודגוי. (91) פונדק הוא מחסן גדול ובו כמה אוצרות, היינו פינות להעמיד בהן יין. בדין שלפנינו, היה באותו פונדק אוצר יין של ישראל וגם אוצר יין של גוי, ומצאו את הגוי עומד בין החביות הפתוחות של הישראל. (92) והסימן שנבהל כשנמצא, ואף-על-פי שנכנס

- 1 כַּגֵּב, אֶלֶּא הָרִי הוּא בּוֹטֵחַ שָׁם - הֵיִן אֲסוּר. וְתִינּוֹק
2 הַנִּמְצָא בֵּין הַחֲבִיּוֹת, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף⁹³ - כָּל הֵיִן מִתְּרֵי.⁹⁴
3 כד. גְּדוּד שֶׁנִּכְנַס לְמַדִּינָה דְרָךְ שְׁלוֹם⁹⁵ - כָּל הַחֲבִיּוֹת
4 הַפְּתוּחוֹת שֶׁבְּחֲנִיּוֹת⁹⁶ אֲסוּרוֹת, וּסְתוּמוֹת מִתְּרוֹת⁹⁷.
5 וּבִשְׁעַת מִלְחָמָה, אִם פָּשַׁט הַגְּדוּד בְּמַדִּינָה וְעָבַר - אֵלּוּ
6 וְאֵלּוּ⁹⁸ מִתְּרוֹת, שְׂאִין פְּנָאֵי וְנִסְף⁹⁹.
7 כה. עוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד בְּצַד הַבּוֹר שֶׁל יֵין:
8 אִם יֵשׁ לוֹ מְלִיחָה עַל אוֹתוֹ הֵיִן¹⁰⁰ - הָרִי זֶה אֲסוּר¹⁰¹;
9 מִפְּנֵי שְׁלִבּוֹ גַּם בּוֹ, שׁוֹלֵחַ יָדוֹ וּמְנַסֵּף; וְאִם אֵין לוֹ עֲלָיו
10 מְלִיחָה - הֵיִן מִתְּרֵי בְּשִׁתִּיהָ¹⁰².
11 כו. זוּנָה עוֹבֵדֶת כּוֹכְבִים בְּמִסְכָּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל - הֵיִן
12 מִתְּרֵי; שְׂאִימָתָן עֲלֶיהָ וְלֹא תִגְעֶנָּה¹⁰³. אֲכַל זוּנָה יִשְׂרָאֵלִית
13 בְּמִסְכַּת עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים - יֵינָה שְׁלֹפְנֶיהָ בְּכַלֶּיהָ אֲסוּר,
14 מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹגְעִין בּוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתָּהּ¹⁰⁴.
15 כז. עוֹבֵד כּוֹכְבִים הַנִּמְצָא בְּבֵית הַגֵּת¹⁰⁵: אִם יֵשׁ שָׁם
16 לְחִלּוּחִית יֵין כְּדֵי לְבַלֵּל הַכֶּף¹⁰⁶ עַד שֶׁתִּבְלַל הַכֶּף לְכֶף
17 שְׁנִיָּה - צָרִיף לְהִדִּיחַ כָּל בֵּית הַגֵּת וַיִּנְגַב¹⁰⁷; וְאִם לֹא -
18 מְדִיחַ בְּלִבָּד. וְזוֹ הַרְחָקָה יִתְּרָהּ¹⁰⁸.
19 כח. חֲבִית שֶׁצִּפָּה בְּנֶהָר: אִם נִמְצָאת כַּנְּגַד עֵיר שְׂרָבָה
- 20 יִשְׂרָאֵל - מִתְּרֵי בְּהִנְיָה¹⁰⁹; כַּנְּגַד עֵיר שְׂרָבָה עוֹבְדֵי
21 כּוֹכְבִים - אֲסוּרָה.
22 כט. מְקוֹם שֶׁהָיוּ רַב מוֹכְרֵי הֵיִן בּוֹ יִשְׂרָאֵלִים¹¹⁰,
23 וְנִמְצְאוּ בּוֹ פְּלִים גְּדוּלִים מְלֵאִים יֵין, וְהֵם פְּלִים שֶׁדְּרָךְ
24 הַמוֹכְרִין לְבָדֵם לְכַנֵּס בָּהֶם הֵיִן - הָרִי אֵלּוּ מִתְּרֵין
25 בְּהִנְיָה¹¹¹. חֲבִית שֶׁפְּתוּחָה גְּנָבִים: אִם רַב גְּנָבֵי הָעֵיר
26 יִשְׂרָאֵל - הֵיִן מִתְּרֵי בְּשִׁתִּיהָ¹¹²; וְאִם לֹא - אֲסוּר.
27
- פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר**
- 28 א. הַלּוֹקֵחַ בֵּית אוֹ שֶׁשָּׂכַר בֵּית בְּחִצְרוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים
29 וּמְלֵאָהּ יֵין: אִם הָיָה הַיִּשְׂרָאֵלִי דָר בְּאוֹתָהּ חִצְרֵי, אָף עַל
30 פִּי שֶׁהִפְתַּח פְּתוּחַ - הֵיִן מִתְּרֵי; מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכְבִים
31 מִפְּחַד תְּמִיד וְאוֹמֵר: עֲתָה יִכַּנֵּס לְבֵיתוֹ פְּתָאֵם וְיִמְצָא
32 אוֹתִי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. וְאִם הָיָה דָר בְּחִצְרֵי אַחֲרֵת - לֹא יֵצֵא
33 עַד שִׁסְגֵר הַבַּיִת, וְיִהְיֶה הַמִּפְתָּח וְהַחֹתֶם כְּדוּ. וְאֵינוֹ
34 חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יִזְיַף הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים מִפְּתַח הַבַּיִת.
35 ב. יֵצֵא וְלֹא סָגַר הַפְּתַח, אוֹ שֶׁסָּגַר וְהִנִּיחַ הַמִּפְתָּח כְּדוּ
36 עוֹבֵד כּוֹכְבִים - הָרִי הֵיִן אֲסוּר בְּשִׁתִּיהָ; שְׂמָא נִכְנַס
37 הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים וְנִסְף, שֶׁהָרִי אֵין הַיִּשְׂרָאֵלִי שָׁם. וְאִם

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

ברשות לפונדק, מתיירא הוא מפני שנכנס לאוצר שאינו שלו. 93) בין שנתפס כגנב, בין שלא נתפס כגנב. 94) מפני שיעקר מגע התינוק אינו אסור היין אלא בשתיה (ראה למעלה פרק יא הלכה ה), לפיכך אם הדבר ספק אם נגע או לו, מותר אפילו בשתיה, דכיון שאין לו דעת לנסך, אינו טורח ליגע ביין. והראב"ד בהשגתו סובר שרק שנתפס כגנב מותר, ואם לא נתפס כגנב אפילו בתינוק אסור. 95) במשנה: בשעת שלום. 96) משמע מלשון רבינו, שהחביות הפתוחות שבבתים מותרות. 97) שאילו פתחון לא טרחו לסתמן, שאין אימת אדם עליהם. ודוקא סתומות במגופה של טיט, אבל בפקק של עץ אסורות, מפני שבני אדם רגילים להחזיר את הפקק למקומו, ואין בזה כל טורח. ולפיכך אע"פ שהחביות סתומות, אפשר שפתחון ונגעו ביין וחזרו ופקקון. 98) בין סתומות בין פתוחות. 99) ודוקא פתוחות מתחילתן, אבל סתומות שנפתחו - חוששים להן ואסורות, שהרי אנו רואים שהיה להם פנאי לפתוח. 100) במשנה כתוב: "אם יש לו עליו מלוה". ושמואל שם בגמרא אומר: והוא שיש לו מלוה על אותו יין, ופירש רש"י, שהישראל שיעבד לו על אותו היין לגבות ממנו, ולפיכך סומך דעתו ונוגע בו ואינו מתיירא. אבל לא היתה לו מלוה על אותו יין, אף-על-פי שיש לו מלוה על בעליו, מותר בשתיה שמפחד ואינו נוגע. 101) כיון שיש לו מלוה עליו, אינו נתפס כגנב. 102) אם נתפס עליו כגנב. 103) בגמרא נתן טעם: אמנם יצר הזנות תקפם, אבל יצר של עבודה-זרה לא, וכיון שאין מסכימים לניסוך, מפחדת הזונה הגויה מפניהם ואינה נוגעת ביין. 104) כלומר, שלא ברשותה ואינם מתייראים מפניה, הואיל והיא זולה בעיניהם, והיא נגרת אחריהם. ופירש רש"י שהיא אינה מוחה בהם כשמנסכים את היין. 105) שאין בו יין, שם ס: 106) להרטיב את כף היד. בגמרא: טופח על-מנת להטפוח. 107) במים ואפר. ראה למעלה פרק יא, הלכה כ. 108) מפני שאם אין טופח על-מנת להטפוח לא נחשב יין כלל ולמה צריך הדחה, אלא משום הרחקה יתרה. 109) כרב, נגד דעת שמואל, בהתאם למקובל שהלכה כרב נגד שמואל באיסורים. (בגמרא שם אמרו, שרב התיר רק במקרה שהספינות הבאות ממקומות רחוקים קשה להן להגיע למקום שנמצאה החבית (מפני מכשולות שבדרך - בלשון הגמרא: "דאיכא עקולי ופשוירי") אבל כשאין עיכובים, הולכים אחר רוב הסביבות, כ"ו חנינא שרוב וקרוב הולכים אחר הרוב. וראה לחם-משנה שתמה, למה סתם רבינו ולא חילק בין יש עקולי ופשוירי או אין). 110) שם: רוב שפוכאי ישראל. 111) הקנקנים והיין. (אף-על-פי שרוב תושבי העיר הם גוים, הולכים רוב המוכרים, משום שרק מוכרים משתמשים בכלים כאלה, ורוב המוכרים הם ישראלים. ובשתיה אסור, מפני שרוב התושבים הם גויים. דין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת, וגם שם התיר בהנאה בלבד ולא בשתיה, מפני רוב הסביבות שתושביהן גויים. וראה כסף-משנה שצידד לפרש, שרבינו התיר את הקנקנים בלבד ולא את היין. ונראה שאין כן דעת הלחם-משנה והרדב"ז). 112) (קשה למצוא את הסברא המבדילה בין דין זה לדין שלמעלה ושההלכה כח, למה שם אסר בשתיה וכאן התיר, ולא חילק בין רוב תושבי העיר ישראלים ובין רוב גויים). 1) יבאר השוכר בית בחצרו של גוי ומלאה יין; גוי ששכר ישראל לדרוך לו יינו בטהרה למוכרו לישראל; אם היה היין ברשות הרבים או בבית הפתוח לרשות הרבים; חותם בתוך חותם באיסור תורה וחותם אחד באיסור דרבנן; דברים שאסרו אותם חכמים אע"פ שאין בהם איסור נסוך כלל; ודין דבר שהוא בהנייה ועבר ומכרו; גר גוי שירשו את אביהם גוי; המוכר יינו לגוי ומודד לו בכליו או בכלי הגוי; גוי שנגע ביינו של ישראל לאונסו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ב' ניסן - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות פט

מתוך מהדורת וגשל

46 כגון דבש ושמן, וכן החמץ והגבינה והחלב וכל
47 שאסורו מדברי סופרים, שהפקידו ביד עובד כוכבים -
48 אינו צריך שני חותמות, אלא חותם אחד בלבד דיו.
49 אבל היין והבשר והתיבת דג שאין בה סימן שהפקידן
50 ביד עובד כוכבים - צריכין שני חותמות.
51 יא. יראה לי, שכל מקום שאמרנו בענין זה ביין שלנו
52 שהוא אסור בשתייה ומתיר בהגנה מפני צד נגיעה שנגע
53 בו העובד כוכבים - קשהה העובד כוכבים עובד
54 עבודת כוכבים; אבל אם היה אסורו בגלל עובד
55 כוכבים שאינו עובד עבודת כוכבים, כגון שמעאלי
56 שנגע ביין שלנו שלא בכונה או שטפח על פי החבית
57 - הרי זה מתיר בשתייה. וכן כל פיוצא בזה.
58 יב. אבל המפקיד יין ביד גר תושב, או ששלחו עמו
59 והפליג, או שהניח ביתו פתוח בחדר גר תושב - הרי
60 זה אסור בשתייה. שכל חשש של חלופ וזיוף - יראה
61 לי, שכל העובדי כוכבים שוים בו. הואיל ונעשה היין
62 ברשותו, נאסר בשתייה על כל פנים.
63 יג. יש דברים שאין בהם אסור גסוף כלל, ואסרו אותם
64 חכמים כדי להרחיק מן הנסוף. ואלו הן: לא ימזג
65 העובד כוכבים המים לתוך היין שביד ישראל, שמא
66 יבוא לצוק היין לתוך המים. ולא יוליך העובד כוכבים
67 ענבים לגת, שמא יבוא לדרך או לגע. ולא יסיע
68 לישראל בשעה שמריק מקלי לכלי, שמא יניח הכלי
69 ביד העובד כוכבים ונמצא היין בא מכחו. ואם סיע או
70 מזג המים או הביא ענבים - מתיר.
71 יד. וכן מתיר שיריח העובד כוכבים בחבית של יין
72 שלנו. ומתיר לישראל להריח בחבית של יין נסוף, ואין
73 בזה שם אסור; שאין הריח כלום, לפי שאין בו ממש.
74 טו. כבר בארנו, שכל דבר שהוא אסור בהגנה, אם עבר
75 ומכרו - דמיו מתירין, חוץ מעבודת כוכבים ומשמשיה
76 ותקרבת שלה וזין שנתנסף לה. והחמירו חכמים בסתם
77 יינם להיות דמיו אסורין כדמי יין שנתנסף לעבודת
78 כוכבים. לפיכך, עובד כוכבים ששכר את ישראל
79 לעשות עמו ביין - שכרו אסור.
80 טז. וכן השוכר את החמור להביא עליו יין, או ששכר
81 ספינה להביא בה יין - שכרן אסור. אם מעות נתנו לו
82 - יוליכו לים המלח; ואם נתנו לו בשכרו כסות או כלים
83 או פרות - הרי זה ישרף אותן ויקבר האפר כדי שלא
84 להנות בו.
85 יז. שכר לעובד כוכבים חמור לרכב עליו, והניח עליו
86 לגין של יין - שכרו מתיר. שכרו לשבר כדי יין נסוף -
87 שכרו מתיר. ותבוא עליו ברכה, מפני שממעט בתפלה.
88 יח. השוכר את הפועל ואמר לו: העבר לי מאה חביות
89 של שכר במאה פרוטות, ונמצא אחת מהן יין - שכרו
90 בלו אסור.

1 אָמַר לוֹ: אֲחִזּוּ לִי מִפֶּתַח זֶה עַד שְׂאבֹא - הֵינִי מֵתָר;
2 שְׂלֵא מָסַר לוֹ שְׁמִירַת הַבַּיִת, אֲלֵא שְׁמִירַת הַמִּפְתָּח.
3 ג. עובד כוכבים ששכר ישראל לדרך לו יינו בטרה
4 כדי שיהיה מתיר לישראל וינחיהו ממנו, והיה היין
5 בביתו של עובד כוכבים: אם היה ישראל זה ששומר
6 היין דר באותה חצר - היין מתיר, ואף על פי שהפתח
7 פתוח והשומר נכנס ויוצא; ואם היה השומר דר בחצר
8 אחרת - היין אסור, ואף על פי שהמפתח והחותם ביד
9 ישראל. שפירן שהיין של עובד כוכבים וברשותו, אינו
10 מופחד לזיף ולהכנס לבית, ויאמר: ויהי מה, אם ידעו
11 בו - לא יקחו ממני.
12 ד. אפלו כתב העובד כוכבים לישראל שנתקבל ממנו
13 המעות למכור לו בהן יין, הואיל ואין הישראל יכול
14 להוציאו מרשות העובד כוכבים עד שימתן לו המעות -
15 הרי הוא של עובד כוכבים ואסור, אלא אם היה השומר
16 דר שם בחצר. ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר
17 תמיד, אלא נכנס ויוצא, כמו שבארנו. בין ברשות בעל
18 היין בין ברשות עובד כוכבים אחר.
19 ה. היה יין זה השחור של עובד כוכבים מנח ברשות
20 הרבים או בבית הפתוח לרשות הרבים, וישראל
21 הולכים ושבים - מתיר; שעדין לא נכנס ברשות העובד
22 כוכבים.
23 ו. ואשפה וחלון ודקל אף על פי שאין בו פרות - הרי
24 אלו כרשות הרבים; וחבית יין שם ועובד כוכבים
25 הנמצא שם - אינו אוסרה; ובית הפתוח לשם - הרי
26 הוא כפתוח לרשות הרבים.
27 ז. חצר החלוקה במסיפס, ועובד כוכבים בצד זה
28 וישראל בצד אחר; וכן שני גגין, שהיה גג ישראל
29 למעלה וגג העובד כוכבים למטה, או שהיו זה בצד זה
30 ויש ביניהן מסיפס; אף על פי שיד העובד כוכבים
31 מגעת לחלק ישראל - אינו חושש משום יין נסוף ולא
32 משום טהרות.
33 ח. מתיר לישראל להפקיד יינו בכלי סתום ביד עובד
34 כוכבים. והוא שיהיה לו בו שני סימנין. וזה הוא הנקרא
35 חותם בתוף חותם. כיצד? סתם החבית בכלי שאינו
36 מהדק, כדרך שפותמין כל אדם, וטח בטיט - הרי זה
37 חותם אחד; היה כלי מהדק וטח עליו מלמעלה - הרי
38 זה חותם בתוף חותם. וכן אם צר פי הנוד - הרי זה
39 חותם אחד; הפך פי הנוד לתוכו וצר עליו - הרי זה
40 חותם בתוף חותם. וכן כל שנוי שמשנה מדברים שאין
41 הדרך כל אדם - הרי הן פחותם אחד, והטיחה או
42 הקשירה - חותם שני.
43 ט. ואם הפקיד ביד עובד כוכבים בחותם אחד - הרי
44 זה אסור בשתייה ומתיר בהגנה. והוא שיחד לו קרן זוית.
45 י. יין מבשל והשכר, או יין שערכו עם דברים אחרים,

38 דינר לחנוני ישראל עם הארץ, ואמר לפועלו הישראלי:
 39 לך ואכל ואני מחשב לו. ואם אכל הפועל דבר שאינו
 40 מעשר - אסור.
 41 כו. אבל אם אמר להם: אכלו ושתו בדינר זה, או
 42 שאמר להם: אכלו ושתו עלי מן החנוני ואני פורע, אף
 43 על פי שנשמתעבד, הואיל ולא נתיחד שעבודו - הרי זה
 44 מתר, ואינו חושש לא משום יין נסוף ולא משום
 45 שביעית ולא משום מעשר.
 46 כז. מלך שהיה מחלק יינו לעם ולוקח מהן דמיו כפי
 47 מה שירצה - אל יאמר אדם לעובד כוכבים: הא לך
 48 מאתים וזו והפנס תחתי באוצר המלך, כדי שיקח
 49 העובד כוכבים היין שכתבו בשם ישראל ויתן העובד
 50 כוכבים הדמים למלך. אבל אומר לו: הא לך מאתים
 51 וזו ומלטני מן האוצר.
 52 כח. עובד כוכבים שנגע ביינו של ישראל לאנסו -
 53 מתר למכר אותו יין לאותו העובד כוכבים שאסרו
 54 לבדו. שכיון שנתפון זה העובד כוכבים להזיקו ולאסור
 55 יינו - הרי זה כמו ששברו או שרפו שחיב לשלם;
 56 ונמצאו הדמים שלוקח ממנו דמי ההזק, ולא דמי
 57 המכירה.

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ה

פרק ארבעה עשר

58 א. כל אסורי מאכלות שבתורה - שעורן² בכזית בינוני,
 59 בין למלקות בין לכרת בין למיתה בידי שמים³. וכבר
 60 בארנו, שכל המחייב פרת או מיתה בידי שמים על
 61 מאכל - לוקה⁴.
 62 ב. ושעור זה עם כל השעורין - הלכה למשה מסיני
 63 הם. ואסור מן התורה⁵ לאכל כל שהוא מדבר האסור,
 64 אבל אינו לוקה⁶ אלא על פזית. ואם אכל כל שהוא
 65 פחות מפשעור - מפין אותו מפת מרדות⁷.
 66 ג. פזית שאמרנו - חוץ משל בין השנים; אבל מה
 67 שבין החניכים⁸ - מצטרף למה שבלע, שהרי נהנה
 68 גרונ⁹ מפזית. אפלו אכל פחצי זית והקיא, וחזר ואכל
 69 אותו¹⁰ חצי זית עצמו שהקיא - חייב; שאין החיוב אלא
 70 על הנאת הגרון בכזית מדבר האסור.
 71
 72

1 יט. אמר לו: העבר לי חבית בפרוטה חבית בפרוטה,
 2 והעביר, ונמצא ביניהן חביות של יין - שכר חביות של
 3 יין אסור, ושאר שכרו מתר.
 4 כ. אמני ישראל ששלח להם עובד כוכבים חבית של
 5 יין בשכרן - מתר שיאמרו לו: תן לנו את דמיה. ואם
 6 משנכנסה לרשותן - אסור.
 7 כא. ישראל שהיה נושה בעובד כוכבים מנה, הלך
 8 העובד כוכבים ומכר עבדות כוכבים יין נסוף והביא לו
 9 דמיהן - הרי זה מתר. ואם אמר לו קדם שימכר: המתן
 10 לי עד שאמכר עבדות כוכבים או יין נסוף שיש לי
 11 ואביא לך, אף על פי שהוא סתם יינו, ומכר והביא לו
 12 - הרי זה אסור; מפני שהישראל רוצה בקיומו כדי
 13 שיפרע ממנו חובו.
 14 כב. וכן גר ועובד כוכבים שהיו שתפין ובאו לחלק -
 15 אין הגר יכול לומר לעובד כוכבים: טל אתה עבדות
 16 כוכבים ואני מעות, אתה יין ואני פרות; שהרי רוצה
 17 בקיומן כדי שיטל כנגדן. אבל גר ועובד כוכבים שירשו
 18 את אביהן עובד כוכבים - יכול לומר לו: טל אתה
 19 עבדות כוכבים ואני מעות, אתה יין ואני שמן. קל הוא
 20 שהקלו בירשת הגר, כדי שלא יחזרו לסורו. ואם משבאו
 21 לרשות הגר - אסור.
 22 כג. ישראל שמכר יינו לעובד כוכבים: פסק עד שלא
 23 מדד לו - דמיו מתרין. שמשפסק סמכה דעתו,
 24 ומשמשוף קנה, ויין נסוף אינו נעשה עד שיגע בו. נמצא
 25 בשעת מכירה היה מתר. מדד לו עד שלא פסק הדמים
 26 - דמיו אסורין. שהרי לא סמכה דעתו אף על פי
 27 שמשוף, ונמצא כשנגע עדין לא סמכה דעתו לקח,
 28 ונאסר היין בנגיעתו, והרי זה כמוכר סתם יינם.
 29 כד. במה דברים אמורים? בשמדד הישראלי לכליו;
 30 אבל אם מדד לכלי העובד כוכבים או לכלי ישראל
 31 שבניד העובד כוכבים - צריך לקח את הדמים ואחר כך
 32 ימדד. ואם מדד ולא לקח דמים, אף על פי שפסק -
 33 דמיו אסורים; שמשגיגע לכלי נאסר כסתם יינם.
 34 כה. הנותן דינר לחנוני עובד כוכבים, ואמר לפועלו
 35 העובד כוכבים: לך ושתה ואכל מן החנוני ואני מחשב
 36 לו - הרי זה חושש שמא ישתה יין, שזה כמי שקנה לו
 37 יין נסוף והשקהו. וכנגד זה בשביעית - אסור. כגון שנתן

(1) יבאר שכל אסורי מאכלות אסורות בכזית; ושיעור אכילת פרס ושיעור השתייה; כל האיסורין אם חייב עליהן שלא כדרך הנאתן; ומי שאחזו בולמוס; עובר שהריחה מאכל איסור; ואם איסור חל על איסור. (2) כדי להתחייב בעונשי הגוף הנמנים למטה. (3) כגון האוכל טבל. ... לא מנה רבינו מיתת בית דין, מפני שלא מצאנו חיוב מיתה בבית דין על אכילה ושתייה אלא בבן סורר ומורה על זלילת בשר וסביאת יין, ואין שיעורו בכזית. (4) אם התרו בו למלקות. (5) כו' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה. (6) מן התורה. (7) מפני שזה כעובר על איסור מדברי סופרים שמכין אותו מכת מרדות. (8) המודבק בחכו ולא בלעו. (9) והרי טעם שיעור מלא, כיון שהיה כזית שלם סמוך לבית הבליעה, אבל מאוכל שבין השיניים אין גרונו נהנה. (10) שטעם גרונו כזית שלם ביחד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני ג' ניסן – ספר קדושה – הלכות מאכלות אסורות צא

מתוך מהדורת וגשל

28 אחר כְּחֻדְלָה, הוֹאִיל וְלֹא הַשְּׁלִים כְּזֵית אֶלָּא בְּתַר מְכַדִּי
29 אֶכִּילַת פֶּרֶס - אֵינָן מְצַטְרְפִין וּפְטוּר.
30 ט. וְכֵן הַשׁוֹתֶה רְבִיעִית שֶׁל סֶתֶם יֵינֵם מְעַט מְעַט, או
31 שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֲמִיץ בְּפֶסֶח או אֶת הַחֲלָב וּגְמָעוּ מְעַט
32 מְעַט, או שֶׁשָּׁתָה מִן הַדָּם מְעַט מְעַט: אִם שָׁהָה מִתְחִלָּה
33 וְעַד סוּף כְּדֵי שְׁתִּית רְבִיעִית - מְצַטְרְפִין, וְאִם לֹא - אֵין
34 מְצַטְרְפִין.
35 י. כֹּל הָאֶכְלִין הָאֲסוּרִין²⁸ אֵינוּ חֵיבִים²⁹ עֲלֵיהֶם עַד שְׂאִיכֵל
36 אוֹתָן דְּרַךְ הַנְּאָה³⁰, חוּץ מִבְּשָׂר בְּחֵלֶב וְכֹלְאֵי הַפֶּרֶס. לְפִי
37 שְׂלֵא נֶאֱמַר בְּהֵן אֶכִּילָה, אֶלָּא הוֹצִיא אֲסוּר אֶכִּילָתָן
38 בְּלִשׁוֹן אַחֲרָת, בְּלִשׁוֹן בְּשׁוּלָא³¹ וּבְלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ³², לְאֶסֶר
39 אוֹתָן וְאֶפְלוּ שְׂלֵא כְּדְרַךְ הַנְּיָה.
40 יא. כִּיצַד³³? הֲרִי שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֲלָב וּגְמָעוּ כִּשְׁהוּא חֵם
41 עַד שֶׁנִּכְוָה גְרוֹנוֹ מִמֶּנּוּ, או שְׂאָכֵל חֲלָב חֵי; או שֶׁעָרַב
42 דְּבָרִים מְרִים, כְּגוֹן רֹאשׁ וְלַעֲנָה, לְתוֹף יֵין נֶסֶף או לְתוֹף
43 קְדֻרָה שֶׁל נְבִלָה, וְאֶכְלָן כִּשְׁהוּן מְרִין; או שְׂאָכֵל אֶכֶל
44 הָאֲסוּר אַחֲרֵי שֶׁהִסְרִיחַ וְהִבְאִישׁ וּכְטֵל מֵאֶכֶל אֲדָם - הֲרִי
45 זֶה פְטוּר. וְאִם עָרַב דְּבָר מֵר בְּתוֹף קְדֻרָה שֶׁל בְּשָׂר בְּחֵלֶב
46 או בֵּינֵן כֹּלְאֵי הַפֶּרֶס וְאֶכְלוּ - חֵיב.
47 יב. הַאוֹכֵל מֵאֶכֶל מִמְּאֲכָלוֹת הָאֲסוּרוֹת דְּרַךְ שְׁחֹק או
48 כְּמַתְעַסֵּק³⁴, אִף עַל פִּי שְׂלֵא נִתְכַּוֵּן לְגוֹף הָאֶכִּילָה, הוֹאִיל
49 וְנִהְיָה - חֵיב, כְּמִי שֶׁמְכַפֵּן לְעֲצָמָה שֶׁל אֶכִּילָה. וְהִנְיָה
50 הַבָּאָה לוֹ לְאֶדָם בְּעַל כְּרַחוּ בְּאֲסוּר מִכֹּל הָאֲסוּרִין³⁵: אִם
51 נִתְכַּוֵּן - אֲסוּר, וְאִם לֹא נִתְכַּוֵּן - מִתְּרֵם³⁶.
52 יג. הַאוֹכֵל מֵאֶכֶל אֲסוּר לְתַאֲבוֹן או מִפְּנֵי הֶרְעֵב -
53 חֵיב³⁷. וְאִם הָיָה תוֹעֵה בְּמִדְּבָר וְאֵין לוֹ מָה יֵאָכֵל אֶלָּא
54 דְּבַר אֲסוּר - הֲרִי זֶה מִתְּרֵם, מִפְּנֵי סִכַּת נִפְשׁוֹת³⁸.

1 ד. כְּזֵית חֲלָב או נְבִלָה או פְּגוּל או נוֹתֵר וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן
2 שֶׁהִנִּיחוּ בַחֲמָה וְנִתְמַעַט - הַאוֹכֵלוּ פְטוּר¹¹. חִזּוּר וְהִנִּיחוּ
3 בְּגִשְׁמִים וְנִתְפַח¹² - חֵיבִין עֲלֵיו¹³ כְּרַת¹⁴ או מְלָקוֹת¹⁵.
4 הָיָה פְּחוֹת מִכְּזֵית מִתְחִלָּה, וְנִתְפַח וְעָמַד עַל כְּזֵית -
5 אֲסוּר, וְאֵין לוֹקִין עֲלֵיו¹⁶.
6 ה. כְּכֹר בְּאֶרְנוֹ, שְׂכָל אֲסוּרִין שֶׁבִּתְוֹרָה אֵין מְצַטְרְפִין זֶה
7 עִם זֶה לְכַזִּית, חוּץ מִבְּשָׂר נְבִלָה עִם בְּשָׂר טְרֵפָה¹⁷,
8 וְאֲסוּרֵי גְזִיר שִׁיתְבָּאָרוּ בְּמִקּוֹמָן. וְחִמְשַׁת מִינֵי תְבוּאָה¹⁸
9 וְקִמְחִין שְׂלֵהֵן וְהַבְּצֻקוֹת שְׂלֵהֵן - הַכֹּל מְצַטְרְפִים לְכַזִּית,
10 בֵּין לְאֲסוּר חֲמִיץ בְּפֶסֶח¹⁹, בֵּין לְאֲסוּר חֶדְשׁ²⁰ מִלְּפָנֵי
11 הַעֲמֵר, בֵּין לְאֲסוּרֵי מַעֲשֵׂר שְׁנִי²¹ וְתְרוּמוֹת.
12 ו. יִרְאֶה לִי, שְׂכָל הַחֵיבִים²² בְּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת מְצַטְרְף
13 לְכַזִּית בְּטָבֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד. הֵא לְמָה זֶה דוּמָה?
14 לְנִבְלַת הַשּׁוֹר וְנִבְלַת הַשֶּׁה וְנִבְלַת הַצֶּבִי, שֶׁהֵן מְצַטְרְפִין
15 לְכַזִּית, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ²³.
16 ז. הַאוֹכֵל אֶכִּילָה גְדוּלָה²⁴ מִדְּבַר אֲסוּר - אֵין מִחֵיבִין
17 אוֹתוֹ מְלָקוֹת או כְּרַת עַל כֹּל כְּזֵית וְכַזִּית, אֶלָּא חֵיב
18 אֶחָד לְכֹל הָאֶכִּילָה²⁵. וְאִם הָיוּ הַעֲדִים מְתָרִים בּוֹ²⁶
19 בְּשַׁעַת אֶכִּילָה עַל כֹּל כְּזֵית וְכַזִּית - חֵיב עַל כֹּל הַתְּרָאָה
20 וְהַתְּרָאָה, וְאִף עַל פִּי שֶׁהָיָה אֶכִּילָה אַחַת וְלֹא הִפְסִיק.
21 ח. הַאוֹכֵל כִּשְׁעוֹרָה או כְּחֻדְלָה מֵאֶחָד מִכֹּל מֵאֲכָלוֹת
22 הָאֲסוּרִים, וְשָׁהָה מְעַט וְחִזּוּר וְאֶכֶל כְּחֻדְלָה, וְכֵן עַד
23 שֶׁהַשְּׁלִים כְּזֵית, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד: אִם שָׁהָה
24 מִתְחִלָּה וְעַד סוּף כְּדֵי אֶכִּילַת שְׂלֵשׁ בֵּינֵיהֶם²⁷ - יִצְטְרְף
25 הַכֹּל, וְהֲרִי הוּא חֵיב כְּרַת או מְלָקוֹת או קְרָבָן כְּמוֹ
26 שְׂאָכֵל כְּזֵית בְּכַת אַחַת; וְאִם שָׁהָה יִתֵּר מִזֶּה מִתְחִלָּה וְעַד
27 סוּף, אִף עַל פִּי שְׂלֵא שָׁהָה בֵּינֵיהֶן, אֶלָּא אֶכֶל כְּחֻדְלָה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

11) מכרת וממלקות, שמשערין כמות שהוא, ועכשיו הוא פחות מכשיעור. (12) ועמד על כזית כמו שהיה בתחילתו.
13) מפני שתחילתו וסופו כשיעור. (14) בחלב פיגול ונותר. (15) בנבלה או כשהתרו בו למלקות בפיגול, נותר וטמא.
ואף על פי שבניתיים נתמעט שיעורן אין דיחוי אצל איסורים, כלומר, אין אומרים כיון שנדחה אינו חוזר למצבו הקודם.
16) כיון שמתחילתו, במצבו הטבעי, לא היה בו כזית. (17) שמצטרפין הואיל והטריפה תחילת נבילה היא. (18) חיטים,
שעורים, כוסמים, שיבולת שועל, שיפון קודם טחינה. (19) שכולם מחמיצים. (20) לפני הקרבת העומר בט"ז בניסן.
שם אכל מכולם ביחד כזית, לוקה. (21) שאם אכל מכולן כזית חוץ לחומת ירושלים, לוקה. (22) אפילו מינים אחרים
חוץ מחמשת מיני תבואה. (23) שכל שאיסורן בלא אחד מצטרפין. (24) כזיתים הרבה בלי הפסק. (25) ונקט רבינו
"אכילה גדולה" משום הבבא האחרונה, להשמיענו שאם התרו בו כמה התראות, חייב על כל התראה אף על פי שלא
הפסיק אכילתו בין התראה להתראה, משום שהתראות מחלקות. (26) אמרו לו אל תשתה והוא שתה חייב על כל אחת
ואחת. (27) כדי אכילת פרס, ואכילת פרס שיעור שלוש ביצים כר' יוחנן בן ברוקא. ורש"י סובר שיעור פרס הוא ארבע
ביצים. (28) באכילה או בהנאה. (29) כר' יוחנן. ובגמרא: אין לוקין, אבל מדרבנן אסור אפילו שלא בדרך הנאה.
(30) וכל דבר מאכל האסור בהנאה אינו חייב על הנאתו שלא כדרך אכילה, מפני שדבר מאכל עומד לאכילה ואם נהנה
באופן אחר אחר הרי זה שלא כדרך הנאתו הרגילה. (31) לא תבשל גדי בחלב אמו ודרשו חכמים על איסור אכילה. (32) פן
תקדש המלאה, שלא תהנה ממנו אלא תשרפנו. (33) מפרט סוגי אכילה שלא כדרך אכילה והנאה. ולפיכך אינו מונה
רבינו הדוגמא שנאמרה בגמרא שם: הניח חלב של שור הנסקל על גבי מכתו פטור. (34) בלי כוונה לאכילה. (35) בין
איסורי הנאה בין איסורי אכילה. (36) שהלכה כר' שמעון שדבר שאינו מתכוון מותר בכל האיסורים. (37) אם אין סכנת
נפש. (38) מותר לכל אדם, שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש.

- 1 יד. עברה³⁹ שהריחה מאכל אסור, כגון בשר קדש או
 2 בשר חזיר - מאכילין אותה מן המרק. אם נתישבה
 3 דעתה - מוטב, ואם לאו - מאכילין אותה פחות
 4 מפשעור. ואם לא נתישבה דעתה - מאכילין אותה עד
 5 שתתישב דעתה.
 6 טו. וכן החולה שהריח דבר שיש בו חמץ וכיוצא בו
 7 מדברים שמערערין את הנפש - דינו כעברה.
 8 טז. מי שאחזו בלמוס⁴⁰ - מאכילין אותו דברים
 9 האסורים מד⁴¹ עד שיאורו עיניו⁴². ואין מחזירין על
 10 דבר המתיר, אלא ממחזירין בנמצא⁴³. ומאכילין אותו
 11 הקל הקל תחלה⁴⁴. אם האירו עיניו - דיו⁴⁵; ואם לאו
 12 - מאכילין אותו הקמור.
 13 יז. כיצד? היו לפנינו טבל ונבלה - מאכילין אותו
 14 נבלה תחלה; שהטבל במיתה⁴⁶. נבלה וספיחי שביעית
 15 - מאכילין אותו ספיחי שביעית; שאסורין מדברי
 16 סופרים⁴⁷, כמו שיתבאר בהלכות שמטה. טבל
 17 ושביעית⁴⁸ - מאכילין אותו שביעית⁴⁹. טבל ותרומה,
 18 אם אי אפשר לתקן הטבל⁵⁰ - מאכילין אותו טבל⁵¹,
 19 שאינו קדוש כתרומה⁵². וכן כל פיוצא בזה.
 20 יח. כבר בארנו, שאין אסור חל על אסור, אלא אם היו
 21 שני האסורין באין כאחת⁵³, או שהיה אסור מוסיף או
 22 אסור פולל. לפיכך יש אוכל פזית אחד, ולוקה עליו
 23 חמש מלקיות⁵⁴. והוא שהתרו בו בחמשה אסורין⁵⁵
- 24 שנתקבצו בו. כיצד? כגון טמא שאכל פזית חלב שנותר
 25 מן המקדשים ביום הכפורים - לוקה משום אוכל
 26 חלב⁵⁶, ומשום אוכל נותר, ומשום אוכל ביום הכפורים,
 27 ומשום טמא שאכל קדש, ומשום שנהנה מן הקדש
 28 ומעל.
 29 יט. ולמה חל כאן אסור על אסור? שבהמה זו היה
 30 חלבה אסור באכילה ומתיר בהנהגה⁵⁷. הקדישה - נאסר
 31 חלבה בהנהגה⁵⁸. ומתוך שנוסף בו אסור הנהגה⁵⁹, נוסף
 32 עליו אסור קדשים. ועדין היה חלב זה מתיר לגבוה⁶⁰
 33 ואסור להדיוט. נעשה נותר - מתוך שנוסף בו אסור
 34 לגבוה, נאסר להדיוט. והאוכל הנהגה⁶¹ היה מתיר בבשר
 35 הבהמה ואסור בחלבה. נטמא - נאסר אף בבשרה. נוסף
 36 לו אסור על החלב. בא יום הכפורים - פלל כל האכילין.
 37 ומתוך שנגאסר אף בחלין, נוסף אסורו בחלב זה. וכן
 38 כל פיוצא בזה.
- 39 פרק חמשה עשר
- 40 א. דבר אסור שנתערב בדבר מתיר: מין בשאינו מינו
 41 - בנותן טעם²; ומין במינו, שאי אפשר לעמד על טעמו
 42 - יבטל ברב³.
 43 ב. כיצד? חלב הפליות שנפול לתוך הגריסין ונמוח
 44 הפלל⁴ - טועמין את הגריסין: אם לא נמצא בהן טעם
 45 חלב - הרי אלו מתירין; ואם נמצא בהם טעם חלב,

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(39) אשה הרה כשהיא מריחה איזה מאכל ומתאוה לאוכלו, תסתכן אם ימנעו ממנה מאכל זה. (40) מחלת הרעבון.
 (41) ואין מנסים מקודם במרק, ובפחות מכשיעור, אלא נותנים לו מיד דבר האסור. (42) בשלב מסוכן של המחלה עיני
 החולה כהות. (43) בדברים הנמצאים במקום. (44) אם אין לנו דברים מותרים כדי צורכו ויש לפנינו שני מיני איסורים
 מאכילין אותו הקל קל. (45) אין מאכילים אותו יותר. (46) בידי שמים, ונבלה בלאו. והמדובר בטבל שלא הופרשו ממנו
 תרומה גדולה ותרומת מעשר, אבל טבל שלא הפרישו ממנו מעשרות אינו במיתה. (47) שמאכילים אותו תחילה איסורי
 דרבנן. (48) לאחר זמן הביעור. (49) שהטבל במיתה בידי שמים והשביעית בעשה. (50) ולהאכילו את החולין שבו,
 כגון, שהחולה צריך לאכול כולו ואם יפריש ממנו התרומות לא יספיק לו. (51) אין מפרישים ממנו תרומה ותרומת מעשר,
 שיאכל החולה תרומה לעצמה וחולין לעצמם, אלא מאכילים אותו את הטבל כמו שהוא. והמדובר בזר שאסור בתרומה.
 (52) תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתיקוני, ומפרש רבינו, שלא התכוונו לומר שיש לתקן, היינו להפריש תרומה, אלא
 שטבל מכיון שאפשר לתקנו אין בו קדושה חמורה, אבל תרומה קודש ממש היא. (53) שאי זה מהם תוציא, ולכן חייב
 על שניהם. (54) שנינו שבשוגג חייב ארבע חטאות ואשם אחד, ורבינו משמיענו שגם למלקות הדין כך. (55) צריך
 להתרות בו ולפרש כל איסור בפני עצמו, אבל אם התרו בו סתם ואפילו אמרו לו שהוא עובר על חמישה לאוין, אינו
 לוקה אלא אחת. (56) שכל המחוייב כרת או מיתה בידי שמים על מאכל, לוקה אם התרו בו למלקות. (57) שהחלב
 אסור רק באכילה. (58) שהקדש אסור בהנאה. (59) הרי הוא איסור מוסיף או איסור חמור שחל על איסור. (60) להקריב
 למזבח. (61) כלומר, האדם שאכל. עד כאן מנה רבינו האיסורים שניתוספו על חתיכת החלב, מכאן ואילך מונה רבינו
 איסורים החלים על האדם, אבל על המאכל עצמו לא ניתוסף איסור, כגון יום הכיפורים וטומאת האוכל. (1) יבאר איסור
 שנתערב בהיתר מין במינו או בשאינו מינו; שיש איסור ששיעורו בששים ויש במאה ויש במאתים; כל דבר שיש לו מתירין
 אם הוא בטל; וביצה שיש בה אפרוח ששלקה; ודין נותן טעם לשבח או לפגם; וגדי שצלאו בחלב; אם מבטלין איסור
 לכתחלה; ואם צולין בשר שחוטה ונבלה בתנור אחד; ודין בשר נבילה מליח שנבלל עמו בשר שחוטה. (2) כמו שמבאר
 בהלכה ב. (3) כרוב, זבחים עט. בטל ברוב מן התורה, אבל אסור מדברי סופרים, כמו שיתבאר להלן בהלכות דה.
 (4) ונתערב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ג' ניסן - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות צג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 וְהָיָה בֵּהֶן מִמָּשׁוֹׁ5 - הָרִי אֱלוֹ אֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה׃6; נִמְצָא
 2 בֵּהֶן טַעֲמוֹ, וְלֹא הָיָה בֵּהֶן מִמָּשׁוֹ - הָרִי אֱלוֹ אֲסוּרִין
 3 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים׃7.
 4 ג. כִּיצַד הוּא מִמָּשׁוֹ? כְּגוֹן שֶׁהָיָה מִן הַחֵלֶב כְּזוֹת כָּבֵל
 5 שֶׁלֹּשׁ בִּיצִים׃8 מִן הַתְּעַרְבֹת. אִם אָכַל מִן הַגְּרִיסִין הָאֱלוֹ
 6 כֶּשֶׁלֶשׁ בִּיצִים, הוֹאִיל וַיֵּשׁ בֵּהֶן כְּזוֹת מִן הַחֵלֶב - לוֹקֵה,
 7 שֶׁהָרִי טַעַם הָאֲסוּר וּמִמָּשׁוֹ קָיָם; אֲכַל פְּחוֹת מִשְׁלֵשׁ
 8 בִּיצִים׃9 - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדּוֹת׃10 מִדְּבָרֵיהֶם׃11. וְכֵן אִם
 9 לֹא הָיָה בַתְּעַרְבֹת כְּזוֹת כָּבֵל שֶׁלֹּשׁ בִּיצִים, אָף עַל פִּי
 10 שֵׁישׁ בֵּהֶן טַעַם חֵלֶב וְאָכַל כָּל הַקְּדֻרָה - אֵינוֹ לוֹקֵה אֲלָא
 11 מִפֶּת מִרְדּוֹת.
 12 ד. נֶפֶל חֵלֶב כְּלִיּוֹת לַחֵלֶב הָאֱלִיָּה וְנִמּוּחַ הַפֶּל, אִם הָיָה
 13 חֵלֶב הָאֱלִיָּה פֶּשְׁנִים בְּחֵלֶב הַפְּלִיּוֹת - הָרִי הַפֶּל מִתָּר מִן
 14 הַתּוֹרָה׃12. אֲפֹלוֹ חֲתִיכַת נְבִלָה׃13 שֶׁנִּתְעַרְבָה בַּשֵּׁתִי
 15 חֲתִיכוֹת שֶׁל שְׁחוּטָה - הַפֶּל מִתָּר מִן הַתּוֹרָה. אֲכַל
 16 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - הַפֶּל אֲסוּר, עַד שִׁיאֲבֹד דְּבַר הָאֲסוּר
 17 מִעֲצָם מֵעוּטוֹ, וְלֹא יִהְיֶה דְּבַר חָשׁוּב שֶׁעֵינּוֹ עוֹמְדֵת׃14,
 18 כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.
 19 ה. וּבִכְמָה יִתְעַרֵב דְּבַר הָאֲסוּר וַיֵּאֲבֹד בְּעֲצָם מֵעוּטוֹ?

- כְּשֶׁעוֹר שֶׁנִּתְּנוּ בוֹ חֲכָמִים: יֵשׁ דְּבַר שֶׁשְׁעוֹרוֹ בְּשֵׁשִׁים,
 21 וַיֵּשׁ שֶׁשְׁעוֹרוֹ בְּמֵאָה׃15, וַיֵּשׁ שֶׁשְׁעוֹרוֹ בְּמֵאֵתִים׃16.
 22 ו. נִמְצָאתָ לְמַד, שֶׁכָּל אֲסוּרִין שֶׁבַתּוֹרָה, בֵּין אֲסוּרֵי
 23 מִלְּקוֹת בֵּין אֲסוּרֵי פְּרֵת בֵּין אֲסוּרֵי הַנְּיָה, שֶׁנִּתְעַרְבוּ
 24 בְּמֵאֲכָל הַמִּתָּר: מִין בְּשֵׁאִינוֹ מִינוֹ - בְּנוֹתָן טַעַם׃17; מִין
 25 בְּמִינוֹ, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְעֲמוֹד עַל הַטַּעַם - שְׁעוֹרוֹ בְּשֵׁשִׁים
 26 אוֹ בְּמֵאָה אוֹ בְּמֵאֵתִים׃18. חוּץ מִיֵּין נֶסֶךְ, מִפְּנֵי חֲמִירַת
 27 עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְחוּץ מִטְּבֵל, שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ׃19;
 28 וּמִפְּנֵי זֶה אֲסוּרִין בְּמִינָן - כָּבֵל שֶׁהָן, וְשֵׁלָא בְּמִינָן -
 29 בְּנוֹתָן טַעַם׃20, כְּשֶׁאָר כָּל הָאֲסוּרִין.
 30 ז. כִּיצַד? טַפֵּת יֵין נֶסֶךְ שֶׁנִּפְּלוּ עָלֶיהָ כְּמָה חֲבִיּוֹת שֶׁל
 31 יֵין - הַפֶּל אֲסוּר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר. וְכֵן כּוֹס שֶׁל יֵין טְבֵל
 32 שֶׁנִּתְעַרֵב בְּחֵבִית - הַפֶּל טְבֵל, עַד שִׁיִּפְרִישׁ תְּרוּמוֹת
 33 וּמַעֲשָׂרוֹת הָרְאוּיִין לַתְּעַרְבֹת׃21, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ.
 34 ח. פְּרוֹת שְׁבִיעִית׃22, אָף עַל פִּי שְׂאֵם נִתְעַרְבוּ בְּמִינָן -
 35 כָּבֵל שֶׁהוּא׃23, וְשֵׁלָא בְּמִינָן - בְּנוֹתָן טַעַם, אֵינָן כָּבֵל
 36 אֲסוּרֵי תּוֹרָה; שְׂאֵין אוֹתָהּ הַתְּעַרְבֹת אֲסוּרָה, אֲלָא חֵיב
 37 לְאָכַל כָּל הַתְּעַרְבֹת בַּקְּדֻשָׁת שְׁבִיעִית, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר
 38 בְּמִקּוּמוֹ׃24.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

5) אע"פ שנמוח החלב ואינו בעין נקרא טעמו וממשו אם יש כזית איסור בתוך שלש ביצים של היתר. וזהו כפירוש רבינו אליהו בתוספות עבודה זרה סז. אבל רש"י סובר, שאם נמוח האיסור ואינו בעין, הוא טעמו ולא ממשו ואפילו אם יש כזית בכדי אכילת פרס. 6) עבודה זרה סז: אמר ר' יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין עליו וזהו כזית בכדי אכילת פרס, טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין, ומפרש רבינו שאסור מדברי סופרים בלבד. 7) שטעם כעיקר אינו מן התורה. וכן גם דעת רש"י בחולין צח. 8) זהו בכדי אכילת פרס שבדברי ר' יוחנן שם, ששיעורו שלש ביצים, כמו שכתב למעלה פרק יד הלכה ח. 9) אין בהן כזית של האיסור. 10) כדן חצי שיעור, שאסור מן התורה ואין לוקין עליו אלא מכת מרדות, כלמעלה בפרק ג הלכה ו. 11) שתערובת איסור פחות מכדי אכילת פרס, נקרא טעמו ולא ממשו. 12) שמין במינו בטל ברוב, כמבואר בהלכה א. 13) שהחתיכה עומדת בעינה ולא נימוחה, אלא שאין אנו יודעים איזוהי החתיכה האסורה. 14) שנשאר בעין. 15) תרומה, כמבואר בהלכה יג. 16) ערלה וכלאי הכרם, כמבואר שם. 17) חולין צז: וראה למעלה פרק ט הלכה ח. 18) כמבואר בהלכה הקודמת. 19) אפשר להפריש ממנו תרומות ומעשרות. וכלל הוא בידינו שכל דבר שיש לו מתירין אינו בטל ואסור בכל שהוא. וטעם זה מביאים התוספות שם בשם הירושלמי. וכן מפורש גם בבבלי נדרים נח. (ובגמרא שם אמרו טעם אחר "כהיתרו כן איסורו". פירוש, שמן התורה חטה אחת פוטרת את כל הכרי ומתירה הכל, לפיכך גם באיסור כן, חטה אחת של טבל אוסרת כל הכרי. ורבינו העדיף את הנימוק של דבר שיש לו מתירים, כי הטעם השני מנמק טבל לתרומה בלבד, אבל טבל למעשרות ולתרומת מעשר אין לו היתר בכל שהוא ואם כן ייבטלכלל האיסורים, אבל הטעם של דבר שיש לו מתירים מנמק הכל). 20) שלא החמירו ביין נסך אלא מין במינו, שהרי יש כאן האיסור, אבל מין בשאינו מינו כשאינו טעם האיסור בתערובת הרי הוא כאלו אינו לגמרי ולא החמירו. וכן בטבל ולא החמירו חכמים אלא במין במינו, ולהלן בהלכה יב פוסק רבינו שבכל דבר שיש לו מתירים הדין כן. ובר"ן נדרים נב. נותן טעם הגיוני לחילוק זה. 21) לפי כמות הטבל הנמצא באותה תערובת. ומסריש מיניה וביה או מטבל דרבנן אחר, שגם כאן האיסור הוא דרבנן מפני שמן התורה בטל ברוב או בששים. וראה מנחות לא. 22) לפני שהגיע זמן ביעורם. 23) וצריך לאכול כל התערובת קודם זמן הביעור בקדושת שביעית, שדינה נתבאר בהלכות שביעית. 24) היינו שזו היא חובת האדם ולא איסור הפירות. רבינו מתכוון בהגדרתו זו לבאר, למה אמר ר' יוחנן בעבודה זרה עג: חוץ מטבל ויין נסך. ובדומה לזה יש לפרש כוננת רבינו בהלכה הסמוכה לענין חמץ בפסח, שהיא מבאר שיש הבדל מהותי בין שביעית ובין מיוחד של איסור שזמן איסורו מוגבל ולכן לא מנאו ר' יוחנן. (הכסף משנה ככתב שלא מנה דבר שיש לו מתירים. ונראה שנתכוון לומר ששערובת חמץ ניתרת מאליו לאחר שיעבור הזמן, אבל טבל צריך תיקון).

צד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ג' ניסן - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ט. חמץ בפסח²⁵, אף על פי שהוא מאסורי תורה -
 2 אינו בכללות אלו²⁶; לפי שאין התערבכת אסורה
 3 לעולם²⁷, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערבכת מתרת,
 4 כמו שבארנו. לפיכך אוסר בכל שהוא בין במינו בין
 5 שלא במינו²⁸.
 6 י. והוא הדין לתבואה חדשה²⁹ שנתערבה בישנה
 7 מלפני העמר - אוסרת בכל שהוא; שהרי יש לה
 8 מתירין³⁰, שלאחר העמר יתר הכל. וכן כל דבר שיש
 9 לו מתירין, ואפלו היה אסור מדבריהם, כגון אסור
 10 מקצה ונולד ביום טוב - לא נהנו בו חכמים שעור, אלא
 11 אפלו אחד בכמה אלפים אינו בטל³¹; שהרי יש דרוך
 12 שייתר בה. כגון הקדש ומעשר שני וכיוצא בהן³².
 13 יא. אבל הערלה וכלאי הפרס וחלב ודם וכיוצא בהן,
 14 וכן תרומות - נתנו חכמים בהן שעור; שאין בהן דרוך
 15 הותר לכל אדם³³.
 16 יב. יראה לי, שאפלו דבר שיש לו מתירין, אם נתערב
- 17 בְּשֵׂאִינוּ מִיָּנוּ וְלֹא נִתְּן טַעַם - מִתְּרֵנוּ³⁴. לֹא יִהְיֶה זֶה שֵׂישׁ
 18 לוֹ מִתִּירִין חֲמוּר מִטְּבֵל; שֶׁהָרִי אֶפְשֵׁר לְתַקְּנוֹ, וְאִף עַל
 19 פִּי כֵן, שְׂלֹא בְּמִינוֹ - בְּנוֹתֵן טַעַם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאֵל
 20 תִּתְּמָה עַל חֲמֵץ בְּפֶסַח; שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה: כֹּל מִחֻמְצַת
 21 לֹא תֹאכְלוּ, לְפִיכֵךְ הִחְמִירוּ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³⁵.
 22 יג. וְאֵלּוּ הֵן הַשְּׁעוּרִין שֶׁנִּתְּנוּ חֲכָמִים: הַתְּרוּמָה וְהַתְּרוּמָה
 23 מִעֲשָׂרוֹ³⁶ וְהַחֲלָה וְהַכֹּפּוּרִים - עוֹלִין³⁷ בְּאֶחָד וּמֵאָה.
 24 וְצִרְיָה לְהָרִים³⁸, וּמִצְטַרְפִּין זֶה עִם זֶה³⁹. וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל
 25 לְחֵם הַפָּנִים⁴⁰ לְתוֹךְ פְּרוּסוֹת שֶׁל חֲלִין - עוֹלִין בְּאֶחָד
 26 וּמֵאָה. בִּיצֵד? סָאָה קָמַח מֵאֶחָד מְאֹלוֹ, אוֹ סָאָה מִכֶּלֶם,
 27 שֶׁנִּפְלְהָ לְמֵאָה סָאָה קָמַח שֶׁל חֲלִין וְנִתְעַרְבַּה הֵלַל - מְרִים
 28 מִן הַחֵלֶל⁴¹ סָאָה אַחַת כְּנֶגֶד סָאָה שֶׁנִּפְלְהָ, וְהַשָּׂרֵר מִתֵּר
 29 לְכָל אָדָם; וְנִפְלְהָ לְפָחוֹת מֵמֵאָה - נִעֲשֶׂה הֵלַל מִדְּמַע.
 30 יד. הַעֲרֵלָה וְכִלְאֵי הַפָּרֶם - עוֹלִין בְּאֶחָד וּמֵאָתַיִם⁴².
 31 וּמִצְטַרְפִּין זֶה עִם זֶה⁴³. וְאִינוּ צִרְיָה לְהָרִים⁴⁴. בִּיצֵד?
 32 רְבִיעִית שֶׁל יַיִן עֲרֵלָה אוֹ כִּלְאֵי הַפָּרֶם, אוֹ שֶׁהִיתָה

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(25 שאוסר במשהו. 26 שאפילו שלא במינו ג"כ בכל שהוא. 27 כלו', שהאיסור הוא זמני ואינו דומה לטבל הקדש, שהאיסור בעצמו הוא איסור עולם אא שיש לו תיקון ויכול להשתנות ע"י איזה מעשה שמתירו, משא"כ בחמץ בפסח שעצם האיסור הוא איסור לזמן, ולפיכך מנאו בפני עצמו. 28 פסחים ל. ושם כט: מפרש, שגזרו שלא משום מינו. ולהלן בה"ב מפרש רבינו הטעם משום שנאמר כל מחמצת לא תאכלו. 29 פירוש, כמו טבל שבימנו אוסר בכל שהוא ושלא במינו בנותן טעם. 30 נדרים נח. גם תבואה חדשה ניתרת מאליה אחרי טז בניסן ולכן לא מנאה ר' יוחנן, כמו שכתבנו למעלה בחמץ בפסח. 31 מה שאמרו בגמרא אפילו באלף לא בטל, הכוונה אפילו אחד בכמה אלפים. 32 נדרים נח. הקדש יותר ע"פ פדיון, ומעשר שני, יעלוהו לירושלים או יחלוהו. 33 שתומות מותרות לכהן בלבד, אבל לזרים אסורות לעולם ואין להן כל דרך היתר ולפיכך אינן כדבר שיש להן מתירין, כיון שאין דרך היתר לזר האסור בהן. סוגיה ביבמות פב. 34 חולק על רב אלפס חולין פרק גיד הנשה, שפוסק בדבר שיש לו מתירין אפילו באינו מינו לא בטל. (כנראה הסתמך רבינו על הירושלמי נדרים פרק ו, כל דבר שיש לו מתירין, כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש וכו' מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם. 35 בה"ט, שאוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו. בפסחים כט: אמרו, שגזרו שלא במינם אטו מינם. ורבינו כאן מפרש למה גזרו בחמץ בפסח בלבד ולא בכל דבר שיש לו מתירין, וביאור משום שבחוק בפסח נאמר כל מחמצת לא תאכלו. 36 משנה ערלה פרק ב. בגירסתנו שם: ותרומת מעשר של דמאי (דמאי=פירות של עם הארץ שאינו נזהר בהפרשת מעשרות וחוששים שמא לא עישר ולכן מפרישים מעשר ותרומת מעשר מספק). ונראה שרבינו גורס כגירסת הר"ש שם: "ותרומת מעשר של ודאי ותרומת מעשר של דמאי" וכן במשנה מעילה טו: הגירסא תרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי. ולכן כתב תרומת מעשר סתם והתכוון לשני סוגי תרומת מעשר, היינו של ודאי ושל דמאי. ובפירוש המשנה לערלה שם כותב רבינו "ואין הפרש אצלנו בכל הדינים בין תרומת מעשר של דמאי או של ודאי וכבר נתבאר זה". 37 בטלים. 38 כשנפלה סאה תרומה למאה, מרים מהם סאה תרומה ונותנת לכהן כי אע"פ שהאיסור בטל במאה והוא, אבל ממונו של כהן לא בטל וצריך להרים מפני גזל השבט, כמו שיתבאר להלן בהלכ טו. 39 אם נפלה חצי סאה מאיסור זה וחצי סאה מאיסור אחר מן האיסורים הללו בפחות ממאה סאין חולין - הכל אסור. והטעם, משום שכל אלה נקראו בשם תרומה, ואפילו חלה ובכורים, וכל שהוא משם אחד מצטרפים. וראה למעלה פרק ד הלכה ז. 40 בכסף משנה מפרש, שהמדובר בלחם הפנים טמא, שאין בלחם הפנים טהור הרי פסק רבינו בפרק ו מהלכות פסולי המוקדשים, שאינו עולה ויאכל הכל לכהנים. רבינו למד דין זה מברייתא יבמות פא: וכן פרוסה של לחם הפנים טמאה שנתערבה במאה פרוסות של לחם הפנים טהורים תעלה, ר' יהודה אומר: לא תעלה. ופסק כחכמים. ומשמיענו כאן, שגם כשנתערבה בחולין - תעלה. 41 אפילו בלחם הפנים צריך להרים, מפני גזל השבט (להלן הלכה טו), שהרי הכהנים יכולים לאכלה בעזרה, כשיש להם אכילה מועטת של קדשים. ראה מנחות כא: שיאכלו עמה (עם המנחה) חולין ותרומה, ורבינו פ"י מה' מעשה הקרבנות הי"א. ומסולקת בזה קושית הרדב"ז כאן וראה תוספות בבא בתרא פא: 42 בירושלמי ערלה, הובא בר"ש ערלה פרק ב, א: מנין שהם עולים? למד מלאה ממלאה, בכלאי בכרם כתוב המלאה ובכורים כתוב מלאתך ודמעך לא תאחר, מה מלאתך עולה אף כאן עולה, אי מה כאן מאה אף כאן מאה? לפי שכפל הכתוב איסורו (שאסור בהנאה) שינו חכמים חיובו (הכמות הנחוצה כדי שיתבטלו. ראה לקמו הט"ז). עד כדון (פירוש, ידוע לנו עד כאן) כלאי הכרם, ערלה מניין? מה זו אסורה בהנאה אף זו אסורה בהנאה, ומה זו עולה אף זו עולה. 43 אע"פ ששני שמות הם, כיון ששניהם הם בשיעור ביטולם, שלמדים זה מזה, מצטרפין. משנה ערלה פ"ב א. 44 שמותר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ג' ניסן - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות צה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 הַרְבִּיעִית מִצְטַרְפֵּת מִשְׁנֵיהֶם, שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ מֵאֵתִים⁴⁵
- 2 רְבִיעִית שֶׁל יֵין - הַכֹּל מֵתָר, וְאֵינוֹ צָרִיף לְהָרִים כְּלוּם;
- 3 נִפְלָה לְפָחוֹת מֵמֵאֵתִים - הַכֹּל אֶסוּר בְּהִנְיָה⁴⁶.
- 4 טו. וְלִמָּה צָרִיף לְהָרִים הַתְּרוּמָה וְלֹא יָרִים עֲרָלָה וְכֹלֵאֵי
- 5 הַכֶּרֶם? שֶׁהַתְּרוּמָה מִמוֹן כִּהְנִים. לְפִיכָּךְ, כָּל תְּרוּמָה
- 6 שֶׁאֵין הַכִּהְנִים מִקְפִּידִין עָלֶיהָ, כִּגּוֹן תְּרוּמַת הַכְּלִיסִין⁴⁷
- 7 וְהַחֲרוּבִין וְשְׁעוּרִין שֶׁבְּאֶדוּם - אֵינוֹ צָרִיף לְהָרִים.
- 8 טז. וְלִמָּה כִּפְלוֹ שְׁעוֹר עֲרָלָה וְכֹלֵאֵי הַכֶּרֶם? מִפְּנֵי שֶׁהֵן
- 9 אֶסוּרִין בְּהִנְיָה⁴⁸. וְלִמָּה סִמְכוּ עַל שְׁעוֹר מֵאָה בַּתְּרוּמוֹת?
- 10 שֶׁהָרִי תְּרוּמַת מֵעֶשֶׂר אֶחָד מֵמֵאָה⁴⁹ וּמִקֶּדְשׁ⁵⁰ הַכֹּל.
- 11 שֶׁנֶּאֱמַר: אֵת מִקֶּדְשׁוֹ מִמֶּנּוּ. אָמְרוּ חֲכָמִים: דָּבָר שֶׁאֵתָה
- 12 מֵרִים מִמֶּנּוּ⁵¹, אִם חִזַּר לְתוֹכָו⁵² - מִקֶּדְשׁוֹ⁵³.
- 13 יז. שֶׁאֵר אֶסוּרִין שֶׁבַּתְּרוּהָ⁵⁴ כֶּלֶן, כִּגּוֹן בֶּשֶׂר שֶׁקָּצִים
- 14 וְרִמְשִׁים וְחֵלֶב וְדָם וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - שְׁעוּרֵן בְּשִׁשִּׁים.
- 15 כִּיצַד? בְּזֵית חֵלֶב כְּלִיּוֹת שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ שִׁשִּׁים בְּזֵית⁵⁵
- 16 מִחֵלֶב הָאֵלֶיָּה - הַכֹּל מֵתָר; נִפְלָה לְפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים⁵⁶ -
- 17 הַכֹּל אֶסוּר. וְכֵן אִם נִפְלָה כְּשְׁעוּרָה⁵⁷ חֵלֶב - צָרִיף שִׁיְהִיָּה
- 18 שֵׁם כְּמוֹ שִׁשִּׁים שְׁעוּרָה⁵⁸. וְכֵן בְּשֶׁאֵר אֶסוּרִין. וְכֵן שֶׁמֶן
- 19 שֶׁל גִּיד הַנֶּשֶׂה⁵⁹ שֶׁנִּפְלָה לְקִדְרָה שֶׁל בֶּשֶׂר - מִשְׁעָרִין אוֹתוֹ
- 20 בְּשִׁשִּׁים, וְאֵין שֶׁמֶן הַגִּיד מִן הַמִּנְיָן⁶⁰. וְאֵף עַל פִּי שֶׁשֶׁמֶן
- 21 גִּיד הַנֶּשֶׂה מִדְּבָרֶיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ - הוֹאִיל וְגִיד הַנֶּשֶׂה
- 22 בְּרִיָּה בְּפָנָי עֲצָמָה, הִתְמַירוּ בּוֹ כְּאֶסוּרֵי תוֹרָה⁶¹. וְהִגִּיד
- 23 עֲצָמוֹ - אֵין מִשְׁעָרִין בּוֹ וְאֵינוֹ אֶסוּר, שֶׁאֵין בְּגִידִים בְּנוֹתָן
- 24 טַעַם.
- 25 יח. אֲכָל כֶּחֶל⁶² שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם הַבֶּשֶׂר - בְּשִׁשִּׁים, וְכֶחֶל
- 26 מִן הַמִּנְיָן. הוֹאִיל וְהַכֶּחֶל מִדְּבָרֶיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹ⁶³,
- 27 הִקְלוּ בְּשְׁעוּרָו⁶⁴.
- 28 יט. בִּיצָה שֶׁנִּמְצָא בָּהּ אֶפְרוּחַ שֶׁנִּשְׁלָקָה⁶⁵ עִם בִּיצִים
- 29 הַמְּתָרוֹת: אִם הִיָּתָה עִם שִׁשִּׁים וְאֵחָת וְהִיא⁶⁶ - הָרִי הֵן
- 30 מְתָרוֹת; הִיָּתָה עִם שִׁשִּׁים בְּלִבְד⁶⁷ - נֶאֱסָרוּ הַכֹּל מִפְּנֵי
- 31 שֶׁהִיא בְּרִיָּה בְּפָנָי עֲצָמָה⁶⁸, עֶשׂוֹ הֵכָר בָּהּ וְהוֹסִיפוּ
- 32 בְּשְׁעוּרָה.
- 33 כ. אֲכָל בִּיצַת עוֹף טָמֵא שֶׁנִּשְׁלָקָה עִם בִּיצֵי עוֹף טָהוֹר
- 34 - לֹא אֶסְרָה אוֹתָם⁶⁹. וְאִם טָרַף אֵלוֹ עִם אֵלוֹ, אוֹ
- 35 שֶׁנִּתְעַרְבָּה בִּיצַת עוֹף טָמֵא אוֹ בִּיצַת טָרְפָּה עִם בִּיצִים
- 36 אֲחֵרוֹת - שְׁעוּרֵן בְּשִׁשִּׁים⁷⁰.
- 37 כא. וּמִנְיָן סִמְכוּ חֲכָמִים עַל שְׁעוֹר שִׁשִּׁים? שֶׁהָרִי
- 38 הַמְּוֹרָם מֵאֵיל נְזִיר, וְהִיא הַזְּרוּעָה⁷¹, אֶחָד מִשִּׁשִּׁים⁷² מִשְׁאֵר
- 39 הָאֵיל⁷³, וְהִיא מִתְבַּשֵּׁלַת עִמוֹ וְאֵינָה אוֹסְרַת אוֹתוֹ,
- 40 שֶׁנֶּאֱמַר: וְלִקַּח הַכֹּהֵן אֵת הַזְּרוּעַ בְּשֵׁלָה⁷⁴ מִן הָאֵיל.
- 41 כב. מִיָּן בְּמִינוֹ וְדָבָר אַחֵר שֶׁנִּתְעַרְבוּ, כִּגּוֹן קִדְרָה שֶׁהִיא
- 42 בָּהּ חֵלֶב אֵלֶיָּה⁷⁵ וְגִרְסִין, וְנִפְלָה לְתוֹכָהּ חֵלֶב הַכְּלִיּוֹת⁷⁶,

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

לאכול הכל ואינו חייב להוציא הכמות שנפלה. משנה שם. וראה בהלכה הבאה הנימוק למה בתרומה והדומה לה צריך להרים ובאיסורים אחרים לא. (45) של היתר. (46) והראב"ד משיג ואומר: "אין לך דבר שאוסר עירובו בהנאה אלא אם כן הוא שבמנין חוץ מאיסורי עבודה זרה ויין נסך דוק ותשכח". ולכאורה משמע כדבריו בגמרא עבודה זרה עד. שאמרו: "למיעוטי - אי נמי איסורי הנאה ולא דבר שבמנין". אולם נראה שרבינו סובר, שהדברים אמורים בדברים האוסרים בכל שהוא שלא נתנו בהם חכמים שיעור כלל. אבל בערלה וכלאי הכרם שנתנו בהם שיעור באחד ומאתים אם נפלו לפחות מן השיעור הרי זה כשאר איסורים שנפלו לפחות מששים וכיון שלא נתבטל - כל התערובת אסורה אפילו בהנאה. (47) מין תאנים גרועות (רבינו בפירושו המשניות תרומות פרק יא, ד). (48) ירושלמי ובא למעלה בהלכה יד. (49) מעשר מן המעשר. (50) ואוסר. (51) תרומת מעשר. (52) אם יפול בחזרה לפירות שמהם הורם. (53) אוסרו. (54) למעט איסורי דרבנן ששיעורם בחמשים ותשע. (55) ועמו יהיו ששים ואחד כזית. (56) אפילו נפל לחמשים ותשע כזית ועם האסור ביחד יהיו ששים. (57) משמיענו שגם בחצי שיעור שאין לוקים עליו לא די בחמשים ותשע. (58) מלבד השעורה שנפלה. (59) רי"ף שם צו: מין במינו שאינו יכול לעמוד על טעמו כגון שמנוניתו של גיד, אמר רב נחמן גיד בששים ואין גיד מן המנין. ע"כ. פירוש, שצריך ששים בלא הגיד. (60) אלא צריך שיהא ששים מלבדו. (61) לענין ביטול. (62) שד הבהמה. (63) שם הלכה יב: שבשר שנתבשל בחלב שחוטה אינו אסור מן התורה. (64) שהוא מן המנין. (65) שנתבשלה. (66) היינו שביחד הם ששים ושתיים וכן פירש רש"י שם צח. (67) וביחד הם ששים ואחת. (68) שהאיסור עצמו, היינו האפרוח, הוא בריה בפני עצמה. מה שאין כן בשמנו של גיד הנשה שהצריכו רק ששים ואחת עם השומן ואע"פ שגיד בריה בפני עצמה היא, מפני ששומן הגיד אינו בריה בפני עצמה. והכסף משנה מפרש דברי רבינו "ששים ואחת והיא", היינו שביחד הם ששים ואחת כמו בגיד, ולא כפרש"י. וכן נראה מדברי רב נחמן שם, שאמר: ביצה בששים ואין ביצה מן המנין. (69) חולין צח. שאינה פולטת טעם, במה דברים אמורים בשאינה קלופה אבל בביצה קלופה נותנת טעם כמבואר בירושלמי. ובביצה שיש בה אפרוח אפילו באינה קלופה אסרת שמחלחל דרך הקליפה. (70) דעת רבינו, שאפילו מין במינו יבש ביבש צריך ששים מדרבנן. וכן משמע מדברי רבינו למעלה בהלכה ד. (71) בר קפרא. חולין צח. נזיר אחרי שעברו ימי נזירותו מביא קרבנות וביניהם איל לשלמים והזרוע ניתנת לכהן ואסורה לזרים ושאר הבשר מותר להם. ולמדו שם מן המקרא שכל האיל מתבשל ביחד, ולמה אין הזרוע אסרת את שאר הבשר? מפני שיש ששים בשאר חלקי האיל נגד הזרוע, כשמשערים בשר ועצמות נגד בשר ועצמות. (72) כך שיערו חכמים. (73) מבשר ועצמות של האיל. (74) שם. ר' שמעון אומר: אין בשילה אלא שנתבשל עם האיל. (75) היתר. (76) איסור.

- 1 וְנִמְחָה הַכֹּל וְנַעֲשֶׂה גּוֹף אֶחָד - רֹאִין אֶת חֵלֶב הָאֲלִיָּה
 2 וְאֶת הַגְּרִיסִין כְּאֵלוֹ הֵן גּוֹף אֶחָד⁷⁷, וּמִשְׁעָרֵין חֵלֶב
 3 הַפְּלִיּוֹת בְּגְרִיסִין וּכְאֲלִיָּה, אִם הָיָה אֶחָד מִשְּׂשִׁים - מֵתָר;
 4 שְׁהָרֵי אֵי אֶפְשֵׁר כַּאֲן לַעֲמֹד עַל הַטַּעַם⁷⁸.
 5 כג. וְהוּא הַדִּין לְתְרוּמוֹת שְׁנַתְעָרְבוּ⁷⁹ - לְשַׁעֲרֵן בְּמֵאָה,
 6 וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם אוֹ עֲרֵלָה - לְשַׁעֲרֵן אוֹתָן בְּמֵאֲתִים.
 7 כד. כְּשִׁמְשַׁעְרִין כָּכֵל הָאֶסוּרִין, בֵּין בְּשִׂשִׁים בֵּין בְּמֵאָה
 8 בֵּין בְּמֵאֲתִים - מִשְׁעָרִין בְּמֶרֶק וּבַתְּכִלְיִין⁸⁰ וּבְכֹל שִׂישׁ
 9 בְּקִדְרָה⁸¹ וּבְמָה שְׂבֻלְעָה קִדְרָה⁸² מֵאֲחֵר שְׂנַפֵּל הָאֶסוּרִין⁸³
 10 לְפִי אִמֵּר הַדַּעַת⁸⁴, שְׁהָרֵי אֵי אֶפְשֵׁר לַעֲמֹד עַל מָה
 11 שְׂבֻלְעָה בְּצִמְצוּם.
 12 כה. אֶסוּר לְכַטֵּל אֶסוּרִין שֶׁל תּוֹרָה לְכַתְּחֵלָה⁸⁵. וְאִם
 13 כֻּטֵּל - הָרֵי זֶה מֵתָר. וְאִף עַל פִּי כֵן קָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים⁸⁶
 14 וְאֶסְרוּ הַכֹּל. וְיִרְאֶה לִי, שְׂפִינֵן שְׁהוּא קָנַס - אֵין אוֹסְרִין
 15 תַּעֲרֹבֶת זֶה אֶלָּא עַל זֶה הַעוֹבֵר שְׂבֻטֵל הָאֶסוּר⁸⁷; אֲבָל
 16 לְאֲחֵרִים - הַכֹּל מֵתָר.
 17 כו. בִּיצֵד? הָרֵי שְׂנַפְלָה סָאָה שֶׁל עֲרֵלָה לְתוֹךְ מֵאָה
 18 סָאָה, שְׁהָרֵי נֶאֱסָר הַכֹּל - לֹא יָבִיא מֵאָה סָאָה אֲחֵרוֹת
 19 וְיִצְרָף כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים. וְאִם עֵבֶר וְעֵשָׂה כֵן
 20 - הַכֹּל מֵתָר⁸⁸. אֲבָל בְּאֶסוּר שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - מְבַטְלִין
 21 הָאֶסוּר לְכַתְּחֵלָה.
 22 כז. בִּיצֵד? חֵלֶב שְׂנַפֵּל לְקִדְרָה שִׂישׁ בַּהּ בֶּשֶׂר עוֹף⁸⁹
 23 וְנִתֵּן טַעַם בְּקִדְרָה - מְרַבָּה עָלָיו בֶּשֶׂר עוֹף אֲחֵר עַד
 24 שְׂיִבְטֵל הַטַּעַם. וְכֵן כֹּל בִּיצֵא בְּזָה⁹⁰.
 25 כח. כְּכָר בְּאֶרְנוֹ, שְׂאֵם נִתֵּן דְּבַר הָאֶסוּר טַעְמוֹ בְּדָבָר

- הַמֵּתָר - נֶאֱסָר הַכֹּל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִשְׁבִּיחוּ;
 אֲבָל אִם פָּגַם⁹¹ זֶה הָאֶסוּר לְמֵתָר וְהַפְסִיד טַעְמוֹ - הָרֵי
 זֶה מֵתָר. וְהוּא שְׂיִהְיָה פּוֹגֵם מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף; אֲבָל אִם
 פָּגַם בַּתְּחִלָּה וְסוֹפוֹ לְהִשְׁבִּיחַ, אוֹ הִשְׁבִּיחַ בַּתְּחִלָּה אִף עַל
 פִּי שְׂסוֹפוֹ לְפָגַם - הָרֵי זֶה אֶסוּר⁹².
 כט. וּמִי יִטַּעַם אֶת הַתַּעֲרֹבֶת? אִם הָיָה הַמַּעֲרָב תְּרוּמוֹת
 עִם הַחֲלִין - טוֹעֵם אוֹתָן הַכֵּהֶן⁹³. אִם הָיָה טַעַם הַתְּרוּמָה
 נֶבֶר - הַכֹּל מְדַמְעָע⁹⁴. וּבְהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת? תִּבְאָר דִּין
 הַמְדַמְעָע.
 ל. וְאִם הָיָה בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב, אוֹ יֵין נִסְף וְיֵין עֲרֵלָה וְכִלְאֵי
 הַכֶּרֶם שְׂנַפְלוֹ לְדָבָשׁ⁹⁵, אוֹ בֶּשֶׂר שְׂקָצִים וּרְמָשִׁים
 שְׁנַתְבַּשֵּׁל עִם הֵיָרֵק וְכִיּוֹצָא בְּהֵן - טוֹעֵם אוֹתָן הַעוֹבֵד
 כּוֹכְבִים, וְסוּמְכִין עַל פִּי⁹⁶. אִם אָמַר: אֵין בּוֹ טַעַם, אוֹ
 שְׂאָמַר: יֵשׁ בּוֹ טַעַם וּמִטַּעַם רַע הוּא וְהָרֵי פָּגַמוּ - הַכֹּל
 מֵתָר. וְהוּא שְׂלֵא? הָיָה סוֹפוֹ לְהִשְׁבִּיחַ, כְּמוֹ שְׂבֻאֲרָנוֹ⁹⁷.
 וְאִם אֵין שְׂאֵם עוֹבֵד כּוֹכְבִים⁹⁸ לְטַעַם - מִשְׁעָרִין אוֹתוֹ
 בְּשַׁעֲרוֹ: בְּשִׂשִׁים אוֹ בְּמֵאָה⁹⁹ אוֹ בְּמֵאֲתִים¹⁰⁰.
 לא. עַכְבָּר שְׂנַפֵּל לְשֶׁכֶר אוֹ לְחֶמֶץ¹⁰¹ - מִשְׁעָרִין אוֹתוֹ
 בְּשִׂשִׁים; שְׂאָנוֹ חוֹשִׁישִׁין¹⁰² שְׂמָא טַעְמוֹ בְּשֶׁכֶר וּבַחֶמֶץ
 מִשְׁבִּיחַ. אֲבָל אִם נָפֵל לֵיָן אוֹ לְשֶׁמֶן אוֹ לְדָבָשׁ - מֵתָר,
 וְאֶפְלוֹ נִתֵּן טַעַם, מִפְּנֵי שֶׁטַּעְמוֹ פּוֹגֵם¹⁰³. שְׂכָל אֵלוֹ
 צָרִיכִין לְהִיּוֹתֵן מִבְּשִׂמִּים, וְזֶה מִסְרִיחֵן וּמִפְסִיד טַעְמָן.
 לב. גְּדֵי שְׂצָלָאוֹ בְּחֵלְבוֹ¹⁰⁴ - אֶסוּר לְאַכֵּל אֶפְלוֹ מִקְצָה
 אֲזוּנָו¹⁰⁵; שֶׁהַחֵלֶב נִבְלַע¹⁰⁶ בְּאֵיבָרָיו וְהוּא מִשְׁבִּיחוֹ וְנִתֵּן
 בּוֹ טַעַם. לְפִיכָף, אִם הָיָה כְּחוֹשׁ וְלֹא הָיָה בּוֹ חֵלֶב פְּלִיּוֹת

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(77) אע"פ שהם שני מינים של היתר. (78) של האיסור מכיון שטעמם של חלב אליה ושל חלב כליות שוה. (79) ראה מה שנתבאר בהלכה ל. (80) בגמרא: ברוטב ובקיפה. (81) בגמרא: ובחתיכות. (82) בין מן האיסור בין מן ההיתר. בגמרא: ובקדירה. (83) כלומר, לא מצרפים מה שנבלע בקדירה לפני נפילת האיסור, שהוא כולו היתר, אלא מה שנבלע אחר נפילתו, היינו גם מן האיסור וגם מן ההיתר. (84) בקירוב. בדיוק אי אפשר לקבוע כמה בלעה הקדירה. (85) להרבות ההיתר על האיסור כדי שיבטל, ביצה ד: וראה ר"ש בפרק ה תרומות משנה ט, והמקור מירושלמי שם. (86) אם עשה זה במזיד, אבל בשוגג לא קנסו, כר' יוסי ור' שמעון בגיטין נד. ובמשנה תרומות שם. (87) וכן על מי שנתבטל בשבילו כדי שלא ינהו לו מעשיו הרעים. כך כתב הרשב"א בכוונת רבינו. (88) לאחרים, אבל לא למבטל עצמו, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. (89) ובשר עוף בחלב אסור מדברי סופרים בלבד, למעלה פרק ט הלכה ד. (90) אפילו איסורים מדברי סופרים שיש להם שורש ועיקר בתורה כמו בשר עוף בחלב. ורבו החולקים על רבינו וסוברים, שהתירו לבטל לכתחילה רק איסורי דרבנן שאין להם שורש מן התורה כגון מוקצה. אבל בשר עוף בחלב, שיש בשר שהתורה אסרה לבשלו בחלב, אסור לבטל. (91) עבודה זרה סו. כר' שמעון. (92) בגמרא שם אמרו, שהשביח ולבסוף פגם אסר והטעם, מפני שנאסר בשעה שהיה לשבח אינו חוזר להיתרו. ורבינו מוסיף מדעת עצמו, שהוא הדין בפוגם ולבסוף השביח. וכן גם דעת הרשב"א. וראה לחם משנה. (93) שמותר לאכול בתרומה, חולין צז: (94) תערובת תרומה עם חולין. (95) היינו באים מינו. נתבאר לעיל ה"ו, שיש נסך אוסר במשהו במינו בלבד ולא בשאינו מינו. (96) משמע, שכל גוי נאמן ואפילו אינו טבח מומחה (ראה למעלה פרק ט), ואפילו כשהגוי יודע לשם מה שואלים אותו. ושיטת רש"י, שגוי נאמן רק במסית לפי תומו. והתוספות שם כתבו, שאין סומכים אלא על גוי מומחה בלבד. (97) בהלכה הקודמת. (98) הכוונה לאיסורים שנאמרו למעלה, אבל בתרומה טועם כהן, כנאמר בהלכה הקודמת. (99) בתרומה. (100) בערלה וכלאי הכרם. והמדובר במין במינו, שהרי בשאינו מינו בטלים בששים. ומה שאמר " ואם אין שם גוי לטעום" הכוונה, לקבוע אם הטעם לשבח או לפגם. (101) שמתוך חריפות שבהם בולעים מהר והרי זה ככבוש וכבוש הרי הוא כמבושל. (102) בעיה שלא נפשטה, בגמרא עבודה זרה סח: (103) בגמרא שם שאלו רק בשכר וחומץ, אבל ביין, שמן או דבש ודאי פוגם. (104) עם החלב שבו, שלא נטל חלב הכליות והקרב. (105) שרחוק מן החלב. (106) בגמרא שם: שהחלב מפעפע.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ג' ניסן - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות צו

מתוך מהדורת וגשל

20 וְלֹא חֵלֶב קָרֵב 107 אֶלָּא מֵעַט מֵשֵׁשׁ 108 - קוֹלֵף
 21 וְאוֹכֵל עַד שֶׁמֵּגִיעַ לַחֲלָב 109. וְכֵן יֵרֶף שֶׁצִּלְאָה בְּגִיד
 22 הַנְּשֻׂהָ 110 שָׁבָה - קוֹלֵף וְאוֹכֵל 111 עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ לַגִּיד 112
 23 וּמְשֻׁלֵּכוֹ. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁצִּלְאָה שֶׁלְמָה, וְלֹא הִסִיר לֹא
 24 חוּטִין וְלֹא קְרוֹמוֹת 113 הָאֲסוּרוֹת - קוֹלֵף וְאוֹכֵל 114, וְכִינּוּן
 25 שֶׁמֵּגִיעַ לְדָבָר אֲסוּר - חוּתְכוֹ וּמְשֻׁלֵּכוֹ. שְׂאִין בְּגִידִים
 26 בְּנוֹתֵן טַעַם פְּדֵי לְשַׁעַר בְּהֵן 115.

פֶּרֶק שְׁשֵׁה עָשָׂר

24 א. כָּל הַשְּׁעוּרִים הָאֵלוֹ שֶׁנִּתְּנוּ חֻמְמִים לְדָבָר הָאֲסוּר
 25 שֶׁנִּתְעַרַב בְּמִינוֹ הַמֵּתָר - בְּשֵׁלֵא הִיָּה הַדָּבָר הָאֲסוּר
 26 מִחֻמֵּץ אוֹ מִתְּבַל אוֹ מִתְּבַל אוֹ דָּבָר חָשׁוּב שֶׁהוּא עוֹמֵד כְּמוֹת
 27 שֶׁהוּא וְלֹא נִתְעַרַב וְנִדְמַע בְּדָבָר הַמֵּתָר; אֲבָל אִם הִיָּה
 28 מִחֻמֵּץ אוֹ מִתְּבַל אוֹ דָּבָר חָשׁוּב - אוֹסֵר בְּכֹל שֶׁהוּא.
 29 ב. כִּי־צַד? שְׂאוֹר שֶׁל חֻטִין שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנֶּפֶל לְתוֹךְ עֶסֶת
 30 חֻטִין שֶׁל חֲלִין, וְיֵשׁ בּוֹ פְּדֵי לַחֻמֵּץ - הֲרִי הַעֶסֶת כְּלָה
 31 מִדְּמַע. וְכֵן תְּבַלִּין שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנֶּפֶלוּ לַקְּדֻרַת חֲלִין, וְיֵשׁ
 32 בְּהֵן פְּדֵי לַתְּבַל, וְהֵן מִמִּין הַחֲלִין - הַכֹּל מִדְּמַע. וְאֵף עַל
 33 פִּי שֶׁשֶׂאֹר אוֹ הַתְּבַלִּין אֶחָד מֵאֵלֶּף. וְכֵן שְׂאוֹר שֶׁל
 34 כְּלָאֵי הַכֶּרֶם לְתוֹךְ הַעֶסֶת, אוֹ תְּבַלִּין שֶׁל עֶרְלָה לְתוֹךְ
 35 הַקְּדֻרָה - הַכֹּל אֲסוּר בְּהֵנָּה.
 36 ג. דָּבָר חָשׁוּב שֶׁהוּא אוֹסֵר בְּמִינוֹ בְּכֹל שֶׁהוּא - שְׁבָעָה
 37 דְּבָרִים. וְאֵלוֹ הֵן: אֲגוּזֵי פֶרֶף, וְרִמּוֹנֵי בָדָן, וְחֻבִּיּוֹת

1 וְלֹא חֵלֶב קָרֵב 107 אֶלָּא מֵעַט מֵשֵׁשׁ 108 - קוֹלֵף
 2 וְאוֹכֵל עַד שֶׁמֵּגִיעַ לַחֲלָב 109. וְכֵן יֵרֶף שֶׁצִּלְאָה בְּגִיד
 3 הַנְּשֻׂהָ 110 שָׁבָה - קוֹלֵף וְאוֹכֵל 111 עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ לַגִּיד 112
 4 וּמְשֻׁלֵּכוֹ. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁצִּלְאָה שֶׁלְמָה, וְלֹא הִסִיר לֹא
 5 חוּטִין וְלֹא קְרוֹמוֹת 113 הָאֲסוּרוֹת - קוֹלֵף וְאוֹכֵל 114, וְכִינּוּן
 6 שֶׁמֵּגִיעַ לְדָבָר אֲסוּר - חוּתְכוֹ וּמְשֻׁלֵּכוֹ. שְׂאִין בְּגִידִים
 7 בְּנוֹתֵן טַעַם פְּדֵי לְשַׁעַר בְּהֵן 115.
 8 ל.ג. אֵין צוֹלִין בְּשׂוֹר שֶׁחוּטָה עִם בְּשׂוֹר נְבֵלָה אוֹ בְּהֵמָה
 9 טְמֵאָה בְּתַנּוּר אֶחָד, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין נוֹגְעִין 116 זֶה בְּזֶה.
 10 וְאִם צִלְעָן - הֲרִי זֶה מֵתָר, וְאֶפְלוּ הַיָּתֵה הָאֲסוּרָה שֶׁמֵּנָה
 11 הַרְבֵּה וְהַמִּתְרַת רְזָה. שֶׁהִרִית אֵינוֹ אוֹסֵר 117, וְאֵינוֹ אוֹסֵר
 12 אֶלָּא טַעַמוֹ שֶׁל אֲסוּר.
 13 ל.ד. בְּשׂוֹר נְבֵלָה מְלִיחַ שֶׁנֶּבְלָל עִמּוֹ 118 בְּשׂוֹר שֶׁחוּטָה 119
 14 - הֲרִי זֶה נֶאֱסָר 120; מִפְּנֵי שֶׁתְּמַצִּית הַנְּבֵלָה נִבְלַעַת בְּגוּף
 15 בְּשׂוֹר הַשְּׁחוּטָה, וְאֵי אֶפְשֶׁר לְעַמֵּד כָּאֵן לֹא עַל הַטַּעַם וְלֹא
 16 עַל הַשְּׁעוּר 121. וְכֵן בְּשׂוֹר דֵּג טְמֵא מְלִיחַ שֶׁנֶּבְלָל עִמּוֹ דֵּג
 17 תֶּפֶל טְהוֹר - נֶאֱסָר מִפְּנֵי צִירוֹ. אֲבָל אִם הִיָּה הַמְּלִיחַ
 18 טְהוֹר, וְהַתֶּפֶל דֵּג טְמֵא - לֹא נֶאֱסָר 122 הַמְּלִיחַ. [אֵף עַל
 19 פִּי] שֶׁהַתֶּפֶל בּוֹלַע מִן הַמְּלִיחַ 123 - [אֵינוֹ בּוֹלַע כֹּל כֶּף

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

107 האסורים מן התורה. 108) בגמרא אמרו שר' יוחנן התיר בגדי כחוש שצלאו בחלבו ומפרש רבינו, שכחוש היינו שיש ששים בבשר נגד החלב. כך מבאר הרשב"א דברי רבינו. 109) ואינו צריך לא נטילה ולא קליפה סמוך לחלב אלא משליך החלב ואוכל השאר. 110) ושומן הגיד אסור מדברי סופרים. 111) קולף את הבשר שעל הגיד ואוכלו, מפני ששמנונית הגיד רזה היא ואינה מפעפעת כחלב אלא נצממת במקומה. ואפילו אם הוא מפעפע קצת אין זה מספיק כדי ליתן טעם. 112) או לשומנו, אבל אם נתבשל עם הגיד צריך ששים נגד שומנו. 113) האסורים מן התורה משום חלב. 114) הואיל וחלב זה כחוש ורזה, אינו מפעפע בבשר. 115) פירוש, אפילו שומנם אינו מפעפע בצליה כל כך עד כדי נתינת טעם, כמו שנתבאר למעלה בשם הכסף משנה, ולפיכך דייק רבינו וכתב: "כדי לער בהן" כלומר, שומנו של גיד או החוטין והקרומות נותנים אמנם קצת טעם, אבל לא כדי... פירוש זה, מסלק כל התמיהות של הלחם משנה. 116) משום שריח האיסור נכנס בהיתר. 117) כלוי בפסחים עו: שאומר: "ריחא לאו מילתא היא", פירוש, ריח אין בו ממש, אבל לכתחילה אסור, שגם לוי לא התיר אלא בדיעבד. ומשמע שאפילו בבשר נבילה כחוש אסור לכתחילה לצלותו עם בשר שחוטה, שהרי רבינו סתם וכתב: אין צולין וכו'. ומה שכתב רבינו למעלה בפרק יג: מותר להריח בחבית של יין נסך ואין בזה שום איסור שאין הריח כלום לפי שאין בו ממש, כבר פירש 'שם הרדב"ז, שהמדובר כשהישראל אינו מתכוון ליהנות. וראה למעלה פרק ט הלכה כג. 118) דוקא שנבלל אסור, אבל אם לא נבלל ונמלחו בפני עצמם זה אצל זה מותר שאינו בולע, ולכתחילה אסור למלוח בשר נבילה ובשר שחוטה זה אצל זה, שמא יגעו זה בזה בשעת מליחה. 119) משמע בשר שחוטה תפל. 120) אבל אם היו שניהם מולחים לא נאסר, הואיל והוא טרוד לפלוט. 121) ומשום כך הכל נאסר ואינו ניתן לא בקליפה ולא בנטילת רבינו, שגם חלב וציר אינו בולע כשהוא טרוד לפלוט. 122) ואפילו קליפה אינו צריך, בין אם המליח מקום ואינו בטל בשישים או על כל פנים במאתים, כציר דגים טמאים. 123) ואפילו קליפה אינו צריך, בין אם המליח למעלה והתפל תחתיו ובין אם המליח למטה, וחילוק זה נאמר בצלי בלבד ולא במליח. 124) ואינו פולט כלום שאינו חם כל כך, רשב"א לתירוץ אחד הובא בכסף משנה. ובדפוס ויניציה הגירסא: אע"פ שהתפל בולע מן המליח אינו בולע כל כך שיחזור ויפלוט והיינו כתירוץ השני של הרישב"א, דכל שהוא מליח פולט ומבליח בחבירו ואינו מחממו כל כך עד שייהא פולט הרבה, ומכיון שהמלוח טרוד לפלוט אינו בולע אותה פליטה מועטת שחברו פולט. 125) במלח או בחומץ או בשאר משקה. 126) שהציר הטמא אסור כולו. 127) כלומר, הציר היוצא מן הטמא. 128) כר' יהודה משנה תרומות פרק ח, ו' לפי חשבוננו של ר' אבהו בירושלמי שם. ומשערים במאתים ואע"פ שכל האיסורים בשישים, ציר דגים חריף מאוד ונותן טעם בדגים טהורים יותר משאר איסורים. וחזר בו רבינו כאן מפסק הלכה שלו בפירוש המשנה, שציר דגים טמאים אינו בכל בפחות מאלף. 1) יבאר דבר המחמץ או מתבל או דבר חשוב אם יש להם ביטול שאור של כלאי הכרם או תרומה שנפל לתוך העיסה; ודין תבלין שהם שנים או שלושה שמות ממין אחד; בגד שצבעו בקליפי ערלה או קדרה שבשלה בקליפי ערלה ועצי היתר; דין המעמיד גבינה בפגי ערלה וכיוצא בו; חבית יין היתר שנתערבה בין החביות של איסור או איפכא; יין נסך שנפל על גבי ענבים.

47 שביניהן, או נתפרכו הרמונים ונתפתחו הקביות
 48 ונתחכתו הדלועין ונתפרכו הפפרות אחר שנאסרו - הרי
 49 אלו יעלו באחד ומאתים. והוא הדין לחתיכת גבלה
 50 שנדוכה בכל החתיכות ונעשה הכל כמות שהיא - עולה
 51 בששים.
 52 יב. ואסור לפצע האגוזים ולפרר הרמונים ולפתח
 53 הקביות אחר שנאסרו כדי שיעלו באחד ומאתים, שאין
 54 מבטלין אסור לכתחלה. ואם עשה בן - קונסין אותו
 55 ואוסרין עליו, כמו שבארנו.
 56 יג. שאור של כלאי הכרם ושל תרומה שנפלו לתוך
 57 העסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ,
 58 ובשניהם שייצטרפו יש בהם כדי לחמץ - אותה עסה
 59 אסורה לישראל ומתרת לכהנים. וכן תכלין של תרומה
 60 ושל כלאי הכרם שנפלו לתוך הקדרה, ולא באחד מהן
 61 כדי לתבל, ובשניהם כדי לתבל - אותה קדרה אסורה
 62 לישראל, שהרי דבר האסור להם תבלה, ומתרת
 63 לכהנים.
 64 יד. תכלין שהם שנים או שלשה שמות ממין אחד, או
 65 שלשה מיני משם אחד - מצטרפין לתבל ולאסור וכן
 66 לחמץ. ביצד? שאור של חטין ושאור של שעורים,
 67 הואיל ושם שאור אחד הוא - אינן כמין ושאנו מינו,
 68 אלא הרי הן כמין אחד, ומצטרף לשער בהן כדי לחמץ
 69 בעסה של חטין, אם היה טעם שניהם טעם חטין, או
 70 כדי לחמץ בעסה של שעורין, אם היה טעם שניהם
 71 טעם שעורים.
 72 טו. שלשה שמות ממין אחד ביצד? כגון כרפס של
 73 נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גנה. אף על פי שכל
 74 אחד מהם שם בפני עצמו, הואיל והם מין אחד -
 75 מצטרפין לתבל.
 76 טז. עסה מחמצת שנפל לתוכה שאור של תרומה או
 77 שאור של כלאי הכרם, וכן קדרה מתבלת שנפלו לתוכה
 78 תכלין של תרומה או של ערלה ושל כלאי הכרם: אם
 79 יש בשאור כדי לחמץ אלו היתה העסה מצה, ובתכלין
 80 כדי לתבל הקדרה אלו היתה תפלה - הרי הכל אסור;
 81 ואם אין בהם כדי לתבל ולחמץ - יעלו בשעורין:
 82 תרומה - באחד ומאה, וערלה וכלאי הכרם - באחד
 83 ומאתים.
 84 יז. התרומה מעלה את הערלה ואת כלאי הכרם. ביצד?
 85 סאה תרומה שנפלה לתשעה ותשעים חלין, ואחר כך
 86 נפל לכל חצי סאה של ערלה או של כלאי הכרם - אין
 87 כאן אסור ערלה ולא אסור כלאי הכרם, שהרי עלה
 88 באחד ומאתים, ואף על פי שמקצת המאתים תרומה.
 89 יח. וכן הערלה וכלאי הכרם מעלין את התרומה.
 90 ביצד? מאה סאה של ערלה או של כלאי הכרם שנפלו
 91 לתוך עשרים אלף של חלין - נעשת כל התערבת
 92 עשרים אלף ומאה. ואחר כך נפל לכל מאה סאה

1 סתומות, וחלפות תרדין, וקלחי פרוב, ודלעת וניית,
 2 וככרות של בעל הבית.
 3 ד. ביצד? רמון אחד מרמוני בדין שהיה ערלה ונתערב
 4 בכמה אלפים רמונים - הכל אסור בהניה. וכן חבית
 5 סתומה של יין ערלה או של כלאי הכרם שנתערבה
 6 בכמה אלפים חביות סתומות - הכל אסורים בהניה.
 7 וכן שאר השבעה דברים.
 8 ה. וכן חתיכה של גבלה או של בשר בהמה או חיה
 9 או עוף או דג הטמאין שנתערבה בכמה אלפים חתיכות
 10 - הכל אסור עד שיגביה אותה חתיכה, ואחר כך ישער
 11 השאר בששים. שאם לא הגביהה - הרי הדבר האסור
 12 עומד ולא נשתנה, והחתיכה חשובה אצלו, שהרי
 13 מתפכד בה לפני האורחין.
 14 ו. והוא הדין בחתיכה של בשר בחלב או של חלין
 15 שנשחטו בעזרה, שהרי הן אסורים מדבריהן בהניה,
 16 כמו שיתבאר בהלכות שחיטה - אוסרין בכל שהן עד
 17 שיגביה אותן. וכן גיד הנשה שנתבשל עם הגידין או
 18 עם הבשר: בזמן שמכירו - מגביהו, והשאר מתר;
 19 שאין בגידים בנותן טעם. ואם אינו מכירו - הכל אסור;
 20 מפני שהוא ברירה בפני עצמו, הרי הוא חשוב ואסור
 21 בכל שהוא.
 22 ז. וכן כל בעלי חיים - חשובין הן ואינם בטלין.
 23 לפיכך, שור הנסקל שנתערב באלף שורים, ועגלה
 24 ערופה באלף עגלות, או צפור מצרע השחוטתה באלף
 25 צפורים, או פטר חמור באלף חמורים - פלן אסורין
 26 בהניה. אבל שאר הדברים, אף על פי שדרכן למנות -
 27 הרי אלו עולין בשעורין.
 28 ח. ביצד? אגדה של ירק מפלאי הכרם שנתערבה
 29 במאתים אגדות, או אתרוג של ערלה שנתערב במאתים
 30 אתרוגים - הכל מתר. וכן כל פיוצא בזה.
 31 ט. יראה לי, שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן
 32 המקומות כגון אגוזי פרך ורמוני בדין בארץ ישראל
 33 באותן הזמנים, שהוא אסור בכל שהוא לפי חשיבותו
 34 באותו מקום ובאותו זמן. ולא הזכירו אלו אלא לפי שהן
 35 אוסרין כל שהן בכל מקום, והוא הדין לכל פיוצא בהן
 36 בשאר מקומות. ודבר ברור הוא, שכל אסורין האלו
 37 מדבריהם.
 38 י. נפל רמון אחד מן התערבת הזאת לשני רמונים
 39 אחרים מרמוני בדין, ונפל מן השלשה רמון אחד
 40 לרמונים אחרים - הרי אלו האחרים מתרין; שהרי
 41 הרמון של תערבת הראשונה בטל ברב. ואם נפל מן
 42 התערבת הראשונה רמון לאלף - פלן אסורין. לא נאמר
 43 בטל ברב אלא להתיר ספק ספק, שאם יפל מן
 44 התערבת השנייה למקום אחר - אינו אסור. וכן כל
 45 פיוצא בזה.
 46 יא. נתפצעו אגוזים אלו שנאסרו פלן מפני אגוז ערלה

46 עובד פוכבים, או בחמץ יין של עובד פוכבים - הרי זו
 47 אסורה בהנאה, אף על פי שהוא מין בשאינו מינו ואף
 48 על פי שהוא כל שהוא; שהרי הדבר האסור הוא הנכר
 49 והוא שעשה אותה גבינה.
 50 כזו. הערלה וכלאי הפנים - דין הפרות שלהן שישרפו,
 51 והמשקין שלהן יקברו, מפני שאי אפשר לשרף
 52 המשקין.
 53 כח. יין שנתנסף לעבודת פוכבים שנתערב עם היין -
 54 הכל אסור בהנאה בכל שהוא, כמו שאמרנו. במה
 55 דברים אמורים? בשהורק היין המתערב על טפה של יין
 56 נסף; אבל אם ערה יין נסף מצלצול קטן לתוך הבור
 57 של יין, אפלו ערה כל היום פלו - ראשון ראשון בטל.
 58 ערה מן החבית, בין שערה מן המתערב לאסור או מן
 59 האסור למתערב - הכל אסור, מפני שהעמוד היורד מפי
 60 החבית גדול.
 61 כט. נתערב סתם יינם ביין - הרי זה אסור בכל שהוא
 62 בשתייה; וימכרו פלו לעובד פוכבים, ולוקח דמי היין
 63 האסור שבו ומשליכו לים המלח, ויהנה בשאר המעות.
 64 וכן אם נתערבה חבית של יין נסף בין החביות - הכל
 65 אסורין בשתייה ומתירין בהנאה; ויוליך דמי אותה חבית
 66 לים המלח כשימכרו הכל לעובד פוכבים. וכן בחבית
 67 של סתם יינם.
 68 ל. מים שנתערבו ביין או יין במים - בנותן טעם, מפני
 69 שהן מין בשאינו מינו. במה דברים אמורים? בשנפול
 70 המשקה המתערב לתוך המשקה האסור; אבל אם נפל
 71 המשקה האסור לתוך המשקה המתערב - ראשון ראשון
 72 בטל. והוא שיוורק מצלצול קטן, שהיה מריק ויורד
 73 מעט מעט. והיאך יהיו המים אסורים? כגון שהיו
 74 נעבדין או תקרבת עבודת פוכבים.
 75 לא. בור של יין שנפל לתוכו קיתון של מים תחלה,
 76 ואחר כך נפל לתוכו יין נסף - רואים את יין המתערב
 77 כאלו אינו, והמים שנפלו משערין בהן עם יין נסף, אם
 78 ראויין לבטל טעם אותו יין נסף - הרי המים רבין עליו
 79 ומבטלין אותו, ויהיה הכל מתערב.
 80 לב. יין נסף שנפל על הענבים - ידיחם והן מתרות
 81 באכילה. ואם היו מבקעות, בין שהיה היין ישן בין
 82 שהיה חדש: אם נותן טעם בענבים - הרי אלו אסורות
 83 בהנאה, ואם לאו - הרי אלו מתרות באכילה.
 84 לג. נפל על גבי תאנים - הרי אלו מתרות, מפני שהיין
 85 פוגם בטעם התאנים.
 86 לד. יין נסף שנפל על החטים - הרי אלו אסורות
 87 באכילה ומתרות בהנאה. ולא ימכרם לעובד פוכבים,
 88 שמא יחזרו וימכרם לישראל. אלא כיצד עושה? טוחן
 89 אותן ועושה מהן פת ומוכרה לעובד פוכבים שלא בפני
 90 ישראל, כדי שלא יקחו אותה ישראל מן העובד

1 של תרומה - הרי הכל מתערב, ותעלה התרומה באחד
 2 ומאה, ואף על פי שמקצת המאה המעלין אותה ערלה
 3 או כלאי הפנים.
 4 יט. וכן הערלה מעלה את כלאי הפנים, וכלאי הפנים
 5 את הערלה, וכלאי הפנים את כלאי הפנים, והערלה את
 6 הערלה. כיצד? מאתים סאה של ערלה או של כלאי
 7 הפנים שנפלו לארבעים אלף חלין, ואחר כך נפל לכל
 8 מאתים סאה של ערלה או של כלאי הפנים - הכל
 9 מתערב. שפיון שבטל האסור שנפול תחלה - נעשה הכל
 10 כחלין המתירין.
 11 כ. בגד שצבעו בקלפי ערלה - ישרף. נתערב באחרים
 12 - יעלה באחד ומאתים, וכן תבשיל שבשלו בקלפי
 13 ערלה ופת שאפאה בקלפי ערלה או בכלאי הפנים -
 14 ישרף התבשיל והפת, שהרי הניחו נפרת בהן. נתערבו
 15 באחרים - יעלו באחד ומאתים.
 16 כא. וכן בגד שארג בו מלא הסיט שצבעו בערלה, ואין
 17 ידוע אי זה הוא - יעלה באחד ומאתים. נתערבו סמני
 18 ערלה בסמני התר - יעלו באחד ומאתים. מי צבע במי
 19 צבע - יבטל ברב.
 20 כב. תנור שהסיקו בקלפי ערלה ובכלאי הפנים, בין
 21 חדש בין ישן - יוצן, ואחר כך יחם אותו בעצי התר.
 22 ואם בשל בו קדם שיוצן, בין פת בין תבשיל - הרי זה
 23 אסור בהנאה. יש שבח עצי אסור בפת או בתבשיל. גרף
 24 את כל האש ואחר כך בשל או אפה בחמו של תנור -
 25 הרי זה מתערב, שהרי עצי אסור הלכו להן.
 26 כג. קערות וכוסות וקדרות וצלוחיות שבשולן היוצר
 27 בקלפי ערלה - הרי אלו אסורין בהנאה; שהרי דבר
 28 האסור בהנאה עשה אותן חדש.
 29 כד. פת שבשלה על גבי גחלים של עצי ערלה -
 30 מתרת; כיון שנעשו גחלים הלך אסורן, אף על פי שהן
 31 בוצרות. קדרה שבשל אותה בקלפי ערלה או בכלאי
 32 הפנים ובעצי התר - הרי התבשיל אסור, ואף על פי
 33 שזוהו וזה גורם; שבשעה שנתבשלה מחמת עצי אסור
 34 עדין לא באו עצי התר, ונמצא מקצת הבשול בעצי
 35 התר ומקצתו באסור.
 36 כה. נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות, וכן ערוגה
 37 של כלאי הפנים בערוגות - הרי זה לוקט לכתחלה מן
 38 הכל. ואם היתה נטיעה במאתים נטיעות וערוגה
 39 במאתים ערוגות - הרי כל הנלקט מתערב; ואם היו
 40 בפחות מזה - כל הנלקט אסור. ולמה התירו לו ללקט
 41 לכתחלה, והנה מן הדין שאוסרין לו הכל עד שיתרח
 42 ויוציא הנטיעה והערוגה האסורה? שהדבר תזקה שאין
 43 אדם אוסר פרמו בנטיעה אחת, ואלו היה יודעה - היה
 44 מוציאה.
 45 כו. המעמיד גבינה בשרף פגי ערלה, או בקבת תקרבת

25 ומטבילין¹⁶ והן מתרות. ודברים שנשתמש בהן על ידי
 26 חמין, כגון יורות וקמקמוסין ומחממי חמין - מגעילין¹⁷
 27 ומטבילין והן מתרין. ודברים שנשתמש בהן על ידי
 28 האור¹⁸, כגון שפודין ואספלאות - מלבנן באור¹⁹ עד
 29 שתנשר קלפתן ומטבילין והן מתרין.
 30 ד. כיצד מגעילין? נותן יורה קטנה לתוך יורה גדולה,
 31 וממלא עליה מים²⁰ עד שיצופו על הקטנה, ומרתיחה
 32 יפה יפה²¹. ואם היתה יורה גדולה - מקיף על שפתה
 33 בצק או טיט, וממלא מים עד שיצופו המים על שפתה,
 34 ומרתיח. וכלן שנשתמש בהן עד שלא הרתיח או עד
 35 שלא הדיח ועד שלא הלבין ועד שלא הטביל - מתר;
 36 שכל השמן²² שבהן נותן טעם לפגם²³ הוא, כמו
 37 שבארנו.
 38 ה. טבילה זו שמטבילין כלי הסעדה הנלקחין מן
 39 העובדי כוכבים ואחר כך יתרו לאכילה ושתייה - אינן
 40 לענין טמאה וטהרה²⁴, אלא מדברי סופרים²⁵. ורמזו לה:
 41 כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר. ומפי
 42 השמועה למדו, שאינו מדבר אלא בטהרתן מידי געולי
 43 עובדי כוכבים, לא מידי טמאה. שאין לה טמאה עולה
 44 על ידי האש²⁶. וכל הטמאים - בטבילה עולין מטמאתן,
 45 וטמאת מת - בהזאה וטבילה, ואין שם אש כלל, אלא
 46 לענין געולי עובדי כוכבים. וכיון שכתוב וטהר, אמרו
 47 חכמים: הוסיף לו טהרה אחר עבירתו באש להתירו
 48 מגעולי עובדי כוכבים²⁷.
 49 ו. לא חיבו בטבילה זו אלא כלי מתכות²⁸ של סעדה
 50 הנלקחין מן העובדי כוכבים. אבל השואל מן העובדי

1 כוכבים, שהרי פת עובדי כוכבים - אסורה, כמו
 2 שיתבאר. ולמה אין בודקין את החטים בנותן טעם?
 3 מפני שהן שואבות, והיין נבלע בהן.
 4 לה. יין נסוף שהחמין נפל לתוך חמין שכר - אסור
 5 בכל שהוא; מפני שהוא במינו, ששניהן חמין הן. ויין
 6 שנתערב עם החמין, בין שנפל חמין ליין בין שנפל יין
 7 לחמין - משערין אותו בנותן טעם.

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ה

פרק שבעה עשר

10 א. קדרה של חרס²⁰ שנתבשל בה בשר נבלה או בשר
 11 שקצים ורמשים - לא יבשל בה בשר שחוטטה באותו
 12 היום. ואם בשל בה מין בשר - התבשיל אסור³; בשל
 13 בה מין אחר - בנותן טעם⁴.
 14 ב. ולא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה⁵ בלבד, הואיל
 15 ועדין לא נפגם השמן⁶ שנבלע בקדרה. ומדברי סופרים⁷
 16 לא יבשל בה⁸ לעולם⁹. לפיכך אין לוקחין כלי חרס
 17 ישנים מן העובדי כוכבים שנשתמשו בהן בחמין, כגון
 18 קדרות וקערות, לעולם. ואפלו היו שועין באבר. ואם
 19 לקח ובשל בהן מיום שני והלאה¹⁰ - התבשיל מתר¹¹.
 20 ג. הלוקח כלי תשמיש סעדה¹² מן העובד כוכבים
 21 מפלי מתכות וכלי זכוכית: דברים שלא נשתמש בהן
 22 כל עקר - מטבילין¹³ במי מקנה¹⁴ ואחר כך יהיו מתרין
 23 לאכל בהן ולשתות. ודברים שנשתמש בהן על ידי
 24 צונן, כגון כוסות וצלוחיות וקיתוניות - מדיחין¹⁵

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר דין קדירה בת יומה; הכשר כלי תשמיש גויים; אשר לכסף לכסף ואשר לזהב לזהב; דברים שאסרו אותם חכמים אע"פ שאין להם עיקר מן התורה; איסור בישולי גויים; וקטן האוכל איסור אם בית דין מצווין להפרישו; דברים שאסרו חכמים מפני שנפשו של אדם קצה בהם. (2) שאין לה תקנה בהגעלה, מה שאין כן של מתכת אפשר להגעיל אותה באותו יום ולבשל בה היתר. ובפרק ט הלכה יא כתב רבינו, קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ולא כתב של חרס. שאפילו קדירה של מתכת אין להגעילה, על מנת להשתמש בה בחלב. (3) כי אי אפשר לעמוד על טעמו. (4) וטועמו גוי. (5) שלא עבר עליה לילה אחד. ולפירוש התוספות שלא עברו עליה כ"ד שעות. ורבינו סתם ולא ברורה לנו דעתו בזה. (6) אבל אינה בת יומה, נותן טעם לפגם הוא ומותר. (7) שגזרו קדירה שאינה בת יומה משום קדירה בת יומה. (8) ומכאן לומדים, שמה שאמרו חכמים נותן טעם לפגם מותר, זהו רק בדיעבד ולא לכתחילה. (9) אפילו עברו כמה ימים מיום שבישלו בהן איסור. (10) מיום שני לקנייתו שאז בוודאי אינן בני יומן, משמע מדבריו, סתם כלים של גויים חוששים שהם בני יומם. (11) שנותן טעם לפגם הוא ומותר בדיעבד. (12) אבל כלי תשמיש אחרים כגון כלי חרישה אינם צריכים טבילה. (13) מדברי סופרים, שהקונה כלים חדשים מן הגוי צריך טבילה. (14) במים שיש בהם ארבעים סאה. ואפילו מי מעיין אינם מטהרים בפחות מארבעים סאה. (15) להעביר שיורי האיסור שנדבקו על פני דפנות הכלים. (16) בארבעים סאה אחר כך, כדין כלים חדשים שנקנו מן הגוי ולא נשתמש בהם. (17) להוציא מהן את האיסור שבלעו כשנשתמשו בהן בחמין. (18) ישר, בלי מים או נוזל אחר. (19) שכל דבר שנשתמש בו גוי על ידי האור טעון ליבון. (20) כלומר, על היורה הקטנה, אבל יותר נכון לגרוס "אותה" כלומר, את היורה הגדולה. (21) כנראה כוונת רבינו שישנה במי ההגעלה עד שתפלוט. (22) שנבלעו בהן. (23) באינה בת יומה. (24) שהכתוב אינו עוסק שם כלל בטהרת כלים שנשמאו, אלא בכלים שבלעו דברים אסורים. (25) תקנת חכמים היא כמבואר בירושלמי: מפני שהוא יוצא מטומאת גויים לקדושת ישראל. (26) שהאש באה רק לפליטת האיסור של גיעולי גויים. (27) פירוש. אחרי ההעברה באש שהתירה מאיסור גיעולי גויים, תוסיף עוד טהרה אחרת. (28) לא הזכיר רבינו כאן כלי זכוכית אף על פי שגם כלי זכוכית צריכים טבילה, ... מפני שהלכה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ד' ניסן – ספר קדושה – הלכות מאכלות אסורות קא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 כוכבים, או שמשפן²⁹ העובד כוכבים אצלו פלי מתכות
 2 - מדיח³⁰ או מרתיח³¹ או מלבן³², ואינו צריך
 3 להטביל³³. וכן אם לקח פלי עץ או פלי אבנים - מדיח³⁴
 4 או מרתיח³⁵, ואינו צריך להטביל³⁶. וכן פלי חרשים³⁷
 5 - אינו צריך להטביל³⁸. אבל השועין באבר³⁹ - הרי הן
 6 כפלי מתכות וצריכין טבילה.
 7 ז. הלוקח ספין מן העובד כוכבים - מלבנה באש או
 8 משחיתה בריחים שלה. ואם היתה ספין יפה שאין בה
 9 פגומות - די לו אם נעצה בקרקע קשה⁴⁰ עשור פעמים,
 10 ואוכל בה צונן. ואם היא בה פגומות, או שהיתה יפה
 11 ורצה לאכל בה חמין או לשחט בה⁴¹ - מלבנה או
 12 משחיתה פלה. שחט בה קדם שיהנה - מדיח מקום
 13 השחיטה⁴²; ואם קלף - הרי זה משפח⁴³.
 14 ח. ספין ששחט בה טרפה - לא ישחוט בה עד שדיחה
 15 אפלו בצונן⁴⁴, או מקנחה בבליית של בגדים.
 16 ט. ויש שם דברים אחרים אסרו אותן חכמים. ואף על
 17 פי שאין לאסורן עקר מן התורה, גזרו עליהן כדי
 18 להתרחק מן העובדי כוכבים, עד שלא יתערבו בהן
 19 ישראל ויבאו לידי חטונות. ואלו הן: אסרו לשתות
 20 עמהן ואפלו במקום שאין לחוש לזין נסוף⁴⁵, ואסרו
 21 לאכל פתן או בשוליהן ואפלו במקום שאין לחש
 22 לגעוליהן⁴⁶.
 23 י. כיצד? לא ישתה אדם במקסה של עובדי כוכבים,
 24 ואף על פי שהוא זין מבשל שאינו נאסר⁴⁷, או שהיה
 25 שותה מפליו לבדו. ואם היה רב המסכה ישראל - מתר.
 26 ואין שותין שכר שלהן שעושין מן התמרים והתאנים
 27 וכיוצא בהן⁴⁸. ואינו אסור אלא במקום מכירתו, אבל
- 28 אם הביא השכר לביתו ושתהו שם - מתר; שעקר
 29 הגזרה שמא יסעד אצלו⁴⁹.
 30 יא. זין תפוחים וזין רמונים וכיוצא בהן - מתר
 31 לשתותן בכל מקום⁵⁰. דבר שאינו מצוי לא גזרו עליו⁵¹.
 32 זין צמוקים⁵² - הרי הוא פזין ומתנסף.
 33 יב. אף על פי שאסרו פת עובדי כוכבים, יש מקומות
 34 שמקלין בדבר ולוקחין פת הנחתום העובד כוכבים
 35 במקום שאין שם נחתום ישראל ויבשדה, מפני שהוא
 36 שעת הדחק. אבל פת בעלי בתים - אין שם מי שמונה
 37 בה להקל. שעקר הגזרה משום חטונות, ואם יאכל פת
 38 בעלי בתים - יבאו לסעד אצלו.
 39 יג. הדליק העובד כוכבים את התנור ואפה בו ישראל,
 40 או שהדליק ישראל ואפה עובד כוכבים, או שהדליק
 41 העובד כוכבים ואפה העובד כוכבים וקא ישראל ונערב⁵³
 42 האש מעט או כבשו לאש, הואיל ונשתתף במלאכת
 43 הפת - הרי זו מתרת. ואפלו לא זרק⁵⁴ אלא עץ לתוף
 44 התנור - התיר כל הפת שבו. שאין הדבר אלא להיות
 45 הכרס⁵⁵ שהפת שלהן אסורה.
 46 יד. עובד כוכבים שבשל לנו זין או חלב או דבש או
 47 פרישין⁵⁶ וכיוצא באלו (מכל) דבר הנאכל כמות שהוא
 48 חי - הרי אלו מתרין. ולא גזרו אלא על דבר שאינו
 49 נאכל כמות שהוא חי, כגון בשר ודג תפל⁵⁷ וביצה
 50 וירקות. אם בשלן העובד כוכבים מתחלה ועד סוף ולא
 51 נשתתף ישראל עמו בבשולן⁵⁸ - הרי אלו אסורין משום
 52 בשולי עובדי כוכבים.
 53 טו. במה דברים אמורים? בדבר שהוא עולה על שלחן
 54 מלכים לאכל בו את הפת, כגון בשר וביצים ודגים

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

זו לא באה להשמיענו איזה כלי טעון טבילה, אלא את הדין, שהשואל כלים או שמישנכם הגוי אצלו אינו צריך להטבילם. וסמך על שכתב בהלכה ג שכלי זכוכית צריכים טבילה. (29) בעיית היא שם ולא נפשטה. וכתב הר"ן שרבינו פסק להקל משום שסובר שטבילת כלים אינה אלא מדרבנן וספק דרבנן הולכין להקל. (30) אם הם דברים שנשתמש בהם בצונן. (31) מגעיל בדברים שנשתמש בהם על ידי חמין. (32) בדברים שנשתמש בהם על ידי האור. (33) שטבילת כלים שבאו מן הגויים אינה אלא בקנה ממנו ולא בשואל. (34) בדבר שנשתמש על ידי צונן. (35) בדבר שנשתמש על ידי חמין. (36) מפני שטבילה זו למדנו מכלי מדין, שנאמר בהם "וטהרו" ושם מנה הכתוב כלי מתכות בלבד. (37) כלי חרס. (38) מכיון שאם נשברו אין להם תקנה, אינם דומים לכלי מתכות ואין צריכים טבילה. (39) כלי חרס המצופים עופרת או מתכת אחרת. (40) קרקע שאינה עבודה. (41) משמע שלשחוט בה הדין כמו רוצה לאכול בה חמין. (42) ומעביר שמנונית שבדפנות בית השחיטה. (43) מפני שהחמיר על עצמו כדעת רב, שעל ידי דוחק הסכין בבשר נבלעת בו השמנונית. (44) מספיק להדיחה במים צוננים ואין צריך להגעילה. הואיל ובית השחיטה צונן לא בלעה הסכין כלום. (45) כגון זין מבושל או משקין אחרים. ובמקום שיש לחוש לזין נסוף לאסור לשתותו אפילו לבדו לא בחברת גויים. וזאת היא גזירת "סתם יינם" שנאסר משום חומר עבודה זרה ואסור אפילו בהנאה. (46) לבלעית דברים אסורים. (47) זין מבושל אין בו איסור זין נסוף. (48) כגון מפירות אחרים ומן התבואה. (49) זה מקרב את הדעת ויבואו לידי חיתון. (50) בגמרא שם המדובר בשכר בלבד. (51) אבל שכר הוא דבר המצוי ואסור לשתותו במקום מכירתו. (52) תניא, זין צימוקים בדיעבד כשר למזבח וכל הראוי למזבח יש בו משום זין נסוף. (53) את העצים או הגחלים. (54) מהדברים שבין בני ארץ ישראל לבני בבל, בני בבל משליכים קיסם לתוך התנור, ובני ארץ ישראל אומרים: קיסם מה מעלה ומה מוריד? (55) משמע שרק בפת מועיל קיסם עץ ולא בכישול ממש. (56) מין פרי. (57) לא מלוח. (58) רק אם נשתתף בכישולו מותר, אבל הוספת קיסם עץ אינו מועיל.

קב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ד' ניסן - ספר קדושה - הלכות מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל

- 1 וכיוצא בהם; אבל דבר שאינו עולה על שלחן מלכים
 2 לאכל בו את הפת, כגון תורמוסין⁵⁹ ששלקו אותן
 3 עובדי כוכבים, אף על פי שאינן נאכלין חוץ - הרי אלו
 4 מתרין. וכן כל כיוצא בהן. שעקר הגזירה משום חתנות,
 5 שלא יזמנו העובד כוכבים אצלו בסעדה; ודבר שאינו
 6 עולה על שלחן מלכים לאכל בו את הפת - אין אדם
 7 מזמן את חברו עליו.
 8 טז. ודגים קטנים שמלחן ישראל או עובד כוכבים -
 9 הרי הן כמו שנתבשרו מקצת בשול, ואם צלאן עובד
 10 כוכבים אחר כן - מתרין⁶⁰. וכל שבשלו ישראל מעט
 11 בשולו, בין בתחלה בין בסוף - מתר. לפיכך, אם הניח
 12 העובד כוכבים בשר או קדרה על גבי האש והפך
 13 ישראל בבשר והגיס⁶¹ בקדרה, או שהניח ישראל וגמר
 14 העובד כוכבים - הרי זה מתר⁶².
 15 יז. דג שמלחו עובד כוכבים ופרות שעשן עד
 16 שהכשירן לאכילה - הרי אלו מתרין. מליח אינו פרוח
 17 בגזרה זו, והמעשן אינו כמבשל. וכן קליות⁶³ של עובדי
 18 כוכבים - מתרין, ולא גזרו עליהם; שאין אדם מזמן
 19 חברו על הקליות.
 20 יח. פולין ואפונין ועדשים וכיוצא בהן ששולקין אותן
 21 העובדי כוכבים ומכרין אותן - אסורין משום בשולי
 22 עובדי כוכבים במקום שעולין על שלחן מלכים⁶⁴ משום
 23 פפרות⁶⁵, ומשום געולי עובדי כוכבים בכל מקום;
 24 שמה בשלו אותן עם הבשר⁶⁶ או בקדרה שבשלו בה
 25 בשר. וכן הספגנין שקולין אותן העובדי כוכבים בשמן
 26 - אסורין אף משום געולי עובדי כוכבים⁶⁷.
 27 יט. עובד כוכבים שבשל ולא נתפנו לבשול - הרי זה
 28 מתר. פיצד? עובד כוכבים שהצית אור באגם פדי
 29 להעביר התציר⁶⁸, ונתבשרו בה חגבים - הרי אלו
 30 מתרין, ואפלו במקום שהן עולין⁶⁹ על שלחן מלכים
- משים פפרות. וכן אם חרף הראש להעביר השער -
 מתר לאכל מן הדלדולין⁷⁰ ומן ראש אונים שנצלו
 בשעת חריכה.
 כ. תמרים ששלקו אותן עובדי כוכבים: אם היו
 מתוקין מתחלתן⁷¹ - הרי אלו מתרין; ואם היו מרין
 ומתקנן הבשול - הרי אלו אסורין; היו בינוניים - הרי
 אלו אסורין.
 כא. קלי של עדשים שלשו בין במים בין בחמץ⁷² -
 הרי זה אסור. אבל קלי של חטים ושעורים שלשין
 אותן במים - הרי זה מתר⁷³.
 כב. שמן של עובדי כוכבים - מתר⁷⁴. ומי שאסרו -
 הרי זה עומד בחטא גדול, מפני שממרה על פי בית
 דין⁷⁵ שהתירוהו. ואפלו נתבשל השמן⁷⁶ - הרי זה מתר.
 ואינו נאסר לא מפני בשולי עובדי כוכבים, מפני
 שנגאכל כמות שהוא חי; ולא מפני געולי עובדי
 כוכבים, מפני שהבשר⁷⁷ פוגם את השמן ומסריחו.
 כג. וכן דבש של עובדי כוכבים שנתבשל ועשו ממנו
 מיני מתיקה - מתר מטעם זה⁷⁸.
 כד. בספן⁷⁹ של עובדי כוכבים שהחמו חמין⁸⁰, בין
 ביונה גדולה בין ביונה קטנה - מתר, מפני שנותן טעם
 לפגם הוא⁸¹. וכן כבשין שאין דרפן לתת לתוכן חמץ
 או יין, או זיתים הכבושים וחגבים הכבושין שבאין מן
 האוצר - מתרין⁸². אבל חגבים וכבשים שמזלפין עליהן
 יין - אסורין. וכן אם היו מזלפין עליהן חמץ⁸³, ואפלו
 חמץ שכר⁸⁴ - אסורין.
 כה. ומפני מה אסרו חמץ שר של עובדי כוכבים?
 מפני שמשליכין לתוכו שמרי יין. לפיכך, הנלקח מן
 האוצר⁸⁵ - מתר⁸⁶.
 כו. המוריס⁸⁷, במקום שדרפן לתת לתוכו יין⁸⁸ - אסור.
 ואם היה היין יקר מן המוריס - מתר. וכזה מורין בכל

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(59) שאוכלים בקינוח סעודה. (60) ודווקא דגים קטנים, אבל דג מלוח גדול שצלאו אחר כן גוי אסור, שאכילתו בלא צלייה אכילה על ידי הדחק היא, ולפיכך הצלייה שאחרי המליחה בישול גוי הוא. (61) בחש. (62) וזה רק כשמעשה הגוי הועיל רק לקרב את גמר הבישול, אבל אם לולי פעולת הגוי לא היה הבישול נגמר, הרי זה אסור. (63) גרעיני תבואה או קטניות קלויים באש. (64) לפי דברי רבינו מנהג המקום קובע ואם עולה על שולחן מלכים במקום זה אסור. (65) לקינוח סעודה וזה נקרא "עולה על שולחן מלכים". (66) ומשום סתם כליהם של גויים אינם אסורים, שדרך המוכרים לבשל הפולין בקדירה מיוחדת לזה. (67) רבינו פוסק, שסתם כלי גויים הם בני יומן, פירוש, מניחים אנו שנתבשל בהם איסור בו ביום. (68) עשבים רעים. (69) שאם אינו עולה על שולחן מלכים אין בו בכלל משום בישול גויים. (70) תלתלי בשר. (71) שהם נאכלים כשהם חיים. (72) כשנותנים בהם חומץ הרי זה כמו בישול ואסור כשלו גויים משום בישוליהם. וחכמים גזרו אף כשלו במים גזירה שמה יתירו כשעושה בחומץ. (73) חטים ושעורים אין דרכם לעשותם אלא במים ולפיכך לא גזרו משום חומץ. (74) רבי ובית דינו התירו השמן. (75) שאמר שמואל לרב אכול, ואם לא אני כותב עליך זקן ממרא וכו'. (76) בכלי גויים. (77) הבלוע בתוך הכלי. ובגמרא: זליפתן של כלים, כלומר, פליטתן שפולטין שמנונית איסור שבלעו. (78) אינו נאסר לא מפני בישולי גויים, מפני שנאכל כמות שהוא חי; ולא מפני געולי גויים, מפני שהבשר פוגם את הדבש ומסריחו. (79) פסולת של תמרים שעשו מהן שר וחולטין אותן. (80) שחלטו אותן. (81) שמנונית האיסור שבירה. (82) שכבוש אינו כמבושל בגזירה זו. (83) שהחומץ של גויים אסור כיון. (84) של גויים גם כן אסור. (85) זיתים וחגבים כבושים שלקחו משם. (86) שאין דרכם לזלף יין או חומץ עליהם באוצר, אלא החנוונים לפני המכירה הקמעונית. (87) שמן דגים. (88) במקום שהיין זול מן המורייס. המדובר במורייס של בעלי

27 מִזְמָנִים⁵, בְּדֵי שְׁלֵא יִתְחַק⁶ בְּפָנֵי בְּנֵי אָדָם וְלֹא יִשְׁקֶץ
28 נִפְשׁוֹ.
29 **לב.** וְכָל הַנֶּזְהָר בְּדָבָרִים אֱלוֹ - מִבֵּיא קְדֻשָׁה וְטָהָרָה
30 יִתְרָה לְנִפְשׁוֹ, וּמִמָּרָק נִפְשׁוֹ לְשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא;
31 שְׁנֵאמַר: וְהִתְקַדְּשִׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי.
32 בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן. מְרִישׁ וְעַד כְּעֵן.

הִלְכוֹת שְׁחִיטָה

34 יֵשׁ בְּכָלֶיךָ חֲמֵשׁ מִצְוֹת: שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁתֵּים מִצְוֹת
35 לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לִשְׁחַט וְאַחַר כֵּף יֵאָכֵל.
36 (ב) שְׁלֹא לִשְׁחַט אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ בְּיוֹם אֶחָד. (ג) לְכַסּוֹת
37 דָם תְּחִה וְעוֹף. (ד) שְׁלֹא לִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנִים. (ה) לְשַׁלַּח
38 הָאֵם אִם לִקְחָה עַל הַבְּנִים.
39 וּבְאִוַר מִצְוֹת אֱלוֹ בְּפָרְקִים אֱלוֹ:

פְּרָק רֵאשׁוֹן

41 **א.** מִצְוֹת עֲשֵׂה² שִׁישְׁחוּט מִי שִׁירְצָה לְאָכֵל בְּשָׂר³ בְּהֵמָה
42 תְּחִה וְעוֹף וְאַחַר כֵּף יֵאָכֵל. שְׁנֵאמַר: וְנִבְחַתָּ מִבְּקָרְךָ
43 וּמִצִּאֲנָדָךְ. וְנֵאמַר בְּבָכוֹר בְּעַל מוֹם: אַךְ פְּאֶשֶׁר יֵאָכֵל אֵת
44 הַצִּבְי וְאֵת הָאֵיל⁴. הֵא לְמַדְתָּ שְׁחִיטָה בְּהֵמָה⁵ לְעִנְיָן
45 שְׁחִיטָה⁶. וּבְעוֹף הוּא אוֹמַר: אֲשֶׁר יִצוּד צִיד תְּחִה אוֹ עוֹף
46 וְגוֹמַר וְשִׁפְךָ אֵת דָּמוֹ. מְלֻמֵּד, שְׁשִׁפִּיכַת דָּם הָעוֹף
47 כְּשִׁפִּיכַת דָּם הַתְּחִה⁷.
48 **ב.** וְהִלְכוֹת שְׁחִיטָה⁸ בְּכָלֶיךָ אַחַת הֵן. לְפִיכֵךְ, הַשּׁוֹחֵט
49 בְּהֵמָה אוֹ תְּחִה אוֹ עוֹף⁹ - מְבָרַךְ תְּחִלָּה¹⁰: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
50 בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל הַשְׁחִיטָה¹¹. וְאִם לֹא בָרַךְ, בֵּין בְּשׁוֹגֵג

1 דָּבָר שְׁחוּשְׁשִׁין לוֹ שְׁמָא עָרְבוּ בוֹ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים דְּבָר
2 אֲסוּר. שְׁאִין אָדָם מְעַרְבַּ דְּבָר הֵיקָר בְּזוּל, שְׁהָרִי מִפְּסִיד;
3 אָכֵל מְעַרְבַּ הַזוּל בִּיקָר, כְּדֵי לְהַשְׁתַּכַּר.
4 **כז.** קָטָן שְׁאֵכֵל אֶחָד מִמֵּאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת אוֹ שְׁעֵשֶׂה
5 מְלֵאכָה בְּשַׁבָּת⁸⁹ - אִין בֵּית דִּין מְצִוִּין עֲלָיו לְהַפְרִישׁוֹ,
6 לְפִי שְׁאִינוּ בֵּן דְּעַת. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשִׁעֲשֵׂה
7 מְעַצְמוֹ; אָכֵל לְהֵאֲכִילוֹ בְּיָדִים - אֲסוּר, וְאֶפְלוֹ דְּבָרִים
8 שְׁאֲסוּרִין מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְכֵן אֲסוּר לְהַרְגִיל⁹⁰ בְּחֵלוֹל
9 שַׁבָּת וּמוֹעֵד, וְאֶפְלוֹ בְּדָבָרִים שֶׁהֵן מִשׁוּם שְׁבוּת.
10 **כח.** אַף עַל פִּי שְׁאִין בֵּית דִּין מְצִוִּין לְהַפְרִישׁ אֵת הַקָּטָן,
11 מְצוּהָ עַל אָבִיו לְגַעַר בוֹ וּלְהַפְרִישׁוֹ, כְּדֵי לְחַנְכוֹ בְּקִדְּשָׁה;
12 שְׁנֵאמַר: תִּנְהַךְ לְנַעַר עַל פִּי דְרַכּוֹ וְגוֹמַר.
13 **כט.** אֲסוּרֵי חֲכָמִים מֵאֲכָלוֹת וּמִשְׁקִין שְׁנִפְשׁ רַב בְּנֵי אָדָם
14 קָהָה⁹¹ מְהֵן, כְּגוֹן מֵאֲכָלוֹת וּמִשְׁקִין שְׁנִתְעַרְבַּ כְּהֵן קִיא
15 אוֹ צוּאָה וְלַחֵה סְרוּחָה וְכִיּוּצָא כְּהֵן. וְכֵן אֲסוּרֵי חֲכָמִים
16 לְאָכֵל וְלִשְׁתּוֹת בְּכָלִים הַצּוּאִים שְׁנִפְשׁוֹ שְׁלֵ אָדָם
17 מִתְּאוּנָנִת⁹² מְהֵם, כְּגוֹן כְּלֵי בֵּית הַפֶּסֶס וְכֵלֵי זְכוּכִית שְׁלֵ
18 סְפָרִיין⁹³ שְׁגוּרְעִין⁹⁴ כְּהֵם אֵת הַדָּם וְכִיּוּצָא כְּהֵן.
19 **ל.** וְכֵן אֲסוּרֵי לְאָכֵל בְּיָדִים מִסְּאֻבוֹת מְזַהְמוֹת, וְעַל גְּבִי
20 כְּלִים מְלַכְלָכִים. שְׁכָל דְּבָרִים אֱלוֹ בְּכָלֵל אֵל תְּשַׁקְצוּ אֵת
21 נִפְשֵׁיתֵיכֶם. וְהָאוֹכֵל מֵאֲכָלוֹת אֱלוֹ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
22 מְרָדוֹת.
23 **לא.** וְכֵן אֲסוּר לְאָדָם שִׁישְׁהָה אֵת נִקְבֵי כָלֵל, בֵּין
24 גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים. וְכָל הַמְשַׁקֵּה נִקְבֵי - תְּרִי זֶה בְּכָלֵל
25 מִשְׁקֶץ נִפְשׁוֹ, יִתֵּר עַל חֲלָאִים רְעִים שְׁיָבִיא עַל עֲצָמוֹ
26 וְיִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ. אֲלֵא רְאוּי לוֹ לְהַרְגִיל עֲצָמוֹ בְּעֵתִים

בתים, שאילו במוריים שהאומן מוכר אותו אין לחוש. מפני שהאומן אין דרכו לערב יין במוריים. (89) בהלכות שבת פרק כד הלכה יא כותב רבינו, קטן שעשה וכו' משום שבות, אין בית דין מצווים להפרישו, משמע מדבריו שבאיטור תורה מצווים להפרישו. (90) "לא יאמר אדם לתינוק הבא לי מפתח, הבא לי חותם, מפני שהוא מרגילו בחילול שבת. אבל מניחו תולש, מניחו זורק". (91) בוחלת בהם ומתרחקת מהם. "והוא מאמרו תקהינה שיניו, ונקרא עניין הבוסר בזה השם להיותו מרחיק האדם מלעיסה". (92) אינה סובלת, מלשון אנינות הדעת. (93) מקיזי הדם. (94) מקיזים. (95) שעות קבועות, לפנות בוקר ובסוף היום. (96) בזמנם נמצאו בתי הכיסאות במקום רחוק מן העיר. (1) יבאר שחיטת בהמה חיה ועוף; דגים וחגבים אם צריכים שחיטה; ומקום השחיטה; וכמה שיעור השחיטה; ובאי זה דבר שוחטין; ליבן סכין ושחט בה; בדיקת הסכין קודם שחיטה ואחריה; וטבח שלא בדק סכיני לפני חכם; ודין כמה אורך הסכין ומתי שוחטין. (2) מן התורה (3) אע"פ ששחיטה אינה מצוה של קום ועשה שאנחנו מצווים לעשותה, ואם מוותרים על אכילת בשר אין חיוב שחיטה. דעת רבינו שהיתר והכשרת איסור גם כן מצוה עשה מן התורה, ולפיכך תקנו בה ברכה "וצונו על השחיטה". כן כתב הרמב"ן בשורש ראשון בספר המצוות לדעת רבינו. ובפרק י"א מהלכות ברכות ה"ב כותב רבינו: ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות, כגון מזווה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית ולעשות מזווה או לבנות בית בשביל מעקה וכו', והרי מזווה ומעקה נמנים בחשבון מצוות עשה מן התורה, אף שחיטה כן. (4) ובראש הפסוק כתוב: "תזבח ואכלת בשר". (5) שהרי צבי ואיל חיה הם (6) ואע"פ שחיה בכלל בהמה היא בכל מקום, שהרי נאמר "זאת הבהמה אשר תאכלו" ואחר כך מונה איל וצבי כמבואר שם ע"א. כאן צריך ללמוד להיקש שחיה בשחיטה, משום שבפסוק לא נאמר וזבחת מבהמתך אלא מבקרך וצאנך ואין חיה בכלל. (7) למדו מפסוק זה "בשפיכה בעלמא סגי" = דיו לעוף בכל שפיקות דמו שהיא, ולא דוקא בשחיטה. לימוד זה הוא לדעת האומר אין שחיטה לעוף מן התורה. והאומרים יש שחיטה לעוף מן התורה, וכן פסק רבינו בראש הפרק - לומדים זאת מהיקש עוף לחיה, שכאן נאמר "חיה ועוף" - ששפיכת דמם אחת היא. (8) כגון חמישה דברים הפוסלים בשחיטה: שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור, וכן בדיקת הסכין שלא תהיה פגומה. (9) מפני שהלכות שחיטה שוות בכלם, לכן ברכה אחת לכולם. (10) שכל הברכות מברכין "עובר לעשייתן". פירוש: לפני עשיית המצוה. (11) ולא לשחוט, מפני שלשחוט משמע שהוא מצווה לשחוט ואינו כן שאן הוא רוצה אינו

מתוך מהדורת וגשל

- 1 בין במזיד - הבשר מתר¹². ואסור לאכל מן השחוטה
 2 כל זמן שהיא מפרססת¹³. והאוכל ממנה קדם שתצא
 3 נפשה - עובר בלא תעשה, והרי הוא בכלל לא תאכלו
 4 על הדם¹⁴, ואינו לוקה¹⁵. ומתן לכתף ממנה אחר
 5 שחיטה קדם שתצא נפשה¹⁶, ומולחו יפה יפה ומדיחו
 6 יפה יפה¹⁷, ומניחו עד שתמות¹⁸ ואחר כך יאכלנו.
 7 ג. דגים וחגבים¹⁹ - אינן צריכים שחיטה, אלא אסיפתן
 8 היא המתרת אותן. הרי הוא אומר: הוצאן ובקר ישחט
 9 להם ומצא להם, אם את כל דגי הים יאסף להם -
 10 אסיפת דגים שחיטת בקר וצאן²⁰. ובחגבים נאמר:
 11 אסף החסיל - באסיפה לבדה²¹. לפיכך, אם מתו
 12 מאליהן בתוך המים - מתו²². ומתן לאכלן חיים²³.
 13 ד. זביחה זו האמורה בתורה סתם, צריך לפרש אותה
 14 ולידע: באי זה מקום מן הבהמה שוחטין? וכמה שעור
 15 השחיטה? ובאי זה דבר שוחטין? ומתי שוחטין? והיכן
- 16 שוחטין? וכיצד שוחטין? ומה הן הדברים המפסידין
 17 את השחיטה? ומי הוא השוחט? ועל כל הדברים האלו
 18 צונו בתורה ואמר: וזבחת מבקרך וגומר באשר צויתך,
 19 ואכלת בשעריך וגומר. שכל הדברים האלו על פה צוה
 20 בהן, כשאר תורה שבעל פה, שהיא הנקראת מצוה,
 21 כמו שבארנו בתחלת חבור זה²⁴.
 22 ה. מקום השחיטה מן החי²⁵ הוא הצנאר. וכל הצנאר
 23 כשר לשחיטה. כיצד בושט? מתחלת המקום
 24 שפשוטותיו אותו מתפוצץ²⁶ עד מקום שישעיר ויתחיל
 25 להיות פוצץ פוצץ²⁷ ככרס - זה הוא מקום השחיטה
 26 בושט.
 27 ו. שחט למעלה ממקום זה, והוא הנקרא תרפץ
 28 הושט²⁸, או למטה ממקום זה, והוא מתחלת בני מעים
 29 - שחיטתו פסולה²⁹. ושעור תרפץ הושט שאינו ראוי
 30 לשחיטה למעלה³⁰: בבהמה ותי - כדי שיאחו בשתי

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

שוחט ואינו אוכל. ובפסח וקדשים שהאכילה מצוה וגם השחיטה מצוה - מברך לשחוט. (12) לפי שברכות אינן מעכבות. (13) ולא משום אבר מן החי, שהרי אין איסור אבר מן החי במפרכת שכבר הותרה לישראל בשחיטה, אלא משום איסור אחר, כמו שמסיים: והרי הוא בכלל לא תאכלו על הדם. (14) שיש עוד חיות בבמה (15) מפני שהוא לאו שבכללות. פירוש: לא תעשה זו כוללת הרבה איסורים וכולם מפורטים בברייתא. וכן כתב רבינו. בשורש תשיעי מספר המצות: וזהו לאו שבכללות שאין לוקין עליו כמו שנבאר עתה, וזה שאמרו יתעלה "לא תאכל על הדם" וכו'. נראה בדעת רבינו שהוא איסור מן התורה אלא שאין לוקין וכן לשון הברייתא שם "שהוא בלא תעשה", ובגמרא שם אמרו: על כולם אינו לוקה משום דהווה (שהוא) לאו שאין בו מעשה. אבל דעת רש"י שאינו אלא איסור מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא. (16) וכמו שכתבנו שאין כאן משום אבר מן החי. (17) לשון הברייתא שם. וגם רבינו אינו מזכיר הדחה ראשונה קודם מליחה שזה נכלל בלשון "מולחו יפה". שכן לשונו: אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו יפה יפה וכו'. הרי שכתב מולחו תחילה וכונתו אחר הדחה ראשונה. (18) וממתין לה עד שתצא נפשה, ואחרי כן פקע האיסור של לא תאכלו על הדם. (19) יצא דם דגים ודם חגבים שכולו היתר. ומפרשים בגמרא שם מאי כולו היתר שאין צריך שחיטה מביאים כמה מקומות בש"ס שחגבים מותרים בלא שחיטה. (20) הפירוש כמו שאומר בסוגיא חולין כז: הכא כתיבה אסיפה במקום שחיטה דאחריני, כלומר, שבאותו הפסוק בבקר וצאן נאמר שחיטה ובדגים שינה הלשון ואמר יאספו, שמע מינה שאסיפה בדגים היא בשחיטה בבקר ובצאן. (21) די, המגיד משנה מביא כאן בשם הרשב"א, שדחה ראייה זו של רבינו לחגבים שאין טעונים שחיטה, שהרי רק בדגים שכתוב בהם אסיפה במקום שחיטה, היינו שמשנה הפסוק בלשונו כמבואר למעלה, אנו אומרים שבאסיפה די, אך אוסף החסיל הרי לא נאמר במקום שחיטה, שלא נזכר שחיטה בפסוק, מנין לנו שחגבים אין טעונים שחיטה? ויש ליישב דעת רבינו, שבדגים יש היקף לבהמה וחייה שנאמר בפסוק: וזאת תורה הבהמה וגו' וכל החיה הרומשת במים וצריכים היו שחיטה מן ההיקף, אלא כיון שכתוב בדגים אסיפה באותו פסוק שכתוב בו שחיטה בבהמה, אנו למדים מזה שדגים דים באסיפה, וזהו שכתב רבינו אסיפת דגים כשחיטת בקר וצאן, היינו כשם ששחיטה מתירה את הבהמה כך אסיפה מתרת את הדגים. אבל בחגבים שאין שום היקף ולא מצאנו בתורה שהם צריכים שחיטה, מפרשים הפסוק אסיפה כמשמעו ודיה אסיפה שלו אפילו אם לא נאמרו אסיפה במקום שחיטה. וכן כתבו הכסף משנה והלחם משנה. וחגבים הללו אין טעונים שחיטה, שהרי אחר דגים הזכירן הכתוב זאת תורת הבהמה כמשמעו וגו' וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים וכל שרץ השורץ על הארץ אלו חגבים. (22) וכל שכן אם ניצודו בידי אדם ואחר כך מתו. ואינן נו אומרים צידתם בחיים היא אסיפה המתרת, אבל כשמתים בתוך המים יהיו אסורים, אלא כל אסיפה שהיא דיה ואפילו לאחר מיתתם. (23) "אוכל אדם חגבים בין חיים בין מתים". מקשים על רבינו הרי חגבים חיים אסורים משום בל תשקצו, ומתריצים: א. רק חגב טמא אסור משום בל תשקצו, אבל לא חגב טהור. ב. כונת רבינו שמתו לחתוך אבר ממנו ולאכלו ואין בו משום איסור אבר מן החי, אבל לאוכלו כשהוא חי אסור משום בל תשקצו. וכן גם דעת התוספות שם. (24) בהקדמה לספר משנה תורה: והתורה והמצוה. תורה - זו תורה שבכתב, והמצוה - זו פרושה, וצונו לעשות התורה על פי המצוה, ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה. (25) כל חי בין בהמה בין חיה ובין עוף, או התכוון לומר: מקום החיות. ובמגיד משנה מפרש, שרבינו מתכוון להוציא את שש הנבילות מחיים. שאף על פי שהבהמה עונדה חיה אין השחיטה מועילה לטהרה מידי נבילה. (26) נכפל הוושט בצד חללו ונסתם עוגל פי החלל. (27) ואינו חלק כפנים הוושט. (28) מקום דבוקו בלחי. (29) כרמי בר יחזקאל משמיה דרב. (30) לצד הראש

- 1 אֲצַבְעוֹתָיו³¹; וּבְעוֹף - הַכֹּל לְפִי גָדְלוֹ וְקִטְנוֹ³². וְלִמְטָה
2 - עַד הַזֶּפְקִים³³.
- 3 ז. וְאִי זֶה הוּא מְקוֹם שְׁחִיטָה בְּקִנְיָה? מִשְׁפּוּי כּוֹבֵעַ
4 וְלִמְטָה³⁴ עַד רֹאשׁ כְּנָף הַרְאָה כְּשֶׁתִּמְשֹׁךְ הַבְּהֵמָה³⁵
5 צְוֹאֲרָה³⁶ לְרַעוֹת³⁷ - זֶה הוּא מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה בְּקִנְיָה. וְכֹל
6 שְׁכָנֶגֶד הַמְּקוֹם הַזֶּה מִבְּחוּץ - נִקְרָא צְוֹאֲרָה³⁸.
- 7 ח. אֲנִסָּה הַבְּהֵמָה עֲצֻמָּה³⁹ וּמִשְׁכָּה צְוֹאֲרָה הַרְבֵּה, או
8 שְׂאֲנִס⁴⁰ הַשּׁוֹחֵט אֶת הַסִּימָנִין וּמִשְׁכֵּן לְמַעְלָה, וְשֹׁחֵט
9 בְּמְקוֹם שְׁחִיטָה בְּצוֹאֲרָה וְנִמְצְאָת הַשְּׁחִיטָה בְּקִנְיָה או
10 בְּנִשְׁט שְׂלָא בְּמְקוֹם שְׁחִיטָה⁴¹ - הָרִי זֶה סֶפֶק נִבְלָה⁴².
- 11 ט. וְצִרְיָה הַשּׁוֹחֵט שִׁישַׁחַט בְּאֲמָצַע הַצְּוֹאֲרָה. וְאִם שֹׁחֵט
12 מִן הַצְּדָדִין - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָחַק⁴³. וְכַמָּה הוּא שְׁעוֹר
13 הַשְּׁחִיטָה? שְׁנֵי הַסִּימָנִין, שֶׁהֵן הַקֶּנֶה וְהַנִּשְׁט⁴⁴, הַשְּׁחִיטָה
14 הַמַּעְלָה שִׁתְּחַכּוּ שְׁגִיחֵן, בֵּין בְּהֵמָה בֵּין בְּעוֹף⁴⁵. וְלִזְוָה
15 יִתְפַּנֵּן הַשּׁוֹחֵט⁴⁶. וְאִם שֹׁחֵט רַב אֶחָד מֵהֵן בְּעוֹף, וְרַב
16 הַשְּׂנִים בְּהֵמָה וּבְחִיָּה⁴⁷ - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָחַק.
- 17 י. שֹׁחֵט הָאֶחָד כָּלוּ וְחִצֵּי הַשְּׂנִי - בְּבִהְמָה שְׁחִיטָתוֹ
18 פְּסוּלָה⁴⁸. רַבּוֹ שֶׁל זֶה וְרַבּוֹ שֶׁל זֶה, אִף עַל פִּי שְׂלָא שֹׁחֵט
19 מִכָּל אֶחָד מֵהֵן אֲלֵא יִתֵּר עַל חִצְיוֹ כְּחוֹט הַשְּׂעִרָה⁴⁹ -
20 הָרִי זֶה כְּשֶׁרָחַק. מִיֵּן שִׁשַׁחַט יִתֵּר עַל חִצְיוֹ כָּל שֶׁהוּא -
21 רַבּוֹ הוּא.
- יא. שֹׁחֵט חִצְיוֹ שֶׁל זֶה וְחִצְיוֹ שֶׁל זֶה - אֲפִלוּ בְּעוֹף
שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. קִנְיָה שֶׁהִיָּה חִצְיוֹ פְּסוּקָה⁵⁰, וְשֹׁחֵט עַל
מְקוֹם הַחֲתוּף מְעַט וְהַשְּׁלִימוֹ לְרַב, בֵּין שֶׁהִתְחִיל
לְשַׁחֵט⁵¹ בְּמְקוֹם הַשְּׁלָם וּפָגַע בַּחֲתוּף בֵּין שֶׁהִכְנִיס אֶת
הַסִּפִּין בַּחֲתוּף וְהַשְּׁלִימוֹ לְרַב - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָחַק.
יב. כָּל הַשּׁוֹחֵט צְרִיף לְבָדֵק הַסִּימָנִין⁵² לְאַחַר שְׁחִיטָה.
וְאִם לֹא בָדַק, וְנִחַמְף הָרֹאשׁ קִדְם שִׁיבְדֹק - הָרִי זֶה
נִבְלָה⁵³, וְאֲפִלוּ הִיָּה הַשּׁוֹחֵט זְרִיז וּמְהִיר⁵⁴.
יג. כָּל בְּהֵמָה בְּחִיָּה⁵⁵ בַּחֲזֻקָת אִסוּר עוֹמְדָת⁵⁶, עַד
שִׁיבְדֵע בְּרֹדָאי שְׁנִשְׁחִטָה⁵⁷ שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָחַק.
יד. וְכֵאֵי זֶה דְּבַר שׁוֹחֵטִין? בְּכָל דְּבַר. בֵּין בְּסִפִּין שֶׁל
מִתְקַת בֵּין בְּצוֹרָה⁵⁸, או בְּזוֹכִיכַת או בְּקְרוּמִית⁵⁹ שֶׁל קִנְיָה
הָאֲגֻסִים⁶⁰, וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מְדַבְּרִים הַחוֹתְכִין. וְהוּא שִׁיָּהִיָּה
פִּיָּה חַד, וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ פָּגָם⁶¹. אֲבָל אִם הִיָּה כְּמוֹ תֵּלֵם
בְּחָדוֹ שֶׁל דְּבַר שְׁשׁוֹחֵטִין בּוֹ, וְאֲפִלוּ הִיָּה תֵּלֵם קָטָן
בִּיּוֹתֵר⁶² - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה.
טו. הִיָּה תֵּלֵם הַזֶּה מְרוּחַ אַחַת⁶³ - לֹא יִשַׁחַט בָּהּ⁶⁴.
וְאִם שֹׁחֵט דְּרָף הָרוּחַ שְׂאִין הַפְּגִימָה נִקְרָת בָּהּ⁶⁵ -
שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָחַק.
זז. מִיָּצֵד? סִפִּין שֶׁתִּבְדֹּק בְּהוֹלְכָה וְלֹא תִרְגִּישׁ שִׁישַׁחַט בָּהּ
פָּגָם⁶⁶, וְכִשְׁתַּחֲזִיר אוֹתָהּ בְּהִבָּאָה תִּרְגִּישׁ שִׁישַׁחַט בָּהּ פָּגָם:

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(31) כדי תפוסת יד. ורש"י מפרש ארבע אצבעות. וכן דעת רבינו. (32) אולי מקור רבינו משם מג: יונא אמר זירא מבלעתא ופרש"י "מקום בית הבליעה קרוי תורבין סמוך לראש הנקב מאוד". ורבינו מפרש "יונה" לא שם האמורא, אלא יונה ממש וכפוסקים שהביא הבית יוסף. ומזה משמע שמשערים כל עוף ועוף לפי גדלו וקטנו במקום בית הבליעה שלו. (33) גגו של זפק נידון כוושט. (34) הקנה עשוי טבעות טבעות והטבעת העליונה גדולה מכולן, ולמעלה ממנה משתפע הקנה כעין כובע. ופסק רבינו כר' חנינא בן אנטיגנוס, שכל הקנה למטה משפוי הכובע - ואפילו הטבעת הגדולה - כשר לשחיטה. (35) שהם נמתחים ופורשים כנפים למעלה אע"פ שהקנה יורד ביניהם עד מקום חיבורם. (36) כדרכה (37) ולא יותר. (38) ששנינו: כל הצואר כשר לשחיטה. (39) הבהמה מתחה את הצואר יותר מן הרגיל, כדי להגיע לעשב המרוחק ממנה. (40) שדחק. (41) אף על פי שבשעת שחיטה במקום שחיטה שחט, מכיון שאחר השחיטה נתכווצו וחזרו למקומם נמצאת השחיטה שלא במקומה. (42) דין זה נשאר בתיקו. לכן פסק רבינו: ספק נבילה. יוצא מדברי שאין הבדל בין אנסה הבהמה עצמה ובין אינסה השוחט ושני המקרים נשארו בתיקו. (43) ודוקא כדיעבד אבל לכתחילה צריך שישחוט באמצע הצואר, כפירוש התוספות שם ולא כדברי רש"י. (44) קנה, בגמרא - גרגרת. (45) גם כן צריך לחתוך לכתחילה שני סימנים ולא סימן אחד. (46) יאמן ידו לחתוך כל שני הסימנים, כמבואר בירושלמי. (47) שחיה היא כבהמה. (48) שצריך לשחוט רובו של סימן זה ורובו של הסימן השני. (49) ואם כן ביחד נשחט פחות מאחד וחצי אף על פי כן כשרה, מפני שנשחט רובו של כל סימן וסימן. (50) בגמרא: "פגום". (51) בין שפגע בנקב בין ששחט במקום נקב. (52) אם חתוכים הם. (53) כבריייתא שם: נבלה ומטמאה במשא. (54) בגמרא: הטבח צריך שיבדוק וסתם טבח זריז ומהיר. (55) גירסת המגיד משנה "שכל" בהמה ומוסב על הלכה הקודמת שאם לא בדק בסימנים הרי זו נבלה מפני ששכל בהמה בחייה וכו'. וכן דעת הכסף משנה שהוא טעם הדין שבהלכה הקודמת ואף על פי שהוא גורס: "כל בהמה". (56) ואנו אומרים שלא נשחטה כראוי ומכיון שהיא מתה, הרי היא בחזקת נבילה. יש מפרשים בחזקת איסור של אבר מן החי. שהרי בחייה אסורה באכילה משום אבר מן החי, וכן דעת רש"י. אבל אחרים מפרשים חזקת איסור שאינה זבוחה שהתורה אמרה "וזבחת ואכלת" שלא תאכל בשר בלא שחיטה ואם כן הבהמה בחייה אסורה באכילה בלאו הבהמה מכלל עשה של "וזבחת". וכן דעת התוספות והרשב"א. (57) "עד שיודע לך כמה נשחטה". היינו אם הספק בסכין שמא פגום. ורבינו פוסק אף בשאר דיני שחיטה. (58) אבן שחדדה. (59) צלע. (60) שאין קסמים נבדלים ממנו ע"פ הגמרא. (61) שהפגימה נוקבת את הסימנים. (62) ואפילו אין הצפורן חוגרת (מתעכבת) בו. ואפשר לפרש שתלם קטן ביותר היינו שתחגור בו צפורן אבל פחות מזה אין הפגימה פוסלת. (63) שאין לפגימה אלא עוד אחד והשני הוחלק במשחזות. (64) לכתחילה. (65) כמו שמבואר בהלכה הסמוכה. (66) כגון שהוחלק עוקץ אחד של הפגימה במשחזות והוליד את הסכין ופגעה תחילה בעוקץ שלא הוחלק, ולא קרע את הסימן, מכיון שלא נאחו בעוקץ, והעוקץ השני בוודאי שלא קרע, שהרי הוחלק.

- 1 אם שחט בה דרך הולכה ולא הביא - שחיטתו
2 כשרה⁶⁷; ואם הביא - שחיטתו פסולה⁶⁸.
- 3 יז. ספין שהיא עולה ויורדת כנחש⁶⁹ ואין בה פגם -
4 שוחטין בה לכתחלה. וספין שפיה חלק ואינה חדה⁷⁰,
5 הואיל ואין בה פגם - שוחטין בה. ואף על פי שהולך
6 והביא בה כל היום עד ששחטה - שחיטתו כשרה⁷¹.
- 7 יח. ספין חדה שהשחטה, והרי אינה חלקה, אלא
8 מגעמה כמגע ראש השבלת שהוא מסתבף באצבע,
9 הואיל ואין בה פגם - שוחטין בה.
- 10 יט. התולש קנה או שן, או שקצץ צר או צפרן, והרי
11 הן חדין ואין בהן פגם - שוחטין בהן. ואם נעצן
12 בקרקע⁷² - לא ישחוט בהן כשהן נעוצים; ואם שחט -
13 שחיטתו כשרה⁷³.
- 14 כ. שחט בהן כשהן מחברין מתחלת בריתן קדם
15 שיעקר אותן - שחיטתו פסולה⁷⁴, ואף על פי שאין
16 בהם פגם.
- 17 כא. לקח לחי בהמה שיש בו שנים⁷⁵ חדות ושחט בהן
18 - שחיטתו פסולה⁷⁶, מפני שהן כמגל⁷⁷. אבל בשן
19 אחת⁷⁸ הקבוצה בלחיה⁷⁹ - שוחט בה לכתחלה, ואף על
20 פי שהיא קבוצה בוי⁸⁰.
- 21 כב. לכן הספין באורי⁸¹ ושחט בה - שחיטתו כשרה⁸².
- 22 ספין שצדה אחד מגל⁸³ וצדה השני יפה - לא ישחוט
23 בצד היפה לכתחלה. גזרה שמא ישחוט בצד האחר.
24 ואם שחט, הואיל ובצד היפה שחט - שחיטתו כשרה.
25 כג. השוחט צריך שיבדק הספין בחדה ומצד זה⁸⁴
26 ומצד זה. וכיצד בודקה? מוליכה ומביאה⁸⁵ על בשר
27 אצבע⁸⁶ ומוליכה ומביאה על צפרנו⁸⁷ משלש רוחותיה,
28 שהן פיה ושני צדדיו, כדי שלא יהיה בה פגם כלל,
29 ואחר כך ישחוט בה.
- 30 כד. וצריך לבדק בן אחר השחיטה⁸⁸. שאם מצא בה
31 פגם אחר השחיטה - הרי זו ספק נבלה⁸⁹; שמא בעור⁹⁰
32 נפגמה, וכששחט הסימנים - בספין פגומה שחט.
33 לפיכך, השוחט בהמות רבות או עופות רבים⁹¹ - צריך
34 לבדק בין כל אחת ואחת. שאם לא בדק, ויבדק
35 באחרונה ונמצאת ספין פגומה - הרי הכל ספק נבלות,
36 ואפלו הראשונה⁹².
- 37 כה. בדק הספין ושחט בה, ולא בדקה אחר שחיטה,
38 ושבר בה עצם או עץ וכיוצא בהן, ואחר כך בדק
39 ומצאה פגומה - שחיטתו כשרה⁹³; שחזקת הספין
40 שנפגמה בדבר הקשה ששבר בה⁹⁴. וכן אם פשע ולא
41 בדק הספין, או שאבדה הספין עד שלא יבדק -
42 שחיטתו כשרה⁹⁵.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(67 בין שהפגימה בראש הסכין בין שהיא באמצע. (68 מכיון שבהבאה נאחו הסימן בעוקץ שלא הוחלק. (69 שנפגמה והוחלקו העוקצים במשחות והסכין עמוקה שם כנחש, שהנחש כשהוא הולך על גחונו מגביה ראשו מלפניו, ושדרתו משוקעת וזנבו גבוה וביניהם כמו גומא. לפי הרדב"ז היתה גירסתו של רבינו בגמרא שם, עולה ויורד כנחש. אבל גירסתנו היא: עולה ויורד בסכין. (70 "סכין רעה". (71 כיון שלא הפסיק החתון ולא פסלה בשחייה. (72 תלוש ולבסוף חברו. (73 כרבי. שרק מחובר מעיקרו פסול לשחוט בו, אבל תלוש ואחר כך חברו - כשר, בברייתא שם: היה צור יוצא מן הכותל או קנה עולה מאליו, ופירשו בגמרא - בכותל מערה, ולא בכותל שנבנה בידי אדם. (74 ששחיטה צריכה להיות בדבר תלוש ולומדים זה ממה שנאמר "ויקח את המאכלת לשחוט וגו'", (75 שתים ויותר. (76 שהיא כסכין פגומה שיש הפרש בין שן זו לזו (77 קציר שקוצרין בה התבואה. (78 ואע"ג שאין בה רוחב, הא קיימא לן הולך והביא בסכין כל שהוא כשירה. (79 התלושה מן הגוף. (80 לא נקראת שחיטה במחובר כיון שאינה מחוברת לגוף בעלי חיים אלא בלחי, והלחי הוא כבית יד. וכן הדין בצפורן המחוברת ליד תלושה מן הגוף. (81 באש. (82 דברי ר' זירא בשם שמואל. והטעם: מפני ש"חידודה קודם לליבונה", שמקדים וממהר לחתוך לפני שהסימן נשרף מחום הסכין. וכמה מן הראשונים גורסים "שחיטתו פסולה" מפני הצדדים כדאמר בסוגיא שם, כלומר, מפני צדדי הסכין שורפים את הסימנים ונמצא שניקבו על ידי שריפה קודם שחיטה, וושט שנקב כל שהוא - טריפה. (83 מגל יד בלשון המשנה (84 שם: "אבישירא ואטופרא ואתלת רותחא". (85 כדרך מעשה השחיטה (86 ומעבירין את הסכין על הבשר ולא את האצבע על הסכין, מפני שהבדיקה צריכה להרגש גדול ואם האצבע הולכת ובאה אפשר שתבטל קצת מהרגשתו בהיותו עסוק בתנועה, ולכן צריך שהאצבע תהיה נחה עומדת במקומה בלתי מתנועת ואז תהיה הרגשתו שלמה בלי מפריע כל שהוא. הבדיקה על בשר אצבעו בשביל הושט שהוא רך. (87 בשביל הקנה שהוא קשה. ולאחר בדיקות אחדות יבדוק על צפורן אחרת, שמא נפגמה הצפורן בחודו של סכין ומתוך כך לא ירגיש הבודק בפגימה קלה לפי שעוברת בתוך פגומות הצפורן. (88 כמו הסימנים למעלה הלכה יב. וטעם בדיקה זו, שחוששים שמא נפגם הסכין בעור הצואר וחתך הסימנים בסכין פגומה, וכל שכן הוא, אם בסימנים, שרוב בני אדם נוהרים ושוחטים כראוי וגם דבר שעומד להגלות הוא הצריכו חכמינו בדיקה, בדיקת סכין מפני החשש שנפגמה בעור לפני חיתוך סימנים, שאינו ברשותו של אדם ואי אפשר לגלות אלא על ידי בדיקה וחיפוש בודאי הצריכו חכמים לבדוק אחר השחיטה. (89 אמר רב הונא פסולה, וכונתו ספק נבלה. (90 כשחתך את עור הצואר. (91 אע"פ שעור עור רך, חוששין שמא עור בעור נפגמה הסכין. (92 שמא בעור הצואר של ראשונה נפגמה שחיטתה לפני שחיטת הסימנים, שם: (93 והלכתא כרב חסדא - החולק על רב הונא ומכשיר, כששיבר בה עצמות. (94 אבל אם שיבר דברים רכים ונמצאת פגומה אחר כך חוששים שמא בעור נפגם והשחיטה פסולה מספק. (95 כשבדק הסכין קודם השחיטה שהסכין בחזקת בדוקה. ואם תשאל מה בין סימנין, שאם לא בדקם אחר השחיטה ונחתך הראש שחיטתו נבלה? יש לאמר ששם, מכיון שהריעותא (הפגם, החשש) היא בבהמה עצמה, מעמידין אותה בחזקת איסור כמ"ש

30 טרפה, והשוחט בהמה חיה ועוף הטמאים בעזרה - הרי
 31 אלו כלן מתרין בהנחה.
 32 ג. ולא בהמה וחיה בלבד, אלא כל החלין אסור
 33 להכניסן לעזרה, אפלו בשר שחוטא או פרות ופת. ואם
 34 עבר והכניסן - מתרין באכילה כשהיו. ודברים אלו כלן
 35 דברי קבלה הן. וכל השוחט חלין בעזרה או האוכל
 36 כזית מבשר חלין שנשחטו בעזרה - מכין אותו מכת
 37 מרדות.
 38 ד. האומר: בהמה זו שלמים וולדה חלין, אם נשחטה
 39 בעזרה - ולדה מתר באכילה, לפי שאינו יכול לשחט
 40 אותו ברחוק מקום.
 41 ה. אין שוחטין לתוך נמים ונהרות, שמא יאמרו: עובד
 42 מים הוא זה, ונראה כמקריב למים. ולא ישחוט לכלי
 43 מלא מים, שמא יאמרו: לצורה שתראה במים שחט.
 44 ולא ישחוט בתוך הפלים, ולא לתוך הגמא, שכן דרך
 45 עובדי עבודת פוכבים. ואם שחט - שחיטתו כשרה.
 46 ו. שוחטין לכלי מים עכורין, שאין הצורה נראית בהן.
 47 וכן שוחט חוץ לגמא, והדם שותת ויורד לגמא. ובשוק
 48 לא יעשה פן, שמא יתקה את המינים. ואם שחט לגמא
 49 בשוק - אסור לאכל משחיטתו עד שיכדקו אחריו,
 50 שמא מין הוא. ומתן לשחט על דפן הספינה, והדם
 51 שותת על הדפן ויורד למים. ומתן לשחט על גבי
 52 הפלים.
 53 ז. כיצד שוחטין? מותח את הצנאר ומולך הספין
 54 ומביאה עד ששוחט. בין שהיתה בהמה רבוצה בין
 55 שהיתה עומדת ואחו בערפה והספין בידו מלמטה
 56 ושחט - הרי זו כשרה.
 57 ח. נעץ את הספין בכחל והעביר הצנאר עליה עד
 58 שנשחט - שחיטתו כשרה. והוא שהיה צנאר בהמה
 59 למטה וספין למעלה; שאם היה צנאר בהמה למעלה

1 כו. כל טבח שלא ביד הספין שלו ששוחט בה לפני
 2 חכם⁹⁶, ושחט בה לעצמו - בודקין אותה: אם נמצאת
 3 יפה וברוקה - מנדין אותו, לפי שיסמך על עצמו פעם
 4 אחת⁹⁷ ותהיה פגומה וישחוט בה; ואם נמצאת פגומה
 5 - מעבירין אותו, ומנדין אותו⁹⁸, ומכריזין על כל בשר
 6 ששחט שהוא טרפה⁹⁹.
 7 כז. כמה הוא ארך הספין ששוחט? כל שהוא. והוא
 8 שלא יהיה דבר דק שנוקב ואינו שחט, כמו ראש
 9 האזמל הקטן¹⁰⁰ וכיוצא בו¹⁰¹.
 10 כח. ומתי שוחטין? בכל זמן, בין ביום בין בלילה.
 11 והוא שתהיה אבוקה עמו, כדי שיראה מה יעשה. ואם
 12 שחט באפלה - שחיטתו כשרה.
 13 כט. השוחט ביום הכפורים או בשבת בשוגג¹⁰², אף
 14 על פי שאלו היה מזיד היה מתחייב בנפש¹⁰³ או מתחייב
 15 מלקות¹⁰⁴ על יום הכפורים - שחיטתו כשרה¹⁰⁵.

פָּרָק שְׁנַיִם

17 א. בכל מקום מתר לשחט, חוץ מן העזרה. שאין
 18 שוחטין בעזרה אלא קרשי מזבח בלבד; אבל החלין -
 19 אסור לשחטן בעזרה, בין בהמה בין חיה בין עוף. וכן
 20 הוא אומר בבשר תאנה: פי ירחק ממך המקום אשר
 21 יבחר יי וגומר, וזכותה מקרף ומצאנף וגומר, ואכלת
 22 בשעריך. הא למדת, שאין שוחטין בשר תאנה אלא
 23 חוץ למקום אשר בחר ה'.
 24 ב. וזה שנשחט חוץ למקום הוא שמתר לאכלו בכל
 25 השערים; אבל השוחט חלין בעזרה - אותו הבשר
 26 טהור ואסור בהנחה, כבשר בקלב וכיוצא בו. וקוברים
 27 אותו, ואפרו אסור. אפלו שחט לרפואה או לאכילת
 28 עובד פוכבים או להאכיל לכלבים. אבל הנוחר בעזרה,
 29 והמעקר, ועובד פוכבים ששחט, והשוחט ונמצא

שם, מה שאין כן בדין שלפנינו, שלא נולדה הריעותא בגוף הבהמה אלא בסכין, שאי אפשר לבדקה ואין ספק ריעותא בסכין מוציא מידי שחיטה ודאית, שהרי אנו יודעים "במה נשחטה" היינו בסכין שהיא בחזקת ברוקה. (96) מפני כבודו של חכם, ויש אסמכתא לזה מן הפסוק כמבואר שם. וכתב הראב"ד שהחכם צריך לבדוק את הסכין מפני שצריך לפנות המחשבה היטב בשעת הבדיקה כדי שירגיש בפגימה, שהרי אנו רואים שפעמים יבדוק האדם הסכין ולא ימצאנה פגומה ויחזור אחר כך ויבדוק וימצאנה פגומה, אין זה כי אם רוע לב שפנה לדברים אחרים. ומפני שצריך עיון גדול והרי זה כמו הוראה ראו בזה כבוד החכם. (97) מקשים על רבינו, שהטעם הזה אינו בגמרא. ושם: אמר ר' יוחנן: לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם. ואפשר לאמר שפירוש הדברים ברבינו כגון ששחט לעצמו, כלומר, בשביל עצמו ולא למכירה, והרי אמרינן בעירובין סג. שבשוחט לעצמו שלא למכירה אין בזה זלוול בכבודו של חכם, ובכל זאת טבח מנדין אותו לפי שעסקו בכך ופעם אחרת גם כשישחוט למכירה יסמוך על עצמו ולא יראה לחכם. (98) רבינו מפרש בגמרא שם, מעבירים אותו נוסף על נדוי. (99) כלומר, ששחיטתו פסולה והבהמה נבלה. (100) שיש לו עוקץ (101) כגון "מחטא דאושכפי" (מרצע של הרצענים). (102) אבל במזיד אסור לשוחט לעולם, כר' יהודה בדין מבשל בשבת. (103) בשבת שחייב סקילה. (104) שכל חייבי כריתות כשהתרו בהם למלקות - לוקין, כמו שכתב בפרק א. והעושה מלאכה ביום הכפורים חייב כרת. (105) ומותרת באכילה במוצאי שבת או יום הכיפורים, אבל בו ביום אסורה באכיל, מימרא של חייא בן רב בשם אביו. (1) יבאר השוחט חולין בעזרה; או האומר בהמה זו שלמים וולדה חולין; ובאי זה מקום שוחטין; ודין שחיטה שאינה מכת אדם; ודין כיצד שוחטין; ושחיטת חולין אם צריכה כוונה; והשוחט לשם קדשים; והשוחט לזרוק דמה לעבודה זרה.

45 לשם מזל היס או מזל החר או לכוכבים ומזלות וכיוצא
 46 בהן - הרי זו אסורה בהנחה ככל תקרבת עבודת
 47 כוכבים.
 48 טו. השוחט את הבהמה לזרק דמה לעבודת כוכבים
 49 או להקטיר חלבה לעבודת כוכבים - הרי זו אסורה.
 50 שלמדיו מחשבה בחוץ בחלין ממחשבת הקדשים
 51 בפנים, שמחשבה כזו פוסלת בהן, כמו שיתבאר
 52 בהלכות פסולי המקדשין.
 53 טז. שחטה ואחר כך חשב לזרק דמה לעבודת כוכבים
 54 או להקטיר חלבה לעבודת כוכבים - הרי זו אסורה
 55 מספק; שמה סופו הוכיח על תחלתו, ובמחשבה כזו
 56 שחט.
 57 יז. השוחט לשם קדשים שמתנדבין ונדרים פמותן -
 58 שחיטתו פסולה, שנה ששוחט קדשים בחוץ. שחט לשם
 59 קדשים שאינן באין בנדב ונדבה - שחיטתו כשרה.
 60 יח. ביצד? השוחט לשם עולה, לשם שלמים, לשם
 61 תודה, לשם פסח - שחיטתו פסולה; הואיל והפסח
 62 מפריש אותו בכל השנה בכל עת שירצה, הרי הוא
 63 דומה לדרך הנדר והנדב. שחט לשם חטאת, לשם אשם
 64 ודאי, לשם אשם תלוי, לשם בכור, לשם מעשר, לשם
 65 תמורה - שחיטתו כשרה.
 66 יט. היה מחייב חטאת, ושחט ואמר: לחטאתי -
 67 שחיטתו פסולה. היה לו קרבן בתוך ביתו, ושחט
 68 ואמר: לשם תמורת זבחי - שחיטתו פסולה, שהרי
 69 המיר בו.
 70 כ. האשה ששחטה לשם עולת יולדת, ואמרה: זו
 71 לעולתי - שחיטתה כשרה; שאין עולת יולדת באה
 72 בנדב ונדבה, והרי אינה יולדת שנתחייבה בעולה. ואין
 73 חוששין לה שמה הפילה, שכל המפלת - קול יש לה.
 74 אבל השוחט לשם עולת נזיר, אף על פי שאינו נזיר -
 75 שחיטתו פסולה; שעקר הנזירות נדר מן הנדרים.
 76 כא. שנים או חזין בספין ושוחטין, אחד מתפנו לשם
 77 דבר שהשוחט לו שחיטתו אסורה, והשני לא היתה לו
 78 פונה כלל, ואפלו נתפנו לשם דבר המתיר להתפנו לו -
 79 הרי זו פסולה. וכן אם שחט זה אחר זה, והתפנו האחד
 80 מהן לשם דבר הפסול - פוסל. במה דברים אמורים?
 81 כשהיה לו בה שתפנות; אבל אם אין לו בה שתפנות -
 82 אינה אסורה; שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו
 83 שלו, שאין פונתו אלא לצערו.
 84 כב. ישראל ששחט לעובד כוכבים, אף על פי שהעובד
 85 כוכבים מתפנו לכל מה שירצה - שחיטתו כשרה; שאין
 86 חוששין אלא למחשבת הזובח, לא למחשבת בעל
 87 הבהמה. לפיכך, עובד כוכבים ששחט לישראל, אפלו
 88 היה קטן - שחיטתו נבלה, כמו שיתבאר.

1 מן הספין - שמה תרד הבהמה בכבד גופה ותחתך בלא
 2 הולכה והבאה, ואין זו שחיטה, כמו שיתבאר. לפיכך,
 3 אם היה עוף, בין שהיה צוארו למעלה מן הספין
 4 הנעוצה או למטה ממנו - שחיטתו כשרה.
 5 ט. השוחט והוליד את הספין ולא הביאה או הביאה
 6 ולא הוליקה ושחט - שחיטתו כשרה. הוליד והביא עד
 7 שחתך הראש והתיזו - שחיטתו כשרה. הוליד ולא
 8 הביא או הביא ולא הוליד והתיזו את הראש בהולכה
 9 בלבד או בהבאה בלבד: אם יש בספין כמלא שני
 10 צוארים מצוארי הנשחט - שחיטתו כשרה, ואם לאו -
 11 שחיטתו פסולה. שחט שני ראשים באחד - שחיטתו
 12 כשרה.
 13 י. שנים שאחזו בספין, אפלו אחד מצד זה ושני מצד
 14 אחר פנגדו, ושחטו - שחיטתן כשרה. וכן שנים שאחזו
 15 שני ספינין ושחטו באחד בשני מקומות בצואר -
 16 שחיטתן כשרה. ואפלו שחט זה הושט בלבד או רבו,
 17 והשני שחט במקום אחר הקנה או רבו - הרי שחיטה
 18 זו כשרה, ואף על פי שאין השחיטה בלה במקום אחד.
 19 וכן שחיטה העשויה בקלמוס ושחיטה העשויה כמסרק
 20 - כשרה.
 21 יא. אין שחיטת החלין צריכה פונה, אלא אפלו שחט
 22 פמתעסק או דרך שחוק, או שזרק ספין לנעצה בכתל
 23 ושחטה בהליכתה, הואיל והשחיטה פראוי במקומה
 24 ושעורה - הרי זו כשרה.
 25 יב. לפיכך, חרש או שוטה או קטן או שכור
 26 שנתבלבלה דעתו ומי שאחזתו רוח רעה ששחטו,
 27 ואחרים רואין אותם שהשחיטה פתקנה - הרי זו כשרה.
 28 אבל ספין שנפלה ושחטה, אף על פי ששחטה בדרך
 29 - הרי זו פסולה; שגאמר: וזבחת - עד שיהיה הזובח
 30 אדם ואף על פי שאינו מתפנו לשחיטה.
 31 יג. גלגל של אבן או של עצ שיהיתה הספין קבועה בו,
 32 וסבב אדם את הגלגל, ושם צואר העוף או הבהמה
 33 פנגדו עד שנשחט בסביבת הגלגל - הרי זו כשרה. ואם
 34 המים הן המסבבין את הגלגל, ושם את הצואר פנגדו
 35 בשעה שסבב ונשחט - הרי זו פסולה. ואם פטר אדם
 36 את המים עד שבאו וסבבו את הגלגל ושחט בסביבתו
 37 - הרי זו כשרה, שהרי מלח אדם בא. במה דברים
 38 אמורים? בסביבה ראשונה, שהיא מלח האדם; אבל
 39 מסביבה שניה ולאחריה - אינה מלח האדם, אלא מלח
 40 המים בהלובן.
 41 יד. השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, לשם
 42 נהרות, לשם מדברות, אף על פי שלא נתפנו לעבדן
 43 אלא לרפואה, וכיוצא בה מדברי הבאי שאומרין
 44 העובדי כוכבים - הרי שחיטתו פסולה. אבל אם שחט

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ה

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

30 שְׁחִיטָה גְמוּרָה בְּמִקּוּם אַחֵר - הָרִי זֶה פְּסוּלָה; מִפְּנֵי
 31 שְׁהִבְהַמְתָּהּ אוֹ הָעוֹף שֶׁנִּפְסַק רַב הַקְּנָה שְׁלָהּ אוֹ שֶׁנִּקְבַּ
 32 הַוִּשְׁט בְּמַשְׁהוּ - נִבְלָה, וְאֵין הַשְׁחִיטָה מוּעֵלֶת בָּהּ, כְּמוֹ
 33 שְׂחִיבָאָר.
 34 ז. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שְׂאִין שְׁהִיָּה בִּקְנָה בְּעוֹף כָּלָל. שְׂאֵם
 35 שְׁחַט רַב הַקְּנָה וְשָׁהָה - כְּבָר נִגְמְרָה שְׁחִיטָתוֹ; כְּשֶׁחֲזַר
 36 וְנִגְמַר - מִחֲתָף בְּשָׂר הוּא. וְאֵם שְׁחַט בְּמַעוֹט הַקְּנָה¹⁰
 37 וְשָׁהָה - הָרִי זֶה חֲזַר וְשׁוֹחֵט כָּל זְמַן שְׂחִיטָה; שְׂאִינָה
 38 נִאֶסְרָת מִשׁוּם נִבְלָה עַד שְׂפִסְסָה רַב הַקְּנָה.
 39 ח. שְׁחִט¹¹ הָעוֹף וְשָׁהָה בּוֹ¹², וְאִינוּ יוֹדְעִים¹³ אִם נִקְבַּ
 40 הַוִּשְׁט אוֹ לֹא נִקְבַּ - חֲזַר וְשׁוֹחֵט הַקְּנָה לְבָדוֹ בְּמִקּוּם
 41 אַחֵר¹⁴, וּמִנִּיחוֹ עַד שְׂיָמוּת, וּבִדְוֶק הַוִּשְׁט מִבְּפָנָיִם¹⁵. אִם
 42 לֹא נִמְצְאָת בּוֹ טַפַּת דָּם - בְּיָדוּעַ שְׁלֹא נִקְבַּ, וּכְשֶׁרָה.
 43 ט. חֲלָדָה¹⁶ בִּיצֵד? כְּגוֹן שְׁהַכְּנִים הַסְּפִין בֵּין סִמֵּן
 44 לְסִמֵּן, בֵּין שְׂפִסְסָה הַסִּמֵּן הַעֲלִיזוֹן לְמַעְלָה, בֵּין שְׂשַׁחַט
 45 הַתַּחֲתוֹן לְמַטָּה, שְׁהִיא דְרָף שְׁחִיטָה - הָרִי זֶה פְּסוּלָה.
 46 י. הַכְּנִים אֶת הַסְּפִין תַּחַת הָעוֹר וְשַׁחַט שְׁנֵי הַסִּמֵּנִים
 47 כְּדֶרֶךְ, אוֹ שְׁהַחֲלִיד אֶת הַסְּפִין תַּחַת צְמָר מְסַבֵּף, אוֹ
 48 שְׂפָרַס מְטָלִית¹⁷ עַל הַסְּפִין וְעַל הַצְּוָאר וְשַׁחַט תַּחַת
 49 הַמְּטָלִית, הוּאִיל וְאֵין הַסְּפִין גְּלוּיָה - הָרִי זֶה סַפֵּק נִבְלָה.
 50 וְכֵן אִם שְׁחַט מַעוֹט הַסִּמֵּנִים בְּהַחֲלָדָה, וְנִגְמַר הַשְׁחִיטָה
 51 שְׁלֹא בְּהַחֲלָדָה - הָרִי זֶה סַפֵּק נִבְלָה.
 52 יא. דְרָסָה¹⁸ בִּיצֵד? כְּגוֹן שְׁהִפָּה בְּסַפֵּין עַל הַצְּוָאר, כְּדֶרֶף
 53 שְׂמִפִּין בְּסִיף, וְחֲתָף הַסִּמֵּנִין בְּבַת אַחַת בְּלֹא הוֹלְכָה וְלֹא
 54 הוֹבֵאָה¹⁹; אוֹ שְׁהִנִּיחַ הַסְּפִין עַל הַצְּוָאר וְדָחַק וְחֲתָף
 55 לְמַטָּה, כְּחֻתָּף צְנוּן אוֹ קְשׁוּת, עַד שְׁחֲתָף הַסִּמֵּנִין - הָרִי
 56 זֶה פְּסוּלָה.
 57 יב. הַגְּרָמָה בִּיצֵד? זֶה הַשְׁוֹחֵט בִּקְנָה לְמַעְלָה²⁰ בְּמִקּוּם
 58 שְׂאִינוּ רְאוּי לְשְׁחִיטָה. וּכְמוֹ שְׁנֵי חֲטִיִּם יֵשׁ בְּסוֹף הַקְּנָה²¹
 59 לְמַעְלָה בְּטַבְעַת גְּדוּלָה. שְׁחַט בְּתוֹף הַחֲטִיִּים: אִם שִׁיר

1 א. חֲמִשָּׁה דְּבָרִים מִפְּסִידִין אֶת הַשְׁחִיטָה, וְעַקֵּר הַלְכוֹת
 2 שְׁחִיטָה לְהִזְהֵר בְּכָל אַחַת מֵהֶן. וְאֵלוֹ הֵן: שְׁהִיָּה, דְרָסָה,
 3 חֲלָדָה, הַגְּרָמָה וְעַקוּר.
 4 ב. שְׁהִיָּה בִּיצֵד? הָרִי שְׁהִתְחִיל לְשַׁחַט וְהִגְבִּיָּה יָדוֹ קֵדָם
 5 שְׂיִגְמַר הַשְׁחִיטָה וְשָׁהָה, בֵּין בְּשׁוֹגְגִי בֵּין בְּמִזִּיד בֵּין
 6 בְּאִנְסָה וְחֲזַר הוּא אוֹ אַחֵר וְנִגְמַר אֶת הַשְׁחִיטָה: אִם שָׁהָה
 7 כְּדִי שְׂיִגְבִּיָּה אֶת הַבְּהֵמָה וְיִרְבִּיצְנָה וְיִשְׁחוּט - שְׁחִיטָתוֹ
 8 פְּסוּלָה; וְאִם שָׁהָה פְּחוֹת מִכְּדִי זֶה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.
 9 ג. הִיָּתָה בְּהֵמָה דְקָה - שְׁעוֹר שְׁהִיָּתָה כְּדִי שְׂיִגְבִּיָּה
 10 בְּהֵמָה דְקָה וְיִרְבִּיצְנָה וְיִשְׁחוּט. וְאִם הִיָּתָה גְּסָה - כְּדִי
 11 שְׂיִגְבִּיָּהּ וְיִרְבִּיצְנָה וְיִשְׁחוּט. וּבְעוֹף - כְּדִי שְׂיִגְבִּיָּה
 12 בְּהֵמָה דְקָה וְיִרְבִּיצְנָה וְיִשְׁחוּט.
 13 ד. שְׁחַט מַעַט וְשָׁהָה מַעַט, וְחֲזַר וְשַׁחַט מַעַט וְשָׁהָה
 14 מַעַט, עַד שְׁגָמַר הַשְׁחִיטָה, וְלֹא שָׁהָה בְּפַעַם אַחַת שְׁעוֹר
 15 הַשְׁהִיָּה, אֲבָל כְּשֶׁתְּחַשֵּׁב כָּל זְמַן הַשְׁהִיָּה יִצְטַרֵּף מִכֵּלָּן
 16 שְׁעוֹר שְׁהִיָּה - הָרִי זֶה סַפֵּק נִבְלָה³. וְכֵן אִם שָׁהָה כְּדִי
 17 שְׂיִגְבִּיָּהּ וְיִרְבִּיצְנָה וְיִשְׁחוּט כְּמוֹ מַעוֹט הַסִּמֵּנִין
 18 בְּלִבְדוֹ, לֹא כְּדִי שְׂיִשְׁחַט שְׁחִיטָה גְמוּרָה⁴ - הָרִי זֶה סַפֵּק
 19 נִבְלָה.
 20 ה. שְׁחַט רַב אֶחָד בְּעוֹף אוֹ רַב שְׁנַיִם בְּבְהֵמָה, אֵף עַל
 21 פִּי שְׁשָׁה חֲצִי הַיּוֹם וְחֲזַר וְנִגְמַר חֲתִיכַת הַסִּמֵּנִין - הָרִי
 22 זֶה מְתָרַת; מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁחַט בָּהּ כְּשְׁעוֹר, הָרִי זֶה מִמְּחֲתָף⁵
 23 בְּשָׂר הַשְׁחוּטָה.
 24 ו. שְׁחַט בִּקְנָה לְבָדוֹ⁷ חֲצִי⁷ אוֹ מַעוֹטוֹ, וְשָׁהָה זְמַן מִרְבָּה
 25 - הָרִי זֶה חֲזַר וְנִגְמַר הַשְׁחִיטָה וְאֵין בְּכָף כְּלוּם. אֲבָל
 26 אִם שְׁחַט רַב הַקְּנָה⁸ אוֹ שֶׁנִּקְבַּ בְּוִשְׁט⁹ כָּל שְׁהוּא וְשָׁהָה
 27 כְּשְׁעוֹר, בֵּין שְׁחֲזַר וְנִגְמַר הַשְׁחִיטָה שְׁהִתְחִיל בֵּין שְׂשַׁחַט

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור - כיצד; כל מקום שנאמר שחיטה פסולה, אם היא נבילה; שש נבלות מחיים; ובדיקת הוושט. (2) שאינו תלוי בכונת ודעת השוחט. (3) שזו היא בעיני שלא נפשטה אם שהיות מצטרפות או לא, ולכן היא ספק נבילה. (4) היינו רוב הסימנים. ואם שהה כדי שישחוט מחצה גם כן ספק נבילה. (5) ואין זה גמר שחיטה, ולפיכך אפילו שהה כשר. (6) שידוע בוודאי שלא נגע בוושט, כגון שתפס בידו הקנה לבדו ושחט בו. (7) חיתוך חצי הקנה אינה שחיטה. מכיון שקנה נטרף רק כשנפסק רובו ולפיכך הוא כמחתך בעור הצוואר. (8) בבהמה שצריכה שחיטת שני הסימנים. (9) בין בבהמה בין בעוף. (10) או אפילו בחציו. (11) התחיל לשחוט בקנה. (12) בחציו הראשון. (13) לצאת ידי ספק עושין בדיקה. (14) אבל לא שוחטים את הקנה באותו מקום, כלומר, להוסיף עליו עד רובו. מפני שיש לחוש שמתוך שכבר התחיל לשחוט באותו מקום קל יותר לפגוע בוושט וכשימצא נקב יאמר שהוא נעשה עכשיו בשחיטה זו ולא היה מקודם, ויבוא להכשיר שלא כדין. או להיפך, עצה טובה היא פן יפגע עתה בוושט וינקבו ויבוא לפסול שלא כדין, שיחשוב שהוושט היה נקוב מקודם. (15) ומבחוץ אין בדיקה לוושט, שנקיבתו במשהו, מפני שאין טיפת הדם האדומה ניכרת בעור החיצון של הוושט שהוא אדום, אבל העור הפנימי של הוושט לבן ואפילו טיפת דם קטנה אדומה ניכרת בו. (16) שהסכין מתחבאת ומתכסה. (17) בעיא שם, תחת מטלית מהו? והיינו שפרס מטלית על הסכין ועל הצוואר. (18) שדוחק את הסכין בכוח ופוסק. (19) שלא עשה לא זו ולא זו, שאילו הוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך, שחיטתו כשרה. (20) במקום שאינו ראוי לשחיטה. (21) דע שהקנה הוא טבעות טבעות והטבעת העליונה היא שלימה אבל האחרות אינן שלימות ורצועה של בשר מסבכת אותן ומחברת את שתי קצות הטבעות. ובראש

- 1 מִהֵן כֹּל שֶׁהוּא לְמַעְלָה²² - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָהּ; שְׁהָרִי שֶׁחַט
2 מִשְׁפּוֹי כּוֹבֵעַ²³ וּלְמַטָּה²⁴, וְהוּא מִן הַמְּקוֹם הַרְאִי
3 לְשִׁחִיטָה; וְאִם לֹא שָׁרַח מִהֵן כְּלוּם, אֲלֵא שֶׁחַט לְמַעְלָה
4 מִהֵן - הָרִי זֶה מִגְּרַמַּת וּפְסוּלָה.
5 יג. שֶׁחַט רַב הָאֶחָד²⁵ אוֹ רַב הַשְּׂנִיִּים²⁶, וְהַשְּׂלִיִּים
6 הַשְּׁחִיטָה בְּדַרְסָה אוֹ בְּהַגְרָמָה - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָהּ²⁷;
7 שְׁהָרִי נִשְׁחַט הַשְּׁעוֹר כְּרִאִי. הַגְּרִים בַּתְּחִלָּה שְׁלִישׁ,
8 וְשֶׁחַט שְׁנֵי שְׁלִישִׁים - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָהּ²⁸. שֶׁחַט שְׁלִישׁ,
9 וְהַגְּרִים שְׁלִישׁ, וְחִזַּר וְשֶׁחַט שְׁלִישׁ הָאֶחָד - כְּשֶׁרָהּ²⁹.
10 הַגְּרִים שְׁלִישׁ, וְשֶׁחַט שְׁלִישׁ, וְחִזַּר וְהַגְּרִים שְׁלִישׁ
11 הָאֶחָד - הָרִי זֶה פְּסוּלָה³⁰. וְאִם דָּרַס אוֹ הִחְלִיד, בֵּין
12 בְּשִׁלִּישׁ הָרִאשׁוֹן בֵּין בְּשִׁלִּישׁ הָאֲמֻצָּעִי - הָרִי זֶה
13 פְּסוּלָה.
14 יד. עֲקוֹר כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנֶּעְקְרָה הַגְּרִגְרֶת³¹, וְהִיא הַקְּנָה,
15 אוֹ הַנֶּשֶׁט, וְנִשְׁמַט אֶחָד מֵהֶן³² אוֹ שְׁנֵיהֶן קֹדֶם גְּמַר
16 שִׁחִיטָה. אֲבָל אִם שֶׁחַט אֶחָד בְּעוֹף³³ אוֹ רַבּוֹ, וְאַחַר כֵּן
17 נִשְׁמַט הַסִּימֵן הַשְּׂנִי - שִׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָהּ³⁴.
18 טו. נִשְׁמַט אֶחָד מִהֵן וְאַחַר כֵּן שֶׁחַט אֶת הַשְּׂנִי -
19 שִׁחִיטתוֹ פְּסוּלָה³⁵. שֶׁחַט אֶחָד מִהֵן וְנִמְצָא הַשְּׂנִי שְׁמוּט,
20 וְאִין יָדוּעַ אִם קֹדֶם שִׁחִיטָה נִשְׁמַט אוֹ אַחַר שִׁחִיטָה -
21 הָרִי זֶה סֶפֶק נְבִלָה.
22 טז. נִמְצָא הַסִּימֵן הַשְּׁחוּט שְׁמוּט³⁶ - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָהּ³⁷.
- 23 שְׂוֵדָאֵי אַחַר שִׁחִיטָה נֶעְקָר; שְׂאֵלוֹ נֶעְקָר קֹדֶם שִׁחִיטָה -
24 הִיָּה מִתְּדַלְדֵּל וְלֹא נִשְׁחַט.
25 יז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים³⁸? שְׂאֵל תְּפַס הַסִּימֵן בִּידוֹ
26 כְּשֶׁשְׁחַט; אֲבָל אִם תְּפַסֵּן וְשֶׁחַט - אֲפָשֶׁר שֶׁתִּשְׁחַט אַחַר
27 הָעֲקוֹר. וּלְפִיכֹף, אִם נִמְצָאת³⁹ שְׁמוּטָה וְשִׁחִיטָה - הָרִי
28 זֶה סֶפֶק נְבִלָה.
29 יח. כֹּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בְּשִׁחִיטָה 'פְּסוּלָה' - הָרִי זֶה
30 נְבִלָה⁴⁰, וְאִם אֲכַל מִמֶּנָּה כְּזֵית - לֹאֵה מִשׁוּם אוֹכֵל
31 נְבִלָה. שְׂאִין מוֹצִיא מִיַּד נְבִלָה אֲלֵא שִׁחִיטָה כְּשֶׁרָהּ,
32 כְּאֲשֶׁר צָנָה מִשָּׁה רַבְּנוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. וְכֹל
33 סֶפֶק בְּשִׁחִיטָה - הָרִי הוּא סֶפֶק נְבִלָה, וְהַאוֹכֵל מִמֶּנָּה -
34 מִפִּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת⁴¹.
35 יט. בְּהֵמָה שֶׁנִּטְלַ יָרַף שְׁלָהּ וְחִלְלָה עִמָּה, עַד שֶׁתִּרְאָה
36 חֶסְרָהּ כְּשֶׁתִּרְבִּיץ⁴² - הָרִי זֶה נְבִלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּחְמַת⁴³ חֲצִיָּה
37 וְנִחְלָקָה לְשֵׁנֵי גּוֹפּוֹת, וְאִין הַשְּׁחִיטָה מוֹעֵלֶת בָּהּ. וְכֵן אִם
38 נִשְׁבְּרָה מִפְּרֻקָּתָהּ וְרַב בְּשׂוֹר עִמָּה⁴⁴, אוֹ שֶׁנֶּקְרַעָה מִגְּבֵהָ
39 כְּדָג, אוֹ שֶׁנִּפְסַק רַב הַקְּנָה, אוֹ שֶׁנֶּקַּב הַנֶּשֶׁט בְּכֹל שֶׁהוּא
40 בְּמְקוֹם הַרְאִי לְשִׁחִיטָה⁴⁵ - הָרִי זֶה נְבִלָה מִחֵיִים⁴⁶, וְאִין
41 הַשְּׁחִיטָה מוֹעֵלֶת בָּהּ. וְאֶחָד הַבְּהֵמָה וְאֶחָד הָעוֹף⁴⁷ בְּכֹל
42 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.
43 כ. שְׁנֵי עוֹרוֹת יֵשׁ לוֹ לְנֶשֶׁט: הַחִיצוֹן אֲדָם, וְהַפְּנִימִי לְבָן.
44 נֶקַב הָאֶחָד מִהֵן בְּלֶבֶד - כְּשֶׁרָהּ⁴⁸; נֶקְבוּ שְׁנֵיהֶן בְּכֹל

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

הקנה, על הטבעת העליונה יש כמין כובע של בשר והוא משופע ומחודד ומשם הקול יוצא. ובסוף שיפוי כובע זה יש כמין שני גרעינים של בשר והם נקראין חיטים. (22) לצד הראש. (23) אין זה אותו בשר קטן שנופל על פי הקנה לעכב את הקול, אלא כמין כובע ממש הוא עשוי ומאמצעיתו ולמעלה הולך וכלה ונעשה חודד כמין קולמוס, ואותו שיפוי נקרא שיפוי כובע. (24) קודם שיתחיל הכובע לשפע ולעלות. (25) בעוף. (26) של שני הסימנים בבהמה. (27) למד רבינו משהייה, שאם שהה אחרי שחיטת רוב סימן אחד בעוף או שניים בבהמה, כשרה משום שנשחט השיעור כראוי, והוא הדין בהגרמה ודרסה, שכשר אחרי שחיטת הרוב. והוא הדין גם בחלדה. ויש פוסקים הסוברים, ששהייה ודרסה וחלדה במיעוט האחרון ספק נבלה ורק הגרמה אם נעשית אחרי שנשחט הרוב, כשרה. וטעמו של דבר, משום ששהייה ודרסה וכן חלדה הם במקום שחיטה, ומכיון שמעשה השחיטה נעשית קצתה בפסול, הרי היא ספק נבלה, מה שאין כן בהגרמה שאינה במקום שחיטה והרי הוא כאילו מחתך בידה או ברגלה, וזה מותר אחרי שנשחט השיעור כראוי. (28) שהרי סוף סוף שחט הרוב כדרכו במקום שחיטה. במה דברים אמורים? בקנה, אבל בוושט פסול. (29) שאין צריך רוב רצוף ובבת אחת, אלא מכיון שיש רוב שחוט בהיקפם של הסימנים, הרי היא שחיטה כשרה. (30) שאין כאן רוב בשחיטה. (31) שנתדלדלו הסימנים כולם או רובם. (32) ממקומו. והלכה למשה מסיני, שאם יקרה הדבר כן בשעת שחיטה, השחיטה פסולה, הואיל שנשמט באותה שעה אי אפשר לשחוט בהכשר, שמחמת העיקור מתנדדים הסימנים. (33) שגם בעוף עיקור סימנים פוסל. (34) שכבר נשחט שיעורו כראוי והשימוט שלאחר השחיטה אינו פוסל. (35) הואיל וקודם השחיטה נשמט, אף על פי ששחט את הסימן האחר ולא את הנשמט. (36) בסוף ההלכה הקודמת מדובר, כשנשמט הסימן שלא נשחט. (37) כרב, האומר: "אי אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטה", שאם נשמט הסימן לפני השחיטה היה יורד למטה ולא היה נשחט. (38) שאין שמוטה נעשית שחוטה. (39) לאחר זמן ואינו יודע אם תפס הסימנים בידו ונשמטו קודם שחיטה או לא תפס, ואחר השחיטה נשמטו. (40) כל שנפסלה בשחיטתה נבלה. (41) ככל העובר על ספק של תורה קל וחומר מהעובר על דברי סופרים. (42) כך מפרש רבא את המימרא של ר' אלעזר ופירש ש"י: דרך הבהמה לרבוץ על יריכה ומתכסה יריכה ברביצתה וזו ניכר חסרונה כשהיא רבוצה. (43) כלומר, דין ניטל הירך שווה לדין נחתכה חצייה, שתיהן נבלה, אבל לא נתכוון רבינו לומר, שניטל הירך זהה עם נחתך חצייה. (44) נפסק עמה רוב בשר שאחורי הצוואר. (45) אבל נקב בתורבץ הוושט הרי היא טריפה ולא נבילה. (46) בשאר הדברים, אבל לא בפסוקת הגרמת ונקובת הוושט שאינה מטמאה בחיים. (47) תני לוי, טרפות שמנו חכמים בבהמה, כנגדן בעוף (גם כן טריפה). (48) זה בלא זה כשר, שהשני שלא ניקב מגין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' ניסן - ספר קדושה - הלכות שחיטה קיא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שהוא במקום הראוי לשחיטה - הרי זו נבלה. ובין
 2 שנשחטה במקום הנקב⁴⁹ בין שנשחטה במקום אחר -
 3 אין השחיטה מועלת בה. נקבו שניהם זה שלא כנגד
 4 זה - נבלה⁵⁰.
 5 כא. נקב הושט ועלה בו קרום וסתמו - אין הקרום
 6 פלוס⁵¹, והרי הוא נקוב פשהיה. נמצא קוץ עומד⁵²
 7 בושט - הרי זו ספק נבלה; שמה נקב הושט ועלה
 8 קרום⁵³ במקום הנקב ואינו נראה. אבל אם נמצא קוץ
 9 לארכפ⁵⁴ בושט - אין חוששין לו; שרב הבהמות
 10 המדבריות אוכלות הקוצים תמיד.
 11 כב. ופשט - אין לו בדיקה מבחוץ⁵⁵, אלא מבפנים⁵⁶.
 12 פיצד? הופכו וברדק. אם נמצא עליו טפת דם - בידוע
 13 שהיה נקוב.
 14 כג. גרגרת שנפסק רב חללה⁵⁷ במקום הראוי
 15 לשחיטה⁵⁸ - הרי זו נבלה⁵⁹. וכן אם נקבה כפסר⁶⁰.
 16 נקבה נקבים קטנים⁶¹: אם נקבים שאין בהן חסרון הם
- 17 - מצטרפין לרבה⁶²; ואם נקבים שיש בהם חסרון -
 18 מצטרפין לכאסר. וכן אם נטלה ממנה רצועה⁶³ -
 19 מצטרפת לכאסר⁶⁴. וכעוף⁶⁵ - כל שאלו מקפל הרצועה
 20 או הנקבים שיש בהן חסרון⁶⁶ ומניחן על פי הקנה: אם
 21 חופה את רבו⁶⁷ - נבלה, ואם לאו - פשהיה.
 22 כד. נקבה הגרגרת נקב מפלש משני צדדיה⁶⁸ כדי
 23 שיכנס אסר לרחבו⁶⁹ - נבלה. נסדקה לארכפה⁷⁰, אפלו
 24 לא נשתיר מן המקום הראוי בה לשחיטה⁷¹ אלא משהו
 25 למעלה ומשהו למטה - פשהיה.
 26 כה. גרגרת שנקבה, ואין ידוע אם קדם שחיטה נקבה
 27 או אחר שחיטה נקבה - נוקבין אותה עתה במקום
 28 אחר, ומדמין הנקב לנקב⁷². אם נדמה לו - מתרת⁷³.
 29 ואין מדמין אלא מחליא גדולה⁷⁴ לחליא גדולה או
 30 מקטנה לקטנה, אבל לא מקטנה לגדולה. שכל הקנה
 31 חליות חליות הוא, ובין כל חליא וחליא אחת
 32 קטנה משתייהן ורפה⁷⁵.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(49) שמא במקום נקב קא שחיט. (50) ואף על פי שבאיברים אחרים בעלי שני עורות, כגון מוח, ריאה וכו', כשרה כשניקבו שניהם זה שלא כנגד זה, כאן - בבושט שדרכו להתפשט ולהתכווץ חכופות, חוששים פן יודמנו שני הנקבים זה כנגד זה ולא יהיה עור מגין. (51) אם ניקב ונסתם אפילו סתימה עבה אינה מתקיימת. (52) כלומר תחוב (רדב"ז בכת"י). בגמרא שם: ישב לו קוץ בבושט, ופירש רש"י כגון שאכלה קוץ ונתחב לתוך הוושט ואינו נראה נקיבתו מבחוץ. (53) אפילו אין קורט דם בבושט. שלא כעולא שם, שאומר אין חוששין שמא הבריא, שמא היה נקוב והבריא שעלה קרום מחמת מכה. וברש"י שם עוד פירוש ל"שמא הבריא": שמא ניקב, מלשון וברא אותהן בחרבותם. (54) ואינו תחוב בבושט. (55) העור החיצון אדום ואין טיפת דם קטנה ניכרת בו, בין לעניין דרוסה בצוואר כנגד הסימנים שאינה טריפה עד שיאדימו הסימנים עצמם. (56) העור הפנימי שלו לבן וניכרת בו אדמימות כלשהו. (57) הגרגרת עשויה טבעות טבעות מעצם רך, וכל הטבעות כולן, חוץ מהטבעת הגדולה שהיא העליונה הסמוכה לשיפוי כובע, אין העצם הרך מקיף כל הגרגרת, ורצועה של בשר המסובבת את כל הגרגרת (הקנה) מחברת את קצות הטבעות. ואותה רצועה סמוכה למפרקת והעצם הרך סמוך לעור, ונמצא הקנה עב מלמעלה בצד הסמוך לעור ודק בצידו השני. ועובי הגרגרת הוא מן העור ולצוואר, ולרוחב הצוואר הוא רוחב הגרגרת, וכשנפסקה הגרגרת מצד העור עם שליש החלל, נפסק רובה, מפני שדופן הגרגרת עב מלמעלה מצד העור, ולצד הצוואר אינו אלא קרום דק, וסתמא כשנפסקה הגרגרת בכיוון מעור למפרקת היא נפסקת, ואם כן עובי העצם הרך משלים לרוב, ובמיעוט התחתון נשאר חצי החלל או רובו. וקא משמע לן שאינה נבלה עד שייפסק רוב החלל, ועובי העצם הרך (תנוך) אינו משלים לרוב. (58) אבל במקום שאינו ראוי לשחיטה, כגון מראש כנף הריאה ולמטה הרי היא טריפה. (59) כבר כתב רבינו כמה פעמים שפסוקת הגרגרת נבלה, ולא בא לחדש זה אלא להורות הלכה כמה הוא שיעור הפסיקה. ופסק כרבה בר בר חנה שם, שמשערים ברוב חללה ולא ברוב עובייה. (60) האיטלקי. וכנראה רבינו אינו מטרף בנקובת הקנה משום נקובה, אלא אם ניקבה כאיסר זהו כבר כפסוקה והיא נקראת נבלה. רבינו פוסק, שאפילו כאיסר מצומצם נבלה ואין צריך יתר מכאיסר. (61) ניקבה כנפה. (62) שזהו פסיקה, הואיל ואינו חסר כלום - ופסוקת הגרגרת ברובה. ובפירוש המשנה לרבינו: "אם לא חסר מגופה שום דבר כמי שנוקב מחט בעור כל אותם נקבים מצטרפין אם יש בכלם שיעור רוב גרגרת טריפה". מה שכתב "טריפה" נתכוון לומר שאסורה, וסמך על מה שכתב בכמה מקומות וגם בסוף הלכה זו, שפסוקת הגרגרת נבלה. מימרא של רב שם: נקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכאיסר ושאיין בהם חסרון מצטרפין לרובה. (63) לאורכה ויש בה חסרון. (64) אם כשמעגלים אותה יהיה כשיעור איסר, היא נבלה. (65) שאין מקום לשיעור כאיסר מפני שבכל גרגרת העוף אין כאיסר. (66) בניקבה נקבים קטנים שגם בהם השיעור בבהמה כאיסר. (67) רוב חללו. ושיעור רוב הקנה בעוף הוא לפי גודלו וקטנו. (68) בגמרא שם גרסינן: "נפחתה" ופירש רי"ף, כגון שניקבה נקב מפולש שיש בו חסרון. (69) [בטור יורה דעה סימן לד, פירש כוונת רבינו שהשיעור הוא כעובי (דינר) [איסר], אם אפשר להכניס בשני הנקבים איסר לכל רחבו - נבילה]. ונראה שהלכה זו מדברת בבהמה ולא בעוף. (70) והוא יותר קל. אם נפסקה לרוחבה מתוך שהריאה מושכת למטה והצוואר מושך למעלה ניתק לגמרי ואינו חוזר ומחלים, אבל נסדקה לאורכה, כל כמה שהצוואר נמשך הוא סוגר והולך וחוזר ומחלים. (71) באותה הבהמה או העוף. (72) "מקיפין בקנה". והוא הדין אם נמצאת פסוקה או קדורה כאיסר ואין אנו יודעים אם זה נעשה קודם שחיטה או לאחר שחיטה. (73) שאין הנקבים שקודם השחיטה דומים במראהם לנקבים בבשר שנעשו אחר השחיטה, ובוודאי גם נקב זה נעשה אחר שחיטה. (74) ולפירוש רבינו חוליא היא טבעת. אבל רש"י שם, פירש, חוליא - שלוש טבעות. (75) פירוש:

פֶּרֶק רְבִיעִי

18 רגיל - הוא הנקרא ממחה¹⁵. וְכָל הַמִּמְחִין שׁוֹחֲטִין
19 לְכַתְחֵלָה בֵּינָן לְבֵין עֲצָמָן. וְאֶפְלוּ נְשִׁים וְעַבְדִּים¹⁶, אִם
20 הָיוּ מִמְחִין - הָרִי אֵלּוּ שׁוֹחֲטִין לְכַתְחֵלָה.
21 ה. חרש¹⁷ שׁוֹטֵה¹⁸ וְקָטָן וְשֹׁכֵר שֶׁנִּתְחַבֵּל בְּלֵהָ דַעְתּוֹ¹⁹
22 שִׁשְׁחָטוּ - שְׁחִיטָתָן פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שְׁאִין בְּהֵן דַּעַת, שְׁמָא
23 יִקְלַקְלוּ²⁰. לְפִיכָף, אִם שְׁחָטוּ בְּפְנֵי הַיּוֹדֵעַ, וְרָאָה אוֹתָן
24 שִׁשְׁחָטוּ בְּהֵן - שְׁחִיטָתָן כְּשֶׁרָה²¹.
25 ו. מִי שְׁאִינוּ יָדוּעַ אֲצֻלָּנוּ²² שִׁשְׁחָט בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ -
26 שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ²³. אִם נִמְצָא יָדוּעַ עֲקָרֵי הַלְכוֹת שְׁחִיטָה -
27 שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.
28 ז. הָרִי שְׂרָאִינוּ יִשְׂרָאֵלִי מִרְחוֹק²⁴ שִׁשְׁחָט וְהֵלֵךְ לוֹ, וְלֹא
29 יִדְעֵנוּ אִם יָדוּעַ אִם אִינוּ יָדוּעַ - הָרִי זֶה מִתְּרַת. וְכֵן
30 הָאוֹמֵר לְשִׁלּוּחוֹ: צֵא וְשַׁחֲט לִי, וְנִמְצָא הַפְּהֵמָה שְׁחוּטָה,
31 וְאִין יָדוּעַ אִם שִׁלּוּחוֹ שְׁחָטָה אוֹ אַחֲרָה²⁵ - הָרִי זֶה מִתְּרַת.
32 שָׂרֵב הַמְצוּיִין²⁶ אֲצֵל שְׁחִיטָה מִמְחִין הֵן.
33 ח. אֶבֶד לוֹ גְּדִי אוֹ תַרְנַגּוּל, וְנִמְצָאוּ שְׁחוּט בְּפִית - מִתָּר; וְ
34 שָׂרֵב הַמְצוּיִין אֲצֵל שְׁחִיטָה מִמְחִים הֵן. מִצָּאוּ בְּשׁוֹק²⁷

1 א. יִשְׂרָאֵל שְׁאִינוּ יָדוּעַ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁמִּפְסִידִין אֶת
2 הַשְׁחִיטָה וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן²⁹ מֵהַלְכוֹת שְׁחִיטָה שֶׁבְּאַרְנוּ³⁰,
3 וְשַׁחַט בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ⁴⁰ - אֲסוּר לְאָכַל מִשְׁחִיטָתוֹ, לֹא
4 הוּא⁵ וְלֹא אַחֲרָיו. וְהָרִי זֶה קְרוּבָה לְסַפֵּק נְבִלָה⁶. וְהָאוֹכֵל
5 מִמֶּנָּה כְּזֵית - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת⁷.
6 ב. וְאֶפְלוּ שַׁחַט בְּפָנֵינוּ אֲרַבַּע וְחֲמִשׁ פְּעָמִים⁸ שְׁחִיטָה
7 כְּשֶׁרָה, וְהָרִי שְׁחִיטָה זֶה שִׁשְׁחָט בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ
8 שְׁחִיטָה נְכוּנָה וְגִמּוּרָה - אֲסוּר לְאָכַל מִמֶּנָּה¹⁰. הוּאֵיל
9 וְאִינוּ יָדוּעַ דְּבָרִים הַמִּפְסִידִים, אֲפֹשֶׁר שִׁפְסִיד הַשְׁחִיטָה
10 וְהוּא אִינוּ יָדוּעַ¹¹, כְּגוֹן שִׁשְׁיָה אוֹ יָדָרס אוֹ יִשְׁחוּט
11 בְּסַפֵּין פְּגוּמָה וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ בְּלֵא כְּפֻתוֹ.
12 ג. יִשְׂרָאֵל שִׁיּוֹדֵעַ הַלְכוֹת שְׁחִיטָה - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחוּט
13 בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ לְכַתְחֵלָה, עַד שִׁשְׁיָה שֶׁפְּנֵי חֶכֶם
14 פְּעָמִים רְבוּת¹² עַד שִׁיָּהָה רְגִיל וְזָרִיז¹³. וְאִם שַׁחַט
15 תְּחִלָּה בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה¹⁴.
16 ד. הַיּוֹדֵעַ הַלְכוֹת שְׁחִיטָה וְשַׁחַט בְּפָנֵי חֶכֶם עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

העור שבין הטבעות. בלשון הגמרא: "בר חוליא". (1) יבאר מי הוא הראוי לשחוט; ושרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם; ודין אם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף; שחיטת צדוקי ובייתוסי, אם מותרת. (2) כגון בדיקת הסכין, כדי שלא ישחוט בסכין פגומה. ואף-על-פי שאינו יודע כל דקדוקי שחיטה, שחיטתו כשרה, אם יודע לשאול לחכם על ספקותיו. וראה להלן סוף הלכה ב. (3) פרק ג הלכה א, ופרק א הלכות כג-כד. (4) אבל אם חכם עומד על גביו מותר לאכול משחיטתו. ובמגיד-משנה כתב, בשם הרשב"א, שאפילו לכתחילה מותר למסור לו לשחוט, כשחכם עומד על גביו. (5) ואף-על-פי שאחר שלימדוהו הלכות שחיטה, אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי, אסור לאכול מה ששחט לפני שלימדוהו, שמה שהה ודרס ולא הרגיש, מכיון שלא ידע אז הלכות שחיטה. (6) ספק נבילה הוא, כשנולד דבר מה בלתי רגיל בשחיטה, ואין אנו יודעים אם הדבר ההוא פסול אם לאו, אבל כאן לא נולד דבר כעין זה, אלא שאנו חוששים שמא שהה או דרס ולא הרגיש מתוך שלא ידע הלכות שחיטה, לפיכך כתב רבינו, קרובה לספק נבילה. (7) ככל ספק איסור, כמו שנתבאר כמה פעמים. (8) שם: שחטם ושלש פעמים. (9) כלומר, מתקבל על הדעת. (10) ואפילו אם הוא אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי. (11) מפני שלא ידע הלכות שחיטה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. (12) וזה נקרא בתלמוד: מוחזק. (13) ולא יתעלף בשחיטתו. וחומרא בעלמא הוא שמחמירים שלא למסור לו לכתחילה לשחוט. (14) בדיעבד, שאין אנו חוששים להתעלפות, ואפילו אם ישנו לפנינו אינו צריך בדיקה. (15) לפי הגמרא זה נקרא: "מומחה ומוחזק". וראה לחם-משנה. (16) עבדים כנענים שملו וטבלו לשם עבדות, כיוון שחייבים במצוות כנשים - דינם כנשים. (17) שאינו שומע ואינו מדבר. (18) שיש בו אחד מסימנים אלו: יוצא יחידי בלילה, לן בבית הקברות, מקרע כסותו, מאבד מה שנותנים לו. (19) היינו שהגיע לשכרותו של לוט. ראה פרק ב הלכה יב. (20) הכוונה שמא קלקלו, כיון שמדובר בדיעבד שאם שחט שחיטתו פסולה. אלא נקט לשון המשנה בריש חולין "שמא יקלקלו". ואפשר שמרמז בזה רבינו, לדיוק הגמרא חולין יב: בדברי המשנה בראש הפרק "שמא קלקלו לא קתני, אלא שמא יקלקלו וכו'", זאת-אומרת שאין מוסרים להם חולין לכתחילה, אפילו במקום שבדיעבד שחיטתן כשרה, כגון במקום שאחרים רואים אותם כפירש"י. טעמו של דבר: משום שעובר על כל תשחית, שדרכם לקלקל ותיפסל הבהמה לאכילה, וראה במגיד-משנה עוד טעמים. (21) קטן, דוקא כשיודע לאמן את ידו בשחיטה כמבואר בסוכה מב: . ויש אומרים שביודע לאמן את ידו מוסרים לו אפילו לכתחילה לשחוט, אם אחרים רואים אותו. (22) אם הוא בקיא בהלכות שחיטה. (23) כלומר, בודקים אותו. ואף-על-גב דק"ל רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם (לקמן הלכה ז), הואיל וישנו לפנינו ואפשר לברר הדבר, הצריכו חכמים בדיקה אם יודע הלכות שחיטה או לא. אבל לענין מוחזק, אפילו אם אינו יודע לנו שהוא רגיל, ושחט בינו לבינו עצמו אין חוששים שמא נתעלף, ואפילו אם הוא לפנינו אין צריך לשאול אותו, מפני שרוב המצויים אצל שחיטה אינם מתעלפים. (24) כיון שאינו לפנינו, סומכים על רוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם. כלומר, יודעים הם עיקרי הלכות שחיטה ורגילים בשחיטה. (25) שהרי לא אמרו חזקה שלוח עושה שלוחתו באיסורין- להקל, אלא להחמיר. (26) ואפילו אם הוברר שאחר שחטה, לא השליח, היא מותרת. (27) בגמרא שם: באשפה שבשוק הכל מודים שאסור, בבית הכל מודים שמותר, ובאשפה שבבית נחלקו ר' יהודה ור' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי. ודעת רבינו, שבשוק אפילו לא באשפה - אסור ר' יהודה, ופסק כמותו. וכן גם דעת ה'תוספות' שם דיבור-המתחיל כי פליגי.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' ניסן - ספר קדושה - הלכות שחיטה ק"ג

מתוך מהדורת וגשל

1	אסור; שְׁמָא נְתַבְלָה ²⁸ , וּלְפִיכָּךְ הִשְׁלַף. וְכֵן אִם מִצָּאוּ
2	בְּאֶשְׁפָּה שְׁבִיטָה ²⁹ - אָסוּר.
3	ט. מִמְּחָה שְׁנִשְׁתַּקְּטוּ ³⁰ , וְהָרִי הוּא מִבֵּין וְשׁוֹמֵעַ וְדַעְתּוֹ
4	נְכוֹנָה - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט לְכַתְּחִלָּה ³¹ . וְכֵן מִי שְׁאִינוֹ
5	שׁוֹמֵעַ ³² - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט ³³ .
6	י. הַסּוּמָא - לֹא יִשְׁחוּט ³⁴ לְכַתְּחִלָּה אֲלָא אִם פֶּן אַחֲרֵים
7	רוֹאִים אוֹתוֹ; וְאִם שָׁחַט - שְׁחִיטתוֹ כְּשֶׁרָה ³⁵ .
8	יא. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁשָׁחַט, אִף עַל פִּי שְׁשָׁחַט בְּפָנָי
9	יִשְׂרָאֵל בְּסָפִין יָפָה, וְאֶפְלוּ הֵיךָ ³⁶ קָטָן ³⁷ - שְׁחִיטתוֹ
10	נְבִלָה, וְלוֹקָה עַל אֲכִילְתָּהּ ³⁸ מִן הַתּוֹרָה. שְׁנֶאֱמַר: וְקָרָא
11	לָךְ וְאֶכְלַתְּ מִזְבַּחַו. מֵאֲחֵר שֶׁהִזְהִיר שְׁמָא יֹאכַל מִזְבַּחוֹ,
12	אֲתָה לְמַד שְׁזַבְּחוֹ אָסוּר ³⁹ . וְאִינוֹ דוֹמָה לְיִשְׂרָאֵל שְׁאִינוֹ
13	יִדְעַע הִלְכוֹת שְׁחִיטָה ⁴⁰ .
14	יב. וְגֵדֵר גְּדוֹל גְּדוֹל גְּדוֹל בְּדָבָר, שְׁאֶפְלוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים ⁴¹
15	שְׁאִינוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה - שְׁחִיטתוֹ נְבִלָה.
16	יג. הַתְּחִיל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים לְשַׁחֵט מֵעוּט סִמְנִין וְגַמֵּר
17	יִשְׂרָאֵל, אוֹ הַתְּחִיל יִשְׂרָאֵל וְגַמֵּר הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים -
18	פְּסוּלָה. יִשְׁנֶה לְשְׁחִיטתוֹ מִתְּחִלָּה וְעַד סוּף ⁴² . אֲכַל אִם
19	שָׁחַט הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים דְּבָר שְׁאִינוֹ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ נְבִלָה,
20	כְּגוֹן שְׁשָׁחַט חֲצֵי הַגְּרִגֵּית בְּלֶבֶד, וְגַמֵּר יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה
21	כְּשֶׁרָה ⁴³ .
22	יד. יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר לְעֲבָרָה ⁴⁴ מִן הָעֲבָרוֹת ⁴⁵ שֶׁהִיָּה
23	מִמְּחָה ⁴⁶ - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט לְכַתְּחִלָּה. וְצָרִיף יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁר
24	לְבִדֵּק אֶת הַסָּפִין וְאַחֵר כִּף יִתְנַנֶּה לְמוֹמֵר זֶה לְשָׁחַט בְּהָ,
25	מִפְּנֵי שְׁחִיטתוֹ שְׁאִינוֹ טוֹרַח לְבִדֵּק ⁴⁷ . וְאִם הִיָּה מוֹמֵר
26	לְעֲבוּדָה זָרָה אוֹ מְחַלֵּל שְׁבֵת בְּפָרְהֶסְיָא ⁴⁸ אוֹ

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(28) ואין אומרים שרוב מצויין אצל שחיטה מומחים, מכיון שהושלך בחוץ. ורש"י פירש: ודאי נתנבלה בשחיטה, ולפיכך השליכה שם. (29) שאדם עשוי להטיל נבילתו באשפה שבבית, שם, וכל־שכן באשפה שבשוק. (30) היינו שומע ואינו מדבר. (31) כשאחרים מברכים, כי לכתחילה אסור לשחוט בלי ברכה. ואפילו אין אחרים רואים אותו, מותר, הואיל והוא מומחה. (32) אבל מדבר. (33) לכתחילה. והמגיד־משנה מביא בשם הרא"ש, שדייק מלשון רבינו שלא סיים כאן "לכתחילה" כמו בבבא ראשונה, שמע־מינה שלכתחילה אין לו לשחוט, מפני שאינו יכול לברך, שהרי המברך צריך להשמיע הברכה לאזניו, ואם אינו שומע לא יצא. (וראה בהלכות תרומות פרק ד', שמנה רבינו בין החמישה שאסור להם לתרום לכתחילה, את המדבר ואינו שומע, מפני שאינו יכול לברך, וכך שנינו בתרומות פרק א משנה ו: "חמשה לא יתרומו וכו' האלם". וברירושלמי מפורש הטעם מפני שאינו יכול לברך, ולדעת הכסף־משנה קשה מה בין שחיטה לתרומה? הבהל גדול בין שחיטה לתרומה. בתורם, כשאחר מברך, יכול הוא גם לתרום ולמה יתרום האלם. אבל בשחיטה, לא כל אדם יודע לשחוט, וכשלפנינו אלם מומחה ומוחזק, מוסרים לו לכתחילה לשחוט ואחר יברך. וראה רא"ש והגהות אשר"י ריש מסכת חולין ו'מעדי יום־טוב' שם, כסף־משנה כאן, ובית־יוסף יורה־דעה סימן א. (34) משנה חולין יג: שמא יקלקל. (35) כיון שרגיל אצל שחיטה, בוודאי כהלכה שחט. (36) הגוי. (37) ואינו עובד עבודה־זרה. רבינו למד דין זה, ממה ששנינו "שחיטת נכרי" סתם, ולא אמרו "עובד עבודה־זרה". (38) כנבילה, אבל אינה אסורה בהנאה כתקרובת עבודה־זרה, כמבואר בגמרא שם, שסתם מחשבת גוי אינה לעבודה־זרה. וכן יוצא מדבריו למעלה פרק ב הלכה ב: "וגוי ששחט חולין בעזרה, מותרים בהנייה", ולא נאסרו בהנאה מפני ששחטם גוי. (39) וכיון שזבחו אסור, הרי הוא כאילו לא נזבח כראוי, ולוקה עליו משום נבילה. ובתוספתא בראש חולין אנו שונים: שחיטת גוי הרי זו פסולה, ושחיטת הקוף הרי זו פסולה, שנאמר וזבחת ואכלת, ולא זבחת נכרי. (40) ששחיטתו "רק קרובה לספק נבילה" כשאינ חכם עומד על גביו. ואם החכם רואה אותו, שחיטתו כשרה. אבל גוי ששחט, שחיטתו נבילה אפילו כשישראל רואה אותו. (41) כגון גוי גר תושב, ובמהדורות אחרות כתוב בפירוש, "כגון גר תושב", פירוש, גוי שקיבל עליו לשמור שבע מצוות שנצטוו עליהן בני נח. ומשמע שאסור רק מדרבנן, שהרי כתב: "וגדר גדול גדרו" והעובר לוקה מכת מרדות. (אבל בגוי קטן, כתב רבינו בפירוש בהלכה הקודמת, שלוקה מן התורה. וטעמו של דבר, כי גוי קטן יעבוד עבודה־זרה כשיגדל, מה־שאינ־כן גר תושב. (42) כלומר, תחילת השחיטה הוא חלק מהשחיטה, ואם נעשתה בידי גוי - פסולה. ואפילו לדעת לוי סבא שם, שאינה לשחיטה אלא לבסוף, וכשנגמרה על ידי ישראל אין השחיטה נקראת על שם הגוי, כאן שהגוי שחט רובו של קנה או משהו בוושט, פסולה, שהרי זה כפסוקת הגרגרת או נקובת הוושט שלא בדרך של שחיטה כשרה, מימרא של רבא שם: "שהרי נעשה בה מעשה טריפה וכו'", ראה רש"י שם. (43) שאינו גרוע יותר מנפסקה מאליה, ונתבאר למעלה בפרק א הלכה יא, שאם היה חצי קנה נקוב, והוסיף עליו כל שהוא, כשר. ובתוספתא חולין פרק א, א: שחט בה (הגוי) דבר שאינו עושה אותו טריפה, ובא ישראל וגמרה - מותרת באכילה. (44) אחת, שהוחזק לעשות אותה עבירה בודון והרגל ונתפרסם בה, אפילו היתה מן הקלות. (45) בגמרא שם ד. אמר רבא דין זה "ישראל מומר אוכל נבלות לתיאבון". ורבינו סובר, שהוא־הדין במומר לעבירה אחרת מכל העבירות. ורבא משמענו, שאפילו מומר לאכילת נבילות מותר לאכול בשחיטתו. וזה רק במומר העושה לתיאבון, שאינו טורח לחפש דבר המותר כשיש בידו דבר אסור, אבל כשיבדו איסור והיתר הוא מעדיף את ההיתר - מועילה בדיקת הסכין. אבל מומר להכעיס, כלומר, להקניט את ה', הרי הוא בכלל אפיקורוס הנזכר בסוף הלכה זו, ששחיטתו בכל אופן פסולה. (46) אבל אם אין ידוע אם הוא מומחה או לא, צריך לבדוק אותו, שאין אומרים במומר רוב מצויין אצל שחיטה מומחים הם. (47) אבל אין חוששים שמא יקלקל שחיטתו בכוונה, מכיוון ששחיטה כשרה אין טירחתה מרובה משחיטה פסולה "לא שביק היתרא ואכיל איסורא" (לא יעזוב את המותר ויאכל את האסור). (48) שהוא כמומר לעבודה־זרה, שם

33 טרפה. והן הלכה למשה מסיני. ושמונה מיני טרפות
 34 נאמרו לו למשה בסיני, ואלו הן: דרוסה, נקובה,
 35 חסרה, נטולה, פסוקה, קרועה, נפולה ושבורה.
 36 ג. אף על פי שכל הלכה למשה מסיני הן, הואיל ואין
 37 לה בפרוש בתורה אלא דרוסה - החמירו בה, וכל ספק
 38 שישתפק בדרוסה - אסור. ושאר שבועה מיני טרפות -
 39 יש בהן ספקין מתרין, כמו שיתבאר.
 40 ד. הדרוסה היא שטרף הארי וכיוצא בו בהמה וידרס
 41 עליה בידו, או ידרס הנץ והנשר וכיוצא בהן על העוף.
 42 ואין דריסה בבהמה גסה ובחיה גסה אלא לארי בלבד;
 43 ובבהמה דקה - מן הנזאב ולמעלה; ובגדדים וטלאים,
 44 אפלו חתול ושוועל ונמיה וכיוצא בהן - יש להן דריסה,
 45 וכל שפן בעופות.
 46 ה. והנץ - יש לו דריסה, ואפלו בעוף גדול ממנו. אבל
 47 שאר עופות הדורסים - יש להן דריסה בעוף שקמותן,
 48 ואין להן דריסה בעוף שהוא גדול מהן.
 49 ו. ויש לחלדה דריסה בעופות. וכלב - אין לו דריסה
 50 כל עקר, לא בעוף ולא בבהמה וחייה. והנץ - יש לו
 51 דריסה בגדדים וטלאים. והוא שיקב בצפרניו לבית
 52 החלל.
 53 ז. אין דריסה אלא ביד הטורף, אבל ברגליו - אין
 54 חוששין לה. ואין דריסה אלא בצפרן, אבל בשן - אין
 55 חוששין לה. אלא אם פן נקב עד בית החלל, בודקין
 56 שמה נקב אחד מן האברים שנטרפת בנקיבתן. ואין
 57 דריסה אלא בכונת הטורף. אבל אם נפל הדורס
 58 ונשתמעו צפרניו בנטרף - אין זו דריסה. ואין דריסה
 59 אלא מחיים. אבל אם דרס ונהרג, ועדין ידו בדרוסה,
 60 ולא שמט צפרניו ממנה אלא אחר מותו - אין חוששין
 61 לה.
 62 ח. וכיצד דין הדרוסה? כל מקום שאמרנו 'חוששין
 63 לה' - שוחטין את הנטרף ובודקין כל החלל שלו מפך
 64 הירף עד הקדקד. אם נמצאת פלה שלמה מכל מיני
 65 טרפות, ולא נמצא בה רשם הדרוסה - הרי זו מתרת;

1 אפיקורוס⁴⁹, והוא הכופר בתורה ובמשה רבנו, כמו
 2 שבארנו בהלכות תשובה - הרי הוא כעובד פוכבים
 3 ושחיתותו גבלה.
 4 טו. מי שהוא פסול לעדות בעברה⁵⁰ מן העברות של
 5 תורה - הרי זה שוחט בינו לבין עצמו⁵¹, אם היה
 6 ממחה⁵²; שאינו מניח⁵³ דבר מתר ואוכל דבר אסור.
 7 שזו חזקה היא על כל ישראל, ואפלו הרשעים מהן.
 8 טז. אלו הצדוקין⁵⁴ והביתוסין ותלמידיהן וכל הטועים
 9 אחריהן שאינן מאמינים בתורה שבצל פה - שחיתותן
 10 אסורה. ואם שחטו בפנינו - הרי זו מתרת. שאין אסור
 11 שחיתותן אלא שמה קלקלו, והם אינן מאמינים בתורת
 12 השחיטה, לפיכך אינן נאמנים לומר: לא קלקלנו.
 13 יז. כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיתת החלין,
 14 אלא היו נוחרין⁵⁵ או שוחטין ואוכלין כשאר האמות.
 15 ונצטוו במדבר, שכל הרוצה לשחט⁵⁶ - לא ישחוט אלא
 16 שלמים. שנאמר: איש איש מבית ישראל אשר ישחט
 17 שור וגומר, ואל פתח אהל מועד וגומר, למען אשר
 18 יביאו וגומר, וזבחו זבחי שלמים ליי וגומר. אבל
 19 הרוצה לנחר ולאכל⁵⁷ במדבר - היה נחר.
 20 יח. ומצוה זו⁵⁸ אינה נוהגת לדורות, אלא במדבר
 21 בלבד בעת התר הנחירה. ונצטוו שם, שכשיפנסו לארץ
 22 תאסר הנחירה, ולא יאכלו חלין אלא בשחיטה, וישחטו
 23 בכל מקום לעולם חוץ לעזרה. שנאמר: כי ירחיב יי
 24 אלהיך את גבלך וגומר, וזבחת מבקרך ומצאנך אשר
 25 נתן יי אלהיך וגומר⁵⁹. וזו היא המצוה הנוהגת לדורות:
 26 לשחט ואחר כך יאכל⁶⁰.
 27 פרק חמישי
 28 א. פבר בארנו בהלכות אסורי מאכלות, שהטרפה
 29 האמורה בתורה היא הנוטה למות. ולא נאמר טרפה,
 30 אלא שדבר הפתוב בהנה, כגון שטרפה ארי וכיוצא בו
 31 ושברה ועדין לא מתה.
 32 ב. ויש שם חלאים אחרים, אם יארעו לה - תחשב

ה. (49) בנוסחאות אחרות: או מין. בהלכות תשובה פרק ב הלכה ז, לא מנה רבינו את הכופר בתורה בסוג "אפיקורסים" אלא קבע לו סוג בפני עצמו, ובהלכה ח שם הוא מגדיר את מכחישי תורה שבעל-פה ככופרים בתורה, ואילו כאן בהלכה טז, הוא מתיר שחיתתם כשישראל עומד על גביהם. ובלחם-משנה כאן העיר על ניגודים אלה, ולא מצא יישוב נכון. (50) שפעם אחת עשה עבירה, ואינו מומר ומועד לעבור על אותה מצוה. (51) ואינו צריך לבדיקת הסכין על ידי אחרים. (52) משמע, אם יודעים בו שהוא מומחה. אבל אם אין יודעים, אין אומרים רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם, ראה בהלכה הקודמת. (53) ואם כן, לא ילקל בשחיטה בכוננה, וגם יבדוק את הסכין. (54) דינם כדין הכותים שאינם מאמינים במה שאינו כתוב בפירוש בתורה, חולין ג. ולפני שגזרו עליהם ועשאום כגוים גמורים. מפני שעבדו לדמות יונה. שם ו. כי הצדוקים לא נחשדו על עבודה-זרה, ולכן אם שחטו בפנינו בשחיתתם מותרת. וראה מה שכתבנו למעלה בהלכה יד. (55) דברי ר' עקיבא שם יז. (56) שחיטה כשרה. (57) חולין. (58) להקדיש לשלמים, את הבהמות שרוצים לשחטם. (59) בפסוק "אשר נתן ה' לך" בלי המלה "אלהיך", כנראה טעות-סופר נפלה כאן. (60) כלומר, אם ירצה לאכול בשר, מצוה לשחוט. וראה למעלה פרק א. (1) יבאר שמונה מיני טרפות נאמרו לו למשה בסיני; דרוסה כיצד? ואם ספיקה אסורה או מותרת.

27 מהן לחללו²⁴ במשהו - טרפה. ואלו הן: תרביץ הושט,
 28 וקרומ של מח הראש³, והלב עם הקנה שלו, והמרה,
 29 וקנה הכבד⁴, והקבה, והפרס⁵, והמסס⁶, ובית הכוסות⁷,
 30 והדקין⁸, והראה עם הקנה שלה⁹.
 31 ב. תרביץ הושט - כבד בארנו שעורו, ושהוא המקום
 32 מן הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה מן הושט. אם
 33 נקב לחללו כמה שהוא - טרפה.
 34 ג. שני קרומות יש למח שבראש. אם נקב העליון
 35 הסמוך לעצם בלבד - הרי זו מתרת¹⁰; ואם נקב
 36 התחתון הסמוך למח¹¹ - טרפה. ומשיתחיל המח
 37 להמשיך לשדרה, והוא מחוץ לפולין שהן תחלת הערה,
 38 יהיה לקרומו דין אחר¹². ואם נקב חוץ לפולין - מתר.
 39 ד. המח עצמו שנקב או נתמעך והקרומים קיים - כשרה.
 40 ואם נשפף פמים או נמס פדונג - טרפה¹³.
 41 ה. הלב שנקב לבית חללו, בין לחלל גדול שבשמאל
 42 בין לחלל קטן שבמימין - טרפה. אבל אם נקב בשר הלב
 43 ולא הגיע לחללו - מתר. וקנה הלב, והוא המזרק
 44 הגדול¹⁴ שיוצא ממנו לראה - הרי הוא פלב, ואם נקב
 45 לחללו במשהו - טרפה.
 46 ו. מרה שנקבה וכבד סותמה - מתרת¹⁵. ואם לא נסתם
 47 הנקב, אף על פי שהוא סמוך לכבד - טרפה.
 48 ז. נזרה¹⁶ שנמצאת במרה: אם היתה כמו גרעינה
 49 של תמרה, שאין ראשה חד - מתרת¹⁷; ואם ראשה
 50 חד כגרעינת הזית - אסורה, שהרי נקבה אותה
 51 כשנכנסה; וזה שלא יראה הנקב, מפני שהגדר¹⁸ פי
 52 המכה.
 53 ח. קני הכבד¹⁹, והן המזקין שבו שבהן הדים מתבשל,
 54 אם נקב אחד מהן במשהו - טרפה²⁰. לפיכך, מחט

1 ואם נמצא בה רשם הדרסה - הרי זו טרפה, ואסורה
 2 מן התורה.
 3 ט. אי זה הוא רשם הדרסה? שאידים הבשר פגד בגי
 4 מעים. ואם נמוק הבשר פגד בגי מעים עד שנעשה
 5 כבשר שהרופא גוררו מן התבורה - רואין אותו הבשר
 6 כאלו חסר, וטרפה.
 7 י. ואם דרס בסימניו, משיאדימו - טרפה. ודרסתו
 8 במשהו, כיון שהאדים בהן כל שהוא מחמת דריסה -
 9 טרפה.
 10 יא. ספק דרוסה - אסורה עד שתבדק כדרוסה ודאית.
 11 כיצד? ארי שנקנס לבין שורים, ונמצא צפרן בגבו של
 12 אחד מהן - חוששין שמא ארי דרסו, ואין אומרים שמא
 13 בכתל נתחפף. וכן שועל או נמיה שנקנס לבין העופות,
 14 והוא שותק והן מקרקרין - חוששין שמא דרס. אבל
 15 אם היתה הוא נהם והם מקרקרין - מיראתו ומנהימתו
 16 הן מקרקרין. וכן אם קטע ראש אחד מהן - הנה נח
 17 רגזו. וכן אם שותק הוא והם - אין חוששין; שאילו הדיק
 18 - היו מקרקרין.
 19 יב. ספק שנקנס לכאן טורף או לא נכנס, או שראינו
 20 ולא נודע אם זה מן הטורפין או אינו מן הטורפין -
 21 אין חוששין. וכן עוף שנקנס לבין העצים או לבין
 22 הקנים, ויצא וראשו מנשף דם או צנארו - אין חוששין
 23 לו שמא נטרף, אלא אומרים שמא בעצים נק.

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ה

פרק ששיו

24 א. נקובה כיצד? אחד עשר איברים הן, שאם נקב אחד

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

1 יבאר טרפות נקובה כיצד ובכמה איברים שייך; מחט שנמצאת בחיתוך הכבד גדולה או קטנה; ניקבו הבני מעיים ואין ידוע אם קודם השחיטה או אחריה; נתהפכו הבני מעים אע"פ שלא ניקבו; ניטל או נברא חסר אבר; וכל היתר כנטול דמי. 2 במשנה חולין מב. שנינו: ניקב הלב לבית חללו, ומשמיעה אותנו שאף על פי שיש בו נקב עמוק בכשר הלב העבה אינה טריפה עד שיינקב לבית חללו. ובשאר איברים שהם דקים כל שכן שאינה טריפה עד שיינקבו מעבר לעבר. 3 תחתון הסמוך למוח. 4 הקנה המתפצל מתחת לחזה ופורש אל הכבד ומתחלק בתוכו לסמפונות. 5 במשנה שנינו: הכרס הפנימית שניקבה. ורבינו סתם וכתב "כרס", שכל הכרס לדעתו זו היא הכרס הפנימית. וכרס החיצונה הוא בשר החופה את רוב הכרס. 6 מקום בסוף הכרס מחובר לבית הכוסות, שדרכו יוצא המאכל מבית הכוסות לקיבה ומהקיבה לדקין. ונקרא המסס על שם שבו מתמססים האוכלין. 7 סוף הכרס עשוי ככובע וככוס ודופנו סביב לו עבה כשני דפנות. והמסס מחובר בו וסביב סביב לחיבורם כשאתה מבדילם יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס כו'. 8 בלשון הגמרא: "בני מעיים", שכולל גם הכרס וגם הדקין. 9 הקנה היורד מתחת לחזה ומתפצל ופורש אל הריאה ומתחלק בתוכה לסימפונות. 10 שהטרפות תלויה בתחתון לפי שאם הוא קיים הוא מגין על המוח. 11 משמע שאם ניקב התחתון לבד אף על פי שהעליון קיים, טרפה. מפני שעיקר ההגנה על המוח תלויה בתחתון. 12 שזהו חוט השדרה ונטרף רק בנפסק רובו ולא בניקב. 13 מפני שכל שמגיע להפסד זה עתיד הקרום להינקב. 14 קנה הלב שעל גבי דופני ריאה. 15 שנקובה במקום דיבוקה בכבד וחיבור הכבד סותם את הנקב. 16 גרעין. 17 ואף על פי שאינה יכולה לצאת דרך הסימפון כשרוצים להוציאה, שהסימפון צר, ואם כן איך הייתה יכולה להיכנס אם לא שניקבה? אפשר לומר, שעל ידי נעוץ שנענעה בהמה בהליכתה ימים רבים נכנסה מעט מעט במקום דחוק שאינה יכולה עכשיו לצאת. 18 שעלה קרום וכל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ואינו מגין. 19 קנה הפורש ויורד לכבד ומתפצל בתוכו לסימפונות, שהם המזרקים. 20 והראב"ד והראשונים חולקים על רבינו, וסוברים,

מתוך מהדורת וגשל

- 1 שְׁנִמְצָאָת בַּחֲתוּף הַכֶּבֶד²¹: אִם הֵיְתָה מַחֵט גְדוֹלָה, וְהָיָה
2 הַקָּצֵה הַחַד שְׁלֵה לְפָנִים²² - בִּידוּעַ²³ שְׁנִקְבָה²⁴
3 כְּשֶׁנִּכְנְסָה; וְאִם הָיָה הָרֹאשׁ הַעֵגֶל לְפָנִים²⁵ - אוֹמְרִין:
4 דָּרָךְ סִמְפוּנוֹת הַלְּבָב²⁶, וּמִתְרַת.
5 ט. הֵיְתָה מַחֵט קֶטְנָה - הָרִי זֶה טְרֵפָה²⁷; מִפְּנֵי שֶׁשְּׁנֵי
6 רְאֻשֵׁיהָ חֲדָי, וְדָאֵי נִקְבָה. וְאִם נִמְצָאָת בְּסִמְפוּן הַגְּדוֹל
7 שֶׁבְּכֶבֶד, וְהוּא הַקָּנָה הַרְחֵב שֶׁבְּאֲמָצֵעַ שְׁבוּ נִכְנֵס הַמֶּאֱכָל
8 לְכֶבֶד - הָרִי זֶה מִתְרַת. וּבִשְׂרָכָד שֶׁהִתְלַיעַ²⁸ - מִתְרַת²⁹.
9 י. קָבָה שְׁנִקְבָה, וְחָלָב טְהוֹר³⁰ סוֹתָם אֶת הַנֶּקֶב -
10 מִתְרַת³¹. וְכֵן כָּל נֶקֶב שֶׁהִבְשָׂר³² אוֹ הַחֶלֶב³³ הַמִּתְרַת
11 בְּאֲכִילָה סוֹתָם אוֹתוֹ - הָרִי זֶה מִתְרַת. חוּץ מִחֶלֶב הַלֵּב³⁴
12 וְהַקְרוֹם שֶׁעַל הַלֵּב כְּלוּ; וְהַמְחִיצָה שֶׁבְּאֲמָצֵעַ הַבֶּטֶן
13 הַמַּבְדֵּלֶת בֵּין אֵיבָרֵי הַמֶּאֱכָל וְאֵיבָרֵי הַנְּשִׁימָה, וְהִיא
14 שְׁקוֹרְעִין אוֹתָהּ וְאַחַר כֵּן תִּרְאָה הָרֹאֵה, וְהִיא הַנִּקְרָאת
15 טְרֵפֶשׁ הַכֶּבֶד; וְהַמְקוֹם הַלְכָן שֶׁבְּאֲמָצֵעָה³⁵; וְחָלָב הַמְעִי
16 הָאֲחֵרוֹן³⁶. שֶׁבְּאֵיבָרִים אֵלוֹ אֵין מְגִינִין, לְפִי שֶׁהֵן קָשִׁים³⁷;
17 וְנֶקֶב שֶׁנִּסְתָּם בְּאֶחָד מֵהֵן - אֵינוֹ כְּסוּתוֹם. וְחָלָב חִיָּה³⁸
18 שֶׁכִּנְגְדוּ בְּבַהֲמָה אֲסוּר - אֵינוֹ סוֹתָם³⁹, אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא
19 מִתְרַת בְּאֲכִילָה.
- י.א. פֶּרֶס שְׁנִקְבָה⁴⁰ - טְרֵפָה. וְאֵין לוֹ דָּבָר שִׁיִּסְתָּם אוֹתוֹ,
שֶׁהָרִי הַחֶלֶב שֶׁעָלָיו אֲסוּר. וְכֵן הַמְּסָס וּבֵית הַכּוֹסוֹת
שְׁנִקְבָה אֶחָד מֵהֵן לַחוּץ - טְרֵפָה. וְאִם נֶקֶב אֶחָד מֵהֵן
לַחוּף חֶלֶל חֶבְרוֹ - מִתְרַת⁴¹.
י.ב. מַחֵט שֶׁנִּמְצָאָת בְּעֵבֵי בֵית הַכּוֹסוֹת⁴² מִצַּד אֶחָד -
כְּשֵׁרָה. וְאִם נִקְבָה נֶקֶב מְפֹלֵשׁ⁴³ לַחוּף חֶלֶל בֵּית
הַכּוֹסוֹת⁴⁴, וְנִמְצָאָת סַפַּת דָּם⁴⁵ בְּמִקוֹם הַנֶּקֶב⁴⁶ - טְרֵפָה;
שְׁוֹדָאֵי קָדָם שֶׁחִיטָה נֶקֶב. אֲבָל אִם אֵין דָּם בְּמִקוֹם הַנֶּקֶב
- הָרִי זֶה מִתְרַת; שְׁוֹדָאֵי אַחַר שֶׁחִיטָה⁴⁷ דְּחָקָה הַמַּחֵט
וְנִקְבָה.
י.ג. בְּהֵמָה שֶׁהִלְעִיטָה דָּבָר שְׁוֹקֵב בְּגִי מְעִיָה, כְּגוֹן קֶרֶט
שֶׁל חֲלִיתִי⁴⁸ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - טְרֵפָה, שְׁוֹדָאֵי נּוֹקֵב. וְאִם הָיָה
סֶפֶק נּוֹקֵב⁴⁹ סֶפֶק אֵינוֹ נּוֹקֵב - תִּבְדָּק⁵⁰. כָּל אֶחָד מִן בְּגֵי
הַמְעִים שֶׁפִּסְלָת הַמֶּאֱכָל סוֹכְבַת בְּהֵן, וְהֵן הַנִּקְרָאִים
דְּקִין, שְׁנִקְבָה - טְרֵפָה⁵¹. וְיֵשׁ מֵהֵן מְלַפְפִין וּמְקַפִּין זֶה
לְפָנִים מִזֶּה בְּעֵגוּל, כְּמוֹ נֶחֶשׁ שְׁנִקְרָו, וְאֵלוֹ הֵן הַנִּקְרָאִים
הַדְּרָא דְכִנְתָּה. אִם נֶקֶב אֶחָד מֵהֵן לַחֶבְרוֹ⁵² - כְּשֵׁרָה,
שֶׁהָרִי חֶבְרוֹ מְגִין עָלָיו.
י.ד. וּמְעִים שְׁנִקְבּוּ וְלָחָה⁵³ סוֹתָמְתָן - טְרֵפָה; שְׂאֵין זֶה

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

שרק חלק הקנה הנמצא מחוץ לכבד עד אשר נכנס בתוכו אם ניקב במשהו טריפה, אבל הסימפונות שבתוך הכבד אם ניקבו כשרה, שהרי קיימא לן ניטל הכבד כשרה. ודעת רבינו, שמה שאמרו ניטל הכבד כשרה זה רק אם נשאר הסימפונות שלמים וקיימים, כמו בריאה שנשפכה כקיתון. (21) כגון שנמצאה באחד מסמפונות הדקים. (22) לחלל הבהמה ולא לצד פי הקנה. (23) קרוב לוודאי. (24) בראשה החד את קני הכבד עם כניסתה. ואף על פי שאין רואים שם נקב, קרום הוא שעלה וסתם, וקרום שעלה מחמת מכה אינו מגין. (25) והקצה החד לפי הקנה ואם כן לא ניקבה. (26) ואם נמצאה בבשר הכבד הרי על כורחך ניקב אחד מהסימפונות, ולדעת רבינו - טריפה. (27) בכל אופן, אפילו אם הראש העגול לפנים. (28) שנתהו בו תולעים. (29) ואין חוששים שמה ניקבו הסימפונות. (30) היינו החלב המשוך כחוט כמו יתר והוא מותר, אבל יש על הקיבה חלב עקום כמו קשת והוא אסור ונקרא חלב טמא. (31) לפי שחלב טהור מהודק וסותם יפה. (32) ריאה שניקבה ורופן סותמתה כשרה והוא דסביך בבישורא. (33) כגון שניקבו הדקין ושומן סותמן שמהודק בהם תמיד. (34) וזהו החלב שעשוי ככובע ואינו סותם. (35) אף על פי שהוא חלב טהור אינו סותם. (36) כרכשתא, חלב שעל חלחולת המוציאה רעי. והוא עשוי קרטים קרטים כעין חיטים, והקרטים עגולים כמו כובע. (37) כלומר, כל אלו העשויים ככובע. (38) התורה אסרה רק חלב בהמה אבל לא של חיה ועוף. (39) שלא בהיתר אכילה תלוי הדבר אלא בטבע של החלבים, שאלו שהם טהורים בבהמה מהודקים וסותמים ומגינים יפה, וחלבים הטמאים בבהמה מטבע שלהם שאינם הדוקים היטב לא בבהמה ולא בחיה, ולפיכך אינם סותמים ואינם מגינים. וחלב עוף, אפילו זה שכנגדו בבהמה אסור, סותם. (40) הכרס הפנימית. ורבינו מפרש כרס פנימית זהו כל הכרס כולו. וכרס החיצונה זו היא בשר החופה את רוב הכרס. (41) שחברו מגין עליו. (42) סביב שפתו נמצאים שני כפלים כפולים ודבוקים ונמצא מחט תחובה באותו עובי, ומתוך עוביו אפשר שלא ניקב כולו. (43) משני צדדים. (44) שחברתה מגינה עליה. משמע שאם עברה רק עור אחד של בית הכוסות אפילו עברה כולו אבל לא מפולש לחלל זהו מצד אחד וכשרה. ואפילו כשניקב החיצון. אלא שצריך בדיקה כל החלל, כדין מחט שנמצא בחלל הגוף. (45) משני צדדים טריפה. נמצא עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה. ומפרש רבינו שבניקבה משני צדדים טריפה רק כשנמצא עליו קורט דם. ולא פירש מה היין בניקב מצד אחד ונמצא קורט דם. וראה בלחם משנה, שכתב לדעת רבינו שם, נמצא קורט דם טריפה גם בניקב מצד אחד. (46) ורש"י פירש כנגד פי המחט. והראב"ד פוסק שטיפת הדם צריכה להימצא בחוץ. (47) בגמרא שאלו: למה כאן טריפה רק כשנמצא קורט דם ובנקובים אחרים טריפה אפילו כשאין קורט דם? ותירצו, כשיש מחט הדם נאחו ונדבק בה וסביבתה, וכשאין שם דם בידוע שניקבה לאחר שחיטה. אבל כשאין שם מחט או קוץ אפשר שהלחלוחית העבירה את הדם. (48) עיקרין שלה אבל אכלה העלין - כשרה. (49) כלומר, אם הלעיטה מין עשב אחר, שספק לנו אם הוא נוקב או לא - תיבדק. (50) הבהמה אם ניקבו המעיין או לא. (51) וניקבו הדקין ששינו במשנה פירושו כל אחד מהדקין שניקב. (52) שניקב באותו צד שבינו לחבירו שלא ניקב החיצון שבכולן. (53) בפנים המעיין יש ריר סמיך דבוק בהם ובדוחק מוציאים אותו.

- 1 סתימה עומדת⁵⁴. בני מעים שבא זאב או קלב וכיוצא
 2 בהן ונטלן⁵⁵, והרי הן נקובין אחר שהניחן - תולין בו
 3 ומתרת, ואין אומרין: שמא במקום נקב⁵⁶ נקב. נמצאו
 4 נקובין⁵⁷, ולא נודע אם קדם שחיטה נקבו אם אחר
 5 שחיטה - נקובין בהן נקב אחר ומדמין לו: אם היה
 6 הנקב הראשון כמותו - כשרה⁵⁸; ואם היה ביניהן שנוי
 7 - קדם שחיטה נקב, וטרפה. ואם משמשו הידים בנקב
 8 הספק⁵⁹ - כף צריך למשמש בנקב שמדמין לו, ואחר
 9 כף עורכין⁶⁰ זה לזה.
 10 טו. בני מעים שיצאו לחוץ ולא נקבו - מתרת. ואם
 11 נתהפכו⁶¹, אף על פי שלא נקבו - טרפה; שאי אפשר
 12 שיחזרו כמות שהיו⁶² אחר שנהפכו, ואינה תיה⁶³.
 13 טז. המעי האחרון, שהוא שנה ואין בו עקום, והוא
 14 שהרעי יוצא בו מן הערוה, והוא דבוק בין עקרי
 15 הירכים - הוא הנקרא מחלת⁶⁴. אם נקב במשהו -
 16 טרפה, כשאר המעים. במה דברים אמורים? שנקב
 17 לחלל הבטן⁶⁵; אבל אם נקב במקום הדבוק בירכים -
 18 מתרת⁶⁶. ואפלו נטל ממנו מקום הדבק פלו - מתרת;
 19 והוא שישפיר מארכו בשור כמו ארבע אצבעות⁶⁷.
 20 יז. העוף - אין לו כרס ולא המסס ולא בית הכוסות;
 21 אבל יש לו כנגדן זפק⁶⁸ וקרקרבן. וכל הטרפות שוות הן
 22 בבהמה תיה ועוף⁶⁹. וזפק שנקב גגו במשהו - טרפה.
 23 ואי זהו גגו של זפק? זה שימתח עם הושט פשיאריך
 24 העוף צוארו. אבל שאר הזפק שנקב - מתר.
- יח. שני פסין יש בקרקבן: החיצון אדם כמו בשר, ו
 הפנימי לכן כמו עור. נקב זה בלא זה - מתרת, עד
 שינקבו שניהן במשהו. ואם נקבו שניהן זה שלא כנגד
 זה - מתר⁷⁰.
 יט. הטחול אינו מן האיברין שנקיבתן במשהו, ולפיכך
 לא מגו אותו חכמים בכללן. אלא יש לנקב שלו שעור
 שאינו שנה בכלו. כיצד? הטחול - ראשו האחד עבה,
 והשני דק, כברית הלשון. אם נקב בראש העבה⁷¹ נקב
 מפלש - טרפה. ואם נקב נקב שאינו מפלש: אם נשאר
 תחתיו כעבי דינר של זהב⁷² - מתר; פחות מכאן - הרי
 הוא כמפלש וטרפה. אבל אם נקב הדק - כשרה⁷³.
 כ. כל אבר שאמרו חכמים בו: שאם נקב במשהו -
 טרפה, כף אם נטל פלו - טרפה⁷⁴. בין שנטל בחלי או
 ביד⁷⁵ בין שנקרא חסר⁷⁶. וכן אם נקב בשני איברים
 מאותו אבר - טרפה; שכל היתר - כנטול הוא חשוב⁷⁷.
 כיצד? נטל אחד מן המעים או המרה⁷⁸ וכיוצא בהן⁷⁹,
 בין בעוף בין בבהמה - טרפה. וכן אם נמצא בהן שתי
 מרות או שני מעים - טרפה. וכן כל פיצא בהן. אבל
 אם נטל הטחול או שנמצאו שנים - מתרת; שאינו
 בכלל המנויין⁸⁰.
 כא. המעי היתר שתטרף בו הבהמה הוא היתר
 מתחלתו ועד סופו, עד שנמצאו שני מעים זה בצד זה
 מתחלה ועד סוף כמעי העוף; או שהיה המעי יוצא
 כענף מן הפד והרי הוא מכבד, בין בעוף בין בבהמה;
 48

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

54 אלא נודדת ממקום למקום. 55 אחר השחיטה. 56 אלא נודדת ממקום למקום. 57 אלא נודדת ממקום למקום. 58 אלא נודדת ממקום למקום. 59 אלא נודדת ממקום למקום. 60 אלא נודדת ממקום למקום. 61 אלא נודדת ממקום למקום. 62 אלא נודדת ממקום למקום. 63 אלא נודדת ממקום למקום. 64 אלא נודדת ממקום למקום. 65 אלא נודדת ממקום למקום. 66 אלא נודדת ממקום למקום. 67 אלא נודדת ממקום למקום. 68 אלא נודדת ממקום למקום. 69 אלא נודדת ממקום למקום. 70 אלא נודדת ממקום למקום. 71 אלא נודדת ממקום למקום. 72 אלא נודדת ממקום למקום. 73 אלא נודדת ממקום למקום. 74 אלא נודדת ממקום למקום. 75 אלא נודדת ממקום למקום. 76 אלא נודדת ממקום למקום. 77 אלא נודדת ממקום למקום. 78 אלא נודדת ממקום למקום. 79 אלא נודדת ממקום למקום. 80 אלא נודדת ממקום למקום.

מתוך מהדורת וגשל

- 1 אָבֵל אִם חֲזַר וּנְתַעֲרַב עִם הַמְּעִי וְנִעֲשָׂה אֶחָד מֵאֵינֵי
2 רֵאשִׁיו, וְהָרִי שְׁנִיחָם מְבַדְּלִין בְּאֲמִצָּע - הָרִי זֶה מִתְּרַת,
3 וְאֵין פֶּאן יָתֵר.
4 פֶּרֶק שְׁבִיעִי
5 א. שְׁנֵי קְרוּמוֹת יֵשׁ עַל הָרֵאָה. אִם נִקְבַּה זֶה בְּלֹא זֶה² -
6 מִתְּרַת; וְאִם נִקְבּוּ שְׁנֵיחָן - טְרַפְּהָ³. אֶפְלוּ נִגְלַד⁴ הַקְּרוּם
7 הָעֲלִיזוֹן⁵ בְּלוּ וְהִלְךְ לוֹ - מִתְּרַת. וְהִקְנָה שְׁנִקְבַּב מִן הַחֲזוּה
8 וְלִמְטָה בְּמִשְׁהוּ - טְרַפְּהָ⁶. וְהוּא הַמְּקוּם שְׁאֵינוּ רֵאוי
9 לְשַׁחֲטָה בְּקִנְיָה לְמִשְׁהוּ.
10 ב. הַתְּחִיל בְּשַׁחֲטָה וְשַׁחַט כֹּל הִקְנָה וְאַחַר כֵּן נִקְבָּה
11 הָרֵאָה וְאַחַר כֵּן גָּמַר הַשְּׁחִיטָה - הָרִי זֶה טְרַפְּהָ, הוּאֵיל
12 וְנִקְבָּה קֶדֶם גָּמַר שַׁחֲטָה⁷. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזוּהָ.
13 ג. אֶחָד מִסְּמִפּוּנֵי רֵאָה שְׁנִקְבַב, אֶפְלוּ נִקְבַּ לְחִבְרוּ⁸ -
14 טְרַפְּהָ¹⁰. וְרֵאָה שְׁנִקְבָּה, וְעֵלָה קְרוּם בְּמִכָּה וְנִסְתָּם הִקְבַּב
15 - אֵינוּ כְּלוּם¹¹. נִקְבָּה הָאוּם שֶׁל רֵאָה¹², אִף עַל פִּי שְׁדוּפָן
16 סוּתְמָתָה - טְרַפְּהָ¹³. וְאִם נִקְבָּה בְּמִקוּם חֲתוּף הָאֲנוּת¹⁴
17 שְׁלָה, וְהוּא הַמְּקוּם שְׁרוּבְצָת עֲלִיזוֹ¹⁵ - כְּשֶׁרָה.
18 ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשִׁסְתָּם מְקוּם הִקְבַּב שְׁבָאָנוּת
19 בְּשֶׁרָה¹⁶; אָבֵל אִם נִסְמַךְ הִקְבַּב לְעֵצִים - אֵינוּ מִגֵּן. וְאִם
20 הָיָה נִקְבַּב הָאֲנוּת דְּבוּק בְּעֵצִים וּבְכֶשֶׁר - מִתְּרַת¹⁷.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

- 1) יבאר נקובת הריאה, והקנה שנקב מן החזה ולמטה; ריאה הסרוכה לדופן; אטום בריאה וכיצד בודקין אותו; וריאה שנשפכה כקיתון; ריאה שנמצאו בה אבעבועות ואם היא אחת ונראית כשתים; ריאה שנתמססה ודמיון בין נקב לנקב; ומחט שנמצאת בריאה; מראות הריאה; ועוף שנפל לאור; או שנמצא הכבד כמראה בני מעיים; ודין ושט שנמצא עור החיצון לבן והפנימי אדום. (2) או התחתון או העליון. (3) כמו ששנינו ניקבה הריאה, שם. (4) נקלף. (5) ובמקרה שנגלד התחתון - טריפה, מפני שבוודאי חסרה הריאה. (6) שנידון כריאה, לא כגרגרת, גמרא שם מה. (7) שאין הלכה כריש לקיש שם, ואע"פ שהריאה תלויה בקנה וקיימא-לן יש טרפות לחצי חיות. כלומר, אף-על-פי שהבהמה איבדה כבר חצי חיותה, היא נטרפת כמו בהמה חיה. (8) כגון ששחט את הושט ואחר-כך ניקבו בני מעיים ואח"כ גמר השחיטה, טריפה. אף שחיי בני מעיים תלויים בוושט, יש טרפות לחצי חיות. וכל זה בבהמה, אבל בעוף כיון ששחט סימן אחד או רובו, נגמרה השחיטה ואין טרפות אחריה. (9) לסמפון שני הסותם את פי הנקב, ומכל-שכן אם ניקב במקום שאין כל סתימה, כגון שניקב לפני כניסת הסמפון לבשר הריאה, אבל אם ניקב לבשר הריאה, הבשר מגין וכשרה. וראה גם מגיד-משנה וכסף-משנה. וראה גם לקמן הלכה י. (10) וחברו אינו מגין עליו, הואיל שדופן הסמפון קשה, אינו סותם הנקב. (11) בגמרא: אינו קרום, ופירש"י שסופו ליסתר. (12) העיקר שלה והיא היא הריאה. והראשונים קוראים לו בארמית: אומא, ראה 'תוספות' שם. והיא שוכבת רחוקה מן הדופן. (13) הואיל והאומה הגדולה למעלה בחלל רחוקה מן הדופן, הסתימה מתפרקת. (14) חמש בליטות כמו אזנים יוצאות מן הריאה, שלוש מהאום הימנית ושתיים מהאום השמאלית ונקראות אינות, כמבואר בפרק ח הלכה א. (15) הריאה והדופן גדלים כאחד וסמוכים תמיד, וסתימת הדופן קיימת ואינה מתפרקת. (16) סוגיא שם. כיון שיש נקב ממש, צריך סתימת בשר, שאין סירכא סותמת ואין עצם סותמת. (17) מפני שהבשר מונע את העצם מלהתפרק. (18) והוא-הדין סרוכה. (19) הריאה. (20) אבעבועות הדומים למראה מוגלה סביבות מקום סמיכתה לדופן. (21) כיון שנמצאה בה ריעותא. (22) בגמרא: מייתי סכינא דחליש פומיה, ופירש"י פיו חדרוד ודק וחותר יפה, שלא יקרע קרום הריאה במושכו אותו מן הדופן. (23) דוקא כשהמכה היא נגד מקום הנקב כולו תולין במכה, אבל אם היתה סרוכה בחוץ למכה טריפה, כי מה תועיל המכה לאותו חלק הנקב שאינו כנגדה. (24) אף אם נמצאה הריאה נקובה. ודעת הראב"ד, שאם נמצאת נקובה, אין לתלות במכה ולהכשיר באומד. כתב המגיד-משנה, דוקא אם נמצאת מכה בדופן תולין בה, לפי שהדופן רחב וליחותו מרובה ונקלטת הריאה אליו. אבל במכה בשאר איברים, אין תולין בה כלל. (25) והיינו אם נמצא נקב. רבינו סתם כאן ולא פירש מה הדין אם לא נמצא נקב ולא מכה, אם צריך לבדוק את הריאה בנפיחה כמ"ש בפרק יא, או לא. וראה מגיד-משנה וכסף-משנה כאן. (26) שם מז: שאין ניכר בו כל שינוי אחר, אלא שאינו עולה בנפיחה. (27) מטעם נקובה. (28) מוגלא, בגמרא. (29) על האטום לאחר שנקרע. (30) והרי היא כנקובה, כמבואר למעלה. (31) כגון נוצה. (32) כשכש. גירסא אחרת: "אם בצבץ", מלשון נדנוד. (33) בידוע שהיא נקובה. (34) הולכת.

- 1 ואם לאו - בידוע שקרום התחתון בלבד נקב, והרוח
 2 תנהג³⁵ בין שני הקרומות, ומפני זה ישמע בה קול
 3 דממה בשעת נפיקה.
 4 ח. זה עקר גדול יהיה ביד³⁶: שכל ראה שנופחין
 5 אותה בפושין ולא יבקב המים - הרי היא שלמה
 6 מכל נקב.
 7 ט. ראה שגשפכה בקיתון, וקרום העליון שלה קיים
 8 שלם בלא נקב: אם הסמפונות עומדים במקומם ולא
 9 נמוחו - כשרה; ואם נמוח אפלו סמפון אחד - טרפה³⁷.
 10 כיצד עושין? נוקבין אותה ושופכין אותה בכלי שהוא
 11 שוע באבר³⁸ וכיצא בו. אם נראה בה חוטין לבנין -
 12 בידוע שנמקו הסמפונות, וטרפה; ואם לאו - בשר
 13 הראה בלבד הוא שנמוק, וכשרה³⁹.
 14 י. ראה שנמצאו בה אבעבועות⁴⁰: אם היו מלאים רוח,
 15 או מים זכים, או לחה הנמשכת כדבש וכיצא בו, או
 16 לחה יבשה וקשה אפלו פאבן⁴¹ - הרי זו מתרת; ואם
 17 נמצאת בהן לחה סרוחה או מים סרוחין או עכורין -
 18 הרי זו טרפה. וכשמוציא הלחה ובזק אותה - צריך
 19 לבודק הסמפון שתחתיה⁴². אם נמצא נקוב - טרפה.
 20 יא. ראה שנמצאו בה שתי אבעבועות סמוכות זו לזו
 21 - טרפה⁴³; שהדבר קרוב הרבה שיש נקב ביניהן, ואין
 22 להן דרך בדיקה. היתה אחת ונראה כשתיים - נוקבין
 23 האחת. אם שפכה לה האחרת - אחת היא ומתרת⁴⁴,
 24 ואם לאו - טרפה.
- 25 יב. הראה שנתמסמסה - טרפה⁴⁵. כיצד? כגון שנמצאת
 26 שלמה, וכשתולין אותה - תחתה ותפל חתיכות
 27 חתיכות. ראה שנמצאת נקובה במקום שיד הטבח
 28 ממשמש - מתרת, ותולין בידו ואומרים: מיד הטבח
 29 נקבה אחר השחיטה. נמצא הנקב במקום אחר, ואין
 30 ידוע אם קדם שחיטה או אחר שחיטה - נוקבין בה
 31 נקב אחר ומדמין⁴⁶, כשם שעושים בכני מעים⁴⁷.
 32 יג. ואין מדמין מראה של בהמה דקה⁴⁸ לראה של
 33 בהמה גסה, אלא מדקה לדקה ומגסה לגסה. נמצא
 34 הנקב באחד מן האבעבועות⁴⁹ - הרי זו טרפה, ואין
 35 אומרים: נקב אבעבוע אחר ונערף, שאין הדבר נפר.
 36 יד. מחט שנמצאת בראה⁵⁰ - נופחין אותה⁵¹. אם לא
 37 יצא ממנה רוח - בידוע שזאת המחט דרף סמפונות
 38 נכנסה⁵² ולא נקבה. ואם נתחטקה הראה קדם נפיקה
 39 ונמצאת בה המחט - הרי זו אסורה⁵³; שהדבר קרוב
 40 שנקבה⁵⁴ לשונכסה.
 41 טו. תולעת שהיתה בראה ונקבה ויצאה, והרי הראה
 42 נקובה בתולעת - הרי זו מתרת; חזקתה שאחר שחיטה
 43 תקב ותצא. יש שם⁵⁵ מראות, שאם נשתנה מראה האבר
 44 לאותו המראה הרע - הרי הוא כנקוב. שאותו הבשר
 45 שנשתנה מראו למראה זה - כמת הוא חשוב⁵⁶, וכאלו
 46 הוא הבשר שנהפף עינו אינו מצוי. וכן הוא אומר:
 47 ומחית בשר חי בשאת. וכיום הראות בו בשר חי.
 48 מפלל, ששאר הבשר שנשתנה אינו חי.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

35 שם. רב נחמיה בר יוסף בדיק ליה בפשוירי. 36 שהרי ניקב הסמפון טריפה, למעלה בהלכה ג, וכל-שכן נימות.
 37 מחופה עופרת וחלק. 38 שם: ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים, כשרה. 39 שם מח. העלתה צמחים. 40 בגמרא שם:
 טיגרי, כלומר קשים כאבן. 41 שתחת האבעבוע, הואיל שהוא מקום מקולקל, יש לחשוש שמא ניקב הסמפון, ואין שם
 בשר בריא מגין עליו. וכמו בריאה שנשפכה כקיתון בהלכה הקודמת, ובזה מסולקת קושיית הראב"ד לקמן פרק יא ה"ה.
 ראה במגיד-משנה. 42 לא שנא מלאים מים זכים, לא שנא מים סרוחים. ודוקא שהן נפוחים ועומדים. אבל צמחים קשים
 כאבן, אפילו סמוכים אהרדי כשרה (מ"מ). 43 יש כמין סדק באמצעיתה, ונראים כשתיים. 44 אם אין בהם לחה, מים
 סרוחים או עכורים. 45 שם נג: וראה פרק ה הלכה ט, שזהו כל שרופא גורדו מן החבורה ורואים את הבשר כאילו חסר.
 והמגיד-משנה פרק ו הלכה יט כתב: והוי יודע, שכל מקום שאמרו חז"ל אם ניקב טריפה, הוא-הדין אם נמצא בשר רך
 שהרופא גורדו, חשבינן ליה כנקוב. 46 נקב לנקב. 47 למעלה פרק ו הלכה יד: נוקבים נקב אחר ומדמין לו, אם היה
 הנקב הראשון כמותו כשרה, ואם היה ביניהן שינוי, קודם שחיטה ניקב וטריפה. 48 שם: אבל לא מגסה לדקה ולא מדקה
 לגסה. אבל רש"י פירש שם דקה - החלק הדק בריאה, והיינו אונא שהיא קטנה. וגסה החלק הגס, והיינו האומא שהיא
 גדולה. 49 בגמרא שם מו: אין מקיפין בבועי, ופירש"י: בועה שניקבה בריאה במקום שאין יד הטבח ממשמשת, ואין
 לתלות ביד הטבח, ואין ידוע אם ניקבה קודם שחיטה או לאחר שחיטה, אין מביאין בועה אחרת להקיף ולנקוב אותה
 ולראות אם מראה הנקבים שוים, שבבועה העשויה להשתנות בכל עשה ושעה, יש לחשוש שמא מראה אחר היה ונשתנה.
 וזהו שמסיים רבינו, שאין הדבר ניכר. 50 כשהיא שלימה, והרגישו בה במשמוש היד. 51 שם מח: כרבנן המכשירים.
 ודוקא על ידי נפחת הריאה, וכן כתב הר"ף. 52 וכשרה בכל ענין, אפילו אם קצה החד של המחט לפניו. ואינו דומה
 לכבד, שפסק למעלה פרק ו הלכה ט, שאם קצה החד של המחט לפניו טריפה דודאי ניקבה כשנכנסה, משום שסמפוני
 הריאה רחבים והריאה קרובה לקנה, ואפילו אם הראש העגול לחלל, המחט נכנסת לתוך הסמפון, ומשם דוחקת ונכנסת
 לתוך הבשר של הריאה שהוא רך. 53 אפילו הראש העגול לפניו, והקצה החד לחוץ - טריפה. 54 שדרך הושט לבלוע,
 ואין דרך הקנה לבלוע, תולין בדבר המצוי יותר, ודרך הושט באה וניקבה. 55 כמו יש במציאות, וזהו מסגנונו של רבינו,
 ראה הלכות יסודי התורה פירק א הלכה א. 56 זהו טעם כולל לכל המראות האסורות שיבואו בהלכות הסמוכות.

מתוך מהדורת וגשל

- 1 טז. רָאָה שְׁנִשְׁתַּנּוּ מִרְאֵיהָ, בֵּין מִרְאָה בְּלָהּ בֵּין מִרְאָה
2 מִקְצָתָהּ: אִם נִשְׁתַּנֵּית לְמִרְאָה הַמֵּתֵר, אֶפְלוּ נִשְׁתַּנֵּית בְּלָהּ
3 - מִתֵּרָת; וְאִם נִשְׁתַּנֵּת לְמִרְאָה הָאֲסוּר, אֶפְלוּ כֹל שֶׁהוּא
4 - טְרֵפָה; שֶׁהַמִּרְאָה הָאֲסוּר כְּנֻקָּב הוּא חֲשׁוּב⁵⁷, כְּמוֹ
5 שְׁבִאֲרֵנו⁵⁸.
6 יז. וְחִמַּשׁ מִרְאוֹת אֲסוּרוֹת יֵשׁ בְּרָאָה, וְאֵלוּ הֵן: שְׁחֵרָה
7 כְּדִין, אוֹ יִרְקָה⁵⁹ כְּעֵין כְּשׁוֹת, אוֹ כְּעֵין חֶלְמוֹן בְּיֵצֵה⁶⁰,
8 אוֹ כְּעֵין חֲרִיעַ⁶¹, אוֹ כְּמִרְאָה הַבֶּשֶׁר. וְחֲרִיעַ הוּא הַצָּבֵעַ
9 שְׁצוֹבָעִים בּוֹ הַבְּגָדִים, וְהוּא דוֹמֶה לְשִׁעְרוֹת אֲדָמוֹת מְעַט
10 וְנוֹטוֹת לִירוּקָה.
11 יח. נִמְצְאָת כְּעֵין חֲרִיוֹת שֶׁל דְּקָל⁶² - אוֹסְרִין אוֹתָהּ
12 מִסְּפִק⁶³, שְׁנֵה קְרוֹב לְמִרְאָה הָאֲסוּר⁶⁴. וְכֹל הַמִּרְאוֹת
13 הָאֵלוּ אֵין אוֹסְרִין בָּהֶם עַד שְׁנוֹפְחִים אוֹתָהּ וּמְמַרְסִים בָּהּ
- 14 בְּדִין. אִם נִשְׁתַּנֵּית לְמִרְאָה הַמֵּתֵר - מִתֵּרָת⁶⁵; וְאִם עֲמָדָה
15 בְּעֵינָהּ - אֲסוּרָה.
16 יט. אַרְבַּע מִרְאוֹת מִתְרוֹת יֵשׁ בָּהּ, וְאֵלוּ הֵן: שְׁחֵרָה
17 כְּכֹחֹל⁶⁶, אוֹ יִרְקָה כְּחֲצִיר⁶⁷, אוֹ אֲדָמָה⁶⁸, אוֹ כְּמִרְאָה
18 הַכְּבֵד. וְאֶפְלוּ הֵיטָה הָרָאָה בְּלָהּ טְלָאִים טְלָאִים נִקְדוֹת
19 נִקְדוֹת מֵאַרְבַּע מִרְאוֹת אֵלוּ - הָרִי זוֹ מִתֵּרָת.
20 כ. עוֹף שֶׁנִּפְל לְאוּר⁶⁹ וְהוֹרִיק לְבוֹ⁷⁰ אוֹ כְּבֵד⁷¹ אוֹ
21 קָרְקָבֵנוּ אוֹ שֶׁהָאֲדִימוּ הַמְעִים⁷² שְׁלוֹ כְּכֹל שֶׁהוּא⁷³ - הָרִי
22 זוֹ טְרֵפָה. שְׁכָל הֵינְקִים שֶׁהָאֲדִימוּ אוֹ הָאֲדָמִים שֶׁהוֹרִיקוּ
23 מִחֲמַת הָאוּר בְּעוֹף - הָרִי הֵן כְּמִי שֶׁנִּשְׁטְלוּ, וְטְרֵפָה⁷⁴.
24 וְהוּא שֶׁיַּעֲמֵדוּ בְּמִרְאָה זֶה אַחַר שֶׁשָּׁלְקוּ אוֹתָן מְעַט⁷⁵
25 וּמְמַרְסִין בָּהֶן⁷⁶.
26 כא. כֹּל עוֹף שֶׁנִּמְצָאָת הַכְּבֵד שְׁלוֹ כְּמִרְאָה בְּנֵי מְעִים⁷⁷,

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(57 ונקב פסול אפילו בכל שהוא. 58) בהלכה הקודמת. (59) חולין מז: המונח "ירוק" בלשון התלמוד. ורבינו כולל כמה גוונים, שבשפתנו המדוברת נקראים: ירוק, כתום, צהוב וכחול בהיר. וכחול כהה מדמים לשחור, "שחור ככחול". ולהלכה, דעת הפוסקים האחרונים, שכל הנוטה לכתום וצהוב - טריפה, וירוק וכחול - כשרה. (60) שהוא מראה ירוק, שם. בגמרא: מוריקא. והנה רש"י שם פירש, מוריקא כרכום, ובנדה נא: פירש חריע כרכום. וכן פירש הרא"ש בעוקצין. וזה מתאים לירושלמי: מאי חריע מוריקא. ובפירושו המשניות לעוקצין פ"ג משנה ה כתב: "והירושלמי ביאר לנו כי חריע הוא הנקרא בערב אל קרטום". (62) בחולין מז: האי ריאה דדמיה לאופתא טריפה", ומפרש רבינו "אופתא" כעין חריות של דקל. אבל רש"י מפרש בכמה מקומות אופתא - בקעת. (63) שיש שתי לשונות בגמרא בפירושו המילה "דמיה", אם דומה במראהו או במישוש, ולא הוכרעה הלכה כמי. (64) נוטה מעט לאדמיות או לצהוב. (65) כן כתוב בשם רבינו האי גאון: וששאלתם מראות אסורות בריאה כשנופחין אותה מתהפכת למראה בשר באיזה מראה עושין, במראה ראשון או במראה שני? פשיטא כי הריאה בחיי הבהמה נפוחה להניף אויר על הלב, וכמו שנראית כשהיא נפוחה עושין. (66) צבע כחול כמראה לאזור. (67) בגמרא שם ככרתי, ותרגום של חציר כרתי. (68) בין כולה בין מקצתה. וכן נראה מסיום דברי רבינו שכתב: ואפילו היתה הריאה כולה וכו', וראה למעלה בהלכה טז דעת רבינו שמראות האסורות בכל שהוא, טריפה. והראב"ד חולק עליו ואומר, שאינה טריפה אלא-אם-כן נשתנה המראה בריאה כולה. (69) משנה שם נו. ואלו טרפות בעוף וכו' נפלה לאור ונחמרו בני מעיה. ודוקא עוף אם נשתנו מראה בני מעיו מחמת האור טריפה, אבל בבהמה כשרה. וכ"כ בפירוש לקמן פרק י הלכה יא. וטעם הדבר כמו שכתב הרא"ש לפי שעורה קשה, וגם עובי הצלעות מגינים עליה, וגם בני מעיה קשים להיחמר, כי בטרם יחמרו מן האש, ישרפו עורה ובשרה. (70) האיברים שמתחילתם הם אדומים, והוריקו. (71) משמע שלב וכבד וקורקבן דין אחד להם, ואף במשהו טריפה. אבל הרשב"א ב'תורת הבית' כתב: שאינו מחוור, שלא אמרו במשהו אלא במקום שהנקב פוסל בו, וכמו שאמרו: שיעור ירוקתן כשיעור נקיבתן, אבל כבד שאין הנקב פוסל בה, אין ירוקתה במשהו אלא-אם-כן הוריקה כנגד מרה, אבל שלא כנגד מרה ושלא כנגד בני מעיים אלא כנגד מקום חיותה לא, עד שהוריקה כנגד כל מקום חיותה, שאם ינטל כל מקום ירוקתה תהא תלושה ממקומה. ואפשר שלזה נתכוין רבינו, אלא שהיה לו לפרש. ואפשר לפרש שהמלים "בכל שהוא" מתייחסות לבני מעיים שהאדימו. אבל כאן גבי לב וכבד, לא כתב שום שיעור, משום ששיעור הירקות שונה בלב וכבד. וראה מה שכתבנו למטה. (72) שמתולדותם הם ירוקים. (73) בגמרא שם: שיעור ירוקתן כשיעור נקובתן. מה נקובתן במשהו, אף ירוקתן במשהו. (74) לפי גירסא זו, טעם שינוי המראה טריפה משום שזהו כחסר ונטול, שלקה כל האבר ומתחלחל מעט מעט, וסופו שיירקב ויינטל. אבל מהרשב"א נראה שהוא גורס ברבינו: כמי שניקבו. וכמו שדמה ר' יוחנן שיעור ירוקתן לשיעור נקובתן, וכן מביא המגיד-משנה שהגירסא ברבינו כמו "שניקבו" וטריפה. אם כן, טעם הטרפות של שינוי המראה משום נקובה, מפני שעומד לינקב, וכל העומד לינקב כנקוב דמי. אלא ודאי מילתא פסיקתא (דבר פשוט) היא, שאין הירקות דומה לנקב, דבנקב אינה טריפה עד שיעבור לחלל, שאם לא עבר לחלל יכולה להתרפאות ולחיות, מה-שאיין-כן בהוריקו כיון שלקה האבר, מתחלחל מעט מעט, ואע"פ שלא הגיע לחלל עכשיו, מכות האש עשויה לרדת למטה למטה ולנקוב, אלא שעתה אינו ניכר ולפי זה, בלב וקורקבן טריפה אפילו הירקות היא רק עליהם מבחוץ. (75) גמרא שם: ירוקים שהאדימו ושלקן והוריקו כשרים, אבל רבינו מפרש שהו-הדין אדומים שהוריקו ושלקו וחזרו והאדימו כשרים, משום האי טעמא גופא, ששינוי המראה בא מחמת העשן, שהעשן עושה מירוקים אדומים, ולפעמים מאדומים ירוקים, ראה מגיד-משנה. (76) כלומר, ממששים בהם פן יעבור המראה. כסף-משנה. והראה מקורו משם נ. ממשמש בהו ואידמו. (77) בגמרא שם נו: "הוריקה הכבד כנגד בני מעיים". ומפרש רבינו כנגד בני מעיים, כמראה בני מעיים ודומה להם. אבל רש"י וכמה מפרשים אחרים פירשו "כנגד" ממש, היינו חלק הכבד שמקומו כנגד המעיים.

35 ו. נמצאו שתי האנות פאנה אחת ואינן נראות לפתים
 36 דבוקות: אם היה ביניהן כמו עלה ההדס, בין בעקרון
 37 בין באמצען בין בסופן, כדי שיפר שיהן שתיים דבוקות
 38 - מתרת; ואם לאו - הרי זו חסרה וטרפה.
 39 ז. נמצאת פלה שתי צרוגות, ואין לה חתוף אונים -
 40 טרפה. וכן אם חסר גוף הראה, אף על פי שלא נקבה
 41 - הרי זו פמי שחסר מנן האנות וטרפה. לפיכך, אם
 42 נמצא מנה מקום לבש עד שיפרך בצפרן - הרי זו
 43 פחסר וטרפה, ואפלו היה כל שהוא.
 44 ח. ראה שנמצאת נפוחה כמו עקר חריות של דקל -
 45 אוסרין אותה מספק. שזו תוספת משנה בגופה, ושמה
 46 התוספת בגוף פחסרון, כמו שאמר במנן.
 47 ט. הבמה שפחדה ויראה עד שצמקה הראה שלה
 48 וקרבה להיות יבשה: אם פחדה בידי שמים, כגון
 49 ששמעה קול רעם או ראתה זיקים וכיוצא בזה -
 50 מתרת; ואם פחדה בידי אדם, כגון ששחטו לפניו
 51 בהמה אחרת וכיוצא בזה - הרי זו פחסרה וטרפה.
 52 י. כיצד בודקין אותה? מושיבין את הראה במים מעת
 53 לעת. ואם היה זמן הקר - מושיבין אותה במים פושרין,
 54 ובכלי שאין המים מתמצין מגבו ונזולים, כדי שלא
 55 יצאו במהרה. ואם היה זמן החם - מושיבין אותה
 56 במים צונן, בכלי שהמים מתמצין מגבו, כדי שישארו
 57 קרים. אם חזרה לבריתה - הרי זו בידי שמים ומתרת;
 58 ואם לא חזרה - בידי אדם היא וטרפה.
 59 יא. בהמה שהיתה חסרה רגל בתחלת בריתה - טרפה.
 60 וכן אם היתה יתרה רגל; שכל היתר - פחסר הוא. אבל
 61 אם היו לה שלש ידים או יד אחת - מתרת. לפיכך, אם
 62 נחתף היד שלה - מתרת. נחתף הרגל: מן הארכבה
 63 ולמעלה - טרפה; מן הארכבה ולמטה - מתרת. באי זו
 64 ארכבה אמרו? בארכבה שהוא סוף הדרך הסמוך לגוף.
 65 יב. נשבר העצם למעלה מן הארכבה: אם יצא פלו או
 66 רבו לחוץ - הרי זה פמה שנחתף ונפל, וטרפה; ואם
 67 היה הפשר או העור חופה רב עביו ורב הקפו של עצם
 68 שנשבר - הרי זו מתרת. ואפלו נפל מקצת העצם
 69 שנשבר והלך לו. וגידיים הרבים אינן חשובין בפשר.

1 או שנשתנו שאר בני מעים, ועמדו בשנון אחר שליכה
 2 ומריסה כמו שבארנו - בידוע שנפל לאור⁸⁰ ונחמרו בני
 3 מעיו, וטרפה. ולא עוד, אלא בני מעים של עוף שלא
 4 נמצא בהם שנוי⁷⁹, וכשנשלקו נשתנו והאדימו הירקים
 5 והוריקו האדמים - בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיו,
 6 וטרפה. וכן הושט שנמצא העור החיצון שלו לכן⁸⁰
 7 והפנימי אדם, בין בעוף בין בבמה - הרי הוא פאלו
 8 אינו⁸¹, וטרפה.

פרק שמיני

9
 10 א. חסרה כיצד? שני איברים הן, שאם חסר ממנינם -
 11 טרפה. ואלו הן: הראה והרגלים. וקמש אנות יש
 12 לראה. כשיתלה אותה אדם בידו ופני ראה כנגד פניו -
 13 שלש מן הימין, ושתיים מן השמאל. וכיצד ימין מנה
 14 כמו און קטנה, ואינה בצד האנות. ויש לה כמו כיס
 15 בפני עצמה, והיא בתוף הפיס. ואון זו הקטנה היא
 16 הנקראת ורדא, מפני שהיא דומה לורד. ואינה מן
 17 המנן. לפיכך, אם לא נמצאת הורדא - מתרת. שך
 18 היא ורפה: יש בהמות תמצא בהם, ויש בהמות לא
 19 תמצא בהם. ואם נמצאת נקובה, אף על פי שהכיס
 20 שלה סותם את הנקב - הרי זו טרפה.
 21 ב. חסר מנן האנות ונמצאת אחת מן השמאל או שתיים
 22 מן הימין - טרפה. ואם נמצאו שתיים בימין וזאת
 23 הורדא - הרי זו מתרת.
 24 ג. נחלפו האנות, ונמצאו שלש מן השמאל ושתיים מן
 25 הימין בלא ורד, או שהיה הורד עם השלש בצד שמאל
 26 - הרי זו טרפה, שהיא חסרה מצד הימין.
 27 ד. נתוספו האנות ממנינם: אם היתה האון היתרה בצד
 28 האנות או מלפני הראה, שהיא צמת הלב - מתרת; ואם
 29 היתה על גבה, שהיא לעמת הצלעות - הרי זו טרפה;
 30 שהיתר פחסר. והוא שתהיה כמו עלה של הדס; אבל
 31 פחות מזה - אינה און ומתרת.
 32 ה. און שנמצאת דבוקה בתכרתה הסמוכה לה - מתרת.
 33 ואם נסקכו שלא על הסדר, כגון שנסקכה ראשונה
 34 לשלישית - טרפה.

78 שם, ואפילו לא ראינו שנפלה לאור (רבינו גורס בגמרא שם: "בידוע שנפלה לאור וכו'") ומשמע שאע"פ שלא ראינו שנפלה לאור. וכן היא גירסת הר"ף, אבל הרא"ש והרשב"א והר"ן גורסים: בידוע שנחמרו בני מעים, ומפרשים שהמדובר כשנודע שנפלה לאור, והכבד שכנגד בני המעיים הוריק, והמעיים עצמם לא נשתנה מראיהם, אבל כשלא נודע שנפלה לאור - כשרה לדעתם.) (79 דברי רב נחמן בר יצחק שם: "אף אנו נאמר, אדומים שלא הוריקו ושלקו והוריקו טריפה", ואפילו לא נודע שנפל לאור. וכן כתבו הגאונים בדת הר"ף. 80) ומתולדתו הפנימי לכן, והחיצון אדום ונשתנה מראהו, שם מג. בין בעוף בין בבמה - שלגבי ושט אין הבדל בין עוף לבהמה. (81) משמע, שטריפה לא מטעם נקובה אלא מטעם חסרה, וראה למעלה בהלכה הקודמת. 1) יבאר חסירה כיצד; ויתור או חליף או סריך באונות; בהמה שצמקה ריאה שלה או שנמצאת נפוחה; בהמה שהיתה חסרת רגל או יתירה ואם היו לה שלוש ידים; נטולה כיצד? וצומת הגידין ושיעורן; ושתחתך מכאן ותחיה ומכאן ותמות; שיעור הכוליא שתהיה כשרה; ואם לקתה או נמצאת בה ליחה.

39 **כב.** נשאר בה כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא
 40 תלויה בו - פשרה. אבל היה מפזר מעט בכאן ומעט
 41 בכאן, או שהיה מרדד, או שהיה ארוך פרוצה - הרי
 42 זו ספק. ונראה לי, שהיא אסורה.
 43 **כג.** לחי העליון שנטל - טרפה. אבל אם נטל התחתון,
 44 כגון שנגמם עד מקום הסימנין ולא נעקרו - הרי זו
 45 מתרת.
 46 **כד.** כל אבר שנאמר בו: שאם היה חסר - טרפה, כף
 47 אם נטל - טרפה. אבל אבר שנאמר בו: אם נטל -
 48 טרפה, אינה נאסרת אלא אם נחתך אותו אבר; אבל אם
 49 נבראת חסרה אותו אבר - הרי זו מתרת. שאם לא
 50 תאמר כן, נמצאת החסרה והנטולה אחת. וכל אבר
 51 שנאמר בו: שאם נטל - מתרת, קל וחמר אם חסר
 52 מתחלת ברייתה ולא נברא - שהיא מתרת.
 53 **כה.** בהמה שנטלה האם שלה, והוא בית הרחם, או
 54 שנטלו הפליות - הרי זו מתרת. לפיכך, אם נבראת
 55 בכלי אחת או בשלש פליות - מתרת. וכן אם נקבה
 56 הפליא - מתרת.
 57 **כו.** אף על פי שהפליא שנטלה או חסרה - מתרת, אם
 58 נמצאת קטנה ביותר, והקטנה בדקה עד כפול וכגסה
 59 עד כענב - טרפה. וכן אם לקחה הפליא, והוא שיעשה
 60 בשרה כבשר המת שהכאיש אחר ימים, שאם תאחז
 61 במקצתו יתמסמס ויפל, והגיע חלי זה עד הלכך שבתוך
 62 הפליא - הרי זו טרפה. וכן אם נמצאת בפליא לחה,
 63 אף על פי שאינה סרוחה, או שנמצאו בה מים עכורין
 64 או סרוחים - הרי זו טרפה; אבל אם נמצאו בה מים
 65 זכים - הרי זו מתרת.

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ה

פרק תשיעי

66 **א.** פסוקה² כיצד? חוט השדרה שנפסק העור החופה
 67 את המוח - טרפה³. ובלבד שיפסק רב הקפו; אבל אם
 68 נסדק העור⁴ לארפו או נקב⁵ - מתרת. וכן אם נשברה
 69 השדרה ולא נפסק החוט שלה⁶, או שנמתעף המוח
 70 שבתוך החוט ונתנגד⁷, הואיל ועורו קיים - הרי זו
 71 מתרת⁸.
 72 **ב.** המרף המוח ונשפף כמים או כדונג שנמס, עד
 73

1 **יג.** צמת הגידין הן בבהמה ובחיה למעלה מן העקב
 2 במקום שתולין בו הטבחים הבהמה. והן שלשה גידין
 3 לבנים: אחד עבה, ושנים דקים. ומקום שיתחיל והן
 4 קשים ולבנים עד שישור הלכך מהן ויתחילו להתאדם
 5 ולהתרבף - הוא צמת הגידים. והוא כארץ שש עשרה
 6 אצבעות בשור.
 7 **יד.** ומגן גידים אלו בעוף - ששה עשר גידין. תחלתן
 8 מן העצם של מטה מאצבע יתרה עד סוף הרגל שהוא
 9 עשוי קשקשים קשקשים.
 10 **טו.** בהמה שנתתו רגליה במקום צמת הגידין -
 11 טרפה. ואל תתמה ותאמר: כיצד תחתך למעלה מצמת
 12 הגידים והיא מתרת, עד שתחתך למעלה מן הארובה
 13 העליונה, כמו שבארנו, ואם נחתך למטה מצמת הגידים
 14 - אסורה? שבטרפות, תחתך מכאן ותחיה, ומכאן
 15 ותמות. ולא נאסרה בהמה זו מפני שהיא תתוכת רגל
 16 במקום זה, אלא מפני שנתתו הגידין, שחתיתן מכלל
 17 הטרפות כמו שיתבאר.
 18 **טז.** נטולה כיצד? שלשה איברים הן, שאם נטלו -
 19 טרפה, ואף על פי שאין בהן דין נקב ולא דין חסרון.
 20 ואלו הן: צמת הגידים, והפכד, ולחי העליון.
 21 **יז.** וכבר בארנו, שהבהמה שנתתו רגלה וכן העוף
 22 במקום צמת הגידים, לא נעשו טרפה אלא מפני
 23 שנתתו הגידין. לפיכך, אם נתתו הגידים לבדם
 24 והרגל קומת - טרפה, שהרי נטלה צמת הגידים.
 25 **יח.** נחתך בבהמה האחד העבה לבדו - מתרת; שהרי
 26 נשאר שנים. נתתו השנים הדקין - מתרת; שהרי
 27 האחד העבה גדול משניהן, והרי לא נטל כל הצמת
 28 אלא מעוטה. נחתך רבו של כל אחד מהן - טרפה; ואין
 29 צריך לומר שנתתו כלן או נטלו כלן.
 30 **יט.** ובעוף, אפלו נחתך רבו של (כל) אחד מן הששה
 31 עשר - טרפה.
 32 **כ.** ועוף שנשתברו אגפיו - מתר, בבהמה שנתתו
 33 ידיה.
 34 **כא.** כבד שנטלה בלה - טרפה. ואם נשתיר ממנה כזית
 35 במקום שהיא תלויה בו וכזית במקום מרה - הרי זו
 36 מתרת. נדלדלה הפכד והרי היא מערה בטרפוש שלה -
 37 מתרת. נטל ממנה מקום שהיא תלויה בו ומקום המרה,
 38 ואף על פי שהשאר קיים כמו שהוא - טרפה.

(1) יבאר פסוקה, קרועה, נפולה, כיצד; עוף שנחבט על גבי דבר קשה. (2) אחד משמונה מיני טריפות שנאמרו לו למשה מסיני. (3) אף על פי שהמוח קיים. (4) לומדים זה מגררת שנפסקה ברובה טרפה ובנסדקה לאורכה כשרה. כלומר, שנסדקה לאורכה אינו בכלל פסוקה האמורה למשה מסיני ולפיכך כשרה. (5) שאינה טרפה עד שייפסק ברובו. ויש לשאול מדוע בגררת ניקבה נקב מפולש הרי זו נבילה כמבואר בפרק ג הלכה כד, וכאן סתם רבינו ומכשיר בכל נקב. וכן הקשה הכסף משנה בעניין נסדקה לאורכה. שבגררת צריך שישאר משהו למעלה ומשהו למטה ובחוט השדרה כשר בכל אופן. וצריך עיון. (6) במשנה שנינו: נשברה השדרה ונפסק החוט שלה טריפה. (7) אבל לא נמס. (8) וכמו שאמרו: מוח זה

- 1 שִׁמְצָא החוט בְּשִׁמְצָמִידוֹ אִינוֹ עוֹמֵד - הָרִי זֶה טְרֵפָה.
 2 וְאִם אִינוֹ יָכוֹל לְעֲמוֹד מִפְּנֵי כְּבֹדוֹ - הָרִי זֶה סֶפֶק.
 3 ג. עַד הֵיכָן חוֹט הַשְּׂדֵרָה? תַּחֲלָתוֹ מִבְּחוּץ לַפּוֹלִין
 4 שֶׁבַתְחַלַּת הָעֶרְף, עַד סוֹף פְּרֻשָׁה שְׁנִיָּה, שְׁלֹא יִשְׁאָר
 5 אַחֲרֶיהָ אֶלָּא פְּרֻשָׁה שְׁלִישִׁית הַסְּמוּכָה לַתַּחֲלַת הָאֵלֶיָּה.
 6 ד. וְשֵׁלֶשׁ פְּרֻשִׁיּוֹת הֵן, וְאֵלוֹ הֵן: שְׁלֹשָׁה עֲצָמוֹת דְּבוֹקִין
 7 זֶה בְּזֶה לְמִטָּה מַחֲלִיּוֹת שֶׁל שְׂדֵרָה. וְחוֹט הַשְּׂדֵרָה בְּעוֹף
 8 - עַד בֵּין אֲגָפִים¹⁰. אֲבָל לְמִטָּה מִמְקוֹמוֹת אֵלוֹ - אֵין
 9 מִשְׁגִּיחִין עַל הַחוֹט הַנִּמְשָׁף לְשָׁם, בֵּין שְׁנַפְסָק עוֹרוֹ בֵּין
 10 שְׁנַמְרָף הַמַּח.
 11 ה. קְרוּעָה¹¹ בִּיצֵד? בְּשָׂר הַחוּפָּה אֶת רֹב הַכֶּרֶס¹², וְהוּא
 12 הַמְקוּם¹³ מִן הַבְּטָן שְׁאִם יִקְרַע יֵצֵא הַכֶּרֶס¹⁴, אִם נִקְרַע
 13 בְּשָׂר זֶה - טְרֵפָה. אִף עַל פִּי שְׁלֹא הִגִּיעַ הַקָּרַע לְכֶרֶס עַד
 14 שְׁנִרְאִית, אֶלָּא בֵּין שְׁנַקְרַע רֹב עֲבֵי הַבְּשָׂר הַזֶּה¹⁵ אוֹ נָטַל
 15 - טְרֵפָה. וְכַמָּה שְׁעוֹר הַקָּרַע בְּאֶרְפוֹ? אֶרְף טַפַּח. וְאִם
 16 הִיָּתָה בְּהֵמָה קִטְנָה וְנִקְרַע רֹב אֶרְף הַבְּשָׂר הַחוּפָּה אֶת
 17 הַכֶּרֶס, אִף עַל פִּי שְׁאֵין בְּאֶרְף הַקָּרַע טַפַּח - טְרֵפָה,
 18 הוּאִיל וְנִקְרַע רַבָּה.
 19 ו. נִקְדָּר¹⁶ הַבְּשָׂר הַזֶּה בְּעֹגוּל אוֹ בְּאֶרְף, אִם הִיָּה¹⁷ יָתֵר
 20 מִקְּסָלַע, וְהוּא כְּדִי שִׁכְנַס בּוֹ שְׁלֹשׁ גְּרֵעֵי תַמְרָה זֶה בִּצֵד
 21 זֶה בְּדַחַק - הָרִי זֶה טְרֵפָה; שְׁאִם יִמְתַּח קָרַע זֶה¹⁸ - יַעֲמֵד
 22 עַל טַפַּח.
 23 ז. בְּהֵמָה שְׁנַפְשֵׁט הָעוֹר שְׁעָלֶיהָ כְּלוֹ, בֵּין שְׁנַקְרַע בְּיָד
- 24 אוֹ כְּחוּלִי, וְנִמְצָא בְּשָׂר בְּלֹא עוֹר - הָרִי זֶה טְרֵפָה¹⁹. וְזוֹ
 25 הִיא שְׁנַקְרַאת גְּלוּדָה²⁰. וְאִם נִשְׁאָר מִן הָעוֹר²¹ רַחֲב סָלַע
 26 עַל פְּנֵי כָּל הַשְּׂדֵרָה, וְרַחֲב סָלַע עַל הַטְּבוֹר, וְרַחֲב סָלַע
 27 עַל רֵאשֵׁי אֵיבָרֶיהָ - הָרִי זֶה מִתְרַת. וְאִם נָטַל פְּרָחֵב סָלַע
 28 מֵעַל כָּל פְּנֵי הַשְּׂדֵרָה, אוֹ מֵעַל הַטְּבוֹר, אוֹ מֵעַל רֵאשֵׁי
 29 אֵיבָרֶיהָ, וְשָׂאָר כָּל הָעוֹר קָטָן - הָרִי זֶה סֶפֶק. וְיִרְאֶה לִי,
 30 שְׁמַתִּירִין אוֹתָהּ²².
 31 ח. נְפוּלָה²³ בִּיצֵד? הָרִי שְׁנַפְלָה הַבְּהֵמָה מִמְקוֹם גְּבוּהָ,
 32 שְׁגָבָהוּ עֲשָׂרָה טְפָחִים²⁴ אוֹ יָתֵר, וְנִתְרַסַּק אֲבָר מֵאֵיבָרֶיהָ
 33 - הָרִי זֶה טְרֵפָה. וְכִיצֵד הוּא הָרְסוּק? שְׁיִתְרוּצֵץ הָאֲבָר
 34 וְיִחַלָּה מִחֻמַּת הַנְּפִילָה עַד שֶׁתִּפְסַד צוּרְתוֹ וְתִאָּרוֹ²⁵. אִף
 35 עַל פִּי שְׁלֹא נִקַּב וְלֹא נִסְדַּק וְלֹא נִשְׁבַּר - הָרִי זֶה טְרֵפָה.
 36 וְכֵן אִם הָפָה אוֹתָהּ בְּאֶבֶן אוֹ בְּמִטָּה וְרָצַץ אֲבָר מֵאֵיבָרֶיהָ
 37 - טְרֵפָה. בְּאֵי זֶה אֵיבָרִים אֲמָרוּ? בְּאֵיבָרִים שֶׁבְּחֻלָּל
 38 הַגּוּף.
 39 ט. בְּהֵמָה שְׁנַפְלָה מִן הַגָּג: אִם הִלְכָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין
 40 לָהּ²⁶; וְאִם עָמְדָה וְלֹא הִלְכָה - חוֹשְׁשִׁין לָהּ²⁷. קִפְצָה
 41 מִחֻמַּת עֲצָמָה²⁸ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ²⁹. הַנִּיחָה לְמַעַלָּה³⁰
 42 וּמִצָּאָה לְמִטָּה³¹ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא נִפְלָה³².
 43 י. זְכָרִים³³ הַמְּנַגְּחִין זֶה אֶת זֶה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן³⁴;
 44 נִפְלוּ לְאֶרֶץ - חוֹשְׁשִׁין לָהֶן³⁵. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁהִזְתָּה מִגְּרֵרַת
 45 רִגְלֶיהָ - אֵין חוֹשְׁשִׁין³⁶ לָהּ שְׁמָא נִתְרַסְקוּ אֵיבָרֶיהָ אוֹ
 46 שְׁמָא נִפְסַק הַחוֹט שֶׁל שְׂדֵרָה.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

לא מעלה ולא מוריד. (9) אם מחמת חולי הוא. (10) יש מפרשים, מקום שאגפי העור מתחברים לגוף. ויש מפרשים, בין האגפים מקום שכיבת האגפים על הגוף. ובתוספות שם כתבו, שיש בזה ספק. (11) אחד משמונה מיני טריפות שנאמרו לו למשה בסיני. (12) במשנה שנינו: הכרס הפנימית שניקבה או שנקרע רוב החיצונה טריפה. ובגמרא: כל הכרס כולו כרס הפנימי ואיזהו כרס החיצון בשר החופה את רוב הכרס. (13) ורש"י שם פירש קרום עב העובר על כל החלל וקורין לו טינפא וישנו מן החזה ועד הירכיים והכרס הקרוי פנצא מיעוטו נחבא תחת צלעות החזה ורובו תחת אותו קרום. (14) אבל אם ממקום שהכרס כלה ולמטה כשרה. (15) ולא נקרע מעבר לעבר גם כן טריפה. (16) נחתך. (17) חסרון הקדירה. (18) חוט המקיף את הקדירה לכשימתח יהיה טפח ונמצא רוחב הסלע שליש טפח (שכל שיש ברוחבו טפח יש בהיקפו ג' טפחים). (19) וזה מסוג קרועה. (20) והלכה כחכמים הפוסלים. (21) אין ספק שהעור מהדברים ההכרחיים לבעלי חיים וכשנפשט כולו אי אפשר לבעלי חיים להתקיים. אבל היה מקובל בידי חכמי התלמוד, שאם יישאר כסלע במקום מסוים יעלה העור ארוכה ויחזור להתפשט מעט מעט עד שתתכסה כולה ויכולה לחיות, ואותו סלע הוא כגוע וכשורש האילן שחיות כל האילן תלוי בו. ונחלקו האמוראים בדבר היכן מקום הסלע שממש מעלה ארוכה. ושלוש שיטות בדבר: א. לאורך כל השדרה; ב. על הטבור; ג. על כל ראשי האברים. ורבינו חושש לסברת כולם ולפיכך החמיר עד שיישאר סלע בכל שלושת המקומות. (22) אף על פי שלא נפשטה הבעיא וספק דאורייתא לחומרא פסק רבינו להיתר, מכיון שבסוגיא שם מובאת דעת רב ורבי יוחנן שאפילו נשאר כסלע בשאר המקומות בעור כולו מציל, ואם כי דבריהם נדחו מהלכה, בכל זאת יש לסמוך על דעתם במקום שיש עוד ספק אחד. ... וגלודה אסורה רק בבהמה, אבל בעוף אפילו נמרטו אגפיה הגסים או הנוצה הגסה כשרה, שהעור קיים ומגן עליה. (23) אחד משמונה סוגי טריפות שנאמרו לו למשה מסיני. (24) אין חבטה פחות מעשרה. (25) כתב בהגהות מיימוניות: כן הלכה למשה מסיני. ורש"י כתב במשנה שם גבי נפלה מן הגג: "חוששין שנתרסקו ונתפרקו אבריה, ואין טעם בטריפות שהלכה למשה מסיני הן". (26) ואינה צריכה בדיקה. (27) וצריכה בדיקה. (28) מעצמה. (29) שכל הקופצת אומדת נפשה לפני הקפיצה שלא תרסק איבריה. (30) על הגג. (31) על הארץ. (32) אלא אומרים שהיא הפילה את עצמה לדעת ואמדה נפשה וכשרה. (33) אילים או שוורים. (34) לריסוק איברים. (35) וכתבו התוספות שם, שאפילו לא נפלו מגובה עשרה טפחים חוששים לריסוק איברים כשאחרים מפילים אותה בכוח. כי חבטה כזו היא יותר קשה. ונראה שגם דעת רבינו כך. (36) אם לא נודע שנפלה, מפני

- 1 **יא.** גַּנְבִים שְׁגוּנֵיכִין הַטְּלָאִים וּמְשִׁלְכִין אוֹתָן לְאַחֲרֵי
2 הַדִּיר - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן מִשׁוּם רְסוּק אִיבָרִים, מִפְּנֵי
3 שְׂאֵין מְשִׁלְכִין אוֹתָן אֶלָּא בְּכַוְנָה שְׁלֵא יִשְׁתַּבְּרוּ. וְאִם
4 הַחֲזִירוּם וְהַשְׁלִיכוּם לְדִיר: מִחֲמַת יְרָאָה³⁷ - חוֹשְׁשִׁין
5 לָהֶן; מִחֲמַת תְּשׁוּבָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן, מִפְּנֵי שְׂמִתְּפוּיָן
6 לְהַחֲזִירָם שְׁלָמִים וַיִּזְהָרוּ בְּהַשְׁלָכְתָּן.
7 **יב.** שׁוֹר שֶׁהִרְבִּיעָהוּ לְשַׁחֲטָה, אָף עַל פִּי שְׁנַפֵּל נִפְלָה
8 גְּדוּלָה שְׁיֵשׁ לָהּ קוֹל בְּעַת שְׂמִפְּלִין אוֹתוֹ - אֵין חוֹשְׁשִׁין
9 לוֹ³⁸, מִפְּנֵי שְׁנוּעֵץ צְפָרְנִי³⁹ וּמִתְחַזֵּק עַד שְׂמִיגֵעַ לְאַרְצֵי.
10 **יג.** הִפָּה הִבְהֵמָה עַל רֹאשָׁה וְהִלְכָה לָהּ הַמַּכָּה כְּלָפִי
11 זָנְבָהּ, אוֹ עַל זָנְבָהּ וְהִלְכָה לָהּ כְּלָפִי רֹאשָׁה, וְאַפְלוּ הִפָּה
12 אוֹתָהּ בְּמִטָּה עַל כָּל הַשְּׂדֵרָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ. וְאִם
13 יֵשׁ בְּמִטָּה חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת - חוֹשְׁשִׁין לָהּ. וְאִם הִגִּיעַ רֹאשׁ
14 הַמַּטָּה לְמַקְצַת הַשְּׂדֵרָה - חוֹשְׁשִׁין לָהּ. וְכֵן אִם הִפָּה
15 לְרֹחַב הַשְּׂדֵרָה - חוֹשְׁשִׁין לָהּ.
16 **יד.** עוֹף שֶׁנִּחְבַּט עַל דְּבַר קֶשֶׁה, כְּגוֹן כְּרִי שֶׁל חֲטִים אוֹ
17 קֶפֶה שֶׁל שְׁקָדִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן⁴⁰ - חוֹשְׁשִׁין לְרְסוּק
18 אִבָּרִים. וְאִם נִחְבַּט עַל דְּבַר רַךְ, כְּגוֹן כְּסוֹת כְּפוּלָה
19 וְהַתְּכֵן וְהָאֶפֶר וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ.
20 **טו.** נִדְבָקוּ כְּנָפְיָו⁴¹ בְּדָבָר בְּשֻׁעַת צִידָה וְנִתְחַבְּטוּ⁴²: אִם
21 בְּכַנְף אַחַת נֶאֱחָזוּ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁴³; וְאִם נֶאֱחָזוּ בְּשְׁתֵּי
22 כְּנָפָיו וְנִתְחַבְּטוּ בְּגוּפוֹ - חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁴⁴.
23 **טז.** נִחְבַּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם⁴⁵: אִם שָׁט מְלֵא קוֹמָתוֹ מִמַּטָּה
24 לְמַעְלָה לְעַמַּת הַמַּיִם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁴⁶; אֲבָל אִם שָׁט
25 מִמַּעְלָה לְמַטָּה עִם הַלוֹף הַמַּיִם - חוֹשְׁשִׁין לוֹ, שְׂמֵא
26 הַמַּיִם הֵם הַמּוֹלִיכִין אוֹתוֹ⁴⁷. וְאִם קָדַם לְתֵבָן אוֹ קֶשֶׁה⁴⁸

- 27 שְׂמֵהֲלִכִין עַל גְּבֵי הַמַּיִם - הָרִי זֶה שָׁט מִחֲמַת עֲצָמוֹ⁴⁹,
28 וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁵⁰.
29 **יז.** כָּל מְקוֹם שְׂאֲמָרְנוּ 'אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ' - מִתָּר לְשַׁחַט
30 מִדֵּי, וְאֵינוּ צָרִיף לְבַדֵּק שְׂמֵא נִתְרַסַּק אֲבָר. וְכָל מְקוֹם
31 שְׂאֲמָרְנוּ 'חוֹשְׁשִׁין לָהּ', אִם שְׁחָטָה - צָרִיף לְבַדֵּק כְּנִגְד
32 כָּל הַחֲלָל כְּלוֹ מְקַדֵּק הָרֹאשׁ⁵¹ עַד הַיָּרֵף. אִם מְצָא בָּהּ
33 טְרֵפָה מִן הַטְּרֵפּוֹת שְׂמִנִּינוּ, אוֹ שְׂנִתְרַסַּק אֲבָר מִן
34 הָאִיבָרִים שְׂבִפְנִים וְנִפְסְדָה צוּרְתוֹ - הָרִי זֶה טְרֵפָה. אֲפִלוּ
35 נִתְרַסַּק⁵² אֲבָר מִן הָאִיבָרִים שְׂאִם נִטְלוּ כְּשֵׁרָה, כְּגוֹן
36 טְחוּל וְקִלְיוֹת - הָרִי זֶה טְרֵפָה; חוּץ מִבֵּית הַרְחֵם⁵³, שְׂאִם
37 נִתְרַסַּק - הָרִי זֶה מִתְּרַת.
38 **יח.** וְהַסִּימָנִין⁵⁴ אֵינָן צָרִיכִין בְּדִיקָה⁵⁵ בְּכֶאֱן, שְׂאֵין
39 הַנְּפִילָה מְמַעֲכָת אוֹתָן.
40 **יט.** נִפְלָה מִן הַגַּג וְלֹא עֲמָדָה - אֲסוּר לְשַׁחַט אוֹתָהּ עַד
41 שְׂתַּשְׁקָה מַעַת לְעַת⁵⁶; וְאִם שָׁחַט בְּתוֹף זְמַן זֶה - הָרִי זֶה
42 טְרֵפָה⁵⁷. וְכִשְׂשׁוּחַט אוֹתָהּ אַחַר מַעַת לְעַת - צָרִיכָה
43 בְּדִיקָה כְּמוֹ שְׂבִאָרְנוּ.
44 **כ.** וְכֵן מִי שֶׁדָּרַס בְּרִגְלוֹ עַל הַעוֹף⁵⁸, אוֹ שֶׁדָּרַסְתָּהּ בְּהֵמָה,
45 אוֹ שֶׁטְרָפוּ לְכַתֵּל, וְהָרִי הוּא מְפָרְס - מִשְׁהִין אוֹתוֹ מַעַת
46 לְעַת⁵⁹ וְאַחַר כֵּף שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ וּבוֹדְקִין אוֹתוֹ כְּדָרְף
47 שְׂבִאָרְנוּ.
48 **כא.** סִימָנִים שֶׁנִּדְלְדְלוּ רֵבֶן - טְרֵפָה, וְאַפְלוּ שְׁלֵא
49 מִחֲמַת נִפְלָה. וְכֵן אִם נִתְקַפְּלוּ⁶⁰, שְׁהָרִי אֵינָן רֹאִיִין
50 לְשַׁחֲטָה⁶¹. אֲבָל אִם נִתְפָּרַק רֵב תְּרַבֵּץ הַנּוֹשֵׁט מִן
51 הַלְחִי⁶² - הָרִי זֶה מִתְּרַת; שְׂאֵין הַתְּרַבֵּץ רֹאִי לְשַׁחֲטָה⁶³,
52 כְּמוֹ שְׂבִאָרְנוּ.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שאנו מחזיקים שיש לה כאב הירך. (37) כגון שהיו רודפים אחריהם. (38) ואפילו מגובה של עשרה טפחים. (39) ואף על פי שמפילים אותו בכוח כשהוא מרגיש שבני אדם רוצים להפילו משעה ראשונה הוא אומד נפשו ונועץ ציפורניו, ואין זה דומה לזכרים המנגחים זה את זה, כי שם כל אחד חושב שהוא יפיל ואינו מתכוון לנפילה ולכן הנפילה היא פתאומית. (40) על פי הכלל בסוגיא שם: כל שאינו מחליק ונכבש הוא דבר קשה וחוששין משום ריסוק איברים. (41) פירש רש"י שהדבק מרוח על דף קטן והעוף נדבק ומתאמץ ופורח קצת ונופל ומתחבט. (42) ונפל ונחבט. (43) שפורח בשנייה ונופל לאט לאט. (44) אלא אם כן עמד והלך. (45) ופירש רש"י נפל על כורחו על פני הנהר. (46) שזהו כהליכה ואינה צריכה בדיקה. (47) בזוחלים. אבל אם הם מים עומדים אפילו שט מלמעלה למטה אין חוששין לומר כאן המים מוליכים אותו. (48) שט יותר מהר מהתבן והקש. (49) מכוח עצמו ולא המים מוליכים אותו. (50) שהוא כהליכה ואינה צריכה בדיקה. (51) גם מקום המוח צריך בדיקה. (52) והפסיד צורתו. (53) רבינו מפרש מאמר רב נחמן שם. "בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים", שאפילו נתרסק אין חוששין לו מפני שהרחם רכה וריסוקה אינו מזיק וכן אינה מרסקת איברים אחרים. אבל רש"י ושאר מפרשים מבארים המימרא של רב נחמן: בית הרחם צר ואף על פי כן אין חוששין שמא נתרסקו אבריו של הוולד בשעת לידתו מפני הדחק ואינו צריך בדיקה. (54) סימני השחיטה, וושט וקנה. (55) שהסימנים קשים הם אצל נפילה. (56) שם. עמדה אינה צריכה מעת לעת [=המתנה של 24 שעות]. הא (אבל) לא עמדה צריכה מעת לעת (מעת לעת = יממה). ובתוך מעת לעת אינה מועילה בדיקה, והטעם שאין הריסוק ניכר לאלתר עד שתשהה מעת לעת שאז כל אבר שיש בו ריסוק תיפסד צורתו. (57) דין זה נאמר רק כשראינו שנפלה, אבל בכל המקרים "שחוששין" להם שנתבארו בהלכות הקודמות מועילה הבדיקה אפילו תוך מעת לעת ולפיכך לא כתב שם רבינו עד שתשהה וכו'. (58) משנה שם, לענין בהמה. ורבינו משנה הלשון לענין עוף שמצוי יותר. (59) שבכל שלושה אופנים אלו חוששין לריסוק איברים. (60) שנעקרו שניהם או רובו של אחד מהם באורך הצוואר. (61) בנתקפלו אינה טריפה ממש מפני עצם הקיפול, אלא מתוך שאינן ראוים לשחיטה נאסרה, כך היא שיטתו של בעל הלכות גדולות. (62) אבל הסימנים מחוברים באורך הצוואר וגם מחוברים זה לזה. (63) ואם כן אין כאן עיקור סימנין. ואם נתפרק כולו הרי זה עיקור ואסורה, הואיל ותרבץ כולו נעקר מן הלחי אי אפשר שלא נעקרו הסימנים ממקום חיבורם באורך הצוואר.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

16 שְׁלוֹ: אִם נִתְאַכְלוּ¹¹ נִבְיָו, וְהָן הִתְדוּת שֶׁבְעֵצִים הַפָּךְ
 17 שְׁיֻצָּאת עַל הָעֵצִים הַזְכָּר¹² וְאוֹחֶזֶת אוֹתוֹ - הָרִי זֶה
 18 טְרֵפָה¹³; וְאִם לֹא נִתְאַכְלוּ - מִתְּרַת¹⁴.
 19 ד. וְכֵן בְּעוֹף, אִם נִשְׁמַט יָרֹכּוּ - טְרֵפָה¹⁵. נִשְׁמַט כְּנָפוֹ
 20 מִעֲקָרָו¹⁶ - חוֹשֵׁשִׁין שְׁמָא נִקְבָּה הָרְאָה שְׁלוֹ, וּלְפִיכֹךְ
 21 בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ¹⁷ וְאַחַר כֵּן יֵאָכֵל. וּבִהֶמָּה שֶׁנִּשְׁמַטָּה יָדָהּ¹⁸
 22 מִעֲקָרָה - מִתְּרַת, וְאִין חוֹשֵׁשִׁין לָהּ¹⁹.
 23 ה. גְּלַגְלַת בְּהֶמָּה אוֹ חֲזָה שֶׁנִּשְׁטַל מִמֶּנָּה כְּסָלֵעַ²⁰, אֵף עַל
 24 פִּי שְׁלֹא נִקְבּוּ הַקְּרוֹם - טְרֵפָה²¹. וְאִם נִקְבּוּ נִקְבִּים שְׁיִישׁ
 25 בְּהֵן חֲסָרוֹן²² - כִּלְזֵן מִצְטָרְפִין לְכִסְלֵעַ.
 26 ו. וְכֵן גְּלַגְלַת שֶׁנִּחְבַּס²³ רֹב גְּבֵהָ²⁴ וְרֹב הַקֶּפֶה - טְרֵפָה,
 27 אֵף עַל פִּי שֶׁהַקְּרוֹם שֶׁלֵּם וְלֹא חֲסַר מִמֶּנָּה כְּלוּם. נִחְבַּס
 28 רֹב גְּבֵהָ וְהָרִי רֹב הַקֶּפֶה קָיִם, אוֹ שֶׁנִּחְבַּס רֹב הַקֶּפֶה
 29 וְהָרִי רֹב גְּבֵהָ קָיִם - הָרִי זֶה סֶפֶק טְרֵפָה²⁵. וְהָרְאָה לִי,
 30 שְׁאוּסְרִין אוֹתָהּ²⁶.

1 א. שְׁבוּרָה² כִּיזָד? הוּא שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ רֹב צִלְעוֹתֶיהָ.
 2 וְצִלְעוֹת הַבְּהֶמָּה הֵן אַחַת עֶשְׂרֵה מִכָּאן וְאַחַת עֶשְׂרֵה
 3 מִכָּאן. נִשְׁתַּבְּרוּ שֵׁשׁ מִכָּאן וְשֵׁשׁ מִכָּאן, אוֹ אַחַת עֶשְׂרֵה
 4 מִכָּאן וְאַחַת מִכָּאן - טְרֵפָה³. וְהוּא שֶׁנִּשְׁבְּרוּ מִחֲצִיזֵן שֶׁל
 5 מוֹל הַשְּׂדֵרָה⁴.
 6 ב. נִשְׁבְּרוּ שֵׁשׁ מִכָּאן וְשֵׁשׁ מִכָּאן: אִם הָיוּ צִלְעוֹת
 7 גְּדוּלוֹת שֵׁשׁ בְּהֵן מַח - טְרֵפָה⁵; וְאִם לֹא, אֵף עַל פִּי
 8 שֶׁהֵן רֹב וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁבְּרוּ כִּלְפֵי הַשְּׂדֵרָה - מִתְּרַת.
 9 וְכֵן אִם נִעְקְרוּ רֹב צִלְעוֹתֶיהָ⁶ - טְרֵפָה. וְאִם נִעְקְרָה אֶפְלוֹ
 10 צִלְעַת אַחַת וְחֲצִי חֲלִיטָה עִמָּה שֶׁהִצְלַע תְּקוּעָה כְּהָ7 - הָרִי
 11 זֶה טְרֵפָה. וְכֵן אִם נִעְקְרָה מִן הַשְּׂדֵרָה חֲלִיא אַחַת⁸, אֶפְלוֹ
 12 הִיטָה מִן הַחֲלִיּוֹת שֶׁלְמַטָּה מִן הַכִּסְלִים⁹ שְׁאִין בְּהֵן
 13 צִלְעוֹת - הָרִי זֶה טְרֵפָה.
 14 ג. בְּהֶמָּה שֶׁנִּשְׁמַט הִרְךָ שְׁלֵהָ¹⁰ מִעֲקָרוֹ וְיֵצֵא מִן הַפָּךְ

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר שבורה כיצד; ואם נשמט כנף העור מעיקרו; גולגולת שנחבט רוב גובהה או רוב היקפה; האסורה מפני סכנת נפשות; שבעים טרפיות שאפשר שימצאו ומניינם על הסדר; שתי טרפיות שיש לעוף יתר על הבהמה; ודין שאין להוסיף על טרפיות אלו; וטבח שיצאתה טרפה מתחת ידו. 2) אחד משמונה סוגי טרפות שנאמרו לו למשה בסיני, למעלה פרק ה הלכה ב. 3) והוא-הדין אם נשברו עשר מכאן ושתיים מכאן וכדומה. 4) ששם חיותה ולא מחציין של מול החזה. רבינו לא פירש מה הדין בנשבר צלע בעוף, אם חוששין שמא ניקבה הריאה או לא. ונחלקו בזה הפוסקים האחרונים. ראה טורי-זהב ויראה-נד ס"ק א, וש"ך ס"ק ד. 5) שם. פירוש, מה שאמרנו בהלכה הקודמת, שאם נשברו שש מכאן ושש מכאן טריפה, זה רק בצלעות גדולות שיש בהם מוח. 6) של שני הצדדים, כלומר, שתיים עשרה צלעות, כמבואר בהלכה הקודמת בדין נשתברו, כ"ר יוחנן שם. 7) בגמרא שם: 7) בגמרא שם: בוכנא ואסיתא, ופירש"י צלע וקצת חוליא. 8) חוליא שלימה, שם. מחלוקת בית-שמאי ובית-הלל באהלות ב, ג לענין תומאת מת, ואמר שמואל בסוגיה שלנו "וכן לטריפה", והלכה כבית-הלל. 9) בגמרא: בשלהי כפלי. 10) בלשון הגמרא: שמוטת ירך, שם נו. 11) נרקבו. שם נד: "בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה, והני מילי דאיככול ניביה", פירוש, כף הירך שניתק מן הבוכנה שהוא תקוע בו בגוף טריפה. וזה נאמר רק אם נתעכלו הגידים המקשרים. ומפרש רבינו, ששמוטת הירך ובוקא דאטמא דשף מדוכתיה היינו הך, וכן דעת רש"י והרי"ף. והראב"ד בהשגותיו אומר עליו: "דומה שהוא סובר היינו בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ולא כלום הוא, אלא שבעצם נאמרו שניהם". והוא מפרש בוקא דאטמא דשף מדוכתיה, היינו הראש התחתון של העצם השלישית התקוע בקולית, וזה טריפה רק אם נתאכלו הגידים (ניבים). אבל שמוטת ירך, היינו ראש העליון של אותה עצם שניתק מן הגוף, וזה טריפה אפילו אם לא נרקבו הניבים. וראה מגיד-משנה. ונראה שנפלו שם שגיאות המכבידות על הבנת דבריו בדעתו של הראב"ד. 12) שראשו חד ולא עגול. 13) אבל אם נתאכלו ניביו ולא נשמט הירך ממקומו, כשרה - כיון שהירך עומד במקומו חוזר ומבריא. 14) אבל ניטל הירך אפילו לא נתאכלו ניביו טריפה, שאינו חוזר ומבריא. 15) אם נתאכלו ניביו כמו בשמוטת ירך בבהמה. 16) בלשון הגמרא: שמוטת גף, שם. 17) מבתרין העוף מלפניו ומניחים הריאה דבוקה בצלעות, ומכניסי שפופרת בקנה, ונופח ונותן על הריאה קש או נוצה או רוק, אם עולה בנפיחה כשרה, ואם לאו (או כשהקש מתנדנד) טריפה (הגהות מיימוניות). וראה רש"י שם: מחלוקת של רב ושמואל, לרב טריפה, ולשמואל צריכה בדיקה. ורבינו פסק כשמואל, מפני שגם ר' יוחנן סובר כמותו, וכן פסקו גם הרי"ף והרשב"א. 18) בלשון הגמרא: שמוטת יד, שם. 19) לניקיבת הריאה, שעובי הכתף מגיין עליה. 20) אפילו מצומצם. שם נד: "כסלע - כיתר מסלע", ועיין בפירש"י שם. 21) ומה ששינוי שם: ואלו כשרות בבהמה, נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מוח, היינו שנפתחה פחות מכסלע. 22) שם מה. אמר ר' ירמיה לדעת בית-שמאי שנקבים שיש בהם חסרון מצטרפין לכדי מלא מקדח, ומזה למד רבינו לשיעורם של בית-הלל שהלכה כמותם שמצטרפין כסלע. 23) חולין נב. מימרא של שמואל: נתמעכה הגולגולת ושינתה צורתה אבל לא נפחתה. 24) רוב של גובה הראש מן העינים ולמעלה. 25) בעיית ר' ירמיה בגמרא שם, ונשארה בתיקו. 26) כתב רבינו: ויראה לי אע"פ שהכלל בידינו כל תיקו באיסור להחמיר, משום שלכאורה יש כאן ספק ספיקא בפירוש דברי שמואל. אפשר לפרש נחבסה ברובה, היינו שנחבסה ברוב גובהה וברוב היקפה בשניהם יחד, אבל באחד מהם כשרה. ואם תמצא לומר, שאפילו באחד מהם טריפה, יש ספק או ברוב גובהה או ברוב היקפה, ואם כן בכל מקרה של נחבסה באחד מהם יש ספק ספיקא ומותר. לפיכך אסר מסברא, הואיל ובעיית ר' ירמיה היתה רק אז ברוב גבהה או ברוב היקפה, שמעמינה שידוע היה לו שבאחד אסור, ואינו צריך שיחבס בשניהם, וכיון שספקאחד הוא אוסרין אותה. וראה למעלה פרק ט הלכה ז בדין גלודה.

- 1 ז. עוף של מים, כגון אֲזִיזִים²⁷, אם נקב עצם גִּלְגֻּלֵּת²⁸,
 2 אף על פי שלא נקב קרום של מח - טרפה, מפני
 3 שקרומו רך²⁹. עוף היבשה שהכתו חלדה על ראשו³⁰,
 4 או שנגף באבן או בעץ - מניח ידו בצד הנקב ונועץ³¹,
 5 או מכניס ידו לתוך פיו ודוחק למעלה³². אם יצא המח
 6 מן הנקב - בידוע שנקב הקרום וטרפה, ואם לאו -
 7 מותר.
 8 ח. בהמה שאחזה דם³³, או שהיתה מעשנת³⁴ או
 9 מצוננת³⁵, או שאכלה סם שהורג בהמה, או שתתה
 10 מים הרעים³⁶ - הרי זו מתרת³⁷. אכלה סם שהורג את
 11 האדם, או שנסקה נחש וכיוצא בו - מתרת משום
 12 טרפה, ואסורה מפני סכנת נפשות³⁸.
 13 ט. נמצאו כל הטרפות המנויות כשיפרטו ואפשר
 14 שימצאו בהמה וחה - שבעים. ואלו הן על הסדר
 15 שנתבאר בחבור זה³⁹: א) דרוסה. ב) נקב תרביץ
 16 הושט⁴⁰. ג) נקב קרום של מח. ד) נתמסמס המח
 17 עצמו⁴¹. ה) נקב הלב עצמו לבית חללו. ו) נקב קנה
 18 הלב. ז) נקבה המרה. ח) נקבו קני הכבד. ט) נקבה
 19 הנקבה. י) נקב הפרס. יא) נקב המסס. יב) נקב בית
 20 הכוסות. יג) נקבו מעיה. יד) יצאו המעים לחוץ ונהפכו.
 21 טו) נקב השחול בעביו. טז) חסרה המרה. יז) נמצאו
 22 שתי מרווח⁴². יח) חסרה הנקבה. יט) נמצאו שתי קבות.
 23 כ) חסר הפרס. כא) נמצאו שני פרסים. כב) חסר המסס.
 24 כג) נמצאו שני מססים. כד) חסר בית הכוסות. כה)
- 25 נמצאו שני בתי הכוסות. כו) חסר אחד מן המעים. כז)
 26 נמצאו שני מעים. כח) נקבה הראה⁴³. כט) נקב הקנה
 27 למטה במקום שאינו ראוי לשחיטה. ל) נקב סמפון
 28 מסמפוני ראה, אפלו לחברו. לא) נאטם מקום מן
 29 הראה⁴⁴. לב) נמוק סמפון מסמפוני הראה. לג) נמצאה
 30 לחה סרוחה בראה. לד) נמצאו בה מים סרוחים. לה)
 31 נמצאו בה מים עכורין, אף על פי שלא הסריחו. לו)
 32 נתמסמסה הראה. לז) נשתנו מראיה. לח) נהפך הושט
 33 במראיו. לט) חסרה הראה ממנין האנות. מ) נתחלפו
 34 האנות. מא) הותרו האנות מגבה. מב) נסרבה אנה
 35 לאנה שלא פסדן. מג) נמצאה הראה בלא חתוף אוננים.
 36 מד) חסר מקצת הראה. מה) יבש מקצת גופה. מו)
 37 נמצאה הראה נפוחה ועומדת. מז) צמקה הראה מפחד
 38 אדם⁴⁵. מח) חסר הרגל, בין מתחלת ברייתו בין
 39 שנתחף⁴⁶. מט) או שהיתה יתרה רגל. נ) נטלה צמת
 40 הגידים⁴⁷. נא) נטלה הכבד. נב) נטל לחי העליון. נג)
 41 בליא שהקטינה ביותר. נד) בליא שלקתה. נה) בליא
 42 שנמצאת בה לחה. נו) בליא שנמצאו בה מים עכורין,
 43 אף על פי שאינן סרוחין. נז) בליא שנמצאו בה מים
 44 סרוחין. נח) נפסק חוט השדרה. נט) נמרף מח חוט
 45 השדרה⁴⁸ ונתמסמס. ס) נקרע רב הבשר החופה את
 46 הפרס. סא) נגלד העור שעליה. סב) נתרסקו איבריה
 47 מנפילה. סג) נדלדלו הסימנין. סד) נשתברו רב
 48 צלעותיה. סה) נעקרו רב צלעותיה. סו) נעקרה צלע

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

27) שם נו. והוא הדין בבר-אווזים. (28) בגמרא שם, נשבר העצם. אבל רבינו כתב "ניקב העצם" היינו אפילו כלשהו, טריפה, ראה בכסף-משנה. (29) וכשנשברה העצם, אין הקרום מתקיים. (30) שנשכתו בשיניה, אבל אם הכתה בידה, אסורה משום דרוסה, כמבואר בפרק ה הלכה ו שיש דריסה לחולדה בעופות. (31) לוחץ. כן פירש הר"ף מה שאמרו רב ושמואל ולוי בגמרא שם "מכניס ידו לפנים". (32) כן פירשו רש"י ואחרים את המימרא הזו, ורבינו כתב כשני הפירושים, ומותר לבדוק באחד משני האופנים הללו. (33) במשנה שם נח: אחוזת הדם, כלומר שאחזה דם וחלתה. (34) שנכנס עשן בגופה. (35) שחלתה מחמת צינה. (36) במשנה שם. מים הרעים, פירש"י מים מגולים. ואולי הטיל נחש ארסו בהם. (37) שכל אלה אינם חולי של טריפה. והויא כמסוכנת שמותר לשחטה, כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פ"ד הי"א. "בהמה שהיא חולה מחמת שתשש כחה ונטתה למות, הואיל ולא אירעה מכה באבר מאבריה הממיתים אותה הרי זו מותרת, שלא אסרה תורה אלא כעין טריפת חית היער, שהרי עשה בה מכה הממיתה אותה". וראה למעלה פרק ו הלכה יג. (38) שכן ברורה הסכנה לאדם. ונראה מדבריו, שאם שתתה מים מגולים, אין אכילת בשרה מסכנת, אפילו אם הטיל בהם נחש את ארסו. (39) והכסף-משנה מסדר את השבעים טריפות שהגדירם רבינו, בתוך שמונה סוגי טריפות שנאמרו לו למשה מסיני כמבואר בפרק ה הלכה ב, והא לך סדרם (לפי האותיות שהובאו בפנים). דרוסה - טריפה אחת: באות א. נקובה - כו טרפיות: באותיות ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, יא, יב, יג, יד, טו, כח, כט, ל, לא, לב, לג, לד, לה, לו, לז, לח, מב. חסרה - כג טרפיות: אותיות טז, יז, יח, יט, כ, כא, כב, כג, כד, כה, כו, כז, כח, כט, ל, לא, לב, לג, לד, לה, לו, לז, לח, מב. מט, סט. נטולה - ח טרפיות: אותיות נ, נא, נב, נג, נד, נה, נו, נז. קרועה - ב טרפיות: אותיות ס, סא. נפולה - ב טרפיות: אותיות סב, סג. פסוקה - ב טרפיות: אותיות נח, נט. שבורה - ו טרפיות: אותיות סד, סה, סו, סז, סח, ע. (40) אבל ניקב הושט נבילה, כמבואר בפרק ד. (41) משום נקובה, מפני שסוף קרום של מוח לינקב. (42) כל היתרות שמונה רבינו כאן, הן טריפה משום חסר, שכל יתר כנטול דמי, כמ"ש בפרק ח הלכה יא, ראה שם. (43) בכלל זה ניקבה הוורדא, וכל סרכות הריאה. (44) מטעם נקובה, כמבואר בפרק ז הלכה ו. (45) אבל בידי שמים כשרה, כמבואר בפרק ח הלכה ט. (46) טריפה מטעם חסר, וכמבואר בפרק ח הלכה כד: כל אבר שנאמר בו שאם היה חסר טריפה, כך אם ניטל טריפה. (47) יכן נחתכו צומת הגידים, ראה פרק ח הלכה יז מחלוקת רבינו והראב"ד בנחתכו צומת הגידין, לדעת רבינו זה בסוג נטולה, ולדעת הראב"ד הוא בכלל פסוקה, ראה שם. (48) הטעם שהיא טריפה משום סוף החוט להיפסק, ולפיכך מנאה

- 1 אחת בְּחִלְתָּהּ. (זו נְעֻקְרָה חִלְתָּהּ אַחַת. סח) נִשְׁמַט הַדָּבָר
 2 (מַעְקָרוֹ. טט) חִסְרָה הַגְּלִגְלַת כְּסָלְעָה⁴⁹. (ע) נֶחֱבַס רַב
 3 הַגְּלִגְלַת וְנִתְרוּצֵץ.
 4 י. אֵלוֹ הַשְּׂבָעִים חֲלָיִים שְׂאוּסְרִין אֶת הַבְּהֵמָה וְאֶת הַחֵיָה
 5 מִשׁוֹם טְרֵפָה, כְּבָר נִתְבָּאָר כֹּל אֶחָד מֵהֶן וּמִשְׁפָּטָיו. וְכֹל
 6 שְׂאֵפְשָׁר מֵהֶן שְׂיִמְצָא בְּעוֹף⁵⁰ בְּאֵיבָרֵין הַמְצוּיִין לְעוֹף
 7 וְלַבְּהֵמָה - דֵּינָו בְּבֵהֵמָה וּבְעוֹף אֶחָד הוּא⁵¹; חוץ
 8 מִטְרֵפּוֹת שֶׁבְּכֻלָּיָא⁵² וְשֶׁבְּטָחוֹל וְשֶׁבְּאֲנוֹת הַרְאָה⁵³. מִפְּנֵי
 9 שֶׁהַעוֹף אֵין לוֹ חַתוּף אֲנוֹת בְּבֵהֵמָה, וְאִם יִמְצָא - אֵין
 10 לוֹ מִנְיָן יְדוּעָה⁵⁴. וְטָחוֹל הָעוֹף עָגֵל כְּמוֹ עֵבֶב, וְאֵינוֹ
 11 כְּטָחוֹל בְּהֵמָה⁵⁵. וְטְרֵפּוֹת שֶׁבְּכֻלָּיָא וְשֶׁבְּטָחוֹל לֹא מְנוּ
 12 אוֹתָן בְּבֵהֵמָה⁵⁶ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה כְּנֹגֵד בְּעוֹף, וְלִפְיָךְ לֹא
 13 נִתְנוּ לְכֻלָּיָא שֶׁהִקְטִינָה⁵⁷ שְׁעוֹר בְּעוֹף. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא
 14 בְּהֵמָה⁵⁸.
 15 יא. וְשִׁטֵי טְרֵפּוֹת יֵשׁ בְּעוֹף יֵתֵר עַל הַבְּהֵמָה, וְאֵף עַל
 16 פִּי שְׂיֵשׁ לָהּ אוֹתָן הָאֵיבָרִים⁵⁹. וְאֵלוֹ הֵן: עוֹף שֶׁנִּשְׁשַׁתְּנוּ

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

רבינו בסוג פסוקה, שהיא הטרפות הפוסלת בחוט השדרה. (49) כתב הכסף-משנה: רבינו לא מנה בחסרים ויתרים ונטולים אלא איברים שאפשר לינטל או ליחסר ותחיה בהמה קצת זמן, אבל איברים שאם ינטלו אי-אפשר לה להתקיים אפילו שעה אחת, לא מנאם, לפי שזו לא תקרא טריפה אלא נבילה. וכן אבר שאי-אפשר לה להבראות חסרה ממנו, כגון מוח ולב, ושט וקנה, לא מנה מפני שהם דברים שנמנע מציאותם. (50) בחולין נו. תני לוי: כל טריפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף, היינו בדבר שימצא בעוף. (51) כגון ניקב גג הזפק, ניקב הקורקבן וכיסיו, ניטל הזפק טריפה, מפני שהם אברי המזון בעוף כנגד המסס ובית הכוסות בבהמה. והדין אחד הוא. (52) משמע מדברי רבינו שיש כוליא בעוף, והיא מין בשר שבין העצמות השפלים הסמוכים לשדרה, וראה מגיד-משנה פרק ח הלכה כו. (53) כגון חסר או יתר במנין, וכדומה. (54) והטריפות באונא בבהמה היא רק חסר או יתר במנין, כמבואר למעלה פרק ח. (55) ואם כן, אין טחול לעוף בצורת טחול של בהמה, ואי-אפשר לאמר עליו וכנגדן בעוף. (56) כלומר, במשנה, והן רק טריפות שאמרו האמוראים, וברייתא של לוי אמורה רק על טריפות שמנו במשנה. (57) ראה פרק ח הלכה כו. (58) טריפות אחרות, כגון לקתה הכוליא או נמצאו בה מים עכורים או סרוחים. (59) אבל יש בעוף איברים שאינם בבהמה, כגון זפק וקורקבן, ואם ניקבו טריפה. (60) טריפות זו דוקא בעוף, כמו ששינו במשנה שם: ואלו טריפות בעוף נפלה לאור וכו'. והטעם שבבהמה אין טריפות זו, לפי שעורה קשה, וגם עובי הצלעות מגינים עליה, וגם בני מעיה קשים ליחמר, כי בטרם יחמרו מנפילת האש, ישרפו עורה ובשרה. (61) בגמרא שם. יתר עליהם העוף, נשבר העצם, אע"פ שלא ניקב קרום של מוח. ומפרש בגמרא בעוף המים הואיל וקרומו רך. וכשנשברה העצם, כבר אין הקרום שלו מתקיים, כפירש"י שם. (62) שם נד. וכי להוסיף על הטריות יש? אין לך אלא מה שמנו חכמים. (63) ומכל-שכן דברים שנאמרו בפירוש שאינה טריפה, כגון ניטלו הכליות כשרה, אע"פ שכל חכמי הרופאים עונים פה-אחד שבלי כליות אי-אפשר שיחיה האדם בלתי אם נשארה כוליא אחת. ובאמת החוקרים החדשים רצו להגיד מטעם זה בגמרא וגורסים "ניטלה כוליא אחת כשרה", אבל אם ניטלו שתי הכליות טריפה. וסומכים על המאמרים בגמרא: לקתה כוליא, הקטינה כוליא, מבואר שרק כוליא אחת מדברת הסוגיא. אבל ברבינו נאמר בפירוש "ניטלו הכליות". וכאן כתב רבינו דברים ברורים שאין לנו ללכת אחרי דרכי הרפואה אלא אחרי קבלת דברי חכמים. ולמעלה שם כתב רבינו: ניטלו הכליות הרי זו מותרת, לפיכך אם נבראת בכוליא אחת וכו' מותרת. ולמה לא כתב אם נבראת חסרת כליות לגמרי מותרת? נראה לפי שאינו נמצא שתהיה חסרת כליות לגמרי מתחילת בריאתה. אבל הכסף-משנה שם הלכה כו מביא בשם הכלבו, שלדעת הראב"ד ניטלו הכליות כשרה, היינו שנבראת כן חסרת כליות. (דברי רבינו בתשובתו לחכמי לוניל בדבר ניטל הלחי העליון, שהבאנו למעלה בפרק ח הלכה כג, מנוגדים לכאורה לדבריו כאן, אבל אחרי העיון תמצא שאין כל סתירה בדבריו. בתשובתו הנ"ל הוא מסתייע בחכמת הטבע, כדי לפרש דברי המשנה, ניטל הלחי התחתון כשרה, וחכמי לוניל פירשו: וכל-שכן העליון, ורבינו מפרש דוקא תחתון אבל עליון טריפה, כי אי-אפשר לבהמה לחיות בלי הלחי העליון). (64) כמו בנקדר הקנה ועשו קרומיות של קנה וחיתה, וכן תרנגולת שמוטת ירך שעשו לה שפופרת של קנה וחיתה, גמרא שם נו: (65) ובסנהדרין פז. דורש ר' יהודה תורה ויורוך, כלומר, דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, ובכלל זה גם טריפות. (66) וזהו הנקרא מומחה, בסמוך, ובגמרא עבודה זרה לט. (67) בהלכות מאכלות אסורות פרק ח הלכות זח. וראה שם פרק ג הלכות כ"א לענין דגים, וכן בפרק יא הלכה כה לענין יין.

מתוך מהדורת וגשל

37 בסרכות כמו חוטין, אם היו מן האום של ראה ולדפן
38 או שהיו ללב או לטרפוש הפכד - שחוטכים את הסרכא
39 ומוציאין את הראה ונפחין אותה בפושטין. אם נמצאת
40 נקובה - טרפה; ואם לא נתפצעב המים - הרי היא
41 שלמה מפל נקב ומתרת, וסרכא זו לא היתה במקום
42 נקב, או שמא נקב קרום העליון בלבד. ומעולם לא
43 ראינו מי שהורה כך, ולא שמענו מקום שעושין בו כך.
44 ז. ואף על פי שאלו הן הדברים הנראין מדברי חכמי
45 הגמרא, המנהג הפשוט בישראל כך הוא: כששחטין
46 את הבהמה או את החיה - קורעין את הטרפוש של
47 כבד, ובדקין את הראה במקומה. אם לא נמצאה
48 תלויה בסרכא, או שנמצאה סרכא בין און מאזני הראה
49 ולבשר שבמקום רביצתה, בין בשר שבין הצלעות בין
50 בשר שבחזה, או שנמצאה סרכא מאזן לאון על הסדר
51 או מן האום לאון הסמוכה לה - הרי אלו מתירין אותה.
52 ח. ואם נמצא חוט יוצא מן האום של ראה לאיזה
53 מקום שישמשו, ואפלו היה פחוט השערה - אוסרין
54 אותה.

55 ט. וכן אם היה מן הראה חוט משוף ללב או לטרפוש
56 הפכד או לכיס הלב או לורדא, בין שהיה החוט מן
57 האום של ראה בין שהיה מן האון, ואפלו היה פחוט
58 השערה - אוסרין אותה. וכן ורדא שנמצאת דבוקה
59 בכיסה או חוט יוצא ממנה לכיסה - אוסרין אותה.
60 וחוט היוצא מאזן שלא על הסדר - אוסרין אותה.
61 י. יש מקומות שמנהגן, אם מצאו סרכא מן האון לבשר
62 ולעצם שבצלעות, והסרכא דבוקה בשתייהן - אוסרין
63 אותה. ואבא מרי מן האוסרין, ואני מן המתירין. ומעוט
64 מקומות מתירין אפלו נדבקה בעצם לבדו, ואני אוסר.
65 יא. ויש מקומות שנופחין הראה, שמא יש בה נקב.
66 ורב המקומות אין נופחין, שהרי לא נולד דבר שגורם
67 לחשש. ומעולם לא נפחנו ראה בספרד ובמערב אלא
68 אם נולד לנו דבר שחוששים לו.
69 יב. ודברים האלו בלן - אינן על פי הדין, אלא על פי
70 המנהג, כמו שבארנו. ומעולם לא שמענו במי שבדק
71 עוף, אלא אם נולד לו חשש.
72 יג. מי ששחט את הבהמה וקרע את הבטן, וקדם
73 שיבדק את הראה בא כלב או עובד פוככים ונטל את

1 לעצמו בחיצה לארץ או בארץ ישראל בזמן הזה, אלא
2 אם בן הנה ממתה. ואם יצאת טרפה מתחת ידו - מגדין
3 אותו, ומעבירין אותו⁶⁸, ואינו חוזר לכשרותו⁶⁹ עד
4 שילף למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבדה בדבר
5 חשוב או יוציא טרפה לעצמו בדבר חשוב⁷⁰.

פרק אחד עשר

7 א. כל בהמה או עוף שנולד בהן ספק טרפות מטרפות
8 אלו, כגון בהמה שנפלה ולא הלכה, או שנדרסה בידי
9 חיה ואין ידוע אם האדים בשר כנגד בני מעים או לא
10 האדים, או שנחבסה לגלגלה ואין ידוע אם רבה או
11 מעוטה, וכיוצא בדברים אלו: אם היה זכר ושהה שנים
12 עשר חדש - הרי זה בחזקת שלמה כשאר כל הבהמות;
13 ואם היתה נקבה - עד שתלד. ובעוף: בזכר - שנים
14 עשר חדש, ובנקבה - עד שתלד כל הביצים של טעינה
15 הראשונה, ותטען טעינה שניה ותלד.

16 ב. ואסור למכר ספק טרפה זו לנכרי בתוך זמן זה,
17 שמא ימכרנה לישראל.

18 ג. כל בהמה חיה ועוף - בחזקת בריאים הם, ואין
19 חוששין להם שמא יש בהן טרפה. לפיכך, כשישחטו
20 שחטתה כשרה - אינן צריכין בדיקה שמא יש בהן אמת
21 מן הטרפות, אלא הרי הן בחזקת הותר עד שיוולד להן
22 דבר שחוששין לו, ואחר כך בודקין על אותו דבר
23 בלבד.

24 ד. ביצר? כגון שנשטמ הגף של עוף - בודקין את
25 הראה שמא נקבה. נפלה הבהמה - בודקין אותה שמא
26 נתרסקו איברייה. נתרצע עצם הראש - בודקין קרום של
27 מוח שמא נקב. הפה אותה קוצ או נרוק בה חץ או רמח
28 וכיוצא בהן ונכנס לחללה - חוששין לה, וצריכה
29 בדיקה כנגד כל החלל שמא נקב אחד מן האיברין
30 שתטרף בנקיבתן. וכן כל פיוצא בנה.

31 ה. לפיכך, ראה שהעלתה צמחין או שנמצאו סרכות
32 כמו חוטין תלויין ממנה ולדפן או ללב או לטרפוש
33 הפכד - חוששין לה שמא נקבה, וצריכה בדיקה. וכן
34 אם נמצא בה אבבעבוע מלא לחה - חוששין שמא נקב
35 סמפון שתחתיו, וצריכה בדיקה.

36 ו. מן הדין היה על דרך זו, שאם נמצאת הראה תלויה

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

68 סנהדרין כה. לפי גירסת הרי"ף "שמתיה ועבריה". (69) סנהדרין שם, החשוד על הטרפות אין לו תקנה עד שילך וכו' ורבינו בהלכות מאכלות אסורות שם כתב, "אין לו תקנה לעולם", אבל כאן כתב רק "אינו חוזר לכשרותו" וזוהו מדייק המגיד-משנה, שרק לכשרותו אינו חוזר, אבל יש לו תקנה למכור כשמעמידים עליו שומר (משגיה). ולכאורה כאן סתירה בולטת לדברי עצמו במאכלות אסורות, וגם לדברי הגמרא הנ"ל. ומפרש המגיד-משנה שמה שאמרו אין לו תקנה, הכוונה שאין לו תקנה לחזור למצבו הקודם, זאת-אומרת לחזור לכשרותו, אבל רשאי למכור בשר כשמומחה משגיה עליו). (70) סנהדרין שם. ולשון רבינו במאכלות אסורות: במזון חשוב, שוודאי עשה תשובה בלא הערמה. (1) יבאר בהמה או עוף שנולד בה ספק טרפות מטרפות אלו; כל בהמה חיה ועוף בחזקת בריאים הם; ומנהג בדיקת הריאה.

26 בחלין ובמקדשין. בין קדשים הנאכלין⁸ בין קדשים
27 שאינן נאכלין⁹. לפיכך, הראשון ששחט בעזרה והשני
28 בחוץ¹⁰, או הראשון בחוץ והשני בעזרה¹¹, בין שהיו
29 שניהם חלין או שניהם קדשים, בין שהיה אחד מהן
30 חלין ואחד קדשים - זה ששחט אחרון לוקה משום
31 אותו ואת בנו.
32 ג. אין אסור אותו ואתו בנו נוהג אלא בשחיטה בלבד;
33 שנגמר: לא תשחטו - בשחיטת שניהם הוא האסור.
34 אבל אם נחר¹² הראשון או נתנבל בידו¹³ - מתר לשחט.
35 וכן אם שחט הראשון ונחר השני¹⁴ או נתנבל בידו -
36 פטור.
37 ד. חרש שוטה וקטן ששחטו בינם לבין עצמן¹⁵ את
38 הראשון - מתר לשחט שני אחריהם, לפי שאין שחיטתן
39 שחיטה¹⁶ כלל.
40 ה. השוחט את הראשון והרי הוא ספק נבלה - אסור
41 לשחט השני, ואם שחטו - אינו לוקה¹⁷.
42 ו. שחיטה שאינה ראויה לאכילה - שמה שחיטה.
43 לפיכך, הראשון ששחט חלין בעזרה או טרפה או שור
44 הנסקל¹⁸ ועגלה ערופה ופרה אדמה, או ששחט
45 לעבודת כוכבים, ובא האחרון ושחט את השני - לוקה.
46 וכן אם שחט הראשון את האחד, ובא האחרון ושחט
47 את השני והרי הוא חלין בעזרה או שור הנסקל או
48 עגלה ערופה ופרה אדמה - הרי זה לוקה.
49 ז. שחטו¹⁹ לעבודת כוכבים - פטור²⁰ משום אותו ואתו
50 בנו, שהרי נתחייב בנפשו²¹. ואם התרו ב²² משום אותו
51 ואת בנו ולא התרו בו משום עבודת כוכבים²³ - לוקה²⁴.
52 ח. אין אסור אותו ואתו בנו נוהג אלא בבמה טהורה,

1 הראה והלך לו - הרי זו מתרת. ואין אומרים: שמה
2 נקובה היתה או שמה דבוקה היתה; שאין מחזיקין
3 אסור. אלא הרי זו בחזקת התר עד שיודע במה נטרפה.
4 וכשם שאין חוששין לקרום מח ולשדרה וכיוצא בהן,
5 כך לא נחוש לראה שאבדה. ואין בזה מנהג, שדבר
6 שאינו מצוי אין בו מנהג.
7 יד. בא העובד כוכבים או הישראלי והוציא הראה קדם
8 שתבדק, והרי היא קמית - נופחין אותה, ואף על פי
9 שאין אנו יודעין אם היא שם צמחין או לא היא, מפני
10 פשוט המנהג.
11 טו. יש מקומות, שאם נמצאו סככות מדלדלות מן
12 הראה, אף על פי שאינן דבוקות לא לדפן ולא למקום
13 אחר - אוסרין אותה. ודבר זה הפסד גדול הוא, ואבוד
14 ממוץ לישראל. ומעולם לא נהגו זה לא בצרפת ולא
15 בספרד, ולא נשמע זה במערב. ואין ראוי לנהג במנהג
16 זה. אלא נופחין אותה בלבד; אם נמצאת שלמה מן
17 הנקב - הרי זו מתרת.

יום ש"ק ח' ניסן ה'תשע"ה

פרק שנים עשר

20 א. השוחט אותו ואתו בנו² ביום אחד - הבשר מתר
21 באכילה³, והשוחט לוקה; שנגמר: אתו ואת בנו לא
22 תשחטו ביום אחד. ואינו לוקה אלא על שחיטת
23 האחרון. לפיכך⁴, אם שחט אחד משניהם⁵, ובא חברו
24 ושחט את השני - חברו לוקה.
25 ב. אסור אותו ואתו בנו נוהג בכל זמן⁶ ובכל מקום⁷,

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

1 יבאר השוחט אותו ואתו בנו ביום אחד ואם איסורו נוהג בכל זמן; חרש שוטה וקטן ששחטו ראשונה אם מותר לשחוט שני אחריהם; שחיטה שאינה ראויה אם שמה שחיטה; אותו ואתו בנו אם נוהג בבהמה טמאה או בכלאים; שנים שלקחו שתי בהמות זה האם וזה הבת מי יקדים לשחוט; בכמה פרקים בשנה צריך המוכר בהמה להודיע שמכר אמה; יום אחד האמור באותו ואתו בנו אם היום הולך אחר הלילה. (2) נקט רבינו לשון זכר כמו שכתוב בתורה, אבל לאמיתו של דבר לוקים על שחיטת אותו ואתו בנו בנקבות בלבד, פירוש: אב ובנה או בתה, אבל אב ובנו או בתו אסור רק מספק. (3) ובעל הלכות גדולות כותב שאסור לאכול את השני בו ביום, כדי שלא יהנה ממעשה האסור. (4) הואיל וחייב מלקות בא על מעשה השחיטה השנייה ואין הבדל בין נשחטה האם תחילה או הבן. (5) בין שחט את האם תחילה ובין שחט את הבן תחילה. (6) בפני הבית ושלא בפני הבית. (7) בארץ ובחוץ לארץ. (8) שלמים, חטאות ואשמות. (9) עולה ופרים ושעירים הנשרפים. אף על פי שאינם ראויים לאכילה. (10) אף על פי שהשני היה קדשים ואם כן שחטו חוץ הוא ופסול. (11) אף על פי שהיה השני חולין ואסור משום חולין בעזרה - שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. (12) ואין לדמות זה לדינים שבהלכה ב, מפני ששם השחיטה יפה היא אלא שדבר אחר גורם להם פסול, אבל נחירה אינה שחיטה כלל והתורה כתבה: לא תשחטו. (13) נעשית נבילה שלא מדעתו. (14) הכתוב אומר לא תשחטו בלשון רבים, מכאן שרק שחיטת שניהם אסורה. (15) ואין אחרים רואים אותם. שאילו אחרים רואים אותם, ששחטו כהוגן שחיטתם כשרה. ואסור לשחוט את השני אחריהם. (16) והרי הוא כנתבל בידו. (17) במשנה שם: ומודים שאם שחט שאינו סופג את הארבעים, מפני שאין לוקים על ספק איסור. (18) אף על פי שהוא איסור הנאה. (19) את השני. (20) ממלקות. (21) בשחיטה זו נתחייב מיתה על שעבר עבודה זרה, ומלקות משום אותו ואתו בנו ודינים אותו בחמורה. בלשון התלמוד: "קם ליה דרבה מיניה". ונפטר ממלקות. (22) עדים, אל תשחטהו, שתחייב מלקות על עבירת אותו ואתו בנו. (23) לא אמרו לו עדים אתה עובד עבודה זרה בשחיטה זו ותחייב מיתה. (24) כר' יוחנן שסובר חייבי מיתות שוגגין ודבר אחר חייב, ומפני ששגג באיסור עבודה זרה שהרי העדים לא התרו בו משום זה, ונתחייב מלקות על עבירה אחרת שיש במעשהו, היינו איסור אותו ואתו בנו - מלקין אותו.

- 1 בלבד: שְׁנָאֵמַר: יָשׁוּר אוּ שְׁהָ²⁵ אֲתוּ וְאָת בְּנֵו לֹא
 2 תִּשְׁחַטּוּ בַיּוֹם אֶחָד. וְנוֹהֵג בְּכֻלָּאִים. בִּיֶצֶד? צְבִי²⁶ שְׂבָא
 3 עַל הָעֵז וְשָׁחַט הָעֵז וְאָת בְּנָה - לֹקְהָ²⁷; אֲכַל הָעֵז שְׂבָא
 4 עַל הַצְּבִיָּה - אֲסוּר לִשְׁחַט אוֹתָהּ וְאָת בְּנָה²⁸, וְאִם שָׁחַט
 5 - אֵינֹו לֹקְהָ. פָּרָה וּבְנָה²⁹ אֲסָרָה תוֹרָה, לֹא צְבִיָּה וּבְנָה.
 6 ט. הֵיִתָּה בַת הַצְּבִיָּה הַזֹּאת נִקְבָּה וְיִלְדָּה בֵּן, וְשָׁחַט אֶת
 7 הַנִּקְבָּה בַת הַצְּבִיָּה וְאָת בְּנָה - לֹקְהָ³⁰. וְכֵן כָּלֵאִים הַבָּא
 8 מִמֵּין כָּבֶשׂ וּמִמֵּין עֵז³¹, בֵּין מִכָּבֶשׂ עִם הָעֵז בֵּין מִעֵז עִם
 9 הַכָּבֶשֶׂה - לֹקְהָ מִשּׁוּם אוֹתוֹ וְאָת בְּנֹו.
 10 י. מִתָּר לִשְׁחַט אֶת הַמְּעַבְרָת. עֶבֶר יֵרֶךְ אִמּוֹ³² הוּא.
 11 וְאִם יֵצֵא הָעֶבֶר חַי אַחֵר שְׁחִטָּהּ וְהִפְרִיס עַל גְּבִי
 12 קִרְקַע³³ - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בַּיּוֹם אֶחָד, וְאִם שָׁחַט -
 13 אֵינֹו לֹקְהָ.
 14 יא. אֲסוּר אוֹתוֹ וְאָת בְּנֹו נוֹהֵג בְּנִקְבוֹת³⁴, שְׁזָה בְּנָה
 15 וְדֵאִי³⁵. וְאִם נוֹדַע וְדֵאִי שְׁזָה הוּא אָבִיו - אֵין שׁוֹחֲטִין
 16 שְׁנֵיהֶן³⁶ בַּיּוֹם אֶחָד, וְאִם שָׁחַט - אֵינֹו לֹקְהָ; שְׁהַדְּבָר
- 17 סִפְקֻט³⁷ אִם נוֹהֵג בְּזָכְרִים אוּ אֵינֹו נוֹהֵג.
 18 יב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפָּרָה וְאַחֵר כֶּף שָׁחַט³⁸ שְׁנֵי בְּנֵיָּה -
 19 לֹקְהָ שְׁתֵּי מַלְקוּתוֹת³⁹. שָׁחַט אֶת בְּנֵיָּה וְאַחֵר כֶּף שָׁחַט
 20 הִיא - לֹקְהָ אַחַת⁴⁰. שְׁחִטָּה וְאָת בַּתָּהּ וְאָת בֶּן בַּתָּהּ -
 21 לֹקְהָ שְׁתֵּים⁴¹. שְׁחִטָּה וְאָת בֶּן בַּתָּהּ וְאַחֵר כֶּף שָׁחַט אֶת
 22 הַבַּת - לֹקְהָ אַחַת⁴², בֵּין הוּא בֵּין אַחֵר⁴³.
 23 יג. שְׁנַיִם שֶׁלְקָחוּ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, זֶה הָאֵם וְזֶה הַבֵּת, וּבָאוּ
 24 לְדִין⁴⁴ - זֶה שֶׁלְקָח רֵאשׁוֹן יִשְׁחוֹט רֵאשׁוֹן⁴⁵, וְהַשְּׁנִי
 25 יִמְתִּין לְמַחֵר. וְאִם קָדַם הַשְּׁנִי וְשָׁחַט - זָכָה⁴⁶, וְיִמְתִּין
 26 הָרֵאשׁוֹן עַד לְמַחֵר.
 27 יד. בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בְּשָׁנָה⁴⁷, הַמוֹכֵר בְּהֵמָה לְחֵבְרוֹ -
 28 צָרִיךְ לְהוֹדִיעֹו וְלוֹמַר לוֹ: כֶּכֶר מִכַּרְתִּי אִמָּה אוּ בַתָּהּ⁴⁸
 29 לְאַחֵר לִשְׁחַט, כִּדֵּי שְׁיִמְתִּין זֶה הָאֲחֵרוֹן וְלֹא יִשְׁחוֹט עַד
 30 לְמַחֵר. וְאֵלוֹ הֵן: עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁל חֲגִי⁴⁹, וְעֶרֶב
 31 יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח⁵⁰, וְעֶרֶב עֲצֵרָת⁵¹, וְעֶרֶב רֵאשׁ
 32 הַשָּׁנָה⁵².

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(25) ודרשינן שור ולא חיה, שה ולא עופות. (26) שהוא חיה. (27) לרב חסדא הכול מודים שלוקה, ולדעת רב פפא מחלוקת ר' אליעזר וחכמים ופסק כחכמים. (28) הרשב"א חולק וסובר שמותר אפילו לכתחילה לשחוט אותה ואת בנה מאותו הטעם שפרה ובנה אסרה תורה ולא צבייה ובנה, כדברי רב חסדא שם. (29) לשון רבינו. ובגמרא אומר: שה ובנו אמר רחמנא ולא צבי ובנו, אבל הכוונה בוודאי על הנקבות שבהן נוהג איסור אותו ואת בנו לכל הדעות, אבל באב ובנו נחלקו חנניה וחכמים. (30) כחכמים שסוברים שחוששים לזרע האב והאב הוא תיש, מין בהמה ואם כן יש בבן של התיש והצבייה חלק שה. ודרושים "שה" ואפילו מקצת שה לא תשחטו ביום אחד. (31) מן הרחל ומן הגדי. (32) שהוא כאחד מאבריה, ואין טעון שחיטה ואפילו אם נאמר בדינים אחרים עובר לאו ירך אמו, לעניין אותו ואת בנו, כיון ששחיתת אמו מתירתו באכילה, כחתיכת בשר הבהמה, אין בו משום אותו ואת בנו. וכן מפורש בתוספתא חולין פרק בהמה המקשה הלכה ב: את שטעון שחיטה אסור משום אותו ואת בנו ואת שאינו טעון שחיטה מותר משום אותו ואת בנו. (33) שאז צריך שחיטה ואין שחיטת אמו מטהרתו, כמבואר בפרק מהלכות מאכלות אסורות הלכה יד: מפרש רב כהנא שחכמים מודים בהפריס על גבי קרקע - פירוש עמד על פריסותיו - שטעון שחיטה ויש בו איסור אותו ואת בנו, בניגוד לדעת ר' שמעון שזורי, ושחיטה זו היא מדרבנן ולכן פסק רבינו שאינו לוקה. (34) הגירסא לפני המגיד משנה והרדב"ז: אין איסור אותו ואת בנו נוהג אלא בנקבות, ומפרש אין איסור אותו ואת בנו נוהג בוודאי אלא בנקבות אבל מספק נוהג גם בזכרים כמו שמסיים. (35) נתן טעם למה הקפידה תורה על אם ובנה. (36) משום ספק שמא נוהג בזכרים. (37) מחלוקת חכמים היא בברייתא וספק הלכה כמי. (38) בו ביום. (39) על שחיטת כל בן ובן, ששתי השחיטות נעשו באיסור אותו ואת בנו וחייב על כל אחת ואחת, ורק כשהתרו בו על כל אחת ואחת, שאין מלקות בלא התראה. (40) מלקות אחת, מפני שרק שחיטה אחת נעשתה באיסור בנו ואותו. (41) שתי מלקיות. בשחיטת בתה עבר על אותו ואת בנו לא תשחטו וכן בשחיטת בן בתה ששחטו אחרי שחיטת הבת. ואם כן עשה שני מעשים באיסור, ואף על פי ששני האיסורים הם משם אחד לוקה שניים. (42) אף על פי שבשחיטת הבת שהייתה אחרונה עבר על שתי עבירות: משום אותו ואת בנו כלפי שחיטת האם ומשום שחיטת בנו ואותו כלפי שחיטת בן הבת, אבל שתיהן נעשו במעשה אחד, בשחיטה אחת, וגם שם האיסור שנאמר בתורה אחד הוא, אותו ואת בנו. (43) ולוקה השוחט האחרון. (44) שבא האחד לשחוט והשני אומר אני צריך יותר ממך ואם אתה תשחוט אסור יהיה לי אחר כך לשחוט והשני אומר אני צריך יותר ממך ואם אתה תשחוט אסור יהיה לי אחר כך לשחוט את השני שקניתי. (45) מפני שקנה זכותו קודם. (46) אם קדם השני הרי זה זריו ונשכר. (47) דרך ישראל לעשות סעודה וסתם לוקח בהמה דעתו לשוחטה מיד. (48) שמא כבר נשחט ואסור לשני לשחוט היום. (49) שמיני עצרת, היו מרבין בשמחה מפני שרגל לעצמו הוא וחביב. וקרבותיו היו כשביל ישראל, אבל קרבות שבעת ימי חג הסוכות היו כנגד אומות העולם. בערב חג הסוכות טרודים בהכנת סוכה וארבעת המינים ואין שעתם פנוייה להכין סעודות גדולות. (50) היו מרבין באכילה, כדי שהפסח יהיה נאכל על השוכע. (51) ערב שבוועות, משום שלמי חגיגה ועולת ראייה. ותוספות שם כתבו הטעם "דבעצרת הכל מודים דבעינן לכם", ומרבים בסעודה, פירוש: הכל מודים שבחג השבועות מחוייבים לאכול ולשתות לענג גם את הגוף ("לכם" ממש) ואין לסמוך רק על הגנת הנפש על ידי תורה ותפילה. [נראה שבעלי התוספות לא קיבלו את פירושו של רש"י, מפני ששולת ראייה ושלמי חגיגה מקריבים בכל המועדות וגם בחג הסוכות ולמה אינו צריך להודיע בערב חג הסוכות. אמנם יש להם (לעולת ראייה ושלמי חגיגה) תשלומים כל שבעה, אבל מצוה להקריב בראשון. רבינו כתב בהלכות חגיגה שהמאחר הרי זה מגונה, ובעולת ראייה דעתו שעבר על עשה ולא תעשה. (52) מפני שהוא תחילת השנה מרבים בסעודה משום סימן יפה, וכמה עניינים עושים בו לסימן יפה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ח' ניסן – ספר קדושה – הלכות שחיטה קלא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 טו. במה דברים אמורים? כשראה זה שלקח באחרונה
2 נחפו לקנות, והיה בסוף היום, שחזקתו שהוא שוחט
3 עתה; אבל אם היה רוח ביום - אינו צריך להודיעו,
4 שמה לא ישחוט אלא למחר.
5 טז. והמוכר את האם לחתן, והבת לפלה - צריך
6 להודיעו; שודאי ביום אחד שוחטין. וכן כל פיוצא
7 בזה.
8 יז. יום אחד האמור באותו ואתו בנו - היום הולך
9 אחר הלילה⁵³. כיצד? הרי ששחט ראשון בתחלת ליל
10 רביעי - לא ישחוט השני עד תחלת ליל חמישי⁵⁴.
11 וכן אם שחט הראשון בסוף יום רביעי קדם בין
12 השמשות - שוחט השני בתחלת ליל חמישי⁵⁵. שחט
13 ראשון בין השמשות⁵⁶ של ליל חמישי - לא ישחוט
14 השני עד ליל ששי⁵⁷; ואם שחט ביום חמישי - אינו
15 לוקה⁵⁸.
- 16 פרק שלשה עשר
17 א. הלוקח אם על הבנים ושחטה - הפשוט מותר
- 18 באכילה, ולוקח על שחיטת האם³; שנאמר: לא תקח
19 האם על הבנים. וכן אם מתה⁴ קדם שישלחנה - לוקח.
20 ואם שלחה אחר שלקחה - פטור⁵.
- 21 ב. וכן כל מצות לא תעשה שנתקה לעשה - חייב לקיים
22 עשה שבה⁶, ואם לא קימו - לוקה⁷.
- 23 ג. בא אחד וחטף האם מידו ושלחה⁸, או שברחה
24 מתחת ידו שלא מדעתו⁹ - לוקח; שנאמר: שלח תשלח
25 - עד שישלח מעצמו, והרי לא קיים עשה שבה.
26 ד. נטל אם על הבנים, וקצץ אגפיה כדי שלא תעוף,
27 ושלחה - מפין אותו מכת מרדות¹⁰. ומשה אותה¹¹
28 אצלו עד שיגדלו כנפיה ומשלחה¹². ואם מתה קדם
29 לזה או ברהה ואברה - לוקח, שהרי לא קיים עשה
30 שבה.
- 31 ה. וכיצד משלח האם? אוהו בכנפיה ומפריחה¹³.
32 שלחה וחררה ושלחה וחררה, אפלו ארבע וחמש פעמים
33 - חייב לשלח; שנאמר: שלח תשלח¹⁴.
- 34 ו. האומר: הריני נוטל את האם ומשלח את הבנים -
35 חייב לשלח את האם¹⁵; שנאמר: שלח תשלח את האם.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

53 פירוש: אחר הלילה שלפניו, ולמדים זה ממעשה בראשית שנאמר בו יום אחד כמו באותו ואת בנו ושם היום הולך אחר הלילה. 54 שכל יום רביעי נמשך אחר הלילה שלפניו ונקרא יום אחד. 55 שהוא כבר יום אחר. 56 ספק יום ספק לילה. 57 שמה בין השמשות של סוף רביעי היה תחילת ליל חמישי. 58 מספק. 1 יבאר הלוקח אם על הבנים; ואם קצץ אגפיה כדי שלא תעוף; שלח את האם וחזר וצד אותה, או לקח הבנים והחזירין לקן וחזרה האם עליהן; שלוח הקן באי זה עוף נוהג; ואם מותר לזכות בביצים כל זמן שאמן עליהן; אם שלוח הקן נוהג במקורשין; ועוף שהרג נפש. 2 עוף היושב על אפרוחים או ביצים. 3 כלומר, מכיון ששחטה אי-אפשר לו לקיים את העשה'שלח תשלח את האם', לפיכך לוקח על "לא תקח האם על הבנים". ראה לקמן הערה ח. 4 ולא תתקיים העשה' לעולם, אף-על-פי שהוא לא ביטל העשה' בידיו כמו בשחטה, לוקח. 5 ממלקות, שכל מצות לא-תעשה שיש בה קום עשה, אין לוקין עליו. משנה שם קמא. או בלשון התלמוד כל לאו שניתק לעשה, אין לוקין עליו. וכאן בשילוח הקן נאמר לא תקח האם ואחר-כך שלח תשלח, הרי ניתק ה'לא תקח' לעשה' של 'שלח תשלח', ולפיכך אם שלח האם אחר שלקחה, ואפילו השהה אותה בידו זמן רב אינו לוקח, שם. כך מפרש רבינו את המשפט "קיימו ולא קיימו" במסכת מכות טו: ואין כן דעת רש"י שהוא מפרש שקיימו, היינו אם שלחה תוך כדי דיבור אחרי שלקחה. 6 בכל זמן שיכול, ופטור מעבירת הלאו. 7 במכות טז: יש מחלוקת אימתו חייב במלקות על לאו הניתק לעשה', האחד אומר כשביטל את העשה', היינו שעשה בידים מעשה המונע קיומה של העשה' או לוקח, אבל אם ממילא אירע דבר שגרם למניעת קיום העשה' אינו לוקח, שהרי לא באשמתו בוטלה העשה'. והשני אומר: אם רק לא קיים העשה' ונתברר שאינו יכול לקיים העשה', אף שזה נעשה ממילא, כגון שמתה האם קודם שישלחנה, חייב מלקות על עבירת הלאו, כיון שלא תיקנו בעשה'. ורבינו פסק, אם לא קיימו אע"פ שלא ביטל בידיו. וכן פסק בהלכה הקודמת, מתה קודם שישלחנה לוקח. (ראה מגיד-משנה כאן שגורס בגמרא ר' יוחנן אומר קיימו ולא קיימו, וריש לקיש אומר ביטלו ולא ביטלו. ורבינו פסק כר' יוחנן לפי ה'יש מפרשים' שם. וראה כסף-משנה). 8 דוקא חטף מידו, אבל אם עשה זה מדעתו של מי שלקחה, הרי הוא נעשה שלוחו והרי כאילו שלחה מי שלקח בעצמו והוא פטור. כן נראה מדברי רבינו. 9 ואבדה. אבל אם ברחה מדעתו, כגון שנתן לה בכוונה את האפשרות לברוח, הרי זה גם כן שילוח וקיים את העשה'. 10 חולין קמא: ופירש"י רידיו ותוכחות שלא ירגיל בזה. 11 שם. כדי שיקיים את העשה' כהלכתה, ויפטר מן המלקות. 12 ובשילוח זה מקיים מצות-עשה שבה. מלשונו משמע שאם משלחה לפני שגדלו כנפיה, לא קיים את העשה' ולוקח, וכן יש לדייק מדבריו בהלכה ה. 13 שם: מחלוקת רב הונא ורב יהודה. במה משלח? רב הונא אומר: ברגליה, ורב יהודה אומר באגפיה, ורבינו פוסק כרב יהודה. כן ביאר המגיד-משנה והכסף-משנה. ונראה שרבינו מפרש הסוגיא כפירוש השני של רש"י שם שרב הונא אומר ברגל, פירושו אף-על-פי שקיצץ כנפיה ואינה יכולה לעוף, קיים עשה' של שילוח. ורב יהודה אומר רק אם יש לה יכולת לעוף בכנפיה, היינו שלא קיצץ אותן. ולפי מה שכתבנו למעלה בהלכה ג, שאם ברחה מדעתו קיים העשה', עלינו לומר שמה שכתב כאן "ומפריחה" הוא לאו דוקא, ומספיק אם נתן לה מדעתו את האפשרות לעוף, אבל אם נתן רק את האפשרות ללכת ברגל, לא קיים העשה'. 14 רבינו נקט לשון המשנה שם, אבל הלימוד הוא לא מכפל הלשון אלא משמעותה הפשוטה של המילה "שלח" היא אפילו מאה פעמים, כמבואר בסוגיא שם, ובכא מציעה לא. "השב" אפילו מאה פעמים, יוצא מזה לימוד בלשני, שמקור הפעל משמעותו פעולה רב-פעמית. 15 משנה חולין קמא. כן מפרש רבינו לשון "חייב" האמור

- 1 ז. לקח את הבנים והחזירן לקנן¹⁶, ואחר כך חזרה האם
 2 עליו - פטור מלשלח¹⁷. שלח את האם וחזר וצד
 3 אותה¹⁸ - הרי זה מותר. לא אסרה תורה אלא לצוד
 4 אותה והיא אינה יכולה לפרח בשביל הבנים שהיא
 5 מרחפת עליו שלא ילקחו, שנאמר: והאם רבצת על
 6 האפרוחים; אבל אם הוציאה מתחת ידו וחזר וצד אותה
 7 - מותר.
 8 ח. שלוח האם אינו נוהג אלא בעוף טהור¹⁹ שאינו
 9 מזומן²⁰, כגון יוני שוכך²¹ ועליה ועופות שקננו
 10 בפרדה²², שנאמר: כי יקרא²³; אבל המזמן, כגון אנזין
 11 ותרנגולין יונים שקננו בבית²⁴ - אינו חייב לשלח.
 12 ט. היו האפרוחין²⁵ מפריחין שאינן צריכין לאמן או
 13 ביצים מזורות²⁶ - אינו חייב לשלח²⁷. היו אפרוחין
 14 טרפות - הרי אלו כביצים מזורות, ופטור מלשלח²⁸.
- 15 י. זכר שמצאו רובץ²⁹ על הקן - פטור מלשלח. עוף
 16 טמא רובץ על ביצי עוף טהור, או עוף טהור רובץ על
 17 ביצי עוף טמא - פטור מלשלח³⁰.
 18 יא. היתה רובצת על ביצים שאינן מינה³¹ והן טהורין
 19 - הרי זה משלח; ואם לא שלח - אינו לוקה³². היתה
 20 האם טרפה - חייב לשלחה.
 21 יב. שחט מקצת סימנין³³ בתוך הקן קדם שיקנה³⁴ -
 22 חייב לשלח³⁵; ואם לא שלח - אינו לוקה.
 23 יג. היתה מעופפת: אם כנפיה נוגעות בקן - חייב
 24 לשלח, ואם לאו - פטור מלשלח³⁶. היתה מטלית³⁷ או
 25 כנפים³⁸ חוצצות בין כנפיה ובין הקן - הרי זה
 26 משלח³⁹; ואם לא שלח - אינו לוקה⁴⁰.
 27 יד. היו שני סדרי ביצים⁴¹ וכנפיה נוגעות בסדר
 28 העליון, או שהיתה רובצת על ביצים מזורות ונתחיתה

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

שם, ולא חייב מלקות. (16) כך היא גירסת רבינו במשנה שם, וכן הגירסא במשנה שבמשניות, אבל הגירסא שלפנינו: והחזירן לה. (17) הואיל ונטל את הביצים וזכה בהן, אינו בכלל "כי יקרא" שאמרה תורה. בתלמוד קוראים לזה: "מזומן", וראה הלכה ח. (18) שם: מכיון שקיים מצות שילוח כשמצא אותה בקן. וכשצד אותה עכשיו, הרי אינה רובצת על בניה ומותר לקחתה. (19) משנה שם קלח. בגמרא מפרש שנאמר "כי יקרא קן צפור לפניך", ועוף טמא אינו נקרא צפור רק עוף, שם קלט: (20) שאינו ברשותך. (21) יוני מדבריות שקננו בשוכך. (22) אינו מזומן שיכולים לברוח. (23) במאורע פרט למזומן, שם קלט: (24) מזומן הוא ברשותו. (25) שידועים לפרוח. משנה שם קמ: (26) שם סד: פירש"י מזורות. שילדה תרנגולת בלי הזדווגות עם זכר, וביצים כאלו אינן מוציאות אפרוחים. אבל בתוספתא תרומות פרק ט, מובאה בחולין טז: ביצים מזורות, נפש היפה (פירוש, אדם שאינו איסטניס) תאכלם, משמע שפירוש מזורות - אינן צוללות, מקולקלות. ומובן שאינן ראיות לדגירה. (27) במשנה חולין שם דרשו: "והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים", מה אפרוחין בני קיימא, אף ביצים בני קיימא, יצאו מזורות שאינן בני קיימא. ומה הביצים צריכין לאמן, אף אפרוחין צריכין לאמן, יצאו מפריחין. "אינם בני קיימא" - שאינם ראויים לקיום המין או אינן ראיות בכלל לקיום (מלשונו של רבינו כאן שכתב "אפרוחין טריפות, הרי אלו כביצים מזורות", משמע, שטעם אחד לשניהם. והרי בגמרא שם למד רב כהנא שטריפות פטורות משילוח, מדרשה: "תקח לך" אמרה תורה ולא לכלביך, וטעם של מזורות הוא: שאינם בני קיימא. ונראה שרבינו מפרש "אינם בני קיימא", שאינן ראיות לקיום, מפני שרוב בני אדם אינם אוכלים אותן, ומתוך כך נתמעטו מדרשה של "לך ולא לכלביך", שני הטעמים שנאמרו - עולים אפוא בקנה אחד, וצריך עיון). (28) שם קמ. "תניא אפרוחים טריפות פטור משילוח, מנא הני מילי? (מהיכן למדנו זאת). אמר רב כהנא אמר קרא "תקח לך" ולא לכלביך. פירוש, שהאפרוחים והביצים מותרים וראויים לו לאכילה, ולא טריפות שראויים רק לכלבים. (29) שם, אם כתוב בתורה ולא אב. (30) והטעם בעוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור פטור משילוח, משום שקן צפור אמור בתורה, האם המקנת צריכה להיות צפור טהור. ובעוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא פטור, משום דכתיב תקח לך ולא לכלביך, וביצי עוף טמא אסורים באכילה, (ובמגיד-משנה כאן כתב הטעם ש"קן צפור" אמרה תורה, כלומר, שגם הקן צריך להיות "צפור", היינו טהור. ותימה עליו, שהרי שם בדף קמ. אמרו בפירוש הטעם מפני לך ולא לכלביך). (31) בעיא שלא נפשטה שם. ופסק רבינו לחומרא. (32) שאין לוקין על הספק. (33) מיעוט הושט, אבל בקנה אין כל ספק שחייב בשילוח, שהרי פסוקת הגרגת טריפה רק אם נפסק רובה. (34) בעיא שם. מלשון רבינו "קודם שיקחנה" משמע שמפרש שחט מקצת סימנין באם, שאילו באפרוחים תחת האם, ובעי מהו לחייבו בשילוח האם, כיון שבידו לגמור השחיטה ולהתירם באכילה, תקח לך הוא וחייב בשילוח, או הואיל ואם יפסיק את השחיטה יהיו אסורים באכילה, פטור מלשלח ונטל את האם בהיתר, ואחר-כך יגמור את השחיטה בתוך כדי שיעור שהיה, ראה למעלה פרק ג הלכה ב. אבל לפי הטור והר"ן, שרבינו מפרש באם, קשה מה היא הבעיא שאפילו באם טריפה ודאית חייב לשלח. רבינו לשיטתו שנקובת הושט נבילה, לפיכך לא שייך בה שילוח. (35) הואיל ולא נפשטה הבעיא, מחמירים בספק. (36) בברייתא שם למדו שני הדינים מהכתוב "והאם רובצת", ודרשו: "רובצת" ולא מעופפת: ועוד דרשו, מכיון שלא כתבה תורה "יושבת" אלא "רובצת", משמע שלא דוקא יושבת ממש על הבנים, אלא אפילו מעופפת קצת וכנפיה נוגעות בקן, ג"כ חייב לשלח. (37) בעיית ר' ירמיה שם, אם זה חציצה ואינו נקרא "רובצת". (38) נוצה תלושה. (39) פסק להחמיר מספק, שהבעיא לא נפשטה. (40) מספק. (41) כל האופנים, בעיות ר' ירמיה הן שם. (בדינים שבהלכה הקודמת, כתב רבינו "הרי זה משלח", וכאן שינה וכתב "לא יקח". וביאר הלחם-משנה, שבמטלית ובכנפים, הבעיא היא אם מותר לקחת את שניהם, האם והבנים, מפני שזה כאילו האם במקום

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' ניסן - ספר קדושה - הלכות שחיטה קלג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ביצים יפות, או שהיתה אם על גבי אם, או שהיה הזכר
 2 על הקן והאם על הזכר - הרי זה לא יקח; ואם לקח
 3 - ישלח; ואם לא שלח - אינו לוקה.
 4 טו. היתה יושבת בין האפרוחים או בין הביצים ואינה
 5 נוגעת בהן⁴² - פטור מלשלח⁴³. וכן אם היתה בצד הקן
 6 וינפיה נוגעות בקן מצדו - פטור מלשלח.
 7 טז. היתה על שני בדי אילן⁴⁴ והקן ביניהן - רואין:
 8 כל שאלו ינטלו הבדין תפל על הקן - חייב לשלח⁴⁵.
 9 יז. היתה רוכצת על אפרוח אחד או על ביצה אחת -
 10 חייב לשלח⁴⁶. המוצא קן על פני המים⁴⁷ או על גבי
 11 בעלי חיים⁴⁸ - חייב לשלח. לא נאמר: אפרוחים או
 12 ביצים⁴⁹, ולא נאמר: בכל עץ או על הארץ, אלא שדבר
 13 הכתוב בהנהגה⁵⁰.
 14 יח. אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רוכצת
 15 עליהן. לפיכך, אפילו היתה רוכצת על הביצים או
- 16 על האפרוחים בעליהן ושובכו - אינן מזמנין, ולא
 17 קנה לו חצרו. כשם שאינו יכול לזכות בהן
 18 לאחרים, כך לא תזכה לו חצרו⁵¹ בהן. ולפיכך חייב
 19 לשלח⁵².
 20 יט. אסור לטל אם על הבנים ואפילו לטהר בהן את
 21 המצרע, שהיא מצוה⁵³. ואם לקח - חייב לשלח. ואם
 22 לא שלח - לוקה⁵⁴. שאין עשה דוחה לא תעשה
 23 ועשה⁵⁵, ולא עשה דוחה עשה⁵⁶.
 24 כ. המקדיש עוף⁵⁷ לזדק הבית⁵⁸ ופרח מידו⁵⁹, והרי
 25 הוא מכירו ומצאו רובץ על האפרוחים או על הביצים
 26 - לוקח הכל⁶⁰ ומביאן לירי גזבר⁶¹. שאין שלוח האם
 27 נוהג במקדשין. שנגאמר: ואת הבנים תקח לך, ואלו
 28 אינן שלך⁶².
 29 כא. עוף שהרג את הנפש - פטור מלשלח, מפני שהוא
 30 מצוה להביאו לבית דין לזון אותו.

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

אחד והבנים במקום אחר, ולכן כתב "משלח" כרגיל בכל חיובי שילוח. אבל במקרים שבהלכה זו אין חציצה חשובה כל כך, וברור היה לו לר' ירמיה שאסור לקחת שניהם, ושאל רק אם מותר לקחת את הבנים לפני שילוח האם, שהרי אמרו שם קמא: אסור לזכות בבנים לפני שילוח האם (וכן לקמן הלכה יח), ומסופק היה ר' ירמיה אם חציצה קלה זו מועילה על-כל-פנים להתיר ולהקדים את לקיחת הבנים לפני שילוח האם. ולכן כתב רבינו "לא יקח" היינו, שלא יקח הבנים אפילו על-מנת לשלח אחר-כך את האם. ודבריו תמוהים, שהרי רבינו אומר: ואם לא שלח אינו לוקה, מפני הספק, יוצא מזה שגם כאן שאל ר' ירמיה אם מותר לקחת שניהם). (42) מלמעלה, אף-על-פי שיושבת ביניהם ונוגעת מן הצד, נגיעה מן הצד אין שמה נגיעה, כמו שמסיים רבינו. ואין לפרש שלא נוגעת בהן כלל, שהרי הלשון ביניהם משמע דנגעה בהן, כמבואר בסוגיא "מה ביניהם דנגעה בהו... מה ביניהן דלא נגעה עליהו". ולפי פירוש זה, מיושבת קושיית הר"ן על רבינו, מהא דמשמע בגמרא שיושבת אפילו נוגעת בהם מן הצד פטור. ורבינו כתב דוקא ואינו נוגעת בהן, אבל פירוש הדברים ברבינו כמ"ש. (43) שנאמר רוכצת על האפרוחים - ולא ביניהם. (44) שם "יושבת בין שני רובדי אילן". (45) אפילו לא נגעה בקן, שהעיקר שתהיה על הבנים, ובאופן זה נקרא על הבנים. (46) שנאמר "קן" ואפילו אפרוח אחד נקרא קן, משנה שם. (47) שם קלט: קן בים, ופירש רש"י: ששטף הים את האילן והיה קן בראשו. והטעם, בתורה כתוב "בדרך", וים נקרא דרך שנאמר "הנותן בים דרך". (48) בגמרא שם: בראשו של אדם, והוא הדין בראש כל בעלי-חיים. וטעמו של דבר, שנאמר בשמואל-ב טו, לב "ואדמה על ראשו", מכאן שאפילו שהיא בראשו של אדם נקראה אדמה. ואדמה היינו ארץ, ובשילוח הקן אמרה תורה "על הארץ". (49) בלשון רבים, ולא אפרוח או ביצה, שהרי אפילו באחת חייב לשלח. (50) כרגיל נמצאים בקנים יותר מביצה אחת או אפרוח אחד. "בכל עץ או על הארץ" שהוא המצוי ביותר שיימצא שם קנים. (51) סוגיא שם: כל היכא דאיהו מצי זכי ליה, חצירו זכיא ליה. וכל היכא דאיהו לא מצי זכי ליה, חצירו נמי לא זכיא ליה. ומה שכתב רבינו "כשם שאינו יכול לזכות בהם לאחרים" מעיר הכסף-משנה שטעות סופר היא, ויש למחוק את המלה "לאחרים", ראה בלחם-משנה. (52) שאילו קנתה לו חצירו, היו הביצים והאפרוחים שבשובכו קנויים לו, ודינם כמוזמן שפטור משילוח, במה דברים אמורים כשלא הוגבהה האם מעל הבנים כלל. אבל אם דפק על הקן, והאם הוגבהה מעל הביצים - קונה לו חצירו ומוזמן הוא ופטור משילוח. (53) שם קמא. שלח, אפילו לדבר מצוה. (54) אם שחטה או מתה מאליה לוקה משום לא תקח וגו' כמו שנתבאר למעלה בהלכה ב. וסובר רבינו שאם קיים אדם מצות-עשה מתוך עבירה על איסור שיש בו 'עשה' ו'לא-תעשה', נשאר גם הלאו בתוקפו ולא נדחה מפני ה'עשה'. וב'תוספות' כאן מובאת דעת ריב"א שהלאו נדחה מפני ה'עשה', ולכן אינו לוקה. (55) איסור חמור שיש בו מצות 'לא-תעשה' ו'עשה', אינו נדחה מפני 'עשה'. נימוק זה מוסב כלפי הדין הראשון שבהלכה זו לא יטול. (56) במשפט זה מנמק רבינו את הדין "ואם לקח חייב לשלח", אף-על-פי שכבר עבר על הלאו של לא תקח האם על הבנים, ונשאר עליו רק חיוב ה'עשה' "שלח תשלח", אין 'עשה' טהרת מצויע - למרות חשיבותה המיוחדת - דוחה 'עשה' זו. (57) שלו ושהיה ברשותו. (58) וכל-שכן לקדשי מזבח, כגון תורים או בני יונה הראויים לקרבן. פסק כשמואל ור' יוחנן נגד רב. (59) ויצא מרשותו, והרי אינו מוזמן וחייב בשילוח (ראה הלכה ח) חולין קלט. (60) גם הבנים בעודם תחת האם. (61) ביחד עם האם שהרי כולם הקדש. ובדברי רבינו אלה נרמז הטעם שנאמר בגמרא שם, שפטור משילוח משום דכתיב "שלח תשלח", במי שאתה מצווה לשלחו. יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לירי גזבר. (62) טעם זה מתאים רק לקדשי בדק הבית, אבל ביצים של

פָּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

35 לְסָקִילָה, וְהַשׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְיָדוֹ - פֶּטוּר מִלְכָּסוֹת. וְכֵן
36 חָרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן שֶׁשָּׁחֲטוּ בֵּינָן לְבֵין עֶצְמָן - פֶּטוּרִין
37 מִלְכָּסוֹת דָּם שֶׁחִטְּטָן.
38 י.א. בְּמָה מְכַסִּין? בְּסִיד וּבְגַפְסִית, בְּזָבֵל דֶּק וּבַחֹל דֶּק
39 שְׁאִין הַיּוֹצֵר צְרִיף לְכַתְּשׁוֹ, וּבִשְׁחִיקַת אֲבָנִים וְחֲרָשִׁים,
40 וּבַנְעֻרַת שֶׁל פֶּשֶׁתָן דֶּקָה, וּבַנְסֻרַת חֲרָשִׁים דֶּקָה, וּבַלְבָּנָה
41 וְחֲרִיסִית וּמְגוּפָה שֶׁכִּתְּשָׁה; שֶׁכָּל אֵלוֹ מִין עֶפְרָה הֵן. אֲבָל
42 אִם כֶּפֶה עָלָיו כְּלִי אוֹ כֶּסֶהוּ בְּאֲבָנִים - אֵין זֶה כְּסוּי;
43 שְׁנֵאֲמַר: בְּעֶפְרָה.
44 י.ב. לְפִיכָף אֵין מְכַסִּים בְּזָבֵל גָּס וְחֹל גָּס, וְקִמַּח וְסַבִּין
45 וּמוֹרֶסָן, וְשִׁחִיקַת כְּלִי מִתְּכֹת, לְפִי שְׁאִין אֵלוֹ מִין עֶפְרָה.
46 חוּץ מִשְׁחִיקַת הַזֶּהָב בַּלְבַד, שֶׁמְכַסִּין בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁנִּקְרָא
47 עֶפְרָה. שְׁנֵאֲמַר: וְעֶפְרַת זֶהָב לוֹ; וְאוֹמַר: עַד אֲשֶׁר דֶּק
48 לְעֶפְרָה.
49 י.ג. מְכַסִּין בְּשִׁיחֹר, וְהוּא פִּית הַכֶּכֶשֶׁן, וּבַכַּחַל, וּבַנְקֵרַת
50 פְּסִילִים, וּבְאֶפְרָה. בֵּין אֶפְרָה עֲצִים בֵּין אֶפְרָה בְּגָדִים. אֲפֹלוֹ
51 אֶפְרָה בְּשֶׁר שֶׁנִּשְׁרַף, שֶׁהָרִי כְּתוּב: מִעֶפְרָה שֶׁרַפְתָּ הַחֲטָאתָ.
52 וּמִתָּר לְכָסוֹת בְּעֶפְרָה עִיר הַנְּדַחַת.
53 י.ד. הַשׁוֹחֵט צְרִיף לִתֵּן עֶפְרָה לְמִטָּה וְאַחַר כֵּן יִשְׁחוּט בּוֹ
54 וְאַחַר כֵּן יְכַסֶּה בְּעֶפְרָה; אֲבָל לֹא יִשְׁחוּט בְּכָלִי וְיִכְסֶה
55 בְּעֶפְרָה.
56 טו. וּמִי שֶׁשָּׁחֲט הוּא יְכַסֶּה, שְׁנֵאֲמַר: וְכֶסֶהוּ בְּעֶפְרָה. וְאִם
57 לֹא כֶּסֶהוּ וְנִרְאֶהוּ אַחַר - תְּחִיב לְכָסוֹת; שְׂזוּ מִצְּנֶה בַּפְּנֵי
58 עֶצְמָה, וְאֵינָה תְלוּיָה בַשׁוֹחֵט לְבַד.
59 טז. וּכְשֶׁמְכַסֶּה - לֹא יְכַסֶּה בְּרִגְלוֹ, אֲלֹא בְיָדוֹ אוֹ בְּסַפִּין
60 אוֹ בְּכָלִי, כְּדִי שֶׁלֹּא יִנְהַג בּוֹ מְנַהֵג בְּזִיוֹן וְיִהְיֶה מִצְּוֹת
61 בְּזוּיוֹת עָלָיו. שְׁאִין הַכְּבוֹד לְעֶצְמָן שֶׁל מִצְּוֹת, אֲלֹא לְמִי
62 שֶׁצְּנָה כְּהֵן בְּרוּף הוּא, וְהַצִּילָנוּ מִלְּמַשֵּׁשׁ בַּחֲשֶׁךְ, וְעָרַף
63 אוֹתָנוּ נֵר לְיִשְׂרָאֵל הַמְּעַקְשִׁים, וְאוֹר הַהוֹרוֹת נְתִיבוֹת הַיִּשְׂרָאֵל.
64 וְכֵן הוּא אוֹמַר: נֵר לְרִגְלֵי דְבָרְךָ, וְאוֹר לְנִתְיַבְתִּי.
65 נִגְמַר סֵפֶר חֲמִישִׁי, וְהוּא סֵפֶר קְדֻשָּׁה. וּמִנֵּן פְּרָקִיו
66 שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים: הַלְכוֹת אֶסְרוּרֵי בֵּיאָה - שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים
67 פְּרָקִים. הַלְכוֹת מְאָכְלוֹת אֶסְרוּרוֹת - שִׁבְעָה עֶשְׂרֵי פְּרָקִים.
68 הַלְכוֹת שִׁחִטָּה - אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי פְּרָקִים.

1 א. מִצְּוֹת עֲשֵׂה לְכָסוֹת דָּם שֶׁחִטְּטָה תְּחִיב טְהוֹרָה אוֹ עוֹף
2 טְהוֹר. שְׁנֵאֲמַר: אֲשֶׁר יִצוֹר צִיד תְּחִיב אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל,
3 וְשֶׁפֶף אֶת דָּמוֹ וְכֶסֶהוּ בְּעֶפְרָה. לְפִיכָךְ תְּחִיב לְבָרֵךְ קֶדֶם
4 שִׁיכְסֶה: בְּרוּף אִתָּה וְיִי אֱלֹהֵינוּ מְלַךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
5 בְּמִצְוֹתָיו וְצָוָנוּ עַל כְּסוּי הַדָּם.
6 ב. כְּסוּי הַדָּם נוֹהֵג בְּמִזְמָן וּבְשֵׁאִינוּ מִזְמָן. לֹא נֵאֲמַר:
7 אֲשֶׁר יִצוֹר, אֲלֹא בַהֲוָה. וְנוֹהֵג בַּחֲלִין וְלֹא בְּמִקְדָּשִׁין, בֵּין
8 קְדָשִׁי הַמְּזֻבָּח בֵּין קְדָשִׁי בְּדֶק הַבַּיִת. וְאִם עֶבֶר וְשִׁחְטָן
9 - אֵינוֹ תְּחִיב לְכָסוֹת אֶת דָּמָן.
10 ג. שִׁחַט תְּחִיב וְעוֹף וְאַחַר כֵּן הַקְדִּישׁן, אוֹ הַקְדִּישׁ אֶת
11 הַדָּם - תְּחִיב לְכָסוֹת.
12 ד. כְּלָאִים הֵבֵא מִבְּהֵמָה וְחִיָּה, וְכֵן בְּרִיָּה שֶׁהִיא סֶפֶק
13 בְּהֵמָה אוֹ חִיָּה - צְרִיף לְכָסוֹת, וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ. הַשׁוֹחֵט
14 לְחוּלָה בְּשִׁבְתָּה - תְּחִיב לְכָסוֹת לְאַחַר שִׁבְתָּה. וְכֵן הַשׁוֹחֵט
15 סֶפֶק אוֹ כְּלָאִים בְּיוֹם טוֹב - מְכַסֶּה דָּמוֹ לְאַחַר יוֹם טוֹב.
16 ה. הַשׁוֹחֵט עוֹפוֹת וּמִינֵי חִיָּה בְּמִקּוֹם אֶחָד - מְבָרֵךְ
17 בְּרִכָּה אַחַת לְכָלֵן, וְכְסוּי אֶחָד לְכָלֵן.
18 ו. דָּם שֶׁנִּתְעַרַב בְּמִים: אִם יֵשׁ בּוֹ מְרָאָה דָּם - תְּחִיב
19 לְכָסוֹת, וְאִם לֹא - פֶּטוּר. נִתְעַרַב בְּזֵינ אוֹ בְּדָם בְּהֵמָה
20 - רֹאִין אוֹתָן כְּאֵלוֹ הֵם מִים: אִם אֶפְשֶׁר שִׁירָאָה מְרָאָה
21 הַדָּם שֶׁתְּחִיב לְכָסוֹתוֹ כְּשֶׁעוֹר זֶה אֵלוֹ הִיָּה מִים - תְּחִיב
22 לְכָסוֹת הַכֹּל, וְאִם לֹא - פֶּטוּר.
23 ז. כֶּסֶהוּ וְנִתְגַּלָּה - אֵינוֹ תְּחִיב לְכָסוֹתוֹ פְּעַם אַחֲרָת.
24 פֶּסְתָהוּ הָרוּחַ - אֵינוֹ תְּחִיב לְכָסוֹת. חֲזוֹר וְנִתְגַּלָּה אַחַר
25 שֶׁכִּפְּתָהוּ הָרוּחַ - תְּחִיב לְכָסוֹת.
26 ח. דָּם הַנִּתְּוֹ וְשֶׁעַל הַסַּפִּין, אִם אֵין שָׁם דָּם אֲלֹא הוּא -
27 תְּחִיב לְכָסוֹת.
28 ט. שִׁחַט וְנִבְלַע הַדָּם בְּקִרְקַע: אִם רְשׁוּמוֹ נִכָּר - תְּחִיב
29 לְכָסוֹת; וְאִם לֹא - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁכִּפְּתָהוּ הָרוּחַ, וּפֶטוּר
30 מִלְכָּסוֹת.
31 י. אֵין תְּחִיב בְּכְסוּי אֲלֹא דָּם שֶׁחִטְּטָה הָרְאוּיָה לְאָכִילָה;
32 שְׁנֵאֲמַר: אֲשֶׁר יֵאָכֵל. לְפִיכָךְ, הַשׁוֹחֵט וְנִמְצָאת טְרֵפָה, אוֹ
33 הַשׁוֹחֵט חֲלִין בְּעוֹרָה, אוֹ הַשׁוֹחֵט תְּחִיב וְעוֹף שֶׁנִּגְמַר דִּינָן

קדשי מזבח לא, מפני שאין בהם דין מעילה. רש"י מעילה יב, מובא ב'תוספות' חולין קלח: דיבור-המתחיל יצא. ולא נאמר טעם זה בגמרא, מפני שלדעת רב, המשנה עוסקת רק בקדשי מזבח, והעדיפו לברר טעם שכוחו יפה לדברי הכל. אבל רבינו שעומד בדיון קדשי בדק הבית - מעדיף טעם זה, שהוא יותר פשוט, ראה לחם-משנה. (1) יבאר שמצות עשה לכסות דם שחיטת חיה ועוף הטהורים; שחט חולין והקדישן; ואם שחט בריה שהיא ספק בהמה או חיה; או השוחט לחולה בשבת; השוחט עוף ומיני חיה במקום אחד; ודם שנתערב במים; שחט ונבלע הדם בקרקע; או השוחט ונמצאת טרפה; במה מכסין; ואם שכח לכסות אם יכסה אחר; ושלא יכסה ברגל.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ב'ח' ניסן ה'תשע"ה

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ה

מברכת המשקן של שאר הפירות שמברכים עליהם שהכל, שעל
 הנין [- הנסחט מהענבים] הוא מברך בתחלה בורא פרי הגפן
 ולבסוף ברכה אחת מעין שלש, ועל השמן [- הנסחט מהזיתים]
 הוא מברך בתחלה 'בורא פרי העץ', במה דברים אמורים שמברך
 על השמן בורא פרי העץ, שהיה
 חושש בגרונו - שהיה לו כאב
 גרון ושתה השמן כאשר הוא
 מעורב עם מי השלקות [- מים
 שנתבשלו בהם ירקות], וכיוצא
 בהן - וכן אם שתה את השמן
 עם משקאות שונים, שהרי נהנה
 בשתייתו שהשמן מרפא את
 גרונו, ולכן יש לו לברך על
 שתיית השמן, אבל אם שתה
 השמן לבדו ללא משקה אחר, או
 שלא היה חושש בגרונו - שלא
 היה לו כלל כאב גרון ושתה את
 השמן עם מי שלקות, מברך עליו
 שהכל, שהרי לא נהנה כל כך
 בטעם השמן, ולכן אין לו לברך
 עליו את ברכתו הראויה לו.
 ג. פרות או ירקות שדרבן
 להאכל חיים - שדרך בני האדם
 לאכלם ללא בישול, וכאשר
 אוכל אותם כך, מברך עליהם
 'בורא פרי האדמה' או 'בורא פרי
 העץ', אם בשל או שלקן מברך
 עליהן בתחלה 'שהכל', ולבסוף

1 פרק שמני א. כל פרות האילן - הגדלים על העץ, מברך
 2 עליהן בתחלה - קודם האכילה 'בורא פרי העץ', ובסוף - לאחר
 3 האכילה 'בורא נפשות רבות'. חוץ מהמשותף המינים הפתובין בתורה
 4 [בפסוק (דברים ט, ח) 'אֶרֶץ חֹשֶׁה וְשֹׁעֲרָה וְגִפְן וְתַאנְהָ וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית
 5 שֶׁמֶן וְדִבְשָׁן]. וכן ענבים ורמונים
 6 ותאנים וזיתים ותמרים, שהוא
 7 מברך עליהן - על פירות אלו
 8 בסוף ברכה אחת מעין שלש -
 9 ברכה אחת שיש בה מעין כל
 10 אחת משלושת הברכות של
 11 ברכת המזון]. וכל פרות הגדלים
 12 על הארץ, וכן על הירקות מברך
 13 עליהן בתחלה 'בורא פרי האדמה'
 14 ולבסוף 'בורא נפשות רבות'.
 15 דברים שאין גדוליהן מן הארץ -
 16 שאינם גדלים מן הקרקע, כגון
 17 פטר וגינה ודגים וביצים ומים
 18 וקלב ודבש וכיוצא בהן - וכן כל
 19 הדברים הדומים להם, בתחלה
 20 מברך 'שהכל' נהיה בדברו
 21 ולבסוף מברך 'בורא נפשות
 22 רבות'. והשותה מים שלא לרוות
 23 צמא אלא לצורך מטרם אחרת,
 24 אינו מעין ברכה לא לפניו -
 25 'שהכל' קודם השתייה ולא
 26 לאחרי - 'בורא נפשות' לאחר
 27 השתייה.
 28 ב. הפסח פרות והוציא מהן
 29 את המשקן הבלועים בהם,
 30 מברך עליהן בתחלה שהכל
 31 ולבסוף בורא נפשות רבות, חוץ
 32 מן הענבים וזיתים שברכת
 33 המשקן היוצאים מהם שונה

הלכות ברכות

פרק שמני

א. כל פרות האילן מברך עליהן בתחלה בורא
 פרי העץ ובסוף בורא נפשות רבות. חוץ מהמשותף
 המינים הפתובין בתורה, וכן ענבים ורמונים ותאנים
 וזיתים ותמרים, שהוא מברך עליהן בסוף ברכה
 אחת מעין שלש. וכל פרות הארץ והירקות מברך
 עליהן בתחלה בורא פרי האדמה ולבסוף בורא
 נפשות רבות. דברים שאין גדוליהן מן הארץ, כגון
 פטר וגינה ודגים וביצים ומים וקלב ודבש וכיוצא
 בהן, בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות
 רבות. והשותה מים שלא לרוות צמא אינו טעון
 ברכה לא לפניו ולא לאחרי. ב. הפסח פרות
 והוציא מהן משקין, מברך עליהן בתחלה שהכל
 ולבסוף בורא נפשות רבות. חוץ מן הענבים
 והזיתים, שעל הנין הוא מברך בתחלה בורא פרי
 הגפן ולבסוף ברכה אחת מעין שלש, ועל השמן
 הוא מברך בתחלה בורא פרי העץ. במה דברים
 אמורים, שהיה חושש בגרונו ושתה השמן עם מי

השלקות וכיוצא בהן, שהרי נהנה בשתייתו. אבל אם שתה השמן לבדו או שלא
 היה חושש בגרונו, מברך עליו שהכל שהרי לא נהנה בטעם השמן. ג. פרות או
 ירקות שדרבן להאכל חיים, אם בשל או שלקן מברך עליהן בתחלה שהכל ולבסוף

פניני הלכה

מי השלקות מרובים מהשמן. ובאופן שהשמן מרובה ממי
 השלקות, יש הסוברים שמברך 'שהכל', ויש הסוברים שאין מברך
 עליו כלום מכיון שכשהשמן מרובה הוא מזיק לשתוה. והכריע
 בשו"ע הרב שספק ברכות להקל ולא יברך כלום.

הלכה ג: וירקות שדרבן להאכל שלוקין וכו' אכלן חיין
 מברך עליהן בתחלה שהכל. וכתב בשו"ע הרב (סדר ברכת
 הנהנין פ"ו סי"א), שכן הדין גם אם הירקות ראוים לאכילה גם
 כשהם חיים, רק שרוב בני אדם רגילים לבשלם מחמת שהם
 טובים יותר כשהם מבושלים. ודברים שדרבן להאכל חיין
 ומבושלין אכלן בין חיים בין מבושלין וכו'. וכתב בשו"ע הרב

הלכה א: והשותה מים שלא לרוות צמא. וכתב המשנה
 ברורה (שם סק"מ), שאף אם אינו שותה לצמא ממש, אלא
 שהחין נהנה מהמים יש לברך, מכיון שאם נהנה מהמים כנראה
 שהוא צמא קצת.

הלכה ב: שהיה חושש בגרונו ושתה השמן עם מי השלקות.
 וכתב בשו"ע הרב (או"ח סי' רב ס"י), שגם כאשר מי השלקות
 מרובים על השמן, מברך 'העץ'. וכתב המשנה ברורה (סי' רב
 שע"ז ס"ק לג), שאין לברך על השמן אלא אם שם במשקה
 כשיעור המועיל לרפואה. או שלא היה חושש בגרונו מברך
 עליו שהכל. וכתב בשו"ע הרב (שם) שיש לברך 'שהכל' כאשר

הרמב"ם המובאר - מהדורת חיטריק

- 1 'בּוֹרָא נְפֻשׁוֹת רַבּוֹת'. וּיְרַקוֹת שְׁדַרְפֵּן לְהַאֲכִיל שְׁלוֹקִין - שדרך בני
2 האדם לאכלם כשהם שלוקים. כְּגוֹן כְּרוֹב וְלִפְתּוֹ, אִם אֲכָלוּ חַיִּים [-]
3 ללא בישול] מְבַרְךָ עֲלֵיהֶן בְּתַחֲלָה שֶׁהֵבֵל. וְדַבְּרִים - מיני פירות
4 שְׁדַרְפֵּן לְהַאֲכִיל גַּם חַיִּים וְגַם מְבַשְׁלִין, אֲכָלוּ בֵּין חַיִּים בֵּין מְבַשְׁלִין
5 מְבַרְךָ עֲלֵיהֶן בְּתַחֲלָה בְּרַכָּה
6 הָרְאוּיָה לָהֶן וּכְדִלְהֵלָן, אִם הָיוּ
7 פְרוֹת הַגְּדֹלִים עַל הָעֵץ מְבַרְךָ
8 'בּוֹרָא פְרֵי הָעֵץ', וְאִם הָיוּ פְרוֹת
9 הַגְּדֹלִים בְּאֲדָמָה אוּ יְרֻקוֹת מְבַרְךָ
10 'בּוֹרָא פְרֵי הָאֲדָמָה'.
11 ד. יְרַקוֹת שְׁדַרְפֵּן לְהַשְׁלֵק -
12 שדרך העולם לבשלם שְׁשָׁלוֹן [-]
13 שבישל אותם]. מְבַרְךָ עַל מִי שֶׁלֶק
14 שְׁלָהֶן [- המים שנתבשלו בהם
15 הירקות]. 'בּוֹרָא פְרֵי הָאֲדָמָה', וְדִין
16 זֶה הוּא רַק בְּאוֹפֵן שֶׁשְׁשָׁלוֹן עַל מִנֵּת
17 לְשִׁתוֹת אֶת מִימֵיהֶן - מִי הַבִּישוּל,
18 הַהֵטַעַם מִפְּנֵי שְׁמִימֵי שְׁלֻקוֹת הָרִי
19 הֵם כְּמוֹ הַשְּׁלֻקוֹת - הִירְקוֹת
20 הַמְבוּשָׁלִים בַּעֲצָמָם, בְּמִקּוּם
21 שְׁדַרְפֵּן לְשִׁתוֹתָן - שדרך אנשי
22 אוֹתוֹ מִקּוּם לְשִׁתוֹת אֶת מִי
23 הַשְּׁלֻקוֹת, בְּמִקּוּמוֹת אֵלוֹ מִי
24 הַשְּׁלֻקוֹת הֵם כְּשֻׁלְקוֹת. דְּבַשׁ
25 הַיּוֹצֵא מִהַתְּמָרִים מְבַרְכִין עֲלָיו
26 תַּחֲלָה שֶׁהֵבֵל. אֲבָל תְּמָרִים שֶׁמַּעֲבֵן
27 - שריסקם בְּיָדוֹ וְהוֹצִיא אֶת
28 הַפְּרָעִינִין שֶׁלָּהֶן וְעָשָׂן - וַעֲשֵׂה אֶת
29 הַתְּמָרִים כְּמוֹ עֵפֶה וְהַתְּמָרִים
30 מֵרוֹסָקִים לַגַּמְרִי, מְבַרְךָ עֲלֵיהֶן
31 בְּתַחֲלָה 'בּוֹרָא פְרֵי הָעֵץ' וְלַכְּסוּף
32 בְּרַכָּה אַחַת מֵעֵין שֵׁשׁ.
33 ה. תְּקַנִּים הַמְתוּקִים שְׁסוֹחֲטִין
34 אוֹתָן בְּכַדִּי לְהוֹצִיא אֶת מִימֵיהֶם,
35 וּמְבַשְׁלִין מִימֵיהֶן עַד שֶׁיִּקְפָּה -
36 שייקרו המים וְדָמָה לְמַלַּח
37 [וְהוּא הַנִּקְרָא כּוּיּוֹם 'סוֹכְרִין'], כֹּל
38 הַנְּאוּנִים אֲמָרוּ שֶׁמְבַרְכִין עֲלָיו -
39 עַל הַסוֹכֵר הַיּוֹצֵא מִהַקְּנִים בּוֹרָא
- בּוֹרָא נְפֻשׁוֹת רַבּוֹת. וּיְרַקוֹת שְׁדַרְפֵּן לְהַאֲכִיל שְׁלוֹקִין,
כְּגוֹן כְּרוֹב וְלִפְתּוֹ, אִם אֲכָלוּ חַיִּים מְבַרְךָ עֲלֵיהֶן
בְּתַחֲלָה שֶׁהֵבֵל. וְדַבְּרִים שְׁדַרְפֵּן לְהַאֲכִיל חַיִּים
וּמְבַשְׁלִין, אֲכָלוּ בֵּין חַיִּים בֵּין מְבַשְׁלִין מְבַרְךָ עֲלֵיהֶן
בְּתַחֲלָה בְּרַכָּה הָרְאוּיָה לָהֶן, אִם הָיוּ פְרוֹת עֵץ מְבַרְךָ
בּוֹרָא פְרֵי הָעֵץ, וְאִם הָיוּ פְרוֹת אֲדָמָה אוּ יְרֻקוֹת
מְבַרְךָ בּוֹרָא פְרֵי הָאֲדָמָה. ד. יְרַקוֹת שְׁדַרְפֵּן לְהַשְׁלֵק
שְׁשָׁלוֹן, מְבַרְךָ עַל מִי שֶׁלֶק שְׁלָהֶן בְּתַחֲלָה שֶׁהֵבֵל. וְדַבַּשׁ
שֶׁמַּעֲבֵן בְּיָדוֹ וְהוֹצִיא בְּרָעִינֵי שְׁלָהֶן וְעָשָׂן כְּמוֹ
עֵפֶה מְבַרְךָ עֲלֵיהֶן בְּתַחֲלָה בּוֹרָא פְרֵי הָעֵץ וְלַכְּסוּף
בְּרַכָּה אַחַת מֵעֵין שֵׁשׁ. ה. תְּקַנִּים הַמְתוּקִים
שְׁסוֹחֲטִין אוֹתָן וּמְבַשְׁלִין מִימֵיהֶן עַד שֶׁיִּקְפָּה וְיִדְמָה
לְמַלַּח, כֹּל הַנְּאוּנִים אֲמָרוּ שֶׁמְבַרְכִין עֲלָיו בּוֹרָא פְרֵי
הָאֲדָמָה, וּמְקַצֵּת אֲמָרוֹ בּוֹרָא פְרֵי הָעֵץ. וְכֵן אֲמָרוּ
שֶׁהַמוֹצֵץ אוֹתָן קְנִים מְבַרְךָ בּוֹרָא פְרֵי הָאֲדָמָה. וְאֵנִי
אוֹמֵר, שְׂאִין זֶה פְרֵי וְאִין מְבַרְכִין עֲלָיו אֲלָא שֶׁהֵבֵל,
לֹא יִהְיֶה דְבַשׁ אֵלוֹ הַקְּנִים שֶׁנִּשְׁתַּנֶּה עַל יְדֵי הָאוֹר,
גְּדוּל מְדַבֵּשׁ תְּמָרִים שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנֶּה וּמְבַרְכִין עֲלָיו
שֶׁהֵבֵל. ו. הַקּוֹר, וְהוּא רֹאשׁ הַדְּקָל שֶׁהוּא כְּמוֹ עֵץ
לְבָן, מְבַרְךָ עֲלָיו בְּתַחֲלָה שֶׁהֵבֵל. קַפְרָס שֶׁל צֶלֶף,
מְבַרְכִין עֲלָיו בּוֹרָא פְרֵי הָאֲדָמָה מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ פְרִי.
וְהַאֲבִינוֹת שֶׁל צֶלֶף הֵן הַפְּרִי, שֶׁהֵן כְּצוּרַת תְּמָרִים
דִּקְוִין קְטַנִּים, מְבַרְךָ עֲלֵיהֶם בּוֹרָא פְרֵי הָעֵץ. ז. הַפְּלִפְלִין וְהַנְּגַבִּיל בּוֹמֵן שֶׁהֵן רְטוּבִין
מְבַרְךָ עֲלֵיהֶן תַּחֲלָה בּוֹרָא פְרֵי הָאֲדָמָה. אֲבָל יְבֻשִׁים אִינֵן טְעוּנֵין בְּרַכָּה לֹא לְפָנֵיהֶם

פניני הלכה

לצורך הירקות כלל, ברכתם 'שהכל'. ואם בישל רק לצורך הירקות ולא לצורך המים כלל, כתב בשו"ע הרב (או"ח סי' רב סי"ב) שהדבר נתון בספק. והמשנה ברורה (סי' רה סק"ח) כתב, שבאופן זה ברכתו 'שהכל'. כתב השו"ע (או"ח סי' רה סי"ב), שעל מרק שבישלו בו ירקות וצריך לברך עליו 'בורא פרי האדמה', אם התבשל בו בשר, ברכתו 'שהכל'. תמרים שמעבן בידו וכו' ועשאן כמו עיסה וכו'. וכתב בשו"ע הרב (שם סכ"ב - כד), שאם נימוח הפרי לגמרי ונשתנה צורתו ותוארו [כגון על ידי בישול], ברכתו 'שהכל'. ויש אומרים שברכתו נשארה 'פרי העץ'. ולכתחילה יברך 'שהכל', אך אם בירך 'פרי העץ' לא יחזור ויברך שספק ברכות להקל. כתב בסדר ברכת הנהנין (פ"ז סכ"ב) שעל דברים שדרך אכילתם היא על ידי ריסוק, יש לברך עליהם את ברכתם הראויה, גם אם נימוחו לגמרי.

(שם סי"ב), שהלכה זו נאמרה גם על דברים שהם טובים כשהם מבושלים יותר מכשהם חיים, אם דרך רוב בני אדם לאכלם גם כשהם חיים.

הלכה ד: כתב בשו"ע (סי' רב סי"ג), שפירות ששרה אותם או בישלם במים, אף על פי שנכנס טעם הפרי במים, אינו מברך אלא 'שהכל', והביא שדעת הרא"ש שאפשר שאם נכנס טעם הפרי במים מברך 'בורא פרי העץ'. וכתב בשו"ע הרב (שם סי"א), שמחמת הספק לכתחילה יברך 'שהכל', שבאופן זה יוצא ידי חובה לדברי הכל. ואם בירך 'בורא פרי העץ', יצא. והוא ששלוקן לשתות מימיהן. וכתב בשו"ע הרב (סדר ברכת הנהנין פ"ז סי"ד), שברכתו 'אדמה' רק אם בישל בכדי לאכול את הירקות יחד עם המים [ולכסוף נמלך ושתה את המים לברם], אך אם לא בישל

35 הוציא פחות מארבעה - שנתן שלוש מידות מים והוציא פחות
 36 מארבע מידות, אף על פי שיש בהן טעם וכו', מברך עליהן תחלה
 37 שהכל ואינו מברך 'בורא פרי הגפן' כברכת היין כי אינו נחשב ליין.
 38 י. ברוך על פירות האילן - הגדלים על העץ בורא פרי האדמה וצא
 39 בדיעבד, ועל פירות הארץ שאינם
 40 גדלים על עץ, אם בירך בורא פרי
 41 העץ לא יצא וחזור ומברך 'בורא
 42 פרי האדמה'. ועל הכל - כל
 43 המאכלים אם ברוך 'שהכל נהיה
 44 בברכה' יצא בדיעבד, ואפלו על
 45 הפת ועל תימן אם בירך שהכל
 46 יצא.
 47 יא. לקח כוס של שכר בידו
 48 בכדי לשתותו, והתחיל הברכה
 49 ואמר 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 50 העולם' על מנת לומר בסיום
 51 הברכה שהכל נהיה דבורו,
 52 וטעה ואמר בסיום הברכה 'בורא
 53 פרי הגפן' אין מחזירין אותו ויצא
 54 בברכה זו. וכן אם היו לפניו פירות
 55 הארץ, והתחיל הברכה ואמר
 56 ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם
 57 על מנת לומר בסיום הברכה בורא
 58 פרי האדמה, וטעה ואמר בסיום
 59 הברכה 'בורא פרי העץ' אין
 60 מחזירין אותו ויצא בברכתו. וכן
 61 אם היה לפניו תבשיל של דגן,
 62 ופתח וברך ברוך אתה ה' אלהינו
 63 מלך העולם על מנת לומר בסיום
 64 הברכה בורא מיני מזונות, וטעה
 65 ואמר המוציא לחם, יצא בברכתו.
 66 והטעם לכך הוא מפני שבשעה
 67 שהופיר השם - [ה' אלהינו]
 68 והפליכות - [מלך העולם] שהן

1 ולא לאחריהן - לאחר האכילה, מפני שהן תכלין - שכאשר הם
 2 יבשים אכילתם היא רק על ידי ששוחקים אותם ומתבלים עימם
 3 מאכלים, ואינן קרויים אכל, וכן אכלין שאינן ראויין כלל לאכילה
 4 ומשמן שאינן ראויין כלל לשתיה, אינן טעונין ברכה - האוכלם אינו
 5 מחויב בברכה לא לפניהם ולא
 6 לאחריהן.
 7 ח. הפת שעפשה ונתקלקלה
 8 קצת, וכן היין שהקריים -
 9 שהחמיץ מעט, ותבשיל שעבדה
 10 צורתו - שנשתנה עד שנפסדה
 11 ונשתנתה צורתו, והנובלות שהן
 12 פגין - הפירות הנופלים מן העץ
 13 כשהם פגים, כלומר, לפני
 14 שיבשילו, והשכר העשוי
 15 מתמרים ושעורים, ותחמיץ
 16 שנחמץ לגמרי, והגובאי - חגבים
 17 טהורים, והפלה, והכמהין -
 18 המצויים תחת הקרקע ונבראים
 19 משומן הארץ, והפטירות -
 20 הגדלות על האבנים העצים
 21 והארץ שהן יונקות רק מהאוויר,
 22 על כלן הוא מברך תחלה שהכל
 23 נהיה בברכה, וכל שמברכין לפניו
 24 שהכל, מברכין לאחריהן 'בורא
 25 נפשות' - [של אנשים] רבות, על
 26 כל מה שברא חי העולמים, וכל
 27 דבר הטעון ברכה לאחריהן טעון
 28 ברכה לפניו.
 29 ט. שמרים של ענבים שנתן
 30 עליהן שלשה מידות מים והוציא
 31 ארבעה מידות משקה, מברך
 32 עליהן בורא פרי הגפן, והטעם
 33 הוא, שמשקה זה יין מזוג הוא
 34 ונחשב ליין שברכתו 'הגפן'. ואם

פניני הלכה

הלכה ט: כתב בשו"ע הרב (סדר ברכת הנהנין פ"ז ס"ו), שעל יין גמור [שנעשה ללא תערובת מים] שעירב בו מים, אפילו אם המים הם הרוב, אם הוא יין חזק שראוי לשתיה על ידי מזיגה גדולה כזו ודרך בני אדם לשתותו במקום יין ע"י מזיגה זו, מברך עליו 'הגפן' אם אין הוא אחד משישה במים, כלומר שיש במים שישה חלקים כמותו. שמרים שנתן עליהן שלשה והוציא ארבעה וכו', וכתב השו"ע (או"ח סי' רד ס"ה), שבזמננו שהיינות אינם חזקים כל כך, אינו מברך עליו 'הגפן' גם באופן זה, אלא אם כן נתן מים כשיעור שמוזגים במקומו.

הלכה י: בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה וצא. וכתב השו"ע (או"ח סי' רב ס"ב), שאם אכל פרי האדמה ונתכוון בברכתו לפטור את פרי העץ, יצא. ובמשנה ברורה (שם סק"י) כתב, שיותר טוב להתחרט ולא לאכול מיד את פרי העץ, אלא לאוכלו לאחר זמן באופן שצריך לחזור ולברך, ויברך עליו.

הלכה יא: לקח כוס של שכר בידו וכו' ואמר בורא פרי הגפן אין מחזירין אותו. והמשנה ברורה (סי' רט סק"א) כתב,

הלכה ו: קפרס של צלף מברכין עליו בורא פרי האדמה. וכתב בשו"ע הרב (או"ח סי' רב ס"ט), שכמו כן על קליפת תפוז (המרוקח בדבש) יש לברך 'אדמה', ואם בירך 'בורא פרי העץ' יצא. ובמשנה ברורה (שם ס"ק לט) כתב, שמחמת הספק בברכתו יש לברך עליו 'שהכל', ובדיעבד אם בירך 'העץ' או 'אדמה' יצא.

הלכה ח: והנובלות שהן פגין. והשו"ע (או"ח סי' רב ס"ב) כתב, שיש לברך 'בורא פרי העץ' מאז שהוציאו אילנות את פירותיהם, ובלבד שלא יהיו מרים או חמוצים ביותר עד שאינם ראויים לאכילה אפילו בשעת הדחק. אמנם באופן שהפירות נשרפו מהחום ויבשו, כתב (שו"ע שם סי' רד ס"א) שברכתם היא 'שהכל'. והמשנה ברורה (סי' רב ס"ב ביה"ל ד"ה ושאר) כתב, שיש לנהוג לברך על פירות קטנים 'שהכל' עד שיגיעו לעונת המעשרות [המבוארת ברמב"ם (מעשרות פ"ב ה"ה)], כל מין לעונת המעשרות שלו. והנהוג לברך עליהם 'העץ' אין למחות בידו אם ראויים לאכילה שלא על ידי הדחק. אמנם אם ראויים לאכילה רק על ידי הדחק אינו מברך 'העץ' אלא אם בישלם או מיתקם באש.

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

- 1 עקר הברכה, לא נתפנו אלא לברכה הראויה לאותו המין, על השכר
2 התכוון לברך 'שהכל' ועל פירות האדמה התכוון לברך 'בורא פרי
3 האדמה' ועל תבשיל הדגן התכוון לברך 'בורא מיני מזונות', והואיל
4 ולא היה בעקר הברכה - כשאמר שם ומלכות טעות, אלא התכוון
5 לברכה הנכונה, אף על פי שטעה
6 בסופה שבירך ברכה שאינה
7 ראויה למין זה, יצא בברכתו ואין
8 מחזירין אותו לברך שוב.
9 יב. כל הברכות האלו שנאמרו
10 בפרק זה, שנסתפק לו מהן אם
11 ברך אם לא ברך אינו חוזר ומברך
12 - אינו חוזר ומברך לא בתחלה
13 ולא בסוף - בין כשהסתפק אם
14 בירך ברכה ראשונה [ויאכל ללא
15 ברכת] ובין כשהסתפק אם בירך
16 ברכה אחרונה, והטעם הוא מפני
17 שהן - ברכות אלו מדברי סופרים
18 ולא נצטוונו עליהן בתורה, ולכן
19 מספק אפשר להקל בהן. שכת
20 והכנים אכלין לתוך פיו בלא
21 ברכה, אם היו משקים, בולען ללא
22 ברכה ומברך עליהן בסוף לאחר
23 השתיה ברכה אחרונה, ואם היו
24 פרות שאם זרקן מפיו ימאסו ולכן
25 אינו יכול להוציאם מפיו כגון
26 תותים וענבים, מסלקן לצד אחד
27 בתוך פיו ומברך עליהם את
28 ברכתם ואחר כך בולען, ואם אינן
29 נמאסין - שאכל מאכלים שאינם
30 נמאסים אם יוציאם מפיו כגון
31 פולים ואפונים, בולען מפיו עד
32 שיברך ופיו פנוי ממאכלים ואחר
33 כך - לאחר שבירך יאכל.
- 34 יג. היו לפנינו - היו לפנינו הרבה, אם היו
35 ברכותיהן של המאכלים שוות כגון שברכת כולם היא 'בורא פרי
36 העץ' או 'בורא פרי האדמה', מברך על אחד מהן ופותר את השאר
37 ולא יברך על כל מאכל בפני עצמו. ואם אין ברכותיהן של
38 המאכלים שוות, מברך על כל
39 אחד מהן ברכה הראויה לו. ואי זה
40 מין שירצה להקדים ולברך עליו,
41 מקדים בין שברכותיהם שוות ובין
42 שברכותיהם אינם שוות, ואם
43 אינו רוצה במאכל זה יתר
44 ממאכל זה - ששניהם חביבים
45 עליו עכשיו, אם יש ביניהן מאכל
46 אחד משבעת המינים שנשתבחה
47 בהם ארץ ישראל, עליו הוא
48 מברך ואוכלו תחלה, ואם יש לו
49 שני פירות משבעת המינים כל
50 תקודם בסוסק - כל מין שמוזכר
51 מוקדם יותר בפסוק [המובא
52 בסמוך], קודם לברכה - יש
53 להקדימו ולברך עליו. והשבעה
54 מינים הן האמורים בסוסק זה
55 (דברים ט. ח): 'ארץ חטה ושערה
56 וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן
57 ודבש', ודבש זה המוזכר בפסוק
58 הם התמרים. והתמרים קודמין
59 לענבים ויברך על התמרים
60 ויפטור את הענבים, והטעם הוא
61 שהתמרים שני לארץ - שהתמרים
62 הם המין השני שהוזכר בפסוק
63 לאחר תיבת 'ארץ' [השניה],
64 והענבים שלישי לארץ - אבל
65 הענבים הם המין השלישי
66 שהוזכר בפסוק לאחר תיבת

ואמר המוציא לחם, יצא. מפני שבשעה שהזכיר
השם והמלכות שהן עקר הברכה, לא נתפנו אלא
לברכה הראויה לאותו המין. והואיל ולא היה בעקר
הברכה טעות, אף על פי שטעה בסופה יצא ואין
מחזירין אותו. יב. כל הברכות האלו שנסתפק לו
בהן אם ברך אם לא ברך, אינו חוזר ומברך לא
בתחלה ולא בסוף, מפני שהן מדברי סופרים. שכת
והכנים אכלין לתוך פיו בלא ברכה, אם היו משקים,
בולען ומברך בסוף. ואם היו פרות שאם זרקן
ימאסו כגון תותים וענבים, מסלקן לצד אחד ומברך
ואחר כך בולען. ואם אינן נמאסין, כגון פולים
ואפונים בולען מפיו עד שיברך ופיו פנוי, ואחר כך
יאכל. יג. היו לפנינו מינים הרבה, אם היו
ברכותיהן שוות, מברך על אחד מהן ופותר את
השאר. ואם אין ברכותיהן שוות, מברך על כל אחד
מהן ברכה הראויה לו, ואי זה מין שירצה להקדים
מקדים. ואם אינו רוצה בזה יתר מזה, אם יש
ביניהן אחד משבעת המינים, עליו הוא מברך
תחלה. וכל הקודם בפסוק קודם לברכה. והשבעה
הן האמורים בפסוק זה, ארץ חטה ושערה וגפן
ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש. ודבש זה הם
התמרים, והתמרים קודמין לענבים, שהתמרים שני

פניני הלכה

ובשו"ע הרב (סדר ברכת הנהנין פ"י סט"ו) כתב, ששתי
האפשרויות [בין שרוצה אותו עתה, ובין שברך כלל חביב עליו
אף שאינו רוצה אותו עתה] נחשבות לחביב, ויש להן עדיפות
להקדימם בברכה לפני מינים אחרים. ובמשנה ברורה (ס"ק יא)
כתב שהמברך על מין שחביב לו עכשיו יש לו על מי שיסמוך.
ואם אינו רוצה בזה יתר מזה אם יש ביניהן אחד משבעת
המינים עליו הוא מברך תחלה. והשו"ע (שם ס"א) כתב,
שכשברכותיהם שוות, גם אם יש מין שחביב עליו יותר, יברך על
המין משבעת המינים. והביא שם (ס"ב) גם את שיטת רבינו שאם
מין אחד חביב יברך על החביב. [וראה שם מה ההלכה כשאין
ברכותיהם שוות]. והמשנה ברורה (שם ס"ק יג) כתב, שנראה
שהשו"ע פסק לעיקר כשיטה הראשונה שהביא. ובשו"ע הרב
(סדר ברכת הנהנין פ"י ס"ח) פסק, שאיזה שירצה יקדים לברך
עליו. השו"ע (שם ס"א) כתב, שכאשר הברכות אינן שוות, יש
אומרים שאין את דיני הקדימה ואיזה מהמינים שירצה יקדים
לאכול. ויש אומרים שגם אז יש להקדים כדיני הקדימה. ולכן אם
אחד מהמינים הוא משבעת המינים יש להקדימו, ואף אם ברכתו
'האדמה' וברכת הפרי שאינו משבעת המינים הוא 'העץ'. ובשו"ע

שמכיון שרוב הפוסקים וכמעט כולם חולקים על רבינו בזה
וסוברים שיש לחזור ולברך, יש לנהוג כן. כוס של שכר.
השו"ע (שם) הביא דין זה גם על מים. והואיל ולא היה בעיקר
הברכה טעות. השו"ע (שם ס"א) הביא בתחילה את דברי
הרמב"ם ואחר כך כתב שיש אומרים שאם טעה בעיקר הברכה,
שחשב על שכר שהוא יין והתחיל הברכה על דעת לומר בורא
פרי הגפן, ונזכר שהוא שיכר וסיים 'שהכל' יצא.

הלכה יב: שכת והכנים אכלין לתוך פיו בלא ברכה, אם היו
משקים בולען ומברך בסוף. וכתב המשנה ברורה (סי' קעב
סק"ד), שאם נזכר לאחר שבלע אינו חוזר ומברך. אם היו משקים
בולען ומברך בסוף. השו"ע (אר"ח סי' קעב ס"א) כתב, שאינו
מברך ברכה ראשונה כלל, והרמ"א כתב שחוזר ומברך ברכה
ראשונה לאחר שתייתו. ופסק המשנה ברורה (סק"ה) שלא יברך
ברכה ראשונה.

הלכה יג: כתב השו"ע (או"ח סי' ריא ס"א-ב), שיש להקדים
את המאכל שברך כלל חביב עליו, ואף על פי שעכשיו רוצה
יותר את המין השני [ולא את המאכל שחביב עליו עכשיו].

הרמב"ם המובאר – מהדורת חזיתריק

34 ואכל גם תבשיל של חמשת מיני הדין האמורים לעיל (פ"ג ה"א),
 35 מברך בברכה אחרונה ככה – בנוסח זה, 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 36 העולם על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ
 37 ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית
 38 והנחלת את אבותינו וכו' וחזרתם
 39 ברוך אתה ה' על הארץ ועל
 40 הפתיה והפירות'.
 41 טז. [אף על פי שבמקרה המובא
 42 בהלכה הקודמת כוללים בברכה
 43 אחת כמה מיני מאכלים], אבל
 44 אם אכל בשר ושתה יין, מברך
 45 בסוף על זה בפני עצמו ועל זה
 46 בפני עצמו – על הבשר יברך
 47 בפני עצמו וברא נפשות, ועל
 48 היין יברך בפני עצמו על הגפן,
 49 ואינו יכול לפטור את שניהם
 50 בברכה אחת. אבל תאנים או
 51 ענבים שהם משבעת המינים
 52 ואכל גם תפוחים ואגסים וכיוצא
 53 בהן – פירות העץ שאינם
 54 משבעת המינים, מברך בסוף
 55 ברכה אחת מעין שלש, והיא
 56 כוללת הכל – ואף את הפירות
 57 שאינם משבעת המינים, והטעם
 58 הוא מפני שכל פירות העץ הן
 59 ולכן כאשר מזכיר בברכה על
 60 העץ ועל פרי העץ ועל הארץ
 61 ועל הפירות נכלל בברכתו גם
 62 הפירות שאינם משבעת המינים,
 63 וכן כל כיוצא בהן – וכן הדין
 64 בשאר הפירות משבעת המינים,
 65 כאשר אוכלם יחד עם פירות
 66 העץ שאינם משבעת המינים.

1 'ארץ' [הראשונה], ולכן אף על פי שהתמרים מזכירים בפסוק
 2 מאוחר יותר מענבים, בכל זאת יש להקדימם, מכיון שסדר הקדימה
 3 הוא לפי הקרבה למילת 'ארץ', והתמרים קרובים יותר למילת
 4 'ארץ' השניה.
 5 יד. ברכה אחת שמעין שלש –
 6 נוסח ברכת מעין שלוש [– ברכה
 7 אחת שהיא מעין שלוש ברכות
 8 שיש בברכת המזון שהן
 9 מהתורה] של חמשת מיני הפירות
 10 – משבעת המינים שנשתבחה
 11 בהם ארץ ישראל [המובאים
 12 בהלכה הקודמת] ושל יין, היא
 13 כמו של מיני הדין, אלא שעל
 14 הפירות הוא אומר בתחילת
 15 הברכה דעל העץ ועל פרי העץ
 16 ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה
 17 וכו', ועל היין הוא אומר על הגפן
 18 ועל פרי הגפן ועל תנובת השדה
 19 ועל ארץ חמדה וכו', וחזרתם
 20 בשתייהן – בפירות ובין על הארץ
 21 ועל הפירות. ואם היה בראש
 22 ישראל חזרתם בהן – על אכילת
 23 פירותיה על הארץ ועל פירותיה.
 24 ויש מי שמוסיף בברכה שמעין
 25 שלש קדם חתימה את התיבות 'כי
 26 אל טוב ומטיב אתה', וטעמו
 27 מכיון שהוא עין – שבמשפט זה
 28 מזכיר מעין ברכה רביעית של
 29 ברכת המזון, ויש מי שאומר שלא
 30 תקנו ברכה רביעית אלא בברכת
 31 המזון בלבד אבל בברכת מעין
 32 שלוש לא תיקנוה.
 33 טז. שתה יין ואכל גם תמרים
 34 וכו' וכן כל כיוצא בהן.

פניני הלכה

הוסיף שאם נמצא בחוץ לארץ ואוכל מפירות ארץ ישראל יברך
 'על הארץ ועל פירותיה'. [נראה בפסקי תשובות (סי' רח אות טו,
 ושם הערה 117) שהביא, שהמנהג בארץ ישראל לחתום גם על
 יין, שהוא מענבי ארץ ישראל, 'על הארץ ועל פרי הגפן'. ויש מי
 שמוסיף וכו' כי אל טוב ומטיב אתה וכו' ויש מי שאומר שלא
 תיקנו וכו'. ובמשנה ברורה (סק"ג) הביא את נוסח ברכת מעין
 שלש, וכתב שם תוספת זו 'כי אתה ה' טוב ומטיב לכל' קודם
 ונודה לך על הארץ וכו'.

הלכה טז: וחזרתם ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחיה
 והפירות. ובשו"ע (או"ח סי' רח סי"ב) כתב, להוסיף בחתימה
 'ועל פרי הגפן'. והמשנה ברורה (שם ס"ק סא) צידד שלא לומר
 אלא 'ועל הפירות', וכתב שמנהג העולם להוסיף 'ועל פרי הגפן'.

הלכה טז: כתב השו"ע (או"ח סי' רח סי"ג), שאם הוא שתה
 יין ואכל תפוחים, צריך לברך 'בורא נפשות' על התפוחים וברכה
 מעין שלש על היין.

הרב (שם) פסק שיש להעדיף את החביב עליו, ואף אם הוא לא
 משבעת המינים [ואע"פ שעל האופן שהברכות שוות פסק שאיזה
 שירצה יאכל]. ואם אין לו חביבות באחד מהם איזה שירצה יאכל,
 וראוי להקדים את ברכת 'העץ' [וכדלהלן]. ובאופן שאין מין
 משבעת המינים, ומין אחד ברכתו 'העץ' והשני ברכתו 'האדמה',
 כתב השו"ע (שם ס"ג) שיקדים איזה מין שירצה, ויש אומרים
 שיקדים את פרי העץ. וכתב בשו"ע הרב (שם ס"ז), שטוב
 להקדים את פרי העץ אף שאין בו חוב. והתמרים קודמין
 לענבים. וכתב הרמ"א (ס"ד) שיש קודם לפירות מחמת חשיבותו.
 וכן ברכת 'מזונות' חשובה יותר מברכת היין והיא קודמת ליין.

הלכה יד: וחזרתם בשתייהן על הארץ ועל הפירות. והשו"ע
 (או"ח סי' רח סי"א) כתב, שעל יין חותמים 'על הארץ ועל פרי
 הגפן או על הארץ ועל הפירות'. וכתב המשנה ברורה (ס"ק נו),
 שהמנהג לחתום 'על הארץ ועל פרי הגפן'. ואם היה בארץ
 ישראל חזרתם בהן על הארץ ועל פירותיה. ובשו"ע (שם ס"י)

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ה

- 1 **פְּרָק הַשְּׁעִי א.** כְּשֶׁם שְׂאֵסוּר לֹא לְאֲדָם לְהִנּוּת בְּאִכִּילַת מֵאֵכֶל
2 או בְּשִׁתִּיית מִשְׁקָה קִדְּם בְּרִכָּה - קוֹדֵם שֶׁמְבָרֵךְ עֲלָיו, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל
3 (פ"ה ה"ב), כִּף אֶסוּר לֹא לְהִנּוּת בְּרִיחַ טוֹב קִדְּם בְּרִכָּה. וְכִיצַד מְבָרְכִין
4 - וְאִיזוּ בְּרַכָּה צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל רֵיחַ טוֹב? אִם הָיָה דָבָר זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ
5 אֵת הַרִּיחַ, עֵץ, או מִין הָעֵץ - טוֹג
6 צִמְחָה שֶׁהוּא רַךְ וְאִינוּ עֵץ מִמֶּשֶׁה,
7 מְבָרֵךְ 'בּוֹרָא עֲצֵי בְּשָׂמִים'. וְאִם
8 הָיָה עֵשֶׂב או מִן הָעֵשֶׂב - אִפִּילוּ
9 שׁוֹרְשֵׁי הָעֵשֶׂבִים שֶׁגְּדִלְתִים בְּתוֹךְ
10 הַקֶּרֶקֶע, מְבָרֵךְ 'בּוֹרָא עֲשָׂבֵי
11 בְּשָׂמִים'. וְאִם הָיָה לֹא מֵעֵץ וְלֹא
12 מְאֻדְמָה - אִם הוּא דָבָר שֶׁאִינוּ
13 עוֹשִׂי לֹא מֵהָעֵץ וְלֹא מֵהָאֲדָמָה,
14 כְּגוֹן הַמּוֹר שֶׁהוּא מִן הַתְּחִי -
15 מֵהַדָּם הַצָּרוּר שֶׁל חַיָּה מְסוּיֶמֶת
16 בְּהוֹדוֹ, מְבָרֵךְ 'בּוֹרָא מִינֵי בְּשָׂמִים'.
17 וְאִם הָיָה פְּרִי הָרְאֵוִי לְאִכִּילָה, כְּגוֹן
18 אֲתָרוֹג וְתַפְסוּחַ, מְבָרֵךְ 'שֶׁנֶּתַן רֵיחַ
19 טוֹב בְּפִרוֹתָהּ, אֲבָל אִם לֹא הָיָה
20 רְאֵוִי לְאִכִּילָה, אִינוּ מְבָרֵךְ בְּרַכָּה
21 זוֹ. וְעַל הַכֹּל אִפִּילוּ פִירוֹת, אִם
22 אֲמַר 'בּוֹרָא מִינֵי בְּשָׂמִים', יֵצֵא
23 כִּיּוֹן שֶׁהִיא בְּרַכָּה כּוֹלֶלֶת שֶׁל כֹּל
24 מִינֵי הַבְּשָׂמִים.
25 **ב.** אִין מְבָרְכִין עַל הַמְּגַמֵּר
26 [בְּשָׂמִים שֶׁמִּנְהִיחִים אוֹתָם עַל הָאֵשׁ
27 וְמוֹעִלִים רֵיחַ נְעִים] עַד שֶׁתַּעֲלֶה
28 תְּמָרְתוֹ - עַד שֶׁיִּיתַמֵּר וְיַעֲלֶה
29 עֲשֵׂנו, כִּיּוֹן שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ קְרוֹב
30 כֹּל הָאֲפֹשֵׁר לְהִנָּחֵהוּ. יֵצֵא
- 31 מְבָרְכִין עֲלָיו - עַל הַמוֹגְמֵר, אִם הָיָה זֶה - מִיּוֹן הַבְּשָׂמִים הַנִּשְׁרָף שֶׁנֶּתַן
32 רִיחַ, עֵץ, מְבָרְכִין עֲלָיו 'בּוֹרָא עֲצֵי בְּשָׂמִים', וְאִם הָיָה מִיּוֹן הַבְּשָׂמִים
33 שֶׁנִּשְׂרָף, עֵשֶׂב, מְבָרְכִין עֲלָיו 'בּוֹרָא עֲשָׂבֵי בְּשָׂמִים', וְאִם הָיָה מִיּוֹן
34 הַבְּשָׂמִים מִמִּין חַיָּה וְכִיצַד כֶּה - או דָבָר הַדּוֹמֶה לְמִין חַיָּה, כְּלוֹמֵר,
35 שֶׁאִינוּ מִיּוֹן עֵץ או מִיּוֹן הָאֲדָמָה,
36 מְבָרֵךְ 'בּוֹרָא מִינֵי בְּשָׂמִים'.
37 **ג.** שְׁמֹן שֶׁל אֲפֻרְסָמוֹן - הִשְׂרָף -
38 הַשְּׂמֹן הַנּוֹטֵף מֵעֵץ שֶׁשֶׁמוֹ קֶטֶף
39 וְכִיצַד בּוֹ - או שְׂמֹן שֶׁדוֹמֶה לוֹ
40 בְּרִיחוֹ הַטּוֹב, מְבָרֵךְ עֲלָיו 'בּוֹרָא
41 שְׁמֹן עֵרֵב' הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהֶם רֵיחַ
42 מֵעוֹלָה יוֹתֵר מִשְׂאֵר הַבְּשָׂמִים.
43 אֲכָל שְׁמֹן זֵית שֶׁכִּבְשׁוּ - שֶׁכִּבְשׁ
44 אֵת הַשְּׂמֹן וְיֵת לְבָדוֹ או שְׂפָחָנוּ -
45 כְּלוֹמֵר, שֶׁחָטַן אֵת הַזֵּית עַד שֶׁחֲזָר
46 רִיחוֹ נוֹדֵף - וְעַל יָדֵי כֵן הַשְּׂמֹן חוֹר
47 לְהִפְיֵץ רֵיחַ טוֹב, מְבָרֵךְ עֲלָיו 'בּוֹרָא
48 עֲצֵי בְּשָׂמִים'. שְׁמֹן שֶׁכִּבְשׁוֹ כְּעֵין
49 שְׁמֹן הַמִּשְׁחָה - הֵיטֵנו שֶׁכִּבְשׁוֹ אֵת
50 הַשְּׂמֹן זִמְן רַב עִם כִּמָּה מִינֵי
51 בְּשָׂמִים, מְבָרֵךְ עֲלָיו 'בּוֹרָא מִינֵי
52 בְּשָׂמִים' כִּיּוֹן שֶׁנִּתְבַּשְׁלָה עִם הַרְבֵּה
53 מִינֵים. הַבִּיאוּ לְפָנָיו שְׁמֹן שֶׁכִּבְשׁוּ
54 או שֶׁחָטַנו וְתָרַס, מְבָרֵךְ עַל הַתָּרַס
55 וּפּוֹטֵר אֵת הַשְּׂמֹן, כִּיּוֹן שֶׁשְּׂמֹן אֵין
56 רִיחוֹ מֵעֲצָמוֹ, מָה שֶׁאֵין כֵּן הַהֲדָס
57 יֵשׁ לוֹ רֵיחַ מִצַּד עֲצָמוֹ, וְהִטְעַם
58 שֶׁבְּרַכַּת הַהֲדָס פּוֹטֵרֶת אֵת הַשְּׂמֹן
59 הוּא מְפָנֵי שֶׁבְּרַכַּת אַחַת לְשֵׁנֵיהֶן,
60 וְהוּא בְּרַכַּת 'בּוֹרָא עֲצֵי בְּשָׂמִים'.

פניני הלכה

אותו בתערובות, כגון קינמון וציפורן שעומדים לתבלין, יש אומרים שמברכים עליהם 'אשר נתן ריח טוב בפירות', ויש חולקים שמברכים 'בורא מיני בשמים', ולפיכך מספק יברך 'בורא מיני בשמים' שהיא ברכה הכוללת את כל המינים. במשנה ברורה (שם ס"ק יג) הביא, שנחלקו האחרונים האם יוצאים ידי חובה בברכת שהכל על הבשמים או לא.

הלכה ב: אין מברכין על המוגמר עד שתעלה תמרתו. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק מז), שבדיעבד אם בירך קודם שתעלה תמרתו ולא הפסיק בינתיים יצא. כתב במשנה ברורה (סי' רטז ס"ק מו), שאין מברכים אלא אם עשה את המוגמר על מנת להריח, אבל אם עשה את המוגמר על מנת לסלק ריח רע, אפילו שנהנה ממנו אין מברכים עליו. כתב השו"ע (שם סי"ב) שצריך לברך קודם שיגיע אליו הריח של המוגמר. וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק מז), שבדיעבד יכול לברך גם בעת שמריח.

הלכה ג: שמן זית שכבשו או טחנו וכו' מברך עליו בורא עצי בשמים. וכתב במשנה ברורה (סי' רטז ס"ק כה), שהוא הדין כל פרי שגדל על העץ שעשו לו כך מברך 'בורא עצי בשמים',

הלכה א: כתב במשנה ברורה (סי' רטז ס"ק ג) בשם האחרונים, שאם שכח והריח בלא ברכה וזכר לאחר שגמר להריח, הפסיד ברכתו. כתב בשו"ע (סי' רטז ס"א), שלאחר שהריח אין צריך לברך כלום. והטעם, משום שלא תיקנו ברכה אחרונה אלא באכילה ושתייה ולא בריח, משום שהנאה מועטת היא. משנה ברורה (שם ס"ק ד). כתב במשנה ברורה (שם ס"ק ד), שאם היו לפניו גם מאכל וגם בשמים, יברך תחילה על המאכל, שהוא יותר חשוב כיון שהוא נכנס לגוף. ואם היה פרי הראוי לאכילה וכו' מברך שנתן ריח טוב בפירות. ובשו"ע (שם ס"ב) כתב, שדין זה נאמר רק אם נטל את הפרי על מנת להריח בו, או לאוכלו ולהריח בו, אבל אם נטלו על מנת לאוכלו ולא נתכוון להריח בו, אף על פי שהוא מעלה ריח טוב, אינו מברך. כתב במשנה ברורה (שם ס"ז), שכמה פוסקים כתבו שאם הוא רוצה גם לאכול וגם להריח מאותו הפרי, יברך קודם על הריח, שיותר קרובה הנאתו מהריח מאשר מהאכילה, כיון שמיד כשאוזחו בידו מריח את ריחו. אמנם הביא שהפרי מגדים כתב, שקודם יאכל מעט ולא יכוון ליהנות מן הריח, ורק אחר כך יכוון להריח ויברך את ברכת הריח. כתב בשו"ע הרב (סדר ברכת הנהנין פ"א ס"ג), שדבר שאינו ראוי למאכל אלא על ידי תערובת, והוא נעשה על מנת כן שיאכלו

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

- 1 ד. הוּי לְפָנָיו בְּשֵׁם [- מִן בְּשָׂמִים] שֶׁהוּא מִמִּין עֵץ שִׁבְרַתּוֹ 'בוֹרָא
2 עֵצֵי בְּשָׂמִים, וּבְשֵׁם שֶׁהוּא מִמִּין עֵשֶׂב שִׁבְרַתּוֹ 'בוֹרָא עֵשֶׂבִי בְּשָׂמִים,
3 אֵין בְּרַכַּת אֶחָד מֵהֶן פּוֹטְרֵת אֶת הַכֹּהֵן, אֲלָא מְכַרְףֵּן עַל זֶה לְעַצְמוֹ וְעַל
4 זֶה לְעַצְמוֹ. הַכִּיאוּ לְפָנָיו יָיִן אַחַר הַסְעוּדָה לְצוּרֵךְ שְׂתִיָּה, וְשָׁמֶן
5 מְבוּשֵׁם, אוֹחֵז אֶת הַיָּיִן בְּיַד יָמִינוֹ
6 וְאֵת הַשָּׁמֶן בְּשִׂמְלֹו, וּמְכַרְףֵּן עַל
7 הַיָּיִן תַּחֲלֵה וְשׁוֹתֵהוּ כִּיּוֹן שְׁהִיִּן
8 יוֹתֵר חָשׁוּב שִׁישׁ לוֹ מִמֶּנּוּ יוֹתֵר
9 הַנָּהָה, וְחוֹזֵר וּמְכַרְףֵּן עַל הַשָּׁמֶן
10 וּמְרִית בּוֹ, וְאַחַר כֵּךְ פָּחוּ - מוֹרַח
11 אֶת הַשָּׁמֶן שִׁבִּידוֹ בְּרֹאשׁ הַשָּׂמֶשׁ,
12 כִּיּוֹן שֶׁאִם יֵצֵא לְשׁוֹק בִּידֵיָם
13 מְבוּשְׂמוֹת, יִחַשְׁדוּ בּוֹ שִׁבִּישׁ יְדֵי
14 לַעֲבִירָה, וְאִם הָיָה הַשָּׂמֶשׁ תִּלְמִיד
15 שֶׁל חֲכָמִים, אֵינוֹ טַח אוֹתוֹ בְּרֹאשׁ
16 הַשָּׂמֶשׁ, אֲלָא פָּחוּ בְּכַתְלֵי, כִּיּוֹן
17 שִׁגְנָאֵי הוּא לְתַלְמִיד חֲכָם שִׁיֵּצֵא
18 מְבוּשֵׁם לְשׁוֹק.
19 ה. דְּכָר שֶׁהוּא סֶפֶק אִם הוּא מִן
20 הָעֵץ וּבְרַכְתּוֹ 'בוֹרָא עֵצֵי בְּשָׂמִים,
21 אוֹ אִם הוּא מִן הָאֶרֶץ וּבְרַכְתּוֹ
22 'בוֹרָא עֵשֶׂבִי בְּשָׂמִים, מְכַרְףֵּן עֲלָיו
23 בּוֹרָא מִיְּנֵי בְּשָׂמִים כִּיּוֹן שְׁהִיא
24 בְּרַכָּה כּוֹלֶלֶת שֶׁל כָּל מִיְּנֵי הָרִיחַ.
25 בְּשֵׁם [- מִן בְּשָׂמִים] שֶׁעָרְבוּ
26 הַרֹבֵל [סוּחַר הַמוֹכֵר כָּל מִיְּנֵי
27 בְּשָׂמִים] מִמִּיְּנֵי הַרְבֵּה - כְּלוּמַר,
28 שֶׁעָשָׂה תְּרֻכּוּבַת שִׁמְעוֹרַבַת
29 מִבְּשָׂמִים שֶׁהֵם עֵץ וּמִבְּשָׂמִים
30 שֶׁהֵם עֵשֶׂב, מְכַרְףֵּן עֲלָיו 'בוֹרָא מִיְּנֵי
31 בְּשָׂמִים. הַנֶּכְנֵס לְחֲנוּתוֹ שֶׁל בְּשֵׁם
- הַשָּׁמֶן, מְפָנֵי שִׁבְרַכָּה אֶחָת לְשִׁנְיָהֶן, וְהוּא עֲצֵי
בְּשָׂמִים. ד. הוּי לְפָנָיו בְּשֵׁם שֶׁהוּא עֵץ וּבְשֵׁם שֶׁהוּא
עֵשֶׂב, אֵין בְּרַכַּת אֶחָד מֵהֶן פּוֹטְרֵת אֶת הַכֹּהֵן. אֲלָא
מְכַרְףֵּן עַל זֶה לְעַצְמוֹ וְעַל זֶה לְעַצְמוֹ. הַכִּיאוּ לְפָנָיו
יָיִן וְשָׁמֶן, אוֹחֵז יָיִן בִּימִינוֹ וְשָׁמֶן בְּשִׂמְלֹו, וּמְכַרְףֵּן
עַל הַיָּיִן וְשׁוֹתֵהוּ, וְחוֹזֵר וּמְכַרְףֵּן עַל הַשָּׁמֶן וּמְרִית בּוֹ
וְטַחוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׂמֶשׁ. וְאִם הָיָה הַשָּׂמֶשׁ תִּלְמִיד
חֲכָמִים, טַחוּ בְּכַתְלֵי. ה. דְּכָר שֶׁהוּא סֶפֶק אִם מִן
הָעֵץ אִם מִן הָאֶרֶץ, מְכַרְףֵּן עֲלָיו בּוֹרָא מִיְּנֵי
בְּשָׂם שֶׁעָרְבוּ הַרֹבֵל מִמִּיְּנֵי הַרְבֵּה, מְכַרְףֵּן עֲלָיו בּוֹרָא
מִיְּנֵי בְּשָׂמִים. נֶכְנֵס לְחֲנוּתוֹ שֶׁל בְּשֵׁם שִׁישׁ בָּהּ מִיְּנֵי
הַרְבֵּה, מְכַרְףֵּן בּוֹרָא מִיְּנֵי בְּשָׂמִים. אִם יֵשֵׁב שֵׁם כָּל
הַיּוֹם כְּלוֹ אֵינוֹ מְכַרְףֵּן אֲלָא אֶחָת. נֶכְנֵס וְיֵצֵא נֶכְנֵס
וְיֵצֵא, מְכַרְףֵּן עַל כָּל פַּעַם וּפַעַם. ו. הַשׁוֹשְׁנָה וְחִילְפֵי
הַמֵּים מְכַרְכִּין עֲלֵיהֶן בּוֹרָא עֲצֵי בְּשָׂמִים. נֶרְגָּס שֶׁל
גְּנֵה בּוֹרָא עֲצֵי בְּשָׂמִים. וְשֶׁל שְׂדֵה, בּוֹרָא עֲשָׂבִי
בְּשָׂמִים. הַנֶּרְד וְיָמֵי הַנֶּרְד וְהַלְבוֹנָה וְהַמַּצְטֵפִי וְכִיּוֹצֵא
בָּהֶן, בּוֹרָא עֲצֵי בְּשָׂמִים. ז. שְׁלֹשָׁה מִיְּנֵי רִיחַ טוֹב
אֵין מְכַרְכִּין עֲלֵיהֶן. וְאֵלוֹ הֵן, רִיחַ טוֹב שְׁאֲסוּר
לְהָרִית בּוֹ. וְרִיחַ טוֹב הָעֵשׂוֹי לְהַעֲבִיר רִיחַ רַע. וְרִיחַ
טוֹב שֶׁלֹא נַעֲשָׂה לְהָרִיחַ בְּעַצְמוֹ שֶׁל רִיחַ זֶה.
- ו. הַשׁוֹשְׁנָה וְחִילְפֵי [- עֲשָׂבִין]
הַמֵּים [- שְׁבוּלַת נֶרְד], מְכַרְכִּין
עֲלֵיהֶן בּוֹרָא עֲצֵי בְּשָׂמִים כִּיּוֹן שֶׁהֵם
מַגְדִּילִים עֲנָפִים וּגְבוּעוּלִים גְּדוּלִים
כְּמוֹ עֵץ. נֶרְגָּס שֶׁל גְּנֵה - חֲבַצְלַת
הַשְּׂרׁוֹן, מְבַרְכִים עֲלָיו בּוֹרָא עֲצֵי
בְּשָׂמִים, כִּיּוֹן שֶׁעַל יְדֵי שִׁמְשֻׁקִים
אוֹתוֹ הוּא מְתַקֵּים מִשְׁנֵה לְשֵׁנָה
כְּמוֹ עֵץ, וְנֶרְגָס שֶׁל שְׂדֵה, מְבַרְכִים
עֲלָיו בּוֹרָא עֲשָׂבִי בְּשָׂמִים כִּיּוֹן
שֶׁהוּא מְתִיבֵשׁ כַּעֲשֵׂב וְאֵינוֹ נִשְׂאֵר
לְשֵׁנָה הַבָּאָה. הַנֶּרְד וְיָמֵי הַנֶּרְד -
מֵים הַיּוֹצֵאִים מִפְּרֵי הַחוּרָד
וְהַלְבוֹנָה - קֶטֶף [מִיְּנֵי נוּדֵל] שִׁיּוּצֵא
מִשְׂרׁוּשֵׁי הָעֵץ, וְהַמַּצְטֵפִי - מִיְּנֵי עֵץ
שֶׁהַשְּׂרָף שֶׁלוֹ נוֹתֵן רִיחַ טוֹב,
וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, מְבַרְכִים עֲלֵיהֶם
בּוֹרָא עֲצֵי בְּשָׂמִים.
ז. שְׁלֹשָׁה מִיְּנֵי רִיחַ טוֹב אֵין
מְכַרְכִּין עֲלֵיהֶן, וְאֵלוֹ הֵן, רִיחַ טוֹב
שְׁאֲסוּר לְהָרִיחַ בּוֹ, וְרִיחַ טוֹב
הָעֵשׂוֹי לְהַעֲבִיר רִיחַ רַע, וְרִיחַ טוֹב
שֶׁלֹא נַעֲשָׂה לְהָרִיחַ בְּעַצְמוֹ שֶׁל רִיחַ
זֶה, אֲלָא נַעֲשָׂה לְדַבְּרִים אַחֲרָיִם,
כְּפִי שִׁיּוּרְט בְּהַלְכָה הַבָּאָה כָּל
פְּרִטֵי הַדֵּינִים.

פניני הלכה

ברכות הנהנין פ"א ס"ז, שטוב להקדים ברכת עצי בשמים לברכת עשבי בשמים [ואם יש ביניהם הדס הוא מוקדם לברכה], ואם יש לפניו גם דבר שברכתו בורא מיני בשמים, צריך להקדים ברכת עשבי בשמים לבורא מיני בשמים. וראה עוד ברמ"א (ס"ר טז ס"י) ובמשנה ברורה (סק"מ). וכתב המשנה ברורה (שם), שאם אחד מהם חביב עליו יותר, יקדים לברך עליו.

הלכה ה: הנכנס לחנותו של בשם וכו', נכנס ויצא נכנס ויצא מברך על כל פעם ופעם. והשו"ע (או"ח סי ר"ז ס"א) הוסיף, שדווקא אם לא היה בדעתו לחזור, אבל אם היה בדעתו לחזור מברך רק פעם אחת.

הלכה ו: הוזרד וכו' בורא עצי בשמים. וכתב בשו"ע הרב (סדר ברכות הנהנין פ"א ה"ד), שרק על הוזרדים שגדלים על האילנות מברכים 'בורא עצי בשמים', אבל על אלו שגדלים בקרקע מברכים עליהם 'בורא עשבי בשמים'. ובמשנה ברורה (ס"י רטז ס"ק יז) הביא בשם הגר"א, שאם מתקיים משנה לשנה, יברך 'בורא עצי בשמים'.

אבל פרי שאינו גדל על העץ, אינו מברך אלא רק 'בורא מיני בשמים'. שמן שבשמו כעין שמן המשחה מברך עליו בורא מיני בשמים. ובשו"ע (שם ס"ו) כתב, שאם בשמו בעצי בשמים מברך 'בורא עצי בשמים', ואם בשמו בעשבי בשמים מברך 'בורא עשבי בשמים', ואם בשמו עם עצים ועשבים מברך 'בורא מיני בשמים'. כתב השו"ע (שם) שאם סיננו והוציאו את הבשמים, יש אומרים שמברך 'בורא שמן ערב', ויש אומרים שאינו מברך כלל, ויש להיזהר שלא להריח בו ולא להיכנס לספק. אמנם כתב במשנה ברורה (שם ס"ק לב), שמי שאינו רוצה להחמיר על עצמו, יכול לכתחילה להריח ולברך 'בורא מיני בשמים'.

הלכה ד: היו לפניו בושם שהוא עץ ובושם שהוא עשב. ובשו"ע (ס"י רטז ס"י) כתב, שאם היו לפניו שלשה סוגי בשמים, דהיינו, שהיו לפניו בושם שהוא עץ ובושם שהוא עשב ומיני בשמים, יברך על כל אחד בפני עצמו. מברך על זה לעצמו ועל זה לעצמו. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק לט), שכמו שאין ברכת עצי בשמים פוטרת את העשב כך אין ברכת עשבי בשמים פוטרת את העץ. כתב בשו"ע הרב (סדר

הרמב"ם המבואר – מהדורת חזיתריק

- 1 **ח. פיצד** – מה הם סוגי הריחות שאין מברכים עליהם: **בְּשָׂמִים שֶׁל**
 2 **עֲבֹדָה זָרָה** – ששמים אותם לפני עבודה זרה, ו**בְּשָׂמִים שֶׁעַל עֲרוּה**
 3 **מִן הָעֲרִיּוֹת** – היינו בשמים שמונחים על אשה האטורה עליו, כגון
 4 אחת מקרובותיו, **אִין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן, לְפִי שְׂאִסוּר לְהָרִיחַ בְּהֵן. בְּשָׂמִים**
 5 **שֶׁל מְתִים** – שנועדו להעביר את
 6 הריח הרע של המת, ו**בְּשָׂמִים שֶׁל**
 7 **בֵּית הַכֶּסֶּא** – שמעבירים את
 8 הריח הרע של בית הכסא, ו**שֶׁמֶן**
 9 **הָעֵשׂוֹי לְהַעֲבִיר אֶת הַזֹּהֶמָה**
 10 **מֵהַיַּיִם, אִין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן, לְפִי**
 11 **שֶׁנַּעֲשׂוּ כַּדִּי לְהַעֲבִיר אֶת הָרִיחַ רַע**
 12 **וְלֹא כַּדִּי לְהָרִיחַ בַּהֵם. מְגֻמָּר**
 13 **[בשמים שמונחים על האש**
 14 **ומעלים ריח נעים] שְׂמֻנְמֵרִין בּו**
 15 **אֶת הַכֶּלִּים וְאֵת הַכְּנָדִים** – ששמים
 16 כלים ובגדים מעל המוגמר כדי
 17 שייכנס בהם ריח טוב, **אִין מְבָרְכִין**
 18 **עֲלֵיהֶן, לְפִי שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה לְהָרִיחַ**
 19 **בְּעֲצֻמוֹ שֶׁל מְגֻמָּר אֲלֵא כַּדִּי**
 20 **שֵׁיכֻנס הָרִיחַ בְּכֵלִים וּבבגדים.**
 21 **וְכֵן הַמְרִית בְּכָנָדִים מְגֻמְרִין** –
 22 **שקיבלו את הריח של הבשמים**
 23 **אִינוֹ מְבָרְכִין וְאֵפִילוֹ שֶׁהָרִיחַ שֶׁל**
- 24 הבגדים נעשה כדי שיריחו אותם, **לְפִי שְׂאִין שָׂם עֵקֶר בְּשָׂם** –
 25 **שהבשמים עצמם אינם נמצאים שם, אֲלֵא רִיחַ בְּלֵא עֵקֶר וְכִיּוֹן שְׂרִיח**
 26 **אינו צורך הגוף כל כך, אִם אִין לֹא עֵיקֶר אִין מְבָרְכִים עֲלֵיו, אֵף עַל**
 27 **פִּי שֶׁנַּהֲנֶה.**
- 28 **ט. בְּשָׂמִים שֶׁנִּמְצָאִים בְּמִסְכַּה שֶׁל**
 29 **גֹּזִיִּים** – במקום שהגזיים יושבים
 30 **לֵאכֹּל אוֹ לְשִׁתּוֹת, אִין מְבָרְכִין**
 31 **עֲלֵיהֶם, כִּיּוֹן שֶׁסֶתֶם מְסַבֵּת גֹּזִיִּים**
 32 **לְעֲבֹדָה זָרָה. הִנֵּה מְהַלֵּךְ חוּץ לְבֵרֶךְ**
 33 **[– עיר] וְהָרִיחַ רִיחַ טוֹב וְהוּא**
 34 **מְסוּפֵק אִם הָרִיחַ מְגִיעַ מִמִּסִּבַּת**
 35 **גֹּזִיִּים וְאִין מְבָרְכִים עֲלֵיו אוֹ שְׂמֵא**
 36 **זֶה מְגִיעַ מִיְהוּדִים וְצָרִיךְ לְבַרֵךְ, אִם**
 37 **רַב אֲנִשֵׁי הָעִיר הֵם גֹּזִיִּים, אִינוֹ מְבָרְכִין**
 38 **כִּיּוֹן שֶׁהוֹלְכִים אַחֲרֵי הָרֹב וְנוֹקְטִים**
 39 **שֶׁהָרִיחַ הִגִּיעַ מִמִּסִּבַּת גֹּזִיִּים, וְאִם**
 40 **רַב אֲנִשֵׁי הָעִיר הֵם יִשְׂרָאֵל, מְבָרְכִין**
 41 **כִּיּוֹן שֶׁהוֹלְכִים אַחֲרֵי הָרֹב שֶׁהֵם**
 42 **יִשְׂרָאֵלִים וְנוֹקְטִים שׁוֹהֵ לֹא נַעֲשֶׂה**
 43 **לְעֲבֹדָה זָרָה. נִתְעַרֵב רִיחַ שְׂמֻנְמֵרִין**
 44 **עֲלֵיו בְּרִיחַ שְׂאִין מְבָרְכִין עֲלֵיו כִּגֻּן**
 45 **אֶחָד מֵהַנּוֹכְרִים לַעֲלִיל [בְּהַלְכָה**
 46 **הַקּוֹדֵמָת], הוֹלְכִין אַחֵר הָרַב.**

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ה

- 47 **פְּרָק עֲשִׂירֵי א. בְּרִכּוֹת אַחֲרוֹת מְלַבֵּד בְּרִכּוֹת הַנִּהְנֵן שֶׁנִּתְבָּארוּ**
 48 **בְּפְרָקִים הַקּוֹדְמִים, וְכֵן דְּבָרִים אַחֲרֵים לּוֹמֵר, שְׂאִינִם בְּרִכּוֹת שְׂאִין**
 49 **בְּהֵן פְּתִיחָה** – שאינו פותח בהם
 50 **בְּבֵרוֹךְ [כַּעֲשֵׂן בְּרִכּוֹת הַנִּהְנֵן**
 51 **וְהַמְצוּוֹת], וְלֹא פְּתִיחָה** – שאינו
 52 **מְסִיִּים בַּהֵם בְּבֵרוֹךְ [כַּעֲשֵׂן בְּרִכּוֹת**
 53 **שְׁמוּנָה עֲשָׂרָה], תִּקְנֵה חֲכָמִים**
 54 **בְּרִכּוֹת וְדַבְרִים אֲלוֹ דְּרָךְ שְׂכַח**
 55 **וְהוֹדִיָּה לְחֻקֵּי ה', כְּמוֹ בְּרִכּוֹת**
 56 **הַתְּפִלָּה** – שהן נכנסות תחת סוג
- 57 התפילה, **שֶׁכָּבֵד בְּתַכְנֻם בְּהַלְכוֹת תְּפִלָּה. וְהַבְּרִכּוֹת הֵם אֲלוֹי הַבּוֹנֵה**
 58 **בֵּית חֲדָשׁ וְהַקּוֹנֵה כֵּלִים** [– בגדים או כלי תשמיש ואכילה] **חֲדָשִׁים,**
 59 **כִּיּוֹן אִם יֵשׁ לֹא מִירוּשָׁה כִּיּוֹצֵא בְּהֵן**
 60 **– שֵׁישׁ לֹא מְכַבֵּר בֵּית אוֹ כֵּלִים**
 61 **דוּמִים לְמַה שֶׁקָּנָה עֲכָשִׁיו, וְכִּיּוֹן**
 62 **אִם אִין לֹא מִירוּשָׁה, מְבָרְכִין בְּרִיחַ**
 63 **אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֵךְ הָעוֹלָם**
 64 **שֶׁהִחַיֵּנוּ וְקִיְּמֵנוּ וְהִצַּעֲנוּ לְפָנֵינוּ תָּהִי.**

פְּרָק עֲשִׂירֵי

א. בְּרִכּוֹת אַחֲרוֹת וְדְבָרִים שְׂאִין בְּהֵן פְּתִיחָה וְלֹא
חֲתִימָה, תִּקְנֵה חֲכָמִים דְּרָךְ שְׂכַח וְהוֹדִיָּה לְחֻקֵּי ה'
כְּמוֹ בְּרִכּוֹת הַתְּפִלָּה שֶׁכָּבֵד בְּתַכְנֻם. וְהֵם אֲלוֹי הַבּוֹנֵה
בֵּית חֲדָשׁ וְהַקּוֹנֵה כֵּלִים חֲדָשִׁים, כִּיּוֹן יֵשׁ לֹא כִּיּוֹצֵא בְּהֵן בִּין אִין לֹא מְבָרְכִין בְּרִיחַ אֶתָּה

פְּתִיחָה הַלְכָה

לפי שלא נעשה להריח בעצמו של מוגמר. וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק יד), שאם הוא מתכוון לגמר כליו וגם להריח בו, צריך לברך עליו, כיון שזה עומד גם לריח.

הַלְכָה א: הַבּוֹנֵה בֵּית חֲדָשׁ וְהַקּוֹנֵה כֵּלִים חֲדָשִׁים. וְכַתּוּב הַשׁוֹ"ע (או"ח סי' רכג ס"ג) שגם אם אינם חדשים אלא שהם חדשים אצלו, שלא היו אלו שלו מעולם, מברך עליהם. וְהַקּוֹנֵה כֵּלִים. וְכַתּוּב הַשׁוֹ"ע (שם ס"ד) שאין לברך אלא על כלים חשובים, ועל דברים שאינם חשובים כל כך, כגון חלוק וגרביים אין לברך, ואם הוא עני ושמה בהם יברך. והרמ"א כתב שגם אם הוא עני לא יברך עליהם. בִּין יֵשׁ לֹא כִּיּוֹצֵא בְּהֵן בִּין אִין לֹא. וְהוֹסִיף הַשׁוֹ"ע (שם), שגם אם קנה כעין דברים אלו וחזר וקנה, מברך. כַּתּוּב הַשׁוֹ"ע (שם ס"ד), שיש לברך בשעת קניית הבגד אף על פי שאינו לובשו. אך אם הבגד טעון תיקון וכדומה, כתב בשו"ע הרב

הַלְכָה ה: בְּשָׂמִים שֶׁעַל עֲרוּה. ובמשנה ברורה (סי' ריו ס"ק טז) הביא, שיש מהאחרונים שאסרו גם בפנויה ולא רק באשה שהיא ערוה עליו, ובפנויה נידה ודאי שאסור, ויש שכתבו שגם בבשמים של אשתו נידה אסור. וכתב עוד (שם ס"ק יז), שיש מהאחרונים שכתבו, שאסור אפילו כשהבשמים אינם עליה, אלא מונחים על השולחן. **בְּשָׂמִים שֶׁל מְתִים וְכו'** אִין מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן **לְפִי שֶׁנַּעֲשׂוּ לְהַעֲבִיר רִיחַ רַע.** וְכַתּוּב הַשׁוֹ"ע (או"ח סי' ריו ס"ב), שדין זה נאמר על הבשמים הנמצאים מעל המיטה שהם עשויים להעביר את הסירחון של המת, אבל על הבשמים ששמים לפני המיטה צריך לברך, כיון ששמים אותם בשביל החיים [כדי שיריחו וייהנו. משנ"ב (סק"ט)]. **בְּשָׂמִים שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶּא וְכו'** אִין מְבָרְכִים עֲלֵיהֶם. וְכַתּוּב בְּמִשְׁנֵה בְּרֹרָה (שם סק"י), שאין מברכים עליהם אפילו אם הולך מחוץ לבית הכסא ומתכוון להריח. **מְגֻמָּר שֶׁנִּמְנָרִין בּוֹ אֶת הַכֵּלִים וְאֵת הַכְּנָדִים אִין מְבָרְכִין עֲלֵיו**

הרמב"ם המבואר – מהדורת חזיתריק

- 40 **ב.** וכן הוֹאֵה אֶת חֲבֵרוֹ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם שֶׁלֹּא רָאָה אוֹתוֹ מִבְּרֶךְ
 41 שֶׁהִחְיִינוּ. וְאִם רָאָהוּ – אֶת חֲבֵרוֹ לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ שֶׁלֹּא רָאָה
 42 אוֹתוֹ. מִבְּרֶךְ בְּרוּךְ אֵתָהּ ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מְחַיֵּה הַמֵּתִים. הַרְוֵאָה
 43 פְּרִי הַמִּתְחַדֵּשׁ מִשְׁנֵה לְשָׁנָה – שֶׁהַפְּרִי הוּא עוֹנֵתִי שְׂאִינוּ מִתְקִיִּים בְּכֹל
 44 הַשָּׁנָה אֲלֵא מִתְחַדֵּשׁ בְּעוֹנָה שְׁלֹ, מִתְחַלֵּל רֵאָתוֹ – בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה
 45 שְׂרֹאָה אוֹתוֹ מִבְּרֶךְ 'בְּרוּךְ וְכוּ' שֶׁהִחְיִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגַּעְנוּ לְזִמְנוֹ
 46 הַזֶּה.
 47 **ג.** שָׁמַע שְׂמוּעָה טוֹבָה – בִּישְׂרוֹ
 48 לֹא בִשְׂרֹרָה הַמְשֻׁמַּחַת מִבְּרֶךְ 'בְּרוּךְ
 49 אֵתָהּ ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַטּוֹב
 50 וְהַמְטִיב' – הַטּוֹב לֹא וּמִיֵּטִיב
 51 לְאֲחֵרִים. שָׁמַע שְׂמוּעָה רָעָה –
 52 בִּישְׂרוֹ לֹא בִשְׂרֹרָה הַמַּעֲצִיבָה מִבְּרֶךְ
 53 'בְּרוּךְ אֵתָהּ ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
 54 דִּין הָאֱמֶת! וְחֹבֵב אָדָם לְכַרֵּךְ עַל
 55 הָרָעָה בְּרוּךְ דִּין הָאֱמֶת בְּטוֹבַת
 56 נַפְשׁ – בְּשִׂמְחַת הַנַּפֶּשׁ בְּרֶךְ
 57 שְׂמֻכָּה – עַל הַטּוֹבָה בְּשִׂמְחָה,
 58 שְׂנֵאֲמֵר – הַמְקוּר לִכֵּן הוּא מְצִיּוּי
 59 הַתּוֹרָה (דְּבָרִים ו, ה) 'וְאֵהֱבֵאת אֶת ה'
 60 אֱלֹהֶיךָ כָּל לִבְךָ וְכָל נַפְשְׁךָ
 61 וְכָל מְאֹדְךָ! וְכָל לִבְךָ זֶה
 62 הַיְתָרָה שְׂנֵאֲמִינוּ כִּי בַּפְּסוּק זֶה,
 63 שְׂאֵפְלוּ בַּעַת שְׂיַצֵּר לֹא מִחַמַּת
 64 הָרַעָה, אֵף עַל פִּי כֵן יוֹדֵה וְיִשְׂבַּח
 65 לַה' בְּשִׂמְחָה.
 66 **ד.** הַנִּיעָה אֵלָיו טוֹבָה – קָרָה לֹא
 67 דָּבָר טוֹב אוֹ שָׁמַע שְׂמוּעָה טוֹבָה,
 68 אֵף עַל פִּי שֶׁהִדְבָּרִים מְרִאִים –
 69 שְׂמֻמְצִיאוֹת הַדְּבָרִים מִסְּתַבֵּר
 70 שְׂמוּכָה זֶה שֶׁנַּעֲשֶׂתָה לֹא עֲכָשׁוּ
 71 תִּגְרַם לֹא בְּעֵתִיד רָעָה, מִבְּרֶךְ הַטּוֹב
 72 וְהַמְטִיב. וְכֵן אֵין לֹא בְּרֶכְיָה
 73 שְׂמֻעָה טוֹבָה, אֵף עַל פִּי כֵן יוֹדֵה וְיִשְׂבַּח
 74 לַה' בְּשִׂמְחָה.
 75 **ה.** הַנִּיעָה אֵלָיו טוֹבָה – קָרָה לֹא
 76 דָּבָר טוֹב אוֹ שָׁמַע שְׂמוּעָה טוֹבָה,
 77 אֵף עַל פִּי שֶׁהִדְבָּרִים מְרִאִים –
 78 שְׂמֻמְצִיאוֹת הַדְּבָרִים מִסְּתַבֵּר
 79 שְׂמוּכָה זֶה שֶׁנַּעֲשֶׂתָה לֹא עֲכָשׁוּ
 80 תִּגְרַם לֹא בְּעֵתִיד רָעָה, מִבְּרֶךְ הַטּוֹב
 81 וְהַמְטִיב. וְכֵן אֵין לֹא בְּרֶכְיָה
 82 שְׂמֻעָה טוֹבָה, אֵף עַל פִּי כֵן יוֹדֵה וְיִשְׂבַּח
 83 לַה' בְּשִׂמְחָה.
 84 **ו.** הַנִּיעָה אֵלָיו טוֹבָה – קָרָה לֹא
 85 דָּבָר טוֹב אוֹ שָׁמַע שְׂמוּעָה טוֹבָה,
 86 אֵף עַל פִּי שֶׁהִדְבָּרִים מְרִאִים –
 87 שְׂמֻמְצִיאוֹת הַדְּבָרִים מִסְּתַבֵּר
 88 שְׂמוּכָה זֶה שֶׁנַּעֲשֶׂתָה לֹא עֲכָשׁוּ
 89 תִּגְרַם לֹא בְּעֵתִיד רָעָה, מִבְּרֶךְ הַטּוֹב
 90 וְהַמְטִיב. וְכֵן אֵין לֹא בְּרֶכְיָה
 91 שְׂמֻעָה טוֹבָה, אֵף עַל פִּי כֵן יוֹדֵה וְיִשְׂבַּח
 92 לַה' בְּשִׂמְחָה.

שְׂדָה מִבְּרֶךְ שֶׁהִחְיִינוּ. וְאִם הִיְתָה שְׁלֹו וְשָׁל אַחֲרֵים מִבְּרֶךְ הַטּוֹב וְהַמְטִיב. וְאִם אֵין לֹא שְׂדָה, מִבְּרֶךְ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל טִפָּה וְטִפָּה שֶׁהוֹרְדָתָ לָנוּ וְאֵלֹו פִּינוּ מִלֵּא שִׁירָה פִּיָם וְלִשְׁוֹנָנוּ רִנָּה פְּהֻמוֹן גְּלִיו וְשִׁפְתוֹתֵינוּ שְׂבַח פְּמֻרְחָבֵי הַרְקִיעַ וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת פְּשָׁמֶשׁ וְכִיָּרֵחַ וְדִינֵינוּ פְּרוֹשׁוֹת פְּנִשְׂרֵי שְׂמִים וְרִגְלֵינוּ קְלוֹת פְּאִילוֹת, אֵין אָנוּ מְסַפִּיקִין לְהוֹדוֹת לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ וְלִבְרֶךְ אֵת שְׂמֻךְ מְלַכְנוּ עַל אַחַת מְאֵלָף אֵלְפִים וְרֵב רַבְבֵי רַבְבּוֹת פְּעָמִים הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִמָּנוּ וְעַם אֲבוֹתֵינוּ, מְלַפְנִים מִמְצָרִים גְּאֻלְתָּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ מִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ בְּרַעֲב זִנְתָנוּ וּבִשְׂבַע פְּלַפְלָתָנוּ

פניני הלכה

השנה ובין אם נשמר בקרקע כל השנה. כתב הרמ"א (שם ס"ו) שיש לברך שהחיינו על פרי המתחדש פעמיים בשנה. בתחלת ראייתו. וכתב השו"ע (שם ס"ג), שנהגו לברך בשעת האכילה. מברך ברוך וכו' שהחיינו. וכתב המשנה ברורה (שם סק"ט), שאינו חובה אלא רשות, והוסיף שמכל מקום ראוי להיזהר שלא לבטלה.

הלכה ג: שמע שמועה טובה. וכתב בשו"ע הרב (סדר ברכות הנהנין פ"ב ס"ז) שמברך כן גם כאשר השמועה היא על אדם אחר וליבו שמח בשמחתו [כגון אביו או רבו או חברו החביב עליו כנפשו].

הלכה ה: ירדו גשמים רבים. השו"ע (סי' רכא ס"א-ב) כתב הלכה זו רק אם היו בצער מחמת עצירת גשמים. וכתב המשנה

(סדר ברכות הנהנין פ"ב ס"ד) שיברך כאשר לובשו. מברך וכו' שהחיינו וקיימנו וכו'. והשו"ע (שם ס"ד) הוסיף, שכאשר לובש את הבגד יברך מלביש ערומים. וכתב בשו"ע הרב (סדר ברכת הנהנין פ"ב ס"ו), שנכון לברך בלא שם ומלכות. וטוב ללבשו בבוקר לפני ברכות השחר ולפטור אותו בכרכת מלביש ערומים שבברכות השחר.

הלכה ב: וכן הוֹאֵה אֶת חֲבֵרוֹ וכו' מברך שהחיינו. וכתב השו"ע (או"ח סי' רכא ס"א), שמברך כן רק אם חביב עליו הרבה ושמח בראייתו. ואם ראהו לאחר שנים עשר וכו' מברך וכו' מחיה המתים. וכתב המשנה ברורה (שם סק"ד), שאז אינו מברך שהחיינו. הוֹאֵה פְּרִי הַמִּתְחַדֵּשׁ מִשְׁנֵה לְשָׁנָה. וכתב הרמ"א (שם ס"ו) שעל ירק שעומד כל השנה בקרקע אינו מברך. ומבאר המשנה ברורה (סק"ח), שאינו מברך בין אם גדל בקרקע כל

הרמב"ם המבואר - מהדורת חזיתריק

1 כְּלִבְלִתְנוּ וּמְחַרְבַּת הַצִּלְתְּנוּ וּמְדַבֵּר מִלְטָתְנוּ וּמְחַלְאִים רַעִים רַבִּים
2 דְּלִיתְנוּ - הַגְּבַהַתְנוּ [כְּלוֹמַר הִרְחַקְתְּנוּ]. וְעַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא
3 עֲזָבוּנוּ חֲסְדֶיךָ, עַל כֵּן אֵיכָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ - חִילַקְתָּ בֵּנוּ וְרוּחַ וּנְשָׁמָה
4 שֶׁנִּפְחַתְתָּ בְּאַפְּנוּ וְלָשׁוֹן אֲשֶׁר שָׁמַתָּ בְּפִינוּ הֵן הֵן יוֹדוּ וַיִּכְרְבוּ אֶת שְׁמֶךָ
5 ה' אֱלֹהֵינוּ, בְּרוּךְ אַתָּה ה' רַב
6 הַהוֹדוֹת אֶל הַתְּשַׁבְּחוֹת.
7 ו. מֵאֵימְתִי מְכַרְבִּין עַל הַנְּשָׁמִים
8 אֵת הַבְּרִכּוֹת שֶׁנִּתְבָּאֵרוּ בַּהֲלַכָּה
9 הַקּוֹדֶמֶת, מְשִׁירְבוּ הַמַּיִם עַל הָאָרֶץ
10 מִחַמַּת הַגַּשְׁמִים וַיַּעֲלוּ אֲבַעְבוּעוֹת
11 מִן הַמָּטָר עַל פְּנֵי הַמַּיִם - שֶׁהַמַּיִם
12 יִתְקַבְּצוּ בַשְּׁלּוּלִית וְכַאֲשֶׁר יִפְלוּ
13 עֲלֵיהֶם טִיפוֹת מִהַגֶּשֶׁם יִיוֹצְרוּ
14 בַשְּׁלּוּלִית אֲבַעְבוּעוֹת, וַיִּלְכּוּ
15 הָאֲבַעְבוּעוֹת זֶה לְקֶרֶת אֶת זֶה -
16 וַיִּפְגְּשוּ הָאֲבַעְבוּעוֹת אַחַת
17 בַּחֲבֵרְתָּהּ.
18 ז. אָמְרוּ לוֹ - לֹאֲדַם מֵת אֲבִיו
19 וַיִּרְשָׁתוּ - וְעַל יְדֵי מִיתַתוֹ קִיבַלְתָּ
20 יְרוּשָׁה מִמֶּנּוּ, אִם יֵשׁ עִמּוֹ אֲחִים
21 הַיְרוּשָׁה אֵת הַיְרוּשָׁה יָחַד עִמּוֹ
22 מְכַרְךָ בְּתַחֲלָה דִּבְרַן הָאֲמַת' עַל
23 הַבְּשׂוּרָה הַרְעָה שֶׁל מִיתַת אָבִיו,
24 וְאַחֵר כֶּף - לְאַחֵר בְּרִכַּת דִּיין
25 הָאֲמַת' מְכַרְךָ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב' עַל
26 הַיְרוּשָׁה שֶׁקִּיבַל מֵאָבִיו, וְאִם אֵין
27 עִמּוֹ אֲחִים מְכַרְךָ שֶׁחֲתִינּוּ עַל
28 הַיְרוּשָׁה. קָצְבוּ - כִּלְכּוֹ שֶׁל דָּבָר -
29 שֶׁל בְּרִכּוֹת עַל בְּשׂוּרוֹת טוֹבוֹת,

וּמְחַרְבַּת הַצִּלְתְּנוּ וּמְדַבֵּר מִלְטָתְנוּ וּמְחַלְאִים רַעִים
רַבִּים דְּלִיתְנוּ, וְעַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא עֲזָבוּנוּ
חֲסְדֶיךָ, עַל כֵּן אֵיכָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ וְרוּחַ וּנְשָׁמָה
שֶׁנִּפְחַתְתָּ בְּאַפְּנוּ וְלָשׁוֹן אֲשֶׁר שָׁמַתָּ בְּפִינוּ הֵן הֵן יוֹדוּ
וַיִּכְרְבוּ אֶת שְׁמֶךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, בְּרוּךְ אַתָּה ה' רַב
הַהוֹדוֹת אֶל הַתְּשַׁבְּחוֹת. ו. מֵאֵימְתִי מְכַרְבִּין עַל
הַגְּשָׁמִים, מְשִׁירְבוּ הַמַּיִם עַל הָאָרֶץ, וַיַּעֲלוּ
אֲבַעְבוּעוֹת מִן הַמָּטָר עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וַיִּלְכּוּ
הָאֲבַעְבוּעוֹת זֶה לְקֶרֶת אֶת זֶה. ז. אָמְרוּ לוֹ מֵת אָבִיו
וַיִּרְשָׁתוּ, אִם יֵשׁ עִמּוֹ אֲחִים מְכַרְךָ בְּתַחֲלָה דִּבְרַן
הָאֲמַת', וְאַחֵר כֶּף מְכַרְךָ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב. וְאִם אֵין עִמּוֹ
אֲחִים מְכַרְךָ שֶׁחֲתִינּוּ. קָצְבוּ שֶׁל דָּבָר, שֶׁפֶל טוֹבָה
שֶׁהִיא לוֹ וְלֹאֲחֵרִים מְכַרְךָ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב, וְטוֹבָה
שֶׁהִיא לוֹ לְבַדּוֹ מְכַרְךָ שֶׁחֲתִינּוּ. ח. אֲרַבְּעָה צְרִיכִין
לְהוֹדוֹת חוֹלָה שֶׁנִּתְרַפָּה. וְחַבּוּשׁ שֶׁיֵּצֵא מִבֵּית
הָאֲסוּרִים. וַיּוֹרְדֵי הַיָּם כְּשִׁיעֵלוּ. וְהוֹלְכֵי דְרָכִים
כְּשִׁיגִיעוּ לְיִשׁוּב. וְצְרִיכִין לְהוֹדוֹת בְּפָנֵי עֲשָׂרָה וּשְׁנַיִם
מִהֵן חֲכָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר וַיְרוּמְמוּהוּ בְּקֶהֱל עִם וּבְמִוֶשֶׁב זְקֵנִים יִהְלְלוּהוּ. וְכִיֵּצֵד מוֹדָה,
עוֹמֵד בִּינֵיהֶן וּמְכַרְךָ, בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם הַגּוֹמֵל לְחַיִּינִי טוֹבוֹת

פניני הלכה

הסוברים שאין לברך אלא רק על ארבעה מקרים אלו, וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות. וכתב בשו"ע הרב (סדר ברכות הנהנין פ"ג ס"ו) שנהגו לברך על כל הנסים שהיה בהם חשש סכנת נפשות. חולה שנתרפה. וכתב בשו"ע (שם ס"ח), שהחולה מברך גם אם לא היתה סכנה במחלתו, אלא גם אם עלה למטה צריך לברך. אך הרמ"א כתב שאין לברך רק על מחלה שיש בה סכנה. ופסק השו"ע הרב (שם ס"ו) שכל שעלה למיטה יותר משלושה ימים יש לברך. וחיבוש שיצא מבית האסורים. וכתב בשו"ע הרב (שם ס"ב), שאין לברך רק על חבוש על עסקי נפשות, וגם אם חבוש על עסקי ממון אם היה מעונה בכבלי ברזל מברך. והולכי דרכים כשיגיעו ליישוב. וכתב השו"ע (שם ס"ז), שבאשכנז נהגים לברך רק אם הלכו במדבריות שהסכנה שם מצויה. ובספרד נהגים לברך על כל הדרכים, שכל הדרכים בחזקת סכנה. אך אם הלך פחות מפרסה לא יברך אלא אם כן הוא מקום שמוחזק בסכנה ביותר. וצריכין להודות בפני עשרה. ואם ביוך שלא בפני עשרה, כתב השו"ע (שם ס"ג) שיש האומרים שיצא ויש הסוברים שלא יצא, וטוב שיברך פעם נוספת בפני עשרה בלי שם ומלכות. ושנים מהן חכמים. וכתב השו"ע (שם), שאם לא מצויים שני חכמים יברך בלעדיהם. כתב בשו"ע הרב (שם ס"ד), שאם שמח בליבו בהצלת חברו יכול לברך ברכת הגומל, אך אם אינו שמח בליבו בכך לא יברך. ואם רוצה לברך מפני השלום יברך ללא שם ומלכות. ובמשנה ברורה (ס"ק יח) כתב, שנוהג להזהר ולא לברך על הצלת חברו, אלא על אביו ורבו בלבד.

ברורה (סק"ב), שמברך ברכה זו גם בארצות שיש בהן הרבה גשמים [אם היתה עצירת גשמים]. וכתב עוד (שם סק"א ובביה"ל ד"ה א), שבארץ ישראל [שבדרך כלל אין מספיק גשמים] גם אם אין עצירת גשמים יש מקום לומר שצריך לברך על הגשם הראשון גם כשלא היתה עצירת גשמים מיוחדת, שכיון שבארץ ישראל יש יובש גדול ואין הרבה גשמים ותמיד צריך רחמים שיבואו גשמים, כל אחד שמח כשכבא הגשם בזמנו. ומסיק שמברך בלא שם ומלכות. ואם היתה שלו ושל אחרים מברך הטוב והמטיב. וכתב המשנה ברורה (סי' רכא סק"ד), שאשה וילדים נחשבים לשותפים.

הלכה ז: אמרו לו מת אביו וכו' דיין האמת. וכתב בשו"ע הרב (סדר ברכות הנהנין פ"ב ס"ח), שעל כל אדם מישראל אם יש לו צער במיתו [וכגון שאוהבו] וכן על אדם חשוב גם כן מברך בשם ומלכות, אך על כל אדם מישראל שאינו בגדר זה מנהג העולם לומר 'ברוך דיין האמת' בלי שם ומלכות. והמשנה ברורה (סי' רכג סק"ח) כתב, שצריך לברך על כל אדם כשר שמצטער עליו. אך כתב שנוהגים לברך ללא שם ומלכות, ואין זה נכון. ומכל מקום על קרוביו צריך להתאבל עליהם ועל תלמידי חכם שמת ודאי שיאמר הברכה בשם ומלכות.

הלכה ח: ארבעה צריכין להודות. ובשו"ע (סי' ריט ס"ט) הביא, שיש אומרים שיש לברך גם על שאר נסים שאירעו לו, ויש

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

41 בארצם, מְבָרֵךְ 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מְצַיֵּב גְּבוּל אֶלְמִנָּה'
 42 – מעמיד [במקומ] את המקום השייך לאומה אלמנה שחרבה
 43 ושחה לעפר. בְּחֶרְבָּנָן – הרואה בתי ישראל שנחרבו מְבָרֵךְ 'דִּין
 44 הָאֵמֶת'. הַרְוָא קְבֵרֵי יִשְׂרָאֵל, מְבָרֵךְ 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
 45 הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר אֶתְכֶם בְּדִין, וְזָן
 46 אֶתְכֶם בְּדִין, וְכִלְכַּל אֶתְכֶם בְּדִין,
 47 וְהַמִּית אֶתְכֶם בְּדִין, וְעֵתִיד לְהַקִּים
 48 אֶתְכֶם לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא בְּדִין,
 49 בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְחַיֵּה הַמֵּתִים.
 50 יֵאָדָּם. הַרְוָא שֵׁשׁ מְאוֹת אֶלֶף בְּנֵי
 51 אָדָם כְּאֶחָד – שראה אותם יחדיו,
 52 אִם גּוֹיִים הֵם – אותם האנשים,
 53 אוֹמֵר אֵת הַפְּסוּק (יחזקאל נ, יב)
 54 'בּוֹשָׁה אִמְכֶם מֵאֵד הַפְּרָה –
 55 הַחַבִּיאה אֵת פְּנֵיהָ מִבּוֹשָׁתָן
 56 יוֹלְדֵתְכֶם וְגו', וְאִם אוֹתָם הַאֲנָשִׁים
 57 יִשְׂרָאֵל הֵם וְרָאה אוֹתָם כְּאֶרֶץ
 58 יִשְׂרָאֵל, מְבָרֵךְ 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' חֶכֶם
 59 הַרְוִים, הַרְוִא חֲכָמֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם
 60 – חכמים מאנשי הגוים, מְבָרֵךְ
 61 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
 62 שֶׁנָּתַן מַחְכְּמָתוֹ לְבָשָׂר וְדָם, חֲכָמֵי
 63 יִשְׂרָאֵל' – ואם רואה חכם גדול
 64 בתורה מישראל מְבָרֵךְ 'שֶׁנָּתַן
 65 מַחְכְּמָתוֹ לִירְאִיו, מַלְכֵי אֲמוֹת
 66 הָעוֹלָם – הרואה מלך ממלכי
 67 הגוים מְבָרֵךְ 'בְּרוּךְ אַתָּה ה'
 68 אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁנָּתַן מַכְבּוּדוֹ

1 ט. הַרְוִא מְקוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ בַעֲבַר נִסִּים לְיִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן יָם סוּף –
 2 המקום שישראל עברו בתוך הים, וּמַעֲבָרֵי הַיַּרְדֵּן – את המקום
 3 שישראל עברו בו את הירדן. מְבָרֵךְ 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
 4 הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאֲבוֹתֵינוּ בְּמִקּוֹם הַזֶּה, וְכֵן יֵשׁ לְבָרֵךְ בְּרַכָּה זוֹ
 5 עַל כָּל מְקוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ נִסִּים לְרַבִּים
 6 – לרוב עם ישראל. אֲכָל מְקוֹם
 7 שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ נִסִּים לְיַחֲיד וְלֹא הִיָּה הַנֵּס
 8 לְרַבִּים, אוֹתוֹ הַיַּחֲיד וְכֵן כְּגוֹ וְכֵן
 9 כְּגוֹ – [נכדו] של מי שאירע לו
 10 הַנֵּס מְבָרֵךְ כְּשֶׁרוֹאֶה אוֹתוֹ מְקוֹם
 11 שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ הַנֵּס 'בְּרוּךְ אַתָּה ה'
 12 אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה לִי נִסִּים
 13 בְּמִקּוֹם הַזֶּה, אוֹ שֶׁעָשָׂה לְאָבִי נִסִּים
 14 בְּמִקּוֹם הַזֶּה, אִם בְּנִי אוֹ נַכְדִּי
 15 רִואִים אֵת מְקוֹם הַנֵּס. הַרְוִא גַב
 16 אֲרִיזוֹת – את בור האריות
 17 שֶׁהוֹכֵס דְּנִיאל לְתוֹכוֹ וְכִכְשֵׁן
 18 הָאֵשׁ – [גומא שהוסקה בה אש
 19 לַשְׂרוֹף אַבְנִים לְסִיד] שֶׁנִּפְּלוּ אֵלָיו
 20 חֲנִינֵה מִיִּשְׂאֵל וְעוֹרֵיהָ, מְבָרֵךְ
 21 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
 22 שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְצַדִּיקִים בְּמִקּוֹם הַזֶּה.
 23 הַרְוִא מְקוֹם שֶׁעוֹבְדִין בּוֹ עֲבוֹדָה
 24 זָרָה, מְבָרֵךְ 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ
 25 מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁנָּתַן אֲרֵץ אֲפִים
 26 לְעוֹבְדֵי רְצוֹנוֹ. הַרְוִא מְקוֹם
 27 שֶׁנַּעֲקָרָה מִמֶּנּוּ עֲבוֹדַת זָרָה, אִם
 28 הַמְקוֹם שֶׁנַּעֲקָרָה מִמֶּנּוּ הַעֲבוּדָה
 29 זָרָה אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל הוּא, מְבָרֵךְ 'בְּרוּךְ
 30 אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָקַר
 31 עֲבוֹדַת זָרָה מֵאֶרְצֵנוּ, וְאִם אוֹתוֹ
 32 הַמְקוֹם חוּצָה לְאֶרֶץ הוּא, מְבָרֵךְ
 33 'שֶׁעָקַר עֲבוֹדַת זָרָה מִן הַמְקוֹם
 34 הַזֶּה, וְאוֹמֵר בְּשִׂמְחָה – גַּם בְּאֶרֶץ
 35 יִשְׂרָאֵל וְגַם בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, 'כִּשְׁם
 36 שֶׁנַּעֲקָרְתָּה מִן הַמְקוֹם הַזֶּה כִּף
 37 תַּעֲקָר מִכָּל הַמְקוֹמוֹת, וְתִשָּׁב לִבִּי
 38 עוֹבְדֵיהֶן לְעֲבָדְךָ'.
 39 י. הַרְוִא כְּפִי יִשְׂרָאֵל בְּיִשׁוּבָן –
 40 כאשר עם ישראל מיושבים

שְׁגַמְלֵנִי טוֹב. וְכָל הַשּׁוֹמְעִים אוֹמְרִים, שֶׁגַּמְלֵךְ טוֹב
 הוּא יְגַמְלֵךְ סֵלָה. ז. הַרְוִא מְקוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ
 נִסִּים לְיִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן יָם סוּף וּמַעֲבָרֵי הַיַּרְדֵּן, מְבָרֵךְ
 בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה נִסִּים
 לְאֲבוֹתֵינוּ בְּמִקּוֹם הַזֶּה, וְכֵן כְּגוֹ כְּגוֹ מְקוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ נִסִּים
 לְרַבִּים. אֲכָל מְקוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ נִסִּים לְיַחֲיד, אוֹתוֹ
 הַיַּחֲיד וְכֵן כְּגוֹ מְבָרֵךְ כְּשֶׁרוֹאֶה אוֹתוֹ מְקוֹם,
 בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה לִי נִסִּים
 בְּמִקּוֹם הַזֶּה, אוֹ שֶׁעָשָׂה לְאָבִי נִסִּים בְּמִקּוֹם הַזֶּה.
 הַרְוִא גַב אֲרִיזוֹת וְכִכְשֵׁן הָאֵשׁ, מְבָרֵךְ בְּרוּךְ אַתָּה ה'
 אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְצַדִּיקִים בְּמִקּוֹם
 הַזֶּה. הַרְוִא הַרְוִא מְקוֹם שֶׁעוֹבְדִין בּוֹ עֲבוֹדַת זָרָה, מְבָרֵךְ
 בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁנָּתַן אֲרֵץ אֲפִים
 לְעוֹבְדֵי רְצוֹנוֹ. מְקוֹם שֶׁנַּעֲקָרָה מִמֶּנּוּ עֲבוֹדַת זָרָה, אִם
 אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל הוּא, מְבָרֵךְ בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
 הָעוֹלָם שֶׁעָקַר עֲבוֹדַת זָרָה מֵאֶרְצֵנוּ. וְאִם חוּצָה לְאֶרֶץ
 הוּא, מְבָרֵךְ שֶׁעָקַר עֲבוֹדַת זָרָה מִן הַמְקוֹם הַזֶּה.
 וְאוֹמֵר בְּשִׂמְחָה שֶׁשֶׁם שֶׁנַּעֲקָרְתָּה מִן הַמְקוֹם הַזֶּה, כִּף
 תַּעֲקָר מִכָּל הַמְקוֹמוֹת וְתִשָּׁב לִבִּי עוֹבְדֵיהֶן לְעֲבָדְךָ.

י. הַרְוִא כְּפִי יִשְׂרָאֵל בְּיִשׁוּבָן. מְבָרֵךְ בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מְצַיֵּב גְּבוּל
 אֶלְמִנָּה בְּחֶרְבָּנָן מְבָרֵךְ דִּין הָאֵמֶת. הַרְוִא קְבֵרֵי יִשְׂרָאֵל, מְבָרֵךְ בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ
 מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר אֶתְכֶם בְּדִין וְזָן אֶתְכֶם בְּדִין וְכִלְכַּל אֶתְכֶם בְּדִין, וְהַמִּית אֶתְכֶם
 בְּדִין וְעֵתִיד לְהַקִּים אֶתְכֶם לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא בְּדִין בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְחַיֵּה הַמֵּתִים.
 יא. הַרְוִא שֵׁשׁ מְאוֹת אֶלֶף בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד, אִם גּוֹיִים הֵם אוֹמֵר, בּוֹשָׁה אִמְכֶם
 מֵאֵד חֲפְרָה יוֹלְדֵתְכֶם וְגו'. וְאִם יִשְׂרָאֵל הֵם וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מְבָרֵךְ בְּרוּךְ אַתָּה ה'
 חֶכֶם הַרְוִים. הַרְוִא חֲכָמֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם, מְבָרֵךְ בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
 שֶׁנָּתַן מַחְכְּמָתוֹ לְבָשָׂר וְדָם. חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, מְבָרֵךְ בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
 שֶׁנָּתַן מַחְכְּמָתוֹ לִירְאִיו. מַלְכֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם מְבָרֵךְ בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם

פניני הלכה

הלכה י: הַרְוִא בְּתֵי יִשְׂרָאֵל בְּיִשׁוּבָן. וכתב בשו"ע הרב (סדר ברכות הנהנין פי"ג סי"א) שנהגו לברך ברכה זו רק על בתי כנסת שמתפללים בהם. והמשנה ברורה (סי' רכז סי"ק יד) כתב, שנהגו לברך רק כאשר הם ביופיים ובתיקונם. וכתב עוד, שבזמן הזה יש לברכה בלא שם ומלכות.

הלכה יא: הַרְוִא שֵׁשׁ מְאוֹת אֶלֶף וכו' וְאִם יִשְׂרָאֵל הֵם וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. ובשו"ע (סי' רכז סי"ה) לא חילק בין אם רואה בארץ ישראל או בשאר המקומות. חכמי ישראל מברך שנתן מתכמתו ליראיו וכו' מלכי ישראל מברך שנתן מכוּבוּדוֹ ליראיו. ובשו"ע (שם סי"ו) פסק שעל חכמי ישראל מברך 'שחלק' מתכמתו, וכן על מלכי ישראל מברך 'שחלק' מכוּבוּדוֹ. אך על מלכי וחכמי אומות העולם מברך 'שנתן'.

הלכה ט: כתב השו"ע (או"ח סי' ריח סי"ה) שמי שנעשו לו כמה נסים כאשר מגיע למקום שנעשה לו אחד מהנסים יכליל בברכה גם את הנסים האחרים שאירעו לו. ובנו וכן בנו מברך. וכתב השו"ע (שם סי"ד) שכל יוצאי ירכו מברכים. וכתב בסדר ברכות הנהנין (פי"ג סי"א) שאפילו אם נולדו קודם הנס יש להם לברך. השו"ע (שם סי"ט) הביא על זה, שיש אומרים שאין לברך אלא על נס שלמעלה מן הטבע, ויש האומרים שיש לברך גם על נס שהיה בדרך הטבע, שהיה במקום סכנה וה' הזמין לו דרך להינצל ממנה, וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות. הַרְוִא מְקוֹם שֶׁעוֹבְדִין בּוֹ עֲבוֹדַת זָרָה מִבְּרַךְ וכו'. וכתב הרמ"א (סי' רכז סי"א) שבימינו אין מברכים ברכה זו. וביאר במשנה ברורה (סק"ג) שטעמו הוא כיון שאנו חיים בנייהם ורואים אותם תמיד.

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

33 **יד.** על הרוחות שינשבו בזעה - הסערות הגדולות שאינן מצויות, ועל הברקים הנראים על פי רוב לפני שמיעת הרעמים, ועל הרעמים, ועל קול ההברה שתשמע בארץ שנשמע קולו כמו רחים גדולים שסובבים לאיטם, הנשמע כשיש רעידת אדמה, ועל האיד שבאוויר - האדים העולים באוויר, שיראו בשמים [על ידי האדים] חלקיקים הנראים כאלו הם כוכבים נופלים ורצים ממקום למקום, או ייראו על ידי האדים כמו כוכבים - ניצוצות הנראים בשמים כמו כוכבים שיש להם זנב. על כל אחד מאלו הדברים שראה מברך 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שכתבו מלא עולם, ואם רצה מברך 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה בראשית'.

34 **טז.** על ההרים ועל הגבעות ועל המדברות ועל הימים ועל הנהרות, אם ראה אחד מהן אחר שלשים יום מראיתם בפעם הקודמת, מברך 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך

1 לְבָשֶׁר וְדָם, מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל - ואם רואה מלך יהודי מברך 'שָׁמַתְן מַכְבוּדוֹ לְיִרְאֵיוֹ'.
 2 **יב.** הַרְוֵאָה אֶת הַכּוֹשֵׁי, וְכֵן הַרְוֵאָה אֶת הַמְּשֻׁנֵּי בְּצוּרַת פְּנֵיהֶם אוּ בְּאִיבְרֵיהֶם מְבָרֵךְ 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מְשַׁנֵּה הַכְּרִיּוֹת'.
 3 **יג.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 4 **יד.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 5 **טו.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 6 **טז.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 7 **יז.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 8 **יח.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 9 **יט.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 10 **כ.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 11 **כא.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 12 **כב.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 13 **כג.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 14 **כד.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 15 **כה.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 16 **כו.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 17 **כז.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 18 **כח.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 19 **כט.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 20 **ל.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 21 **לא.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 22 **לב.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 23 **לג.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 24 **לד.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 25 **לה.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 26 **לו.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 27 **לז.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 28 **לח.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 29 **לט.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 30 **לע.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 31 **לפ.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]
 32 **לף.** הַרְוֵאָה בְּרִיּוֹת מְבֹרָה אוּ קִשְׁעֵי אֶרֶץ - עיוור] או קשע -]

הרוחות שינשבו בזעה, ועל הברקים ועל הרעמים, ועל קול ההברה שתשמע בארץ כמו רחים גדולים, ועל האיד שבאוויר שיראו בשמים כאלו הם כוכבים נופלים ורצים ממקום למקום, או כמו כוכבים שיש להם זנב, על כל אחד מאלו מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שכתבו מלא עולם. ואם רצה מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עושה בראשית. טז. על ההרים ועל הגבעות ועל המדברות ועל הימים ועל הנהרות, אם ראה אחד מהן אחר שלשים יום, מברך ברוך אתה ה'

פניני הלכה

המשנה ברורה (סק"ג), שגם אם רואה אילן אחר לא יברך. וכתב השו"ע (שם), שאם גדל הפרי לא יברך יותר. ובמשנ"ב (סק"ד) הביא חולקים שאומרים כי יכול עדיין לברך. ובאופן שגדל הפרי כל צורכו שאפשר לברך עליו שהחיינו, כתב המשנה ברורה (סק"ד) שלא יברך.

הלכה יד: על הרוחות שינשבו בזעה. וכתב המשנה ברורה (סי' רכו סק"ד), שעל רוח גדולה שאינה בזעה מברך 'עושה מעשה בראשית', וטוב לברך תמיד 'עושה מעשה בראשית', מכיון שאין אנו בקיאים מהו זעה. ועל הברקים ועל הרעמים. וכתב בשו"ע הרב (סדר ברכות הנהנין פ"ג ס"טו), שנהגו לברך על ברקים 'עושה מעשה בראשית' ועל רעמים 'שכוחו וגבורתו מלא עולם'. כתב השו"ע ('או"ח סי' רכו ס"ב) שאם העננים לא נתפזרו נפטר בכרכה אחת, ואם נתפזרו בין ברק לברק או בין רעם לרעם צריך לחזור ולברך. וכתב במשנה ברורה (שם סק"ח), ששמע בירושלמי שדין זה הוא דווקא באותו היום, אבל ביום אחר בכל מקרה צריך לברך.

הלכה טז: הרוואה את הים הגדול. ובשו"ע ('או"ח סי' רכח ס"א) כתב שהוא ים התיכון. ובמשנה ברורה (סק"ב) הביא, שיש הסוברים שהוא ים אוקיינוס.

הלכה יב: הרוואה וכו' משנה הבריות. וכתב השו"ע (סי' רכה ס"ט) שאין לברך אלא כאשר רואה אותם בפעם הראשונה, והרמ"א כתב שמברך כשרואה משלושים לשלושים יום. ופסק בסדר ברכות הנהנין (פ"ג ס"ג) כהשיטה הראשונה. ראה סומה וכו' דיין האמת. וכתב השו"ע (שם) שיש אומרים שאין לברך כן אלא אם מצטער על מומו. ובמשנה ברורה (סק"ב) הביא, שנחלקו הפוסקים לגבי ברכת 'דיין האמת' שיש אומרים שגם בזה דעת השו"ע שאין לברך אלא בפעם הראשונה, ויש אומרים שבזה כיון שאין לברך אלא על קרובו ואוהבו שמצטער עליו, אם ראה קרוב אחר במצב כזה בוודאי גדל צער וגם השו"ע מודה שיש לברך שוב.

הלכה יג: הרוואה בריות טובות וכו'. וכתב השו"ע (סי' רכה ס"י) שגם הרוואה גוי ובהמה יפים יברך. ובמשנה ברורה (סק"ב) כתב, שהיום לא נהגו לברך ברכה זו. היוצא לשדות ולגנות ביומי ניסן. וכתב המשנה ברורה (סי' רכו סק"א), שיש לברך גם בחדשים אחרים כל שרואה הבלבוב בפעם הראשונה. וראה אילנות פורחות. וכתב המשנה ברורה (שם סק"ב), שהברכה היא רק על אילני פרי ולא אילני סרק. עוד כתב, שמברך רק כאשר יוצא פרח ולא על עלים. כתב השו"ע ('או"ח סי' רכו ס"א) שאינו מברך אלא פעם אחת בכל שנה ושנה, וכתב

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

- 1 העולם עושה בראשית. הרוצה את הים הגדול, משלשים יום
2 לשלשים יום - אם רואהו לאחר שלושים יום מראיתו הקודמת או
3 אם רואהו יתר [- יותר] מומן זה, מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך
4 העולם העושה את הים הגדול.
- 5 טז. הרוצה קשת בענן, מברך
6 ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם
7 זכר הברית [שכרת ה' שלא
8 ישחית את הארץ כמו שיה בימי
9 המבול] נאמן בבריתו וקום
10 במאמרו. הרוצה לנה [- ירח]
11 בחדושה - כאשר היא מתחדשת
12 ונראית לעין לאחר שנתמעטה
13 והתכסתה מהעין, מברך ברוך
14 אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר
15 במאמרו ברא שחקים [- את
16 הרקיעים] וירוח פיו [ברא את]
17 כל צבאם [המלאכים וגלגלי
18 המזלות], חק וימן נתן להם
19 [הקב"ה] שלא ישנו את תפקידם,
20 [- להתנהג כסדרם בהילוכם]
21 ששים ושמחים לעשות רצון
22 קונניהם [- עושיהם], [צבא
23 השמים הם] פועלי אמת שפעלתן
24 אמת [בכך שאינם משנים את
25 סדרם], וללכנה אמר [הקב"ה]
26 שתתחדש [בכל חודש] להיות
27 עמרת תפארת [- סימן טוב],
28 לעמו בנין [- לעם ישראל
29 הנקראים 'עמוסי בטן'], שהן [-
30 שאף ישראל המונים ללכנה]
31 עתידין להתחדש כמותה
32 [בגלותם] ולפאר ליוצרים על כבוד
33 מלכותו, ברוך אתה ה' מחדש
34 חדשים].
- 35 יז. וצריך לברך ברכה זו - ברכת
36 הלבנה מעמד - בעמידה, מכיון
37 שכל המברך על החדש בומנו
38 ברכת הלבנה באלו הקביל
39 בברכתו את פני השכינה, ואם לא
40 ברך עליו - על החדש בלינה
- הראשון של התחדשות הלבנה, יש לו לברך עליו עד ששה עשר יום
בחודש מומן מולד הלבנה, עד שתתמלא פנותו - ובזמן זה
מתמלאת פגימת הירח וחזור להיות בעיגול שלם.
יח. הרוצה את החמה [- שמש] ביום שמתחילה בו תקופת ניסן
- תקופת האביב, ביום של תחלת
המחזור של שמונה ועשרים -
מחזור הילוך החמה המתארך על
עשרים ושמונה שנה, באותה
שנה שתחילת התקופה של ניסן
היא בתחלת ליל רביעי, כשנראה
אותה - את השמש ביום רביעי
בבקר שלאחר אותו הלילה, מברך
עושה בראשית. וכן כשתחזור
הלכנה לתחילת מחזור, והוא
כאשר תחזור הלבנה לתחלת מול
מלה בתחלת החודש - שתחילת
זריחתה תהיה בתחילת החודש
ובתחילת מול טלה, ולא תהיה
הלבנה נוטה לא לצפון ולא לדרום
אלא תיראה כנגדה. וכן כשתחזור
כל כוכב וכוכב מחמשת הכוכבים
הנשארים - משבעת הכוכבים
ששניים מתוכם [החמה והלבנה]
נתבאר ברכתם לעיל, לתחלת מול
מלה - שייראו בתחילת זריחתם
בתחילת מול טלה, ולא יהיה
נוטה אחד הכוכבים לא לצפון
ולא לדרום. וכן בכל עת שיראה
מול מלה עולה מקצה המזרח, על
כל אחד מאלו הדברים שיראה
מברך עושה בראשית.
יט. הרוצה בתי ועשירי
אמות העולם בישוכן - כאשר
בתיים מיושבים, אומר בית גאים
ישח ה', בחרבן - ואם רואה את
בתיים חרבים, אומר אל נקמות
- הלבנה יח: הרואה את החמה ביום תקופת ניסן וכו'. וכתב
השו"ע (או"ח סי' רכט ס"ב), שיש לברך בבוקר. וכתב המשנה
ברורה, (סק"ח) שדין זה הוא רק לכתחילה, ובדיעבד אפשר לברך
עד שלוש שעות מתחילת היום, ויש עוד האומרים שבדיעבד
אפשר לברך עד חצות היום. כתב המשנה ברורה (שם סק"ח),
שטוב לברך ברכת החמה ברוב העם. והביא את סדר הברכה של
החתם סופר, וכך הוא, מתחילה אומרים מזמור 'הללו את ה' מן
השמים', מברכים ברכת 'עושה מעשה בראשית', לאחר מכן
אומרים פיוט 'אל אדון על כל המעשים' עד 'חיות הקודש', מזמור
'השמים מספרים כבוד אל', 'עלינו לשבח' וקדיש. וראה עוד
בשערי הלכה ומנהג (או"ח ח"א סי' קטז) אודות סדר ומנהגי
ברכת החמה, ואודות ברכת 'שהחיינו'. וכן כשתחזור הלבנה
וכו'. וכתב המשנה ברורה (שם סק"ט), שהיום אין נוהגים כן.

פניני הלכה

הלכה יז: ואם לא בירך עליו בלינה הראשון וכו'. והשו"ע
(או"ח סי' תכו ס"ד) כתב שאין מברכין עליה עד שיעברו שבעה
ימים מאז מולד הלבנה. והמשנה ברורה (סק"כ) הביא, שרוב
האחרונים סוברים שזמנו לאחר שלוש יממות שלמות מהמולד,
אך אם הגיע זמן זה באמצע השבוע נכון לחכות למוצאי שבת.
אמנם יש הסוברים שאין לחכות למוצאי שבת, אלא יברך מיד
כשהגיע הזמן. וכתב המשנה ברורה, שהנהוג כן בוודאי יש לו על
מי לסמוך. וכתב השו"ע (שם ס"ג), שיום ט"ז אינו בכלל הזמן,
ומיום זה אין לברך. והרמ"א כתב שהשיעור הוא חצי מכ"ט יום
ייב שעות ותשצ"ג חלקים [כל שעה מתחלקת לתת"פ חלקים].
וכתב המשנה ברורה (ביה"ל ד"ה ולא), שבדיעבד אם לא בירך
עד יום ט"ו ועבר הזמן של הרמ"א אפשר שיש לברך כל יום ט"ו.
ואם כבר הגיע ליל ט"ז יברך בלא שם ומלכות.

הלכה יח: הרואה את החמה ביום תקופת ניסן וכו'. וכתב
השו"ע (או"ח סי' רכט ס"ב), שיש לברך בבוקר. וכתב המשנה
ברורה, (סק"ח) שדין זה הוא רק לכתחילה, ובדיעבד אפשר לברך
עד שלוש שעות מתחילת היום, ויש עוד האומרים שבדיעבד
אפשר לברך עד חצות היום. כתב המשנה ברורה (שם סק"ח),
שטוב לברך ברכת החמה ברוב העם. והביא את סדר הברכה של
החתם סופר, וכך הוא, מתחילה אומרים מזמור 'הללו את ה' מן
השמים', מברכים ברכת 'עושה מעשה בראשית', לאחר מכן
אומרים פיוט 'אל אדון על כל המעשים' עד 'חיות הקודש', מזמור
'השמים מספרים כבוד אל', 'עלינו לשבח' וקדיש. וראה עוד
בשערי הלכה ומנהג (או"ח ח"א סי' קטז) אודות סדר ומנהגי
ברכת החמה, ואודות ברכת 'שהחיינו'. וכן כשתחזור הלבנה
וכו'. וכתב המשנה ברורה (שם סק"ט), שהיום אין נוהגים כן.

הרמב"ם המובאר - מהדורת חזיתריק

1 ה' אל יקמות וכו'. ראה את קברי אמות העולם, אומר בושא אפכם
2 מאד וכו'.

3 כ. הנכנס לבית המרחץ אומר, יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני
4 לשלום ותוציאני לשלום - תכניסני למרחץ לשלום ותוציאני ממנו
5 לשלום] ותצילני מזה - מאש
6 המרחץ] ומפוצא מן העתיד
7 לבא, וכשיצא מן המרחץ אומר,
8 מודה אני לפניך ה' אלהי
9 שהצלתני מן האור - מן האש.
10 כא. הנכנס לתקוין דם - להוציא
11 מגופו דם לרפואה, אומר, יהי
12 רצון מלפניך ה' אלהי שיהיה עסק
13 זה לרפואה כי רופא של חנם
14 אתה, וכשיצא אומר 'ברוך רופא
15 חיים'.
16 כב. ההולך למד - למדוד את
17 גרנו - ערימת תבואה], אומר
18 יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשלח
19 ברכה במעשה ידי, התחיל למד -
20 למדוד את גורנו אומר 'ברוך
21 השולח ברכה בכרי הנה' - ברוך
22 אשר בידו לשלוח שפע וברכה
23 בערימה הזו, מדר את הגורן
24 ואחר כך בקש רחמים שימצא
25 ברכה בגורן, הרי זו תפלת שוא -
26 תפילה ללא תועלת. וכן כל
27 הצועק אל ה' לשעבר - על דברים
28 שכבר אירעו הרי זו תפלת שוא -
29 תפילה ללא תועלת.
30 כג. הנכנס ללמוד בבית המדרש
31 אומר 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי
32 שלא אפשל בדבר הלכה, שלא
33 אמר על טמא טהור ועל טהור
34 טמא, ועל מתר אסור ועל אסור
35 מתר, ואל אפשל בדבר הלכה
36 וישמחו בי חברי - וישמחו חברי

על הכשלוך], ואל יפשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם' - אשמח
בכשלוכם].

כד. וביציאתו מבית המדרש אומר 'מודה אני לפניך ה' אלהי
ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות -]
אנשים שאינם נכנסים לבית
המדרש אלא יושבים בקרנות
העיר ועוסקים בדברי שיחה],
שאני משכים - קם קודם היום]
והם משכימין, אני משכים לדברי
תורה והם משכימין לדברים
בטלים, אני עמל והם עמלי, אני
עמל ומקבל שכר והם עמלים ואין
מקבלין שכר, אני רץ והם רצים
אני רץ לחיי העולם הבא - לשכר
שיהיה בעולם הבא] והם רצים
לבאר שחת - גיהנום].

כה. הנכנס לפרך - עיר
מרכוית עם שווקים] אומר 'יהי
רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני
לפרך זה לשלום, ואם נכנס לפרך
בשלום, אומר 'מודה אני לפניך ה'
אלהי שהכנסתני בשלום,
וכשיבקש - וכאשר ירצה לצאת
מהפרך אומר 'יהי רצון מלפניך ה'
אלהי שתוציאני מפרך זה בשלום.

כז. הנכנס למרחץ, אומר
יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני לשלום
ותוציאני לשלום ותצילני מזה ומפוצא בו לעתיד
לבא. וכשיצא מן המרחץ אומר, מודה אני לפניך
ה' אלהי שהצלתני מן האור. כא. הנכנס להקזי
דם, אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שיהיה עסק
זה לרפואה כי רופא של חנם אתה. וכשיצא אומר
ברוך רופא חיים. כב. ההולך למד את גרנו, אומר
יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתשלח ברכה במעשה
ידי. התחיל למד, אומר ברוך השולח ברכה בכרי
הנה. מדר ואחר כך בקש רחמים הרי זו תפלת שוא.
וכל הצועק לשעבר הרי זו תפלת שוא. כג. הנכנס
לבית המדרש אומר, יהי רצון מלפניך ה' אלהי
שלא אפשל בדבר הלכה שלא אמר על טמא טהור
ועל טהור טמא ועל מתר אסור ועל אסור מתר ואל
אפשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי ואל יפשלו
חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. כד. וביציאתו
מבית המדרש אומר, מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש
ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאני משכים והם משכימין, אני משכים לדברי
תורה והם משכימין לדברים בטלים. אני עמל והם עמלין, אני עמל ומקבל שכר
והם עמלים ואין מקבלין שכר. אני רץ והם רצים, אני רץ לחיי העולם הבא והם
רצים לבאר שחת. כה. הנכנס לפרך אומר, יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני
לפרך זה לשלום. ואם נכנס בשלום, אומר מודה אני לפניך ה' אלהי שהכנסתני
בשלום. וכשיבקש לצאת אומר, יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוציאני מפרך זה
בשלום. ואם יצא בשלום, אומר מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני מפרך זה

פניני הלכה

בחבורה צריך להתפלל שלא ישמח בתקלתם ולא ישמחו חברי
בתקלתו. וראה בדבריו שהביא נוסח אחר של התפילה בכניסה
לבית המדרש שטוב לאומרו.

הלכה כד: וביציאתו מבית המדרש. וכתב בשו"ע הרב (סי'
קי ס"י), שאם לומד כל היום יאמר זאת בערב אחר גמר לימודו.

הלכה כה: הנכנס לפרך וכו'. וכתב המשנה ברורה (סי' רל
סק"ב), שרק על כניסה ויציאה מכרך צריך להתפלל כן, אך
הנכנס והיוצא מעיר קטנה אינו צריך להתפלל כן אלא כשיוצא
ומחזיק בדרך [שבעים אמה ומעט יותר נחשבות כעיבורה של
עיר - כחלק מהעיר, ואין מתפלל עד שעובר מרחק זה. משנה
ברורה (סי' קי ס"ק טו)], אומר רק את תפילת הדרך המובאת
בשו"ע (סי' קי ס"ד-ז), ללא הודיה על יציאתו. ואם יצא בשלום
אומר מודה אני וכו' וכשם שהוצאתני בשלום כך תוליכני
וכו'. כתב המשנה ברורה (שם סק"ג), שאומרה תיכף עם יציאתו

הלכה כז: הנכנס למרחץ אומר וכו'. וכתב המשנה ברורה (סי'
רל סק"ה), שבימינו לא נוהגים לברך ברכה זו.

הלכה כא: הנכנס להקזי דם וכו'. וכתב המשנה ברורה (סי'
רל סק"ו), שגם על שאר רפואות יש לומר זאת. וכשיצא אומר
'ברוך רופא חיים'. וכתב המשנה ברורה (שם סק"ז), שיש לומר
בשם ומלכות, אך אין נוהגים כן.

הלכה כב: וכל הצועק לשעבר הרי זו תפלת שוא. וכתב השו"ע
(סי' רל ס"א), שאם מתפלל על העבר [כגון המתפלל על עובר
שיהיה זכר לאחר ארבעים יום מיצירת הוולד], הרי זו תפילת שווא.

הלכה כג: הנכנס לבית המדרש. כתב המשנה ברורה (סי' קי
סק"לו), שהתפילות בכניסה ויציאה מבית המדרש הן חובה.
וכתב בשו"ע הרב (סי' קי ס"י), שאף הלימוד ביחידות צריך לומר
תפילה זו, וכן את התפילה בצאתו מבית המדרש. אלא שכשלומד

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

9 האדם מה' על הדבר שעתיד לבוא
10 [ולא על העבר], ויבקש על כך
11 רחמים מה'. ויתן הודיה – ויודה
12 לה על מה שעבר, ויודה וישבח
13 לה בפי פהו – כפי שהוא
14 מסוגל, וכל המרבה להודות את
15 השם ולשבחו תמיד, תרי זה
16 משובח.

לשלוש, וכשם שהוצאתני בשלוש פך תוליכני
לשלוש ותסמכני לשלוש ותצעידני לשלוש ותצילני
מפח אויב ואורב בדרךך. **ב.** כללו של דבר, לעולם
יצעק אדם על העתיד לבוא ויבקש רחמים, ויתן
הודיה על שעבר ויודה וישבח פפי פהו. וכל
המרבה להודות את השם ולשבחו תמיד תרי זה
משובח.

1 ואם יצא בשלוש, אומר 'מודה אני
2 לפניך ה' אלהי שהוצאתני מפרך
3 זה לשלוש, וכשם שהוצאתני
4 בשלוש, כך תוליכני לשלוש
5 ותסמכני לשלוש ותצעידני לשלוש
6 ותצילני מפח אויב ואורב בדרךך.
7 **כז.** כללו של דבר בכל הבקשות
8 אל ה', שלעולם יצעק – יבקש

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ה

55 וכו', אף על פי שהיא מאלו הברכות שכן דרך שבת והודיה, עם כל
56 זאת היא פותחת ומסיימת בברוך. אבל שאר ברכות המצוות כגון
57 פותח פהו ב'ברוך' ואינו חותם.
58 **ב.** יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדף – לבקש ולטרוח
59 ככל יכולתו עד שיעשה אותה,
60 כגון תפילין שאדם חייב להניח כל
61 יום וסכה שיש חיוב מהתורה
62 לאכול בה כזית בלילה הראשון,
63 ולולב שחייבים ליטול ביום
64 ראשון של חג הסוכות, ושופר
65 שחייבים לשמוע בראש השנה.
66 ואלו המצוות שאמרנו הן הנקראין
67 חובה, לפי שאדם חייב על כל פנים
68 לעשותן, ואין אפשרות שאדם
69 יביא את עצמו למצב שאינו חייב
70 לקיים את המצוה. ויש מצוות
71 שאינן חובה – שלא בכל אופן
72 חייבים לקיים אותן, אלא דומין
73 לרשות כיון שבידו של אדם
74 להחליט האם להתחייב במצוה
75 או לא, כגון מזוזה ומעקה שהן
76 מצוות ששייכות רק לאדם שיש
77 לו בית, שהרי אין אדם חייב לשכן
78 [לגור] בבית החייב במזוזה כדי
79 שיעשה מזוזה, אלא אם רצה לשכן
80 כל ימיו באהל או בספינה
81 שפטורים ממזוזה כיון שאינם
82 עשויים לדירת קבע, ישב – רשאי
83 לגור שם, וכן אינו חייב לבנות בית
84 כדי לעשות מעקה, וכל מצות
85 עשה שבין אדם להקדיש ברוך
86 הוא ואינה בין אדם לחברו, בין
87 מצוה שהיא חובה בין מצוה
88 שאינה חובה כפי שהתבאר לעיל,
89 מברך עליה קדם לעשייתה – צריך
90 לברך לפני שעושה את המצוה.
91 **ג.** וכן כל המצוות שחייב מדברי סופרים – מדברבנן, בין מצוות שחייב
92 חובה מדבריהם – שאין לאדם אפשרות להיפטר מהם כגון מקרא

17 **פרק אחד עשר א.** כל הברכות כגון פותח פהו ב'ברוך' –
18 באמירת 'ברוך אתה ה' וכו' וחותם פהו ב'ברוך', חוץ מברכה
19 אחרונה של קריאת שמע – ברכת 'אמת ויציב' בשחרית, ואמת
20 ואמונה בערבית]. וכן כל ברכה הסמוכה להכרתה – ברכה שיש
21 לפניו ברכה אחרת שחותמים בה
22 ב'ברוך', וברכת הפרות [הנאמרת
23 קודם אכילה] והדומה לה כגון
24 ברכת הריח, וכן שאר ברכות
25 הנהנין, וכן ברכת עשית המצוות
26 – כל הברכות שמברכים לפני
27 עשיית מצוה, וכן אלו הברכות
28 שאמרנו לעיל (פרק י) שחייב לרדף
29 שבת והודיה – שלא תיקנו לברך
30 אותן בזמן שנהנה, כמו ברכת
31 הפירות, אלא כדרך שבת והודיה
32 לה, שאף על פי שאינו נהנה
33 מברך, כמו ברכות התפילה]. דין
34 של כל ברכות אלו, שיש מהן
35 שהיא פותח פהו ב'ברוך' ואינו חותם
36 בברוך [כגון רובן של הברכות
37 הנזכרות לעיל (פרק י) וכן רוב
38 ברכות השחר], ויש מהן שהיא
39 חותם ב'ברוך' ואינו פותח בברוך
40 [כגון הברכה שמברך אדם שאין
41 לו שדה כשרואה שיוירד גשם],
42 וכלל זה שבברכת עשיית
43 המצוות ובברכות השבח
44 וההודיה אין בהן גם פתיחה וגם
45 חתימה ב'ברוך', נכון לגבי רוב
46 ברכות המצוות ורוב ברכות
47 השבח, אלא מעט מברכת המצוות
48 – חוץ מכמה מ'ברכות המצוות'
49 ומ'ברכות השבח' שיצאו מכלל
50 זה, ויש בהן גם פתיחה וגם
51 חתימה ב'ברוך', כגון ברכת ספר
52 תורה שמברך העולה לתורה, ואף
53 על פי שהיא ברכת עשיית המצוות בכל זאת פותחת ומסיימת
54 בברוך, וכגון רואה קברי ישראל

פרק אחד עשר

א. כל הברכות כגון, פותח פהו ב'ברוך' וחותם פהו
ב'ברוך'. חוץ מברכה אחרונה של קריאת שמע, וברכה
הסמוכה להכרתה, וברכת הפרות והדומה לה,
וברכת עשית המצוות. ואלו הברכות שאמרנו שחייב
לרדף שבת והודיה, שיש מהן שהיא פותח ב'ברוך'
ואינו חותם, ויש מהן שהיא חותם ב'ברוך' ואינו
פותח. אלא מעט מברכת המצוות, כגון ברכת ספר
תורה וכגון רואה קברי ישראל מאלו שחייב לרדף שבת
והודיה, אבל שאר ברכות המצוות כגון, פותח פהו
ב'ברוך' ואינו חותם. **ב.** יש מצות עשה שאדם חייב
להשתדל ולרדף עד שיעשה אותה, כגון תפילין
וסכה ולולב ושופר. ואלו הן הנקראין חובה, לפי
שאדם חייב על כל פנים לעשותן. ויש מצוות שאינן
חובה אלא דומין לרשות, כגון מזוזה ומעקה, שאין
אדם חייב לשכן בבית החייב במזוזה כדי שיעשה
מזוזה, אלא אם רצה לשכן כל ימיו באהל או
בספינה ישב. וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות
מעקה. וכל מצות עשה שבין אדם להקדיש ברוך
הוא, בין מצוה שהיא חובה בין מצוה שאינה חובה
מברך עליה קדם לעשייתה. **ג.** וכן כל המצוות שחייב
מדברי סופרים, בין מצוות שחייב מדבריהם,
כגון מקרא מגלה והדלקת נר שבת והדלקת נר

פניני הלכה

מהכרך, ואינו צריך לחכות לאומרה רק לאחר שיחזיק בדרך ויתרחק מהעיר [כדלעיל]. וכשם שהוצאתני בשלוש כך תוליכני וכו' ואורב בדרךך. ובשו"ע (או"ח סי' רל ס"א) פסק שיש לחתום בה 'בא"י שומע תפילה', והוסיף שזו היא תפילה זו היא תפילת הדרך שנתבארה בסימן ק"י [וראה במשנה ברורה (סי' רל סק"ג)] שכתב את חילוקי הדינים שבה.

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

- 1 מְגֵלָה בפורים בלילה וביום, וְהִדְלַקְתָּ גַרְ הַנֶּחֱדָה, וְהִדְלַקְתָּ גַרְ הַנֶּחֱדָה,
2 וּבִין מְצוֹת שְׂאִינָן חוּבָה – שלא בכל אופן אדם חייב במצוות האלו,
3 כְּגוֹן עָרֹב צָרוּת, שהוא דין ששייך רק אם יש בחצרו עוד שנינים,
4 וּנְטִילַת יָדַים לְסַעֲוֵדָה, שאם אינו רוצה אינו חייב לאכול סעודה.
5 מְבָרְךְ עַל הַכֵּל – על כל סוגי
6 המצוות שהן מדברי סופרים קדם
7 לְעִשְׂתָּהּ, וּנוּסח הַבְּרָכָה הוּא אֲשֶׁר
8 קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לַעֲשׂוֹת –
9 וְצִוְּנוּ לְקִיּוּם מִצְוֵה פְּלוּנִית. וְהִיבָן
10 צִוְּנוּ בַּתּוֹרָה – וכיון שמצוות אלו
11 מדרבנן כיצד אפשר לומר
12 'צִוְּנוּנוּ? אלא כיון שכתוב בה [–]
13 בַּתּוֹרָה] 'אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה'
14 (דברים י, יא) לכן כל מצוה
15 שתיקנו חכמים יש חיוב מהתורה
16 לקיימה. נִמְצָא עֲנֵן הַדְּבָרִים וְהַפְּסֵן
17 – פירוש הברכה וסדרה כך הוא,
18 'ברוך אתה ה' וכו' אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
19 בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ – שקידש אותנו
20 בְּמִצְוֹת הַכְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה שְׂאֵהוּ
21 כְּהַן לְשִׁמְעַ מֵאֱלוֹ – [מהחכמים]
22 שְׂצוּ לְקִרְאָתָא אֶת הַמְּגִלָּה או
23 לְהַדְּלִיק גַּרְ הַנֶּחֱדָה. וְכֵן שְׂאֵר כָּל
24 הַמְּצוֹת שְׂמִדְבְּרֵי סוֹפְרִים שִׁמְבָרְךְ
25 עֲלֵיהֶן 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
26 וְצִוְּנוּנוּ, הַכּוּנָה הִיא שִׁקִּידְשָׁנוּ
27 בְּמִצְוֹת אֵלּוּ שְׂצוּיָהּ בְּהַן לְשִׁמְעַ
28 דְּבֵרֵי הַמְּצוּיִים.
29 ד'. וְלָמָּה אֵינָן מְבָרְכִין עַל נְטִילַת
30 יָדַים בְּאַחֲרֵי הַנֶּחֱדָה – על מים
31 אַחֲרֵי הַנֶּחֱדָה, והרי גם היא מצוה
32 מדרבנן? אלא מִפְּנֵי שְׂאֵר חִיבּוֹ
33 כְּבָרְךְ הָיָה [במים אחרונים] אֶלָּא
34 מִפְּנֵי הַפְּסֵנָה – מחשש שיטבול
35 את ידו במלח סדומית ואחר כך
36 ייגע בעיניו, ומלח זה מעורר את
37 העיניים. וְדְבָרִים שְׂהֵן מִשּׁוּם סְפִינָה
38 אֵינָן מְבָרְכִין עַל עִשְׂתָּהּ, הָאָּ – [–]
39 הַרִין] לָמָּה הָיָה דְּוִמָּה [התקנה של
40 נטילת מים אחרונים], לָמָּה שְׂפֵסֵן
41 אֶת הַמַּיִם וְאַחַר כֵּן שְׂתָּהּ בְּלִילָה
42 מִפְּנֵי סְפִינָה עֲלוֹקָה [– תולעת המצויה במים ומסוכנת לאדם, ותיקנו
43 חכמים לסנן את המים לפני השתייה בלילה מחשש שיש עלוקה
44 במים ומפני החשיכה לא יראה אותה וישתה אותה ויבוא לידי
45 סכנה] שְׂאִינָנוּ מְבָרְךְ וְצִוְּנוּנוּ לְסַנֵּן אֶת הַמַּיִם כִּיּוֹן שְׂתִיקְנוּ וְאֵת רַק מִפְּנֵי

פניני הלכה

ס"ד) כתב, שמנהרות ואגמים אסור לשתות בלילה אפילו מים מסוננים משום סכנה.

הלכה ה: חזור ומברך אחר שנתעטף וכו' אחר שלבש. והשו"ע (סי' ח ס"י וס"י ל ס"ג) כתב, שאם מברך אחר לבישת הציצית או התפילין צריך למשמש ואחר כך לברך. ובשו"ע הרב (שם ס"כ) ביאר, שהטעם הוא כיון שהמשמש הרי הוא כאילו לובש עכשיו מחדש את הציצית ולכן יכול לברך.

הלכה ג: ונטילת ידיים מברך על הכל קודם לעשייתה. והשו"ע (סי' קנח ס"א) כתב שמברכים את ברכת 'על נטילת ידיים' אחר הנטילה כיון שחוששים שמא אין ידי נקיות. והוסיף הרמ"א שיכול לברך עליהן קודם ניגוב וכיון שהניגוב הוא גם חלק מהמצווה לכן זה נחשב גם כן עובר לעשייתה.

הלכה ד: למי שסינן את המים. ובשו"ע הרב (שמירת גוף ונפש

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ה' ניסן - ספר אהבה - הלכות ברכות קנא

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

47 בָּזָה - כל המצוות שרומות למצוה זו מברכים עליהן בשעת עשיה.
 48 ט. כָּל מִצְוָה שֶׁחַיָּא מוֹמֵן לְזִמְן - שהחוב לקיים אותה הוא רק פעם
 49 בתקופה, כגון שופר בראש השנה, וסֶכֶה וְלוּלָב בסוכות, וּמִקְרָא
 50 מְגִלָּה בפורים, וְגַר הַגֵּבֶה, וְכֵן כָּל מִצְוָה שֶׁחַיָּא כְּנֵן לוֹ - מצוות
 51 שמקיים על ידי חפץ מסוים הקניו
 52 לו, כגון ציצית ותפלין ומוֹזָה
 53 שקיים המצוה הוא רק כשיש לו
 54 את הציצית או התפלין או
 55 המוֹזָה, וכן העושה מַעֲקָה בגג
 56 ביתו, וכן מִצְוָה שֶׁאֵינָה תְּדִירָה
 57 וְאֵינָה מִצְוָה כְּכֹל עֵת אֵלָּא רַק
 58 פעם בתקופה, גם היא נכללת
 59 בכלל המצוות שהן מוֹמֵן לְזִמְן.
 60 שְׁהָרִי הִיא דוּמָה לְמִצְוָה שֶׁחַיָּא
 61 מוֹמֵן לְזִמְן כִּיּוֹן שֶׁשְׁתִּיחַן אֵינֶן
 62 מצוות תמידיות אלא מצוות
 63 שאינן מצויות, כגון מִילַת בְּנוֹ
 64 וּפְדִיּוֹן בְּנוֹ [שהן מצוות שאינן
 65 יכולות להיות בתדירות גבוהה].
 66 על כל מצוה ממצוות אלו מְבָרֵךְ
 67 עֲלֶיהָ בְּשַׁעַת עֲשִׂיהָ -] בשעה
 68 עשיית המצוה, כגון סוכה או
 69 לולב, או בתחילת עשיית המצוה,
 70 כגון מילת בנו ופדיון בנו
 71 "שֶׁחֲחִינּוּ וְקִיָּמְנוּ" וכו', וְאֵם לֹא בְּרַךְ
 72 עַל סֶכֶה וְלוּלָב, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן
 73 [ממצוות שצריך לברך עליהן
 74 בשעת עשיית המצוה, ולא בשעת
 75 קיום המצוה] שֶׁחֲחִינּוּ בְּשַׁעַת
 76 עֲשִׂיהָ - בתחילת עשיית [הכנת]
 77 המצוה, מְבָרֵךְ עֲלֶיהֶן שֶׁחֲחִינּוּ
 78 בְּשַׁעַת שִׁיבָא יְדֵי חוֹבְתוֹ בָּהֶן -
 79 בשעת קיום המצוה, וכגון
 80 כשיושב בסוכה וכשמנענע לולב.
 81 וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה - כל המצוות
 82 שיש אחר תחילת עשייתן עשיה
 83 נוספת ולא בדרך תחילת עשיית
 84 המצוה, מברך בשעת קיום
 85 המצוה.
 86 י. אַחַד הָעוֹשֶׂה מִצְוָה לְעַצְמוֹ -
 87 בין באדם שעושה מצוה כדי שיצא בה ידי חובתו, וְאֶחָד הָעוֹשֶׂה
 88 אוֹתָהּ לְאַחֵרִים - ובין באדם שעושה מצוה כדי להוציא אחרים ידי
 89 חובה אבל לא בשביל עצמו, בשני אופנים אלו מְבָרֵךְ קִדְּם עֲשִׂיתָה
 90 אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ וְצִוְּנוּ לַעֲשׂוֹת [כלומר, מברך על עשיית המצוה, כל
 91 ברכה לפי הנוסח שלה]. אֲבָל בְּמִצְוֹת שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ שֶׁחֲחִינּוּ אֵינִי
 92 מְבָרֵךְ שֶׁחֲחִינּוּ אֵלָּא עַל מִצְוָה שֶׁעָשָׂה לְעַצְמוֹ, אֶךְ כִּשְׁעוֹשֶׂה מִצְוָה

1 קִדְּשָׁנוּ וְכו' וְצִוְּנוּ, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לֹא נִתְקַדַּשׁ - לא נהיה יהודי, וְלֹא
 2 נִצְטַוָּה בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה, וְאֵינֶן עֲלֵיו צִוּוּי לְטַבּוֹל וְאֵינִי יוֹכֵל לְזַמֵּר
 3 וְצִוּוּנוּ עַד שִׁטְבַּל, וְרַק אַחֲרָי שְׂטוּבֵל חֲלִים עֲלָיו כֹּל דֵּינֵי יִשְׂרָאֵל,
 4 וְאִי הוּא יוֹכֵל לְבָרֵךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוּוּנוּ, כִּיּוֹן שֶׁהוּא כֹּבֵר
 5 יְהוּדִי וְהוּא מִצְוָה לְטַבּוֹל. לְפִיכָּךְ
 6 - כִּיּוֹן שְׂטוּבֵל הַטְּבִילָה עֲדִיין אֵינִי
 7 יוֹכֵל לְבָרֵךְ, לְכַךְ אַחֲרָי שִׁטְבַּל
 8 מְבָרֵךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ... וְצִוּוּנוּ עַל
 9 הַטְּבִילָה, וְהִטְעַם לְכַךְ שִׁיכּוֹל
 10 לְבָרֵךְ לְאַחֲרָי הַטְּבִילָה, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה
 11 דְּחָוּי מְעַקְרוֹ - כִּיּוֹן שֶׁבִשְׁעָה
 12 הַרְאוּהָ לְבִרְכָה עֲדִיין הִיָּה גוּי וְלֹא
 13 הָיָה רְאוּי לְבִרְכָה, לְכַךְ לְאַחֲרָי
 14 הַטְּבִילָה שֶׁאֵין חֵלָה עֲלָיו חוֹבֵת
 15 הַבִּרְכָה יוֹכֵל לְבָרֵךְ, אֲבָל שֶׁאֵין כֹּל
 16 הַמִּצְוֹת כִּיּוֹן שֶׁלִּפְנֵי עֲשִׂיתָה
 17 הַמִּצְוָה הִיָּה רְאוּי לְבִרְכָה וְנִדְחָה,
 18 לְכַךְ אֵינִי יוֹכֵל לְבָרֵךְ אַחֲרָי
 19 הַמִּצְוָה.
 20 ח. כָּל מִצְוָה שֶׁעֲשִׂיתָה הִיא גְּמַר
 21 חִיּוּבָה וְאֵינִי אַחֲרָי הַעֲשִׂיהָ הַמִּשְׁךְ
 22 לְמִצְוָה, מְבָרֵךְ עֲלֶיהָ בְּשַׁעַת עֲשִׂיהָ
 23 קוֹדֵם עֲשִׂיתָה הַמִּצְוָה, וְכֹל מִצְוָה
 24 שִׁישׁ אַחֲרָי עֲשִׂיתָה צִוּוּי אַחֲרָי
 25 כַּהִמְשַׁךְ לְמִצְוָה, אֵינִי מְבָרֵךְ אֵלָּא
 26 בְּשַׁעַת שֶׁעוֹשֶׂה הַצִּוּוּי הַתְּפִלִּין.
 27 פִּיצַד, הָעוֹשֶׂה סֶכֶה - הַמִּסְכָּךְ אֵת
 28 הַסּוּכָה, או לולב - הַאֹגֵד אֵת
 29 הַלּוּלָב עִם הַחֵסֶד וְהַעֲרֵבָה, או
 30 שׁוֹפֵר הַמִּתְקַן שׁוֹפֵר שִׂידֵיהָ כִּשְׁר
 31 וְרֹאשִׁי לְתַקִּיעָהּ או צִיצִית -
 32 הַקּוֹרֵי אֵת חוֹטֵי הַצִּיצִית לְבַגָּה,
 33 או תְּפִלִּין או מוֹזָה - הַכּוֹתֵב אֵת
 34 פְּרָשִׁוֹת הַתְּפִלִּין וְהַמוֹזָה, אֵינִי
 35 מְבָרֵךְ בְּשַׁעַת עֲשִׂיהָ הַרְאוּהָ
 36 אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ
 37 לַעֲשׂוֹת סֶכֶה, או לְכַתֵּב תְּפִלִּין,
 38 מִפְּנֵי שִׁישׁ אַחֲרָי עֲשִׂיתָה צִוּוּי אַחֲרָי,
 39 כִּיּוֹן הִישִׁיבָה בְּסוּכָה וְהַנְחִיתָ
 40 הַתְּפִלִּין. וְאֵמַתִּי מְבָרֵךְ עַל מִצְוֹת
 41 אֵלּוּ: בְּשַׁעַת שִׁישׁ בְּסֶכֶה, או בְּשִׁינְעֵנַע הַלּוּלָב, או בְּשִׁישְׁמַע קוֹל
 42 הַשׁוֹפֵר, או בְּשִׁיתְעַטֵּף בְּצִיצִית, וּבְשַׁעַת לְבִישַׁת תְּפִלִּין, וּבְשַׁעַת קְבִיעַת
 43 מוֹזָה בְּכֹל אֵלּוּ יִבְרַךְ קוֹדֵם עֲשִׂיהָ זו, כִּיּוֹן שֶׁהִיא עֵיקַר הַמִּצְוָה. אֲבָל
 44 אִם עָשָׂה מַעֲקָה - אִדָּם שִׁישׁ לוֹ בֵּית שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת בוֹ מַעֲקָה, מְבָרֵךְ
 45 בְּשַׁעַת הָעֲשִׂיהָ שֶׁל הַמַּעֲקָה אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לַעֲשׂוֹת
 46 מַעֲקָה, כִּיּוֹן שֶׁעֲשִׂיתָה הַמַּעֲקָה הִיא עֵיקַר גְּמַר הַמִּצְוָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא

פניני הלכה

סוכה ולולב וכו'. ובשו"ע (סי' תרמא ס"א) פסק שאין מברכים שהחיינו בשעת בניית הסוכה, אלא יוצא ידי חובתו בברכת שהחיינו של קידוש. וכן פסק אודות לולב (סי' תרנא ס"ו).

הלכה י': ואחד העושה אותה לאחרים. ובשו"ע הרב (סי' רע"ג ס"ו) כתב, שאין להוציא אחרים לתחילה בברכה אם הוא כבר קיים את המצוה. ורק אם השומע אינו יודע לברך יכול לברך בשבילו ואף אם כבר קיים את המצוה.

הלכה ט': ציצית וכו' מברך עליה בשעת עשיה שהחיינו. ובשו"ע הרב (סי' כב ס"א) כתב שאם קנה בגד שיש בו ציצית מברך בשעת הקניה, ואם קנה בגד שצריך לעשות בו ציצית שאינו יכול ליהנות מהבגד כל זמן שאין בו ציצית, מברך אחר העשיה כדי שתעלה הברכה גם על הטלת הציצית. הרמ"א (סי' כב ס"א) הוסיף, שאם לא בירך בשעת עשייה, יברך כשמטעתף בפעם הראשונה. כגון מילת בנו וכו' שהחיינו. ראה בהלכה למעשה להלן הלכות מילה (פ"ג ה"ג). ואם לא בירך על

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

44 אחרים מברך על עשיית מעקה, וכן אם הפריש להן תרומה הפריש
 45 תרומה בפירות של אחרים מברך על הפרישת תרומה, וכן אם מל
 46 את בן חברו מברך על המילה, וכן כל פיוצא כאלו - כל מצוה
 47 שעושה בשביל אחרים מברך עליה בלשון על.
 48 יד. עשה המצוה לו ולאחרים
 49 באחד - אם עשה מצוה בעבורו,
 50 ובעשיית המצוה מוציא גם
 51 אחרים, אם היתה מצוה שאינה
 52 חובה - שהיא מצוה שאפשר
 53 להיפטר מחיובה, מברך על
 54 העשייה - בלשון על מצות,
 55 לפיכך מי שעשה עירוב הוא
 56 מברך על מצות עירוב. אבל אם
 57 היתה חובה - מצוה שכל אדם
 58 מחויב לעשותה ונתכפון בעשיית
 59 המצוה להוציא עצמו מירי חובה
 60 וגם כדי להוציא אחרים, מברך
 61 לעשות' - בהקדמת למ"ד
 62 לפעולת המצוה, וכמו כשעושה
 63 את המצוה בשביל לוב, לפיכך
 64 הוא [-] התוקע בשופר עבור
 65 עצמו וגם עבור אחרים מברך
 66 לשמע קול שופר כדי להוציא
 67 את עצמו ואת האחרים ידי חובה.
 68 טו. נטל את הלולב - הגביה את
 69 הלולב כדי לצאת בו מברך על
 70 נטילת לולב, ולא ליטול את
 71 הלולב [שעל מצוה שאדם עושה
 72 לעצמו מברך עליה בלשון זו]
 73 שכיין שהגביהו יצא ידי חובתו -
 74 כיון שבשעה שגביה את הלולב
 75 לפני הברכה יוצא ידי חובת
 76 נטילת לולב, ואם בן הברכה היא
 77 אחרי המצוה, ולכן מברך על
 78 נטילת' ולא ליטול. אבל אם ברך
 79 קדם שיטל וכיון שלא הגביה
 80 עדיין את הלולב לא קיים את
 81 המצוה, מברך למטל את הלולב'
 82 כמו 'לישב כספה' כמו שהיושב
 83 בסוכה מברך לישב בסוכה' ולא 'על ישיבת סוכה' כיון שמברך
 84 קודם העשייה, כך בלולב יברך בלשון ליטול. ומכאן אתה למד -
 85 מהדין של נטל את הלולב ואחר כך בירך' שמברך בלשון על'
 86 נטילת' שהמברך אחר שעשה את המצוה בלא ברכה, מברך בלשון

1 כדי להוציא אחרים ידי חובתם אינו מברך שהחיינו. היו לפניו
 2 מצוות הרבה, כגון מי שנכנס לסוכה וצריך ליטול לולב ולהתעטף
 3 בציצית ולהניח תפילין, אינו מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על
 4 המצוות ויכלול את כל המצוות שהולך לעשות עכשיו, אלא מברך
 5 על כל אחת ואחת - על כל מצוה
 6 ומצוה בפני עצמה את הברכה
 7 שמייוחדת לה.
 8 יא. כל העושה מצוה, בין
 9 שהיתה חובה עליו - שהיא מצוה
 10 שאדם חייב לעשות ככל יכולתו
 11 כדי לקיים אותה, ובין שאינה
 12 חובה - שהיא מצוה שאינו חייב
 13 בה בכל המצבים, אם עשה אותה
 14 לעצמו כדי שהוא עצמו ייצא בה
 15 ידי חובה מברך בלשון 'לעשות' -
 16 בהקדמת למ"ד לפעולת המצוה,
 17 ואם עשה אותה לאחרים כדי
 18 להוציאם ידי חובה ולא בשביל
 19 עצמו מברך על העשייה' - מברך
 20 בלשון 'על מצות'.
 21 יב. כיצד הם חילוקי הברכות
 22 שנתבארו בהלכה הקודמת? לבש
 23 תפילין של יד מברך להניח
 24 תפילין, נתעטף בציצית מברך
 25 להתעטף בציצית, ישב כספה
 26 מברך לישב כספה, וכן הוא
 27 מברך כשמדליק נר בערב שבת
 28 להדליק נר שבת, ולפני שקורא
 29 הלל מברך לגמור את ההלל, וכן
 30 אם קבע מוזהר לביתו בפתח ביתו
 31 מברך קודם העשייה לקבע מוזהר,
 32 וכן אם עשה מעקה לגגו מברך
 33 אשר קדשנו במצוותיו וצונו
 34 לעשות מעקה, הפריש תרומות [-]
 35 תרומה גדולה ותרומת מעשר]
 36 ומעשרות [-] מעשר ראשון,
 37 מעשר שני ומעשר ענין [לעצמו -
 38 על פירות שלו, מברך להפריש,
 39 מל את בנו - אם הוא היה המוהל
 40 של בנו מברך למול את הנו, וכן אם הוא שחט לעצמו את פסחו
 41 ונהניגתו מברך לשחט'.
 42 יג. אבל אם קבע מוזהר לאחרים - בבית של אחרים מברך על
 43 קביעת מוזהר, וכן אם עשה להן מעקה - עשה מעקה בגג של

פניני הלכה

שברכת לישב מבכרים רק אם אוכל בסוכה, ולא מספיק ישיבה בסוכה. לנמור את ההלל. והרמ"א (סי' תפח ס"א) כתב, שמבכרים לקרוא את ההלל. מל את בנו וכו'. והרמ"א (סי' רסה ס"ב) מביא שיש סוכרים שגם אבי הבן מברך על המילה.

הלכה טו: קודם שיטול. והשו"ע (סי' תרנא ס"ה) כתב, שמברך על נטילת לולב' גם כשמברך קודם שיוצא ידי חובה. וכתב שייטול הלולב ולא ייטול האתרוג עד שיברך או שייטול את האתרוג הפוך כדי שהברכה תהיה לפני העשייה.

הלכה יא: כתב השו"ע הרב (סי' תלב ס"ד) שכל המצוות שצריך לברך 'לעשות' ובירך 'על מצוות', וכן מצוות שצריך לברך 'על מצוות' ובירך 'לעשות' יצא ידי חובתו.

הלכה יב: להניח תפילין. והרמ"א (סי' כה ס"ה) הביא מנהג בני אשכנז שמבכרים על תפילין של יד 'להניח' ועל תפילין של ראש 'על מצוות'. בשו"ע הרב (סי' כה ס"ו) כתב שצריך לומר 'להניח' במקום, ולא בפתח. להתעטף בציצית. והרמ"א (סי' ח ס"ו) כתב שאם לובש ציצית בלי להתעטף מברך 'על מצוות'. ישב בסוכה מברך לישב בסוכה. והשו"ע (סי' תרלט ס"ח) כתב,

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

1 'על העשייה' ולא לעשות. אבל נטילת ידים לסעודה ושחיטה הואיל
 2 וכדברי הרשות הן שהרי אדם אינו מחויב לאכול לחם ולהתחייב
 3 בנטילת ידים, וכן אינו מחויב לאכול בשר ולהתחייב בשחיטה,
 4 אפלו שחט לעצמו מברך כששחט 'על השחיטה', ועל פסוי תדם'
 5 כשמכסה את הדם בעפר אחר
 6 שחיטה, ועל נטילת ידים'
 7 כשנוטל את ידיו לסעודה [ולשון
 8 הברכה היא 'על' ולא 'לעשות'].
 9 וכן הוא מברך כשבודק את החמץ
 10 בליל י"ד ניסן 'על בעור חמץ, בין
 11 שברך לעצמו את הבית שלו בין
 12 שברך לאחרים - שנעשה שליח
 13 לבדוק בית של אחרים, ואף על
 14 פי שכשבודק לעצמו היה צריך
 15 לברך לבער חמץ, כיון שפעת
 16 שגמר בלבו לבטל שמשעה
 17 שהולך לבדוק וגילה בזה את
 18 דעתו שרוצה לבטל את החמץ
 19 נעשית מצות הבעור קדם שברך
 20 כיון שצריך הביעור הוא הביטול
 21 בלב כמו שיתבאר במקומו
 22 בהלכות חמץ ומצה (י"ב ה"א).
 23 טז. כל דבר שהוא מנהג -
 24 שאינו תקנת חכמים, אלא שכך
 25 הדירכו את העם לנהוג, אף על

פי שמנהג נביאים הוא - שמקורו של המנהג הוא מהנביאים, כגון
 נטילת ערבה ביום השביעי של חג הסוכות שביום זה נוהגים ליטול
 ערבה ולחבוט בה על הקרקע, והיא ממנהג הנביאים חגי זכריה
 ומלאכי, ואין צריך לומר על דבר שהוא מנהג חכמים, שהיו
 בתקופות מאוחרות יותר, כגון
 קריאת הלל בראשי חודשים ובהלו
 של פסח - ובחול המועד של
 פסח, אין מברכים עליו כיון שהוא
 מנהג ואינו תקנה. וכן כל דבר
 שישתפק לך אם טעון ברכה או
 לאו - שיש ספק האם צריך לברך
 עליו, עושין אותו בלא ברכה, כיון
 שהמברך ברכה לבטלה עובר על
 לאו של לא תשא את שם ה'
 אלהיך לשוא' (שמות כ. ז), ובספק
 דאורייתא מחמירים. ולעולם יהיה
 אדם מברכה שאינה צריכה שלא
 יעבור על הלאו של לא תשא,
 וברכה מברכה הנצרכות כדי
 שישראלים בכל יום מאה ברכות
 ובפרט בשבתות וימים טובים, וכן
 דוד אומר 'בכל יום אברכה
 ואחלה שמך לעולם ועד' (תהילים
 קמה. ב).
 בריך רחמנא דסייען

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ה

51 הלכות מילה
 52 מצות עשה אחת והיא למול את הנזרים ביום השמיני, ובאור מצוה
 53 זו בפסקים אלו
 54 פירק ראשון א. מילה - המצוה על האדם להיות מהול היא
 55 מצות עשה שחיוב עליה ברת -
 56 שהעובר עליה ומבטלה, נפשו
 57 נכרתת מן העולם הבא, שנאמר
 58 (בראשית יז, יד) 'וערל זכר אשר לא
 59 ימול את בשר ערלתו ונכרתה
 60 הנפש ההיא וכו'". ומצוה על האב
 61 למול את בנו, וכן מצוה על הרב
 62 [- האדון] למול את כל עבדיו,
 63 בין יליד בית - שנוולד לו משפחה
 64 שנתעברה לאחר שקנה אותה
 65 לשפחה, ובין מקנת פסח - שקנה
 66 שפחה מעוברת, או שקנה שפחה
 67 יחד עם ולד. עבר האב במויד ולא
 68 מל את בנו או שעבר האדון ולא
 69 מל אותן - את עבדיו, בטל מצות
 70 עשה, וכל מימיהם עוברים האב או
 71 האדון בעשה עד שימולו. ואינו
 72 חייב ברת, משום שאין הכרת תלוי

[- שייר] אלא בערל עצמו. ובית דין מצוין למול את אותו הבן או
 העבד בזמנו, ולא יניחו ערל - אדם שאינו מהול, לא בישראל ולא
 בעבדיהם.
 ב. אין מולין [- מלים] בנו של אדם שלא מדעתו של אביו, אלא
 אם בן עבר אביו בכוונה ונמנע
 ואינו רוצה למולו, שבאופן זה
 בית דין מלין אותו בעל פרוה של
 אביו. נתעלם מבית דין - אם בית
 דין לא ידעו שאינו מהול ולכן לא
 מלו אותו, בשנידיל - כשיגיע
 לגיל שלשה עשר, הוא חייב למול
 את עצמו. וכל יום ויום שיעבר
 עליו משנידיל ולא ימול את עצמו,

הלכות מילה
 מצות עשה אחת והיא למול את הנזרים ביום
 השמיני, ובאור מצוה זו בפסקים אלו
 פירק ראשון
 א. מילה מצות עשה שחיוב עליה ברת, שנאמר
 וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה
 הנפש ההיא וכו'. ומצוה על האב למול את בנו,
 ועל הרב למול את כל עבדיו, וליד בית ומקנת פסח. עבר האב או האדון ולא מל
 אותן, בטל מצות עשה, ואינו חייב ברת, שאין הכרת תלוי אלא בערל עצמו. ובית
 דין מצוין למול את אותו הבן או העבד בזמנו, ולא יניחו ערל לא בישראל ולא
 בעבדיהם. ב. אין מולין בנו של אדם שלא מדעתו אלא אם בן עבר ונמנע למולו,
 שבית דין מלין אותו בעל פרוה. נתעלם מבית דין ולא מלו אותו, בשנידיל הוא
 חייב למול את עצמו. וכל יום ויום שיעבר עליו משנידיל ולא ימול את עצמו, הרי

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

46 של יליד בית שנימול לשמונה ימים, נמול ביום שְׁיֻלְדָּה, וטעם הדבר
 47 הוא שְׁתֵּרֵי הַנּוֹלֵד הֵּזָה כְּאִלוֹ הוּא מִקְנַת כֶּסֶף לְבָדוּ - נחשב כמו עבד
 48 'מקנת כסף' שנקנה לברדו בלי אמו, וּכְאִלוֹ הַיּוֹם קָנָאוּ - כאילו ביום
 49 זה שנולד קנה אותו, ולכן נימול באותו יום כדין 'מקנת כסף',
 50 והוולד אינו נחשב ליליד בית
 51 מכיון שְׂאִין אִמּוֹ כְּכֻלָּל שִׁפְחָה
 52 וְיִשְׂרָאֵל - שמאחר שאין גופה קנוי
 53 לו או שהיא לא טבלה אין דינה
 54 כשפחה ישראל, ולכן אינה
 55 נחשבת לאחת מאנשי בית האדון
 56 כְּדִי שִׁיְהִיָּה נחשב הַכֵּן לְיֹלֵד בֵּית.
 57 וְאִם טְבֵּלָה אִמּוֹ אַחֵר שִׁיְלֶדָה -
 58 שאפילו שקנאה על מנת שלא
 59 להטבילה אך לאחר שילדה היא
 60 טבלה, הרי זה נמול לְשִׁמּוּנָה,
 61 שכיון שנולד בביתו של ישראל
 62 וטבלה אמו ומחויקה בדת האדון,
 63 הרי הוא יליד בית.
 64 ו. לְקַח - קנה עֶבֶד כְּנַעֲנִי גְדוֹל
 65 מִן הַגּוֹיִים ואינו מהול, וְלֹא רָצָה
 66 הָעֶבֶד לְמוֹל, מְגַלְגֵּלִין עִמּוֹ -
 67 מחזירים אחריו ומנסים לשכנעו
 68 שיימול כֹּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ. יָתֵר
 69 עַל כֶּף - ואם עברו עליו שנים
 70 עשר חדשים ועדיין אינו רוצה
 71 למוֹל, אֲסוּר לְקַיְמוֹ כְּשֶׁהוּא עֶרְל -
 72 אסור להשאירו אצלו כשאינו
 73 מהול, אֲלָא חוּזֵר וּמוֹכְרוֹ לְגוֹיִים.
 74 וְאִם הִתְנָה הָעֶבֶד עָלָיו מִתְחִלָּה
 75 וְהוּא אֶצֶל רַבּוֹ הַגּוֹי - כשהיה
 76 ערדין אצל האדון הגוי, שְׁלֹא יִמּוֹל
 77 אוֹתוֹ, מִתֵּר לְקַיְמוֹ - [להשאירו
 78 אצלו] וְהוּא עֶרְל - גם כשאינו
 79 מהול. וּבִלְבָד - [ובתנאי] שִׁיִּקְבֵּל
 80 עָלָיו לְקַיֵּם שְׁבַע מִצְוֹת שְׁנֵצִטּוֹ
 81 בְּנֵי נַח, וְאִוִּי וְהָיָה דִּינוֹ כְּגֵר תּוֹשֵׁב
 82 - כגוי שקיבל עליו שלא יעבוד
 83 עבודה זרה ושאר מצוות בני נח שמוותר להושיבו בארץ ישראל.
 84 ותנאי זה נאמר בין באופן שמגלגל עמו שנים עשר חודש, ובין
 85 באופן שהתנה עמו. אֲבָל אִם לֹא קִבֵּל עָלָיו לְקַיֵּם שְׁבַע מִצְוֹת בְּנֵי
 86 נַח, יִהְיֶה מִגֵּר בּוֹמֵן שִׂיִּשְׂרָאֵל שׁוֹלְטִים עַל הָאוֹמוֹת וּבִיכּוּלָתָם
 87 להורגו. וְאִין מְקַבְּלִין גֵּר תּוֹשֵׁב - כלומר, שגוי הרוצה להיות גר
 88 תושב, אין חלים עליו דינים מסויימים של גר תושב אֲלָא בְּזִמְנָא
 89 שִׁהִיבֵל נַחְנָה.
 90 ז. גֵּר שְׁנֵכְנַס לְקַהֵל יִשְׂרָאֵל - גוי שבא להתגייר ומוכן לקבל עליו

1 הרי הוא מְכַבֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה, אֲבָל אִינוּ חֵיב כֶּרֶת -] שיתקצרו שני
 2 חייו] עַד שִׁיָּמוּת וְעַדִּין הוּא עֶרְל בְּמִיּוּד, שבאופן זה שמת כשהוא
 3 ערל, נפשו נכרתת מן העולם הבא, אבל אם מל עצמו קודם מיתתו
 4 אינו חייב כרת.
 5 ג. אַחַד - [בין] עֶבֶד כְּנַעֲנִי שְׁנוֹלֵד
 6 בְּרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל משפחה כנענית
 7 שלו, וְאַחַד עֶבֶד הַנְּלֻקָּח - הנקנה
 8 מִן הַגּוֹיִים, הַכֵּל חֵיב תֵּרֵב - האדון
 9 לְמוֹלָו. אֲלָא יֵשׁ חִדּוּק בִּינֵיהֶם,
 10 שְׁיֻלְדָּה הַבֵּית - העבד שנולד
 11 בביתו, דהיינו, שקנה שפחה
 12 כנענית ונתעברה בביתו [מביאת
 13 עבד האדון] וילדה נמול לְשִׁמּוּנָה
 14 - ביום השמיני ללידתו. וּמִקְנַת
 15 כֶּסֶף - ומי שקנה ולא נולד
 16 בביתו של ישראל, כגון שקנה
 17 שפחה יחד עם ולד, נמול ביום
 18 שְׁנֻלְקָתָה וְאִפְלוֹ אִם לְקַחוֹ - קנאו
 19 ביום שְׁנוֹלְדָה, נמול ביומו - ביום
 20 לידתו.
 21 ד. יֵשׁ מִקְנַת כֶּסֶף - עבד כנעני
 22 קטן שקנה לישראל שְׁנֵמּוֹל
 23 לְשִׁמּוּנָה - שזמן מילתו היא ביום
 24 השמיני ללידתו, וְיֵשׁ יֹלֵד בֵּית -
 25 עבד שנולד בביתו של ישראל
 26 שְׁנֵמּוֹל בְּיוֹם שִׁיְלֶדָה. בִּיצֵר מִצִּינוֹ
 27 דינים אלו, ש'מקנת כסף' נימול
 28 לשמונה, ויליד בית' נימול ביום
 29 לידתו: לְקַח - קנה שִׁפְחָה
 30 מעוברת לְקַח עֶבְרָה עִמָּה, וְלִדְתָהּ
 31 לאחר שקנאה, הרי זה נמול
 32 לְשִׁמּוּנָה. וְאִם עַל פִּי שִׁלְקָה הָעֶבֶר
 33 כִּפְנֵי עֲצָמוֹ ולא קנאו יחד עם
 34 אמו, אלא קנאו בקניה נפרדת
 35 מקניית אמו, וְהָיָה הָעֶבֶר עֲצָמוֹ
 36 מִקְנַת כֶּסֶף - ונמצא שהעובר
 37 נקנה לו רק לאחר שנולד, שהרי
 38 הוא שילם על העובר בפני עצמו שיהיה שלו כשייוולד, ונחשב
 39 מקנת כסף. אף על פי כן הוֹאֵל וְקָנָה אִמּוֹ קֶרֶם שִׁתְּלֵד והעובר נמצא
 40 במעי אמו בשעת הקניה של אמו, נמול לְשִׁמּוּנָה כדין יליד בית.
 41 ה. לְקַח שִׁפְחָה לְעֶבְרִיָּה - אם קנה שפחה כנענית רק לענין
 42 הוולדות שנולדים ממנה, כלומר, שכל הוולדות שנולדים משפחה
 43 זו יהיו שלו, אך אותה בעצמה לא קנה לשפחה, או שִׁלְקָה - שקנה
 44 שִׁפְחָה עַל מְנָת - [בתנאי] שְׁלֹא לְהִטְבִּילָה לְשֵׁם עֶבְדוֹת וּלְהִתְחַיֵּב
 45 במצוות, אף על פי שְׁנוֹלֵד העובר בְּרִשׁוֹתוֹ והיה צריך להיות לו דין

פניני הלכה

הלכה ו: כתב הרמב"א (יו"ד סי' רסו ס"ד) שבמדינות אלו שאסור לגייר עובדי כוכבים, הרי זה נחשב כאילו התנה עמו שלא למולו, והוא יכול לקיימו כל זמן שירצה. כתב השו"ע (שם סי"ה) שאם מל את עבדו והטבילו בעל כורחו לשם עבדות, לא עשה כלום, ואינו מועיל. והש"ך (ס"ק יא) הביא שיש פוסקים שזה נחשב לטבילה.

הלכה ז: וכן קטן שנולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו

הלכה ג: כתב הרמב"א (יו"ד סי' רסו ס"א) שבאופן שאחד קנה את השפחה ואחד קנה את העובר הרי הוא נימול ביום לידתו, וכל שכן באופן שפחה וולדה עמה.

הלכה ד: לקח שפחה ולקח עוברת עמה וכו'. וכתב הש"ך (יו"ד סי' רסו סק"ג) שמשמע שגם באופן שלא טבלה אמו הרי הוא נימול לשמונה, שהיות שנולד בביתו של ישראל הרי הוא דומה ליליד בית.

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

40 בכך שהוא מוציא דם. וְשָׁלַא בְּזִמְנָהּ - ומיום התשיעי והלאה אינה
 41 דוחה לא את השבת, ולא את יום טוב. ובין מילה שנעשית בְּזִמְנָהּ
 42 ובין מילה שנעשית שְׁלֵא בְּזִמְנָהּ, דוחה את האיסור לקצוץ את גגע
 43 הצרעת - כלומר, פריחה שהתפשטה בעור ומטמאה את האדם.
 44 בַּיָּצֵד מילה דוחה את הצרעת:
 45 שֵׁאם הִתְהַה בְּהַרְתּ - [נגע צרעת]
 46 בְּעוֹר הָעֶרְלָה - במקום עור
 47 המילה, חותכו יחד עם הערלה -
 48 העור שחותכים במילה, אף על
 49 פִּי שְׂקָצִיצַת נֶגַע הַצֵּרַעַת אסורה
 50 בְּאִיסוֹר לֹא תַעֲשֶׂה ככתוב (דברים
 51 כד, ח) 'השמר בנגע הצרעת וגו',
 52 יבוא עשה של מילה שכתוב בה
 53 (ויקרא יב, ג) 'וביום השמיני ימול'
 54 בשר ערלתו וידחה את איסור
 55 לֹא תַעֲשֶׂה של קציצת גגע
 56 הצרעת.
 57 י. כִּשֵׁם שְׁמִילַת הַבְּנִים שנעשית
 58 בזמנה ביום השמיני דוחה את
 59 השבת, כִּד מִילַת הָעֶבְדִּים שֶׁהוּ
 60 נְמוּלֵן לְשִׁמּוֹנָה - אותם העבדים
 61 הכנעניים שנימולים ביום השמיני
 62 ללידתם, דוחה את השבת אם חל
 63 היום השמיני שֶׁלֶחַן בְּשַׁבָּת, משום
 64 שכל מילה ביום השמיני נחשבת
 65 למילה בזמנה, ומילה בזמנה
 66 דוחה את השבת. חוץ מיליד בית
 67 שֵׁלֵא מְבַלָּה אִמּוֹ עַד שְׁיִלְדָה -
 68 שקנה שפחה ונתעברה אצלו
 69 וילדה [ולכן נקרא יליד בית,
 70 שהוא נולד בביתו], וטבלה
 71 השפחה לאחר שילדה, שֵׁאָף עַל
 72 פִּי שְׁנִמּוּל לְשִׁמּוֹנָה מכיון שטבלה
 73 אמו אחר הלידה, אינו דוחה את
 74 השבת, כי הכלל שלפנינו נהגים
 75 תמיד הוא, שהשבת נדחית רק
 76 ליליד בית שקודם טבלה אמו לשם עבדות ואחר כך ילדה.
 77 יא. קָטָן שֶׁנּוּלַד בְּשֵׁהוּא מְהוּל וצריך להטִיף ממנו דם ברית ביום
 78 השמיני, וְיָמִי שֶׁנּוּלַד בְּחֵדֶשׁ הַשְּׁמִינִי לְעִבּוּיו - לזמן שהתעברה אמו,

1 עול מצוות, תִּבְּ מִלָּה תְּחַלֶּה - קודם שנהיה יהודי, כמו שעם
 2 ישראל נכנסו תחת כנפי השכינה על ידי מילה. וְאִם מָל כָּבֵר
 3 בְּשִׁתְּהָ גוֹי, צָרִיךְ לְהַטִּיף - להוציא ממנו דם ברית - [הדם ממקום
 4 המילה] מִיַּד בְּשִׁתְּגֵייר - כשרוצה להתגייר. וְכֵן קָטָן שֶׁנּוּלַד בְּשֵׁהוּא
 5 מְהוּל, צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית
 6 בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי ללידתו, כי חוששים
 7 שבאמת אינו מהול ויש לו ערלה
 8 אלא שהיא כבושה - [מסתרת],
 9 כלומר, שהעור של הערלה דבוק
 10 לבשר. אֲנִדְרִינֵם, ופירושו הוא,
 11 הַיְלּוּד שֵׁשׁ לֹא אֵיבֵר שֶׁל וְבִרְת
 12 כְּזֶכֶר וְאֵבֵר שֶׁל נִקְבּוֹת בְּנִקְבָה,
 13 ולא הכריעו בו חכמים האם הוא
 14 זכר או נקבה, צָרִיךְ לְמוֹל אוֹתוֹ
 15 בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי ללידתו. וְכֵן יוֹצֵא
 16 דָּפֶן - הנולד על ידי ניתוח בטן
 17 האם, וְיָמִי שֵׁשׁ לֹא שְׁתֵּי עֶרְלוֹת -
 18 שיש לו שני גידין המכוסים
 19 בערלות, מְלִין אֵת שְׁתֵּיהֶן בְּיוֹם
 20 הַשְּׁמִינִי.
 21 ח. אֵין מוּלִין - [מלים] לְעוֹלָם
 22 אֵלֵא בְּיוֹם אַחֵר עֲלוֹת הַשֶּׁמֶשׁ -
 23 כלומר, אחר הנץ החמה, בֵּין בְּיוֹם
 24 הַשְּׁמִינִי שֶׁהוּא זְמַנָּה שֶׁל הַמִּילָה,
 25 וְכֵן בְּמִילָה שֵׁלֵא בְּזִמְנָהּ, שֶׁהוּא
 26 מְיוֹם הַתְּשִׁיעִי וְהַלְּאָה, שֵׁאָמֵר
 27 (ויקרא יב, ג) 'וביום השמיני ימול'
 28 בשר ערלתו, ודורשים מכך שיש
 29 למולו ביום ולא בלילה. וְאִם מָל
 30 בדיעבד מִשְׁעֵלָה עִמּוֹד הַשַּׁחַר -
 31 שעשה וחמישית שעה קודם הנץ
 32 החמה בשעות זמניות] בְּשֶׁה,
 33 ואינו צריך לחזור ולהטִיף דם
 34 במקום עשיית הברית. וְכָל הַיּוֹם
 35 כּוֹל בְּשֶׁר לְמִילָה. וְאִף עַל פִּי כֵן
 36 - ואפילו שכל היום כשר למילה
 37 מְצוּה לְהִקְדִּים ולמול בתחלת היום משום שרְיוֹן מְקַדִּימִין לְמַצּוֹת.
 38 ט. מִילָה בְּזִמְנָהּ - ביום השמיני דוחה את איסור השבת ואת
 39 איסור יום טוב, ולכן מותר לעשותה אפילו שהוא מחלל את השבת

פניני הלכה

הלכה ט: כתב השו"ע (יו"ד סי' רסו ס"א) שאם לאחר שנימול גדל בשר במילתו עד שהוא לא נראה מהול, ועל פי ההלכה צריך לחתכו, אסור לחתכו אם יש בהרת [- נגע צרעת] במקום הבשר, מכיון שאין צריך למולו שוב אלא מדרבנן, ולכן אין זה דוחה את הלא תעשה של קציצת צרעת.

הלכה י: חוץ מיליד בית שלא טבלה אמו עד שילדה. והשו"ע (יו"ד סי' רסו ס"ב) הוסיף שאף מקנת כסף שלא טבלה אמו עד שילדה, אף על פי שהוא נימול לשמונה אינו דוחה את השבת. והש"ך (סק"ו) כתב שיש אומרים שאפילו באופן שטבלה אמו קודם שילדה [והיינו יליד בית] אינו דוחה את השבת, לפי שמילה אינה דוחה שבת אלא בשביל יהודי.

הלכה יא: כתב בשולחן ערוך הרב (או"ח סי' שלא ס"ו) שאפילו אם הוא נראה מהול רק בשעת הקישוי [כלומר, רק בשעה

לחיזהר מאוד כשמלים את הנולד כשהוא מהול, וממתינים לו הרבה ואין מלים אותו ביום השמיני שלא יביאוהו לידי סכנה. כתב הרמ"א (יו"ד סי' רסח ס"א) שגם גר שנוולד כשהוא מהול צריך להטִיף ממנו דם ברית. כתב השו"ע (יו"ד סי' רסג ס"ד) שהנוולד כשהוא מהול צריך לבדוק יפה יפה במראית עין האם אין לו ערלה כבושה, [כלומר, שהעור דבוק לבשר], ובאמת אינו מהול, ולא יבדוק על ידי ברזל שמא זה יזיק לו [ע"פ הש"ך (סק"ה)].

הלכה ה: ואם מל משעלה עמוד השחר כשר. וכתב הרמ"א (יו"ד סי' רסב ס"א) שאם עבר ומל בלילה, צריך לחזור ולהטִיף ממנו דם ברית. כתב הרמ"א (שם) שאם מלו קודם היום השמיני ללידתו, אם היה זה ביום, יצא ידי חובת מילה.

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

42 שְׂמֹנֶה וְאַיִנוּ רְאוּי לְחַיּוֹת, וְלִפְיָקָהּ הוּא תְּשׁוּב בְּאֶבֶן שְׂאִין בַּה צוֹרֵךְ
 43 וְאִסּוּר לְמַלְטָלוּ, וּמִכִּיּוֹן שְׂאִסּוּר לְטַלְטְלוּ אִסּוּר לְמוּלוֹ. וְאָף עַל פִּי בֶן
 44 - וְאִפְּיֵלוּ שְׂלָא נִגְמְרוּ שְׁעֵרוֹתָיו וְצִיפּוֹרְנֵיו, אִם שָׁהָה - נִשְׂאָר לְחַיּוֹת
 45 שְׁלֹשִׁים יוֹם, הָרִי הוּא וְלֹד שֶׁל קְנָמָה - שְׂרָאוּי לְחַיּוֹת וְלִהְתַּקִּיּוּם,
 46 וְתוֹלִים שְׂהִיָּה צָרִיךְ לְהִיוּלוֹד
 47 בְּשִׁבְעֵי אֵלָא שְׂנִשְׂתַּהֲהָה בְּבֶטֶן
 48 אִמּוֹ, וְהָרִי הוּא בְּשָׂאָר הַנּוֹלָדִים
 49 לְכָל דְּבָר - לְעֵינֵי שְׂאָר דִּינֵי
 50 הַתּוֹרָה שְׂלָא נִאֲמָרוּ אֵלָא בְּאֵדָם
 51 שְׂרָאוּי לְחַיּוֹת, מִשּׁוּם שְׂכָל שְׂשָׁהָה
 52 שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּאֵדָם -] בּוֹלְדוֹת
 53 הָאֵדָם] וְנִשְׂאָר לְחַיּוֹת אִינּוּ נִחְשָׁב
 54 לְנִפְל -] וְלֹד שְׂאִינּוּ רְאוּי לְחַיּוֹת],
 55 אֵלָא הָרִי הוּא אִדָּם רִגִּיל.
 56 יֵד. מִי שְׂנוֹלֵד בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
 57 לְעִבּוּר - לְזִמְנָן שְׂהִתְעַבְרָה אִמּוֹ,
 58 אִם נוֹלֵד שְׁלָם בְּאִיבְרֵיו, הָרִי זֶה
 59 וְלֹד שֶׁל קְנָמָה - שְׂרָאוּי לְחַיּוֹת
 60 וְלִהְתַּקִּיּוּם, וּמוֹלִין [- וְמוֹלִים] אוֹתוֹ
 61 בְּשִׁבְתָּהּ כְּדִין מִלְּהָה בּוֹמְנָה שְׂדוּחָה
 62 שְׁבֵת. סָפֵק אִם הוֹלֵד בֶּן שְׁבַעָה -
 63 נוֹלֵד בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי לְעִבּוּרוֹ
 64 וּמִילְתוֹ דוּחָה שְׁבֵת, סָפֵק בֶּן
 65 שְׂמוֹנֶה - אוּ שְׂהוּא נוֹלֵד בְּחֹדֶשׁ
 66 הַשְּׁמִינִי לְעִבּוּרוֹ, וְאִין מִילְתוֹ
 67 דוּחָה שְׁבֵת מִשּׁוּם שְׂלָא נִגְמְרוּ
 68 שְׁעֵרוֹתָיו וְצִיפּוֹרְנֵיו, נְמוֹל בְּשִׁבְתָּהּ
 69 מִכָּל פְּנִים - כִּי בְּכָל אִפּוֹן הוּא לֹא
 70 עוֹבֵר עַל אִסּוּר שְׁבֵת, שְׂהִרִי אִם
 71 בֶּן שְׁבַעָה הוּא וְשְׁלָם הוּא
 72 בְּאִיבְרֵיו, בְּדִין הוּא שְׂיִדְחָה שְׁבֵת -
 73 צָרִיךְ הוּא לְדוּחָתָה אֵת הַשְּׁבֵת
 74 מְעִיקָר הָרִין, כְּמוֹ שְׂתַמִּיד הַנוֹלֵד
 75 לְשִׁבְעָה דוּחָה שְׁבֵת אָף אִם לֹא
 76 נִגְמְרוּ שְׁעֵרוֹתָיו וְצִיפּוֹרְנֵיו, וְאִם בֶּן
 77 שְׂמוֹנֶה הוּא וְאִינּוּ רְאוּי לְחַיּוֹת [וְאִין מְחַלְלִים עֲלֵיו אֵת הַשְּׁבֵת], זֶה
 78 שְׂמָל כְּמַחְתָּךְ בְּשָׂר הוּא וְאִין בוּ אִסּוּר דְּאוֹרֵייתָא שְׁל עֲשִׂיתָ חֲבוּרָה,
 79 לְפִי שְׂוָה הוֹלֵד הוּא נִפְל שְׂאִינּוּ רְאוּי לְחַיּוֹת, [וְהוּא אִינּוּ וּוּלֵד בֶּן
 80 קִיּוּמָא שִׁישׁ בוּ אִסּוּר עֲשִׂיתָ חֲבוּרָה], אִם הוּא - לְפִי הַצֵּד שְׂהוּא
 81 בֶּן שְׂמוֹנֶה.
 82 טו. הוֹצִיא הָעֶבֶר אֵת רֵאשׁוֹ [- רֹב מִצְחוֹ] מִחוּץ לְמַעַי אִמּוֹ -

1 קָדָם שְׂתַנְגַּמַר בְּרִיתוֹ - לְפָנֵי שְׂהוּשְׁלָמָה יִצִּירְתוּ וְרוֹאִים שְׂשַׁעְרוֹ
 2 וְצִיפּוֹרְנֵיו אִינֵם שְׁלָמִים, שְׂהוּא בְּנִפְל מִפְּנֵי שְׂאִינּוּ חֵי - דּוּמָה לְנִפְל
 3 שְׂאִין לוֹ חַיּוֹת לְזִמְנָן רַב, וְיוֹצֵא דְפָן - הַנוֹלֵד בְּנִיתוּחַ בְּטֶן הָאֵם,
 4 וְאַנְדְּרֵגִינִים - יְלוּד שִׁישׁ לוֹ אִיבֵר שֶׁל זְכֹרֹת וְאִיבֵר שֶׁל נְקֻבוֹת
 5 כְּנֻקְבָה, וְמִי שְׂשִׁישׁ לוֹ שְׂתֵי עֲרָלוֹת
 6 - שְׁנֵי גִידִים הַמְּכוּסִים בְּעֵרְלוֹת,
 7 אִפְּיֵלוּ שְׂהֵם נִימּוֹלִים בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי
 8 אִינּוּ דוּחִין אֵת הַשְּׁבֵת, אֵלָא נְמוֹלִין
 9 הֵן בְּאַחַד בְּשִׁבְתָּהּ - בְּיוֹם רֵאשׁוֹן,
 10 שְׂהוּא הַיּוֹם הַתְּשִׁיעִי לָהֶן -
 11 לְלִידְתָּם.
 12 יב. מִי שְׂנוֹלֵד בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת -
 13 בּוֹמְנָן שְׁבִין הַשְּׂקִיעָה לְצֹאת
 14 הַכּוֹכָבִים, וְנִמְצָא שְׂלִידְתוֹ סָפֵק
 15 בְּיוֹם סָפֵק בְּלִילָה כְּמוֹ כָּל בֵּין
 16 הַשְּׂמֻשׁוֹת שְׂהוּא סָפֵק יוֹם סָפֵק
 17 לִילָה, מוֹנִין אֵת יְמֵי הַמִּילָה מִן
 18 הַלֵּילָה וְנְמוֹל בְּיוֹם הַתְּשִׁיעִי
 19 לְלִידְתוֹ, שְׂהוּא סָפֵק שְׂמִינִי כִּי
 20 אוֹלֵי כְּשְׂהוּא נוֹלֵד כְּבֵר הִיָּה לִילָה.
 21 וְאִם נוֹלֵד בְּעֵרֵב שְׁבֵת בֵּין
 22 הַשְּׂמֻשׁוֹת שִׁישׁ לְמוּלוֹ בְּתִשְׁעֵי
 23 שְׂהוּא שְׁבֵת הַבָּאָה, אִינּוּ דוּחָה
 24 אֵת הַשְּׁבֵת, אֵלָא נְמוֹל בְּאַחַד
 25 בְּשִׁבְתָּהּ - בְּיוֹם רֵאשׁוֹן [שְׂהוּא יוֹם
 26 עֲשִׂירִי לְלִידְתוֹ], מִשּׁוּם שְׂאִין
 27 דוּחִין שְׁבֵת מִסָּפֵק שְׂהִרִי חוֹשְׁשִׁים
 28 שְׂמָא נוֹלֵד בְּיוֹם וּזְמַן מִילְתוֹ קוֹדֵם
 29 הַשְּׁבֵת, וְאִם כֵּן וְהִי מִילָה שְׂלָא
 30 בּוֹמְנָה וְאִינּוּ דוּחָה שְׁבֵת.
 31 יג. מִי שְׂנוֹלֵד בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי
 32 לְזִמְנָן שְׂהִתְעַבְרָה אִמּוֹ, אִם הָיָה
 33 שְׁלָם בְּשָׂעָרוֹ וּבְצִפּוֹרְנֵיו, הָרִי זֶה וְלֹד
 34 שְׁלָם שְׂרָאוּי לְחַיּוֹת, וְכֵן שְׁבַעָה
 35 הוּא - וְהִיָּה צָרִיךְ לְהִיוּלוֹד בְּחֹדֶשׁ
 36 הַשְּׁבִיעִי לְעִבּוּרוֹ אֵלָא שְׂנִשְׂתַּהֲהָה בְּבֶטֶן אִמּוֹ, וְמִתָּר לְמַלְטָלוּ בְּשִׁבְתָּהּ
 37 וְאִינּוּ בְּאֶבֶן שְׂאִסּוּר לְטַלְטְלוּ בְּשִׁבְתָּהּ מִשּׁוּם שְׂאִין בַּה צוֹרֵךְ, וּמוֹלִין
 38 [- וְמוֹלִים] אוֹתוֹ בְּשִׁבְתָּהּ כְּדִין כָּל וְלֹד. אֲבָל אִם נוֹלֵד וּשְׂעָרוֹ לְקִי -
 39 אִינּוּ עֲשִׂי כְּתֻקְנָה, וְאִין צְפָרְטֵנוּ שְׂלָמִין בְּבְרִיתָן - וְצִיפּוֹרְנֵיו עֲדִיין
 40 לֹא גִדְלוּ כְּרָאוּי, הָרִי זֶה בֶּן שְׂמוֹנֶה וְדָא, שְׂלָא הָיָה רְאוּי - צָרִיךְ
 41 לְהוֹלֵד אֵלָא בְּתִשְׁעָה - בְּחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי לְעִבּוּרוֹ אִמּוֹ וְיוֹצֵא קָדָם

פניני הלכה

הלכה יד: ספק בן שבעה ספק בן שמונה נימול בשבת. ובשו"ע (יו"ד סי' רסו סי"א, או"ח סי' שלא ס"ג) פסק שבספק בן שבעה ספק בן שמונה אין מלים אותו בשבת אלא אם כן נגמרו שערותיו וציפורניו. והרמ"א (יו"ד שם) כתב שאף באופן שלא נגמרו שערותיו וציפורניו מלים אותו בשבת, אלא שאין מחללים עליו את השבת בשאר דברים. ובמשנה ברורה (סי' שלא ס"ק יא) כתב שהב"ח והט"ז דעתם לפסוק כשו"ע, ודעת האליה רבה שהמנהג למול ספקות. וסיים שכל אחד ינהג כמנהג מקומו.

הלכה טו: ודוחה את יום טוב שני. וכתב השו"ע (יו"ד סי' רסו סי"ח) שמי שנולד בין השמשות אינו דוחה אף יום טוב שני של גלויות.

שהגיד מתקשה] אינו דוחה שבת. ובמשנה ברורה (סי' שלא ס"ק טו) כתב שאין מילתו דוחה שבת רק כשנראה מהול גם שלא בשעת קישוי, אבל אם נראה מהול רק בשעת קישוי מילתו דוחה שבת.

הלכה יב: ואם נולד בערב שבת בין השמשות אינו דוחה את השבת. ובשו"ע הרב (או"ח סי' שלא ס"ה) כתב שזמן 'בין השמשות' מתחיל כרבע שעה לפני צאת הכוכבים [ולא בשקיעת החמה], ואם נולד קודם לכן, אף על פי שכבר שקעה החמה, נימול ביום שישי. אמנם במשנה ברורה (שם ס"ק יד) הביא שכמה פוסקים מחמירים בזה וסוברים שזמן שנתכסה החמה מעינינו עד יציאת ג' כוכבים בינוניים הכל בכלל בין השמשות, והביא בשם הברכי יוסף שכן נתפשט המנהג בכל ערי ארץ ישראל.

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

- 1 כלומר, שיצא ראשו והציץ לאוויר העולם, בבין השמשות של ערב
 2 שבת, ונמצא שיש ספק האם הוולד נולד ביום או בלילה, כי כל בין
 3 השמשות הוא ספק יום ספק לילה, אף על פי שלא יצא בלו אלא
 4 בלילי שבת, אין מולין [- מלים] אותו בשבת כי משעה שהוציא את
 5 ראשו הרי הוא נחשב לילוד,
 6 וייתכן שבשעה שהוציא ראשו
 7 בבין השמשות היה עדיין ערב
 8 שבת, ונמצא שמילתו בשבת היא
 9 מילה שלא בזמנה ואינה דוחה
 10 שבת. וכל מי שאינו דוחה את
 11 השבת – כלומר, כל מי שאין
 12 מילתו דוחה את השבת מחמת
 13 ספק, אינו דוחה את יום טוב
 14 הראשון, ודוחה את יום טוב שני
 15 של גלויות, ובשני ימים טובים של
 16 ראש השנה שהם נחשבים ליום
 17 טוב אחד ארוך אינו דוחה לא את
 18 היום הראשון ולא את היום השני.
 19 וכן מילה שלא בזמנה שנתבאר
 20 לעיל (הלכה ט) שאינה דוחה שבת
 21 ויום טוב, הבונה היא שאינה
 22 דוחה אף את היום השני של ראש
 23 השנה.
 24 טז. חולה, אין מולין [- מלים]
 25 אותו עד שיקריא. ומנין –
 26 וסופרים לו מעת שיחי – שיתרפא
 27 מחליו ותעבור ממנו חולשת
 28 החולי, שכעת ימים מעת לעת –
 29 שבעת ימים שלמים, [דהיינו,
 30 שביום השביעי הוא יגיע לאותה
 31 שעה שבהריא ביום הראשון].
 32 ורק אחר כך מולין אותו. כמה
 33 דברים אמורים – באיזה אופן
 34 אמור הדין להמתין לו שבעה
 35 ימים מעת לעת. בשחלצתו כמה
 36 – אם אחוז חולי הקדחת [- סוג
 37 חולי שגופו חם]. וכיצא בחלי זה
 38 – או שתקף אותו חולי אחר שהוא דומה לחולי זה שהוא בכל גופו.
 39 אכל אם כָּאָבו לו עֵינָיו ממתנים עד שיתרפאו עיניו, ופעת
 40 שיתפתחו עֵינָיו וירפאו מולין אותו מיד ואין צריך להמתין שבעה
- ימים. וכן כל פיוצא בנה – כל חולי שהוא דומה לחולי הזה שאינו
 בכל גופו אלא באיבר אחד, אין צריך להמתין שבעה ימים לאחר
 שנתרפא.
 יז. קָטָן שְׁנַמְצָא פִּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שָׁלוּ [- ללידתו] כשצבע גופו ורק
 פִּיּוֹתָר – יותר מהרגיל אצל
 קטנים בריאים, וזה סימן שאין לו
 מספיק דם, אין מולין [- מלים]
 אותו, עד שיפיל [- שיתווסף] בו
 דם, ויחזרו מראיו כמראה הקטנים
 הבריאים – וצבע גופו ייראה
 כצבע הגוף של ילדים בריאים.
 וכן אם היה אדם ביותר מהרגיל
 והוא נראה כמי שצָבְעוּ – כאדם
 שצבעו אותו באדום, וזהו סימן
 שדמו לא נבלע באיברים אלא
 הוא בין העור לבשר, אין מולין
 אותו, עד שיפֹלַע בו [- באיברים]
 דמו ויחזרו מראיו כמראה הקטנים,
 ומה שצריך להמתין זהו מפני
 שזה חלי ואין זה טבע בתולדה
 של התינוק הזה להיראות כך.
 וצריך להזהר בדברים אלו –
 בחששות של החולי הרבה, ואין
 מולין אלא ילד שאין בו שם [-
 שום] חלי, שהרי פגנת נפשות
 דוחה את הכל, וכן יש להתיר
 מכיון שאפשר למול לאחר זמן
 כשיעבור החולי, ואי אפשר
 להחזיר נפש אחד מישׂראל לעולם.
 יח. אשה שמלה את בנה
 הראשון ומת מחמת המילה,
 שהכשילה המילה את בנה –
 כלומר, שמחמת המילה מת ולא
 היה לו חולי אחר, וכן מלה את
 בנה השני ומת גם כן מחמת
 המילה ולא מחמת חולי אחר, בין
 באופן שהוולד השני נולד מפעל
 זה – מאותו בעל שנולד ממנו הוולד הראשון ובין באופן שהוא
 מפעל אחר, הרי זו לא תמול את השלישי בזמנו – ביום השמיני,
 אלא ממתנין לו – מלמולו עד שיגדל מעט ואו יתחזק בכו.

פניני הלכה

והרמ"א הביא שיש חולקים וסוברים שדין זה לא נאמר באיש אלא באשה, וסיים שמכיון שזה ספק נפשות יש להקל ואין למול גם באיש שמתו שני בניו. כתב השו"ע (יו"ד סי' רסג ס"ג) שאם אשה מלה את בנה ומת מחמת המילה, וגם אחותה מלה את בנה ומת מחמת המילה, אסור להם למול את בנם עד שיגדלו ויתחזק כוחם, וכן הדין של שאר האחיות.

הלכה טז: אבל אם כאבו לו עיניו וכו' מלים אותו מיד. והרמ"א (יו"ד סי' רסב ס"ב) כתב שאם כאבו לו עיניו כאב גדול הוי כחולי שבכל הגוף [וממתנים ז' ימים].

הלכה יח: אשה שמלה בנה ראשון וכו'. והוסיף השו"ע (יו"ד סי' רסג ס"ב) שהוא הדין אם איש אחד מל את שני בניו הראשונים ומתו מחמת המילה, שאינו מל את השלישי בין שניהם מאשה אחת, ובין שכל אחד מהילדים מאשה אחרת.

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ה

42 ג. יש ציצין - קצוות בשר המכסות את ראש הגיד, שנשארו לאחר
 43 עשיית המילה, שמעכבין את המילה - שהישראותם פוגמת
 44 בכשרות המילה, ויש ציצין שאינן מעכבין את כשרות המילה. כיצד
 45 מציינו ציצין מעכבים וציצין שאינם מעכבים: אם נשאר מעור
 46 הערלה שאותו חותכים בעת
 47 המילה, שיעור של עור החופה -]
 48 המכסה] את רב נקחה של עפרה
 49 - החלק העליון של הגיד הנראה
 50 כמין כיפה, הרי זה הנימול נשאר
 51 ערל - אדם שאינו מהול במות
 52 שהיה קודם המילה, וזה העור הוא
 53 ציצין המעכב. ואם לא נשאר ממנו
 54 - מהעור שמכסה את העטרה
 55 אלא מעט שאינו חופה רב נקחה
 56 של עפרה, זה הוא ציצין שאינו
 57 מעכב.
 58 ד. הפל בחול כל זמן שעוסק
 59 במילה ולא סילק ידיו מהמילה,
 60 חוזר - חובה עליו לחזור ולחתוך
 61 בין על ציצין המעכבין - בין אם
 62 נשארו קצוות בשר המעכבים את
 63 המילה, כלומר שהישראותם
 64 פוגמת בכשרות המילה, ובין על
 65 ציצין שאין מעכבין - ובין אם
 66 נשארו קצוות בשר שאינם
 67 מעכבים את המילה. פירש - ואם
 68 סילק את ידיו מהמילה, על ציצין
 69 המעכבין שנשארו, חוזר - חובה
 70 עליו לחזור ולחותכם, ועל ציצין
 71 שאין מעכבין שנשארו, אינו חוזר
 72 - אין עליו חובה לחזור ולחותכם.
 73 מל, ולא פירע את המילה - ולא
 74 קרע את השכבה הרכה שמכסה
 75 את מקום הערלה לאחר חיתוך
 76 עור הערלה, כאלו לא מל, וחוזר
 77 לפירע את המילה.
 78 ה. קטן שבשרו רך ומדלדל -
 79 רפוי, או שהיה בעל בשר - אדם
 80 שמן שבשרו רפוי מחמת ריבוי
 81 בשרו, עד שראו כאלו אינו מהול
 82 מחמת שהבשר הרפוי מכסה את

1 פֶּרֶק שְׁנַי א. הכל כְּשָׁרִים לְמוֹל, וְאֶפְלוּ הָעֶרְל [י- יהודי שאינו
 2 מהול], וְעָבַד כְּנַעֲנִי, וְאִשָּׁה, וְיָלַד קָטָן, מוֹלִין - יכולים למוֹל בְּמָקוֹם
 3 שְׁאִין אִישׁ - שאין ישראל גדול מהול שבקי באומנות המילה. אָבֵל
 4 גוי אפילו אם הוא מהול לא ימול בְּלֵל, כלומר, אפילו במקום שאין
 5 ישראל שידוע למוֹל, ואם עבר
 6 וּמָל, אֵינּוּ צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְמוֹל שְׁנֵיה
 7 - כלומר, לא צריך לחזור ולהטִיף
 8 ממנו דם במקום עשיית הברית.
 9 וּבְכָל מוֹלִין - ואפשר למוֹל בכל
 10 סוגי הדברים, אֶפְלוּ בְּצוּר [י- אבן
 11 קשה ומחודדת] וּבְנוֹכְחֵיהּ, וּבְכָל
 12 דָּבָר שְׁבוּרָת - שחותר. ולא ימול
 13 בְּקִרְוֵמִית [- צלע] שֶׁל קִנְיָה שֶׁל
 14 עַץ, מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה שִׁישׁ בּוֹה.
 15 וּמִצָּחָה מִן הַמַּבְחָר לְמוֹל בְּבָרָזֶל -
 16 בדבר העשוי מברזל, בֵּין בְּסַפִּין
 17 שעשוי מברזל ובֵּין בְּמַסְפָּרִים
 18 העשויים מברזל. וְנִהְיֶה כֵּל יִשְׂרָאֵל
 19 לְמוֹל בְּסַפִּין.
 20 ב. כיצד מוֹהֲלִין? חוֹתְכִין אֵת כֵּל
 21 הָעוֹר הַחּוֹפֵה - המכסה את
 22 הָעֶפְרָה - החלק העליון של גיד
 23 הזכר, הנראה כמין כיפה, עד
 24 שְׁתַּתְּגַלֶּה כֵּל הָעֶפְרָה. וְאַחֵר כֵּךְ
 25 פּוֹרְעִין - קורעים את הקרום הָרֶךָ
 26 - השכבה הרכה של העור
 27 שְׁלִמְטָה מִן הָעוֹר [שכיסה את
 28 העטרה] בְּצַפְרָן, וּמְחַוְוִיר - ומזוּז
 29 לְכָאן וּלְכָאן עַד שֶׁרָאָה בְּשַׁר
 30 הָעֶפְרָה. וְאַחֵר כֵּךְ מוֹצִין בְּפִיו אֵת
 31 מְקוֹם הַמִּלָּה בְּחוּזְקָה עַד שֶׁיֵּצֵא
 32 דָּמָם מִהַמְקוֹמוֹת הַרְחוֹקִים שְׁבוּתוֹךְ
 33 הַגִּיד, כִּי שְׁלֵא יבוא לְיַדִּי סַכָּנָה
 34 שֶׁל נְפִיחוֹת, וְהַמְצִיעָה מִפְּחִיתָה
 35 אֵת הַנְּפִיחוֹת. וְכֵן מֵל [- מוהל
 36 קבוע] שְׁאִינוּ מוֹצִין, מְעַבְרִין אוֹתוֹ
 37 - מסלקים אותו מעבודת המילה.
 38 וְאַחֵר שְׂמוֹצִין, נִתָּן עָלֶיהָ - מניח
 39 עַל מְקוֹם הַמִּלָּה אֶסְפְּלָגִית אוֹ
 40 רְטִיָּה [- מיני תחבושות] וְכִיּוֹצֵא
 41 בָּהֶן.

פֶּרֶק שְׁנַי

א. הכל כְּשָׁרִים לְמוֹל, וְאֶפְלוּ הָעֶרְל וְעָבַד וְאִשָּׁה
 וְקָטָן מוֹלִין בְּמָקוֹם שְׁאִין אִישׁ. אָבֵל גוֹי לֹא יְמוֹל
 כֵּל. וְאִם מֵל, אֵינּוּ צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְמוֹלוֹ שְׁנֵיהּ. וּבְכָל
 מוֹלִין, אֶפְלוּ בְּצוּר וּבְנוֹכְחֵיהּ וּבְכָל דָּבָר שְׁבוּרָת. וְלֹא
 יְמוֹל בְּקִרְוֵמִית שֶׁל קִנְיָה מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. וּמִצָּחָה מִן
 הַמַּבְחָר לְמוֹל בְּבָרָזֶל, בֵּין בְּסַפִּין בֵּין בְּמַסְפָּרִים.
 וְנִהְיֶה כֵּל יִשְׂרָאֵל בְּסַפִּין. ב. כיצד מוֹהֲלִין, חוֹתְכִין
 אֵת כֵּל הָעוֹר הַחּוֹפֵה אֵת הָעֶפְרָה עַד שְׁתַּתְּגַלֶּה כֵּל
 הָעֶפְרָה. וְאַחֵר כֵּךְ פּוֹרְעִין אֵת הַקְּרוֹם הָרֶךָ שְׁלִמְטָה
 מִן הָעוֹר בְּצַפְרָן, וּמְחַוְוִיר לְכָאן וּלְכָאן עַד שֶׁרָאָה
 בְּשַׁר הָעֶפְרָה. וְאַחֵר כֵּךְ מוֹצִין הַמִּלָּה עַד שֶׁיֵּצֵא הַדָּם
 מִמְּקוֹמוֹת רְחוֹקִים כִּי שְׁלֵא יבוא לְיַדִּי סַכָּנָה וְכֵן מֵל
 שְׁאִינוּ מוֹצִין, מְעַבְרִין אוֹתוֹ. וְאַחֵר שְׂמוֹצִין, נִתָּן
 עָלֶיהָ אֶסְפְּלָגִית אוֹ רְטִיָּה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. ג. יש ציצין
 מְעַכְבִּין אֵת הַמִּלָּה וְיֵשׁ צִיצִין שְׁאִינָן מְעַכְבִּין. כִּיצַד,
 אִם נִשְׂאָר מִעוֹר הָעֶרְלָה עוֹר הַחּוֹפֵה אֵת רַב גְּבִהָה
 שֶׁל עֶפְרָה, הֲרִי זֶה עֶרְל כְּמוֹת שְׁהִיָּה. וְזֶה הָעוֹר הוּא
 צִיצִין הַמְּעַכֵּב. וְאִם לֹא נִשְׂאָר מִמֶּנּוּ אֵלָּא מְעַט שְׁאִינוּ
 חוֹפֵה רַב גְּבִהָה שֶׁל עֶפְרָה, זֶה הוּא צִיצִין שְׁאִינוּ
 מְעַכֵּב. ד. הַמֵּל, כֵּל זְמַן שְׁעוֹסֵק בְּמִלָּה, חוֹזֵר בֵּין
 עַל צִיצִין הַמְּעַכְבִּין וּבֵין עַל צִיצִין שְׁאִינָן מְעַכְבִּין.
 פִּרְשׁ, עַל צִיצִין הַמְּעַכְבִּין חוֹזֵר, וְעַל צִיצִין שְׁאִינָן
 מְעַכְבִּין אֵינּוּ חוֹזֵר. מֵל וְלֹא פִּרְעַת אֵת הַמִּלָּה, כְּאֵלוֹ
 לֹא מֵל. ה. קָטָן שֶׁבְּשַׁרְוֹ רֶךָ וּמְדַלְדֵּל, אוֹ שְׁהִיָּה
 בְּעַל בְּשַׁר עַד שֶׁרָאָה כְּאֵלוֹ אֵינּוּ מְהוּל, רוֹאִין אוֹתוֹ
 בְּעַת שִׁיתְקַשָּׁה, אִם נִרְאָה שֶׁהוּא נְמוּל אֵינּוּ צָרִיךְ

פניני הלכה

הלכה ד: ועל ציצין שאין מעכבין אין חוזר. והרמ"א (יו"ד סי' רסד ס"ה) כתב, שמכל מקום אם מל ביום חול צריך לכתחילה לחזור ולהסיר את הציצין הגדולים אף שאין מעכבים את המילה.

הלכה ה: עד שתראה העטרה גלויה בשעת קשיו. וכתב הרמ"א (יו"ד סי' רסד ס"ו), שלא צריך שרוב העטרה תיראה בשעה שמתקשה הגיד, אלא מספיק שמיעוט העטרה תהיה גלויה בשעה שהגיד מתקשה, אבל בכל אופן יתקן זאת על ידי שימשוך את העור וידחוק אותו לאחוריו, ויקשרנו שם.

הלכה א: הכל כשרים וכו' ואפילו הערל. וכתב השו"ע (יו"ד סי' רסד ס"א), שמדובר בערל שמתו אחיו מחמת מילה, וכתב הש"ך (סק"א) שדווקא ערל זה כשר למוֹל, אבל ישראל שלא מל את עצמו בכונה מחמת שהוא מתכוון להפר ברית, אינו כשר למוֹל. ואשה. והרמ"א (יו"ד סי' רסד ס"א) כתב, שיש אומרים שאשה אינה כשרה למוֹל, וכן נוהגים לחפש אחר איש. ואם מל אינו צריך לחזור ולמוֹלוֹ שְׁנֵיהּ. וכתב, שיש אומרים שחייבים לחזור ולהטִיף ממנו דם ברית, וסיים שכן עיקר. ובפתחי תשובה (שם סק"ו) הביא, שבשו"ת שאגת אריה האריך להוכיח דעת הפוסקים שאין צריך לחזור ולהטִיף דם ברית.

הרמב"ם המבואר - מהדורת חזיתריק

- 1 מקום המילה, רואין אותו בעת שיתקשה הגיד, ובשרו יתפשט
2 מרפינו על ידי הקישוי, אם בשעת הקישוי נראה שהוא נמול, אינו
3 צריך כלום - לא צריך לעשות שום חיתוך נוסף, וצריך לתקן הפשר
4 מִכָּאן וּמִכָּאן - כלומר, צריך לדחוק את העור בידו לאחוריו
5 ולקשור אותו סביב הגיד עד
6 שייראה מהול מִפְּנֵי מְרֵאית העין
7 - כדי שאנשים שיראו אותו לא
8 יחשבו שהוא לא מהול. ואם גם
9 בעת - בזמן שיתקשה הגיד לא
10 יראה שהוא נמול, חוזרין וקוצצין
11 - וחוזכים מן הפשר המדלדל
12 מִכָּאן וּמִכָּאן עד שתראה העמרה
13 גְלוּיָהּ לפחות בעת קישוי - בשעה
14 שהגיד מתקשה. ודבר זה - שיש
15 לתקן שלא ייראה ערל הוא
16 מדברי סופרים - מדרבנן, אבל מן
17 התורה אף על פי שהוא נראה
18 כְּעֵרֶל - כאדם שאינו מהול,
19 הואיל ומל הולכתו אינו צריך
20 לחזור ולמול פעם שניה.
21 ו. עושין - מותר לעשות את כל
22 צרכי המילה בשבת, מולין -
23 חוזכים את עור הערלה, ופוצעין
24 - וקורעים את שכבת העור
25 הרכה שנשארת לאחר חיתוך
26 עור הערלה, ומוצצין בפה את
27 הגיד כדי שיצא הדם מהמקומות
28 הרחוקים, וחוזר על ציצין
29 המעקבין - כלומר, שאם נשאר
30 בשר שמכסה את רוב גובהה של
31 עטרה [דהיינו, ראש הגיד שנראה
32 כמין כיתה], על המהול לחזור
33 ולחזקם אף על פי שפרש -
34 סיים למול, וכן על ציצין שאין
35 מעקבין את המילה, אך זהו רק
36 כל זמן שלא פרש מן המילה,
37 ונותן עליה - ומותר להניח על
38 מקום החיתוך אספגנית -
39 תחבושת מרוחה בשמן. אבל
40 מכשירי מילה - דברים שאינם
41 מגוף המילה עצמה אבל הם
42 נצרכים למילה אינן דוחין את
43 השבת. ביצד מצינו מכשירי מילה
44 שאינם דוחים את השבת: הרי שלא מצינו סכין למול בו, אין עושין
45 - מייצרים סכין בשבת, ולא מביאים אותו [- את הסכין] במקום
46 למקום משום איסור טלטול והוצאה מרשות לרשות בשבת, ואפילו
47 במבוי שאינו מערב - רחוב שפתוחים אליו חצרות ובתים וסתם
48 משלושה צדדים ולא עשו בו עירוב, שאיסור הטלטול בו הוא רק
49 מדרבנן, גם כן אין מביאים אותו מחצר לחצר באופן שהסכין היה
50 בבית שבחצר, ואין העירוב דדבריהם - העירוב שאיסורו מדרבנן
- 65 51 נדחה מפני - בשביל הבאת הפסין, הואיל ואפשר להביאו מערב
52 שבת.
53 ז. וכן אין שוחקין לה - אין טוחנים לצורך המילה סממנין -
54 אבקה העשויה מתבלינים שונים לצורך ריפוי, ואין מחמין -
55 מחממים] לה - לצורך הקטן
56 חמין - מים חמים לרחיצת גופו
57 של התינוק על מנת לרפאותו,
58 ואין עושין לה אספגנית, ואין
59 טורפים - מערבים יין ושמן
60 בשביל להשים על מקום המילה
61 לצורך רפואתו. לא שחק -
62 טחן] לצורך המילה את התבלין
63 שנקרא כמין מערב שבת, לועם
64 בשניו וטוחן כך את הכמון ונותן
65 - ומניח על מקום המילה. לא
66 טרף [- ערבב] לה - לצורך
67 המילה יין ושמן, נותן - מותר
68 לו להניח את היין והשמן על
69 המכה זה לעצמו וזה לעצמו בלי
70 לערבבם יחדיו. זה הכלל: כל
71 דבר שאפשר לעשותו מערב
72 שבת, אינו דוחה את השבת,
73 אלא הדין הוא שאם שקחו ולא
74 הכינו את המכשירין [- דברים
75 שאינם מגוף המילה] מערב
76 שבת, תדחה המילה ליום
77 התשיעי ואינה דוחה את השבת,
78 מכיון שהיה אפשר להכין את
79 המכשירין בערב שבת.
80 ח. מלו את הקטן בשבת, ואחר
81 כך נשכחו חמין [- מים חמים]
82 שהוחמו מערב שבת לצורך
83 רחיצת הקטן או שהוחמו בשבת
84 על ידי גוי שזיממם לצרכו, או
85 נתפזרו הפסין העשויים לצורך
86 ריפוי, עושין לו הכל בשבת -
87 אפשר לחמם מים או להכין
88 סמנין בשבת, מפני ששכנה היא
89 לו עכשו לאחר שנימול, והרי זה
90 פיקוח נפש ודוחה את השבת.
91 מקום שדרגן לתרחין את הקטן
92 ואם לא ירחוזה הרי זה מסוכן
93 למולו, מרחיצין אותו בשבת ביום
94 המילה בין לפני המילה במים שהוחמו בערב שבת, או
95 שהוחמו בשבת על ידי גוי שזיממם לצורך עצמו, בין לאחר המילה
96 אפילו במים שהוחמו בשבת אם נשכחו המים שהוחמו בערב שבת,
97 או בשלישי של מילה - ביום השלישי שלאחר המילה שחל להיות
98 בשבת, מרחיצין אותו בין רחיצת כל גופו ובין רחיצת מילה - מקום
99 חיתוך המילה, והרחיצה ביום השלישי היא בין בחמין שהוחמו
100 מערב שבת ובין בחמין שחמין - שמחממים לו [- לצורכן] בשבת,

פניני הלכה

רוצה לרוחצו בשבת דינו כדין רחיצת כל אדם. והרמ"א כתב שבמדינות אלו נוהגים לרחצו קודם המילה בשבת במים חמים שהוחמו מאתמול, ולאחר המילה רוחצים אותו במוצאי שבת. אמנם אם יש בזה חשש סכנה אפשר לרחצו כמו כל חולה שיש בו סכנה.

הלכה ה: מקום שדרגן להרחיץ וכו'. והשו"ע (או"ח סי' שלא ס"ט) כתב, שזה היה בזמן חכמי הגמרא שאם לא היו מרחיצין את הקטן קודם ואחר המילה היה מסוכן, אבל בזמננו [שנשתנו הטבעים, משנה ברורה (ס"ק לא)] לא נהגו ברחיצה כלל, ואם הוא

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

<p>27 המילה על ידי מלאכה שאסור לעשותה ביום טוב מן התורה [כגון 28 עשיית סכין או טלטולו מרשות לרשות, כמבואר לעיל (הלכה א)]. 29 אפילו במילה הנעשית בזמנה – ביום השמיני, אינן דוחין את יום 30 טוב, הואיל ואפשר לעשותו מערב יום טוב. וקל וחומר הדברים – 31 ויש ללמוד שאסור לעשות 32 מכשירי מילה ביום טוב מדין קל 33 וחומר, אם לא דחו מכשירי מילה 34 שבות שהוא מדבריהם – שאסור 35 להביא סכין למילה מחצר לחצר 36 שאין שם עירוב (כמבואר לעיל 37 הלכה ו), היאך ידחו לא תעשה של 38 תורה – כיצד ידחו מכשירי 39 המילה איסור מלאכה מן התורה 40 ביום טוב כשנעשים על ידי 41 ישראל, ומכך יש ללמוד שאין 42 מכשירי מילה דוחים יום טוב. 43 אכל שחקין לה סמנין] – מותר 44 לטחון לצורך המילה תבלינים 45 העשויים לרפואה] ביום טוב 46 ואפילו לפני המילה, הואיל 47 וראוי לקדרה – משום שאפשר 48 להשתמש באותם תבלינים גם 49 בשביל לחבל מאכל המתבשל בקדירה, ודברים שהם לצורך 50 אכילה מותר לעשותם ביום טוב, וטורפין – ומערבבים לה – לצורך 51 המילה יין ושמן כדי להניח על מקום חיתוך המילה בשביל 52 לרפאותו.</p>	<p>1 מפני שספנה היא לו. ט. שכתו ולא הביאו ספין 2 כאבו. 3 ט. שכתו ולא הביאו את הספין לצורך המילה מערב שבת, ואין 4 יכולים להביא סכין לבית שהתינוק שם מפני איסור הוצאה 5 מרשות לרשות בשבת, אומרים 6 לגוי להביא ספין בשבת – מותר 7 לומר לגוי שיביא את הסכין 8 בשבת, ואפילו שאסור מדרבנן 9 לומר לגוי שיעשה מלאכה 10 בשבת, ובלבד שלא יביא אותו – 11 את הסכין דרך רשות הרבים, 12 שיש שם איסור טלטול מן 13 התורה, אלא יביאו דרך מבוי 14 [רחוב סתום משלושה צדדים, 15 ויש בו בתים וחצרות] שלא עשו 16 בו עירוב ואסור מדרבנן להוציא 17 ממנו. כללו של דבר, כל דבר 18 שעשיתו בשבת אסורה עלינו 19 משום שבות – איסור דרבנן, מותר 20 לנו לומר לגוי לעשות אותו כדי 21 לעשות מצוה בזמנה, ודבר 22 שעשיתו אסורה עלינו משום 23 איסור מלאכה מן התורה, אסור לנו לומר לגוי לעשותו בשבת 24 אפילו בשביל לעשות מצוות מילה בזמנה, ואפילו שהאיסור לומר 25 לגוי לעשות מלאכה לצורך יהודי בשבת הוא רק איסור מדרבנן. 26 י. מכשירי מילה – עשיית דברים הנצרכים למילה ואינם מגוף</p>
--	---

יום שבת קודש ח' ניסן ה'תשע"ה

69 העולם אשר קדשנו במצוותיו
70 וצונו להכניסו בכריתו של אברהם
71 אבינו, והסיבה שהוסיפו לאב
72 ברכה זו היא משום שמצוה על
73 האב למול את בנו, יתר על
74 המצוה – יותר מן המצוה שמצוין
75 כל ישראל שימולו כל ערל – אדם
76 שאינו מהול שנמצא בנייתו.
77 לפיכך – ומשום שברכה זו היא
78 על המצוה המיוחדת שיש על
79 האב למול את בנו אם אין שם
80 אביו – אם אביו של התינוק לא
81 נמצא בברית, אין מברכין אחרים
82 ברכה זו, שהרי ברכה זו לא
83 שייכת בהם מכיון שאין עליהם
84 את המצוה המיוחדת שיש על

פרק שלישי

א. המל, מברך קדם שימול, ברוך אתה ה' אלהינו
מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו על
המילה, אם היה מל בן חברו. ואם מל בנו, מברך
וצונו למול את הברך. ואבי הברך מברך ברכה אחרת,
ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו
במצוותיו וצונו להכניסו בכריתו של אברהם אבינו,
שמצוה על האב למול את בנו, יתר על המצוה
שמצוין כל ישראל שימולו כל ערל שביניהן.
לפיכך אם אין שם אביו, אין מברכין אחרים
ברכה זו. ויש מי שהורה שיברכו אותה בית דין או אהרן

53 פרק שלישי א. המל –
54 המוהל מברך קדם שימול: 'ברוך
55 אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר
56 קדשנו במצוותיו וצונו על המילה,
57 וזוהי הברכה שמברך אם היה מל
58 את בן חברו. ואם מל את בנו
59 שהמצוה מוטלת עליו, מברך –
60 מסיים את הברכה כך: 'וצונו
61 למול את הברך, משום שכל מצוה
62 שהוא עושה עבור עצמו ולא
63 עבור אחרים, יש לו לברך
64 בהקדמת האות ל' [למול] ולא
65 בלשון על' [על המילה]. ואבי
66 הברך מברך לפני המילה [לאחר
67 ברכת המילה] ברכה אחרת –
68 נוספת: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך

פניני הלכה

הרבים.

הלכה א: ואם מל בנו מברך וצונו למול את הברך. והרמ"א
(יו"ד סי' רסה ס"ב) הביא שיש חולקים וסוברים שגם כשאבי הברך
מל הרי הוא מברך וצונו על המילה. וסיים, שכן נוהגים. ואבי
הברך מברך ברכה אחרת. וכתב השו"ע (שם ס"א) שיש לברך
ברכה זו בין חתיכת הערלה לפריעה.

הלכה ט: ודבר שעשייתו וכו' אסור לנו לומר לגוי לעשותו
בשבת. והרמ"א (או"ח סי' שז ס"ה) הביא שיש דעות שסוברות
שמותר לומר לגוי לעשות לצורך מצוה אפילו מלאכה שאסור
לעשותה בשבת מדאורייתא. והמשנה ברורה (סי' שלא ס"ק כב)
כתב שלענין מילה מי שמקל וסומך על פוסקים אלו לא הפסיד.
והוסיף, שכל שכן שהסומך עליהם לענין הוצאה והכנסה לא
הפסיד, מכיון שלדעת הרבה פוסקים אין לנו בזמן הזה רשות

הרמב"ם המבואר – מהדורת חיטריק

37 ד. המל את הגרים, מברך; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר
38 קדשנו במצוותיו וצונו למול את הגרים ולהטות מהם דם ברית –
39 ולהוציא מהם דם במקום עשיית הברית אם הם כבר מהולים]
40 שאלמלי – שאם לא היה] דם ברית לא נתקנמו שמים וארץ, שנאמר
41 (ירמיה לג, כה) 'אם לא בריתי יומם
42 ולילה חקות שמים וארץ לא
43 שפתי'.
44 ה. המל – אם הארון מל את
45 עבדו הכנעני מברך; 'ברוך אתה
46 ה' אלהינו מלך העולם אשר
47 קדשנו במצוותיו וצונו למול את
48 העגרים ולהטות מהם דם ברית,
49 שאלמלא דם ברית לא נתקנמו
50 שמים וארץ, שנאמר (ירמיה לג, כה)
51 'אם לא בריתי יומם ולילה וכו',
52 ואם אדם מל עבד של אחיב,
53 מברך; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
54 העולם אשר קדשנו במצוותיו
55 וציונו על מילת העבדים'. והמל
56 אדם גדול, צריך לכפות בבגד את
57 ערותו – מקום המילה של הגדול
58 [בשביל שלא יראנה] עד לאחר
59 שברך, ואחר כך – ולאחר
60 שמברך מגלהו – מוריד את
61 הכיסוי שעל ערוות האדם ומל
62 אותו.
63 ו. גר שמל קדם שיתגיר, וקמן
64 שגולד כשהוא מהול וצריך
65 להטות מהם דם ברית [כמבואר
66 לעיל (פ"א ה"ז)], בשמטיפין מהן
67 דם ברית, אינן צריכים ברכה כלל
68 [כלומר, אפילו ברכת 'להכניסו,
69 וכו' וברכת 'אשר קודש וכו' אין
70 צריך לברך], משום שמה שצריך
71 להטות מהם דם ברית זהו מחמת
72 ספק, ולכן אינם טעונים ברכה.

1 האב. ויש מי שהורה, שבאופן שאביו של התינוק לא נמצא, שיקברו
2 אותה – את ברכת 'להכניסו בית דין או אחר מן העם משום
3 שברכה זו אינה שייכת דווקא לאב. ואין ראוי לעשות כך.
4 ב. ואם היו שם עומדין – אנשים נוספים מלבד המוהל והסנדק,
5 אומרין לאחר הברכות של
6 המוהל והאב, 'כשם שהכנסתו
7 לברית, כך תכניסו לתורה ולהפה
8 ולמעשים טובים'.
9 ג. ואחר כך מברך אבי הן, או
10 המל – המוהל, או אחר מן
11 העומדין שם, ברכה זו: 'ברוך אתה
12 ה' אלהינו מלך העולם אשר קדש
13 ידך מפני – יצחק אבינו שנקרא
14 ידך ונתקדש מבטן אמו למצוות
15 המילה] וחק בשארו שם – וישם
16 בבשרו את חוק המילה] וצאצאיו
17 חתם באות ברית קדש – וחתם
18 את זרעו אחריו באות הוה של
19 הברית], על בן בשכר זאת –
20 בכות מצוות המילה בורא עולם
21 הוא] אל חי חלקנו לעד –
22 לעולם, אנו מבקשים ומתפללים:
23 צונו – הקב"ה שממנו נחצבה
24 נשמתנו] צוה בצוית – כאשר
25 ציווית] לקדושים, להציל ידיות
26 שארנו – להציל את נפשו,
27 הנקראת ידך בגלל חביבותך]
28 משחת – מדינה של גיהנום],
29 ברוך אתה ה' בורת הברית, ואבי
30 הן [אפילו אם הוא לא היה
31 המוהל] מברך לאחר שברך
32 להכניסו וכו' ברכת שהחיינו,
33 שמכיון שמצוה זו אינה מצויה
34 תמיד, הרי היא כמו מצוה שבאה
35 מזמן לזמן שיש לברך עליה
36 שהחיינו.

פניני הלכה

שלא לברך שהחיינו אפילו כשהאב עצמו הוא מוהל, ורק אם זה בן בכור שחייב בפדיון הבן נהגו שהאב מברך שהחיינו בשעת הברית במקום לברך בפדיון הבן. והש"ך (ס"ק יז) כתב שאין לברך שהחיינו כלל [אפילו במילת הבן בכור].

הלכה ד: המל את הגרים מברך וכו'. ובשו"ע (יו"ד סי' רסח ס"ה) כתב שהמל את הגרים מברך שתי ברכות, בתחילה למול את הגרים, ואחר כך את הברכה שכתב רבינו. חוקות שמים וארץ לא שמת. ובט"ז (שם ס"ק יב) כתב שיש לחתום 'ברוך אתה ה' כורת הברית'.

הלכה ה: המל את עבדו מברך וכו'. ובשו"ע (יו"ד סי' רסז ס"ב) כתב שהמל את העבדים מברך שתי ברכות, בתחילה למול את העבדים [או על מילת העבדים] באופן שהוא מל עבד של אחרים, ואחר כך את הברכה שכתב רבינו. וכתב שיש לסיים ברכה זו 'ברוך אתה ה' כורת הברית'.

הלכה ו: גר שמל קודם שיתגיר וכו'. והרמ"א (יו"ד סי' רסח ס"א) הוסיף, שכן הדין אף בגר שגולד מהול.

הלכה ב: כשם שהכנסתו לברית כך תכניסוהו וכו'. והש"ך (יו"ד סי' רסה סק"ג) כתב שהגירסא בגמרא (שבת קלז, ב) וברא"ש (שם פ"ט סי' י) היא 'כשם שנכנס לברית וכו', וכתב, שכן נהגים לומר. וכן כתוב בסידור הרב (עמ' ריא). והט"ז (שם סק"ב) כתב שיש לחלק, שמי שרואה את האב אומר 'כשם שהכנסתו וכו', ומי שאינו רואה את האב אומר 'כשם שנכנס וכו'.

הלכה ג: ואחר כך מברך וכו'. כתב בשו"ע (יו"ד סי' רסה ס"א) שיש לומר ברכה זו על הכוס. אל חי חלקנו לעד וכו'. ובסידור הרב (עמ' ריב) יש כמה שינויים בנוסח הברכה מהמילים 'אל חי והלאה, וכך הוא הנוסח: 'אל חי חלקנו צורנו צוה להציל ידיות שארינו משחת למען בריתו אשר שם בבשרינו וגו'. וראה בש"ך (שם סק"ה) שחולק עליו כמה שכתב לומר צוה וכתב שיש לומר צוה, שהוא מלשון בקשה ותחינה. ואבי הבן מברך ברכת שהחיינו. והשו"ע (שם ס"ז) הביא שיש אומרים שרק כשאבי הבן הוא המוהל מברך שהחיינו. וכתב שנהגו בכל מלכות ישראל וסוריא וסביבותיה ומלכות מצרים שהאב מברך שהחיינו גם כשאדם אחר הוא המוהל. והרמ"א כתב שבמדינות אלו נהגים

הרמב"ם המבואר - מהדורת חיטריק

48 עָרְלָתוֹ - שלא מל את עצמו, או מְשָׁכָה - כלומר, שמשך את
49 ערלתו על מקום המילה וכיסהו, ושוב אינו נראה מהול, אף על פי
50 שיש בידו מעשים טובים הרבה, אין לו חלק לעולם הבא.

51 ט. בוא וראה כמה חמורה מילה, שלא נתלה [- המתין] המלאך
52 לְמִשָּׁה רַבָּנוּ בשעה שהתירשל
53 מלמול את אליעזר בנו אֶפְלוּ
54 שָׁעָה אַחַת, אלא מיד כשנתרשל
55 הגיע אליו להמיתו [כאמור
56 בפסוק (שמות ד, כז) וְיָהִי בְדַרְךָ
57 בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשֶׁהוּ ה' וַיִּבְקֶשׂ
58 הַמִּיתוֹ]. אף על פי שְׁהִיוּ בְּדַרְךָ
59 והיתה סכנה לפני כן למולו
60 ולהמשיך בדרך, ולא יכול היה
61 למולו ולהמתין משום שהיה לו
62 ציווי מזה לשוב למצרים, מכל
63 מקום כשהגיע למלון [שהיה
64 בקרבת מצרים ולא היה סכנה
65 ללכת את הדרך הקצרה ממנו
66 למצרים] היה עליו מיד למולו
67 ולא להתעסק במלון תחילה. וכל
68 מצוות התורה נכרתו עליהן שֵׁשׁ
69 בְּרִיתוֹת בְּלֶבֶד - ומצונו חשיבות
70 נוספת למצוות מילה, שעל כל
71 מצוות התורה הוזכר רק שלש
72 פעמים 'ברית' בשעת נתינתן,
73 שְׁנַאֲמַר (דברים כח, טו) אֵלֶּה דְבָרֵי
74 הַבְּרִית וְכו' מִלְכַּד הַבְּרִית אֲשֶׁר
75 בְּרַת אֲתֶם בְּחֵרְבִי, הרי מוזכר
76 בפסוק פעמיים המילה 'ברית',
77 וְשֵׁם הוּא אוֹמֵר (דברים כט, ט"א)
78 'אֲתֶם נֹצְבִים וְכו' לְעִבְרֶךָ בְּרִית ה' **אֵלֶּה־**
79 **דְבָרֵי הַבְּרִית** הרי ברית נוספת
80 שמוזכרת בפסוק, הרי - נמצא
81 שביחד מוזכרות בפסוקים שֵׁשׁ
82 בְּרִיתוֹת. ועל מצוות המילה נכרתו
83 - נזכרו בפסוקים שֵׁשׁ עֲשָׂרָה
84 בְּרִיתוֹת עִם אֲבְרָהָם אֲבִינוּ -
85 כשציווה ה' את אברהם על
86 מצוות המילה, וכולם נזכרו
87 באותו מעמד, שְׁנַאֲמַר: א. וְאַתָּה

1 וכן אֲנִירוֹנִים - ולד שיש לו איבר של זכרות ואיבר של נקבות,
2 אין מְכַרְכֵּין עַל מִילָתוֹ, מִפְּנֵי שְׁאִינוּ וְדָאִי - משום שלא ברור
3 בוודאות שהוא חיוב במילה שהרי ייתכן שהוא נקיבה.

4 ז. גוי שְׁצִירָךָ לְחַתֵּךְ את עָרְלָתוֹ מִפְּנֵי מָכָה אוֹ שְׁחִין [- מחלת עור]
5 שְׁנוּלֵד בָּהּ [- בערלתו], ולצורך
6 רפואתו צריך לחתוך את העור
7 של המילה, אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְחַתֵּךְ
8 לוֹ אוֹתָהּ ולרפאותו, משום
9 שהגויים לא מעלין אותן מִיַּד
10 מִיתָה - אין להצילם מן המיתה,
11 כגון, באופן שרואה גוי מאחד
12 משבעה אומות טובע בנהר אין
13 להעלותו מהמים ולהצילו, ולכן
14 גם אין לרפאותו, ולא מוֹרִידִין
15 אוֹתָן אֵלֶּיָהּ - כלומר, אסור
16 להביא אותם לידי מיתה בידים,
17 כגון, לדחפו ולהורידו לבור
18 וכדומה, וְאֵף עַל פִּי שְׁנַעֲשִׂית
19 מְצוּהַ שֶׁל מִילָה בְּרִפּוּאָה זוֹ אֲסוּר
20 לְמַלּוֹ, שְׁהִיוּ הַגּוֹי לֹא נִתְּבַחַן
21 לְמַצּוּהָ אֲלֵא לְרִפּוּאָה, ולכן אינו
22 מקיים מצוה במילה זו, וכיון
23 שאינו מקיים מצוה בכך אסור
24 לרפאותו. לְפִיכָךְ - ומאחר
25 שהאיסור למול גוי הוא מחמת
26 שלא מתכוון למצוה אִם נִתְּבַחַן
27 הַגּוֹי לְמַצּוֹת מִילָה משום שהוא
28 מאמין בנבואת משה רבינו על
29 מצוות המילה, אפילו אם הוא לא
30 רוצה להתגייר, מִתָּר לְיִשְׂרָאֵל
31 לְמַלּוֹ אוֹתוֹ אפילו שהוא מתרפא
32 בזה, משום שכל מצוה שהגוי
33 עושה לשם מצוה נחשבת למצוה
34 ומקבל עליה שכר.

35 ח. מְאֹסָה הִיא הָעָרְלָה [- העור
36 שחוטכים במילה שנקרא
37 'ערלה'], שְׁנַתְּנֶנּוּ בָּהּ הַרְשָׁעִים -
38 שכשירמיה הנביא רצה לגנות
39 את הרשעים כינה אותם ערלים,
40 אפילו באופן שהם מהולים,

41 שְׁנַאֲמַר (ירמיה ט, כה) 'כִּי כָל הַגּוֹיִם עָרְלִים, ומשמע שגם הגויים
42 המהולים נקראים ערלים. וְגִדּוּלָה הִיא מִילָה, שְׁלֹא נִקְרָא אֲבְרָהָם
43 אֲבִינוּ שְׁלֹם עַד שְׁמָל - עד שהסיר את הערלה, שְׁנַאֲמַר (בראשית יז,
44 א') הַתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִים וְאַתָּה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ, והרי פסוק
45 זה נאמר כשהקב"ה ציווה על המילה, ואמר לו שיתהלך לפניו
46 במצוות המילה ועל ידי זה יהיה תמים [- שלם], ומשמע שלא
47 נקרא תמים עד המילה. וְכָל הַמַּפְר בְּרִיתוֹ שֶׁל אֲבְרָהָם אֲבִינוּ וְהַנִּית

יִצְחָק.
בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִינְיַעַן

88 בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ' (בראשית יז, ב), ב. 'אֲנִי נִתַּח בְּרִיתִי אִתְּךָ' (שם יז, ז),
89 ג. 'וְהִקְמַתִּי אֵת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ' (שם יז, ז), ד. 'לְבְרִית עוֹלָם' (שם),
90 ה. 'אֵת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר' (שם יז, ט), ו. 'זֹאת בְּרִיתִי' (שם יז, י), ז. 'וְהָיָה
91 לְאוֹת בְּרִית' (שם יז, יא), ח. 'וְהָיְתָה בְּרִיתִי' (שם יז, יג), ט. 'לְבְרִית עוֹלָם'
92 (שם), י. 'אֵת בְּרִיתִי הִפַּר' (שם יז, יד), יא. 'וְהִקְמַתִּי אֵת בְּרִיתִי אִתְּךָ'
93 (שם יז, טו), יב. 'לְבְרִית עוֹלָם' (שם), יג. 'זֹאת בְּרִיתִי אֲקִים אֵת יִצְחָק'
94 (שם יז, טז), יד. בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִינְיַעַן

פניני הלכה

אם לא נתכוון למצוה. וראה עוד בש"ך (שם סי' רסח ס"ק
יט). ועיין בשו"ת רב פעלים (ח"ד, יו"ד סי' כה) שהתיר
לעסוק ברפואת גוי שאינו עובד עבודה זרה].

הלכה זו: גוי שצריך לחתוך ערלתו מפני מכה וכו' אסור
לישראל לחתוך לו אותה. כתב הרמ"א (יו"ד סי' רסג ס"ה),
שבמקום שמותר לרפאות גוי, מותר למולו בכל ענין [אפילו

1 **שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ב'ח' ניסן ה'תשע"ה**

44 למרות שבשאר איסורים לא מצטרפים לבשר) פְּזִית, וְאָפְלוּ
45 הִיָּה בּוֹ בֶּשֶׂר כָּל־שֶׁהוּא - הָאוֹכְלוֹ לֹקֵה. וְהַאֲזַהְרָה עַל
46 כִּף הִיא אָמְרוּ: "וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבֶּשֶׂר" (דברים יב,
47 כג), וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה שם): "לֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ
48 עִם־הַבֶּשֶׂר - זֶה אָבֵר מִן־הַחֵי". וְכִן נִתְבָּאֵר בַּגְּמָרָא חֲלִין
49 (קב), וְשֵׁם אָמְרוּ: "אָכַל אָבֵר מִן־הַחֵי וּבֶשֶׂר מִן־הַחֵי -
50 חֵיב שְׁתִּים". פְּרוּשׁוֹ: לְפִי שֶׁהֵם שָׁנִי לְאוּיָן. הֲלָאוּ הָאֵתָד:
51 "לֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבֶּשֶׂר" שֶׁהוּא אֶסוּר הָאָבֵר, וְהֲלָאוּ
52 הַשְּׁנִי: "וּבֶשֶׂר בִּשְׂדֵה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ" שֶׁהוּא אֶסוּר
53 בֶּשֶׂר מִן־הַחֵי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ (לא תעשה קפא). וּכְבָר נִכְפַּל
54 הֲלָאוּ בְּעִנְיָן זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה לְנַח
55 בְּאֶסְרוֹ עָלָיו אָבֵר מִן־הַחֵי: "אֲף־בֶּשֶׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא
56 תֹאכְלוּ" (בראשית ט, ד).

57 **הַמְצָנָה הַקַּפ"ד** - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּאָכֹל אֶת־
58 הַדָּם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכַל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא
59 ז, כו). וְכָבֵר נִכְפַּל בּוֹ הֲלָאוּ בְּמָה פְּעֻמִּים. וּפְרַשׁ שֶׁהוּא
60 בְּכַרְת וְאָמְרוּ: "כָּל־אֲכָלְיוֹ יִכְרַת" (שם יז, יד). אִם הוּא
61 מְזִיד: וְאִם הוּא שׁוֹגֵג - מִבִּיא חֲטָאת קְבוּעָה. וְכָבֵר
62 נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מְצָנָה זוֹ בְּפֶרֶק ה' מִפְּרָקֵי.

63 **הַמְצָנָה הַקַּפ"ה** - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּאָכֹל חֲלָבִי
64 בְּהֵמָה טְהוֹרָה אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כָּל־חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז לֹא
65 תֹאכְלוּ" (שם ז, כג), וְגַם בְּזֶה נִכְפַּל הֲלָאוּ וְעָנַשׁ בּוֹ כְּפְרוּשׁ
66 כְּרַת בְּמָה דְּכָרִים אָמְרוּ? אִם הוּא מְזִיד: וְאִם הוּא שׁוֹגֵג
67 - חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה. וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מְצָנָה זוֹ בְּפֶרֶק
68 ז' מִחֲלִין (צג).

69 **הַמְצָנָה הַקַּפ"ג** - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּאָכֹל גִּיד
70 הַנִּשְׂהָ, וְהוּא אָמְרוּ: "עַל־כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְּגֵי־יִשְׂרָאֵל
71 אֶת־גִּיד הַנִּשְׂהָ" (בראשית לב, לג): וְהָאוֹכְלוֹ כְּלוּ, וְאָפְלוּ
72 הוּא כָּל־שֶׁהוּא, אוֹ שֶׁאָכַל מִמֶּנּוּ פְּזִית - לֹקֵה. וְכָבֵר
73 נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מְצָנָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מִחֲלִין.

74 **יום שני ג' ניסן ה'תשע"ה**75 **מצות לא תעשה קפז. קפו.**76 **קפט. קצ. קצא. קצב.**

77 **הַמְצָנָה הַקַּפ"ז** - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּאָכֹל בֶּשֶׂר
78 בְּחֵלֶב, וְהוּא אָמְרוּ עוֹד (בנוסף לשמות כג): "לֹא־תִבְשַׁל
79 גְּדִי בְּחֵלֶב אִמּוֹ" (שמות לד, כז) בְּפַעַם שְׁנִיָּה - שֶׁהַפְּזִיָּה בּוֹ
80 אֶסוּר הָאֲכִילָה. וּבַגְּמָרָא חֲלִין (קיד) אָמְרוּ: בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב
81 לֹקֵה עַל בְּשׁוּלוֹ לֹקֵה עַל אֲכִילָתוֹ. וּבַגְּמָרָא מִכּוֹת (כא):
82 אָמְרוּ: "הַמְבַשֵּׁל גִּיד הַנִּשְׂהָ בְּחֵלֶב בְּיוֹם טוֹב וְאָכְלוּ

2 **יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ה**3 **מצות לא תעשה קפא. קפב.**4 **קפד. קפה. קפג.**

5 **הַמְצָנָה הַקַּפ"א** - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּאָכֹל אֶת־
6 הַטְּרֵפָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבֶשֶׂר בִּשְׂדֵה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ"
7 (שמות כב, ל), פֶּשֶׁט הַכְּתוּב הוּא בְּמָה־שֶׁהִזְכִּירוּ בְּמִלְתָּא
8 (פרשת משפטים שם), וְהוּא אָמְרוּ: "דְּבַר הַכְּתוּב בְּהִנֵּה
9 (כתב "שדה" מפני שהוא המציאותי ביותר), מְקוֹם שֶׁרַב
10 הַבְּהֵמוֹת (דרכם) לְהִטְרֵף": אָכַל בָּא בְּקַבְלָה (חולין סח).
11 שֵׁישׁ לְפִסּוּק זֶה גַּם בְּאִוֵר (בעל משמעות הלכתית) וְכִן
12 הוּא: "וּבֶשֶׂר בִּשְׂדֵה טְרֵפָה" הוּא - וּלְפִיכֵן לֹא תֹאכְלוּ.
13 פְּוִנְתָם בְּזֶה, שֶׁכָּל־בֶּשֶׂר כִּיּוֹן שִׁיָּצָא חוּץ לְמַחֲצִיתוֹ נִעֲשֶׂה
14 כְּטְרֵפָה, כְּגוֹן בֶּשֶׂר קְדָשִׁי קְדָשִׁים אִם יָצָא חוּץ לְעִזְרָה,
15 אוֹ בֶּשֶׂר קְדָשִׁים קָלִים אִם יָצָא חוּץ לְחֹמֶה, אוֹ בֶּשֶׂר
16 הַפֶּסַח אִם יָצָא חוּץ לְחִבְרָה, אוֹ אִם הוֹצִיא הָעֶבֶר
17 אֶת־יָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ד' מִחֲלִין (סח) - שֶׁכָּל־סוּגֵי
18 בֶּשֶׂר אֵלוּ נִקְרְאִים: טְרֵפָה, וְהָאוֹכַל מֵהֶם פְּזִית לֹקֵה
19 מִן־הַתּוֹרָה וְכֵן גַּם בֶּשֶׂר מִן־הַחֵי נִקְרָא: טְרֵפָה וְהָאוֹכְלוֹ
20 - לֹקֵה. וּבַגְּמָרָא חֲלִין (קב) אָמְרוּ: "וּבֶשֶׂר בִּשְׂדֵה טְרֵפָה
21 לֹא תֹאכְלוּ - זֶה בֶּשֶׂר מִן־הַחֵי וּבֶשֶׂר מִן־הַטְּרֵפָה". וְכָבֵר
22 נִכְפַּל הֲלָאוּ בְּמְצָנָה זוֹ עִם שְׁלִפְנִיָּה (לא תעשה קפ) גַּם
23 בְּכַהֲנִים, וְהוּא אָמְרוּ בְּכַהֲנִים: "וְנִבְלָה וְטְרֵפָה לֹא יֹאכַל
24 לְטִמְאָה־בָּה" (ויקרא כב, ח), וְכָפַל בְּהֶם לָאו זֶה, מִפְּנֵי
25 שֶׁהַכְּתוּב צִוָּה אוֹתָם לְאָכֹל חֲטָאת הָעוֹף וְהִיא הַמְּלִיקָה
26 (שנמלק ראשה בצפורן), וְהַמְּלִיקָה בְּלִי סַפֵּק בְּחֲלִין אֵינִה
27 שְׁחִיטָה אֲלָא נִבְלָה; וְהִנֵּה עוֹלָה בְּדַעַתְנוּ שֶׁמִּתְרַת לְהֶם
28 אֲכִילַת הַמְּלִיקָה אֶפְלוּ בְּחֲלִין וְהוּא הַדִּין לְכָל־שְׁחִיטָה
29 פְּסוּלָה, לְפִיכֵן בָּאֵר שֶׁהֵם נִשְׁאָרִים בְּכָל־יִשְׂרָאֵל בְּאֲזַהְרָה
30 מִלְּאָכֹל נִבְלָה וְטְרֵפָה, וְכִן פְּרָשׁוּ חֲכָמִים נוֹסֵף עַל דִּין
31 אַחֵר שֶׁהִעִירוּ עָלָיו מִפְּסוּק זֶה, שֶׁאֵין מַעֲנִין מֵאֲמָרְנוּ זֶה
32 לְהִזְכִּירוֹ (דינים נוספים לגבי טומאה בחולין ק; ובגדה מב).
33 אָכַל הַבְּהֵמָה אוֹ הַחֵיהַ שֶׁנּוֹלְדוּ בְּהֵן אַחַת הַטְּרֵפּוֹת
34 שֶׁנִּלְמְדוּ בְּאַחַת הַמִּדּוֹת (שהתורה נדרשת בהן, וטרפה דרבנן)
35 הָרִי אֲכִילָתָה אֶסוּרָה, אֶפְלוּ נִשְׁחָטָה כְּרָאוּי, וְהַשּׁוֹחֲטָה
36 שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה וְאָכַל מִבְּשָׂרָה - לֹקֵה מְדַרְבָּנָן (חזור בו
37 הרמב"ם בספר היד). וְכָבֵר נִתְבָּאֵרוּ לְךָ הַטְּרֵפּוֹת בְּפֶרֶק ג'
38 מִחֲלִין. וּבְפֶרֶק זֶה וְגַם בְּפֶרֶק אַחֲרוֹן דְּמִכּוֹת וּבְפֶרֶק א'
39 מִכּוֹרוֹת נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי תִשְׁעֵי מִצְוֹת אֵלוֹ שֶׁקָּדְמוּ לְמִצְוָה
40 זוֹ (לא תעשה קעא-קפא).

41 **הַמְצָנָה הַקַּפ"ב** - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּאָכֹל אָבֵר מִן
42 הַחֵי, וְהוּא שֶׁנִּחְתָּוֵף מִמֶּנּוּ אָבֵר (שלם) כִּשֶׁהוּא חֵי וְנֹאכַל
43 מֵאוֹתוֹ הָאָבֵר כְּכַרְתּוֹ (כשהוא מכיל גם גידים ועצמות -

מתוך מהדורת חזק

47 וההנאה, ולפיכך הצריך לכפול לאו אחד לאסור הנאה.
 48 וכבר הזכרנו הטעם שבגללו לא כתב רחמנא אכילה
 49 בכשר בחלב, לפי שכל מה שנוכר בו אכילה אינו חיב
 50 עד שהנהגה באכילתו: אכל אם פתח פיו ובלע אחד
 51 האסורין או שאכלו פשהו חם ושורף עד שיפנה גרונו
 52 ומכאיבו בשעת בליעתו וכיצא בנה: - הרי זה פטור.
 53 זולתי בכשר בחלב, שהוא חיב על אכילתו ואפלו לא
 54 נהנה בו, כמו שהזכירו (פסחים כה), וכן פלאי הפרם, כמו
 55 שנתבאר לקמן (לא תעשה קצג - שיעור ק), והבן פל-
 56 הכללים האלה וזכור אותם. וכבר נתבארו דיני מצוה זו
 57 בפרק ח' מחלין.

58 המצוה הקפ"ו - האזהרה שהזהרנו מלבשל בשר
 59 בחלב, והוא אמרו יתעלה: "לא תבשל גדי בחלב אמו"
 60 (שמות כג, יט), והמבשלו - לוקה אף-על-פי שלא אכלו,
 61 כמו שנתבאר בכמה מקומות בתלמוד.

62 המצוה הקפ"ט - האזהרה שהזהרנו מלאכול לחם העשוי
 63 מתבואה חדשה, קדם עבור יום ששה עשר בניסן (שאו
 64 מקריבים את העומר מהתבואה החדשה), והוא אמרו יתעלה:
 65 "ולחם קלי וכרמל לא תאכלו" (ויקרא כג, יד) והאוכל ממנו
 66 פזית-לוקה.

67 המצוה המשלימה מאה ותשעים - האזהרה
 68 שהזהרנו מלאכול קלי (תבואה קלוייה לצורך אכילה)
 69 תבואה חדשה קדם עבור יום ששה עשר בניסן, והוא
 70 אמרו יתעלה: "ולחם קלי וכרמל לא תאכלו". והאוכל
 71 ממנו פזית - לוקה.

72 המצוה הקצ"א - האזהרה שהזהרנו מלאכול פרמל
 73 (גרגרי שיבולת, קלוייה כשהיא באבה; מלאה בגריגריה)
 74 החדש (מתבואה חדשה) קדם עבור יום ששה עשר בניסן,
 75 והוא אמרו יתעלה: "ולחם קלי וכרמל לא תאכלו
 76 עד-עצם היום הזה". וכבר קדם לנו לשונם באמרם
 77 (בריות ה): "אכל לחם קלי וכרמל - חיב על כל-אחד
 78 ואחד". ובארנו את-זה תכלית באור בכלל התשיעי
 79 מן-הכללים (השורשים) שהקדמנו למאמר (לספר) זה עין
 80 עליו שם. וכבר נתבארו דיני החדש בפרק ד' ממנחות
 81 (ע.) ובכמה מקומות בשביעית ומעשרות וחלה (פרק א
 82 משנה א).

83 המצוה הקצ"ב - האזהרה שהזהרנו מלאכול את-
 84 הערלה (פירות האילן בשלש שנותיו הראשונות), והוא
 85 אמרו: "שלוש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל" (שם יט,
 86 כג), והאוכל ממנו פזית - לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה
 87 זו במסכת ערלה. ואסור אכילת הערלה בחוצה לארץ
 88 הלכה למשה מסיני: אכל לשון התורה הוא בארץ
 89 ישראל בלבד.

1 - לוקה חמש מלקיות: לוקה משום אוכל גיד, ולוקה
 2 משום מבשל גיד (שאסור באכילה - והרי זה בשול שלא
 3 לצורך ביום-טוב), ולוקה משום מבשל בשר בחלב, ולוקה
 4 משום אוכל בשר בחלב, ולוקה משום הכערה". ושם
 5 אמרו: "אפיק (השמש, מן המנין) הכערה ועיל (והכנס, צרף
 6 למנין) עצי הקדש", ואזהרתי מהכא: "ואשריהם
 7 תשרפון באש לא-תעשון בן לה' אלהיכם" (דברים יב,
 8 ג-ד). ובגמרא חלין (שם) אמרו: "להכי אפקה רחמנא
 9 לאכילה בלשון בשול (לכך התבטאה התורה באסור
 10 האכילה בלשון של בשול), פי היכי דאבשול לקי אאכילה
 11 נמי לקי" (ללמד שכשם שלוקה על הבישול כך לוקה על
 12 האכילה). ובפרק ב' מפסחים (כה). אמרו על בשר בחלב:
 13 "להכי לא כתב ביה רחמנא אכילה בגופו (ולומדים זאת
 14 ממקום אחר). למימרא (ללמדנו) שלוקין עליו אפלו שלא
 15 דרף הנאתו". וזכור זאת. וכאן ראוי לי להעיר על פלל
 16 גדול שעדין לא הזכרתי והוא, שאמרו יתעלה: "לא-
 17 תבשל גדי בחלב אמו" נכפל בתורה שלש פעמים (שמות
 18 כד, יט. לד. כו. דברים יד, כא). ואמרו מעתיקי השמועה
 19 שכל-לאו מהם יש בו (משמע) לענין נפרד. אמרו
 20 (מכילתא פרשת משפטים): "חד לאסור אכילה וחד לאסור
 21 הנאה וחד לאסור בשול". ואפשר למקשה להקשות עלי
 22 ולומר: למה מניח אסור אכילתו ואסור בשולו שתי
 23 מצוות ולא מניח אסור הנאתו מצוה שלישית? ידע
 24 המקשה שאסור הנאה אין ראוי למנותו מצוה בפני
 25 עצמה, לפי שהוא ואסור אכילה ענין אחד בין
 26 שהאכילה מין ממיני (אחד מדרכי) ההנאה. לפי שאמרו
 27 יתעלה באיזה דבר שלא יאכל אינו אלא דגמא מדגמות
 28 ההנאה, והפונה שאין נהנין בו לא באכילה ולא בזולתה,
 29 והוא אמרם (פסחים כא): "כל-מקום שנאמר: לא תאכל,
 30 לא תאכלו - אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה
 31 במשמע, עד שיפרט לה כתוב (שמותר בהנאה) בדרף
 32 שפרט בבבלה" שנתבאר התר ההנאה בה, והוא אמרו:
 33 "לגר אשר-בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי" (שם
 34 יד, כא). ולפי הכלל הזה אין ראוי למנות אסור אכילה
 35 ואסור הנאה שתי מצוות, ואלו מנינו אותם שתי מצוות
 36 בכשר בחלב פי אז היינו חיבים לעשות בן גם בחמץ
 37 ובערלה ובכלאי הפרם, שיהא בכל-אחד מאלו ארבע
 38 המצוות, אסור הנאה מצוה בפני עצמה. וכיון שנפל באלו
 39 ולא נמנה אלא הלאו שבא באסור אכילתם בלבד ובכלל
 40 זה אסור הנאה כפי העקר שאמרנו - כך נפל גם בכשר
 41 בחלב. נשארה כאן שאלה אחת בלבד והיא, שאפשר
 42 לאומר לומר: בין שאסור הנאה מוכן מאסור אכילה
 43 כמו שבארו עליהם השלום, אם בן למה הצריך הכתוב
 44 ללאו שלישי בכשר בחלב כדי לאסור הנאתו, כמו
 45 שבארנו? התשובה לזה: שהצריך לכך בין שלא נאמר
 46 בכשר בחלב לשון "לא תאכל" שממנו תאסר האכילה

46 שִׁתְּפַרְשׁ מִמְּנוּ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר - חֵיב מִיתָה, וְהוּא אָמַר
 47 יִתְעַלֶּה לְלוּיִם בְּצִוּתוֹ אוֹתָם לְהַפְרִישׁ מִמַּעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר
 48 (תְרוּמַת מַעֲשֵׂר): "וְאֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא
 49 תִּמְוֹתוּ", שָׁזָה לֹא עַל אֲכִילַת מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן בְּטָבְלוֹ.
 50 וּלְפִיכָף חֵיבִין עָלָיו מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בַּמַּסְכָּת דְּמֵאֵי.
 51 הַיּוֹצֵא מִכֶּל־זֶה: שֶׁהֵאוֹכֵל טָבַל קִדְם שִׁתְּפַרְשׁ מִמְּנוּ
 52 תְרוּמָה גְדוּלָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר - חֵיב מִיתָה, וְאֶזְהַרְתִּיהָ
 53 מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יַחֲלִלוּ אֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", כְּמוֹ
 54 שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּמְצָנָה זוֹ; וְהֵאוֹכֵל טָבַל אַחַר הַפְּרִשְׁת הַתְרוּמוֹת
 55 קִדְם הַפְּרִשְׁת כֶּל־הַמַּעֲשֵׂרוֹת - חֵיב מִלְקוּת. וְאֶזְהַרְתִּיהָ
 56 מִ"לֹא־תוֹכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ". וְזִכּוֹר זֶה וְאֵל
 57 תִּטְעֶנָּה בּוֹ. וְיִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי הַטָּבַל בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת
 58 בַּמַּסְכָּת דְּמֵאֵי וְתְרוּמוֹת וּמַסְכָּת מַעֲשֵׂרוֹת.

59 הַמְצָנָה הַקְצ"ד - הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְשָׁתוֹת יֵין
 60 גֶסֶף, וְזֶה לֹא נֶאֱמַר בּוֹ פְסוּק בְּרוּר בְּפִרּוּשׁ, אֲבָל נֶאֱמַר
 61 בְּעִבּוּדָה זָרָה: "אֲשֶׁר חִלַּב וְזָכְרִימוּ יֹאכְלוּ יִשְׁתּוּ יֵין
 62 נְסִיכִים" (שם לב, לח). מָה זָכַח אֲסוּר אֶף יֵין אֲסוּר. וְאִתָּה
 63 יוֹדַע שֶׁהוּא אֲסוּר בַּהֲנָאָה וְלוֹקִין עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָסֵם
 64 בְּכֶל־הַתְּלִמוּד. וְהֵרָאָה עַל הַיּוֹת יֵין גֶסֶף מֵאֲסוּרֵי
 65 דְאוּרִיתָא וְשֵׁהוּא נִמְנָה מִכֶּל־מְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, אֲמָרָם
 66 בְּגִמְרָא עִבּוּדָה זָרָה (עג): "רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ דְּאִמְרֵי
 67 תְרוּנְהוּ (שְׁנִיחָם אוֹמְרִים): כֶּל־אֲסוּרִין שִׁבְתוּרָה בֵּין
 68 (שְׁנַעֲרָבוּ) בְּמִינָן בֵּין שְׁלֹא בְּמִינָן - (נִאֲסְרָה הַתְּעוּבוֹת)
 69 בְּנוֹתָן טַעֲם (כִּשְׁהֵאִסוּר נָתַן טַעֲמוּ בַתְּעוּבוֹת), חוּץ מִטָּבַל
 70 וְיֵין גֶסֶף דְּבְּמִינָן - בְּמַה־שֵׁהוּא, וְשְׁלֹא בְּמִינָן - בְּנוֹתָן
 71 טַעֲם". הֵרִי זֶה רָאָה בְּרוּרָה שֶׁיֵּין גֶסֶף מֵאֲסוּרִין שֶׁל תוֹרָה.
 72 וְגַם בְּסַפְרֵי (בַּמְדַּבֵּר כֹּא, א) כְּשֶׁהִזְכִּירוּ אֶפְסָן הַתְּדַרְךָרוֹת
 73 יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים לְזִנוּת אֵל בְּנוֹת מוֹאָב, אָמְרוּ: "וְהוּא נִכְנַס
 74 וְהִצְרִיצוּר מֵלֹא יֵין אֲצִלָּה מִיֵּין הַעֲמוּנִים - וְעִדְדִין לֹא נֶאֱסַר
 75 יֵין שֶׁל גוֹיִם לִישְׂרָאֵל - אֲמָרָה לוֹ: רַצוּנָךְ שֶׁתִּשְׁתֶּה וְגו'".
 76 וּמִמָּה שֶׁאָמַר "וְעִדְדִין לֹא נֶאֱסַר" מִשְׁמַע בְּלִי סַפֵּק שֶׁאֲחַר־
 77 כֶּף נֶאֱסַר. אֲבָל אֲמָרָם (שְׁבַת יז): כֶּל־ל שֶׁמְנַה עֶשֶׂר דָּבָר
 78 שֶׁגָּזְרוּ (חֲכָמִים) שֶׁמִּפְּלֵלָם יֵינָם (שֶׁבַכֵּלל זֶה מְנוּיִן גוֹיִים), וְכֵן
 79 גַּם אֲמָרָם (עִבּוּדָה זָרָה סב): "שֶׁאֵינִי יֵין גֶסֶף דְּאֲחֻמְרוּ בֵּיה
 80 רַבְּנָן" (שִׁמְמִקוּמוֹת אֵלּוּ מִשְׁמַע, לְכֹאוּרָה, שֶׁהוּא אִיסוּר רַק
 81 מִדְּרַבְּנָן) - הֵרִי פְּוִנְתָם בְּזֶה סַתָּם יֵינָם (סַתָּם יֵין שֶׁל גוֹיִים גַּם
 82 אִם לֹא נִסְרָ לַעֲבוּדָה זָרָה), לֹא יֵין גֶסֶף עֲצָמוֹ: אֲבָל יֵין גֶסֶף
 83 עֲצָמוֹ הוּא אֲסוּר מִן־הַתוֹרָה; וְהֵרִי יְדַעְתָּ אֲמָרָם (עִבּוּדָה
 84 זָרָה ל:): "שֶׁלְשָׁה (סוּגִי) יֵינֹת (אֲסוּרִים) הֵם". וְיִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ
 85 דִּינֵי מְצָנָה זֹאת בְּפְרָקִים הַאֲחֻרוֹנִים דְּעִבּוּדָה זָרָה.

86 הַמְצָנָה הַקַּמ"ו - הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוֵינוּ לְשַׁחַט בְּהֵמָה חַיָּה
 87 וְעוֹף וְאֲחֻר־כֶּף נֹאכֵל מִמְּנוּ, וְשֶׁאֵין לוֹ הַכְּשֵׁר אֲלֵא
 88 בְּשַׁחֲטָה בְּלִבָּד. וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְנִבְחַתָּ מִבְּקָרְךָ
 89 וּמִצִּאֲנָנְךָ וְגו' בְּאֲשֶׁר צוִיתָךְ" (דְּבָרִים יב, כא), וְלִשׁוֹן סַפְרֵי
 90 (פְּרִשְׁת־רֵאָה): "וְנִבְחַתָּ - מָה מְקַדְּשִׁין בְּשַׁחֲטָה אֶף חֲלִין

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ה

מצות לא תעשה קצג. קנג. קצד.

מצות עשה קמו.

4 הַמְצָנָה הַקְצ"ג - הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְאֲכֹל כֶּל־אֵי
 5 הַכֶּרֶם (ש"נבלאו" (מיני תבואה שנזרעו לצד גפנים)) בְּלִבָּד,
 6 וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה בָּהֶם: "פֶּן־תִּקְדַּשׁ הַמְּלֶאֶה הַזֶּרַע"
 7 (דְּבָרִים כב, ט), וְכֹא בְּקַבְלָה (חולין קטו): "פֶּן־תִּקְדַּשׁ -
 8 פֶּן־תוֹקֵד אֲשׁ", כְּלוֹמַר: שֶׁאֲסוּר לְהַנּוֹת בָּהֶם. וְיִכְבֵּר קִדְם
 9 לָךְ (הַקְדַּמְנוּ כִּבְר בַּסּוּף כֵּלֵל ח) הַכֶּלֵל: כֶּל־מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר:
 10 הַשֶּׁמֶר, פֶּן וְאֵל - אֵינּוּ אֲלֵא מְצוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. וְיִפְרָק ב'ו'
 11 מִפְּסָחִים (כד:), כְּשֶׁאָמְרוּ: "כֶּל־אֲסוּרִין שִׁבְתוּרָה אֵין לוֹקִין
 12 עָלֶיהֶן אֲלֵא דְרַף הַנֶּאֱתָן" - כְּלוֹמַר: כֶּל־דָּבָר שֶׁנֶּאֱסְרָה
 13 אֲכִילָתוֹ לֹא יִתְחַיֵּב עַל אֲכִילָתוֹ אֲלֵא אִם נִהְיָה בְּכֶף -
 14 אָמְרוּ אַחֲרֵי־כֶף: "אָמַר אֲבִי: הַלֵּל מוֹדִים בְּכִלְאֵי הַכֶּרֶם
 15 שֶׁלוֹקִין עָלֵיהֶן אֲפִלוּ שְׁלֵא דְרַף הַנֶּאֱתָן. מֵאֵי טַעֲמָא? דְּלֹא
 16 כְּתִיב בְּהוֹ אֲכִילָה, דְּכְּתִיב: "פֶּן־תִּקְדַּשׁ - פֶּן תוֹקֵד אֲשׁ".
 17 וְיִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מְצוֹנָה זֹאת בַּמַּסְכָּת כֶּלְאִים. וְגַם הֵיא
 18 אֵינָה חוֹבָה מִן־הַתוֹרָה אֲלֵא בְּכִלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁל אֶרֶץ
 19 יִשְׂרָאֵל.

20 הַמְצָנָה הַקַּנ"ג - הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרְנוּ מִלְאֲכֹל הַטָּבַל,
 21 וְהוּא הַדָּבָר שֶׁלֹא הַפְּרָשׁוּ מִמְּנוּ תְרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת, וְהוּא
 22 אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְלֹא יַחֲלִלוּ אֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
 23 אֲשֶׁר־יְרִימוּ לָהּ" (ויקרא כב, טו), הַעוֹבֵר עַל זֶה, כְּלוֹמַר:
 24 אוֹכֵל טָבַל - חֵיב מִיתָה בְּיַד־שָׁמַיִם. הַרְמָזוּ עַל כֶּף מִמָּה
 25 שֶׁאָמַר כָּאן: "וְלֹא יַחֲלִלוּ אֶת־קִדְשֵׁי", וְאָמַר בַּתְרוּמוֹת:
 26 "וְאֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא תִמְוֹתוּ" (בַּמְדַּבֵּר
 27 יח, לב), וְיִלְיָף (לומדים בגזרה שווה) חֲלוּל חֲלוּל מִתְרוּמָה
 28 שֶׁהֵיא עוֹן מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְלִשׁוֹן גְּמָרָא סְנֵהֲדָרִין
 29 (פג): "מִינֵין לֹאוֹכֵל טָבַל שֶׁהוּא בְּמִיתָה? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא־
 30 יַחֲלִלוּ אֶת־קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר־יְרִימוּ לָהּ" -
 31 בְּעִתִּידִים לְתָרֵם (כְּלוֹמַר, בְּטַבֵּל), הַכְּתוּב מְדַבֵּר" וְיִלְיָף
 32 חֲלוּל מִתְרוּמָה. רַצוּ בְּאֲמָרָם "בְּעִתִּידִים לְתָרֵם" כָּאֵלוּ
 33 אָמַר: לֹא יַחֲלִלוּ קִדְשֵׁים שֶׁהֵם עִתִּידִים לְהָרִים אוֹתָם לָהּ,
 34 וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "אֶת אֲשֶׁר־יְרִימוּ לָהּ" בְּלִשׁוֹן עִתִּיד,
 35 וְאֲחֵרֵי פְסוּק זֶה אָמַר: "וְהֵשִׂיאוּ אוֹתָם עוֹן אֲשֶׁמָה בְּאֲכֵלָם
 36 אֶת־קִדְשֵׁיהֶם" (ויקרא כב, טז), וְיִבְגְּמָרָא מַפּוֹת (טז): אָמְרוּ:
 37 "יִכּוֹל לֹא יִהְיוּ חֵיבִין אֲלֵא עַל הַטָּבַל שֶׁלֹא הוֹרֵם מִמְּנוּ
 38 כֶּל־עֶקֶר; וְנִטְלָה מִמְּנוּ תְרוּמָה גְדוּלָה וְלֹא נִטְלָה מִמְּנוּ
 39 תְרוּמַת מַעֲשֵׂר, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וְלֹא מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְאֲפִלוּ
 40 מַעֲשֵׂר עֲנִי מִינֵין? (שַׁחֲיִיבִים) תְּלַמּוּד לוֹמַר: "לֹא־תוֹכֵל
 41 לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ וְגו'" (דְּבָרִים יב, יז), וְיִלְחֵן הוּא אוֹמַר:
 42 "וְאֲכִלוּ בְּשַׁעֲרֶיךָ וְשִׁבְעוּ" (שם כו, יב), מָה לְהֵלֵן מַעֲשֵׂר
 43 עֲנִי אֶף כָּאן מַעֲשֵׂר עֲנִי, וְאָמַר רַחֲמֵנָא: לֹא תוֹכֵל לֶאֱכֹל".
 44 אֲבָל כֶּל־זֶה לְמַלְקוּת. אוֹלָם עוֹן מִיתָה אֵינּוּ אֲלֵא בַתְרוּמָה
 45 גְדוּלָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, לְפִי שֶׁהֵאוֹכֵל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן קִדְם

מתוך מהדורת חזק

18 אַת־דָּמוֹ וְכִסְהוּ בְּעַפְרֹ" (ויקרא יז, ג). וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִיגִי
19 מְצָנָה זֹו בְּפָרֶק ו' מַחֲלִין.

20 **יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ה**

21 **מצות לא תעשה שו.**

22 הַמְצָנָה הַש"ו - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְקַחַת בְּשַׁעַת
23 צִיד אֶת קַן־הָעוֹף כְּלוּ, הָאֵם וְהָאֶפְרוּחִים, וְהוּא אָמְרוּ
24 יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִקַּח הָאֵם עַל־הַבָּנִים" (דברים כב, ו). וְלֹאוּ
25 זֶה נִפְקַ לַעֲשֶׂה וְהוּא אָמְרוּ: "שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת־הָאֵם" (שם)
26 ז. וְכִל־זָמַן שְׁלֹא יִשְׁלַח וְלֹא קִיַּם עֲשֶׂה שְׂבָה (שנוצר מצב
27 שלא יוכל לקיים), כְּגוֹן שֶׁמֵּתָה הָאֵם קִדְּם שִׁישְׁלַחְנָה -
28 לוֹקָה. וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִיגִי מְצָנָה זֹו בְּסוּף חֲלִין (מדרף קלח).

29 **יום שבת קודש ח' ניסן ה'תשע"ה**

30 **מצות עשה קמח.**

31 הַמְצָנָה הַקמ"ח - הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ בְּשִׁלּוּחַ הַקָּן, וְהוּא
32 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת־הָאֵם וְאֶת־הַבָּנִים תִּקַּח
33 לָךְ" (דברים כב, ז). וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִיגִי מְצָנָה זֹו בְּשִׁלּוּחַ
34 בְּפָרֶק אַחֲרוֹן מַחֲלִין.

1 בְּשִׁחִיטָהּ. כְּאֲשֶׁר צִוִּיתָךְ - מִלְּמַד שֶׁנִּצְטְוֶה מִשָּׁה עַל הַקָּנָה
2 (צנור הנשימה) וְעַל הַנְּשֻׁט (צנור המזון) וְעַל רַב אֶחָד בְּעוֹף
3 וְעַל רַב שְׁנַיִם בְּבִהֵמָה" (שם שחט רוב האחד מהם בעוף,
4 או רוב שניהם בבהמה – הותרו לאכילה). וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִיגִי
5 מְצָנָה זֹו וְכִל־הַלְכוּתִיהָ בְּמַסְכְּתָא הַמִּיחַדָּת לָהּ, כְּלוּמַר:
6 מַסְכְּתַת חֲלִין.

7 **יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ה**

8 **מצות לא תעשה קא.**

9 הַמְצָנָה הַק"א - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְשַׁחֲוֵט בְּהֵמָה
10 וּבְנֵה בְּיוֹם אֶחָד בֵּין בְּקֻדְשִׁים בֵּין בְּחֲלִין, וְהוּא אָמְרוּ
11 יִתְעַלֶּה: "אִתּוֹ וְאֶת־בְּנֵוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בְּיוֹם אֶחָד" (ויקרא
12 כב, כה). וְמִי שֶׁעֲבַר וְנִשְׁחַט - לוֹקָה. וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִיגִי
13 מְצָנָה זֹו בְּשִׁלּוּחַ בְּפָרֶק ה' מַחֲלִין.

14 **יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ה**

15 **מצות עשה קמז.**

16 הַמְצָנָה הַקמ"ז - הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ בְּכִסּוּי הַדָּם בְּעַת
17 שְׁחִיטַת הָעוֹף אוֹ הַחֲיָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְנִשְׁפָּךְ

אגרות קודש

ב"ה, ו' ניסן, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ח דאדר.. הנה מובן ופשוט שלחכות בהתחלת העבודה עד שיקוימו התנאים שכותב אודותם. (א) שתהיי אחדות גמורה בין וכו'. (ב) שיהיו אנ"ש ומוסדותיהם כפופים כו' - ה"ז, במלות אחרות, להתיאש אפילו מהתחלת עבודה. והאמת ניתן להאמר שעדיין לא מצאתי תקופה אפילו בשנות נשיאות כ"ק מו"ח אדמו"ר - שבה שררה אחדות גמורה ושנא"ש ומוסדות היו כפופים למי שהוא (מלבד חלק חשוב מהם - בהנוגע להנשיא הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר).

ופתרון המצב הוא - לאו דוקא בתנאים הני"ל (שהם הלכתא למשיחא שאז נאמר ומלאה הארץ ידיעה את ה', ובמילא לא יהי זמן פנוי לעניינים של כו') אלא חלוקת העבודה, רצוני לאמר שכל אחד ואחד יקח על עצמו ענין מסוים ומפורט, מובן שצ"ל מתאים ליכולתו, ושיעבוד בזה בכל המרץ ובענין זה יהי הוא הראש, ומתפקידו יהי ג"כ להתייעץ בזה עם שאר חברי ועד הפועל, וההחלטה ברוב דיעות כנהוג, ובעניינים חשובים ביותר ע"י שאלה במכתב ולחכות עד קבלת מענה. ומובן שישנם כמה עניינים שאין ביכולת איש אחד למלאותם, ובדוגמא כשצריך לבקר בתור ב"כ במלאכות כו' וכו', אבל כיון שיהי לכל אחד אבנא דהוא מתגושש בו ויראה בזה הצלחה - קל יהי לפעול ההכנעה בעניינים הני"ל...

בברכה לחג הפסח כשר ושמח - לו ולכל ב"ב שיחיו, ושמיכלא דמהימנותא ומיכלא דאסוותא יפעלו פעולתם בכ"א מהם במילואם בבריאות הגשמי והרוחני גם יחד.

מ. שניאורסאהן

ישעיה ד ב-ו

ב ביום ההוא יהיה צמח יהוה ולצבי ולכבוד ופרי הארץ לגאון ולתפארת לפליטת ישראל: ג והיה | הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל־הכתוב לחיים בירושלם: ד אם | רחץ אדני את צאת בנות־ציון ואת־דמי ירושלם ידח מקרבה ברוח משפט וברוח בער: ה וברא יהוה על כל־מכון הר־ציון ועל־מקראה ענן | וימם ועשן ונגה אש להבה לילה פי על־פל־כבוד חפה: ו וספה תהיה לצליומם מחרב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר: (פ)

רש"י

ובמקרא ושם ידחו את העולה (יחזקאל מ): ברוח משפט. ע"י יסורין טלני"ט בלע"ז שיעלה על רוחו לשפוט אותם: וברוח בער. לבערם מן העולם. בער כמו לבער דישקומבמ"ט בלע"ז ל' פעול הלוך: (ה) ועל מקראיה. הקרואים בתוכה: ענן יומם ועשן. להגין עליהם מן העכום: כי על כל כבוד. האמור להם תהא החופה שתחופף שכינתי עליהם ושבע חופות יש כאן ענן ועשן נוגה אש להבה חופה שכינה: (ו) וסוכה תהיה לצל וגו'. מחורב. להגין מלהט יום הבא שנאמר ברשעים ולהט אותם היום הבא (מלאכי ג) שהקב"ה מוציא חמה מנרתקה ומקדרה עליהם: ולמחסה. ל' כיסוי: ולמסתור. להסתר בה: מזרם. אש המקלחת מנהר דינור על הרשעים בגיהנם שנאמר על ראש רשעים יחול (ירמיה כג) במס' חגיגה: וממטר. מטר היורד על הרשעי' כענין שנאמר ימטר על רשעים פחים (תהלים יא):

מצודת ציון

(ב) לצבי. להדר ויופי כמו וצבי עדיו (יחזקאל ז): לגאון. לממשל רב וכן לפני שבר גאון (משלי טז): לפליטת. לשארית: (ד) אם. ענינו כמו כאשר וכן ואם יהיה היובל (במדבר לו): צואת. מל' צואה ויאמר על עבירות מגונות: ידיח. מלשון הדחה ושטיפה: בער. ענין הפנוי מן העולם כמו הנני מבעיר אחרי בעשא (מ"א י"ו): (ה) מכון. מל' הכנה: מקראיה. הקרואים והמזומנים לבוא בה: ונגה. הארה וזריחה: חופה. ענין מכסה: (ו) מחורב. ענין יובש כמו ונתתי יאורים חרבה (יחזקאל ל) ור"ל משרב וחום המביא היובש: מזרם. ענין שטיפת ומרוצת המים:

הנשפך בה: ברוח משפט. בחזק משפט יסורין ור"ל כמו הרוח הזה מייבש את הלחלוחית כן ימרקו היסורין לחלוחית העון: וברוח בער. ביסורין יבער החטאים מן העולם: (ה) וברא וכו'. או יברא ה' ענן חדש להיות שוכן ביום על כל מקומות המוכן לשבת אשר המה בהר ציון: ועל מקראיה. על האנשים הקרואים לבוא בהמה: ועשן וכו': לילה. כל אלה ישכנו עליהם בלילה: ונגה אש להבה. הארת להבת אש: כי על כל וכו'. מלבד הכבוד שיהיה להם או יהיו כל אלה לחופף עליהם להגן מן האומות: (ו) וסוכה תהיה. הענן הזה יהיה לסוכך עליה להיות לצל ביום להציל מחורב ושרב השמש: מזרם. משטיפת המים והוא דרך משל לומר שיגין עליהם לבל תשיגם יד האויב:

(ב) ביום ההוא. לאחר שיכלו נוי תכשיטי הנואפות והנבלות לא תכלה (ס"א לא תסולה) עוד צבי נוי כבודם באלה: יהיה צמח ה'. לכם לנוי: לצבי ולכבוד. הם הצדיקים הנשארים במ והחכמים תלמידי התורה בהם יתלו את צבי כבודם: ופרי הארץ. הם בני הצדיקים פרי עץ חיים הם יהיו לגאון ולתפארת אשר בהם יתפארו ויתהללו פליטת ישראל: צבי. הוא נוי דבר צביון שיש חפץ בו: (ג) והיה הנשאר. בהם בציון יתיישבו: והנותר. בכל מקום ישכנו בירושלים: קדוש יאמר לו. כולם יהיו צדיקים וא"ת צדיקים המתים לפני אותו היום אבד כבודם ת"ל כל הכתוב לחיי העוה"ב יהיו בירושלים כת"י: (ד) אם רחץ. כי רחץ. יש אם משמש כן בלשון כי וכן (איוב ח) אם יבלענו ממקומו כי יבלענו, עד אם כלו לשותת (בראשית כד): צואת. תגאלת כתרגומו כלומר העביר עונם ע"י יסורין וביעור מן העולם: ידיח. ל' רחיצה בל' משנה

מצודת דוד

(ב) ביום ההוא. ר"ל אחר שיתמרק עון ישראל בקושי ובמרבית היסורים אז תהיה גאולה שלמה ויהיה צמח ה' להדר ולכבוד והוא משיח בן דוד הנקרא צמח כמש"ה והקימותי לדוד צמח צדיק (ירמיה כג): ופרי הארץ. גם זה על המשיח יאמר: לפליטת ישראל. להנשארים שחסו במקום ועמדו באמונתם: (ג) הנשאר בציון. הנשאר מישראל ישב בציון, והנותר מהם ישכון בירושלים וכפל הדבר במ"ש: יאמר לו. על כל הנשאר יאמר עליו שהוא קדוש: כל הכתוב. כל מי שכתוב בספר להיות חי בעולם הנצחי ישכון בירושלים: (ד) אם רחץ אד'. ר"ל הדבר הזה יהיה כאשר ירחץ ה' את צואת וכו' ר"ל כשיסיר מהם לכלוכי העון: דמי ירושלים. דם הנקי

משלי ח א-ט

א הלא־חכמה תקרא ותבונה תתן קולה: ב בראש־מרומים עלי־דרך בית נתיבות נצבה: ג ליד־שערים לפיקרת מבוא פתחים תרנה: ד אליכם אישים אקרא וקולי אל־פני אדם: ה הבינו פתאים ערמה וכסילים הבינו לב: ו שמעו פינגידים אדבר ומפתח שפתי מישרים: ז פריאמת יהגה חפי ותועבת שפתי רשע: ח בצדק כל־אמרי־פי אין פהם נפתל ועקש: ט פלם נכחים למבין וישרים למצאי דעת: י קח־מוסרי ואל־פספף ודעת מחרוץ נבחר: יא פריטובה חכמה מפנינים וכל־חפצים לא ישוו־בה: יב אני־חכמה שכנתי ערמה ודעת מחרוץ נבחר: יג יראת יהוה שנאת רע גאה וגאון ודרך רע ופי תהפכות שנאתי: יד ליעצה ותושיה אני בינה לי גבורה: טו בי מלכים ימלכו ורוזנים יחקקו צדק: טז בי שרים ישורו ונדיבים כל־שפטי צדק: יז אני (אהביה) אהבי אהב ומשחרי ומצאנני: יח עש־וכבוד אתי הון עתק וצדקה: יט טוב פרוי מחרוץ ומפן ותבואתי מכסף נבחר:

רש"י

(א) הלא חכמה תקרא. הלא התורה מכרזת אליכם דברים האמורים למטה בענין: (ג) לפי קרת. תקרה הנתונה על השער ויושבים עליה: תרונה. תזעקנה ומה היא אומרת: (ד) אליכם. אישים אקרא: (ו) שמעו כי נגידים אדבר. דברי נגידות וחשיבות: (ח) נפתל ועקש. עקמומיות: (י) מחרוץ. ממיני הזהב הוא: (יא) מפנינים. מרגליות: לא ישוו בה. לא ידמו לשויה:

מצודת ציון

(ב) בית. מקום: (ג) ליד. למקום לפי קרת. לפתח העיר: תרונה. ענין הכרזה כמו בחוץ תרונה (לעיל א): (ד) אישים. אנשים: (ו) נגידים. שרים וחשובים: (ז) יהגה. ידבר: (ח) נפתל. עקמומיות כמו ועם עקש תתפתל (תהלים י"ח): (ט) נכוחים. ענין יושר כמו עשות נכוחה (עמוס ג): (י) מחרוץ. מין זהב טוב: (יב) מזמות. מחשבות: (יג) גאה וגאון. שניהם ענין גאווה: (יד) ותושיה. תשות הכח: (טו) ורוזנים. שרים: יחוקקו. מלי חוק וגזרה: (טז) ישורו. יעשו שררה וממשל: (יז) אהב. כמו אאהב: (יח) עתק. חוזק כמו יביעו ידברו עתק (תהלים צד):

מצודת דוד

(א) הלא חכמה תקרא. ר"ל מעלות החכמה הלא נכרת מפאת עצמה וכאלו היא תאמר אמריה להמשך אחריה: (ב) בראש מרומים. כאלו עומדת בראש ההרים הרמים להשמיע קולה למרחוק: עלי דרך. נצבה אצל דרך מקום יתפרשו ממנו נתיבות רבות ומצויים שם אנשים רבים עוברים ושבבים: (ג) ליד שערים. וסמוך היא אל מקום השערים אשר לפתח הקריה: מבוא פתחים. ר"ל עשויים המה לבוא בפתחיה כי השערים ההמה פתוחים ועומדים ולזה רבים נכנסים ויוצאים בהם: תרונה. שמה מכרזת החכמה את אמריה וכ"ז הוא ענין מליצה לומר הלא שבחה ידוע וכאלו מכרזת בפרסום רב: (ד) אליכם. ואלה אמריה אליכם אישים וגו': (ה) ערמה.

התחכמות ותחבולות להערים להסיר הפתיות: הבינו לב. תנו בינה אל הלב: (ו) נגידים. ר"ל דברים חשובים ונכבדים: ומפתח שפתי. מה ששפתי פותחים לדבר המה דברים מישרים וכפל הדבר במ"ש: (ז) ותועבת וגו'. דברי רשע מתעבות שפתי מלדברים: (ח) בצדק כל אמרי פי. נאמרים בצדק: (ט) למבין. למי שיש לו בינה להבין אמריה: (י) ואל כסף. ר"ל היו רוצים לקחת מוסר תוכחתי מלקחת את הכסף: (יא) וכל חפצים. כל הדברים שאדם חפץ ורוצה בהם לא ידמו אליה: (יב) שכנתי ערמה. אני שוכן בערמה ר"ל א"א לעשות תחבולות להערים להנצל מיד היצה"ר המסית בזולת חכמת התורה: ודעת. אני ממציא להודיע מחשבות העוזרים על הצלה מיד היצה"ר המסית וכפל הדבר במלות שונות: (יג) יראת ה'. תוכן יראת ה' היא לשנוא את הרע והם הגאות ודרכי עבירה והמהפך אמרי פיו ממחשבות לבו: שנאתי. ר"ל את כל אלה שנאתי גם אני: (יד) לי עצה. בי ימצא עצה להנצל מיד היצר הרע המסית: ותושיה. ר"ל על ידי יותש כח היצר הרע: אני בינה. אני הנותן בינה להלחם למולו: לי גבורה. על ידי יתגבר עליו וכפל הדבר פעמים הרבה כדרך המליצה ולחזוק הענין: (טו) בי מלכים ימלכו. על ידי תתקיים מלכותם אם יתנהגו במשפט התורה: יחוקקו צדק. על ידי עשו חוקים צודקים וישרים: (טז) בי שרים. על ידי תתקיים ממשלת השרים והנדיבים שבכל השופטים כי כאשר ילכו בחוקות התורה תמשך ממשלתם: (יז) אהבי אהב. אהב אני את האוהבים אותי: ומשחרי. הדורשים להבין אמרי ימצאו בי טעמים הרבה: (יח) אתי. על ידי ישיג עושר וכבוד: הון עתק וצדקה. ישיג הון חזק רב ובצדקה תנתן לו מה: כי לא יקופח שכר תורתו לעוה"ב בעבור ההון שהשיג: (יט) פרוי. מתן שכר התורה: ותבואתי. מוסב על מלת טוב לומר ותבואתי טוב מכסף נבחר ומעולה וכפל הדבר במ"ש:

ב פיצד שלשה? פלים הנוגעים במת, וכלים בכלים — טמאין ממאת שבעה; השלישי, בין אדם ובין פלים — ממא ממאת ערב.

ג פיצד ארבעה? פלים הנוגעים במת, ואדם בכלים, וכלים באדם — טמאין ממאת שבעה; הרביעי, בין אדם בין פלים — ממא ממאת ערב. אמר רבי עקיבא: יש לי חמישי: השפור התחוב באהל, האהל והשפור, ואדם הנוגע בשפור וכלים באדם — טמאין ממאת שבעה; החמישי, בין אדם בין פלים — ממא ממאת ערב. אמרו לו: אין האהל מתחשב.

פירוש ברטנורא

ב כלים הנוגעים במת וכו'. בין כלי מתכות בין כלי שטף ובגדים מיטמאין כמת עצמו, דכתיב (שם) בחלל חרב או כמת, חרב הרי הוא כמת, והוא הדין לשאר כל הכלים. הלכך כלים הנוגעים במת נעשים אבי אבות, וכלים בכלים אב הטומאה, דלעולם אין הכלים שניים נעשים כראשונים: השלישי בין אדם בין פלים, נעשים ראשונים ומיטמאין טומאת ערב:

ג פיצד ארבעה. כלים הנוגעים במת, אבי אבות כמותו. ואדם בכלים, אב הטומאה. וכלים באדם, נמי אב הטומאה כאדם עצמו, דכתיב (במדבר לא) ובכסתם בגדיכם כיום השביעי וטהרתם, הא למדת שכל אדם הטמא טומאת שבעה מטמא הכלים טומאת שבעה: הרביעי בין אדם בין פלים. נעשים ראשונים. והוא הדין דכפיצד שלשה הוה מצוי למתני אדם הנוגע במת וכלים באדם טמאין טומאת שבעה, השלישי בין אדם בין פלים טמאין טומאת ערב. אלא מסיפא ארבעה טמאין כמת שמעינן לה, דאפילו אדם בכלים שנגעו במת וכלים באדם קתני טומאת שבעה, כל שכן אדם כמת עצמו וכלים באדם דאיכא טומאת שבעה: שפור. כמין עמוד של מתכת תקוע באמצע האוהל ובראשו קושרין האוהל: אין האוהל מתחשב. לפי שאין האוהל מטמא השפור, לפיכך אינו נחשב במנין סדר הטומאות, אלא כל המונח באוהל המת כנוגע במת עצמו, ואין כאן אלא ארבעה. אי נמי, אפילו אין השפור בתוך האוהל אלא שנוגע באוהל מבחוץ אפילו הכי אין האוהל מתחשב במנין סדר משנתו. והכי מוכח לקמן בפרק סגסו עבה כמשנת מבלות של עץ:

משניות מבוארות — קהתי

לא, יט: "כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו ביום השלישי וביום השביעי", ודרשו חכמים: וכי תעלה על דעתך שאם ירה בו חץ או זרק בו אבן והרגו יטמא שבעת ימים? אלא שהכתוב מדבר בהורג נפש בחרב וכיוצא בה, ונמצא החרב נגע במת והאדם בחרב ובגדים באדם, ונאמר (שם שם, כד): "וככסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם". הרי למדת, שכל אדם הטמא טומאת שבעה מטמא כלים טומאת שבעה; ומכאן שכלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם, שלשתם **טמאין ממאת שבעה** — ימים; **הרביעי** — והנוגע הרביעי, **בין אדם בין פלים** — הנוגעים בכלים, **טמא ממאת ערב** — שנעשה ראשון לטומאה. **אמר רבי עקיבא: יש לי חמישי** — שהוא טמא טומאת ערב, וארבעה טמאים טומאת שבעה: **השפור** — של מתכת, **התחוב באהל** — התקוע בתוך האוהל שהמת בתוכו, ובראשו קשור האוהל, **האהל והשפור** — שניהם אבי אבות הטומאה, שאוהל המת כל זמן שהמת בתוכו דינו כמת שהוא אבי אבות הטומאה, וכגון שהאוהל עשוי מיריעת צמר או מפשתן וכדומה, שהוא מתטמא טומאת אוהלים. ואף השפור, הואיל והוא בתוך האוהל, דינו כנוגע במת ונעשה אבי אבות הטומאה, והרי שטומאתו מחמת האוהל היא, **ואדם הנוגע בשפור** — ונעשה אב הטומאה, **וכלים הנוגעים באדם** — ואף הם נעשים אב הטומאה כמותו, **טמאין ממאת שבעה** — כל ארבעתם; **החמישי** — הנוגע בכלים, **בין אדם בין פלים**, **טמא ממאת ערב** — שהוא ראשון לטומאה **אמר ר' עקיבא: אין האהל מתחשב** — אין האוהל מטמא את השפור, אלא המת מטמא אותו, הלכך אין להתחיל את סדר הטומאות מן האוהל אלא מן השפור, והרי שאין כאן אלא ארבעה. יש מפרשים, שהשפור אינו תחוב בתוך האוהל אלא חוץ לאוהל כעין יתד המחזקת את יריעת האוהל, וכיון שנוגע באוהל ומחובר לו הריהו נעשה אבי אבות כאוהל, וזהו שאומר רבי עקיבא, שיש כאן חמישה, שארבעה מהם טמאים טומאת שבעה וחמישי טמא טומאת ערב. אבל חכמים אמרו לו, שמכל מקום אין השפור טמא טומאת שבעה משום שנוגע באוהל, אלא משום שהשפור נחשב כחלק מן האוהל, וכאילו נטמא במת עצמו, הלכך אין האוהל נחשב מן המנין (ר"ש; תפארת ישראל").

בארנו לעיל: השפור — של מתכת. וכן מפרש הרב מברטנורא: "כמין עמוד של מתכת תקוע באמצע האוהל". וכן כותב גם הרמב"ם בפירושו למשנתו. אבל יש תמיהים על כך, שהרי לשיטת הרמב"ם (שאף הרב מברטנורא נוקט בה), דין "חרב הרי הוא כחלל" נוגע בכל הכלים, לא רק בכלי מתכת? — ברם, יש מיישבים שלא כתב הרמב"ם שהשפור הוא עמוד של מתכת אלא כדי

ב אור משנה ב

פיצד שלשה — טמאין במת, ושניים מהם טמאים טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב? **פלים הנוגעים במת** — הרי הם נעשים כמת עצמו, שהוא אבי אבות הטומאה, שנאמר (במדבר יט, טז): "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת... יטמא שבעת ימים", ודרשו "בחלל חרב" — חרב הרי הוא כחלל, היינו החרב שנגע בחלל דינו כחלל עצמו להיות אבי אבות הטומאה; ולא דווקא חרב, אלא הוא הדין לשאר כל הכלים (חזק מכלי חרס). שאם נגעו במת, הרי הם נעשים אבי אבות הטומאה כמת עצמו; וכן אם נגעו באדם שנטמא במת, הרי הם נעשים אב הטומאה כמוהו (רמב"ם; הגר"א; ברטנורא). ויש סוברים שדין זה, חרב הרי הוא כחלל, אינו אלא בכלי מתכות בלבד, בדומה לחרב, אבל לא בשאר הכלים (רש"י; רבנו חסד; ראב"ד). ולשיטתם מדובר במשנתנו דווקא בכלי מתכת. מכל מקום הכלים הם אבי אבות הטומאה כדין המת שנגעו בו; **וכלים בכלים** — וכלים שנוגעים בכלים הללו שנגעו במת, שהם נעשים אב הטומאה, והרי שהכלים הראשונים והכלים השניים **טמאין ממאת שבעה** — ימים; **השלישי** — הנוגע השלישי, **בין אדם ובין פלים** — בין שנגע אדם בכלים השניים ובין שנגע בהם כלי, **טמא ממאת ערב** — שאינו אלא ראשון לטומאה.

אמנם במשנה הקודמת שנינו בסיפא: "ואדם הנוגע בו". דווקא אדם הנוגע בטמא מת טמא טומאת ערב, אבל כלי הנוגע בו הרי דינו כטמא המת עצמו, שטמא טומאת שבעה, משום "חרב הרי הוא כחלל", כמו שבארנו במשנתנו. מכאן גם יכלה משנתנו לנקוט: אדם במת, וכלים באדם טמאים טומאת שבעה, שהרי הכלים נעשים אב הטומאה כטמא המת שנגעו בו (כמו שבארנו לעיל). וכשחזר אדם או כלי ונגע בכלים הללו, טמא טומאת ערב, אלא שמשנתנו נקטה "כלים הנוגעים במת וכלים בכלים", כדי להשיעונו רבותא, שאף על פי שהכלים הראשונים נעשים אבי אבות הטומאה כמת עצמו, מכל מקום הכלים השניים אינם נעשים כראשונים, אלא יורדים דרגה אחת, שדווקא אדם אב הטומאה מטמא את הכלי טומאה כיוצא בו, אבל לא כלי הנוגע בכלי (תפארת ישראל").

ב אור משנה ג

פיצד ארבעה — טמאים במת, ושלושה מהם טמאים טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב? **פלים הנוגעים במת** — והם אבי אבות הטומאה כמת עצמו, **ואדם בכלים** — ואדם הנוגע באחד מן הכלים הללו שנגעו במת, ונעשה האדם אב הטומאה, **וכלים באדם** — וכלים הנוגעים באדם, והם נעשים אב הטומאה כמותו, שנאמר (במדבר

ד אָדָם וְכֵלִים מִמְּמָאִין בְּמַת. חֲמֹר בְּאָדָם מִפְּבֵלִים, וּבְפֵלִים מִבְּאָדָם, שְׁהַפְלִים שְׁלֵשָׁה, וְהָאָדָם שְׁנַיִם. חֲמֹר בְּאָדָם, שְׁפָל זְמַן שֶׁהוּא בְּאִמְצַע, הֵן אַרְבַּעַה; וְשְׂאִינוּ בְּאִמְצַע, הֵן שְׁלֹשָׁה.

ה אָדָם וּבְגָדִים מִמְּמָאִים פְּזָב. חֲמֹר בְּאָדָם מִפְּבֵגְדִים, וּבְפְּגָדִים מִבְּאָדָם, שְׂאָדָם הַנוֹגֵעַ פְּזָב מִמְּמָא בְּגָדִים, וְאִין בְּגָדִים הַנוֹגְעִין פְּזָב מִמְּמָאִין בְּגָדִים. חֲמֹר בְּבְגָדִים, שְׁהַפְּגָדִים הַנוֹשְׂאִין אֶת הַזָּב מִמְּמָאִין אָדָם, וְאִין אָדָם הַנוֹשֵׂא אֶת הַזָּב מִמְּמָא אָדָם.

ו אָדָם אִינוּ מִמְּמָא עַד שֶׁתִּצָּא נַפְשׁוֹ, וְאִפְלוּ מְגִיד, וְאִפְלוּ גֹסֶם, זֹקֵק לִיבּוּם וּפּוֹטֵר מִן הַיּוֹבֵם, מְאֵכִיל בְּתוֹרֵמָה פִּירוּשׁ בְּרִטְנוּרָא

ד **השכלים שלשה**. כגון כלים שנגעו במת וכלים בכלים ועוד כלים שלשים בשניים, כולן ממאין: והאדם שנים. כגון אדם במת ואדם שני בזה האדם שנומא במת. אבל אדם השלישי בשני, מהור: שהוא באמצע. כגון כלים ואדם וכלים, דהרביעי בין אדם בין כלים מימא טומאת ערב, כדשמעין ממתניתין דלעיל:

ה **ממא בגדים**. כל זמן שלא פירש, דכתיב (ויקרא ט"ו) והנוגע בבשר הוב יכבס בגדיו, אלמא שהוא ממא בגדים בשעת מגעו כוב: ואין בגדים הנוגעים בזב ממאין בגדים. לפי שהוב אב הטומאה והבגדים הנוגעים בו נעשים ראשון ואין ממאין בגדים אחרים, שאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה: שהבגדים הנושאים את הזב ממאין אדם. כגון משכב ומושב של זב ממאין אדם, לפי שהן נעשים אב הטומאה כוב עצמו, דכתיב (שם) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב: ואין אדם הנושא את הזב ממא אדם. ואפילו בשעה שהוא נושא אותו קודם שפירש, שאינו אלא ראשון לממא ואין ראשון ממא אדם:

ו **עד שתצא נפשו**. דכתיב (במדבר י"ט) כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות, למדך הכתוב שאינו ממא עד שימות: מווידי. מחותך. לשון גורו אילנא

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה ה

אגב המשנה הקודמת מביאה משנתנו ענין דומה על אדם ובגדים המיטמאים בזב. **אָדָם וּבְגָדִים מִשְׂמָאִים פְּזָב** — מקבלים טומאה מן הזב, שהוא אב הטומאה; אבל חֲמֹר בְּאָדָם מִפְּבֵגְדִים — יש באדם חומרה שאינה בבגדים, וּבְפְּגָדִים מִבְּאָדָם — ויש בבגדים חומרה שאינה באדם, שְׂאָדָם הַנוֹגֵעַ פְּזָב מִמְּמָא בְּגָדִים — שהוא לבוש בשעה שנוגע בזב, שנאמר (ויקרא טו, ז): "והנוגע בבשר הוב יכבס בגדיו", והוא הדין לבגדים וכלים אחרים (חוקי מלכי חסד) שהוא נוגע בשעת מגעו בזב (תורת כהנים; רמב"ם הל' ממאין משכב ומושב ו, ב), וְאִין בְּגָדִים הַנוֹגְעִין פְּזָב מִמְּמָאִין בְּגָדִים — שאפילו בשעת חיבורם בזב אינם אלא ראשון לטומאה, שהזב הוא אב הטומאה, והבגדים הנוגעים בו נעשים ראשון לטומאה, הלכך אינם ממאים בגדים אחרים, שאין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה, כמו שכבר הזכרנו במשנה הקודמת. חֲמֹר בְּבְגָדִים — מבאדם, שְׂהַפְּגָדִים הַנוֹשְׂאִין אֶת הַזָּב — כגון משכב ומושב של הזב, מִמְּמָאִין אָדָם — שהמשכב והמושב של זב נעשה אב הטומאה כוב עצמו, שנאמר (שם טו, ז): "וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב", וְאִין אָדָם הַנוֹשֵׂא אֶת הַזָּב מִמְּמָא אָדָם — ואפילו בשעה שנושא, שממא בגדים, אינו ממא אדם.

במפרשים מבואר, שמשנתנו נקטה "בגדים" ולא "כלים" (כמו במשנה הקודמת), לפי שברישא באה המשנה להשמיע שאדם הנוגע בזב אינו ממא אלא כלים שהוא נוגע בהם בשעת מגעו בזב בדומה לבגדים שהוא לבוש; ובסיפא הרי מדובר בראיית המשכב ומושב, וחסם "בגדים" ראייתם (הגר"א).

ברם, לשיטת רש"י ורבנו תם, שדין "חרב הרי הוא כחלל" אינו אלא בכלי מתכות, אפשר לפרש, שלפיכך נקטה המשנה הקודמת "כלים" (ולא "בגדים"), כדי להשמיענו, שהכוונה היא לכלי מתכת דווקא ולא לכלי שטף ("מושנה אחרונה").

ב א ו ר מ ש נ ה ו

משנתנו באה ללמד, מיאמימי נחשבים אדם ובהמה כמתים.

אָדָם אִינוּ מִמְּמָא — כמת, עד שתצא נפשו — שנאמר (במדבר יט, יג): "כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות", ודרשו חכמים: "אשר ימות" — מגיד הכתוב שאינו ממא עד שימות, היינו עד שתצא נפשו (עד שאין בו רוח חיים באפו) — "תפארת ישראל" לפי הגמרא יומא פה, א). וְאִפְלוּ מְגִיד — מחותך (מלשון "גודו אילנא" — דינאל ד, יא), וְאִפְלוּ גֹסֶם — יש מפרשים: ואפילו מגוייד. — שאינו יכול עוד לחיות, אינו ממא, משום שדעתו צלולה; ואפילו גוסס — שאין

למעט שאינו של עץ, שאילו היה עמוד של עץ, לא היה מקבל טומאה, שהרי פשוטי כלי עץ טהורים (עיין תוספות אנשי שם: "סדרי טהרות").

ב א ו ר מ ש נ ה ד

משנתנו באה לסכם את ההלכות ששינוי בשלוש המשניות הראשונות.

אָדָם וְכֵלִים מִמְּמָאִין בְּמַת — מקבלים טומאה מן המת, אבל חֲמֹר בְּאָדָם מִפְּבֵלִים — יש באדם חומרה שאינה בכלים, וּבְפֵלִים מִבְּאָדָם — ויש בכלים חומרה שאינה באדם, שְׁהַפְּלִים שְׁלֵשָׁה — אפשר שיתטמאו שלושה כלים זה מזה, כגון כלי שנגע במת, ואחר כך נגע כלי שני בכלי הראשון, וכלי שלישי נגע בכלי השני, שהכלי הראשון נעשה אבי אבות הטומאה כמת עצמו, והכלי השני נעשה אב הטומאה, והשלישי נעשה ראשון לטומאה, כמו ששינוי במשנה ב. ברם, ראשון לטומאה אינו ממא לא אדם ולא כלים אלא אוכלים ומשקים בלבד; וְהָאָדָם שְׁנַיִם — אי אפשר שיתטמאו זה מזה אלא שניים בלבד, כגון אדם שנגע במת, ואחר כך נגע אדם שני באותו אדם שנטמא במת, שהראשון אינו אלא אב הטומאה, והשני הוא ראשון לטומאה, כמו ששינוי במשנה א. אבל אדם שלישי הנוגע בשני, הריהו טהור, כמו שכבר בארנו לעיל, שאין אדם מקבל טומאה מראשון לטומאה אלא מאב הטומאה. חֲמֹר בְּאָדָם — מבכלים, שְׁפָל זְמַן שֶׁהוּא בְּאִמְצַע — בין כלים לכלים, הואיל והוא ממא את הכלים טומאה כיוצא בו, הֵן אַרְבַּעַה — המתממאים זה מזה, כגון כלי שנגע במת, ואחר כך נגע אדם בכלי, ושוב כלי שני נגע באדם, שהכלי הראשון נעשה אבי אבות הטומאה, והאדם נעשה אב הטומאה, והכלי השני אף הוא נעשה אב הטומאה, כמו האדם שנטמא בו, וחוזר ומטמא רביעי, היינו אדם או כלי, להיות ראשון לטומאה, כמו ששינוי במשנה ג. וְשְׂאִינוּ בְּאִמְצַע — אבל כשאין אדם בין כלים לכלים, הֵן שְׁלֹשָׁה — בלבד המתממאים זה מזה, הואיל וכלים אינם ממאים טומאה כיוצא בהם, כמו שכבר בארנו לעיל (ברישא של משנתנו ובמשנה ב).

על פי משנתנו מבאר הגר"א למה נקט התנא במשנה ב: "כלים הנוגעים במת וכלים בכלים", ולא נקט: אדם במת. וכלים באדם. ממאין טומאת שבעה: השלישי. בין אדם בין כלים — טמא טומאת ערב; או למה לא נקט: כלים במת. ואדם בכלים — טמאין טומאת שבעה: ואדם באדם טמא טומאת ערב; הטעם הוא, משום שהתנא נקט סדר חומרתן של הטומאות: ברישא בא להשמיענו חומר שבכלים מבאדם, הלכך נקט בתחילה: "שניים טמאין במת. — אדם במת. ואדם באדם"; ואחר כך חומר בכלים, ששלושה טמאין במת: כלים במת. וכלים בכלים. וכלים או אדם בכלים; וחזר ונקט חומר שבאדם מבכלים, שכל זמן שהוא באמצע הן ארבעה, כמבואר במשנה ג.

וּפּוֹסֵל בְּתְרוּמָהּ. וְכֵן בְּהֵמָה וְחֵיהָ — אֵינָן מִמְּמַאֲיִן עַד שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁם. הַתּוֹרָה רְאִישִׁיהֶם, אֵף עַל פִּי שְׁמֵפְרָפְסִין — מִמְּמַאֲיִן, כְּגוֹן זָנֵב שֶׁל לְמֵאָה שֶׁהִיא מִפְּרָפְסֵת.
ז הַאֲבָרִין אֵין לָהֶן שְׁעוֹר, אֲפִלּוּ פָחוֹת מִפְּנֵי מֵן הַמֵּת, וּפָחוֹת מִפְּנֵי מֵן הַנְּבֵלָה, וּפָחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה מִן הַשְּׂרִץ, מִמְּמַאֲיִן טְמֵאָתָן.

ח מֵאֲתִים וְאַרְבָּעִים וְשִׁמּוֹנָה אֲבָרִים בְּאָדָם: שְׁלֹשִׁים בְּפֶתַח הָרֵגֶל — שֵׁשָׁה בְּכָל אֲצָבַע, עֶשְׂרֵה בְּקַרְסָל, שְׁנַיִם בְּשׁוֹק, חֲמִשָּׁה בְּאַרְכּוּבָה, אֶחָד בְּיָרֵךְ, שְׁלֹשָׁה בְּקַמְלִית, אֶחָת עֶשְׂרֵה צְלָעוֹת, שְׁלֹשִׁים בְּפֶתַח הַיָּד — שֵׁשָׁה בְּכָל אֲצָבַע, שְׁנַיִם בְּקִנְיָה, וְשְׁנַיִם בְּמַרְפֵּק, אֶחָד בְּזֵרוּעַ, וְאַרְבָּעָה בְּכַתֵּף. מֵאָה וְאַחַד מְזָה, וּמֵאָה וְאַחַד מְזָה. וְשִׁמּוֹנָה עֶשְׂרֵה חֵלּוֹת בְּשֶׁדְרָה, תִּשְׁעָה בְּרֵאשׁ, שְׁמוֹנָה בְּצוּאָר, שֵׁשָׁה בְּמַפְתַּח שֶׁל הַלֵּב, וְחֲמִשָּׁה בְּנִקְבֵי. כָּל אֶחָד וְאַחַד מִמְּמַאֲיִן

פירוש ברטנורא

(הניאל ד'): זקק ליבום. כל זמן שהוא גוסס יבמתו אסורה להנשא: ופוטרי מן היבום. אם מת והניח בן גוסס, אשתו פטורה מן החליצה ומן היבום: ומאכיל בתרומה. את אמו, אם היא בת ישראל שנישאת לכהן: ופוסל. את אמו מן התרומה, אם בת כהן ישראל היא: וכן בהמה וחייה אין מממאין. טומאת נבילות, עד שתצא נפשם: כזנב הלטאה. כלומר למה פרכום זה דומה, לזנב הלמאה:

ז האיברים. צריך שהיה בהם בשר וגידים ועצמות, וכך הוא נחשב אבר. ומיירי בין באבר שנתלש מן החי בין באבר מן המת:

ח פיסת הרגל. כף הרגל היא הפרסה: ששה בכל אצבע לחמש אצבעות, היינו שלשים: קרסול. תרגום כרעיים, קרסולין. מקום חיבור הרגל והשוק: קמלת. למעלה בראש הירך: בקנה. עצם המחובר ליד. מלשון קנה המדה, שבו מודדים האמה: מרפק. קוד"ו בלע"ו: מאה ואחד מזה. שכל מה שמנה עד עכשיו מצד אחד מהגוף הוא, כגון יד אחד ורגל אחד ורופן אחת: מפתח של לב. הוא החזה. שמפני תנועת החזה מנשב הריאה על הלב, נמצא החזה פותח דרך ש ממנו יבס האויר ויצא אל לב: בנקביו. הביצים וגיד האמה: בשר כראוי. כדי שיעלה ארוכה ויבריא, אם היה מחובר באדם חי: ואין מממאין באוהל.

משניות מבוארות - קהתי

ויש מבאים הטעם משנתנו לא נקטה גם אבר מן החי, לפי שכל אלו שנקטה המשנה יש להם על כל פנים שיעור בטומאת בשרם: מת ונבילה בכזית, שרץ — בכעדשה, ובאה המשנה להשמיענו שהאיברים שלהם אין להם שיעור, ומטמאים אפילו בפחות מכשיעור, אבל אבר מן החי אין לו טומאה אחרת בשום שיעור, שבשרו טהור לגמרי, ואין לו אלא טומאת אבר בלבד ("אליהו רבא").

באור משנה ח

מֵאֲתִים וְאַרְבָּעִים וְשִׁמּוֹנָה אֲבָרִים בְּאָדָם — היינו איברים שיש להם בשר וגידים ועצמות; שְׁלֹשִׁים בְּפֶתַח הָרֵגֶל — בכף הרגל, שֵׁשָׁה בְּכָל אֲצָבַע — והרי בחמש האצבעות שלושים איברים; עֶשְׂרֵה בְּקַרְסָל — המחבר את פיסת הרגל לשוק, שְׁנַיִם בְּשׁוֹק — הוא אורך הרגל עד הארכובה (הגדרא), והיינו העצם הארוך התחתון שברגל ("תפארת ישראל"); חֲמִשָּׁה בְּאַרְכּוּבָה — הברך המחברת את השוק לירך (לקולית). שני עצמות מכאן ושניים מכאן והפיקה באמצע (תוספתא); אֶחָד בְּיָרֵךְ — הוא העצם האמצעי הארוך שברגל; שְׁלֹשָׁה בְּקַמְלִית — היינו ראש עצם הירך הסמוך למתניים; אֶחָת עֶשְׂרֵה צְלָעוֹת — היוצאות מן השדרה; ולא נמנתה הצלע השתים עשרה, לפי שהיא בכלל החוליה שהיא דבוקה אליה ("תפארת ישראל"); שְׁלֹשִׁים בְּפֶתַח הַיָּד — שלושים איברים בכף היד, שֵׁשָׁה בְּכָל אֲצָבַע — והרי בחמש האצבעות שלושים; שְׁנַיִם בְּקִנְיָה — היינו אורך היד עד המרפק, וְשְׁנַיִם בְּמַרְפֵּק — בפרק שבין הקנה לזרוע, אֶחָד בְּזֵרוּעַ — מהמרפק עד הכתף, וְאַרְבָּעָה בְּכַתֵּף. הרי מֵאָה וְאַחַד מְזָה — מאה ואחד איברים מצד זה כגוף (51 איברים ברגל. מן הפיסה ועד הקטלית, 11 צלעות, 39 — ביד. מן הפיסה ועד הכתף). וּמֵאָה וְאַחַד מְזָה — מצד זה של הגוף, נמצאו בשניהם מאתיים ושניים איברים; וְשִׁמּוֹנָה עֶשְׂרֵה חֵלּוֹת בְּשֶׁדְרָה — הרי מאתיים ועשרים. תִּשְׁעָה בְּרֵאשׁ — ואף הלחי עמהם (תוספתא), הרי מאתיים ועשרים ותשעה; שְׁמוֹנָה בְּצוּאָר — ואף החוליה שבין הצוואר להגב עמהם ("תפארת ישראל"), הרי מאתיים שלושים ושבעה; שֵׁשָׁה בְּמַפְתַּח שֶׁל הַלֵּב — בעצמות של החזה הסוגרים תחתיהם את הלב ("תפארת ישראל"), וְחֲמִשָּׁה בְּנִקְבֵי — סביב לנקביו, והם העצמות שבאגן הירכיים ("תפארת ישראל"); ויש גורסים: בנקביו, היינו פי הטבעת (עין "מלאכת שלמה"); הרי מאתיים וארבעים ושמונה איברים. כָּל אֶחָד וְאַחַד — מן האברים, כְּטֵמְאָה בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא

דעתו צלולה, אינו מטמא, משום שיכול עוד לחיות ("אליהו רבא"); זֶקֶק לִיבּוּם — כל זמן שלא יצאה נפשו, יבמתו אסורה להנשא, ופוטרי מן היבום — אשה שמת בעלה והניח בן מגוייד או גוסס, הרי אותו הבן פוטר אותה מן היבום, שדינו כחי; מְאָכִיל בְּתְרוּמָה — שכן בת ישראל שנישאה לכהן אוכלת בתרומה, ואפילו נתאלמנה ממנו, כל שיש לה זרע הימנו, הריהו מאכיל את אמו בתרומה (עין) משנה יבמות ט. ה). ובאה משנתנו ללמד, שכל זמן שזרעה ממנו חי, ואפילו הוא מגוייד או גוסס, מאכיל הוא את אמו בתרומה; וּפּוֹסֵל בְּתְרוּמָה — שכן בת כהן שנישאה לישראל אינה אוכלת בתרומה, ואפילו נתאלמנה מבעלה, כל שיש לה זרע ממנו, אסורה לאכול בתרומת בית אביה, כל זמן שהזרע קיים (משנה יבמות ט, ו). ובאה המשנה ללמד, שאפילו הזרע מגוייד או גוסס עדיין הוא נחשב כחי, ופוסל את אמו מלאכול בתרומה. וְכֵן בְּהֵמָה וְחֵיהָ, אֵינָן מִמְּמַאֲיִן — טומאת נבילות, עד שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁם — והוא הדין לשרצים (ספרי חוקת; עין "תפארת ישראל"). הַתּוֹרָה רְאִישִׁיהֶם, אֵף עַל פִּי שְׁמֵפְרָפְסִין — והרמב"ם מוסיף: אף על פי שעדיין הראש מעורה בעור הגוף, טְמֵאִין — טומאת נבילות או טומאת שרצים, ואין הפירכוס סימן לחיות, שהרי זה כְּגוֹן זָנֵב שֶׁל לְמֵאָה שֶׁהִיא מִפְּרָפְסֵת — שלאחר שנחתך הזנב מגופה של הלטאה לגמרי עדיין הוא מפרכס, ומכאן שהפירכוס אינו כלל סימן של חיים.

באור משנה ז

הַאֲבָרִין — מן המת או מן הנבילה או מן השרץ, אֵין לָהֶן שְׁעוֹר — כשהם איברים שלמים, ויש בהם בשר וגידים ועצמות, שדווקא בכגון זה נחשבים הם איברים, אֲפִלּוּ פָחוֹת מִפְּנֵי מֵן הַמֵּת — אבר מן המת שהוא פחות מכזית, וּפָחוֹת מִפְּנֵי מֵן הַנְּבֵלָה — ואבר מן הנבילה שהוא פחות מכזית, וּפָחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה מִן הַשְּׂרִץ — ואבר מן השרץ שהוא פחות מכעדשה, מִמְּמַאֲיִן טְמֵאָתָן — כל אחד כדינו: אבר מן המת מטמא במגע ובמשא ובאוהל, אבר מן הנבילה מטמא במגע ובמשא, ואבר מן השרץ מטמא במגע.

משנתנו עוסקת באבר מן המת, אבל הוא הדין לאבר שנתלש מן החי (עין עריות ו, ב-ג), ונקטה המשנה "אבר מן המת", כדי לשנות סתם משנה כרבי יהושע וכרבי נתנאי (שם), בניגוד לדעת רבי אליעזר המטמא באבר מן החי בלבד ("סדרי טהרות").

בַּמִּנְיָן וּבַמִּשָּׁא וּבַאֲהֵל. אִימְתִי? בְּזִמְן שֵׁישׁ עֲלִיָּהּ בְּשָׂר פְּרָאוי. אָבֵל אִם אִין עֲלִיָּהּ בְּשָׂר פְּרָאוי — מִמְמָאין בַּמִּנְיָן וּבַמִּשָּׁא, וְאִין מִמְמָאין בַּאֲהֵל.

פ ר ק ש נ י

א אלו מִמְמָאין בַּאֲהֵל: הַמֵּת, וְכֹזֵית מִן הַמֵּת, וְכֹזֵית נֶצֶל, וּמְלֵא תְרוּד רֶקֶב, הַשְּׂדֵרָה, וְהַגְּלִגְלִת, אֲבָר מִן הַמֵּת וְאֲבָר מִן הַחַי שֵׁישׁ עֲלִיָּהּ בְּשָׂר פְּרָאוי, רַבַּע עֲצָמוֹת מֵרֵב הַבְּנִין, אוֹ מֵרֵב הַמְּנִין, וְרֵב בְּנִינוּ וְרֵב מְנִינוּ שֶׁל מֵת, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בְּהֵם רַבַּע — מִמְמָאין. פְּמָה הוּא רֵב מְנִינוּ? מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה.

ב רִבְעִית דָּם וְרִבְעִית דָּם תְּבוּסָה, מִמֵּת אֶחָד; רִבִּי עֲקִיבָא אָמַר: מִשְׁנֵי מֵתִים. דָּם קָטָן שֵׁיצָא בְּלוֹ — רִבִּי עֲקִיבָא

פירוש ברטנורא

לפי שטומאת אוהל אינה אלא או באדם שלם כדכתיב (במדבר י"ט) אדם כי ימות באוהל, או באבר הרומה לאדם כדכתיב (שם) בעצם אדם, מה אדם יש בו בשר וגידים ועצמות ומטמא באוהל, אף אבר שיש בו בשר וגידים ועצמות מטמא באוהל:

א אלו מִמְמָאין בַּאֲהֵל, הַמֵּת וְכֹזֵית מִן הַמֵּת. ואי קשיא, כוית מן המת מטמא מת עצמו לא כל שכן, הא מלתא מתרצה כנמא בנויר דף י"ט. לא נצרכא אלא לנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין שאין בו כוית בשר: נצלל. בשר המת שנימוח ונעשה כמין ליהא פרוחה: מלוא תרוד. כף. ושיעורו מלא חפניים: רֶקֶב. גופו של מת כשכחל לחותו ונעשה כמין עפר. ואין מלוא תרוד רֶקֶב מטמא אלא מן המת שנקבר ערום בארון של שיש ומכוסה בכיסוי של שיש, עד שנודע בוודאי שאין בו תערובת רֶקֶבין של בנדי או של עץ או עפר אחר. אבל מת שנקבר בכסותו או בארון של עץ או בעפר, אין לו רֶקֶב. וכן מת שנקבר חסר אבר אין לו רֶקֶב: הַשְּׂדֵרָה וְהַגְּלִגְלִת. אע"פ שאין בהם בשר מטמאים באוהל, לפי שצורת אדם ניכרת בהם, וכתיב בעצם אדם, עצם שניכר בו שהוא של אדם: אֲבָר מִן הַמֵּת וְאֲבָר מִן הַחַי. דכתיב (במדבר י"ט) בחלל חרב או במת, אבר שהבדילתו החריב מן החי הרי הוא כמת: וְרֹבַע עֲצָמוֹת. רובע הקב של עצמות: מֵרֵב הַמְּנִין או מֵרֵב הַבְּנִין. רבותי פירשו, שהן מועטין מהיות בהן רוב מנין ורוב בנין, דאע"פ שאין בהן לא רוב המנין ולא רוב הבנין מטמאין: וְרֵב בְּנִינוּ וְרֵב מְנִינוּ. רוב בנין הגוף, או רוב מנין העצמות אע"פ שאינו רוב בנין הגוף, מטמאין, ואע"פ שאין בהן רובע. ורוב בנינו, כגון השוקים והירכיים והצלעות (והשדרה). ורוב מנינו, כגון ראש אצבעות הידים והרגלים וכיוצא בהן, ובלבד שיהיו קב"ה אברים, מטמאים:

ב רִבְעִית דָּם. שיצא כולו לאחר מיתה: וְרִבְעִית דָּם תְּבוּסָה. שיצא מקצת רביעית מחיים ומקצת לאחר מיתה. ולקמן בפ"ג (משנה ה') מפרש לה: תְּבוּסָה. לשון מתבוססת כדמייך (יהואל מ"ז). ורביעית דם שיצא כולו לאחר מיתה, דאורייתא, דכתיב במת בנפש. אבל דם תְּבוּסָה אינו אלא מדרבנן. ותני דאורייתא

משניות מבוארות — קהתי

— כף גדולה המכילה מלוא חפניים, **רֶקֶב** — עפר רֶקֶבין של מת; ולהלן (סוף משנה ב) מבואר, שמלוא תרוד רֶקֶב אינו מטמא במגע, לפי שאינו מחובר יחד. ברם, במשא ובאוהל, כיון שנשאו כולו או אהיל על כולו, הריהו מטמא. **הַשְּׂדֵרָה** — עצם השדרה, וְהַגְּלִגְלִת — או עצם הגולגולת, אף על פי שאין על עצמות אלו בשר כלל, **אֲבָר מִן הַמֵּת וְאֲבָר מִן הַחַי שֵׁישׁ עֲלִיָּהּ בְּשָׂר פְּרָאוי** — כמו שבארנו במשנה הקודמת, **רַבַּע עֲצָמוֹת** — רבע הקב של עצמות מת, **מֵרֵב הַבְּנִין, או מֵרֵב הַמְּנִין** — רוב בנין שתי השוקיים וירך אחת, שכן כל הבנין הוא שתי השוקיים והירכיים והצלעות והשדרה (ותוספתא). ורוב מנין הוא מאה ועשרים וחמישה עצמות, שהוא רוב מנין האיברים שבגוף, ובאה המשנה ללמד, שרובע הקב עצמות מטמא באוהל, אף על פי שאין בו לא רוב בנין ולא רוב מנין, וזהו ששנינו: מֵרֵב הַבְּנִין או מֵרֵב הַמְּנִין, כלומר שהרובע נלקט מעצמות שיש בהם רוב בניינו או רוב מניינו של מת שהם מטמאים באוהל, אף על פי שאין ברובע לא רוב בנין ולא רוב מנין; אבל אם הרובע בא מעצמות מפורזים, שלא היה בהם כדי לטמא באוהל אף הרובע אינו מטמא באוהל (מלאכת שלמה: הגר"א); **וְרֵב בְּנִינוּ וְרֵב מְנִינוּ שֶׁל מֵת** — רוב בנין גופו, היינו שתי השוקיים וירך אחת, כמו שבארנו לעיל, או רוב מנין האיברים שלו אף שאינם רוב הבנין, **אֵף עַל פִּי שְׂאִין בְּהֵם רַבַּע** — רבע הקב, **טְמָאין** — לטמא באוהל. **פְּמָה הוּא רֵב מְנִינוּ? מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה** — אברים, שהם רובם של רמ"ח. משנתנו באה להשמיע, שאפילו היה הגוף חסר או יתיר אברים, מכל מקום רוב מניינו הוא לא פחות ממאה ועשרים וחמישה, ואף אין צורך ביתיר על מספר זה (תפארת ישראל).

באור משנה ב

משנתנו מוסיפה לפרט דברים המטמאים באוהל.

רִבְעִית דָּם — רביעית הלוג דם מן המת, שיצאה כולה לאחר מיתה, וְרִבְעִית דָּם תְּבוּסָה — דם המת שהתבוסס והתערב בדם החי, והיינו שיצאה מקצת רביעית מחיים ומקצת לאחר מיתה; ויש הברל בין רביעית דם ובין רביעית דם תְּבוּסָה, שרביעית דם שיצאה כולה לאחר מיתה מטמאה מן התורה, שנאמר (במדבר יט, ג): "כל

וּבַאֲהֵל — כמו ששנינו במשנה הקודמת, שהאברין אין להם שיעור. **אִימְתִי** — דינם כאברים? **בְּזִמְן שֵׁישׁ עֲלִיָּהּ בְּשָׂר פְּרָאוי** — היינו כשיעור שיכול היה האבר לחיות ממנו ולהבריא, אילו היה מחובר באדם חי (עיין כל"ס א. ה.) **אָבֵל אִם אִין עֲלִיָּהּ בְּשָׂר פְּרָאוי, מִמְמָאין בַּמִּנְיָן וּבַמִּשָּׁא, וְאִין מִמְמָאין בַּאֲהֵל** — לפי שטומאת אוהל אינה אלא או באדם שלם, כמו שכתוב (במדבר יט, יז): "אדם כי ימות באוהל", או באבר הרומה לאדם, כמו שכתוב (שם) שם, טז): "או בעצם אדם", ודרשו מכאן: מה אדם יש בו בשר וגידים ועצמות ומטמא באוהל, אף אבר שיש בו בשר וגידים ועצמות מטמא באוהל.

באנצקלופדי התלמודית מובא: "יש מחכמי המדע שהוכיח בארוכה את אמיתות המספר של רמ"ח אברים בדיוק אף לפי חכמת הניחות, אף על פי שלפי השקפה ראשונה נראה שאין כל כך עצמות באדם, אלא שלדעתו מנו חכמים רמ"ח האיברים באדם בן שש עשרה או שבע עשרה שנה, ובאדם בגיל זה באמת העצמות הם כמספר רמ"ח בדיוק, דבר הנראה לעין כשיבדקו העצמות אחרי שישלשו את הגוף (עיין בכורות מה. א: מעשה בתלמידיו של רבי ישמעאל ששלקו אשה זונה שנחתיבה שריפה למלך וכו'), שהבישול מפריד את העצמות זה מזה, על ידי ההסתוסים המחברים אותם נימסים. מנו לדעתו בגיל זה, לפי שבאותו פרק נמצא מספר האיברים הגדול ביותר בחיי האדם, שכן בלידתו של אדם עדיין לא נתקשו הרבה עצמות, והם כמצב של סחוסים רכים, ובמידה שהילד הולך וגדל מתרבה מספר אבריו על ידי "נקודות התגרמות" (שמןקודות) אלו מתפתחות התקשות הסחוסים לעצמות) חדשות המתגלות בעצמותיו, ואחרי גיל זה שוב מתמעט מספר העצמות על ידי זה שהסחוסים המבדילים בין כמה מהעצמות מתקשים הם ונעשים לעצם אחד. מתוך דעתו זו הוא מבאר כל אבר אבר שמנו חכמים בפרט. ובאחדים מהאברים דרך אחרת לו קצת ממפרשי המשנה" (ספר "התלמוד וחכמת הרפואה" ד"ר קנצלסון מעמוד 256 ואילך; עיי' מסכת אהלות מהדורה מדעית לא' גולדברג).

באור משנה א

אלו מִמְמָאין בַּאֲהֵל — אף באוהל, וכל שכן בשאר טומאות: **הַמֵּת** — אף על פי שאין בו כוית בשר, כגון הנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין (גמרא נדר נ, א; חולין פט, ב.) **וְכֹזֵית מִן הַמֵּת** — או כוית בשר מן המת, **וְכֹזֵית נֶצֶל** — היינו בשר מן המת שנימוח ונעשה כמין ליהא, או מוהל שיצא מבשר המת ונקרש, וּמְלֵא תְרוּד רֶקֶב

אומר: כל שהוא, וחכמים אומרים: רביעית. פזית רמה בין תיה בין מתה — רבי אליעזר מטמא כבשרו, וחכמים מטהרים. אפר שרופים — רבי אליעזר אומר: שעורו ברבע, וחכמים מטהרין. מלא תרוד ועוד עפר קברות — טמא; רבי שמעון מטהר. מלא תרוד רקב שגבלו במים — אינו חבור למטמא. ג אלו מטמאין במגע ובמשא, ואינן מטמאין באהל: עצם פשעורה, וארץ העמים, ובית הפרס, אפר מן המת

פירוש ברטנורא

ותני רבנן: ממת אחד. ולא משני מתים. קסברי רבנן, יש אם למסורת ועל כל נפשות מת לא יבא (ויקרא כ"א), נפשת כתיב חסר: ר' עקיבא אומר משני מתים. חצי רביעית ממת זה וחצי רביעית ממת אחר, מטמא באהל. דסבר יש אם למקרא, נפשות מת, משמע שתי נפשות ושיעור אחד, מלא קאמר נפשות מתים. ואין הלכה כר' עקיבא: ר' עקיבא אומר כל שהוא. כשם שמטא בעצמות רוב מנין ורוב בנין אע"פ שאין בו רובע הקב שהוא שיעור המיוחד לעצמות, כך טמא כרם הקמן שיצא כולו אע"פ שאין בו רביעית שהוא שיעור המיוחד לרם: וחכמים אומרים רביעית. אם אמרת בעצמות שבדודע שכולו לפניך, תאמר כרם שאני אומר נשתירה ממנה טפה כל שהוא ולא יצא כולו. והלכה כחכמים: פזית רמה. שנולדה כבשר המת: מטמא כבשרו. דרמה היוצאה מן המת אפילו חיה, כבשר המת היא חשובה, משום דאדם מחיים אקרי רמה, דכתיב (איוב כ"ח) אף כי אנשו רמה: וחכמים מטהרים. והלכה כחכמים: אפר שרופים. אדם שנשרף ונעשה אפר ולא נתערב בו מאפר עצים: שעורו ברובע קב אפר, מטמא: וחכמים מטהרים. והלכה כחכמים: עפר קברות. עפר שמעורב בו דם וליחה של מת. ומלא תרוד ועוד טמא, לפי שאי אפשר למלאו תרוד ועוד שלא יהיה בו מלאו תרוד רקב דאמר לעיל שהוא טמא. והכי נמי מירי במת שנקבר ערום בארון של שיש שאין עפר אחר מעורב בו: ר' שמעון מטהר. ואין הלכה כר' שמעון: אינו חיבור לטמאה. ואם האהיל על מקצתו אינו כאילו האהיל על כולו. וכן לענין מגע:

ג עצם כשעורה מטמא כמגע ובמשא. דכתיב (במדבר י"ט) ועל הנוגע וגו', ושם לא נאמר בעצם אדם. ללמד על עצם כשעורה שמטמא כמגע אע"פ שאינו ניכר שהוא של אדם. אבל באוהל, אדם כי ימות באוהל כתיב. ובעצם לענין טומאת אוהל, בעינן שהוא ניכר שהוא של אדם, שהרי במקום אחר הוא אומר

משניות מבוארות — קהתי

עפר, אין לו רקב, והנוטל עפר מתחתיו זה הוא עפר קברות מלוא תרוד ועוד. ויש מפרשים, שאף כאן (כמו באפר שרופים) מדובר במת שנקבר ערום בארון של שיש, אלא שדרכם היה לסייד את הארון בפנים בסיד, ולפיכך ברוב הימים כשנרקב הגוף נתפורר גם הסיד המועט שבדפנות הארון ונתערב עם רקב גוף המת, ותערובת זו נקראת "עפר קברות" ("תפארת ישראל" ע"פ תוספות נידה כו, ב, עיין ברטנורא שפטרש בדרך אחרת). רבי שמעון מטהר — שאפילו במלוא תרוד רקב שנפל לתוכו עפר כל שהוא מטהר רבי שמעון, וטעמו מבואר בגמרא (נידה כו, ב), שעשו סופר כתחילתו, מה תחילתו כשנקבר, אם יש דבר אחר הראוי להירקב עם המת, כגון אם נקבר בתכריכים או בארון של עץ, אותו דבר מבטלו, ושוב אין לו דין רקב, אף כשנקבר כהלכתו, דבר אחר שנתערב בו מבטלו, ואינו נעשה רקב לטמא. ואין הלכה כרבי שמעון. מלא תרוד רקב שגבלו במים — אף על פי שגבלו במים (מהר"ם). אינו חבור למטמא — שאין חיבורי אדם חיבור, ואינו מטמא כמגע, שאינו נחשב כנוף אחד, אלא כפירורים, והנוגע ברקב אינו נוגע בכל הפירורים כאחד. אבל במשא ובאוהל, הואיל ונושא את כולו או מאהיל על כולו, טמא. ברם, אם האהיל על מקצתו, אינו כמאהיל על כולו ("תפארת ישראל").

באור משנה ג

אלו — הדברים המנויים להלן, מטמאין במגע ובמשא — אם אדם נושא את אחד מהם, אף על פי שאינו נוגע בו, ואינן מטמאין באהל: עצם פשעורה — עצם מן המת כשיעור שעורה, שכן פעמיים כתוב בתורה ענין טומאת עצם: בטומאת אוהל נאמר (במדבר יט, טז): "או בעצם אדם"; ובטומאת מגע נאמר (שם טז, יח): "ועל הנוגע בעצם", וכיון שבטומאת אוהל נאמר: "בעצם אדם", ובטומאת מגע נאמר "בעצם" סתם, למדו מכאן חכמים, שעצם אינו מטמא באוהל אלא אם כן ניכר שהוא של אדם, כגון שיש עליו בשר וגידים, אבל אם אינו ניכר שהוא של אדם אינו מטמא באוהל אלא כמגע ובמשא, ומכאן שאפילו עצם כשעורה מטמא כמגע ובמשא. והשיעור "כשעורה" הלכה למשה מסיני; וארץ העמים — במפרשים מבואר, שמשתנתו מדברת בגוש עפר שהובא מחוץ לארץ ישראל, שהוא מטמא כמגע ובמשא, מגזירת חכמים, שמא יש בו עצם כשעורה, אבל אינו מטמא באוהל. ברם, הנכנס לארץ העמים, אפילו לא נגע בעפרה ולא נשאו, כגון שהיה רוכב על סוס, מכל מקום טמא, שכן חכמים גזרו אף על אוריה של ארץ העמים; ובית הפרס — שדה שנחרש

הנוגע במת בנפש האדם", ודרשו: איזהו נפש של אדם שמטמא? הווי אומר: זו רביעית דם (שרביעית הלוג דם חיי האדם תלויים בה). אבל דם תבוסה אינו מטמא אלא מדרבנן; ממת אָהָד — דווקא רביעית דם או רביעית דם תבוסה שיצאה ממת אחד מטמאה, אבל רביעית שיצאה משני מתים, טהורה מלטמא באוהל; רבי עקיבא אומר: משני מתים — אפילו היתה הרביעית משני מתים, כגון חצי רביעית ממת זה וחצי רביעית ממת אחר, הריהי מטמאה. וטעם מחלוקתם מבואר בגמרא (סנהדרין ד, א), שנאמר (ויקרא כא, יא): "ועל כל נפשות מת לא יבא", כתוב נפשת (חסר וא"ו), וסובר תנא קמא: יש אם למסורת (המסורת היא העניקה). שמשמע דווקא אם הרביעית דם באה מנפש אחד; ורבי עקיבא סובר: יש אם למקרא, והרי קוראים "נפשות", ומיעוט "נפשות" שניים. דם קָטָן שִׁיֵּצֵא כָּלוּ, רבי עקיבא אומר: כל שהוא — מטמא, שמדמים דם לעצמות, מה עצמות רוב מנין ורוב בנין מטמא, אף על פי שאין בו רובע הקב, שהוא שיעור המיוחד לעצמות, אף הדם שיצא כולו מטמא, אף על פי שאין בו רביעית הלוג, שהוא שיעור המיוחד לדם. וחכמים אומרים: רביעית — אין דם מטמא אלא אם כן יש בו רביעית. בתוספתא מובא, שחכמים השיבו לרבי עקיבא שלוש תשובות, ואחת מהן היא ששונים עצמות, שכל מניינם לפניך, אבל כרם אי אפשר שלא תישאר ממנו טיפה בתוך הגוף, והרי שאין כולו לפניך. פזית רמה — מבשר המת שנעשה תולעים, בין תיה בין מתה — בין שהרימה חיה ובין שהיא מתה, רבי אליעזר מטמא כבשרו — שרימה היוצאת מן המת, אפילו היא חיה, הרי היא חשובה כבשר המת; וחכמים מטהרים — שאין לו דין רקב. אפר שרופים — מאנשים שנשרפו, ולא נתערב בו מאפר עצים, כגון שנשרפו על גבי אבנים, רבי אליעזר אומר: שעורו ברבע — שיעור האפר לטמא באוהל ברובע הקב, וחכמים מטהרין — לגמרי, שכיון שנשרף ונעשה אפר, בטלה טומאתו ("סודי הטהרה"). והלכה כחכמים. מלא תרוד ועוד — תוספת משעה — עפר קברות — עפר מתחת המת שמעורב בו רקב המת; ומדובר כאן (לפי פירוש הגר"א; וכן פירוש רש"י בגמרא נידה כו, ב) במת שנקבר בכסותו או בארון של עץ וכיוצא בו, שנתערב עפר אחר בעפר גופו של המת, ואין לו דין רקב, אלא דין עפר קברות, שבשיעור מלוא תרוד ועוד, טמא — לפי שאי אפשר למלאו תרוד ועוד עפר קברות שלא יהא בו מלאו תרוד רקב שמטמא. וכן שנינו בתוספתא: איזהו מת שיש לו רקב? הנקבר ערום בארון של אבן או על גבי הרצפה או על גבי טבלה של שיש. אבל הנקבר בכסותו ובארון של עץ, על גבי

ואבר מן החי שאין עליהם פשר פראוי, השדרה והגלגלת שחפרו. פמה הוא חסרון בשדרה? בית שמאי אומרים: שתי חליות; ובית הלל אומרים: אפלו חליה אחת. ובגלגלת? בית שמאי אומרים: כמלא מקדה; ובית הלל אומרים: כדי שינטל מן החי וימות. באיזה מקדה אמרו? בקטן של רופאים, דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים: בגדול של לשכה.

ד הגולל והדופק מטמאין במגע ובאהל, ואינן מטמאין במשא. רבי אליעזר אומר: מטמאין במשא. רבי יהושע אומר: אם יש תחתיהן עפר קברות — מטמאין במשא; ואם לאו — אינן מטמאין במשא. איזהו הדופק? את שהגולל נשען עליו, אבל דופק דפקין — מהור.

פירוש ברטנורה

בעצם אדם: וארץ העמים. כל חוץ לארץ קרי ארץ העמים. והבא מירי בגוש עפר שבא מחוץ לארץ שהוא מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באוהל. אבל הנכנס לארץ העמים, אפילו לא נגע ולא נשא כגון שהיה רוכב על סוס, טמא, דעל אורה של ארץ העמים נמו גורו: בית הפרס. שדה שנחרש בה קבר ונשברו עצמות המת וגדושו בעפר אותו שדה. ופרס מלשון פרוסה. הלא פרוס לרעב לחמך (ישעיה נ"ח): כמה חסרון בשדרה. ולא יטמא באוהל, אלא במגע ובמשא: כמלא מקדה. מלאו רוחב הנקב שנוקבין במרצע: כדי שינטל מן החי וימות. ושערו חכמים בחסרון כסלע: בקטן של רופאים. במרצע קטן שהרופאים פותחים בו הנגעים: בגדול של לשכה. ושערו חכמים שהוא נקב כפודיון:

ד הגולל. אבן גדולה ורחבה שסותמים בה פי הקבר מלמעלה. מלשון וגללו את האבן (בראשית כ"ט): והדופק. שתי אבנים גדולות אחת מצד זה ואחת מצד זה שהגולל נשען עליהן: מטמאין במגע ובאהל. דכתיב (במדבר י"ט) ועל הנוגע בעצם או בחלל או בכת או בקבר, מה מת מטמא במגע ובאהל אף קבר מטמא במגע ובאהל: ואינן מטמאין במשא. דרשינן וכל אשר יגע על פני השדה (שם), לרבות גולל ודופק, וכתיב וכל אשר יגע, משום מגע הוא מטמא ואינו מטמא משום משא: אם יש תחתיהן עפר קברות מטמא כשמשטין, משום עפר הניסט עמהו דמטמא במשא משום תפוסה של מת. והלכה כר' יהושע: דופק דופקין. אצל אבן הדופק מניחין לפעמים אבן אחרת להחזיקה ואין הגולל נשען עליה, והיא נקראת דופק דופקין:

משניות מבוארות — קהתי

כיסוי של ארון המת, והדופק היינו דפנות הארון שעליהם נשען הכיסוי. — אבל רבנו תם מקשה על פירוש רש"י (ענין תנובות ד. ב.) והוא מפרש, שהגולל הוא אבן של מצבה, היינו אבן גדולה שנותנים על הקבר, לאחר שקברו את המת וסתמו את הקבר, לשם סימן; ומפני שאין האבן מיטלטלת אלא על ידי גלגול נקראת "גולל". מלשון "וגללו את האבן" (בראשית כ"ט, ח); והדופק היינו שתי אבנים תחתונות, אחת לראשה של המצבה ואחת לרגלה, שהמצבה נשענת עליהן. — ויש מבארנים, שהגולל הוא כיסוי הקבר, שבזמן שהיו נוהגים לעשות הקברות בכוכים שבמערות, היו גוללים אבן על פי הכוך או על פי הפתח של המערה, והאבן היתה עגולה, והיו מגלגלים אותה לצד חומת המערה כשרצו לסתום את הפתח, ולצד חוץ — כשרצו לפתחה; וכדי שלא תתגלגל בחזרה לצד חוץ כשסתמו את הפתח, היו נותנים תחתיה אבן אחרת, כדי לעכב את הגולל, והוא הדופק. — ובזמן שעושים את הקברות בחפירות בשדות, לאחר שחופרים את הקבר כל צרכו, כוונים מכאן ומכאן אצטבאות להניח למעלה מהם אבנים גדולות לכסות את המת, ואותן האבנים הנשענות על האצטבאות נקראות "גולל" והאצטבאות שמכאן ומכאן עשויות שורות אבנים כעין צלעות, נקראות "דופק" (אנציקל' תלמודית לפי מפורשים שונים).

הגולל והדופק — כמבואר בהקדמה למשנתנו, מטמאין במגע ובאהל — שנאמר (במדבר י"ט, טז): "וכל אשר יגע על פני השדה", ודרשו: לרבות גולל ודופק, ולמדים טומאת מגע מ"אשר יגע". וטומאת אוהל מ"על פני". שמשמעו שטמאים מאוויר (ותוספות חולין עקב, ב; השגת הראב"ד על הרמב"ם הל' טומאת מת ב, טז), ואינן מטמאין במשא — שדורשים ממה שכתוב "אשר יגע", במגע מטמאים אינם מטמאים במשא; ויש כותבים, שאין דורשים את הכתוב שהוא בא למעט, אלא שמגע כתוב במקרא ואילו משא לא נזכר בו (הראב"ד; "סדרי טהרות"). ברם, יש דעה בכרייתא, שכל טומאת גולל ודופק היא הלכה למשה מסיני, ולדעה זו כך נאמרה ההלכה, שבמגע ובאהל מטמאים ולא במשא (גמרא חולין עקב, ב; רש"י ותוספות שם). רבי אליעזר אומר: מטמאין במשא — אף במשא (סעמו מבואר בתוספות; ועיין "תוספות יום טוב"). רבי יהושע אומר: אם יש תחתיהן עפר קברות — עפר שמעורב בו רקב המת, מטמאין במשא — שכשמיט (מזוי, מניע) את הגולל והדופק, הרי מיטת את עפר קברות שתחתיהם, שטמא במשא, כמו ששינונו לעיל (משנה ב), והייסט דינו כמשא; ונאם לאו — ואם אין תחתיהם עפר קברות, אינן מטמאין במשא — משום עצמם. והלכה כרבי יהושע. איזהו הדופק? את שהגולל נשען עליו — כמו שכבר בארנו בהקדמה למשנתנו. אבל דופק דופקין — היינו מה שהדופק נסמך עליו (רמב"ם), שאצל אבן הדופק מניחים לפעמים אבן אחרת להחזיקה,

בה קבר, קבעו חכמים שמאה אמה מסביב לקבר נעשה "בית הפרס", היינו שטח שיש בו ספק טומאת המת, ועפרו מטמא במגע ובמשא, לפי שחוששים שמא גררה עמה המחרשה עצם כשעורה מעצמות המת (פרס — מלשון "פרס לרעב לחמך", שעל ידי החרישה נשברו ותתפרדו עצמות מהקבר). יש מעירים, שאף על פי שטומאות ארץ העמים ובית הפרס הן מדרבנן, מכל מקום מונה אותם המשנה תיכף אחרי עצם כשעורה, קודם שהיא מונה שאר הדברים שטומאתם מן התורה, לפי שכל טומאת ארץ העמים ובית הפרס היא משום חשש עצם כשעורה ("סדרי טהרות"); אבר מן המת ואבר מן החי שאין עליהם פשר פראוי — כמו שבארנו לעיל (א, ח); והשדרה והגלגלת שחפרו — השדרה שחסרה ואין בה רובע עצמות, או הגולגולת שחסרה ואין בה רובע עצמות (רמב"ם הל' טומאת מת ג, ב). פמה הוא חסרון בשדרה — שלא תטמא באוהל אלא במגע ובמשא; בית שמאי אומרים: שתי חליות; ובית הלל אומרים: אפלו חליה אחת — משמונה עשרה החליות שבה. ובגלגלת — וכמה הוא חסרון בגולגולת, שלא תטמא באוהל? בית שמאי אומרים: כמלא מקדה — אם חסר בה כעובי המקדה ("תפארת ישראל"); ובברטנורה מבואר: מלאו רוחב הנקב שנוקבים במרצע; ובית הלל אומרים: כדי שינטל מן החי וימות — ושערו חכמים שהוא חסרון כסלע (גמרא בבבוצות ד, ב). באיזה מקדה אמרו — בית שמאי, כמלא מקדה? בקטן של רופאים — במקדה קטן שהרופאים משתמשים בו לפתוח מכה, דברי רבי מאיר. וחקמים אומרים: בגדול של לשכה — במקדה גדול שמשתמשים בו בלשכה לנקב נקבים (ענין כלים ז, יב; שם מבואר שיעורו).

הגרא"א סתב. ולא קשה מה שחולקים תנאים לדעת בית שמאי, שהרי אמרו בבבבוצות על המחלוקת של בית שמאי ובית הלל: וקורבים דברי אלו להיות נדבוי אלו (ברכות לח, א), והואיל ובית הלל לא נתנו שיעור מפורש, ואילו בית שמאי נתנו שיעור "כמלא מקדה", לפיכך נחלקו רבי מאיר וחקמים בשיעורם של בית שמאי, ומכאן נדע שיעורם של בית הלל, מאחר שקרובים דברי בית הלל לדברי בית שמאי, כלומר ששיעורם של בית הלל הוא משהו פחות משיעורם של בית שמאי (ענין "מלאכת שלמה").

באור משנה ד

משנתנו דנה בטומאת הגולל והדופק, וכבר הזכרנו (עירובין א, ז; נזיר ז, ג), שפירושים שונים נאמרו במהותם של "גולל ודופק": רש"י מפרש, שהגולל הוא

ה אלו שאם חסרו טהורין: פזית מן המת, וכזית נצל, ומלא תרוד רקב, ורביעית דם, ועצם פשעורה, ואבר מן החי שחפר עצמו.

ו השדרה והגלגלת משני מתים, ורביעית דם משני מתים, ורבע עצמות משני מתים, ואבר מן המת משני מתים, ואבר מן החי משני אנשים — רבי עקיבא מטמא, וחכמים מטהרין.

ז עצם פשעורה שנחלק לשנים — רבי עקיבא מטמא, ורבי יוחנן בן גוריון מטהר. אמר רבי יוחנן בן גוריון: לא אמרו: 'עצמות פשעורה', אלא: 'עצם פשעורה'. רבע עצמות שנדקדקו, ואין בכל אחד ואחד עצם פשעורה —

פירוש ברטנורא

ה ואלו אם חסרו טהורין. דלית בהן כשיעור: כזית מן המת. שכן הוא תחלת יצירתו של אדם בכזית: ורביעית דם. הואיל ובתחלת ברייתו של קמן אין בו פחות מרביעית דם: ואבר מן החי שחפר עצמו. אפילו קולית גדולה שחפר ממנה עצם כל שהוא לא מטמא משום אבר מן החי. אבל אם חסר מבשרו, לעולם הוא מטמא עד שיחפר מכדי להעלות ארוכה. ואבר מן המת, כזית בשר הפורש ממנו, טמא. ועצם כשעורה הפורש ממנו נמו טמא:

ו השדרה והגלגלת משני מתים. חצי חוליות השדרה כמות זה וחצי חוליות השדרה כמות אחר. וכן הגלגלת: ואבר מן החי משני אנשים. חצי אבר נתלש מתי זה וחצי אבר כזה נתלש מתי אחר, ונראין כאבר אחד: החכמים מטהרין. מטמאת אהל. אבל מטמאין במגע ובמשא משום עצם כשעורה. והלכה כחכמים:

ז שנדקדקו. שנשחקו. לשון ושחקת ממנה הדק (שמות ל): ר' שמעון מטהר. מכל טומאה. ואינם מטמאין לא במגע ולא במשא ולא באהל: וחכמים

משניות מבוארות — קהתי

באור משנה ו

משנתנו דנה בדברים הבאים משני מתים, אם הם מצטרפים לשיעור טומאה. **השדרה והגלגלת משני מתים** — חצי שדרה או חצי גלגולת ממת אחד וחצי שדרה או חצי גלגולת ממת אחר, ורביעית דם משני מתים — כבר נשנה במשנה ב, אלא שאגב שאר הדברים נקטה המשנה גם את זה, ורבע עצמות משני מתים — שמינית הקב מכל מת, ואבר מן המת משני מתים — חצי האבר ממת זה וחצי ממת אחר, ואבר מן החי משני אנשים — חציו של אבר שנתלש מאדם אחד וחציו של אותו אבר שנתלש מאדם אחר, ונראים כאבר אחד (יעיין סודי סהרות); ברטנורא: ועיין תוספות ובי עקיבא איגרו, רבי עקיבא מטמא, וחכמים מטהרין — מטמאת אהל, אבל מטמאים במגע ובמשא משום עצם כשעורה, חוץ מרביעית דם שמתהרים לגמרי; וכבר בארנו טעם מחלוקתם ברביעית דם (לעיל משנה ב), וממנה לומד רבי עקיבא לשאר הדברים המפורטים במשנתנו. והלכה כחכמים. ברם, כזית בשר משני מתים וכזית נצל משני מתים ומלוא תרודו רקב משני מתים אף לדעת חכמים מצטרפים (דמב"ט).

באור משנה ז

משנה זו דנה בדברים הבאים ממת אחד שנחלקו לשנים. **עצם פשעורה** — מן המת, שנחלק לשנים — והרי שאין בכל חלק שיעור כשעורה, רבי עקיבא מטמא — במשא (רמב"ם), אבל לא במגע (בספ משנה). ורבי יוחנן בן גוריון מטהר — שהואיל ונחלק לשניים אינו מטמא כלל. אמר רבי יוחנן בן גוריון — טעם לדבריו: לא אמרו — חכמים, 'עצמות פשעורה' — כשמטרו לנו החכמים את ההלכה למשה מסיני בענין עצם כשעורה, לא אמרו בלשון רבים 'עצמות כשעורה' (תפארת ישראל). אלא: 'עצם פשעורה' — בלשון יחיד, ומכאן שדווקא עצם שלם מטמא, ולא עצם שנחלק לשניים שדינו כשני עצמות שאינם מצטרפים לכשעורה. יש מעירים, שמשנתנו באה בעיקר להשמיענו דעתו של רבי יוחנן בן גוריון, שאף על פי שהעצם כשעורה הוא ממת אחד, מכל מקום כיון שנחלק לשניים אינו מטמא. אבל דעת רבי עקיבא היא, שאפילו עצם כשעורה הבא משני מתים מצטרף לטמא (מלאכת שלמה עפ"י רש"י נידר נב, א; 'סודי סהרות'). ויש מפרשים, שאף רבי עקיבא אינו מטמא אלא כשהעצם הוא ממת אחד ('משנה אחרונה'; ועיין 'תוספות יום טוב' ותוספות אנשי"ם). רבע עצמות — רבע הקב של עצמות מת, שנדקדקו — שנשחקו, ואין בכל אחד ואחד עצם פשעורה — עצם כשיעור שעורה, רבי שמעון מטהר — מכל טומאה, שאינם מטמאים לא במגע ולא במשא ולא באהל; וחכמים מטמאין

והיא הנקראת "דופק דופקין" (ברטנורא), טהור — כשאין הגולל נשען עליו. אבל אם הגולל נשען עליו, הריהו טמא (ר"ש).

ישנן שיטות שונות בדניי טומאתם של הגולל והדופק: יש סוברים שהגולל והדופק מטמאים לעולם — לדעת חכמים במגע ובאהל, ולדעת רבי אליעזר אף במשא — אפילו לאחר שפירשו מן הקבר (רש"י עירובין טו, א. ברטנורא עירובין א, ז; 'תפארת ישראל' כא). ויש כותבים, שלפי פירוש רש"י, שהגולל והדופק הם כיסוי הארון ודפנותיו (כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו). והארון הרי טמון בקבר, לא נתרבו לטומאה מהכתוב "על פני השדה" אלא כשפירשו מן הקבר, שאז הם על פני השדה, אבל כשטמונים בקבר, הרי הם בטלים אגב קרקע, ואינם מטמאים באהל (תוספות בשם הר"ר דוד, כתובות ד, ב).

אבל יש סוברים, שאין הגולל והדופק מטמאים אלא בעודם על הקבר, ולא לאחר שפירשו מן הקבר או לאחר שהמת ניטל מהקבר (תוספות סוכה כג, א; פירוש הרא"ש על משנתנו: תוספות ר"ד עירובין טו, א). וכן כותב הרמב"ם (הל' טומאת מת ו, ד): "העושה גולל מדבר שאינו מקבל טומאה, כגון שתיח על גבי הקבר אבן או כלי אדמה, או כלי עץ הבא במידה (היינו המחזיק ארבעים סאה בלח), או כלי חרס המוקף צמיד פתיל... וכיוצא באלו — הנוגע בהם טמא טומאת שבעה משום נוגע בגולל, ואם פרושו מלהיות גולל, או שהסיר את המת מתחתיהם — הרי הם טהורים".

ברם, יש למדים מדברי הרמב"ם, שדווקא אם הגולל והדופק הם מדברים שאינם מקבלים טומאה, אינם מטמאים אחר פרישתם, אבל אם הם מדברים המקבלים טומאה, הרי הם מטמאים אף לאחר פרישתם" (תפארת ישראל. בננו": עיין 'תפארת יעקב' שדוחה את דבריו, כי מה שנקט הרמב"ם 'העושה גולל מדבר שאינו מקבל טומאה', אינו אלא מפני שדבר המקבל טומאה הרי כבר נטמא משום מאהיל על המת).

ויש סוברים, שיש הבדל בין טומאת אוהל לטומאת מגע, שבאוהל אין הגולל והדופק מטמאים אלא בעודם על הקבר, לפי שכל טומאת אוהל שלהם היא משום קבר סתום, שהמאהיל עליהם הריהו מאהיל על קבר סתום, אבל במגע הם מטמאים בתורת גולל דופק ואפילו לאחר שפירשו מן הקבר (הגר"א).

באור משנה ה

אלו — הדברים המנויים להלן, שאם חסרו — כל שהוא משיעורם, טהורין — ואינם מטמאים כלל: פזית מן המת — כזית בשר מן המת, וכזית נצל — בשר מן המת שנימוח ונעשה כעין ליחה, או מוהל שיצא מבשר המת ונקרש, ומלא תרוד רקב — עפר וריקבון של מת, ורביעית דם — רביעית הלוג דם מן המת, ועצם פשעורה — מן המת, ואבר מן החי שחפר עצמו — שחפר קצת מן העצם שבו. אבל אם חסר מבשרו, עדיין הוא מטמא, אם נשאר בו כדי להעלות ארוכה; ואילו אבר מן המת, בין חסר מן העצם ובין חסר מן הבשר, עדיין מטמא משום עצם כשעורה או משום כזית בשר.

רבי שמעון מטהר, וחקמים מטמאין. אבר מן החי שנחלק לשנים – טהור; רבי יוסי מטמא. ומודה שאם נטל חצאים שהוא טהור.

פירוש ברטנורא

מטמאין. בשלשתן, דהא איכא רובע: אבר מן החי שנחלק לשנים טהור, ואפילו חזר וחברו. דאין חיבורי אדם חיבור: ניטל חצאים. שניטל מן החי לחצאים ולא ניטל ממנו אבר שלם כאחד, דלא הוה ביה שיעורא מעולם. ואין הלכה כרבי יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

גרועים מעצם כשעורה שנחלק (תוספות ובי עקיבא איגור). אבר מן החי שנחלק לשנים, טהור – ואפילו חזר וחברו, לפי שאין חיבורי אדם חיבור. רבי יוסי מטמא – במשא ובאוהל, אבל לא במגע (הרי"ם עפ"י התוספתא). ומודה – רבי יוסי, שאם נטל חצאים – שניטל מן החי חלק חלק, ולא ניטל ממנו אבר שלם ואחר כך נחלק לשניים, שהוא טהור – לפי שמעולם לא היה אבר שלם המטמא. ואין הלכה כרבי יוסי.

— בכל שלוש הטומאות (הרי"ם; ברטנורא), היינו במגע ובמשא ובאוהל, הואיל ויש רובע. אבל הרמב"ם כותב (הל' טומאת מת ד, ד:): "מטמאין באוהל, כאילו לא נדקדקו". ושתי דעות הן בפירוש דברי הרמב"ם: יש מפרשים, שדווקא באוהל מטמאים, אבל לא במגע ובמשא (תוספות דהש"ס); ויש מפרשים שהרמב"ם מוסיף על מה שכתב לפני כן: "עצם כשעורה שנחלק לשניים מטמא במשא; וכן רובע עצמות מת אהד שנדקדקו... מטמאים (גס) באוהל", שכן לענין טומאת משא אינם

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שישי עמ' א

39 ויפסידו לה את מזונותיה, אלא היה ראוי לומר שיש לה מזונות.
40 הגמרא מביאה מעשה נוסף, בו מתברר על מי מוטל חיוב קבורה
41 של ארוסה: יתיב [ישוב] רב נחמן ועולא ואבימי בר רב פפי, ויתיב
42 רב תימא בר אמי נפיהו – עמהם, אהא הוה נגרא דשכיבא ארוסתו
43 – בא לפניהם אדם שמתה ארוסתו, ושאל האם הוא חייב
44 בקבורתה, שהרי מתנאי הכתובה שאדם חייב לקבור את אשתו.
45 אמרי ליה – השיבו לו, זיל קבר אוי' הב לה פתוקתה – לך וקבור
46 אותה, או תן לה כתובתה. כלומר, הרי יש לארוסה כתובה, ותקנו
47 חכמים קבורתה תחת כתובתה, והם סברו שחיוב קבורתה הוא
48 במקום מנה או מאתים שנפטר מלתת לה, מאחר שמתה בחייו.
49 אמר להו רב תימא בר אמי, תנינא – שנינו בברייתא דין זה, שממנו
50 ניתן להוכיח שאינו חייב בקבורתה, אשתו ארוסה שמתה, לא אונן
51 אינו נעשה 'אונן' ליאסר בקדשים ואדם שמתה אשתו הנשואה,
52 יש לו דין 'אונן' עד לקבורתה ואסור בקדשים (ביבמות ע"ג). ואם הוא
53 כהן, לא מיטמא לה, שנאמר (ויקרא כא ב) 'כי אם לשאר ה'קרב אליו
54 וגו' לה יטמא, וישאר' זו אשתו, שמותר להטמא לה, אבל
55 ארוסתו אינה נחשבת כ'ישאר' ואסור לו להטמא לה. וכן – אם
56 מת הארוס, היא – ארוסתו, לא אוננת – להיות אסורה בקדשים,
57 ולא מיטמאה לו – אינה חייבת להטמא לו, ואם פתה, אינו יורשה
58 – אין הבעל יורש את נדוניית בית אביה, שלא תקנו שהבעל יורש
59 את אשתו אלא מזמן שתכנס לחופה או תמסר לשלוחי הבעל.
60 ואם פת הוא – הארוס בחיי ארוסתו, נזכה מיורשיו את פתוקתה –
61 מנה או מאתים ותוספת אם כתב לה. מסיים רב תימא את ראייתו:
62 יש לדייק מהלשון 'מת הוא', דמטמא דמת הוא – רק באופן
63 שהארוס מת, גובה כתובתה, הא – אבל אם פתה היא בחייו, אין
64 לה דין פתוקה, ואינו חייב לקבורה, ומוכח שהארוס פטור מלקבור
65 את ארוסתו.
66 הגמרא מבררת מדוע באמת אין חיוב לקבורה. מבררת הגמרא:
67 מאי טעמא – מדוע פטור הארוס מקבורת ארוסתו, והרי אף שלא
68 ירש את נדונייתה, מכל מקום ירש ממנה את חיוב המנה
69 והמאתים, שנפטר מלשלם לה, ותמורת זה נחייבו לקבורה.
70 מבארת הגמרא: אמר רב הושעיא, לפי שאין אני קורא בה – אין
71 יכול להתקיים בה מה שכותבים בשטר כתובתה, 'ל'כתובת'
72 לאתר תפלי מה שכתוב ליכי, שהרי מתה ואינה יכולה להנשא
73 לאחר, וממילא לא חל כלל חיוב הכתובה של מנה ומאתיים, ואין
74 זה נחשב שירשו ממנה, וממילא אינו מתחייב בקבורתה.
75 כי אהא רבין – כשבא רבין מארץ ישראל לבבל, אמר בשם ריש
76 לקיש, ארוסה שמתה, אין לה פתוקה. אמר להו אבאי, זילו אמרי ליה
77 – לבו ואמר לרבין,

1 בעליך, וניסת, ואחר כך בא בעלה, תצא מזה ומזה, וצריכה גט
2 מזה ומזה, ואין לה כתובה וכו', ואם פתה האשה, אין יורשין של זה
3 ואין יורשין של זה – לא יורשי הראשון ולא יורשי השני יורשין את
4 פתוקתה. והיון בה – ונשאנו ונתנו בביאור משנה זו, פתוקתה מאי
5 עבדתה – מה ענינה של הכתובה שאין בניה יורשים, והרי כבר
6 אמרו בתחילת המשנה שאין לה כתובה, ואמר רב פפא שהכוונה
7 לפתוקת בנין דכרין, וכך כוונת המשנה, אם מתה בחיי שני הבעלים
8 והם ירשוה, ואחר כך מתו הבעלים, הרי כשבאים הבנים שיש לה
9 מזה ומזה לחלוק בנכסי אביהם, אינם נוטלין כתובת בנין דכרין,
10 אלא אם יש לו בנים מאשה אחרת כשרה, הם נוטלין כתובת אמן,
11 והשאר חולקין בשוה. וקשה, אמאי – מדוע אינם מקבלים כתובת
12 בנין דכרין, והרי כשם שאם מכרה את כתובתה אנו אומרים שזוהי
13 אנסה ואינה מפסידה כתובת בנין דכרין, הלא נמי לימא יצר אנסה
14 – גם כאן נאמר שיערה ותאוותה לבעל אנסה להנשא לאחר, ולכן
15 סמכה על דברי העד שמת בעלה, ולא תפסיד כתובתה.
16 מתרצת הגמרא: ה'הם – מה שאמרו שם במשנה שאין בניה יורשים
17 כתובת בנין דכרין, קנסא הוא ד'קנסיה רבין – זהו קנס שקנסה
18 חכמים, שלא ביררה היטב אם אכן מת בעלה או לא, אך המוכרת
19 כתובתה שלא עשתה כל איסור ולא קנסה חכמים, וכיון שהיתה
20 אנסה במכירה זו, בניה יורשים כתובתה.

* * *

21 הגמרא ממשיכה לדון במוחלת כתובתה, לגבי דינים אחרים
22 הנוגעים לתנאי כתובתה. התבאר במשנה שאחד מתנאי הכתובה
23 הוא, שתהא האשה יזונת מנכסי הבעל לאחר מותו עד שתנשא
24 לאחר, הגמרא דנה כאן בענין זה באופן שמחלה כתובתה: יתיב
25 [ישוב] רבין בר הנימא קמיה ר'ב הקדא – לפני רב חסדא, ויתיב
26 וקאמר – וישב רבין בר חנינא ואמר משמיה ר'ב אלעזר, אשה
27 שמוחלת פתוקתה לבעלה, שאם ימות או יגרשנה לא יתן לה
28 כתובתה, אין לה מוונות מן היתומים באלמנותה, לפי שהמוננות
29 שאלמנה מקבלת הם מתנאי הכתובה, ובמחילתה על הכתובה
30 נמחלו כל החיובים התלויים בכתובתה, ובכללם חיוב היתומים
31 לזונה באלמנותה.
32 אמר ריה רב חסדא, אי לאו דקאמרת לי משמיה ד'ב'בא רבא – אם
33 לא שהיית אומר לי זאת משמו של אדם גדול, והיינו בשם רבי
34 אלעזר, הוה אמניא לך – הייתי אומר לך שיש לה מזונות, שהייתי
35 קורא עליהם את הפסוק (משלי י"ג א) 'משבי רעה תחת מוכה לא תמוש
36 [–לא תסור] רעה מביתו', ואף כאן עשתה האשה טובה לבעלה
37 שמחלה לו את כתובתה, ואין ראוי שמחמת כן ישיבו לה רעה
38

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף עד עמוד ב: ואם נפשך לומר. ואם יש בידך להשיב על זה הרי ראייה אחרת דקרא של תענו את נפשותיכם עינני שהוא אבידת הנפש בתוך חלל הגוף מיירי: וכי תימא בעריות קמשתעי קרא. כלומר עינני דתשמיש קא משתעי קרא. דתשמיש נמי אקרי עינני כדלקמן (דף עז.) וחייבין עליו כרת במקום אחר כגון עריות: ונאמר להלן עינני ויענך וירעיבך (דברים ח): ונילף מואם תענה את בנותי: דמוקי ליה לקמן (שם.) אתשמיש: עינני דרבים. ידה"כ לכל ישראל ואכילת המן לכל ישראל: עינני בידי שמים. יום הכפורים מצות מלך היא וכן עינני המן: ה"ג המאכילך מן במדבר וגו' רבי אמי ורבי אסי וכו'. ולית הכא רומיא דקראי אלא קרא מפרש המאכילך למען ענותך אוכל ומעונה: אין לו פת כסלו. אוכל היום ודואג על למחר: אינו רואה ואוכל. אכילת המן טועם טעם כל המינים ואינו רואה אלא מן:

דף עד עמוד ב: ואם נפשך לומר - ואם רצונך לדחות דרשה זו, אביא ראייה אחרת שהעינני ביום הכפורים הוא מאכילה ושתיה, שכן הרי הוא אומר בעושה מלאכה ביום הכפורים (ויקרא כג ל) 'והאכרתי את הנפש ההוא', ובסמוך נאמר (שם כג כז) 'ועניתם את נפשותיכם' ללמד שאסרה התורה עניני שהוא אבידת הנפש - שאם לא יאכל זמן רב ימות, ואי זה זה, זה העינני מאכילה ושתיה. מבררת הגמרא: מאי ואם נפשך לומר - כיצד יתכן להשיב על הדרשה, שלכן נאמרה דרשה נוספת. מבארת הגמרא: וכי תימא בעריות קא משתעי קרא - שאם תרצה לומר שכוונת התורה לעינני מתשמיש המטה, שאף בו חייב כרת במקום אחר, בעריות, יש לי להביא ראייה שאין הדבר כן, שהרי הוא אומר 'והאכרתי את הנפש' ללמדנו שהעינני הוא בדבר שיש בו אבידת נפש, ואי זה זה, זה אכילה ושתיה. ברייתא נוספת הדורשת שמצות עינני היא מאכילה ושתיה: דבי רבי ישמעאל תנא, נאמר כאן - ביום הכפורים 'עניני', ונאמר להלן לגבי אכילת המן (דברים ח ג) לשון 'עניני', 'ויענך וירעיבך', מה להלן עניני רעבון - מניעה מאכילה, אף כאן עניני רעבון. מקשה הגמרא: ונילף - ונלמד גזירה שוה כמה שנאמר באזהרת לבן ליעקב 'אם תענה את בנותי' (בראשית לא ג) שהכוונה למניעת תשמיש, ונאמר שאף העינני ביום הכפורים הוא בכך. משיבה הגמרא: דנין עניני דרבים - עינני יום הכפורים האמור לכל ישראל, מעניני דרבים - מעניני האמור באכילת המן, שהיה לכל ישראל, ואין דנין עניני דרבים מעניני דרבים - האמור על יחידים, נשות יעקב. מקשה הגמרא: ונילף מעניני דמצרים - שהיה לכל ישראל במצרים, דכתיב (דברים כז ז) 'וירא את עניני ואמרין זו פרישות דרף ארץ' - מניעת תשמיש, ונאמר שאף עינני יום הכפורים הוא בכך. משיבה הגמרא: אלא דנין עניני יום הכפורים שהוא בידי שמים - במצות ה', מעניני בידי שמים האמור במן, ואין דנין עניני בידי שמים מעניני בידי אדם, ועינני תשמיש האמור בנשות יעקב ובמצרים ביד אדם הם. אגב הזכרת העינני שבאכילת המן, מבארת הגמרא מה היה העינני באכילתו: נאמר בתורה (דברים ח טז) 'המאכילך מן במדבר למען ענתך', ומבואר שאכילת המן נחשבת לעינני, רבי אמי ורבי אסי נחלקו בביאור הדבר. חד אמר, לפי שאינו דומה מי שיש לו פת כסלו לצורך מחר, ולפיכך הוא אוכל בנחת, למי שאין לו פת כסלו ודואג שמה מחר לא יהא לו לאכול, ובמן הרי נאסר עליהם לשייר ממנו למחרת. וחד אמר, אינו דומה מי שרואה ואוכל, למי שאינו רואה ואוכל, שאף שטעמו במן כל הטעמים, אך כיון שלא ראו אותם לא שבעו לגמרי. אמר רב יוסף, מכאן רמז לסומין שאוכלין ואין שבעין, לפי שאינם רואים את המאכל. אמר אבני, הלכך - מאחר ומי שאינו רואה את מאכלו אינו שבע, מאן דאית ליה סעודתא לא ליכלה אלא ביממא - מי שיש לו לסעוד, לא יאכל אלא ביום כשיש אור, כדי שישבע. אמר רבי יירא, מאי קרא - מהו הפסוק בו נרמז דבר זה, שנאמר (קהלת ו ט) 'טוב מראה עינים מהלך נפש' - דבר שאדם רואה בעיניו עדיף מדבר שהוא מרגיש אותו בנפש בלבד. ביאור נוסף באותו פסוק: אמר ריש לקיש, טוב מראה עינים באשה יותר מגופו של מעשה - יותר נהנה אדם בראיית עיניו מאשר בעבירה עצמה, ולפיכך עליו להיזהר מאוד מכך, שנאמר 'טוב מראה עינים מהלך נפש'.

58 שכיון שלא צויה בן מוכח שאינו רוצה לפרנס את ילדיו, וכיון
59 שאינו חייב בכך מצד הדין אי אפשר לכופו על זאת ואלא את
60 אשתו חייב לזון מכח הכתובה ונשתעבדו נכסיו לכך, לְבִין הוּצֵא
61 שְׁלֵא לְדַעַת – אדם שהשתטה, שלא היה יכול לצוות לפרנסם, ומן
62 הסתם רצונו לפרנס מנכסיו את ילדיו.
63 הגמרא מבררת מהו 'דבר אחר' שהזכיר בברייתא, שאם הלך
64 למדינת הים אין נוטלים אותו מנכסיו. מבררת הגמרא: מֵאֵי דְּכָר
65 אָחֵר. מבארת הגמרא: רַב חֲסֵדָא אָמַר, זֶה תְּכַשִּׁיט – בשמים
66 שהנשים מתקשטות ומתבשמות בהם, שאין נותנים זאת לאשתו
67 מנכסיו. רַב יוֹסֵף אָמַר, זֶה צְדָקָה, שאם פוסקין צדקה על בני העיר,
68 אין פוסקין מנכסיו. מבארת הגמרא מה יסבור כל אחד בנידון של
69 חבירו: מֵאֵן דְּאָמַר שאין מוציאין מנכסיו לצורך תְּכַשִּׁיט, כֹּל שֶׁבֶן
70 שאין נוטלין מנכסיו לְצְדָקָה. אַךְ מֵאֵן דְּאָמַר שאין לוקחין לצורך
71 צְדָקָה, אֲבָל מכל מקום תְּכַשִּׁיט וְהִבִּינן לה – נותנים לאשתו, משום
72 דְּלֵא נִיחָא לִיהַּ דְּתִיגְוֹל – אין רצונו שתתגנה בכך שאינה יכולה
73 להתקשט.

74 * * *
75 אגב הברייתא העוסקת במי שהלך למדינת הים לגבי מוונות
76 אשתו וילדיו, מביאה הגמרא מימרא באותו ענין לגבי קבורת
77 אשתו אם מתה בהיותו במדינת הים: אָמַר רַב תִּימָא בְּרַ אֲבִין, אָמַר
78 רַב הוֹנָא, מִי שֶׁהִלְךְ לְמַדִּינַת הַיָּם וּמָתָה אִשְׁתּוֹ, בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנַכְסָיו
79 וְקוֹבְרִין אוֹתָהּ לִפְי כְבוֹדוֹ ומעלתו של הבעל.
80 מקשה הגמרא: וכי קוברין אותה רק לִפְי כְבוֹדוֹ, וְלֵא לִפְי כְבוֹדָהּ,
81 והרי ודאי שאם דרך בנות משפחתה לנהוג כבוד גדול יותר מבנות
82 משפחתו, שהולכים אחרי דרך בנות משפחתה. מתרצת הגמרא:
83 אִימָא, קוֹבְרִין אוֹתָהּ אִף לִפְי כְבוֹדוֹ, והיינו אם דרך בנות משפחתו
84 להתנהג יותר בכבוד ממשפחתה, ונהגים כך באשתו. וְהָא קָא
85 מְשַׁמְעָ לָהּ, שהאשה עולה עמו, וְאִינָה יוֹרְדַת עִמּוֹ, וְאִפִּילוּ לְאַחַר
86 מִיתָהּ, וכדעת רבי יהודה במשנתנו, כפי שהתבאר לעיל בגמרא.
87 ואין צריך לומר שקוברין אותה לפי כבודה ומנהג משפחתה, אף
88 בדברים שאין בנות משפחת בעלה נוהגות בכך.

89 * * *
90 הגמרא מביאה הלכה נוספת בענין קבורת האשה: אָמַר רַב מִתְנָה,
91 בעל האומר בשעת מיתתו, אִם מָתָה אִשְׁתִּי לֹא תִקְבְּרוּהָ מִנְכָסָיו
92 ו-מנכסיו, שוֹמְעִין לוֹ, כיון שחיוב קבורת האשה מוטל על הבעל
93 תמורת נדונייתה שהוא יורש, וכיון שמת לפניה ואינו יורשה, אינו
94 חייב לקבורה, אלא היורשים את נדונייתה הם החייבים בקבורתה.
95 תמזה הגמרא: מֵאֵי שָׁנָא בִּי אָמַר – מה הטעם באופן זה שאמר
96 הבעל שלא יקברו את אשתו מנכסיו, ששומעים לו, הרי זהו משום
97 דְּנִפְלִי נַכְסֵי קָמִי יְתָמִי – בניו יורשים את נכסיו, ואינם חייבים
98 בקבורת אלמנת אביהם, אלא יורשיה היורשים את נדונייתה
99 חייבים בכך, בִּי לֹא אָמַר נְמִי נַכְסֵי קָמִי יְתָמִי רְמוֹ – אף כשאינו
100 אומר כן הרי נכסיו מוטלים ועומדים לפני יורשיו, והם פטורים
101 מקבורתה.
102 הגמרא מביאה מימרא זו באופן אחר: אֲלֵא כֵךְ אָמַר רַב מִתְנָה, אדם
103 האומר אִם מָתָה הוּא (ו-על עצמו אומר) לֹא תִקְבְּרוּהוּ מִנְכָסָיו, אלא
104 מן הצדקה, אֵין שוֹמְעִין לוֹ, משום שְׁלֵאוּ כֹּל הִימְנוּ – אין דבר זה
105 ברשותו, שְׁעֵשִׂיר אֵת בְּנָיו בכך שלא יצטרכו להוציא ממון על
106 קבורתו, וְנִפְלִי עֲצָמוֹ עַל הַצִּיבּוֹר.

משנה

107 במשנה הקודמת (מ) שנינו שבערה עומדת ברשות האב עד
108 שתינשא, ולאחר נישואיה עומדת את ברשות הבעל. משנתנו
109 מבארת מזה זמן הנישואין שבו עוברת הבת מרשות האב לרשות
110 הבעל: לְעוֹלָם היא – הקטנה או הנערה בְּרִשּׁוֹת הָאָב, ויש לאב את
111 כל הזכויות המזכרות במשנה לעיל, וכן אינה ברשות הבעל
112 לאכול בתרומה אף אם הוא כהן, עַד שֶׁתִּתְּבַּס

1 הברייתא מביאה דעה שלישית: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, כל
2 הפסוק עוסק בחיוב הבעל לתת לאשתו בגדים, ותיבת 'כסותה'
3 נדרשת לפניה ולאחריה, 'שְׂאֲרָה כְּסוּתָה', לְפָנֶיךָ שְׂאֲרָה תֵּן כְּסוּתָהּ
4 – לפי סוג גופה תן לה בגדים, שְׁלֵא יִתֵּן לָהּ לֹא בגדים שֶׁל יִלְדָה
5 –(צעירה) לְקִינָה, וְלֹא שֶׁל זְקִינָה לְיִלְדָה, שדרך צעירה ללבוש
6 בגדים רחבים להתנאות בהם, ודרך זקונה ללבוש בגדים שאינם
7 רחבים, שלא יקשה עליה המשא. 'כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָה', לְפָנֶיךָ עוֹנָתָה תֵּן
8 כְּסוּתָהּ – לפי עונות השנה יתן לה בגדים, שְׁלֵא יִתֵּן לָהּ בגדים
9 חֲדָשִׁים בְּיָמֹת הַחַמָּה, כיון שהחדשים מחממים, וְלֹא שֶׁחֻקִּים –
10 ישנים ושחוקים, שאינם מחממים כל כך, בְּיָמֹת הַנְּשָׁמִים.
11 הגמרא מביאה ברייתא שמפרשת את 'שְׂאֲרָה' באופן אחר: תֵּנִי רַב
12 יוֹסֵף, 'שְׂאֲרָה', זו קְרוֹב בְּשֵׁר בעת תשמיש, שְׁלֵא יִנְהַג בָּהּ מְנַהַג
13 פְּרִסְיִים, שְׂמִשְׁמִשִּׁין מְטוֹרְתֵיהֶן בְּלְבוּשֵׁיהֶן. מְפִיעַ לִיהַּ לְרַב הוֹנָא, דְּאָמַר
14 רַב הוֹנָא, בעל האומר אִי אֲפִשִׁי לשמש אֲלֵא אִנִּי כְּבָנִי וְהִיא כְּבָנִי, וְלֹא
15 בְּקִירוֹב בָּשֶׁר, יוֹצֵא וְנֹתֵן כְּתוּבָה – חייב לגרש את אשתו
16 ולתת לה כתובתה, ואף שעושה כן לשם צניעות, משום שאינו
17 מקיים את חובת עונה לאשתו, ואין בכך דרך חיבה.

18 * * *
19 שנינו במשנה: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אִפִּילוּ עָנִי שְׂבִישְׂרָאֵל וְכו' לא יפחות
20 משני חלילין ומקוננת. הגמרא מבארת את מחלוקתם של תנא
21 קמא ורבי יהודה בענין זה. מקשה הגמרא: מתוך דברי רבי יהודה
22 שמחייב את הבעל לשכור שני חלילין ומקוננת, מִכְּפָלָל – משמע
23 דְּתָנָא קָמָא סָבַר, הֵנִי לֹא – שאינו חייב בכך, אלא רק בגוף הקבורה,
24 ויש לברר יְהִיב דְּמִי – באיזה מקרה נחלקו, אִי דְּאוֹרְחָה – אם דרך
25 בנות משפחתה לצאת בקבורתן בשני חלילין ומקוננת, מֵאֵי מְעָמָא
26 דְּתָנָא קָמָא אָמַר לֹא – מדוע סובר תנא קמא שאין הבעל חייב
27 בכך, והרי כל הנושא אשה ממשפחה כזו, עושה זאת על דעת
28 שיתחייב לכבדה במותה כנהוג במשפחתה, וְאִי דְּלֵאוּ אוֹרְחָה –
29 ואם אין דרך בנות משפחתה בכך, מֵאֵי מְעָמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה שמחייבו
30 לעשות כן.

31 מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא, כְּגוֹן דְּאוֹרְחָהּ יְדִידָה וְלֵאוּ אוֹרְחָהּ יְדִידָה
32 – מדובר במשנה באופן שדרך בנות משפחתו של הבעל לצאת
33 בכך, ואין דרך בנות משפחתה לצאת בכך, ובזאת נחלקו, וְתָנָא
34 קָמָא סָבַר, בִּי אֲמִירָן בְּרִייתָא שהאשה עולה עמו – עם הבעל,
35 להתנהג בעשירות כמותו, וְאִינָה יוֹרְדַת עִמּוֹ לנהוג כמותו בעניות,
36 הֵנִי מִלִּי מְהִיִּים – בחיי האשה, אֲבָל לְאַחַר מִיתָהּ, לֹא – אין אומרים
37 שעולה עמו להתנהג כמעלתו, וכיון שאין דרך בנות משפחתה
38 בכך, אינה עולה עמו לנהוג בזה כבנות משפחתו. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר,
39 אִפִּילוּ לְאַחַר מִיתָהּ עולה עמו, ועליו להביא לה שני חלילים
40 ומקוננת, כמנהג בנות משפחתו.
41 פוסקת הגמרא את ההלכה: אָמַר רַב חֲסֵדָא, אָמַר מַר עוֹקְבָא, הִלְכָה
42 בְּרַבִּי יְהוּדָה.

43 * * *
44 אגב שהובאו דברי רב חסדא בשם מר עוקבא, מביאה הגמרא
45 הלכה נוספת בשמו: וְאָמַר רַב חֲסֵדָא אָמַר מַר עוֹקְבָא, מִי שֶׁנִּשְׁתַּטְּתָהּ,
46 ואינו יכול לפרנס את אשתו וילדיו, בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנַכְסָיו ומוכרים
47 אותם שלא מדעתו, וְזִנְיָן ו-נותנים מוונות) וּמְפָרְסִין ו-נותנים לבוש
48 וכסות) אֵת אִשְׁתּוֹ וְבָנָיו וְבָנוֹתֵיהֶן ממעות אלו, וכן נותנים מעות עבור
49 דְּכָר אָחֵר, ולהלן יבואר מה הוא.
50 מקשה הגמרא: אָמַר לִיהַּ רַבִּינָא לְרַב אִשִּׁי, מֵאֵי שָׁנָא – במה שונה
51 דין זה של אדם שנשתטה, שיורדים לנכסיו, מֵהָא דְּתָנָא בְּרִייתָא,
52 מִי שֶׁהִלְךְ לְמַדִּינַת הַיָּם, וְאִשְׁתּוֹ שֶׁנִּשְׂאָרָה בְּמִקוּמָה תּוֹבַעַת מוֹנוֹת,
53 בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנַכְסָיו וְזִנְיָן וּמְפָרְסִין אֵת אִשְׁתּוֹ, אֲבָל לֹא זִנְיָן
54 וּמְפָרְסִין אֵת בְּנָיו וְבָנוֹתֵיהֶן, והיינו משום שאינו חייב במוונותיהן,
55 וְלֹא מוציאם מנכסיו לצורך דְּכָר אָחֵר.
56 מתרצת הגמרא: אָמַר לִיהַּ רַב אִשִּׁי, וְלֹא שָׁנָא לָךְ – וכי אין חילוק
57 בעיניך בֵּין אדם הוּצֵא לְדַעַת – מדעתו ומרצונו למדינת הים,

כתובות. נערה שנתפתה - פרק רביעי דף מח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קצט
 רש"י תוספות

1 עינת האמורה בתורה — כאן נאמרה עונת תשמיש. ולקמן (סא,ב) תנן אימת היא עונה.
 2 לפום שארה — זקנה קשה לה משאוי, ואינה יכולה לסבול בגדים רחבים, ולדה צריכה
 3 בגדים רחבים להתנאות בהם. לפום עונתה — לפי העת, אם חמה אם צננה. חרשים —
 4 חמים הם יותר מן השחקים. דאורחה — דרך גנות משפחתה בכך. מאי מעמא דתנא קמא
 5 — דאמר לא צריך. אורחה — לבנות משפחתו
 6 עושין כן. עולה עמו ואינה יורדת עמו —
 7 מ'בעולת בעל' נפקא לן. בעלייתו של בעל, ולא
 8 בירידתו של בעל, בפרק אף על פי" (שם,א). הני
 9 מיילי מריים — כגון: הוא אומר להניק את בנה
 10 והיא אומרת שלא להניק, ודרך גנות משפחתה
 11 להניק בניהם, ולא דרך משפחתו. ודבר אחר —
 12 לקמן מפרש. וזין — מוזנות מפרנסין — לבוש
 13 וכסות. אבל לא בניו ובנותיו — שאינו חייב
 14 במוזנותיהן בחייו. ולא שאני לך כו' — יוצא מן
 15 המקום לדעת, היה בידו לזכות על מוזנות בניו
 16 ובנותיו ואשתו, ולא צוה — גילה דעתו שאינו
 17 רוצה לזונן. הילכך, אשתו דמחייב לה בתנאי
 18 כתובה — אשתעבוד ניכסיה; בניו ובנותיו —
 19 לא. אבל נשטתה, דיצא מן העולם שלא לדעת
 20 — מסתמא ניהא ליה שיוזני בניו ובנותיו משלו.
 21 תכביש — בשמים של אבקת רובל, שהשמים
 22 מתקשטות בהם. מאן דאמר תכביש — לא
 23 יחיבין לאשתו, כל שכן שאין עלינו לעשות
 24 צדקה מנכסיו. ואמתניתא קיימי. לא ניהא ליה
 25 דתניול — אף על פי שלא צוה בלכתו —
 26 עבדינן. ולי נראה דארמנ עוקבא קיימי, דאמר:
 27 מי שנשטתה יורדין לנכסיו וזנין כו' ודבר אחר.
 28 ואיכא גרסינן: מאן דאמר צדקה — כל שכן
 29 תכביש, ומאן דאמר תכביש — אבל צדקה לא.
 30 התיב היינו שעמא, ולא ניהא ליה דתניול. לפי
 31 כבודו ולא לפי כבודו — בתמיה: מידי דאורחה
 32 ולא אורחה מי לא בעי למיעבד לה? האי ודאי
 33 אינה יורדת עמו ואפילו למאן דלית ליה עולה
 34 עמו לאחר מיתה — אינה יורדת אית ליה.
 35 האומר — בשעת מיתתו. אם מתה אשתו כו'
 36 שומעין לו — דכיון דהוא מת בחייה, והיא גובה
 37 כתובתה — אינו חייב לקבורה, דתנן (כתובות
 38 צה,ב): יורשיה, יורשי כתובתה, חייבין
 39 בקבורתה. נכסי קמי יתמי רמו — ופשיטא דאין
 40 קבורתה עליהם. אל תקברוהו מנכסיו — אלא
 41 מן הצדקה. משנה לעולם היא ברשות האב
 42 — ואם בת ישראל מאורסה לכהן היא — אינה
 43 אוכלת בתרומה, וחכאי בה ככל זבת אב בבתו.
 44 לרשות

1 **רבי אליעזר בן יעקב** אומר שארה כסותה לפום שארה כן כסותה כו' — פירש רש"י: דרבי
 2 אליעזר בן יעקב סבר נמי דמוזנות דאורייתא, דחכי מתניא סיפא דברייתא: מוזנות מנין
 3 — אמרת לל חומר: ומה דברים שאין בוכן קיום נפש כך, דברים שיש בוכן קיום נפש, על אחר
 4 כמה וכמה. דרך ארץ מנין — אמרת לל חומר: ומה דברים שלא נישאת עליהם לכתחילה,
 5 אינו רשאי למנוע ממנה, דברים שנישאת עליהם
 6 לכתחילה — אינו דין שאינו רשאי למנוע ממנה.
 7 ולפי זה תימה ברייתא דלעיל, דקתני: תיקנו
 8 מוזנות תחת מעשה יידיה, דמשמע דמוזנות דרבנן,
 9 כמאן אתינא **דאורחיה** יודיה ולא אורחה
 10 יודיה — פירש בקונטרס: דאורחה בבנות
 11 משפחתו, אבל אין דרך בבנות משפחתו. וקשה:
 12 דאמאי נקט שני חלילין ומקוננת אחת? הוה ליה
 13 למינקט לא יפחות לה מדרבנן? ואומר רבינו תם:
 14 דאורחיה יודיה — היינו אפילו לעני שבישראל
 15 אין פוחתין משני חלילין ומקוננת. אבל לנקיבות
 16 — יש פוחתין. וקאמר רבי יהודה לא יפחות
 17 משני חלילין, אף על גב דאם לא נישאת שמא היו
 18 פוחתין לה — כיון דנישאת לא יפחות לה, כמו
 19 שאין פוחתין לו. ומיהו, הלשון דחוק, דקאמר: כגון
 20 דאורחיה יודיה — משמע דאיכא דלאו אורחיה
 21 בבחי?

22 **ולא** שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא
 23 לדעת — לקמן בפרק בתרא (קא,ב) דמוקי
 24 לה ההיא דמי שהלך למדינת הים כשהשרה
 25 אשתו על ידי שלישי, אבל לא בניו ובנותיו, משמע
 26 דקודם שיצא לא היה משרה אותם, אבל אם היה
 27 משרה אותם — גם אנו היינו זנין אותם, כיון
 28 דניהא ליה, ולפי זה צריך לומר, ההיא דמי
 29 שנשטתה דזנין בניו ובנותיו — אפילו לא היה
 30 משרה אותם מתחלה, ואין נראה לרבינו יצחק;
 31 דאם לא השרה אותם מתחלה על ידי שלישי ולא
 32 פירנסם — אמאי מפרנסין אותם? אלא ודאי איירי
 33 כשהיה מפרנסם קודם. וכן ההיא דמי שהלך
 34 למדינת הים, מדפרין מניה אחיהו ונשטתה.
 35 ובפרק בתרא דמוקי לה במשרה אשתו על ידי
 36 שלישי אבל לא בניו ובנותיו — היינו בשעה שהלך
 37 הניח מעות ביד שלישי לפרנס אשתו, ולא הניח
 38 לפרנס בניו. אבל קודם שהלך היו כולם ניוזנין
 39 משלו. **הכי** גרסינן: מאי ולא דבר אחר —
 40 וגרסינן נמי: ומאן דאמר צדקה — אבל תכביש
 41 יחיבין לה, דלא ניהא ליה דתניול. דאהויא דמי
 42 שהלך אפילו בה בהדיא בפרק בתרא (כתובות
 43 קא,ב).

44 **תכביש** — והא דאמר בפרק "המדיר"
 45 (כתובות עא,ב) פוסקין קישטין
 46 לאשה — היינו כל זמן שהיא עמה, שלא תתנה
 47 עליו. **מי** שהלך למדינת הים כו' — אית ספרים
 48 דגרסי: קוברין אותה לפי כבודו. לפי כבודו אין,
 49 לפי כבודו — לא! אימא: אף לפי כבודו. ואין
 50 נראה: חדא, דאמאי נקט מי שהלך למדינת הים?
 51 אדרבה, טפי היו רבותא דאפילו כשהוא אצל
 52 דאינה יורדת עמו, וכל שכן כשאינו אצל. ועוד:
 53 אבל
 54 לפי כבודו, דאינה יורדת עמו — לא היו רבותא כולי האי דהא לעיל פריך: אי דאורחה — מאי טעמא דתנא קמא? משמע דמילתא דפשיטא הוא ונראה לרבינו תם דגרסינן: קוברין אותה
 55 לפי כבודו, לפי כבודו אין, לפי כבודו — לא! אימא: אף לפי כבודו. אבל קשה לרבינו שמשון בן אברהם: דאמאי קתמיה לפי כבודו ולא לפי כבודו אמאי סלקא דעתיה דנקט לפי כבודו
 56 דוקא ולא לפי כבודו? **לעולם** היא ברשות האב עד שתכנס לחופה גרסינן — ולא גרסינן עד שתכנס לרשות הבעל — דאם כן הוה משמע עד שימסור האב לשלוחי הבעל, כדמוכח בגמרא.
 57 דקאמר רב נחמן בר יצחק: אין אן נמי תנינא הבא על אשת איש כו' לרשות הבעל בעלמא. ומתניתין דהבא מוקמינן לה בגמרא לעיני תרומה, לאפוקי ממשנה ראשונה. אם כן היא תיובתא
 58 דרב. דאמר בגמרא: מסיחה כלל חוץ מלתרומה. ומיהו, יש לומר: דהא דדייק רב נחמן בר יצחק בגמרא — היינו מדקתני כיון ששכנסה בו, לכך משמע ליה אפילו מסר. אבל הכא, דקתני:
 59 לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל, משמע שפיר דהיינו עד שתכנס לחופה.

1 לרשות הבעל לנשואין — כלומר, שתכנס לחופה לשם נשואין, שתהא מסורה לרשות
 2 הבעל. מסרו שלוחי האב — שהיה האב משלחה לו על ידי שלוחיו, ופגעו בשלוחיו הבעל
 3 ומסורה להם. גמרא ממשנה ראשונה — בפרק "אף על פי". הגיע זמן — שנים עשר
 4 חדש ולתולה, משתבעה הבעל להכין עצמה לנשואין, ולא למנה שלשים יום. ולא נישאו
 5 — כגון שעכב החתן, או אונס שלו. ואוכלות
 6 בתרומה — אם בת ישראל מאורסת לבחן היא.
 7 מסירתה לבל — לירשה, וליטמא לה, ולמעשה
 8 ידיה, ולכל דבר איש באשה — קיימא מסירת
 9 שלוחים במקום חופה. חוץ מאכילת תרומה —
 10 דטעמא דידה משום סימפון, כדלקמן בפרק "אף
 11 על פי" (נוג). ואכתי איכא למיחש להכי, שמא
 12 ימצאו בה מומין, ויהי קידושה ונישואיה טעות.
 13 ורב אסי אמר אף לתרומה — קסבר: הא דאמור
 14 רבנן ארוסה לא תאכל בתרומה — משום שמא
 15 יזוגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה
 16 ולאחיותיה, והשאת דאין אחיה ואחיותיה
 17 אצלה — שרי. לעולם היא ברשות האב —
 18 ואוקימנא דהאי לעולם משום אכילת תרומה
 19 נקט לה. וקתני: עד שתכנס לחופה. אמר להו רב
 20 — לתלמידי וכו'. לא תיזלו בתר אפיכא — לא
 21 תשיבו בבית המדרש ממשנה הנהפכת לשני
 22 צדדים, שיוכל המתוך לתרץ משמעה אחר
 23 דבריו. ומואל אמר לירושתה — הוא דמניא
 24 מסירה, שאם מתה בדרך — בעל יורש
 25 נדונייתה. דאף על גב דאמר מר (כתובות נגא):
 26 אשתו ארוסה, מתה — אינו יורשה. הכא, כיון
 27 דמסרה — אחולי אחיל אב מהשתא, מחמת
 28 קירוב נישואין. אבל לתרומה, ולהפדת נדריה
 29 שלא בשותפות, ולמציאתה דאניה אלא משום
 30 אביה ואכתי נאכיל למיחש להכי — לא דמניא
 31 מסירה כי חופה. ולכתובתה — הוא דמניא
 32 מסירה. והשתא קא בעי תלמודא למלתייה. מאי
 33 היא דאם מתה ירית — בעל את הנדוניא שפסק
 34 לה האב. לומר כתובתה מאחר מנה — לשויה
 35 אלמנה מן הנשואין, שלא תיקנו לה חכמים
 36 אלא מנה מן הכנסה אחריו. כן הלך האב בו' —
 37 אין מסירתו מסירה. ונכנסה עמי — עם בעלה
 38 ללון, כשאר לינה בדרך בעלמא, ולא לשם
 39 נשואין. שכתובתה — מטלטלין שייחד אביה
 40 לנדונייתה. כמה דברים אמורים — שמסירתה
 41 לשלוחים הוה נשואין. לירשה — להא מילתא
 42 לחודא הוא דהויא נשואין. תיובתא דבולחו —
 43 הך דפליגי אדשמואל. הא סתמא — אמר נכנסה
 44 ושהתה עמו סתם. אמרינן: נשואין גינתו, וזו היא
 45 בניסת חופתה, ואף על פי שא נבעלה — הוי
 46 נשואין. סתמי סתמי קתני — הא דקתני נכנסה
 47 עמו ללון — לא שפירשה "ללון אני נכנסת ולא
 48 לשם נשואין", והא דקתני נכנסה עמו לנשואין
 49 לא שפירשה "לנשואין אני נכנסת", אלא, זו וזו
 50 שנכנסה סתם. ותנא הוא דקאמר, דהייכא דחצר
 51 שלה — סתם בניסתה לא לנשואין הן אלא
 52 ללון, והייכא דחצר שלו — סתם בניסתה לשם
 53 נשואין. הרי זו בחנק — כנשואה, ולא בסקילה
 54 בארוסה. ואימא פירש לכשנכנסה לחופה ולא
 55 נבעלה — דייך אם מעעט בנן זו, דלא יתמא
 56 נערה בתולה כתיב גבי סקילה, והא אכתי
 57 בתולה הואי. אבל זו, שאף לחופה לא נכנסה —
 58 לא מיעטה הכתוב, ואכתי "בית אביה" קרינא
 59 ביה, חופה — בלא בעילה בהדיא כתיבא דלאו בסקילה היא למסירה.
 60 ואימא

1 לאפוקי במשנה ראשונה — אף על גב דתנן בהדיא בפרק "אף על פי" (כתובות נא.ו) זו
 2 משנה ראשונה, בית דין של אחיהם אמרו בו' — כן דרך התנאים להשמיענו
 3 בקוצר אף על גב דכבר השמיענו במקום אחר. ובהאי גזונא איכא בריש ברכות (בא).
 4 רב אסי אמר אף לתרומה — פירש בקנטרס: דקסבר רב אסי דטעמא דאין ארוסה בת
 5 ישראל אוכלת בתרומה — כדעולא, שמא
 6 יזוגו לה כוס. וכיון שמסרה — תו ליכא למיחש.
 7 וקשה לרבינו יצחק: דאפילו עולא דמפרש טעמא
 8 דמשנה ראשונה שמא יזוגו לה כוס — למשנה
 9 אחרונה מודה דטעמא משום סימפון. ועל כרוך
 10 רב אסי איירי לפי משנה אחרונה, דאמתניתין
 11 קאי, ומפקח מתניתין ממשנה ראשונה, מדקתני
 12 "לעולם! ועוד: דאיתותב מברייתא דלקמן, ולא
 13 משני דהיא כמשנה אחרונה: ונראה לרבינו יצחק:
 14 דטעמא דרב אסי משום סימפון, ומשמסרה — תו
 15 ליכא למיחש, דמסתמא בדין לה. וקשה: דרב אסי
 16 חיש לסימפון בהגעת זמן טפי מבמסר האב
 17 לשלוחי הבעל, ובפרק "אף על פי" (כתובות נא.א)
 18 אמרינן איפכא, דקאמר: מאי בנייהו, בין למאן
 19 דאמר משום סימפון בין למאן דאמר משום שמא
 20 תשקה? איכא בנייהו קיבל מסר והלך. פירושו:
 21 מסר האב לשלוחי הבעל, דלמאן דאמר משום
 22 סימפון — איכא, אף על גב דבהגיע זמן לא
 23 חיישין לסימפון למשנה ראשונה ואומר רבינו
 24 יצחק: דודאי סברא הוא דבמשנה אחרונה
 25 דחיישין לסימפון בהגעת זמן — כל שכן במסר
 26 כדאמרינן התם. אבל הכא רב אסי מתניתין
 27 דוקתיה, דקתני "הרי היא ברשות הבעל" —
 28 דמשמע לגמרי, אפילו לתרומה. ועוד אומר רבינו
 29 יצחק: דמצינו לפרש דאיכא בנייהו למאן דאמר
 30 סימפון ליכא, דבמסר לא חיישין לסימפון, ולמאן
 31 דאמר שמא יזוגו — איכא, דחיישין שמא תשקה
 32 לשלוחי הבעל. ובקנטרס — לא פירש התם כן.
 33 ושמואל אמר לירושתה — לא אתא לאפוקי
 34 הפדת נדרים — הוא תנא דבי רבי
 35 ישמעאל בסמוך דהויא ברשות הבעל להפדת
 36 נדריה, ויצתה מרשות האב. ונראה דהוא הדין
 37 מיטמא לה, כיון דאפקה רחמנא מסקילה לתק,
 38 דמהתם יליף לכל מילי. אלא למעוטי תרומה אתי.
 39 וירושתה נקט לרבותא ולא מיבעיא ליטמא לה
 40 ולהפדת נדריה דהויא מסירה בחופה, אלא אפילו
 41 לירושתה. דהוה סלקא דעתך כיון דירושת הבעל
 42 תקנתא דרבנן היא, הכא במסר — לא תקון. אי
 43 נמי: סלקא דעתך דאין הכי מוכה לבתו עד
 44 שתכנס לחופה — אפילו חבי יורשה. אי נמי: אף
 45 כתובה דריש לקיש אתא למעוטי. וריש לקיש נמי
 46 לא מיבעיא קאמר, ולא אתא למעוטי אלא
 47 תרומה. אי נמי: ממעט נמי ירושתה, מטעמא
 48 דפרישית.
 49 תיובתא דבולחו — לאו דווקא דבולחו, אלא
 50 דלהוה דאמרי אף לתרומה. ובענין
 51 זה מצינו ב"יש נוחלין" (בבא בתרא קט.ב) גבי
 52 מחלק נכסיו על פני "תיובתא דבולחו", אף על גב
 53 דלא הוי תיובתא אלא לחד.
 54 היינו בתולה ולא בעולה — ואם תאמר: אימא
 55 ולא נשואה שנכנסה לחופה ונבעלה
 56 שלא כדרכה, דאכתי בתולה היא, כדאמרינן
 57 בפרק קמא דקדושין (ט.ב.) באו עליה עשרה
 58 ועדיין היא בתולה — בולן בסקילה ויש לומר:
 59 דהא אמר ההם דבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה.

לְרִשׁוֹת הַבַּעַל לְנִשְׂוֵאִין. מִסֵּר הָאָב לְשִׁלּוּחֵי הַבַּעַל -
 הָרִי הִיא בְרִשׁוֹת הַבַּעַל. הִלְךְ הָאָב עִם שְׁלּוּחֵי הַבַּעַל,
 או שְׁהִלְכוּ שְׁלּוּחֵי הָאָב עִם שְׁלּוּחֵי הַבַּעַל - הָרִי
 הִיא בְרִשׁוֹת הָאָב. מִסֵּרוּ שְׁלּוּחֵי הָאָב לְשִׁלּוּחֵי הַבַּעַל
 - הָרִי הִיא בְרִשׁוֹת הַבַּעַל. גְּמָרָא מֵאֵי לְעוֹלָם?
 לְאִפּוּקֵי מִמְּשֻׁנֵּה רֵאשׁוֹנָה. דִּתְנִין: הִגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִישְׂאוּ
 - אוֹכְלוֹת מִשְׁלוֹ וְאוֹכְלוֹת בְּתֵרוּמָה. קֵא מְשֻׁמַּע לָן:
 לְעוֹלָם. "מִסֵּר הָאָב לְשִׁלּוּחֵי הַבַּעַל הָרִי הִיא בְרִשׁוֹת
 הַבַּעַל וכו'". אָמַר רַב: מְסִירָתָהּ לְכָל, חוּץ מִתְרוּמָה.
 וְרַב אָסִי אָמַר: אָף לְתֵרוּמָה. אוֹתִיבֵיהּ רַב הוֹנָא לְרַב
 אָסִי, וְאָמְרֵי לָהּ הִיא רַב רַב לְרַב אָסִי: לְעוֹלָם הִיא
 בְרִשׁוֹת הָאָב, עַד שֶׁתִּפְגַּס לְחוּפָה! אָמַר לָהּ רַב: לֹא
 אֲמִינָא לְכוּ: לֹא תִזְלוּ בְּתֵר אִיפְכָא?! יְכוּל לְשַׁנּוּי
 לְכוּ: מְסִירָתָהּ זוֹ הִיא כְּנִסְיָתָהּ לְחוּפָה. וְשְׁמוּאֵל אָמַר:
 לִירוּשְׁתָּהּ. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר: לְכַתְּוֵבָתָהּ. כְּתוּבָתָהּ מֵאִי
 הִיא - דְּאִי מֵתָה יְרִית לָהּ, הִינֵנו דְּשְׁמוּאֵל! אָמַר
 רַבִּינָא: לְזִמְרָה כְּתוּבָתָהּ מֵאַחֵר - מִנָּה. רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי
 חִינָא דְאָמְרֵי תְרוּוִיהוּ: מְסִירָתָהּ לְכָל, אָף לְתֵרוּמָה.
 מִיתִיבֵי: הִלְךְ הָאָב עִם שְׁלּוּחֵי הַבַּעַל, או שְׁהִלְכוּ
 שְׁלּוּחֵי הָאָב עִם שְׁלּוּחֵי הַבַּעַל, או שְׁהִיְתָה לָהּ חֶצֶר
 בְּדֶרֶךְ וְנִכְנְסָה עִמּוֹ לָלוֹן, אָף עַל פִּי שְׁכַתְּוֵבָתָהּ בְּבֵית
 בַּעֲלָהּ, מֵתָה - אָבִיהָ יוֹרְשָׁהּ. מִסֵּר הָאָב לְשִׁלּוּחֵי
 הַבַּעַל, או שְׁמָסְרוּ שְׁלּוּחֵי הָאָב לְשִׁלּוּחֵי הַבַּעַל, או
 שְׁהִיְתָה לוֹ חֶצֶר בְּדֶרֶךְ וְנִכְנְסָה עִמּוֹ לְשׁוּם נִישְׂוֵאִין, אָף
 עַל פִּי שְׁכַתְּוֵבָתָהּ בְּבֵית אָבִיהָ, מֵתָה - בַּעֲלָהּ יוֹרְשָׁהּ.
 בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים - לִירוּשְׁתָּהּ. אָבֵל לְתֵרוּמָה - אֵין
 אִשָּׁה אוֹכְלוֹת בְּתֵרוּמָה עַד שֶׁתִּפְגַּס לְחוּפָה, הִיְוֵבְתָא
 דְּבּוֹלְחוּ! הִיְוֵבְתָא. הֵא גּוֹפָא קִשְׂיָא: אָמַרְתּ: נִכְנְסָה
 עִמּוֹ לָלוֹן. מַעֲמָא דְלָלוֹן, הֵא סְתָמָא - לְשִׁם נִישְׂוֵאִין;
 אִימָא סִיפָא: נִכְנְסָה עִמּוֹ לְשִׁם נִישְׂוֵאִין, הֵא סְתָמָא -
 לָלוֹן! אָמַר רַב אָסִי: סְתָמֵי סְתָמֵי קִתְּנִי; סְתָם חֶצֶר
 דִּירָה - לָלוֹן, סְתָם חֶצֶר דִּירָה - לְנִישְׂוֵאִין. תְּנָא:
 מִסֵּר הָאָב לְשִׁלּוּחֵי הַבַּעַל וְזִנְתָה - הָרִי זוֹ כְּתִנְקָה.
 מָנָא הֵנוּ מִיְלִי? אָמַר רַב אָמִי בַר חָמָא: אָמַר קְרָא:
 "לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ" - פֶּרֶט לְשִׁמְסֵר הָאָב לְשִׁלּוּחֵי
 הַבַּעַל. וְאִימָא פֶּרֶט שְׁנִכְנְסָה לְחוּפָה וְלֹא נִבְעֵלָה! אָמַר
 רַבָּא, אָמַר לִי אָמִי: חוּפָה בְּהֵרָא פְּתִיבָא "כִּי יִהְיֶה
 נְעִרָה כְּתוּלָה מְאוּרְשָׁה לְאִישׁ", "נְעִרָה" - וְלֹא בּוֹגְרָת,
 "כְּתוּלָה" - וְלֹא בְּעוּלָה, "מְאוּרְשָׁה" - וְלֹא נְשׂוּאָה.
 מֵאִי נְשׂוּאָה? אִילִימָא נְשׂוּאָה מִמֶּשׁ - הִינֵנו כְּתוּלָה
 וְלֹא בְּעוּלָה. אֲלֵא לֹא - שְׁנִכְנְסָה לְחוּפָה וְלֹא נִבְעֵלָה.

ואימא:

כתובות דף מז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קפא

57 הגמרא מביאה שיטות נוספות לגבי מה מועילה מסירתה לשלוחי
58 האב ומלבד דעת רב שמסירתה מועילה לכל חוץ מאכילת
59 תרומה, ודעת רב אסי שמסירתה מועילה אף לאכול בתרומה;
60 ושמאל אָמַר, מסירת הבת לשלוחי הבעל מועילה רק לירושָׁתָה,
61 שאם מתה בדרך, הבעל יורש את הנדוניה שאביה נתן לה
62 לנישואיה, אך לגבי שאר הדברים, כגון אכילת תרומה, הפרת
63 נדרים, מעשה ידיה ומציאתה, נשאת הבת ברשות האב עד
64 שתיכנס לחופה. ור״ש לקיש אָמַר, מסירתה לשלוחי הבעל מועילה
65 רק לְתוֹבָתָהּ.

66 מבררת הגמרא: 'תּוֹבָתָהּ' שלגביה הבת ברשות בעלה, מֵאִי היא.
67 אם תאמר שהכוונה לנדוניה הנכתבת בשטר הכתובה, והיא
68 ברשותו לענין דְאִי מְתָה יְרִיתָהּ – שאם מתה בדרך, הבעל יורשה,
69 הרי תינין דְשְׂמוּאֵל – אלו דברי שמואל. מבררת הגמרא: אלא אָמַר
70 רְבִינָא, כוונת ריש לקיש לזָמַר, שאם בהיותה בדרך עם שלוחי
71 הבעל, מת הבעל, תּוֹבָתָהּ מֵאֲחֵר, מִנָּה – אם תינשא אחר כך
72 לאחר, כתובתה מנה, כדן אלמנה מן הנישואין, ולא מאתים זו
73 כאלמנה מן האירוסין.

74 הגמרא מביאה אמוראים הסוברים כרב אסי: רְבִי יוֹהָנָן וְרְבִי חִנְיָא
75 דְאָמְרֵי תְרוּוְיָהוּ – אמרו שניהם דבר זה, מְסִירְתָהּ לשלוחי הבעל
76 מועילה להחשיבה כנשואה לְכָל – לכל דיניה, ואף לְתְרוּמָהּ.
77 הגמרא מקשה על דעת כל האמוראים המובאים לעיל, מלבד
78 שמואל הסובר שמסירתה מועילה לענין ירושתה: מִיְתִיב, שינו
79 בברייתא, הֲלָךְ הָאָב עִם שְׁלֹחֵי הַבַּעַל, או שְׁהֲלָכוּ שְׁלֹחֵי הָאָב
80 בשליחותו עִם שְׁלֹחֵי הַבַּעַל, או שְׁהִיְתָהּ לָהּ לאשה חָצֵר בְּדֶרֶךְ,
81 ובשעה שהלך האב או שלוחיו עם הבעל נִכְנְסָה הַכְּלָה עִמּוֹ לְלִין
82 יחד שלא לשם נישואין, אָף עַל פִּי שְׁכַתּוּבָתָהּ – המסתלץ שנתן
83 לה אביה לנדונייתה נמצאים כְּבֵית בַּעְלָהּ, מכל מקום אם מְתָה
84 קודם שנכנסה לחופה, אֲבִיָּהּ יוֹרְשָׁהּ, ואין הבעל יורש את הנדוניה,
85 כיון שכל זמן שהאב או שלוחיו הולכים עמה אין כאן מסירה
86 לחופה. אבל אם מָסַר הָאָב לשְׁלֹחֵי הַבַּעַל, או שְׁפָסְרוּ שְׁלֹחֵי הָאָב
87 לשְׁלֹחֵי הַבַּעַל ולא הלכו עמו, האב או שלוחיו, או שְׁהִיְתָהּ לוֹ
88 לבעל חָצֵר בְּדֶרֶךְ, ובזמן שהלכו עמו האב או שלוחיו נִכְנְסָה עִמּוֹ
89 הכלה לחצר לְשׁוֹם נִישׁוּאֵין, אָף עַל פִּי שְׁכַתּוּבָתָהּ (– נדונייתה) כְּבֵית
90 אֲבִיָּהּ, ולא נמסרה עדיין לבעל, אם מְתָה בַּעְלָהּ יוֹרְשָׁהּ, ואף שלא
91 נכנסה לחופה. מבררת הברייתא: בְּמָה דְבָרִים אָמְרִים, שמסירתה
92 לשלוחי הבעל נחשבת כנישואין, לענין יְרוּשָׁתָה – שהבעל יורש
93 את נדונייתה, אֲבָל לְתְרוּמָהּ, אִין אִשָּׁה אוֹכְלַת תְּרוּמָה עַד שְׁתַּכַּנְסָה
94 לְחוּפָהּ, ומבואר בברייתא כדברי שמואל, שמסירתה מועילה רק
95 לענין ירושתה, ולא לתרומה ולשאר דברים. מסיימת הגמרא:
96 תּוֹבָתָהּ דְבוֹלְהוּ תּוֹבָתָהּ – אכן מברייתא זו קשה על כל
97 האמוראים החולקים על שמואל.

98 * * *
99 הגמרא עוברת עתה לבאר את דברי הברייתא המחלקת בין נכנסה
100 עמו ללון לבין נכנסה עמו לשם נישואין. מקשה הגמרא: הָא גּוֹפֵא
101 קְשִׁיָא – גוף דברי הברייתא קשה, ונסתר מהרישא לסיפא, שהרי
102 אָמְרַת ברישא שאם הלך האב או שלוחיו עם שלוחי הבעל ונִכְנְסָה
103 עִמּוֹ לְלִין, אין בעלה יורשה, ומשמע, מְעַמָּא דְלִין – הטעם שאין
104 בעלה יורשה הוא כיון שנכנסה עמו ללונה בלבד, הָא – אבל אם
105 נכנסה עמו בְּתַמָּא, בלא שפירשה כלום, הרי זה לְשֵׁם נִישׁוּאֵין,
106 ואם מתה בעלה יורשה. ואם כן אִמָּא סִיפָא, נִכְנְסָה עִמּוֹ לחצר
107 לְשֵׁם נִישׁוּאֵין בעלה יורשה. ומשמע שהו רק אם פירשה שכניסתה
108 עמו היא לשם נישואין, הָא אם נכנסה עמו בְּתַמָּא, אנו מפרשים
109 שכניסתה היא לְלִין בלבד, ואינו יורשה.
110 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אִשִּׁי, לשון 'ללן' ו'לשם נישואין'
111 השנויות בברייתא, אין הכוונה שהאשה פירשה כן, אלא סְתָמָּי
112 סְתָמָּי קָתְנֵי – בשני המקרים מדובר שנכנסו לחצר בסתם, והחילוק
113 הוא שְׁתָּמָּי כניסה לְחָצֵר יְרִידָה (– שלה), כמו ברישא, היא לְלִין,
114 וּשְׁתָּמָּי כניסה לְחָצֵר יְרִידָה (– שלו), כמו בסיפא היא לְנִישׁוּאֵין.

1 לְרִשׁוֹת הַבַּעַל – לחופה לְשֵׁם נִישׁוּאֵין, שבוה היא נכנסת לרשות
2 הבעל.

3 המשנה מביאה את הדין באופנים שונים: מָסַר הָאָב את בתו
4 הקטנה או הנערה לְשְׁלֹחֵי הַבַּעַל, שנשלחו על ידו להביאה אליו
5 כדי שישאנה, הֲרִי היא פְּרִשׁוֹת הַבַּעַל, כיון שמסירתה לשלוחי
6 הבעל נחשבת כמסירתה לבעל עצמו לנישואין. אבל אם הֲלָךְ הָאָב
7 עִם שְׁלֹחֵי הַבַּעַל הלוקחים את בתו, או שְׁהֲלָכוּ שְׁלֹחֵי הָאָב עִם
8 שְׁלֹחֵי הַבַּעַל, ולא השאירה לבדה ביד שלוחי הבעל, הרי שאין
9 כוונת האב למסרה עדיין, וְהֲרִי היא פְּרִשׁוֹת הָאָב עד שתיכנס
10 לבית בעלה ממש.
11 שלח האב את בתו על ידי שליחים, וגם הבעל שלח שליחים
12 שיביאו אליו את הבת, ובדרך מָסְרוּ שְׁלֹחֵי הָאָב את הבת לְשְׁלֹחֵי
13 הַבַּעַל, הֲרִי היא פְּרִשׁוֹת הַבַּעַל מיד בשעת מסירתה.

נמרא

15 שנינו במשנה: 'לעולם היא ברשות האב עד שתיכנס לרשות
16 הבעל לנישואין. מבררת הגמרא: מֵאִי 'לְעוֹלָם' – מדוע הוסיף
17 הבעל ואמר 'לעולם', ולא אמר רק שהיא ברשות האב עד
18 שתכנס לרשות הבעל לנישואין. מבררת הגמרא: התנא בא
19 לְאִפְרוּקִי (– להוציא למעט) מִדַּעַת חכמים שבמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה –
20 המשנה שנשנתה בדורות קודמים, ונחלקו עליה הדורות
21 האחרונים, דִּתְנֵן במשנה להלן (19), ארוסות שהִנְיַע הַזְּמַן הקבוע
22 להן לנישואין, וְלֹא נִישְׂאוּ מחמת עיכוב של הבעל, אוֹכְלוֹת מִשְׁלוֹ
23 – מנכסי הבעל, שהרי אחר הנישואין חייב הבעל לזון את אשתו,
24 וכיון שהוא המעבב את הנישואין, אינן צריכות להפסיד מוונות,
25 ואם הוא כהן, אוֹכְלוֹת מחמתו בְּתְרוּמָהּ, והוא שם שבמשנה
26 אחרונה אמרו שאינה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה, וְקָא
27 מְשַׁמְעֵי לָן התנא במשנתנו במה שרונה בשלְעוֹלָם' היא ברשות
28 אביה, שהלכה כדעת המשנה האחרונה המובאת שם, שחולקת
29 ואומרת שאינה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה.

31 שנינו במשנה: מָסַר הָאָב לשְׁלֹחֵי הַבַּעַל הֲרִי היא פְּרִשׁוֹת הַבַּעַל וכו'.
32 הגמרא דנה לגבי אילו דינים מועילה מסירת האב לשלוחי הבעל
33 להחשיבה כנשואה: אָמַר רַב, מְסִירְתָהּ על ידי האב לשלוחי הבעל,
34 הרי היא כחופה לְכָל – לכל דיניה, חוץ מאכילת תְּרוּמָה, שאף שמן
35 התורה ארוסה אוכלת בתרומה, אסרו עליה חכמים לאכול
36 מחשש שכשתינשא ימצא בה הבעל מום יובטל את הקידושין כדן
37 'מקח טעות', ונמצא שאכלה בתרומה שלא כדן, וחשש זה שייך
38 אף כשנמסרה לשלוחי הבעל. וְרַב אִסִּי חֵלַק וְאָמַר, מסירתה
39 לשלוחי הבעל נחשבת כחופה אָף לְעַנְיָן אכילתה בְּתְרוּמָהּ, כיון
40 שהטעם שאסרו חכמים על ארוסה לאכול תרומה הוא מחשש
41 שתתן מהתרומה לאחיה ואחיותיה שנמצאים עמה בבית אביה,
42 והם אסורים בתרומה, וכשמסרה לשלוחי הבעל לא שייך חשש
43 זה.
44

45 הגמרא מקשה ממשנתנו על דברי רב אסי: אִיְתִיבֵיהּ רַב הוֹנָא לְרַב
46 אִסִּי, וְאָמַר לָהּ – יש אומרים שהקשה כן חִיָּיא בַּר רַב לְרַב אִסִּי,
47 שנינו במשנה, לְעוֹלָם היא פְּרִשׁוֹת הָאָב עַד שְׁתַּכַּנְסָה לְחוּפָהּ, והתבאר
48 לעיל שכוונת התנא לחדש בלשון 'לעולם' שאינה אוכלת
49 בתרומה עד שתיכנס לחופה, והיינו שלא כדברי רב אסי האומר
50 שמסירת האב לשלוחי הבעל מתירתה לאכול בתרומה.
51 אָמַר לָהּ רַב לרב הונא תלמידו ולחייא בנו, לֹא אִמְיָנָא לְבוּ – וכי
52 לא אמרת לכם, דְלֹא תִזְלוּ בְּתַר אִיפְסָא – לא תקשו ממשנה
53 שאפשר להפוך את פירושה לשני צדדים, שהרי אף כאן יָבֹל רַב
54 אסי לְשַׁנּוּי לְבוּ – לתרוץ לכם את דברי המשנה כדבריו, שְׁמִסְרְתָהּ
55 לשלוחי הבעל זו היא גְּנִיטָתָהּ לְחוּפָהּ לענין תרומה, ולכך היא
56 אוכלת בתרומה.

52 בְּמוֹנוֹת בְּתוֹ בְּעוֹדוֹ חַי. זֶה מְדַרְשׁ דְּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בְּיוֹם
53 שְׂמִינְהוּ לְדֵיוֹת נְשִׂיא לְפָנֵי הַכְּמִים בְּכִבְנֵה – כְּשֶׁהָיוּ הַחֲכָמִים
54 בִּיבְנֵה, וְיוֹשְׁבִים שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת כְּכֶרֶם, שְׁתֵּי תַקְנוֹת תִּיקְנוּ בֵּית דִּין
55 בְּעֵינֵי חַיִּיב הַבֶּעַל לֵאשְׁתּוֹ לִזְוֹן אֶת הַיְלִידִים שֶׁתֵּלַד לָהּ, וְחַיִּיב זֶה הוּא
56 'נְתָא כְּתוּבָה' הַמְחַיֵּיב כָּל אֶדָם הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה, וְכֵן הוּא מְתַחַיֵּיב
57 לְאִשְׁתּוֹ, שֶׁאִם יָמוּת אַחֲרֶיהָ וְלֹא תִגְבֶּה אֶת כְּתוּבָתָהּ, אִזִּי הַכְּנִים
58 שְׂוִילְדוֹ לֹא מִמֶּנּוּ יִירָשׁוּ אֶת הַנְּכָסִים שֶׁהַכְּנִיסָה לוֹ בְּנִדּוּנֵיהָ
59 וְמִלְבַד חֲלָקָם בִּירוּשָׁה שְׂיִירְשׁוּ עִם שָׂאֵר הָאֲחִים, מִנְשִׂים אַחֲרוֹת, וְ
60 וְהַכְּנִיּוֹת יִזְוִנוּ מִנְכְּסֵי עַד שִׁיתְבַּגְּרוּ אוֹ יִנְשָׂאוּ. וְיֵשׁ לְלִמּוּד וְלִדְמוּת
61 אֶת הַחַיִּיבוּם זֶה לְזוֹה, מִהַ הַכְּנִים אֵינָן יוֹרְשִׁין אֶת כְּתוּבַת אִמָּם אֶלָּא
62 לְאַחֵר מֵיִתָּה הָאֵב, שֶׁכֵּן לְשׁוֹן יְרוּשָׁה הַכְּתוּב בְּכְתוּבָה שִׁיךְ רַק
63 לְאַחֵר מֵיִתָּה, אֵף הַכְּנִיּוֹת אֵינָן יִזְוִנוֹת מִנְכְּסֵי הָאֵב אֶלָּא לְאַחֵר מֵיִתָּה
64 אֶבְיָהּ, אֲבָל בְּעוֹדוֹ חַי אֵינּוּ חַיִּיב לְפָרְנָסָם.

גמרא

66 הגמרא מבררת את גדרי חיובי האב במוזנות בניו ובנותיו. שנינו
67 במשנה: 'האב אינו חייב במוזנות בתו'. מדייקת הגמרא: בְּמוֹנוֹת
68 בְּתוֹ הוּא דְאִינוּ חַיִּיב, הָא – אֲבָל בְּמוֹנוֹת בְּנֵי, חַיִּיב. מוסיפה הגמרא
69 ומדייקת: בְּתוֹ נָמִי – אֵף בְּמוֹנוֹת בְּתוֹ, חוֹבָה הוּא דְלִיכָא – אמרה
70 המשנה רק ש'אינו חייב', הָא מְצִיָה אִיכָא – אֲבָל מוֹטֵלֵת עֲלֵי מִצְוָה
71 לזונה. ולפי זה מקשה הגמרא: מַנִּי מְתַנִּיתִין – כִּדְעַת מִי שְׁנוּיָה
72 מִשְׁתַּנְּהוּ, וְהִי לֹא כְרַבִּי מְאִיר הִיא, לֹא כְרַבִּי יְהוּדָה, וְלֹא כְרַבִּי יוֹחָנָן
73 בֶּן בְּרוּקָא.

74 מביאה הגמרא את הברייתא בה שנויות דעות התנאים הללו,
75 ומבארת מדוע אין משנתנו יכולה לסבור כמותם: דְתַנָּא
76 בְּבֵרֵיתָא, מְצִיָה עַל הָאֵב לִזְוֹן אֶת הַכְּנִיּוֹת, וְקָל וְחֹמֶר לְכַנְּסֵי –
77 שְׂמִצּוּהָ עֲלֵי לְזוֹנָם, כִּיּוֹן דְעִסְקִי בְּתוֹרָה, דְכַרִּי רַבִּי מְאִיר. רַבִּי יְהוּדָה
78 אִוְמַר, מְצִיָה לִזְוֹן אֶת הַכְּנִים, וְקָל וְחֹמֶר לְכַנְּסֵי, מִשּׁוּם וְיִלּוּתָא –
79 שׁוֹלְזוֹל וְגוּגָא הוּא לְהֵן לְחֹזֵר עַל הַפְתָּחִים. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא
80 אִוְמַר, חוֹבָה לִזְוֹן אֶת הַכְּנִיּוֹת לְאַחֵר מֵיִתָּה אֶבְיָהּ, שֶׁכֵּן הוּא מְתַנָּא
81 הַכְּתוּבָה, אֶבְל בְּתוֹ אֶבְיָהּ, אִלּוּ וְאִלּוּ – הַבְּנִים וְהַבְּנוֹת, אֵינָן יִזְוִנוּ, וְ
82 ואפילו מצוה אין בדבר. ומעתה קשה: מַנִּי מְתַנִּיתִין – כִּדְעַת מִי
83 סוֹבֵרֵת מִשְׁתַּנְּהוּ, אִי כְרַבִּי מְאִיר, הָא אִמֵּר שְׁבַכְנִים יֵשׁ מְצִיָה לְזוֹנָם,
84 ואין זו חובה, ואילו ממשנתנו מדויק שחובה היא לזון את הבנים.
85 אִי כְרַבִּי יְהוּדָה, הָא אִמֵּר כְּנִים נָמִי רַק מְצִיָה הִיא לְזוֹן אֶת הַבְּנִים.
86 חוֹבָה. וְאִי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא, הִרִי הוּא סוֹבֵר שְׁאִפִּילוּ מְצִיָה נָמִי
87 לִיכָא – אֵין מִצְוָה כֻּלָּל לְזוֹן לֹא אֶת הַבְּנִים וְלֹא אֶת הַבְּנוֹת, וְאִילוּ
88 מְדַבְּרִי הַתְנָא בְּמִשְׁתַּנְּהוּ מִשְׁמַע שִׁישׁ חוֹבָה לְזוֹן אֶת הַבְּנִים וּמִצְוָה
89 לְזוֹן אֶת הַבְּנוֹת.

90 הגמרא מתרצת שניתן להעמיד את המשנה כדעת כל אחד
91 מהתנאים. מתרצת הגמרא: אִיבְעִית אִימָא – אִם תִּרְצָה אִמּוֹר
92 שְׂמִשְׁתַּנְּהוּ כְרַבִּי מְאִיר הִיא, וְאִיבְעִית אִימָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְאִיבְעִית
93 אִימָא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא הִיא.
94 מבארת הגמרא את דבריה: אִיבְעִית אִימָא מִשְׁתַּנְּהוּ כְרַבִּי מְאִיר
95 הִיא, הַסוֹבֵר שִׁישׁ מִצְוָה לְזוֹן אֶת הַבְּנוֹת וְקָל וְחֹמֶר לְבָנִים, וְהַכִּי
96 קְאָמַר הַתְנָא בְּמִשְׁתַּנְּהוּ, 'הָאֵב אֵינוֹ חַיִּיב בְּמוֹנוֹת בְּתוֹ', וְהוּא הִדִּין
97 לְכַנְּסֵי, שֶׁסוֹבֵר הַתְנָא שֶׁאֵין חַיִּיב לְזוֹנָה, וְיֵשׁ לְדִיּוּק, הָא מְצִיָה בְּבִתּוֹ
98 אִיכָא – אֲבָל יֵשׁ מִצְוָה לְזוֹן אֶת הַבְּנוֹת, וְקָל וְחֹמֶר לְכַנְּסֵי שְׂמִצְוָה
99 עַל הָאֵב לְזוֹנָם, מִשּׁוּם שְׁהִים עוֹסְקִים בְּתוֹרָה, וּבְדַבְּרֵי רַבִּי מְאִיר
100 בְּבֵרֵיתָא. וְהָא דְקָתְנִי – וְהִטְעַם שְׁנַקֵּשׁ הַתְנָא בְּמִשְׁתַּנְּהוּ בְּתוֹ, אֵין
101 כּוּוֹנְתוֹ שְׁבִיבְנֵי הִדִּין שׁוֹנָה, אֲלֵא הָא קָא מְשַׁמְעֵי לָן – דְּבַר זֶה בָּא
102 הַתְנָא לְהַשְׁמִיעֵנּוּ,

1 לאחר שהתבאר שמסירת הבת לשלוחי הבעל משנה את מיתתה
2 מסקילה לחנק, מבררת הגמרא האם דינה יכול להשתנות שוב.
3 מסתפקת הגמרא: וְאִימָא – האם נאמר, שנערה המאורסה
4 שנמסרה לשלוחי הבעל והשתנה דינה להתחייב בחנק, אם זינתה,
5 הִיכָא דְהִדְרָא לְבִי נְשָׂא – באופן שחזרה לבית אביה אחר שנמסרה
6 לשלוחי הבעל, קודם שמסרה ליד בעלה, הִדְרָא לְמִילְתָא קְמִייתָא
7 – חוזרת לדינה הראשון, שאם זינתה חייבת סקילה, או שנאמר
8 שהיא נשאת בדין חנק, כנשואה.

9 הגמרא פושטת את הספק מברייתא: אִמֵּר רַבָּא, הוּא – סַפֵּק זֶה,
10 כְּבֵר פְּסָקָה – כבר הכריע תנא דבי רבי ישמעאל, דְתַנָּא דְבִי רַבִּי
11 יִשְׁמַעְאֵל, נִאמַר בְּתוֹרָה בְּפִרְשַׁת הַפֶּרֶת נְדָרִים (במדבר ל ט) וְנִדְרָה
12 אֶלְמַנָּה וְנִדְוָשָׁה כָּל אִשָּׁר אֶסְרָה עַל נַפְשָׁה יְקוּם עָלֶיהָ, כְּלוּמַר, אֵין
13 מִי שִׁיכּוֹל לְהַפֵּר נְדָרֶיהָ. וְיֵשׁ לְשֵׂאוֹל, מַה תְּלַמּוּד לְזַמֵּר – מְדוּעַ
14 הוֹצֵרֵה הַתּוֹרָה לְכְתוּב זֹאת, וְהִלָּא אִשָּׁה זֹו מוֹצֵאת מְכַלְלָא אֵב
15 וּמוֹצֵאת מְכַלְלָא בְּעַל – כְּשִׁנְשֵׂאת יֵצֵאה מִרְשׁוֹת אֲבִיהָ,
16 וכשהתגרשה או התאלמנה יצאה גם מרשות בעלה, ופשוט שאין
17 מִי שִׁיכּוֹל לְהַפֵּר אֶת נְדָרֶיהָ. אֶלָּא בֵּא הַפְּסוֹק לְהַשְׁמִיעֵנּוּ אוֹפֵן זֶה,
18 הִרִי שְׁמִסֵּר הָאֵב אֶת בְּתוֹ לְשִׁלּוּחֵי הַבֶּעַל, או שְׁמִסְרוּ אוֹתָהּ לְשִׁלּוּחֵי
19 הָאֵב לְשִׁלּוּחֵי הַבֶּעַל, וְנִדְרָה בְּדִרְךָ, וְנִתְאָרְמְלָה בְּדִרְךָ אוֹ נִתְגַּרְשָׁה
20 בְּדִרְךָ, הִיאֵךְ אֵין קוֹרָא בָּהּ – יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק מִהַ גְּדֵרָה בְּאוֹתָהּ שְׂעֵה,
21 'בֵּית אֲבִיהָ' שָׁל זֹו, או 'בֵּית בְּעָלָה' שָׁל זֹו – האם היא נחשבת כנערה
22 בבית אביה או כנערה בבית בעלה, ומי מפר את נדרה. אֶלָּא – עַל
23 אוֹפֵן זֶה בֵּא הַפְּסוֹק לְזַמֵּר לָךְ, כִּיּוֹן שְׁיִצְאָה שְׂעֵה אֶחָת מִרְשׁוֹת הָאֵב
24 כְּשִׁנְמִסְרָה לְשִׁלּוּחֵי הַבֶּעַל, שׁוּב אֵינוֹ יְכוֹל לְהַפֵּר נְדָרֶיהָ, אֵף אִם
25 נִתְאָלְמַנָּה או נִתְגַּרְשָׁה וְחֹזְרָה לְרְשׁוֹת אֲבִיהָ. וּמְבֵרִיתָא זֹו יֵשׁ
26 לְפִשְׁוֹת אֵף אֶת הַסְּפֵק לְגַבֵּי חַיִּיב מִיִּתָּה עַל זְנוּת, שְׁכִיּוֹן שְׂנַמְסְרָה
27 לְשִׁלּוּחֵי הַבֶּעַל וְיִצְאָה מִרְשׁוֹת אֲבִיהָ, דִּינָה בְּחִנֵּק כְּנִשׁוּאָה, וְאִפִּילוּ
28 אִם זִינְתָה אַחֵר שְׁחֹזְרָה לְבֵית אֲבִיהָ.

29 הגמרא חוזרת לעיקר דברי הברייתא שהובאה לעיל (מח), שנערה
30 שנמסרה לשלוחי הבעל זינתה, דינה בחנק כנשואה, ומסייעת
31 לזה ממשנה: אִמֵּר רַב פְּסָא, אֵף אֵין נָמִי תַנָּיִן – אֵף בְּמִשְׁנָה שְׁנִינוּ
32 כְּדִין הָאִמּוֹר בְּבֵרֵיתָא, שְׁכַךְ שְׁנִינוּ (סנהדרין טו) 'הָאֵב עַל נְעָרָה
33 הַמְאֹרְסָה, אֵינוֹ חַיִּיב סְקִילָה עַד שְׁתֵּהֵא נְעָרָה, בְּתוּלָהּ, מְאֹרְסָה,
34 וְהוּא בְּבֵית אֲבִיהָ, וְיֵשׁ לְדִיּוּק אֶת לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּשִׁלְמָא – מוֹכֵן
35 מְדוּעַ הוֹצֵרֵכָה הַמִּשְׁנָה לְכְתוּב 'נְעָרָה', כִּדִּי לְמַעַט וְלֹא בּוֹגְרָת. וְכֵן
36 'בְּתוּלָהּ', וְלֹא בְּעוּלָהּ. מְאֹרְסָה, וְלֹא נְשׁוּאָה. שְׁכַל אִילוּ אֵינָן חַיִּיבוֹת
37 סְקִילָה. אֲלֵא מַה שְׁשֵׁנָה הַתְנָא 'בְּבֵית אֲבִיהָ', לְמַעוּשֵׁי מְאִיר – מַה בֵּא
38 לְמַעוּט, וְהִרִי כָל אִרוּסָה בְּבֵית אֲבִיהָ הִיא, לָאו – הָאֵם אֵין כּוּוֹנְתוֹ
39 לְמַעוּשֵׁי אוֹפֵן שְׂאִינָה לֹא בְּבֵית בְּעָלָה וְלֹא בְּבֵית אֲבִיהָ, וְהִינּוּ
40 כְּשִׁמְסֵר הָאֵב לְשִׁלּוּחֵי הַבֶּעַל, שֶׁאֵף שְׂאִינָה נְשׁוּאָה מִמֶּשׁ, מְכַל מְקוּם
41 כִּיּוֹן שְׂאִינָה בְּבֵית אֲבִיהָ אֵינָה בְּסְקִילָה אֲלֵא בְּחִנֵּק.
42 הגמרא מסייעת לדין זה ממשנה נוספת: אִמֵּר רַב נְחֻמָּן בְּרִי יִצְחָק,
43 אֵף אֵין נָמִי תַנָּיִן בְּמִשְׁנָה בְּסַנְהֵדְרִין (ובס), 'הָאֵב עַל אִשָּׁת אִישׁ, כִּיּוֹן
44 שְׁנַכְנְסָה לְרִשׁוֹת הַבֶּעַל לְנִשְׁוִאֵין אֵף עַל פִּי שְׁלֵא נִבְעָלָהּ, הָא עָלֶיהָ
45 תְּרִי זֶה בְּתַנְקִי, וְיֵשׁ לְדִיּוּק מִלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה שְׁנַקֵּשׁה לְשׁוֹן 'נְכַנְסָה
46 לְרִשׁוֹת הַבֶּעַל' בְּעִלְמָא, וְלֹא אִמְרָה 'שְׁכַנְסָה לְחוּפָה', וְהִינּוּ לְרַבּוֹת
47 אֵף אוֹפֵן שְׂמִסְרָה הָאֵב לְשִׁלּוּחֵי הַבֶּעַל, שְׂמִיתָתָה בְּחִנֵּק וְלֹא
48 בְּסְקִילָה. מְסִימָת הַגְּמָרָא: שְׁמַע מִיָּה – אֲכֵן מוֹכֵחַ כֵּן.

משנה

50 משנתנו עוסקת בחיוב האב לזון את בנותיו: הָאֵב אֵינוֹ חַיִּיב

תשובות. נערה שנתפתה - פרק רביעי דף מט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קפג
 רש"י תוספות

1 **ואימא** הני מילי היכא דלא הדרא לבי נשא — נראה לרבינו יצחק דהכי פריך; מנלן
 2 דאיתר "בית אביה" למעוטי מסר האב לשלוחי הבעל? דלמא תרומיה צריכי
 3 לנכנסה לחופה ולא נבעלה. דאי לא כתב אלא חד — הוה אמינא הני מילי היכא דלא הדרא
 4 לבי נשא, אבל הדרא לבי נשא — אימא דתהדר למלתא קמייתא, להכי איצטרך קרא
 5 אדרינא, ואכתי מסר מנלן ואף על גב דהיכא
 6 דנבעלה קים לן דלא הדרא — היינו משום
 7 דאשתני גופא, אבל לא נבעלה דאכתי בתולה
 8 היא — אימא דתהדר. אמר רבא: כבר פסקה תנא
 9 דבי רבי ישמעאל, דתנא דלא הדרא, היינו
 10 לכל הפחות כשנכנסה לחופה ולא נבעלה, וגלי
 11 קרא בגררם — והוא הדין בכל מקום. אם כן
 12 אייתר חד מהנין קראי למסר האב לשלוחי הבעל,
 13 למפסרה מסקילה, הואיל ואשכחנא דלא הדרא
 14 מדתנא דבי רבי ישמעאל — סברא הוא דלא
 15 הדרא בכל הנך דאמעטי מסקילה, בגון מסר.
 16 ולהכי נקט במלתיה דתנא דבי רבי ישמעאל
 17 "מסר". ומיהו, קשה לפירוש זה: דהכי ילפינן
 18 מגררם דלא הדרא למילתא קמייתא: נהי דגבי
 19 גררם לא הדרא — היינו משום דגלי לן קרא
 20 דכיון דיצאה מרשות האב שעה אחת — שוב אין
 21 לו כח בה, מכל מקום לענין סקילה דהכי שייך
 22 לומר דלא הדרא: דאף על פי שנכנסה לחופה,
 23 כיון שלא נבעלה ותאלמנה או נתגרשה, חוזה
 24 ותתארסה — למה לא תהיה בסקילה, כיון שהיא
 25 נערה בתולה מאורסה: ואף על גב דיצאה מרשות
 26 האב — מכל מקום תהא כמו יתומה שאין לה אב,
 27 דהיא בסקילה. כדאשכחנא בגירתי ומתניתין
 28 יש לומר. דהא פשיטא ליה דנשואה שאינה
 29 בעולה חשובה כבעולה, ואין חילוק כלל, דנשואין
 30 בשול לה כבעולה לכל דבר, וכו' היכי דבעולה
 31 פשיטא דלא הדרא למילתא קמייתא לכל דבר —
 32 הכי נמי שאינה בעולה, ולא איצטרך דרשה דתנא
 33 דבי רבי ישמעאל אלא לאשמעוין דלא נימא כיון
 34 דלא נבעלה ותאלמנה או נתגרשה — בטלו להו
 35 שם נשואין מינה, הוי כלא נשאת מעולם, וכיון
 36 דגלי לן קרא בחפרת גררם, דעל ידי אלמנות
 37 ונרשין לא נתבטלו הנשואין כאילו לא הוו —
 38 הוא הדין לענין סקילה, וכיון דלא נתבטלו —
 39 פשיטא דלא הדרא למילתא קמייתא, דחשובה
 40 ממש כבעולה. ומה שפירש הקונטרס דלא גרסינן
 41 הני מילי, דלאו קושיא היא, ופירש נמי
 42 דאמתניתין קא בעי קשה: דאי אמתינן קא בעי
 43 למה המתין כל כך: ובהם מוחק הני מילי, דיש נמי
 44 לפרש בלשון בעיא כמו ואימא.
 45 **היאך** אני קורא בה — מתוך פירוש הקונטרס
 46 משמע דאיצטרך ליה למגמר אם היא
 47 ברשות האב אם לאו כשהיא בדרך. וקשה לרבינו
 48 יצחק: דהא מילנות בית אביה נפקא, וגררין
 49 גררם מהתם ונראה דלענין חזרה כשנתארמלה
 50 או נתגרשה איצטרך למילף מהאב.
 51 **ונדר** אלמנה וגרושה מה הלמוד לומר —
 52 תימה: דאיצטרך, לכדדרשינן בפרק בתרא
 53 דגררם (פ.ב.).
 54 **קל** וחומר לבנים דעסקי באורייתא — ולקמן
 55 בפרק בתרא (ק.ב.). גבי אדמון דפריך:
 56 דעסקי באורייתא יריה, דלא עסקי באורייתא לא
 57 יריה: לענין ירושה דאורייתא — ודאי איכא
 58 למפריך, דאין לנו לגזור לו מה שזיכתה לו תורה, אבל היכא קאמר דלא מחזירין באותו
 59 עסקוס תורה, ומפרסין ליה כד עסקוס תורה.

1 הכי גרסינן: **ואימא היכא הדרא לבי נשא** תהדר למילתא קמייתא — מי הויא כמי שלא
 2 נמסרה. בעיא בעלמא היא, ואינה קושיא כל כך, אלא דקתני מתניתין הוי היא ברשות
 3 הבעל, ומשמע ואפילו חזרה מן הדרך לבית אביה כבר יצאה מרשות האב, וכיון דלא
 4 נפקא לן מסירת שלוחין אלא מקרא יתירא ד"בית אביה", אימא היכא הדרא — בית
 5 אביה קרינן ביה, ואם ויתנה תהא בסקילה. כבר
 6 פסקה תנא דבי רבי ישמעאל — דלא הדרא
 7 למילתא קמייתא, למיהוי כמי שלא נמסרה. מה
 8 תלמוד לומר — למה הוצרך לכתוב "קום
 9 עליה", וכי מי יפר לה? והלא לא נאמרו מפריש
 10 אלא אביה בכתו עד שלא ניסת, ובעלה
 11 משניסת. וזו שנתארמלה משניסת — מוצאת
 12 ממכלל אב ומכלל בעל. **אלא הוי שפסר בו** —
 13 כלומר, לא בא התיוב לאלמנה ולגרושה מן
 14 נשואין — דהא כתיב בה "אם בית אישה נדרה
 15 אישה יפירנו" — והרי אין אישה קיים, אלא
 16 לאלמנה על ידי מסירת שלוחין. שער עבשין
 17 לא פירשו לך הכתובים אלא משפט נודרת בבית
 18 אביה ומשפט נודרת בבית אישה, וזו שנדרה
 19 בדרך משמטרה לשלוחין — אין אני יודע היאך
 20 אני קורא בה, אם "בית אביה" אם "בית אישה",
 21 לפיכך בא כתוב זה ולמדך שלא תקרא לה "בית
 22 אביה" אלא "בית אישה", ולא תתקנה רשות
 23 לאב במיתתו של בעל, ושבו אינו יכול להפסד.
 24 אלמא: לא הדרא למילתא קמייתא, דאילו
 25 נתארמלה מן האירוסין עד שלא נמסרה
 26 לשלוחין — תנן במסכת גררם (ע.א.) מת הבעל
 27 — נתקנה רשות לאב, וילפינן לה מקראי. **אף
 28 אנו נמי תנינא** — במתניתין, כי הידיא ברייתא
 29 דתניא לעיל "הרי זו בחנן". מאורסה ולא נשואה
 30 — נכנסה לחופה, ואף על פי שלא נבעלה. דאי
 31 נבעלה — הא תנא ליה בתולה. נכנסה לרשות
 32 הבעל **בעלמא** — תנן, ולא תנן בה "נכנסה
 33 לחופה", **משנדה** האב אינו חייב במזונות בתו
 34 — בחייו, ובגמרא מפרש אמאי נקט בתו. זה
 35 מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה — ביום
 36 שמתוה דרשאי. כפרם כיבנה — על שם שהיו
 37 יושבין שורות שורות ככרם. **הבנים יירשו**
 38 **והבנות יזונו** — שתי תקנות תקנו בית דין בתנאי
 39 כתובה: הבנים יירשו כתובת בנין דכרין, דתנן
 40 במתניתין (כתובות נב.ב.). "בנין דכרין דיהויין
 41 ליכי מינאי, אינון ירתון כסף כתובתך יתר על
 42 חולקתן דעם אחוהון". והיינו הבנים יירשו —
 43 כתובת בנין דכרין, ולקמן בשמעתין מפרשינן לה
 44 מאי היא. **והבנות יזונו** — "בנין נוקבין די יהויין
 45 ליכי מינאי, אינון יהויין יתבן בביתו ומיתונו
 46 מנכסי עד דתיבגרוך או עד דתלקחון לגוברין".
 47 מה הבנים אין יורשין — כתובת אמן אלא לאדר
 48 מיתת אביהן, דהא "אינון ירתון" תנן, והכי
 49 מפרש לה ב"ש נוהלין", דהאי הבנים יירשו —
 50 אכתובת בנין דכרין קאי. **נמרא** חובה לזון
 51 הבנות — תנאי כתובה הוא. **אין נונין** — אפילו
 52 מצוה אין כאן. האמר בנים נמי מצוה — ולא
 53 חובה. אפילו מצוה ליכא — לא בבנים ולא
 54 בבנות. איבעית אימא רבי מאיר והכי קאמר בו
 55 — כלומר, בתו דנקט לאו למידק הא בנו חייב,
 56 אלא משום דרבי מאיר עדיק ליה בנו, אי נקט
 57 "אינו חייב במזונות בנו" — הוה אמינא: בנו הוא
 58 דחובה ליכא מצוה איכא, אבל בתו אפילו מצוה ליכא. להכי תנא "אינו חייב בבתי" —
 59 למימרא דמצוה מיהא איכא, והוא הדין לבנו — דחובה מיהא ליכא.
 דאפילו

כשהם טענים - אבל טעני טענים כלולי עלמא חיבי, כדאמר בסוף "אף על פי" (כתובות

סה.ב.) הא בחיורי הא באוכבי - שני מיני עורבים יש, אחד לבן ואחד שחור,

כדמוכח בפרק "אלו טריפות" (חולין סג,א) גבי סימני עופות, דמרבח עורב העמקי, ומפרש:

העמקי - כמראה החמה שעמוקה מן הצל, פירושו: לכן.

אכפיה רבא כי - ואם תאמר: היך כפה

אנתו בשביל צדקה? והכתיב מתן

שכרה בצדה, הכתיב "למען" ובגלל הדבר

הזה? יברכך, ואמרין בפרק "כל הברש" (חולין

ק"ב): כל מצות עשה ששרה בצדה - אין

בית דין של מטה מזהרין עליה? ויש לומר:

דאכפיה בדברים. אי נמי: קצבו בנייהן בני העיר

לחתך כן וכך לחדש, הלכך אכפיה, כדאמרין

בפרק קמא דבבא בתרא (ח"ב) דרשאין בני העיר

להסיע על קיצתן. ועוד: דבצדקה איבא תרתי

ל"א: "לא תאמץ" ו"לא תקפץ" (דברים טו),

הוא ואשתו נזונים מהם - משמע: הא לאחד -

אין נזונין, דמתנה הויא כמכר, כדפירש בקונטרס.

דאי לא דעבד ליה ניהא לנפשיה - לא היה יחיב

ליה, ואין מוציאין למון האשה והבנות מנכסים

משועבדים, לפי שאין קצובין, או לפי שאין

כתובין, כדאמר ב"הגוזק" (גיטין נ"ב), ומיהו,

מהכא יש לדחות, דאיכא למימר דנקט בנו -

משום דאיירי דמתן אפילו ממטלטלין, אבל

לאחר - לא היו נזונין ממטלטלין, כמו שאין

אלמנה נזונה ממטלטלין דירושין אי נמי: משום

הוא, דאי כתב לאחר - לא היה נזון הוא, אבל

היא - לעולם אימא דנותן ממתנה, אף על גב

דלא טרפא מן הלקוחות, ומיהו, ב"יש נחל"ך

(בבא בתרא קל"ג,א) משמע דלא טרפא ממקבל

מתנה, דאמר: דנותן דלא דאורייתא אלמנתו

נזונה מנכסיו - מתנת שכיב מרע דרבנן לא כל

שכן משמע דמתנת בריא דאורייתא אינה

נזונה מנכסיו, אף על גב דמיתנתא מן הירושין,

ואין לומר דמתנת דאורייתא, נהי דכל שכן לא

הוי, הוא הדין מיהא הוי, דלא אלים כח מתנה

מכח יורשים, דעל כרחיק אלים כח מקבל מתנה

מכח יורשים, דמסקינן בפרק קמא דבבא מציעא

(י"א) דשטר שיש בו אחריות נכסים - לא יחזיר,

אפילו חיבי מודה, דדישיטין לפרעון ולקטניא.

ושטר שאין בו אחריות נכסים - יחזיר, דלא גבי

בסוף "גט ויבט" (בבא בתרא קע"א) הלכא:

מלה על פה גובה מן הירושין, על כן נראה דאין

חילוק בין מתנה למכר לענין זה, אף על גב דיש

מקומות שסברא הוא לחלק בין מתנה למכר, כמו

בעשה שורו אפתיקי ומכרו (בבא בתרא מד,ב)

נראה דווקא מכרו, אבל נתנו - בעל חובו גובה

ממנו, וכן ב"הגוזק" (גיטין נ"ב) גבי אין נפרעין

מנכסים משועבדין מנכסים שיש נכסים בני חורין

ואפילו הן יבועית, מבעיא לן במתנה היך -

דווקא להא מילתא הוא דאבעיא לן, אבל הכא

אין לחלק, והא דאמרין בפרק "מציעא האשה"

(כתובות ט"א): מכרו או מכשנו - מוציאין לפרנסה, ואין מוציאין למזונות. הוא הדין נתנו, והא דנקט מכרו - לאשמעוין דאפילו במכרו מוציאין לפרנסה. ורבי חייה דמבעיא ליה במכרו או משכנו - היינו לפרנסה אבל למזונות פשיטא ליה דאין מוציאין אפילו נתנו, כדתנן ב"הגוזק" (גיטין מה,ב): אין מוציאין למון האשה והבנות מנכסים משועבדין. ולפי מה שתקנו הגאונים דאשה גובה כתובתה ומזונות ממטלטלי דינמי, אף על גב דירושא הויא דאורייתא - כל שכן דגביא ממטלטלי דמתנת שכיב מרע דרבנן, דבבאית גונא אמרין ב"יש נחל"ך (בבא בתרא קל"ג,א). אבל מטלטלי דמתנת בריא, הויא דאורייתא - לא גביא כתובתה. ומזונות לא גביא אפילו ממקרקעי, כי היכי דלא גביא מלקוחות, כדפרשנין, ולא מבעיא נתן הוא, אלא אפילו נתנו יתומים, אף על גב שכשר משמת שנתעבדו הנכסים. אלמנתו נזונה מנכסיו הוא ואשתו מבעיא - אף על גב דלא דמי, דרתם אינן כולות לירש אלא מה שהוא מוריש. ומזון אלמנה הוא חיבי מקודם - מכל מקום מיתיה הכי, הואיל ואלמנה רבנן לשעבודא ידידה, שאף מן הבעל שאינו כירוש אלא כלוקח גובה, אף על גב דלא היתה גובה מלוקח אחר - הכי נמי אית לן לתקוני בכותב לבנו שיהא הוא ואשתו נזונין מהן.

דאפילו בתו - דקילא, דלא עסקא באורייתא. ואידי דתנא נכות בו' - לא גרסינן דתנא, דהא לא תני ליה במתניתין, אלא הכי גרסינן: ואידי דתנא לאתר מיתת אביהן חובה בו, באושא התקינו - כשישבו סנהדרין גזית באושא, שהיא אחת מעשר גליות שגלתה סנהדרין, כדאמר בראש השנה (לא,א). כשהן קטנים - עד שיביאו שערות. הא שמע - דלית הלכתא כוותיה, אלא מימר אמרין ליה, ואולי ילכלכל יוון, אבל מיכף - לא כייפינן, יארוך - תנין. "מען תנים" (ירמיהו ט) מתרגמינן מדור יארודין, הוא אבוקי על בניו, יארוך וליה אבני שריא - אלמא לא זיין הוליד תולדותיו, והטיל פרנסתו על בני העיר. כפו ליה אפיה - כפו מכתשת על פיה, ועימד זה על גב שוליה בגובה, שישמעו קולו, ויכרו על עצמו שהוא רע מן העורבים, דעורבא בעי בני וההוא גברא לא בעי בני, ואית דמפרשי: שלח צבור יעמוד עליה ויאמר כן על אותו האיש, לצבור עורב אשר יקראו - אלמא לא זיין להו, אוכמי - כשגדל משחיר, והאם והאב אוהבין אותן, אבל מתחילתן - לבנים, ושונאין אותן, ולא אמרן - דלא כפינן, אלא דלא אמר - שאינו עשיר, בעל כרחו - לא יתא אלא צדקה בעלמא, ואפילו אינן בניו, כי הא דרבא כפיה - על הצדקה, הוא ואשתו נזונין מהן - ואפילו כתבנו מעבשיו, ולא מן הדין, אלא תקנת חכמים היא, גדולה מזו אמרו - בגדולה מזו אמרו, כגון אלמנה ובת, וניסת הבת, שאף על פי שהוא מת, והנכסים נשתעבדו ללוקח דרבנן, כגון בעל בנכסי אשתו, וקיימא לן (גיטין מה,ב) אין מוציאין למון האשה מנכסים משועבדים - אפילו הכי, דיכא דליכא למיחש לתיקון העולם, כגון כי האי לוקח שלא הוציאת מעות - שוודו רבנן כירוש, ואמר: תוון האלמנה מנכסי בעלה, כי הא דשלח רבין באינרתיה בו' ניסת הבת - אף על גב דאמור רבנן בעל בנכסי אשתו לוקח הוי, וקיימא לן, אין מוציאין למון האשה מנכסים משועבדים - הכא שוודו רבנן כירוש, משום פסידא דאלמנה, והכי מפרש ב"יש נחל"ך, הוא ואשתו - שוודא קיים, ואלו בני הם, ולא הוציאו מעות, אלא מתנה בעלמא, מיבעיא - ואף על גב דמתנה במכר לענין שעבוד, התם הוא דאי לאו דעבדי ליה ניהא לנפשיה - לא יזיב ליה מתנה, אבל בנו - ליכא למימר הכי, מתה הבת - ובעלה יורשה, אלמנתו - של אבי הבת, נזונת מנכסיו - ולא אמרין איש נכרי הוא זה ואינו יורשו של אב אלא של אשתו וכלוקח בעלמא דמי, ואין מוציאין למון האשה מנכסים משועבדין, התם הוא דליכא דברת קמה - שמת בעלה, להכי עבוד רבנן תקנתא, אבל הכא - דקאי איהו, נטרח לדידה ולדידה, קמשמע לן, הלכתא כוותיה - אדרבי אילעא קא, אבועיה - על רגלו, ועשייתיהו

דאפילו בתו, הוה הוא דליכא, הא מצוה - איכא. ואיבעית אימא רבי יהודה, והכי קאמר: האב אינו חייב במזונות בתו, וכל שפן לבנו. הא מצוה בבנו - איכא, וכל והוקר לבנות. והא דקתני בתו - הא קא משמע לן: דאפילו בתו חובה ליכא. ואיבעית אימא רבי יוחנן בן ברוקא, והכי קאמר: אינו חייב במזונות בתו, והוא הדין לבנו. והוא הדין דאפילו מצוה נמי ליכא, ואידי דבנות לאחר מיתת אביהן חובה - תנא נמי אינו חייב, אמר רבי אילעא אמר ריש לקיש משום רבי יהודה בר הנינא: באושא התקינו שיהא אדם זן את בנו ואת בנותיו כשהן קטנים. איבעיא להו: הלכתא פותיה או אין הלכתא פותיה? תא שמע: פי הוה אתו לקמיה דרב יהודה, אמר להו: יארוך ילדה ואבני מתא שריא?! פי הוה אתו לקמיה דרב הסדא, אמר להו: כפו ליה אפיה בצבורא, ולקום ולימא: עורבא פני בגיה, וההוא גברא לא פני בגיה, ועורבא פני בגיה? והכתיב: "לבני עורב אשר יקראו"! לא קשיא, הא - בחיורי, הא - באופמי. פי הוה אתי לקמיה דרבא, אמר ליה: ניהא לך דמיתונו בניך מצדקה? ולא אמרן אלא דלא אמיר, אבל אמיר - כפינן ליה על פרוחיה. פי הא דרבא כפיה לרב נתן בר אמי ואפיק מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה. אמר רבי אילעא אמר ריש לקיש: באושא התקינו: הפותב כל נכסיו לבניו - הוא ואשתו נזונים מהם. מתקוף לה רבי יודא ואיתימא רבי שמואל בר נחמני: גדולה מזו אמרו: אלמנתו נזונת מנכסיו, הוא ואשתו מיבעיא?! דשלח רבין באינרתיה: מי שמת והניח אלמנה ובת - אלמנתו נזונת מנכסיו, נישאת הבת - אלמנתו נזונת מנכסיו, מתה הבת, אמר רבי יהודה בן אחותו של רבי יוסי בר הנינא: על ידי הוה מעשה, ואמרו: אלמנתו נזונת מנכסיו - הוא ואשתו מיבעיא?! מהו דתימא: התם הוא דליכא דמרה, אבל הכא - נטרח לדידה ולדידה, קא משמע לן. איבעיא להו: הלכתא פותיה או לית הלכתא פותיה? תא שמע, דרבי הנינא ורבי יוחנן הוו קיימי, אתא ההוא גברא, גחין וגשקיה לרבי יוחנן אפרעיה, אמר ליה רבי הנינא: מאי האי? אמר ליה: פותב נכסיו לבניו הוא, ועשייתיהו

ועשייתיהו

כתובות דף מט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קפה

הקטנים. הגמרא מבארת שיש אופנים שופים את האב לזון את בניו הקטנים: ולא אמרו – לא אמרנו דין זה, שאין כופים את האב לזון את בניו הקטנים, אלא לא אמרו – רק כשאין האב עשיר, אבל אם הוא אמרו, כפינו ליה על פרחיה – כופים אותו לזונם, שהרי כופין כל אדם על הצדקה. ומביאה הגמרא מעשה של כפייה על הצדקה: בי הא – כמעשה זה דרבא כפייה – כפאו לרב נתן בר אמי, ואפי' כפייה – והוציא ממנו בעל כרחו ארבע מאה זוזי לצדקה.

אגב המימרא הקודמת, מביאה הגמרא מימרא נוספת של רבי אילעא בענין תקנה שהתקינו באושא: אמר רבי אילעא, אמר ריש לקיש, באושא התקינו, אדם הפותח בשטר שמעכשיו ובעודו חיו יהיו כל נכסיו לבניו, אף על פי שמן הדין איבד את זכותו בנכסים ובניו זכו בהם בקנין גמור, מכל מקום תיקנו חכמים שהוא ואשתו יהיו נזונים מהם – מאותם נכסים.

מקשה הגמרא: מתקין לה רבי ירמיה ואיתמא – ויש אומרים שהקשה כן רבי שמואל בר נחמני, וכי הוצרכו לתקנה מיוחדת זו, והלא בדולה מזו אמרו – חידוש גדול יותר אמרו חכמים, אלמנתו נזונת מנכסיו, כלומר, אדם שמת והניח אשה ובת, בתו יורשת את נכסיו ואשתו נזונת מהם כתנאי כתובתה. ואם נישאת הבת זוכה בעלה בפירות נכסיה ודינו כ'לוקח', והיה ראוי לומר שלא תוכל האלמנה להיות נזונת מהנכסים, שהרי הדין הוא שאין אשה נזונת מנכס בעלה שביד הלקוחות, ואף על פי כן תיקנו חכמים שתהא האשה נזונת מנכסיו. והטעם לכך, כיון שכל מה שאמרו חכמים שאין האשה גובה מזונותיה מנכסי הלקוחות הוא מפני תיקון העולם, שלא יפסידו הלקוחות את הכסף ששילמו על השדה, ויחששו בני אדם לרכוש נכסים, וטעם זה אינו שייך בבעל, שלא שילם באמת על נכסיו אלא קיבלם ממילא בעת שנשאה, ובוז לא מנעו חכמים מהאלמנה לגבות מזונותיה מנכסים אלו, אלא אמרו שלגבי זה היא דין הבעל כ'יורש' בנכסיו אשתו, ואלמנה גובה מזונות מנכסי יורשים. וכיון שכן, הקשה רבי ירמיה, מה החידוש בתקנת אושא שאדם הנותן את נכסיו לבניו אשתו נזונת מהנכסים, והרי גם בניו לא הוציאו ממון על נכסיו אלו ויש לדונם כ'יורשים' עליהם, ואם לגבי מזונות האלמנה אמרו שהיא גובה מנכסיו בעל בתה, הוא ואשתו – כשהוא ואשתו עדיין חיים, מיפניא – וכי יש צורך לתקן תקנה מיוחדת שתהא האשה נזונת מהנכסים שכתב לבניו, שהיו משועבדים למזונותיה, והרי כיון שבנים אלו אינם כ'לקוחות' אלא כ'יורשים' ואין שייך לגבם תיקון העולם, יכולה אשתו להתפרנס מנכסיו אלו, שהיו משועבדים למזונותיה.

מבארת הגמרא מנין לנו שאכן אלמנה נזונת מנכסי הבת אף לאחר שנישאת וזכה בעלה בנכסים: דשלה רבין דין זה פאינתיה – באגרותו, מי שפית והיית אלמנה ובה, אלמנתו נזונת מנכסיו, כתנאי הכתובה. ואף אם נישאת הבת, אלמנתו נזונת מנכסיו. מתה הבת, וירש בעלה את כל נכסיה, ובכללם נכסים אלו שנפלו לה בירושה מאביה, ומעתה יש לדרן האם תמשיך האלמנה ליטול למזונותיה מהנכסים, כיון שמירשת האב באו ויש לה זכות בהם, או שנאמר שהבעל כאיש נכרי הוא שהרי בא לנכסים מחמת אשתו ולא מחמת האב, ואין הוא אלא כלוקח כלפי האלמנה, ולא יטול מהם כשם שאינה נוטלת משאר הנכסים שביד הלקוחות, אמר רבי יהודה בן אהותו של רבי יוחנן בר חנינא, על ידי ה' מעשה – בא לידי מעשה כזה, ואמרו חכמים, שאף באופן זה אלמנתו נזונת מנכסיו. ועל כל פנים קשה, כיון שמבואר שאלמנתו נזונת בכל תנאי, הוא ואשתו בחייו, מיפניא – וכי צריך לתקן שתהיה האשה נזונת מהם.

מתרצת הגמרא: לולי תקנת אושא, מהו דתימא – הייתי אומר שיש חילוק בין המקרים, ורק תתם, באלמנה, הוא שאמרו שתהא נזונת מנכסיו בתה אף אחר שנישאה, ואף אחרי שמתה הבת, משום

דאפילו בתו, שפחות מסתבר להצריכו לזונה, שהרי אינה עוסקת בתורה, מכל מקום חובה הוא דליכא – רק חיוב אין על האב לזונה, הא מצוה איכא – אך יש לו מצוה לזונה. ואם היה התנא כותב דין זה בבנו, שהאב פטור ממזונותיו, אמנם היינו מדייקים שרק חיוב אין, אבל יש מצוה לזונה, אך היינו סבורים שזוהו רק בבנו, שעוסק בתורה. ולכן כתב בן המשנה לגבי בתו, כדי שנדייק שאף לגביה יש מצוה, וכל שכן לבנים.

משנתינו כרבי יהודה היא, שמצוה לזון את הבנים וקל וחומר לבנות, והכי קאמר התנא במשנה, האב אינו חייב במזונות בתו, אף שמחמת כן תחזר על הפתחים, וכל שכן לבנו שאינו חייב לזונה, הא מצוה, אף בבנו איכא – ישנה, וקל וחומר לבנות, שמצוה לזונה. והא דקתני במשנה 'בתו', אף שגם בבנו אין חיוב אלא מצוה, הא קא משמע לן, דאפילו בתו שיותר מסתבר להצריכו לזונה, חובה ליכא – אין חיוב עליו לזונה, אלא רק מצוה. ואיבעית אימא, משנתינו כרבי יוחנן בן ברוקא היא, שאין מצוה על האב לזון את בניו ובנותיו, והכי קאמר התנא במשנה, האב אינו חייב במזונות בתו, והוא הדין לבנו, שאינו חייב לזונה, והוא הדין דאפילו מצוה נמי ליכא – ובשניהם אין אפילו מצוה לזונם, ואין לדייק מלשון המשנה 'אינו חייב' שרק חיוב אין אבל מצוה יש, וכמו שדייקה הגמרא לעיל, אלא אידי דבנות לאחרי מיתת אביהן חובה – אגב כך שחיוב מזונות לבנות לאחר מיתתו, המוזכר בספא. הוא חיוב על האב, תנא נמי – שנה גם התנא לגבי הזמן שהאב חי לשון הפוכה, 'אינו חייב', אך באמת אפילו מצוה אין בכך.

הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין זה: אמר רבי אילעא, אמר ריש לקיש, משום רבי יהודה בר חנינא, באושא – כשישבו הסנהדרין בעיר אושא, התקינו שיהא אדם זן ו-חיוב לזון את בניו ואת בנותיו בששתו קמינים.

מסתפקת הגמרא: איבעיא להו, הלכתא פותיה או אין הלכתא פותיה – האם הלכה כמותו, או לא.

הגמרא מביאה מעשים שהיו אצל האמוראים, מהם ניתן לפשוט ספק זה: תא שמע, בי תהו אתו לקמייה דרב יהודה – כאשר באו לפני רב יהודה אנשים שסירבו לזון את בניהם הקטנים, אמר להו, יאידו ילדה, ואבני מתא שדיא – התן הוליד ולדותיה, ועל בני העיר הטיל צרכי פרנסתם, משל הוא, כלומר, שהם נוהגים עם בניהם באכזריות פתן שאינו מרחם על בניו. ומוכח שאף שהוכיחם רבי יהודה וגינה אותם, מכל מקום לא כפה אותם על כך.

מעשה נוסף: בי תהו אתו – כשהיו באים אנשים אלו לקמייה דרב חסדא, אמר להו רב חסדא, כפו ליה אסימא בצבורא – הניחו ומכתשת הפוכה על פיה במקום שהציבור נמצא, וליקום ולימא – ויעמוד עליה אותו אדם כדי שיהיה גבוה וישמעוהו הכל, ויאמר, עורבא בעי בניה וההוא נכרא לא בעי בניה – אפילו העורב, שהוא אכזרי, רוצה בבניו וזן אותם, ואדם זה אינו רוצה בבניו, ואינו נותן להם מזונות. ואף כאן מוכח שלא כפה אותו על כך.

קודם שתמשיך הגמרא בנידון זה, מבררת הגמרא את לשון ההכרזה. שואלת הגמרא: ועורבא בעי בניה – וכי העורב זן את בניו, והכתיב (תהלים קמו א) 'נותן לבהמה לחמה לבני ערב אשר יקראו', כלומר, ה' זן את בני העורב שאין מי שיאכילם, מפני שהעורב אכזרי על בניו, הרי שהעורב אינו זן את בניו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא פחוריי – הפסוק נאמר על עורבים לבנים, ודינו בקטנותם, שכן שהאב והאם רואים שאינם שחורים כמותם שונאים אותם ואינם זנים אותם, הא פאוכמי – ואילו רב חסדא דיבר בעורבים שחורים, לאחר שגדלו והשחירו, שאז האב והאם אוהבים אותם וזנים אותם.

ממשיכה הגמרא ומביאה מעשה נוסף בענין זה: בי תהו אתי לקמייה דרבא, אמר ליה רבא לאותו אב, ניהא לך דמיתוני בניה מצדקה – האם נוח לך שיהיו בניך נזונים מן הצדקה. ומכל המעשים הללו מוכח שאין כופים את האב על כך, הרי שהם סבורים שלא כדברי רבי אילעא, שבאושא התקינו שיהא האב חייב לזון את בניו

57 שואלת הגמרא: איני – וכי כך הוא הדין, והא אמר ליה רב לרב
 58 שמואל בר שילת, שהיה מלמד תינוקות, בציר מפר שית – ילד
 59 פחות מגיל שש, לא תקביל אליך ללמדו תורה. פר שית – ילד בן
 60 שש, קביל אצלך ללמדו תורה, וספי ליה בתורא – והעמיסו בתורה
 61 כשור שמלעיטים ואובסים אותו במאכל בעל כרחו. ומוכח שגם
 62 בפחות מגיל שנים עשרה, ראוי להעמיס בכח על הילד דברי
 63 תורה.
 64 מתרצת הגמרא: אין – אכן, ספי ליה בתורא – העמיסהו כשור
 65 בדברי תורה אפילו בגיל שש, אך זהו רק כשרצונו ללמוד, מיהו –
 66 אולם אם מסרב ללמוד, אינו יורד עמו לחייו עד לאחר שתים עשרה
 67 שנה. תירוצו נוסף: ואיבעית אימא – אם תרצה אמור, שבאמת דברי
 68 רב לרב שמואל בר שילת שיש להעמיסו כשור היינו אף בעל
 69 כרחו, ולא קשיא, הא למקרא – מה שיש ללמדו בעל כרחו היינו
 70 תורה שבכתב, והא – דברי רב יצחק שיש לגלגל עימו בנחת עד
 71 גיל שנים עשרה, נאמרו לגבי לימוד המצנה.
 72 מוכיחה הגמרא חילוק זה: דאמר אביי, אמרה לי אם – אומנתי,
 73 שגידלתי באם, פר שית – ילד בן שש שנים ראוי ללימוד מקרא.
 74 פר עשר, למשנתה. פר תליסר – בכניסתו לשנת השלש עשרה,
 75 כלומר כשנעשה בן שנים עשרה שנה ויום אחד, לתעניתא מצת
 76 לעת – חייב להתענות ביום הכפורים יום שלם, משום חינוך.
 77 וכתניתא קת – בבת, שיש לה כח לסבול יותר מפני שאינה לומדת
 78 תורה ואין גופה נחלש, בת תריסר – מכניסתה לשנת השנים
 79 עשרה, שנעשית בת אחת עשרה ויום אחד, עליה להתענות כל
 80 יום הכפורים.

81 הגמרא מביאה דברים נוספים שאמר אביי בשם אומנתו, בענין
 82 ילדים: אמר אביי, אמרה לי אם, האי פר שית – אותו ילד בן שש
 83 שנים, דמקרא ליה עקרבא ביומא דמישלם שית – שנשך אותו עקרב
 84 ביום שנשלם לו שש שנים, לא חיי – אינו יכול להיות ללא שיעשו
 85 לו רפואה בדוקה, מאי אסותיה – ומדי רפואתו, מדרתא דדיה
 86 היוורתא, בשיקרא – אבר המרה של דיה לבנה ו-מין עוף מעורב
 87 בשיכר, נשפיה – יש למשוך זאת על גופו, ונשקיה – ולהשקותו
 88 ממנה כשהיא מעורבת בשיכר.
 89 מאמר נוסף בענין דומה: האי פר שתא – ילד בן שנה, דמריק ליה
 90 זיבורא – שנשכתו צרעה ביומא דמישלם שתא – ביום שנשלם
 91 שנתו הראשונה, לא חיי ללא שיעשו לו רפואה בדוקה, ומאי
 92 אסותיה, אצותא דדיקלא במוא – סיב הגדל סביב הדקל שרוי
 93 במים, נשפיה – יש למשוך זאת על גופו, ונשקיה – ולהשקותו
 94 ממנה.
 95

96 הגמרא מביאה מאמר בענין לימוד תורה לקטנים: אמר רב קטינא,
 97 כל המבנים את פנו ללמוד תורה כשהוא פחות מכן שש, רין אחריו
 98 – סופו שיצטרך לרוץ אחריו להבריאו ולחזקו כדי שיחיה, ואינו
 99 מניעו – ולא יעלה בידו, שישאר חלש ומסוכן למות. אימא דאמרי
 100 – ויש אומרים, שהביריו רצין אחריו להחכים בתורה כמותו, ואין
 101 מניעין אותו – להשיג בתורה כמותו, מפני שהתחיל ללמוד בגיל
 102 מוקדם.
 103 אומרת הגמרא: ואין הלשונות חולקים, אלא תרנויהו איתנהו –
 104 שני הדברים נכונים, שאותו ילד יהיה חליש – חלוש בגופו, ונמיר
 105 – פקח בלימוד התורה. ביאור נוסף לכך שאין שתי הלשונות
 106 חולקים: איבעית אימא, כל לשון עוסקת בילד אחר, הא דכחיש –
 107 הלשון הראשונה דיברה על ילד חלש, שמחמת כן אם וכניסנו
 108 ללמוד קודם גיל שש יצטרך לרוץ אחריו להבריאו. והא – מה
 109 שאמרו שהילד יחכם בתורה, דכריא – בילד שגופו בריא וחזק.
 110

111 המשך בעמוד רו

1 ועשייתיהו לניה – וכפיתי את בניו לזון אותו. מסיימת הגמרא את
 2 ההוכחה: אי אמרת בשלמא לאו דינא – מובן הדבר אם נאמר
 3 שמצד הדין אין הבנים חייבים לזוננו, משום הכי עשייתיהו – מחמת
 4 כן הוצרך לכופם לזוננו, ולכן החזיק לו הלה טובה, שסייע לו לפני
 5 משורת הדין. אלא אי אמרת דינא – אם תאמר שמצד הדין היו
 6 חייבים לזוננו, עשייתיהו בעי – הרי היה מוטל על רבי יונתן לכפותם,
 7 כמו שכופים את כל המסרב לדין, ומדוע החזיק לו אותו אדם
 8 טובה על כך, הרי חייב הוא לשפוט אמת. ומוכח שאין הלכה כרבי
 9 אילעא, אלא הכותב כל נכסיו לבניו אין האב ואשתו ניזונים מהם.

10 הגמרא מביאה בשם רבי אילעא תקנה נוספת שהתקינו באושא:
 11 אמר רבי אילעא, באושא התקינו, המבזבז מעותיו לעניים, אל יבזבז
 12 מנכסיו יותר מחומש.
 13 מסייעת הגמרא לדין זה מברייא: תניא נמי הכי, המבזבז, אל יבזבז
 14 יותר מחומש, שמא ירד מנכסיו ויצטרך לפירות. ומעשה באחד
 15 שפקש לבזבז ממעותיו לעניים [יותר מחומש], ולא הניח לו חבירו.
 16 ומנו – ומי היה אותו חבר שעיקבו, רבי ישכב. ואמרי לה – ויש
 17 אומנתי שמי שביקש לבזבז היה רבי ישכב, ולא הניחו חבירו, ומנו
 18 – ומי הוא חברו, רבי עקיבא.
 19 אמר רב נחמן, ואיתימא – ויש אומרים שאמר זאת רב אחא בר
 20 יעקב, מאי קרא – מהו הפסוק הרומז על תנינת חומש, שאמר יעקב
 21 אבינו (בראשית כח כב) 'ובל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך', וכפל
 22 הלשון של עישור בא ללמד שראוי להפריש מהנכסים שני
 23 עישורים, שיחדיו הם חומש.
 24 שואלת הגמרא: משמעות לשון הפסוק היא שמפריש מעשר אחד,
 25 ואחר כך מפריש מעשר נוסף, ואם כן קשה, הא לא דמי עישורא
 26 בתרא לעישורא קמא – הרי אין המעשר השני שזה לסכום המעשר
 27 הראשון, שהרי בתחילה נתן עשרה ממאה, ואחרי שעשר ונתרו
 28 בידם תשעים, מפריש מהם מעשר שהוא תשעה חלקים, ואם כן
 29 נמצא שהפריש תשע עשרה ממאה, ואין זה חומש, אלא מעט
 30 פחות.
 31 מתרצת הגמרא: אמר רב אשי, מכך שלא אמר יעקב 'עשר אעשר
 32 לך' אלא 'אעשרנו', יש לדרוש שיפריש שוב את אותו שיעור
 33 מעשר שכבר הפריש, והיינו שיתן לתרא – למעשר האחרון פי
 34 קמא – כשיעור המעשר הראשון, אף שזהו מעט יותר מעשירית
 35 ממה שנשאר לאחר הפרשת המעשר הראשון, ונמצא ששתי
 36 המעשרות יחד הם חומש.
 37 הגמרא מביאה סימן לזכרון שלשת הדברים שאמר רבי אילעא
 38 שהתקינו באושא: אמר רב שמי בר אשי, ושמועות הללו – של
 39 תקנות אושא שאמר רבי אילעא, מתבטלות והולכות – בכל תקנה
 40 נוספת שאמר, מתמעטים שמות האמוראים שבשם נאמרה
 41 התקנה, שאת התקנה הראשונה אמר בשם ריש לקיש, בשם רבי
 42 יוסי בר חנינא. את השניה אמר בשם ריש לקיש לבד. ואת
 43 השלישית אמר מעצמו ללא שם של אמורא נוסף. ופימניך – סימן
 44 יהא בידך על סדר ההלכות, לדעת באלו מהם נתמעטו שמות
 45 האמוראים לפי הסדר, 'קמנים' – חייב אדם לזון את בניו כשהם
 46 קטנים. 'בתבו' – הכותב כל נכסיו לבניו הוא ואשתו ניזונים מהם.
 47 'ובזבו' – המבזבז אל יבזבז יותר מחומש. וכיון שיש סימן לסדר
 48 ההלכות, וסימן שמות האמוראים מתמעטים, ניתן לזכור בשם
 49 מי נאמרה כל תקנה.
 50

51 הגמרא מביאה תקנה נוספת שתקנו באושא: אמר רב יצחק,
 52 באושא התקינו שיהא אדם מתגלגל – מתנהג בנחת ובדברים רכים
 53 עם פנו המסרב ללמוד תורה, עד שייגיע הבן לגיל שתים עשרה שנה,
 54 מןאן ואילך, אם עדיין מסרב ללמוד, יורד עמו האב לחייו – מלקוהו
 55 ברצועה ומונע ממנו מאכל, עד שילמד.
 56

כתובות. נערה שנתפתה - פרק רביעי דף נ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטינזלץ) קפז רש"י

ועשיתנהו - כפיתי אותם בחזקה. ומפני שטרחתי עליו ליכנס לו לפני משורת הרין - מחבביני. ואי דינא הוא - אין כאן גמילות טובה להחזיק לו טובה. שעל כרחו ישפוט אמת. המבזבז - לעניים. מחומש - שבנכסיו, שלא יצטרך לבריות. עשר אעשרנו - שני עשירין, הוה להו חומש. והא לא רמי בתרא לקמא - דכי שקלת לקמא פשו להו תשעה.

וכי הדרת מדלית מעשר דידהו - לאו כי קמא הוא. ואין כאן חומש בשניהם. אעשרנו - מדלא כתיב עשר אעשר לך - הכי קאמר: אעשרנו כראשון, כלומר: מעשר שני יאז כראשון. שמועות הללו - דרבי אילעא בתקנת אושא. מתמעמות והולכות - מאמוראים. הראשונה - אמר רבי אילעא אמר ריש לקיש משום דרב יוסי בר זבנא. השניה - רבי אילעא אמר ריש לקיש. שלשית - רבי אילעא חודיה. ויסינג - בסדר ההלכות, ובו תדע סדר מיעוטן. קטנים כהנה וכוהנה - בני ובנותיו כשהן קטנים, כותב נכסיו, המבזבז אל יבזבז. ומעתה לא תחליף באיזו שלשה ובאיזו שנים ובאיזו אחד. מלגלג עם בנו - אם מסרב מללמדו - יגלגל עמו בנחת ודברים רבים. יורד עמו לחייו - לדרתו ברצועה ובחוסר לחם. רב שמואל בר שילת - מלמד תינוקות היה. וספי ליה כי תורא - הלעיסתו תורה, כשור שאחא מלעיסו ואובסו מאבל. לתעניתא מעת לעת - להתענות כל היום. וחיובא לשעות, מקודם לכן שנתים, כדאמרין ביומא (פגא). ובתינות - שהיא ממזרת להביא בת, שאינה מתשת בח בלימוד תורה. ותרתי טרי דקאמר - שנת שתיים עשרה גופא קאמר. דאי בת שתיים עשרה ויום אחד - דארייתא היא. שמביא שתי שערות, ובת עונשים, ואין צורך לנו ללמוד ממניקותו של אביו. לא חיי - אם לא ברפואה בדוקה. מרתא דדיה - מרה של דיה, שקורין וושי"ו. נשפיה ונשקיה - תמשחו ממנו, ותשקנו ממנו בשכר. אצותא דיקלא - סוב שגדל סביב דקל תומר, כעין ווילד"ה שכורך את עץ הגפן. המכניס את בנו - ללמוד תורה. רין אחריו - להברותו ולהיותו. ואין מניע - מסוכן הוא למות מרוב חולשו. חבירו רצין אחריו - להיות פקחין בתורה כמותו. הא דכחיש - אל יכניסנו שמוכחן הוא מן חילש ומות. דביאי - יכניסנו לפי שמתפקח. שמכרה נכסיו מלוג - הקדן. הבעל מוציא - דשוידו רבנן כחוקה, והוא לוקח ראשון; ובאובלוסא - אסיפת בני אדם. תנא מיניה - דרבי יוסי בר חנינא מרה הוא. זה חזן בניו ובנותיו קטנים - שתמיה יום ויליה הן עליו, והיא צדקה, שאינו חיוב עליו בהם. הון ועושר בביתו - שאין הממוק כלה, ואף על פי כן - צדקתו עומדת לעד. זה הלובר תורה ופלטרה - מתקיימת בו, הרי "הון ועושר בביתו", וצדקתו עומדת לעד" - על שטרך ללמד לתלמידים. זה הכותב בו" - הספרים קיימים לו, שאינם כלים, וצדקתו עומדת לעד. לאינצויי - מי קרוב וקודם בנחלה.

אויש

ועשיתנהו לניה. אי אמרת בשלמא לאו דינא - משום הכי עשיתנהו, אלא אי אמרת דינא - עשיתנהו בעי? אמר רבי אילעא: באושא התקינו: המבזבז - אל יבזבז יותר מחומשו. תניא נמי הכי: המבזבז - אל יבזבז יותר מחומשו, שקמא יצטרף לבריות. ומעשה באחד שבקש לבזבז [יותר מחומשו], ולא הניח לו חבירו, ומנו - רבי ישכב. ואמרי לה: רבי ישכב, ולא הניחו חבירו, ומנו - רבי עקיבא. אמר רב נחמן, ואיתמיא רב אחא בר יעקב: מאי קרא - וכל אשר תתן לי עושר אעשרנו לך. והא לא דמי עישורא בתרא לעישורא קמא! אמר רב אשי: אעשרנו" לבתרא פי קמא. אמר רב שימי בר אשי: ושמועות הללו מתמעמות והולכות, וסימניך: קטנים כתבו ובזבוזו. אמר רב יצחק: באושא התקינו שיהא אדם מתגלגל עם בנו עד שתיים עשרה שנה, מפאן ואילף - יורד עמו לחייו. איני? והא אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת: בציר מפר שית - לא תקביל, פר שית - קביל, וספי ליה בתורא! אין, ספי ליה בתורא. מיהו, אינו יורד עמו לחייו עד לאחר שתיים עשרה שנה. ואיבעית אימא, לא קשיא: הא למקרא, הא - למשנה. דאמר אביו: אמרה לי אם: פר שית - למקרא, פר עושר - למשנה, פר הלסר - לתעניתא מעת לעת, ובתינותא בת תריסר. אמר אביו: אמרה לי אם: האי פר שית דמקרא ליה עקרפא ביומא דמישלם שית - לא חיי. מאי אסותיה - מרתא דדיה חיוורתא בשיכרא, נשפיה ונשקיה. האי פר שתא דמריק ליה זיפורא ביומא דמישלם שתא - לא חיי. מאי אסותיה - אצותא דדיקלא בניא, נשפיה ונשקיה. אמר רב קטינא: כל המכניס את בנו פחות מן שש - רין אחריו ואינו מניעו. איפא דאמרי: חבירו רצין אחריו ואין מניעין אותו. ותרווייהו איתנהו: חליש וגמיר. איבעית אימא: הא - דכחיש, הא - דכריא. אמר רבי יוסי בר חנינא: באושא התקינו: האשה שמכרה פנכסי מלוג פתי בעלה, ומתה - הבעל מוציא מיד הלוקחות. ואשפחיה רב יצחק בר יוסף לרבי אבהו דהנה קאי באובלוסא דאושא. אמר ליה: מאן מרה דשמעתא דאושא? אמר ליה: רבי יוסי בר חנינא. תנא מיניה ארבעין זמינן, ורמי ליה כמאן דמנחא ליה בביתיה. "אשרי שומרי משפט עושה צדקה ככל עת" וכי אפשר לעשות צדקה ככל עת? דרשו רבותינו שפיכנה, ואמרי לה רבי אלעזר: זה הון בניו ובנותיו כשהן קטנים. רבי שמואל בר נחמני אמר: זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן. "הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד" רב הונא ורב חסדא; חד אמר: זה תלמוד תורה ומלמדה, וחד אמר: זה הפותח תורה, נביאים וכתובים, ומשיאין לאחרים. "וראה נשים לבניך שלום על ישראל", אמר רבי יהושע בן לוי: בין שבנים לבניך - שלום על ישראל, דלא אתי לידי חליצה ויבום. רבי שמואל בר נחמני אמר: בין שבנים לבניך - שלום על דיני ישראל, דלא אתי לאינצויי. זה מדרש דרש רבי אלעזר לפני חכמים בו.

עשיתנהו בני - האי עשוי צריך לומר דהיינו דברים, כי הוא דלקמן (גגא). מעלאי דידי - היינו עשוי. והשתא אתי שפיר דאמר "עשיתנהו בעיני" דאם מן הרין היה - מה היה לו לעשותם דברים? היה לו להלקותם ולכופם עד שיוזנו אותו. וכן פירש רבינו חם. ומיהו מצינו "עשיר" שלא דברים, כגון: אין מעשין אלא לפסולות (כתובות עזא).

אל

יבזבו יותר מחומשו - מפרש בירושלמי שעם ראשונה יכול לבזבו חומש, ומכאן ואילך בכל שנה ושנה יתן חומש הריח. שיהא אדם מגלגל עם בנו עד שתיים עשרה שנה - והא דתנן במסכת אבות (פרק ה): בן עשר למשנה - לא שירד עמו לחייו, אלא לגלגל.

וספי

ליה כי תורא - ולא ירד עמו לחייו עד שתיים עשר שנה. והא דתנן במסכת אבות: בן חמש שנים למקרא - היינו לגלגל, ולא למסיפי ליה.

בר

שית למקרא - היינו בר שית ויום אחד, דומיא דבר עושר למשנה דהוי בר עשר ויום אחד, כי הוא דמסכת אבות דהתם הוי בר עשר ויום אחד. דומיא דבן שלש עשרה למצות. והשתא האי בר שית למקרא האי הוי דומיא דבן עשר למשנה, דבר שית למקרא - היינו למסיפי ליה כי תורא, ובר עשר למשנה לא למסיפי ליה.

ובת

תריסר לתעניתא - פירש בקונטרס: שנת שתיים עשרה, ומשום חינוך. ולרבינו יצחק נראה: דבת שתיים עשרה שנה ויום אחד קאמר. דומיא דבר עושר, כדפירשית. ואשמעין דלית לן השלמה דרבנן, כרבי יוחנן בפרק בתרא דיומא (פגא). האי דפירש נמי בקונטרס בתינותא שהיא ממזרת להביא בח - לא דהא צריך לפרש כן, אלא שחינוך שלה שנה לפני גדולתה, דהיינו שתיים עשרה שנה ויום אחד, כמו תינוק שחינוכו שנה לפני גדולתו.

ומאי

אסותיה - פירש רבינו חם: שלא ישכנו. אבל אין נראה לפרש לאחר שנשכר, דהא אמר דלא חיי - משמע דאין רפואה מועלת לו.

הבעל

מוציא מיד הלוקחות - אליבא דרבי יוחנן דאמר: קני פירות כקני הגוף דמי - לא צריכא לתקנת אושא, אלא לריש לקיש. ואליבא דריש לקיש מסיק לה בפרק "החובל" (בבא קמא פחג). אי נמי, לרבי יוחנן נמי אצטרך, כגון נותן מתנה לאשורו שקנתה ואין הבעל אוכל פירות. אי נמי, דכתב לה: דין דברים אין לי בפירות נכסייך. אבל אין לומר דכתב לה: דין דברים אין לי בנכסייך ובפירותיהם - דהא תנן בפרק "הכותב" (כתובות פגא). דאם מכרה ותנה

קיים.

יניב

זה המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו ומשיאן. "הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד" רב הונא ורב חסדא; חד אמר: זה תלמוד תורה ומלמדה, וחד אמר: זה הפותח תורה, נביאים וכתובים, ומשיאין לאחרים. "וראה נשים לבניך שלום על ישראל", אמר רבי יהושע בן לוי: בין שבנים לבניך - שלום על דיני ישראל, דלא אתי לידי חליצה ויבום. רבי שמואל בר נחמני אמר: בין שבנים לבניך - שלום על דיני ישראל, דלא אתי לאינצויי. זה מדרש דרש רבי אלעזר לפני חכמים בו.

יניב

1 יתיב רב יוסף קמיה דרב המנונא - משמע דרב יוסף היה קטן מרב המנונא, ובפרק קמא
2 דקידושין (כהא) משמע דרב המנונא תלמידו של רב חסדא היה, גבי סבי דנוייתא
3 דלא אתו לפירקה דרב חסדא, אמר ליה לרב המנונא: זיל צענינודו. ורב יוסף חבירו של רב
4 חסדא היה? אלא צריך לומר דתרי רב המנונא הו:

5 ומאי עליה מעילוויא דאב - לקמן בפרק
6 "מצאית האשה" (סחא) פירש רבינו
7 חננאל: דהא דאמר דשמואל שמין באב - לא
8 ליפות כח הית, ליתן לה יותר מעשור נכסים אם
9 האב היה וחרן - אלא לגרוע כחה, וליתן לה
10 פחות מעשור נכסים, אם אנו יודעין שהווא ערין.
11 דלא מצינו שומא לעלוויא, אלא לגרועתא,
12 כדאמרין בפרק "מצאית האשה" (שם): מעשה
13 ונתן לה רבי עד שנים עשר נכסים, ורקמן (גבב)
14 נמי משמע דדוקא עד עישור נכסים שרו רבנן,
15 אבל טפי - איכא עוברי אחסנתא, דפרין. מי
16 איכא מידי דרחמנא אמר ברא לירות ברתא לא
17 תירות, ומתקני רבנן כו? ומסקי עד כמה, משמע
18 - עד כמה שרו רבנן אף על גב דמי לעבורי
19 אחסנתא - עד עישור נכסים, ומידי, הכא משמע
20 עלוייא דאב דשמואל לעלוויא קאמר. ויש לומר:
21 דלענין מטלטלי דוקא הוי לעלוויא, דכיון דשמין
22 בדעת האב - גביא נמי ממשלטלי, אבל לענין
23 כמה בדעת האב ליתן - הוי לגרועתא, שלא
24 להוסיף על עישור, אלא לפחות, ואם תאמר:
25 דבפרק "מצאית האשה" (שם) תנן: רבי יהודה
26 אומר: אם השיא בת הראשונה יתן לשניה כדרך
27 שנתן לראשונה, משמע, אפילו נתן לראשונה
28 עותר מעישור נכסים, מדקא מהדרי ליה רבנן;
29 פעמים שאדם עשיר והעני. פירוש: עשיר בדעת
30 העני בדעת, ולא יתן לזאת כמו שנתן לראשונה.
31 אלא שמין את הנכסים, ועישור נכסים יתנו ולא
32 יותר, ושמואל דאמר שמין באב - כרבי יהודה
33 סבירא ליה: ואומר רבינו יצחק: דלעיל לא קאמר
34 רבי יהודה יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה,
35 אלא דוקא כשנתן לראשונה עישור נכסים או
36 פחות, ורבנן מהדירו ליה דאין ללכת אחר דעתו
37 הראשונה, כיון שדעת האדם משתנה - הילכך
38 לעולם יתנו עישור נכסים. ויש להביא ראיה, דרבי
39 אית ליה בהדיא כרבי יהודה בפרק "מצאית
40 האשה" (שם), וקאמר רבי בהדיא שמתנתא
41 דפרנסה טרפא ממשעבדי ולא ממונות, לפי
42 שמונות אינן קצובים, כדאמרין ב"היזקין" (גיטין
43 נא,א), ופרנסה מייקף קייצא כדאמר ההם, ואם
44 איתא דלהוסיף על עישור נכסים נמי שמין באב,
45 אם כן פרנסה נמי אינה קצובה? אבל אם אין שמין אלא לפחות מעישור נכסים - נחיא, אף
46 על פי שאין לה קצבה למטה, כיון דלמעלה מיהא יש לה קצבה - יכולין הלקוחות ליהדר
47 ולהניח מבני חרי כדו עישור נכסים, ומידי אין ראיה, דאם כן - מהאי טעמא נמי יש קצבה
48 למונות כששיעברו האחים, דהא יש קצבה למעלה עד בוגר, ואין לומר דהתם איכא למימר
49 שמא תלקה ותצטרך רפואה, ואמרין בפרקין דרפואה שאין לה קצבה היא בכלל מוונות - דהא חשיב ב"היזקין" (שם) פסק לזון חמש שנים בת אשתו - יש לה קצבה, דקתני: והיא ניוונת
50 מנכסים משועבדים, אלא ודאי אף על פי שקצובים למעלה עד בוגר, כיון שאין קצובין למטה, דאפשר שתנאי קודם - לא חשיבי קצובין, אבל פרנסה יש לה קצבה, שאפשר ללקוחות לברר
51 דבריהם על ידי בית דין, ולשום דעתו של אב בין למעלה בין למטה.

52 ואמר ליה זיל זון כו' - ואם תאמר: ומאי אולמיה הא דשמואל יותר מהדיא דרב יצחק בר יוסף, דמבעיא לן אי סבר רב כוותיה: ויש לומר: משום דשמואל עביד עובדא, מיימי מיניה, ולא
53 מסתבר ליה דרב פליג אדשמואל, דהא בלאו הכי משמע דרב זון היינו מוונות, אלא דמבעיא ליה משום דלא נחיא ליה למימר שיהלוק רב על המשנה, דקתני דמונות הבנות הוי
54 כירושת בנין דיכרין, ומיימי ראייה משמואל דעביד עובדא, והכי נמי מצי סבר רב כדמשמע לישנא דזון רב, וסביר דאחרי כן שינו התקנה, ואם תאמר: היכי משמע מילתא דשמואל דאמר
55 "זיל זון" דמונות ממש קאמר - יותר ממילתיה דרבי חייה בר יוסף דקאמר "רב זון"? ויש לומר: דסברא הוא, בשעה שפוסק הוראה - שי לו לפסוק בלשון דליכא למיטעי, הילכך איכא למימר
56 טפי דזיל זון ממש קאמר. אבל רבי חייה בר יוסף היה שונה בקלתו, ולא היה כל כך מדקדק בלשונו.

57 אמר להו זילו אהדרו כו' - טועין בדבר משנה חשיב להו רב נתמן, והוא בעצמו היה יכול להחזיר הדין, אלא שבעלי דינין לא היו שומעין עלו כמו לדיינין, לכך קאמר להו: זילו אהדרו, סוף

1 יתיב רב יוסף קמיה דרב המנונא, ויתיב רב המנונא
2 וקאמר: כישם שאין הבנים יורשין אלא מן הפרקע -
3 כך אין הבנות ניוונות אלא מן הפרקע, אויש עליה
4 פולי עלמא: דשביק ארעא - הוא דירתי ליה בניה,
5 דלא שביק ארעא - לא ירתי ליה בניה? אמר ליה
6 רב יוסף: ודלמא פתופת בנין דכרין קאמר מר? אמר
7 ליה: מר, דגברא רבא הוא, ידע מאי קאמינא. אמר
8 רבי הייא בר יוסף: רב זון מחישי דעליה. איבעיא להו:
9 פרנסה הוויא, ומאי עליה - מעילוויא דאב, וכדשמואל.
10 דאמר שמואל: לפרנסה שמין באב, או דלמא: מזוני
11 ממש הוה, ומאי עליה - מדברים טובים שנאמרו
12 בעליה. דאמר רב יצחק בר יוסף: בעליה התקיני
13 שיהו בנות ניוונות מן הממשלטלין, תא שמע: בדיה
14 דרבי בנאי, אחוה דרבי הייא בר אבא, הוה ממשלטלין
15 דיתמי, אתו לקמיה דשמואל, אמר ליה: זיל זון, מאי
16 לאו למזוני, וכדרב יצחק בר יוסף סבירא ליה? לא,
17 התם לפרנסה הוויא, ושמואל לטעמיה, דאמר שמואל:
18 לפרנסה שמין באב. הוה עובדא בנהרדעא, ודון דיני
19 דנהרדעא, בפומבדיתא ואגבי רב הנא בר בוןא. אמר
20 להו רב נתמן: זילו אהדרו, ואי לא - מנגבינא לכו
21 לאפדיכו מיניכו, רבי אמר ורבי אסי סבור למזון
22 ממשלטלין, אמר להו רבי יעקב בר ארי: מילתא דרבי
23 יוחנן וריש לקיש לא עבדו בה עובדא, אתון עבדין בה
24 עובדא? רבי אלעזר סבר למזון ממשלטלין, אמר לפניו
25 רבי שמעון בן אלקיים: רבי, יודע אני כך שאין מדרת
26 דרין אתה עושה אלא מדרת רחמנות, אלא, שפמא יראו
27 התלמידים ויקבעו הלכה לדורות, ההוא דאתא לקמיה
28 דרב יוסף, אמר להו: הבו לה מתמרי דעל פודיא.
29 אמר ליה אבוי: אילו בעל חוב הוה, כי האי גוונא מי
30 הוה יתיב ליה מר? אמר ליה: דתוויא לבודיא קאמינא.
סוף

1 אויש עליה כולי עלמא - והוא לא פירש דבנים יורשין קאמר, כתובת בנין דכרין היא,
2 וסבורים שסתם ירושה קאמר, שאין הבנים יורשין מטלטלין. דלמא כתובת בנין דיכרין
3 קאמר מר - לפי ששתי תקנות הללו שתקנו חכמים בתנאי כתובה לומדות זו מזו,
4 ובכתובת בנין דכרין תנן, בפרק "מי שהיה נשוי" (כתובות צא,א), דאין נגבית מן
5 המטלטלין. דתנן: רבי שמעון אומר, אפילו יש
6 שם נכסים שאין להם אחריות - אינן בלום, עד
7 שהיא שם נכסים שיש לזון אחריות מותר על
8 שתי הכתובות דיר. והתם מפרש להילכתא
9 כתובת בנין דיכרין, דתנן: רבי שמעון נשוי שתי
10 נשים ומתו, ואחר כך מת הוא, ויתומין של כל
11 אחת מבקשין כתובת אמן, כגון שכתובת האחת
12 מרובה, או אם שתייהן שוות - פעמים שבני
13 האחת רבים ובני האחת מעטים, ואותן המעטים
14 מבקשים כתובת אמן לחלקה ביניהן, ובני
15 השניה יחלקו את כתובת אמן ביניהן, ובאין
16 עליהם מכה תנאי כתובת אמן, שכתוב בה:
17 "כתובת בנין דכרין דיהוין ליכי מינאי, אינן
18 ירתון כסף כתובתיך" כו'. אם יש מותר דינר על
19 שתי הכתובות, שתתקיים בו נחלה דאורייתא -
20 אלו נטלין כתובת אמן, ואלו נטלין כתובת
21 אמן; ואם לאו - חולקין בשוה למזין גולגולתם.
22 דבמקום דמיעקרא נחלה דאורייתא - לא תקון
23 רבנן, מר דגברא רבא הוא ידע - שאין ללמוד
24 מוזן בנות מירושת בנים, אלא מירושת כתובת
25 בנין דכרין, שבאה מכה תנאי כתובה כמותה, רב
26 זון מחישי דעליה - יתומות באו לפניו ותובעות
27 מוונות מחישי דאביהן, שלא היו שם קרקעות
28 אלא מטלטלין, ונתן להם. פרנסה הואי - לא
29 מוונות הוי, אלא פרנסה נדוסיא לינשא, והדיא
30 גביא ממשלטלין, וכדשמואל דאמר לפרנסה
31 שמין באב - אומדן לפי וותרנותו של אב, או
32 לפי קמצנותו; אם היה קיים - כך וכך היה נותן
33 להם מנכסים הללו, וכיון דאומדן דעתו שיימנין
34 - מקרקעי ומטלטלי שוים בכך, מעילוויא דאב
35 - לפי אומדן עילוי דעת וותרנותו, או דלמא
36 מזוני פמש - ואף על גב דתנאי כתובה
37 בכתובה, ואין נגבית ממשלטלי, דכל אסמכתא
38 דשטרי אקרקעות היא, לפי שעומדות בעין -
39 רב סבר לה כתקנת עליה, והיינו דקאמר מחישי
40 דעליה, זיל זון - את הבנות, הוה עובדא ודון
41 דיני - לזון מן המטלטלין, מתמרי דעל כודיא
42 - שהן מטלטלין, כודיא - מחצלות שנותנין
43 תחת הדקלין כשגורדין התמרים, אילו בעל חוב
44 הוה - כלומר אפילו בעל חוב שיפח כחו לטרוף
45 ממשועבדין, אינו גובה ממשלטלין של יתומים, וזו תגבה למזון הבנות שדורע כזון אצל
46 משועבדים; דהוה לבודיא - הקרובות לגורו ועדיין מחוברות.

יותם

1 יתם - פסק לזון חמש שנים בת אשתו - יש לה קצבה, דקתני: והיא ניוונת
2 מנכסים משועבדים, אלא ודאי אף על פי שקצובים למעלה עד בוגר, כיון שאין קצובין למטה, דאפשר שתנאי קודם - לא חשיבי קצובין, אבל פרנסה יש לה קצבה, שאפשר ללקוחות לברר
3 דבריהם על ידי בית דין, ולשום דעתו של אב בין למעלה בין למטה.

4 ואמר ליה זיל זון כו' - ואם תאמר: ומאי אולמיה הא דשמואל יותר מהדיא דרב יצחק בר יוסף, דמבעיא לן אי סבר רב כוותיה: ויש לומר: משום דשמואל עביד עובדא, מיימי מיניה, ולא
5 מסתבר ליה דרב פליג אדשמואל, דהא בלאו הכי משמע דרב זון היינו מוונות, אלא דמבעיא ליה משום דלא נחיא ליה למימר שיהלוק רב על המשנה, דקתני דמונות הבנות הוי
6 כירושת בנין דיכרין, ומיימי ראייה משמואל דעביד עובדא, והכי נמי מצי סבר רב כדמשמע לישנא דזון רב, וסביר דאחרי כן שינו התקנה, ואם תאמר: היכי משמע מילתא דשמואל דאמר
7 "זיל זון" דמונות ממש קאמר - יותר ממילתיה דרבי חייה בר יוסף דקאמר "רב זון"? ויש לומר: דסברא הוא, בשעה שפוסק הוראה - שי לו לפסוק בלשון דליכא למיטעי, הילכך איכא למימר
8 טפי דזיל זון ממש קאמר. אבל רבי חייה בר יוסף היה שונה בקלתו, ולא היה כל כך מדקדק בלשונו.

9 אמר להו זילו אהדרו כו' - טועין בדבר משנה חשיב להו רב נתמן, והוא בעצמו היה יכול להחזיר הדין, אלא שבעלי דינין לא היו שומעין עלו כמו לדיינין, לכך קאמר להו: זילו אהדרו, סוף

כתובות דף נ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שלישי) קפט

53 שְׁמַע מִמַּעֲשֵׂה שְׁהִיָּה, בְּיַדֵּי דְרַבִּי בְּנָאִי אַחִיָּה דְרַבִּי חֵיִיא בְּרַ אָבָא הוּו
 54 מְפַלְטִילִין דִּיתְמִי – בִּידֵי רַבִּי בְנָאִי אַחִיָּה שֶׁל רַבִּי חֵיִיא בְרַ אָבָא הִיוּ
 55 מוּפְקָדִים מִטְּלָטְלִין שֶׁל יְתוּמִים שְׁהוּרִישׁ לְהַם אַבִּיהֶם, אֲתוּ לְקַמְיָה
 56 דְשִׁמְוֹאֵל – בָּאוּ הִיתוּמוֹת לִפְנֵי שְׁמוּאֵל עַל דְּבַר הַמְּטַלְטְלִין שְׁהִנִּיחַ
 57 אַבְיָהֶם, אָמַר לִיָּה שְׁמוּאֵל לְרַבִּי בְנָאִי, יוֹל זֶזֶן – לֶךְ וְתוּזֵן אֶת הַבְּנוֹת
 58 מֵהַמְּטַלְטְלִין שְׁבִידְךָ. מַאי לָאוּ לְמוּזְנֵי – הָאֵם לֹא תִּתְּכוּן שְׁמוּאֵל
 59 שִׁיתָן עֲבוּר הַמְּזוּנוֹת, וְכִדְרַבִּי יִצְחָק בְּרַ יוֹסֵף כְּבִידָא לִיָּה, שְׁאִמַר
 60 שְׁבַע־עֲלִיָּה הַתְּקִינוּ שִׁיזוּנו הַבְּנוֹת אִף מִמְּטַלְטְלִין.
 61 דוּחָה הַגְּמָרָא הוּכַחָה זֶז: לֹא כְּדַבְרֵיךָ, אֵלָא הֶתֶם – כַּשְׁהוּרָה שְׁמוּאֵל
 62 לַתָּת מִן הַמְּטַלְטְלִין, לְפָרְנִסָּה הוּאִי – הִיָּה זֶה לְצוּרֵךְ פְּרַנְסָה, וְשִׁמְוֵאֵל
 63 לְטַעְמִיָּה – לְשִׁיתָתוּ הוּרָה, דְאָמַר שְׁמוּאֵל, לְפָרְנִסָּה שְׁמִין בָּאָב –
 64 אוֹמְדִים אֶת דַּעַת הָאֵב, וְכִיּוֹן שְׁדִין פְּרַנְסָה תְּלוּי בְּאוּמוֹדֵן הַדַּעַת
 65 וְאִינוּ מִדִּין שִׁיעֲבוּד הַנְּכָסִים לְכַתוּבָה, גּוֹבִים אִף מִמְּטַלְטְלִין.
 66 הַגְּמָרָא מְבִיאָה עֵתָה מַעֲשִׂים מְכַמָּה אִמְרוּרָאִים בְּעִנְיָן גְּבִיית מְזוּנוֹת
 67 מִמְּטַלְטְלִין: הֵהוּ עוֹבְדָא – הִיָּה מַעֲשֵׂה בְּהַתְּרַעָא, שְׁמַת אָדָם וְלֹא
 68 הוּרִישׁ קַרְקַע, וְתַבְעוּ הַבְּנוֹת מְזוּנוֹתֵיהֶן, וְדִין (וְדוּנָן) דִּינֵי דְהַתְּרַעָא
 69 לַתָּת לְהוֹן מֵהַמְּטַלְטְלִין. וְכִן הִיָּה מַעֲשֵׂה בְּפּוֹמְבִידָא, וְאִנְיָ – אֲגַבָּה
 70 רַבִּי הֵנָּא בְּרַ בְּיוֹנָא אֶת מְזוּנוֹת הַבְּנוֹת מֵהַמְּטַלְטְלִין שֶׁל הִיתוּמִים.
 71 אָמַר לְהוּו רַבִּי נְחֵמָן לְאוֹתָם הַדִּינִים, וְיֹלוּ אֲהָרֵי – לְכוּ וְהַחְזִירוּ אֶת
 72 הַדִּין, וְהַחְזִירוּ לִיתוּמִים אֶת הַמְּטַלְטְלִין, וְאִי לֹא תַחְזִירוּ לְהַם,
 73 מְבַנְיָא לְכוּ לְאַפְדִּינְיָכוּ מִיְנֵיכוּ – אֲגַבָּה מִכֶּם אֶת בְּתִיכֶם הַיְפִים כְּדִי
 74 לְהַשִּׁיב מֵהֶם אֶת הַמְּטַלְטְלִין לְיֹורְשֵׁים, וְהִיָּינוּ כִּיּוֹן שָׂרַב נַחֲמָן סוּבַר
 75 כֶּרֶב הַמְּנוּנָא שְׁאִין גּוֹבִים לְמוּזֵן הַבְּנוֹת אֵלָא מֵהַקְּרַע.
 76 רַבִּי אִמִּי וְרַבִּי אִסִּי סְבִירוּ (חֲשַׁבוּ) לְמוּזֵן לְבִנוֹת מְפַלְטִילִי, כְּדַבְרֵי רַב
 77 יִצְחָק בְּרַ יוֹסֵף שְׁתִּיקְנוּ בְּעִלְיָה, אָמַר לְהוּו רַבִּי יִצְחָק בְּרַ אִידִי, מִלְּתָא
 78 דְרַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ לֹא עֲבָדוּ בָּהּ עוֹבְדָא – דְּבַר זֶה, שְׂרַבִּי יוֹחָנָן
 79 וְרִישׁ לְקִישׁ וְשִׁהוּ מֵהָאִמְרוּרָאִים הַחֲשׁוּבִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִמְנְעוּ
 80 מִלְּעֲשׂוֹת בּוּ מַעֲשֵׂה, וְלֹא הִגְבוּ לְבִנוֹת מִמְּטַלְטְלִין, אֲתוּן עֲבָדִין בָּהּ
 81 עוֹבְדָא – וְכִי אַתֶּם תַּעֲשׂוּ בּוּ מַעֲשֵׂה.
 82 מַעֲשֵׂה נוֹסֵף: רַבִּי אֶלְעָזָר סְבִיר (חֲשַׁבוּ) לְמוּזֵן – לְזוּן יְתוּמוֹת
 83 מְפַלְטִילִין, אָמַר לְפָנָיו רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְקָהִים, רַבִּי, יוֹדַע אֲנִי בְּךָ שְׁאִין
 84 מִדַּעַת הַדִּין אֲתָּה עוֹשֵׂה – וְאִין אַתָּה סוּבַר שְׂכָךְ הוּא הַהֲלָכָה, אֵלָא
 85 מִדַּעַת הַתְּמִנוֹת אַתָּה נוֹהַג בְּכַנּוּת, שְׁלֹא יְמוּתוּ בְּרַעֲב, אֵלָא, מִכֵּל מְקוֹם
 86 אִין לְהוֹרֹת כֵּן, מַשּׁוּם שִׁישׁ לְחֹשׁוֹשׁ שְׁפָא יָרְאוּ הַתְּלַמִּידִים, וְיִקְבְּעוּ
 87 כֶּךָ אֶת הַהֲלָכָה לְדוֹרוֹת, שִׁיעֲטֵעוּ לּוֹמַר שְׂאֵתָה סוּבַר שִׁישׁ לַתָּת לְמוּזֵן
 88 הַבְּנוֹת אִף מִן הַמְּטַלְטְלִין.
 89 מַעֲשֵׂה נוֹסֵף: הֵהוּא דִּתְאָתָא לְדִין לְקַמְיָה דְרַבִּי יוֹסֵף, עַל דְּבַר יְתוּמָה
 90 שְׁתַּבְּעָה מְזוּנוֹתֶיהָ מֵהָאֲחִים, וְלֹא הִנִּיחַ אַבְיָהֶם קַרְקַע, אָמַר לְהוּו רַב
 91 יוֹסֵף לִיתוּמִים, הָבֵי לָהּ מִתְּמַרִי דְעֵל בּוֹדִיא – הִבִּיאוּ לָהּ לְמוּזוֹת
 92 מֵהַתְּמַרִים שְׁנַלְקֵטוּ מֵהַעֲצִים, וּמוֹנָחִים עַל הַמַּחְצֶלֶת הַמוּנַחַת
 93 לְאִיסוֹף הַתְּמַרִים. אָמַר לִיָּה אֲפִי, אֵילוּ פְעַל חוֹב הָהוּ – הִרִי אִפִּילוּ
 94 אִם הִיָּה הַתּוֹבַע בַּעַל חוֹב, שִׁיפָה כּוּחוֹ לְהוֹצִיא נְכָסִים לְפָרִיעַת חוֹבו
 95 אִף מִיַּד הַלְּקוּחוֹת שְׁקֵנוּ נְכָסִים מֵהָאֵב, מִכֵּל מְקוֹם כִּי הָאִי גְּוִיָּא –
 96 בְּכּוּן זֶה, הִיָּינוּ בְּמִטְּלָטְלִין, מִי הָהוּ יְהִיב לִיָּה מָר – הָאֵם הִיִּית נוֹתֵן
 97 לוֹ, וְהִרִי הַהֲלָכָה הִיא שְׁאִין בַּעַל חוֹב גּוֹבָה אֵלָא מִן הַקְּרַעוֹת שְׁהִיוּ
 98 לְלוּהַ, וְלֹא מִמְּטַלְטְלִין. וְכֵל שְׂכָן שְׁהַבַּת שְׁהוּרַע כּוּחָה, שְׁאִינָה גּוֹבָה
 99 מֵהַנְּכָסִים שְׁבִיד הַלְּקוּחוֹת, שְׁלֹא תִּגְבָּה אֵלָא מִן הַקְּרַע וְלֹא
 100 מִמְּטַלְטְלִין שֶׁל הַיּוֹרְשִׁים.
 101 אָמַר לִיָּה רַבִּי יוֹסֵף, לֹא הִיָּתָה כּוּוֹנִית שִׁיתָנוּ לָהּ מְזוּנוֹת מִתְּמַרִים
 102 תְּלוּשִׁים מִמֶּשׁ, הַנְּמַצְאִים עַל הַמַּחְצֶלֶת, אֵלָא דְהוּוִיא לְבּוֹדִיא
 103 קְאָמִיָּא – הוּרִישׁ שִׁיתָנוּ לָהּ מִן הַתְּמַרִים שְׁנַגְמַר בִּישׁוּלָם, וְרֵאִיִּים
 104 לְהַגִּיעַ לְמַחְצֶלֶת, אִךְ הֵם עַדִּין מְחוּבְרִים לַעֲץ, וְדִינָם כְּקַרְקַע.

1 הגמרא מביאה עוד דין שנלמד מההיקש של תקנת הבנות לתקנת
 2 הבנים: וְיָתִיב רַבִּי יוֹסֵף קַמְיָה דְרַבִּי הַמְּנוּנָא – יִשָּׁב רַבִּי יוֹסֵף לִפְנֵי רַב
 3 הַמְּנוּנָא, וְיָתִיב רַבִּי הַמְּנוּנָא וְקָאֵמַר, בְּשֵׁם שְׁאִין הַבְּנִים יִרְשִׁין אֵלָא מִן
 4 הַקְּרַקַע, כִּדְ אִין תְּנָנוֹת נְיִזוּנוֹת לְאַחַר מוֹתוֹ אֵלָא מִן הַקְּרַקַע
 5 שְׁהוּרִישׁ, וְלֹא מִמְּטַלְטְלִין.
 6 אָנוּשׁ עֲלִיָּה כּוּלִי עֲלָמָא – נִרְעֵשׁוּ עֲלֵינוּ כּוּלָם, עַל מַה שְׁאִמַר שְׁאִין
 7 הַבְּנִים יֹורְשִׁים אֵלָא מִן הַקְּרַקַע, מַשּׁוּם שְׁהַבְּנִים שְׁכּוּנוֹתוֹ לִירוּשָׁה
 8 רְגִילָה, וְתַמְהוּ, וְכִי מִי דְשָׁבִיק אֲרַעָא – שְׁהִנִּיחַ קַרְקַע, הוּא דִּירְתִי לִיָּה
 9 בְּנִיָּה – רַק אוֹתוֹ יֹורְשִׁים בְּנִי, וְדִלָא שְׁבִיק אֲרַעָא לֹא יִרְתִי לִיָּה בְּנִיָּה
 10 – וְמִי שְׁלֹא הִנִּיחַ קַרְקַע אִין בְּנִי יֹורְשִׁים אוֹתוֹ, וְהִרִי אִין הַדְּבַר כֵּן,
 11 אֵלָא בְּנִים יֹורְשִׁים אֶת כֵּל נְכָסֵי אַבְיָהֶם, בִּין קַרְקַעוֹת וּבִין מִטְּלָטְלִין.
 12 אָמַר לִיָּה רַבִּי יוֹסֵף לְרַב הַמְּנוּנָא, וְדִלָמָא לְבִתּוּבָתָא בְּנִין דְרַבִּין קָאֵמַר
 13 מָר – שְׁמָא לֹא הִיָּתָה כּוּוֹנַתָךְ לִירוּשָׁה רְגִילָה, אֵלָא לְגַבִּי מַה
 14 שִׁיֹורְשִׁים הַבְּנִים הוֹכֵרִים אֶת כְּתוּבַת אִמָּם, שְׁמַתָּאִי הַכְּתוּבָה הוּא
 15 שְׁכוּתָה הַבַּעַל לְאַשְׁתּוֹ שְׁאֵם תְּמוֹת הִיא לִפְנֵינוּ וְלֹא תִּגְבָּה אֶת
 16 כְּתוּבָתָה, אוֹי לְאַחַר מִיתָתוֹ הַבְּנִים הוֹכֵרִים שִׁילְדָה לוֹ יִירְשׁוּ אֶת
 17 נְכָסֵי הַנְּדוּנָיָה שְׁהִיא מְכַנִּיסָה לוֹ וּמַלְבַּד חֲלָקָם בִּירוּשָׁה עִם בְּנֵי
 18 מְנַשִּׁים אַחֲרוֹתָיו, וְעַל זֶה אָמַר רַב הַמְּנוּנָא שְׂכַשְׁם שִׁירוּשָׁה זֶז
 19 שְׁמַתְקַנַּת חֲכָמִים הִיא אִינָה נְגַבִּית אֵלָא מִן הַקְּרַקַע, כְּמַבּוּרָא לְהֵלֶךְ
 20 (אָב), כֶּךָ הַבְּנוֹת שִׁנְיִזוּנוֹת מְנַכְסֵי הָאֵב מִתְּנָאִי כְּתוּבָה, אִינָן נְיִזוּנוֹת
 21 אֵלָא מִן הַקְּרַקַע.
 22 אָמַר לִיָּה רַב הַמְּנוּנָא, מָר, דְנִבְרָא רַבָּא הוּא – שְׁאָדָם גְּדוּל הוּא, יָדַע
 23 מַאי קְאָמִיָּא – הִבִּין אֶת כּוּוֹנַתָּה, שְׁהִרִי וְדֵאִי אִין לְלִמּוּד מִירוּשָׁה
 24 שְׁהִיא דִין דְאוּרִייתָא, אֶת דִּין מְזוּן הַבְּנוֹת שְׁהוּא תְּקַנַּת חֲכָמִים
 25 מִתְּנָאִי כְּתוּבָה, אֵלָא יֵשׁ לְלוּמְדָה מִכְּתוּבַת בְּנִין דְכִרְיָן שְׁאִף זֶז
 26 תְּקַנַּת חֲכָמִים מִתְּנָאִי כְּתוּבָה, וְיֵשׁ לְדַמּוֹת תְּקַנָּה אַחַת לְחִבְרַתָּה.
 27 מְבִיאָה הַגְּמָרָא מַעֲשֵׂה מָר, שְׁגַבָּה לִיתוּמוֹת מִן הַמְּטַלְטְלִין: אָמַר
 28 רַבִּי חֵיִיא בְּרַ יוֹסֵף, יְתוּמוֹת שְׁתַּבְּעוּ מְזוּנוֹת וְלֹא הִנִּיחַ לְהוֹן אַבְיָהֶן
 29 קַרְקַע, רַבִּי הִיָּה זֶן אוֹתָן מְחִיפֵי דְעֲלִיָּה – מֵהַחִיטִּים שֶׁל הַעֲלִיָּה.
 30 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא אֶת כּוּוֹנַת רַבִּי חֵיִיא בְרַ יוֹסֵף בְּמַעֲשֵׂה זֶה: אִיבְעָא
 31 לְהוּ – הַסְתַּפְקוּ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה, הָאֵם מַה שְׁתַּבְּעוּ הַבְּנוֹת, פְּרַנְסָה הִוִּיא
 32 הִיוּ אֵלוּ מַעוֹת לְצוּרֵךְ פְּרַנְסַת הַנְּדוּנָיָה שְׁלַחָן, שְׁתַּקְנַת חֲכָמִים
 33 הִיא שְׁאֵם מִתְּ הָאֵב וְהִנִּיחַ בְּנוֹת שְׁאִינָן נְשׂאוֹתָה, בְּשַׁעַת שִׁישׁוּאֵיהֶן
 34 הַיְשׁוּלוֹת עֲשִׂרִית מִתְּנָאִי נְכָסֵי הַיְשׁוּלוֹת לְצוּרֵךְ נְדוּנֵיהֶן, וְאֵת זֶה הִגְבָּה
 35 לְהַם רַב מִמְּטַלְטְלִין, וְאִי – וּמָה הַכּוּוֹנָה בְּלִשׁוֹן 'חִישִׁי דְעֲלִיָּה',
 36 הִיָּינוּ שִׁיתָנוּ לְהוֹן מְעִילוּיָא דְאָב – כְּפִי שִׁישׁ לְשַׁעַר עֵילוּי דַּעַתוֹ שֶׁל
 37 הָאֵב אֵילוּ הִיָּה חִי, הָאֵם הִיָּה נוֹהַג בְּרוּחַב לֵב בְּנִתְיָנָתוֹ אוֹ שְׁהִיָּה
 38 מְקַמֵץ, וְכִדְשְׁמוּאֵל – וְכַפִּי שְׁהוּרָה שְׁמוּאֵל, דְאָמַר שְׁמוּאֵל, לְפָרְנִסָּה
 39 – לְפַרְסַת הַבְּנוֹת לְצַרְכֵי נִישׂוּאֵיהֶן, שְׁמִין בָּאָב – אוֹמְדִים כְּמָה הִיָּה
 40 הָאֵב נוֹתֵן לְבָתוֹ אֵילוּ הִיָּה חִי, וְכֶךָ נוֹתֵנִים לְהוֹן כַּעַת מֵהַיְרוּשָׁה, וְכִיּוֹן
 41 שְׁהַנְּתִינָה הִיא לְפִי אוֹמֵד דַּעַת הָאֵב, וְלֹא מִדִּין שְׁעֲבוּד נְכָסֵי
 42 הַכְּתוּבָה, נִיתָן לְגַבּוֹת אִף מִמְּטַלְטְלִין.
 43 אוּ דִלְמָא, מַה שְׁתַּבְּעוּ הַבְּנוֹת מְזוּנֵי מְשֵׁשׁ הָהוּ, מִכֵּחַ הַתְּנָאִי
 44 שְׁבַכְתוּבַת אִמָּן שִׁהִיוּ נְזוּנוֹת מְנַכְסֵי הַיְרוּשָׁה, וְאִף שְׁתְּנָאִי כְּתוּבָה
 45 הִרִי הוּא כְּכַתוּבָה עַצְמָה שְׁאִינָה נְגַבִּית אֵלָא מִן הַקְּרַקַע, מִכֵּל מְקוֹם
 46 הוּרָה רַב שִׁיעֲטוּ מֵהַמְּטַלְטְלִין, מִפְּנֵי שְׁסוּבַר כְּתַקְנָה הַמּוּבָאֵת לְהֵלֶךְ,
 47 וּמַאי עֲלִיָּה – לְפִי פִירוּשׁ זֶה מִזִּי 'עֲלִיָּה' שְׁאִמַר רַב, לּוֹמַר
 48 שְׁהוּרָאֵתוֹ הִיא מִכֵּחַ אוֹתָם דְרַבִּים הַמְּבִיכִים שְׁנִאֵמְרוּ בְּעֲלִיָּה – בְּקַבּוּץ
 49 חֲכָמִים שְׁהִיָּה בְּעִלְיַת הַגָּ, דְאָמַר רַב יִצְחָק בְּרַ יוֹסֵף, בְּעֲלִיָּה
 50 הַתְּקִינוּ, שְׁהִיוּ בְּנוֹת הַבָּאוֹת לִישׁוּל מְזוּנוֹתֵיהֶן נְיִזוּנוֹת אִף מִן
 51 הַמְּפַלְטִילִין.
 52 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לְפַשׁוּט שְׁהִיוּ אֵלוּ מְזוּנוֹת מַמַּשׁ, וְלֹא פְּרַנְסָה: תָּא

1 המשיך אביי להקשות לרב יוסף: סוף סוף, כל העומד לזנוז – פירות
 2 שנגמר בישולם וראויים כבר להגוז וליתלש, פְּנוּזוּ דְּמִי – נחשבים
 3 כתלושים, ואם כן אין דין התמרים כקרקע אלא כמטלטלין, ואיך
 4 יגבו מהם למזון הבנות. השיב לו רב יוסף: דְּרִיקָא לְדִיקָא קְאָמְיָא
 5 – כוונתי היתה שיתנו לה למוזנותיה מתמרים הצריכים עדיין
 6 ליניקת הדקל, שכיון שהם צריכים לקרקע, דינם כקרקע.
 7 הגמרא מביאה מעשה נוסף: הוּא – מעשה ביתם ויתומה, שהניח
 8 להם אביהם מטלטלין, והיה אפטרופוס ממונה על נכסיהם עד
 9 שיגדלו, דְּאִתּוּ לְקַמְיָא דְּרָבָא שוירה כיצד לזון את היתומה, שהרי
 10 אי אפשר לזונה ממטלטלין. אָמַר לְהוּ רָבָא, תַּעֲלוּ לִיתוּם בְּשָׂבִיל
 11 יְתוּמָה – הרבו במזון הניתן ליתום, כדי שיהיה בו די גם למוזנות
 12 אחותו.
 13 מקשה הגמרא: אָמְרִי לִיה רַבְּנָן לְרָבָא, וְהָא מַר הוּא דְּאָמַר מְקַרְקְעִי
 14 וְלֹא מְמַלְטְלִי – והרי אתה אמרת שיש לגבות רק מקרקעות ולא
 15 ממטלטלין, בֵּין לְמוּזְנֵי – למוזנות הבנות, בֵּין לְתוּבָה – לאשה
 16 הגובה כתובתה, וְבֵין לְפְרֻנְסָה – לצרכי נדוניית הבנות, ואילו בכך
 17 שמעלים ליתום עבור היתומה נמצא שהיא ניוזנית ממטלטלין.
 18 מתרצה הגמרא: אָמַר לְהוּ רַבָּא, לֹא הִיְתֵה כּוּנְתִי שִׁירְבוּ בְּמוּזְנוֹתֵי
 19 מחמת שיש לבת זכות בנכסים אלו, אלא מפני זכויות הבן בנכסים,
 20 שהרי אִילוּ רָצָה הִיתוּם שִׁפְחָה כְּדִי לְשִׁמְשׁוּ, מִי לֹא יִהְיֶינָּה לִיה – וכי
 21 לא היה האפטרופוס נותן לו, והרי זה חלק מצרכיו, כֹּל שִׁבְנֵי הָקָא
 22 דְּאִיבָא תְּרִי – כל שבן כאן, שעל ידי שנותנים לו מוזנות שיוכל
 23 לזון את אחותו שתשמשנו, שיש בזה שתי טובות עבורו, גם שיהיה
 24 לו מי שתשמשו ותדאג לצרכיו, ועוד שהיא אחותו ובודאי נוח לו
 25 שתהא ניוזנת.
 26 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין גביית צרכי הבנות
 27 ממטלטלין: תְּנוּ רַבְּנָן, אֶחָד נְכָסִים שִׁישׁ לְהֵן אֲחֵרִיּוֹת – קרקעות,
 28 וְאֶחָד נְכָסִים שְׂאִין לְהֵן אֲחֵרִיּוֹת – מטלטלין, מוֹצִיאִין אוֹתָם
 29 מהיתומים לְמוּזוֹן הָאִשָּׁה וְלַבְּנוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר
 30 אָמַר, נְכָסִים שִׁישׁ לְהֵן אֲחֵרִיּוֹת וְקַרְקָעוֹת, מוֹצִיאִין לְצוּרְךָ הַבְּנוֹת
 31 מִן הַבְּנִים הַיּוֹרְשִׁים, לְמוּזְנוֹת וּפְרֻנְסָה, וְכֵן מוֹצִיאִים נְכָסִים אֵלּוּ
 32 לַבְּנוֹת הַקְּטָנוֹת, לְחִלּוֹק לְהֵן אֵת חִלְקָן בִּירוּשָׁה, מִן הַבְּנֹת הַגְּדוּלוֹת
 33 שֶׁהַחֲזִיקוּ בָהֶם, אִם הַשְׂאִיר הַמֵּת רַק בְּנוֹת לִירוּשׁוֹ, וּמוֹצִיאִים לַבְּנִים
 34 הַקְּטָנִים, עֲבוּר חִלְקָן בִּירוּשָׁה, מִן הַבְּנִים הַגְּדוּלוֹם שֶׁהַחֲזִיקוּ בָהֶם.
 35 וּמִתִּי מוֹצִיאִים נְכָסִים אֵלּוּ לַבְּנִים, שֶׁהֵם הַיּוֹרְשִׁים מִן הַתּוֹרָה, מִן
 36 הַבְּנֹת הַגְּדוּלוֹת שֶׁהַחֲזִיקוּ בָהֶם, דּוּקָא בְּנְכָסִים מְרֻבִּין – שהשאר
 37 האב אחריו די ממון כדי ספוק מזון הבנים והבנות עד שיבגרו, שאז
 38 הדין הוא שהנכסים שייכים לבנים שהם היורשים מהתורה, ואם
 39 הבנות הגדולות החזיקו בהם, מוציאים אותם מידן עבור הבנים,
 40 והם נותנים לבנות לצורך מוזנותיהן ופרנסת נדונייתן, כתקנת
 41 חכמים. אָבֵל לֹא מוֹצִיאִים אֵת הַנְּכָסִים לַבְּנִים מִן הַבְּנֹת, בְּנְכָסִים
 42 מוֹעֲמֵין – כאשר אין די בנכסי הירושה עבור מזון הבנים והבנות עד
 43 שיגדלו, אלא באופן כזה הבנות יזונו מן הנכסים, והבנים יחזרו על
 44 הפתחים. עד כאן ביאר רבי שמעון בן אלעזר את דין הקרקעות.
 45 עתה מבאר את דין המטלטלין: נְכָסִים שְׂאִין לְהֵן אֲחֵרִיּוֹת
 46 וְקַרְקָעוֹת, מוֹצִיאִין אוֹתָם לַבְּנִים הַקְּטָנִים, מִן הַבְּנִים הַגְּדוּלוֹם
 47 שֶׁהַחֲזִיקוּ בָהֶם. וְכֵן לַבְּנֹת הַקְּטָנוֹת מִן הַבְּנֹת הַגְּדוּלוֹת שֶׁהַחֲזִיקוּ
 48 בָהֶם. וְכֵן לַבְּנִים שֶׁהֵם הַיּוֹרְשִׁים מִהַתּוֹרָה, מִן הַבְּנֹת הַגְּדוּלוֹת
 49 שֶׁהַחֲזִיקוּ בָהֶם, וְכֹה דִין הַמְּטַלְטְלִין כְּקַרְקָעוֹת. אָבֵל לֹא – אין
 50 מוציאים ממטלטלין אלו לַבְּנוֹת – עבור מוזנותיהן ופרנסת נדונייתן,
 51 מִן הַבְּנִים. וּבְדִין זֶה חִלְקָן רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר עַל רַבִּי שְׂאִיר
 52 שְׁמוֹצִיאִים לְמוּזוֹן הַבְּנוֹת גַּם מִמְּטַלְטְלִין.
 53 פוסקת הגמרא את ההלכה: אָף עַל גַּב דְּרִיקָא לְן בְּכָל מְקוֹם
 54 שֶׁהֲלָכָה בְּרַבִּי מְחִבְרֵי, שֶׁבְּכָל מְחִלּוֹקַת שֶׁנֶּחֱלַק רַבִּי עִם תַּנָּא אַחֵר,
 55 הִלְכָה כְּרַבִּי הָקָא, הֲלָכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר. דְּאָמַר רָבָא,
 56 הֲלָכָתָא, שִׁישׁ לְגִבּוֹת מְקַרְקְעִי וְלֹא מְמַלְטְלִי, בֵּין לְתוּבָה, בֵּין
 57 לְמוּזְנֵי – למוזנות הבנות, וְבֵין לְפְרֻנְסָה – לצרכי נדוניית הבנות.

משנה

58 משנה זו והמשנה שלאחריה (בב) עוסקות בתנאי הכתובה,
 59 ומבארות שיש תנאים בכתובה שחייבו בהם חכמים את הבעל,
 60 ולכן אף אם לא כתבם בכתובה הרי הם כמי שנכתבו, וחייב בהם:
 61 לֹא כְּתָב לָהּ הַבַּעַל לְאִשְׁתּוֹ כְּתוּבָה כְּלָל, אָף עַל פִּי כֵן יֵשׁ לָהּ מִמּוֹן
 62 כְּתוּבָה, שֶׁאִם הִיְתֵה כְּתוּבָה בְּנִישׁוּאָהּ, וְנִתְאַלְמְנָה אוּ נִתְגַּרְשָׁה,
 63 גִּזְבָּה מֵאֵתִים זֹו, וְאִם הִיְתֵה אֶלְמָנָה בְּשַׁעָה שִׁנִּישׁוּאָהּ, גִּבְּהָ מִנָּה
 64 וְ-מֵאָה זֹו, מִפְּנֵי שְׁחִיבּוֹ זֶה הוּא תְּנַאי בֵּית דִּין.
 65 דִּין נוסף: אם כתב כתובה לבתולה, אך כְּתָב לָהּ עַל שְׁדָה הַשְּׂוֹהָ רַק
 66 מְנָה, שְׁהִיא תְּהִיָה מְשׁוּעֲבֵדָתָה לֹא תִּתֵּן לָהּ –[במקום] מֵאֵתִים זֹו, שְׁהוּא
 67 חַיִּיב בְּכְתוּבָתָהּ, וְלֹא כְּתָב לָהּ שֶׁמִּלְבַּד שְׁדָה ז' כֹּל נְכָסִים דְּאִיתִּי לִי
 68 אֲחֵרָאִין לְכְּתוּבָתֶיךָ – כל נכסי יהיו משועבדים לכתובתך, כתקנת
 69 חכמים, אלא רצונו שרק שדה זו השה מנה תשתעבד לה, לא
 70 הועילה כתיבתו, אלא חַיִּיב לְפָרוּעַ לָהּ כְּשֶׁהִתְגַּרְשָׁה אוּ הִתְאַלְמְנָה
 71 מֵאֵתִים זֹו מִכֵּל נְכָסִיו, מִפְּנֵי שְׁהוּא תְּנַאי בֵּית דִּין, שִׁדְּהוּ כֵּל נְכָסִיו
 72 מְשׁוּעֲבָדִים לְאוֹתָם מֵאֵתִים זֹו.
 73 הַמְּשַׁנָּה מְבִיאָה חִיּוּב נוֹסֵף שְׁהוּא מֵתַנַּאי בֵּית דִּין: אִם לֹא כְּתָב לָהּ
 74 אֵת מַה שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים שִׁיכְתוּב, אִם תִּשְׁתַּבְּאִי, אֲפָרְקִינֶךָ וְאִוְתִּבְיֶנֶךָ
 75 לִי לְאִינְתִּי – אם ישבו אותך לטטים, אפדך ואחזיקך להיות אשתי,
 76 וְכִבְיָנֶת – אשת כהן, שאם נשבת נאסרת עליו ואינו יכול
 77 להחזירה, לֹא כְּתָב לָהּ אֵת מַה שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים שְׁכּוּתֵבִים לְכַהֲנָה,
 78 וְהֵינִי אֲחֵרְרִינֶךָ לְמִדְּיָנֶתָּ – אפדך ואשיבך למדינתך ולבית אביך,
 79 אָף עַל פִּי כֵן חַיִּיב לְפִדּוֹתָהּ, וּבִישְׂרָאֵלִית אָף לְקִיּוּמָה לְאִשָּׁה, מִפְּנֵי
 80 שְׁחִיבּוֹ זֶה הוּא תְּנַאי בֵּית דִּין.
 81 דִּין נוסף בענין חיוב פדיותה: אִם אֵכָן נְשִׁבִית, חַיִּיב לְפִדּוֹתָהּ, וְאִם
 82 אָמַר הַבַּעַל אֵינִי רוֹצֵה לְפִדּוֹתָהּ, אִלָּא חֲרִי גִּיטָה וְכִסֵּף כְּתוּבָתָהּ,
 83 כְּלוּמַר, הֲרֵינִי מְגַרְשָׁה וְנוֹתֵן לָהּ אֵת כְּתוּבָתָהּ, וְאִפְטֵר מֵחִיּוּב
 84 פְּדִינֹתָהּ, וְתַפְּדָהּ הִיא אֵת עֲצָמָהּ, אֵינִי רִשָּׁא, מִפְּנֵי שֶׁבְּשַׁעָה שֶׁנִּשְׁכַּחַתָּה
 85 הִיְתֵה נְשׁוּאָה לּוֹ וְנִתְחַיֵּב בְּפִדּוּנָהּ.
 86 הַמְּשַׁנָּה מְבִיאָה עֵתָה אֹפֶן שֶׁהַבַּעַל יִכּוֹל לְהַפְטֵר מֵאֶחָד מֵחִיּוּבֵי
 87 הַכְּתוּבָה: לְקַתָּה – נחלתה האשה, חַיִּיב לְרַפְּאוּתָהּ, כִּשְׁם שְׁחִיב
 88 בְּמוּזְנוֹתֶיהָ, אֵךְ אִם אָמַר חֲרִי גִיטָה וְכְּתוּבָתָהּ, וְתִרְפָּא אֵת עֲצָמָהּ,
 89 רִשָּׁא, לְפִי שְׁחִיבּוֹ רִפּוּיָהּ הוּא כִּמוֹ חִיּוּב מוּזְנוֹתֶיהָ, וְכִשְׁם שְׂאִין אָדָם
 90 חַיִּיב לְזוֹן אֵת גְּרוּשְׁתּוֹ, כֵּךְ אֵינִי חַיִּיב לְרַפְּאוּתָהּ.
 91

גמרא

92 שנינו במשנה: לֹא כְּתָב לָהּ כְּתוּבָה, בתולה גובה מאתים ואלמנה
 93 מנה. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מְנֵי – כדעת מי סוברת משנתנו בדין זה,
 94 וְדַאי כְּרַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר (להלן גר), כֹּל הַפּוֹרְתָה לְכְּתוּבָהּ מֵמֵאֵתִים
 95 וְכֵן הַפּוֹרְתָה לְאֶלְמָנָה מִמְּנָה, אִפִּילוּ אִם עוֹשָׂה כֵן מִדַּעְתָּהּ, כֵּל בִּיאָה
 96 שְׁבָא עֲלֶיהָ חֲרִי ז' בְּעֵלִית וְנָתַת, כְּמִי שְׁבָא עַל אִשְׁתּוֹ לְלֹא כְּתוּבָה,
 97 וְאִף שְׁבָאמַת לֹא הוֹעִיל תְּנַאוּ וְהוּא חַיִּיב בְּכְתוּבָתָהּ, מִכֵּל מְקוֹם
 98 אֵינֵה סוּמְכַת דַּעְתָּה עַל כֵּךְ. דְּאִי מְשַׁנְתִּינוּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, הָאָמַר שֶׁאִם
 99 רָצָה הַבַּעַל לְפָחוֹת לָהּ מִדְּמֵי כְּתוּבָהּ, וְהִיא מְסַכְּמָה לְכֵךְ, בּוֹתֵב
 100 לְכְּתוּבָהּ שְׂשָׁר כְּתוּבָה שֶׁל מֵאֵתִים, וְהִיא בּוֹתֵבָת לּוֹ שׁוֹבֵר שְׁכְּתוּבָהּ בּוֹ
 101 הַתְּקַבְּלִתִּי מִפְּדָה מְנָה, אָף שְׁבָאמַת לֹא קִיבְּלָה מִמֶּנּוּ, וּמַעֲתָה לֹא
 102 תּוֹכַל לְתוּבְעוּ אֵלּא מִנָּה. וְכֵן כּוֹתֵב לְאֶלְמָנָה כְּתוּבָה שֶׁל מְנָה,
 103 כְּדִינָהּ, וְהִיא בּוֹתֵבָת לּוֹ שׁוֹבֵר שְׁכְּתוּבָהּ בּוֹ הַתְּקַבְּלִתִּי מִפְּדָה מִשְׁמִים ז'וֹ,
 104 אָף שֶׁלֹּא קִיבְּלָה מִמֶּנּוּ. וּמְבִוּאָר בְּדַבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהָאִשָּׁה יִכּוֹלָה
 105 לְמַחֹל עַל חִלְקָן מִכְּתוּבָתָהּ, וְאִילוּ בְּמִשְׁנֵתֵנוּ מְבִוּאָר שֶׁלְעוֹלָם
 106 כְּתוּבַת הַבְּתוּלָה מֵאֵתִים וְשֶׁל הָאֶלְמָנָה מִנָּה, וּמִשְׁמַע שְׂאִין מִחִלְתָּן
 107 מוֹעִילָה.
 108 לְפִי זֶה מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: אִם מְשַׁנְתִּינוּ כְּרַבִּי מֵאִיר, אִימָא סִיפָא –
 109 אָמַר וּבָאָר אֵת הַסִּיפָא, אִם כְּתָב לָהּ לְבַתּוּלָה שְׁדָה שְׁוֹהָ מְנָה תִּתֵּת
 110

כתובות - נערה שנתפתתה - פרק רביעי דף נא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצא רש"י

1 יתום ויתומה — אח ואחות ונכסיהם ביד אפטרופוס. העלו ליתום כשביל יתומה — העלו
 2 ליתום ממונת יתירים, שתיקון אחרות עמו. דאיכא תרתי — אחרות, ותשמענו. מוציאין —
 3 מן היתומים. מוציאין לבנות מן הבנים — למונות ולפרנסה. ולבנות מן הבנות — לקטנות
 4 מן הגדולות. אם אין שם אלא בנות, והחזיקו גדולות בנכסים — מוציאין מידם וחולקות
 5 בשוה. והבא ליכא מזוני, שאין הבנות נוטות מן
 6 הבנות, לפי שכולן שוות בירושה. ולבנים מן
 7 הבנים — לקטנים מן הגדולים לחלוק בשוה.
 8 אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטין —
 9 שאין בדי כד לזון אלו עד שיגברו, דאמרי
 10 רבנן: הבנות זונות, והבנים ישאלו על הפתחים.
 11 לפרנסה — לנדוניה. משנה ולא כתב לה כל
 12 נכסים ב' — חייב להיות כל הנכסים אחראין
 13 לה, ולא יכול לומר לה: אין לך אלא שדה
 14 הכתובה לך בשטר כתובתיך. וככתבת — שאינו
 15 יכול לקיימה משנשבעה, כותב לה: אפרקיך
 16 ואהרתיך למדינתך. לפי ששאת כון אסורה
 17 לבעלה אם נאנסה. אינו רשאי — שכבר נתחייב
 18 בפדיונה משנשבעה. חייב להפאותה —
 19 שהפאה ממונות. רשאי — שאין אדם חייב
 20 לזון גרושתו. גמרא פלוגתא רבי מאיר ורבי
 21 יהודה — בפרק "אף על פי". והיא כותבת
 22 התקבלתי ב' — לשון שובר, ואפילו לא
 23 נתקבלה. ולרבי מאיר אינה יכולה למחול
 24 בעודה תחתיו. ומתניתין נמי, דקתי לא כתב לה
 25 כתובה — טובה כתובתה שלימה, קא סלקא
 26 דעתך ואפילו מחלה. אחראין לכתובתיך חייב
 27 — שנשתעבדו נכסיו. וקא סלקא דעתך,
 28 נשתעבדו בכל דין שעבדו כאילו נכתב בתוך
 29 השטר, ואם ימכור נכסיו תטרוף לקוחות. אתאן
 30 לרבי יהודה — דאמר: שטר שלא נכתב בו
 31 אחריות — לא מדעת המלוה נעשה, אלא סופר
 32 טעה, והרי הוא כמי שנכתב, וטרוף מן
 33 המשועבדים.

1 סוף סוף, כל העומד לגזוז פגזו דמי! דצריכא לדיקלא
 2 "שבועת הדיינין" (שבועת מג.א.) בעבדים העומדים לביצר, דרבי מאיר סבר כבצורות
 3 דמיין ורבנן סברי לאו כבצורות דמיין — מכל מקום פריך הכא בפשיטות דגזוז דמי, כמו
 4 שפירש רבינו הגנאל דמהדיא דפרק "הכנסת" (בבא קמא נ"ט.), קיימא לן הכי. דקאמר התם:
 5 רבי שמעון אומר אכלה פירות גמורין — משלמת
 6 פירות גמורין, אם סאה — סאה, אם סאתים —
 7 סאתים, דחביבין להו כחלושים. ופסקינן התם
 8 הלכה כרבי שמעון. אבל אין לומר דבתנאי דאי
 9 קיימי מכחישי מודה כולי עלמא דבצורות דמיין,
 10 דב"השולח" (גיטין ל"ט,א.) ובפרק קמא דסנהדרין
 11 (ט"א,א.) משמע דבבא דנמי פליגי.
 12 ממקרקעי ולא ממטלטלי בין למונות בין
 13 לפרנסה — ואם תאמר: קשיא דרבא אדרבא,
 14 דבפרק "מציתא האשה" (כתובות ס"א,א.) פסיק
 15 רבא הלכה כרבי יהודה, דאמר: יתן לשניה כדרך
 16 שנתן לראשונה, ואמרין התם דשמואל כרבי
 17 יהודה סבירא ליה. אלמא סבר רבא דשמיין באב,
 18 ואם כן גביא ממטלטלי, כדאמרין בשמעתין;
 19 ולכא למימא דהתם רבא שמייה דרב חסדא
 20 קאמר לה, וליה לא סבירא ליה, דהא התם בהדיא
 21 סוגיא פריך מינה אמילתיה דרבא גופיה, ולא קא
 22 משני הכי ויש לומר: דהא דאמר רבא הכא
 23 ממקרקעי ולא ממטלטלי — היינו ברלא אמייניה.
 24 הוא דסבר רבא התם כרבי יהודה ושמואל
 25 בדאמידיה, שדעתו שתגבה ממטלטלי, וכהאי
 26 גזוזא מפליג תלמודא התם. ונראה דבזמן הזה
 27 דכולהו גבי ממטלטלי, כתובה ומונות מתקנת
 28 הגאונים, ופרנסה נמי אין סהדי שכל בני אדם
 29 רגילים להשיא בנותיהם ממטלטלי, וחשיב כמו
 30 באמידיה דפסיק רבא כרבי יהודה.
 31 מני רבי מאיר היא דאמר כל הפוחת בו —
 32 בפרק "אף על פי" (כתובות נ"ג,א.) דייק: כל
 33 הפוחת — אפילו בתנאי, אלמא סבר דתנאו בטל,
 34 ואית לה. וכיון דאמר לית לה — לא סמכה דעתה,
 35 והוי בעילתו בעילת זנות. ופירש רבינו יהודה בן
 36 נתן, דבכל מקום דאית לה ואין האשה בטוחה בו
 37 דלא סמכה דעתה — תקנו חכמים שהיא בעילתו
 38 בעילת זנות, אבל אם היה תנאו קיים, כיון דלית
 39 לה — אין בעילתו בעילת זנות. ואלמנה, אף על פי
 40 דבדרבנן תנאו קיים — הכא תנאו בטל, דכל
 41 דתקון רבנן — כעין דאורייתא תקון. וקשה לרבינו
 42 יצחק: דבפרק "החובל" (בבא קמא פ"א,א.) משמע
 43 דאפילו היכא דלית לה הוי לרבי בעילת
 44 זנות, משום שלא תהא קלה בעיני להוציאה
 45 דפריך התם התלמוד גבי אשה שחבלה בבעלה
 46 לא הפסידה כתובתה, ואמאי תובין לכתובתה
 47 בטובת הנאה לבעלה כו'! ומשני: הא מני — רבי
 48 מאיר היא, דאמר: אסור לאדם שישא עם אשתו שעה אחת בלא כתובה, מאי טעמא — שלא תהא קלה בעיני להוציאה! על כן ראה רבי מאיר לא מבעיא קאמר: לא מבעיא היכא דלית
 49 לה — דהויא בעילתו בעילת זנות, משום דקלה בעיני להוציאה, אלא אפילו אית לה, כיון דלא סמכה דעתה — הויא בעילתו בעילת זנות. ודיק מילא קתיי כל בתולה שאין לה מאתים,
 50 ואלמנה שאין לה — מנה הרי היא בעילת זנות, אלא נקט: כל הפוחת, משמע שבא לומר: אף על גב דתנאו בטל ואית לה — הויא בעילת זנות. וקשה לרבינו יצחק: דמנא לן דכל הפוחת
 51 ואפילו בתנאי דלמא בתנאי מודה רבי מאיר דתנאו קיים, דכל הפוחת דמשמע דאפילו באותו ענין שיש לה, היינו בסוף ביאה, דאמרין בפרק "אף על פי" (כתובות נ"א,א.) דאינה מחולת! ויש
 52 לומר: דלשון כל הפוחת — משמע שהוא פוחת לה, ובסוף ביאה אינו יכול לפחות לה, אלא היא פוחתת לעצמה, ולא שייך לשון פוחת אלא בתנאי. אי נמי, מדרקט "כל" קא דייק, ואם תאמר:
 53 דבפרק "אף על פי" אמר דבסוף ביאה לרבי הכל אינה מחולת, וב"החובל" (בבא קמא פ"א,א.) משמע שיכולה למכור ולמחול! ויש לומר כדפירש הקונטרס לקמן: דדוקא בעל פה אינה מחולת,
 54 דאמירתה לאו כלום היא, כיון דכבר וכתה, אלא אם כן כתבה שובר, ואם תאמר: ומאי קאמר: הא מני רבי מאיר היא, הא משמע בפרק "אף על פי" דלרבי יהודה נמי אינה יכולה למחול,
 55 דתנאו בטל, דדוקא בכותב לו "התקבלתי" קאמר! ויש לומר: דהתם מיירי לפי המסקנא דשמעתין. דקאמר: ואי בעית אימא רבי יהודה, התם בכתבה ליה "התקבלתי", ואם תאמר: ומנא לן
 56 דלרבי מאיר אפילו בכתבה ליה "התקבלתי" לא מצי מחלה דקאמר מני רבי מאיר היא? דלמא רבי מאיר לא מבעיא ב"התקבלתי" קאמר דמצי מחלה, דהויא בעילת זנות, אלא אפילו בעל
 57 פה, דתנאו בטל — הויא בעילת זנות! ויש לומר: דהשתא אין נראה לו לחלק בין כתבה ללא כתבה. מני רבי מאיר היא — השתא משמע ליה מתניתין דלא כתב לה — היינו לפי שהתנה
 58 עמה. אתאן לרבי יהודה דאמר אחריות טעות סופר הוא רשאי רבי מאיר ספא רבי יהודה, אסיפא בלא וירשא הוה מצי לדרקט: מני אי רבי מאיר — הא אמר אחריות לאו טעות סופר
 59 הוא! אי רבי יהודה — כתב לה שדה שוה מנה במאתים אמאי חייב? והא לרבי יהודה יכולה למחול! אלא דרך התלמוד דמדוקק מרישא כל כמה דמצי למידק, וכענין זה יש בפרק "כירה"
 60 (שבת ל"ט,ב.) גבי מעשה שעשו אנשי טבריא, ובפרק קמא דעירובין (ט"א,א.) גבי נמצאת שלשה מדות במחציה.

24 אפרקינך ואותבינך לי לאינתו" ובכתבת "אהרתיך למדינתך" - חייב, שהוא תנאי בית דין.
 25 נשפית - חייב לפדותה. ואם אמר: "הרי גיפה וכתובתה, ותפדה את עצמה" - אינו רשאי.
 26 לקתה - חייב לרפאותה. אמר "הרי גיפה וכתובתה, תרפא את עצמה" - רשאי. גמרא
 27 מני? רבי מאיר היא, דאמר: כל הפוחת לכתולה מאתים ולא למנה מנה - הרי זו בעילת
 28 זנות. דאי רבי יהודה - האמר: רצה - פוחת לכתולה שטר של מאתים, והיא פוחתת
 29 "התקבלתי מן מנה, ולא למנה מנה, והיא כותבת "התקבלתי מן מן חמשים וזו". אימא
 30 סיפא: כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זו, ולא כתב לה "כל נכסים דאית לי אחראין
 31 לכתובתיך" - חייב, שהוא תנאי בית דין. אתאן לרבי יהודה, דאמר: אחריות - טעות סופר
 32 הוא. דאי רבי מאיר - האמר: אחריות לאו טעות סופר הוא. דתנן: מציא שטרי חוב, אם

1 **חמשה** גובין מן המחוררין — אף על גב דקתני מנייא — תנא ושירי הא דתנן בפרק
2 "תניוקין" (גיטין מהב.) אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדיה. והא
3 דפרין בפרק קמא דקידושין (טז,ג) גבי ארבעה מעניקין להם שלש באיש ושלוש באשה כו':
4 תנא תני ארבעה ואת אמרת תנא ושירי? היינו משום דקתני: ואי אתה יכול לומר ארבעה
5 באתר מהם.

6 **וגמ'** חוב שאין בו אחריות — ואם תאמר: תקשי
7 מהבא לשמואל, דאמר בפרק קמא דבבא
8 מציעא (יג,א.) אומר היה רבי מאיר שטר שאין בו
9 אחריות — אינו גובה לא מנכסים משועבדין ולא
10 מנכסים בני חורין, והבא משמע בהדיא דגבי מבני
11 חרי? ומיהו, בלאו הכי איתותב שמואל התם
12 מברייא. ארבינו שמשון בן אברהם אמר:
13 דמהכא הוה מצי למידח, דגט חוב שאין בו
14 אחריות — היינו שמפורש בו דלא למיגבי ביה
15 ממשעבדי, וכעין זה מציעו בפרק "גט פשוט" (בבא
16 בתרא סקל.) גבי מי שבא ואמר אבד שטר חובי.
17 והא דמוקי לה הכא כרבי מאיר — היינו משום
18 דלכאורה כותיה אתיא, אבל אי הוה פריך מינה
19 לשמואל — הוה מצי למידח, בדפרישית.

20 **אסורה** לבעלה — אין להקשות מאסרת דהוה
21 שריא למרדכי (מגילה יג,ב.) — הדרכת
22 גמורה היתה.

23 **אונס** דשרי רחמנא היכי משכחת לה כו' — אף
24 על גב דאבהו דשמואל "חיישינן קאמר,
25 משמע ליה דמדאורייתא קאמר, דאי מדרבנן —
26 לא הוי מוציאין אותה מבעלה על כך.
ממזרת

19 **איתוביה רב לאבנה דשמואל:** "אם תשתבאי אפרקינד ואותבינד לי לאינתו! אישתיקי. קרי
20 רב עליה דאבנה דשמואל: "שרים עצרו במלים וכף ישימו לפיהם". מאי אית ליה למימר
21 - בשבוייה הקילו. ולאבנה דשמואל, אונס דשריא רחמנא היכי משכחת לה? בנזון דקאמרי
22 עדים שצוהה מתחלה ועד סוף. ופליגא דרבא, דאמר רבא: כל שתחלתה באונס וסוף
23 ברצון אפילו היא אומרת: הניחו לו, שאלמלא (לא) נזקק לה היא שזכרתו - מותרת, מאי
24 טעמא - יצר אלבשה. תניא פותיה דרבא: "והיא לא נתפשה" - אסורה. הא נתפשה -
25 מותרת. ויש לך אחרת שאף על פי שלא נתפשה - מותרת. ואיזו - זו כל שתחלתה באונס
26 וסופה ברצון. תניא אידיך: "והיא לא נתפשה" - אסורה, הא נתפשה - מותרת. ויש לך
27 אחרת שאף על פי שנתפשה אסורה, ואיזו - זו אשת בהן. אמר רב יהודה אמר שמואל
28 משום רבי ישמעאל: "והיא לא נתפשה" - אסורה, הא נתפשה - מותרת. ויש לה אחרת
29 שאף על פי שלא נתפשה מותרת, ואיזו - זו שקידושה קדושי מעות, שאפילו בנה מורכב
30 על פתיפה ממאנת והולכת לה. אמר רב יהודה: הני נשי דגבבו גבבי - שריין לגובריהו.
31 אמרי ליה רבנן לרב יהודה: והא קא ממטיאן להו נהמא! מהמת דאיה. והא קא משלחן להו
32 גירי! מהמת יראה. ודאי, שבקינהו ואולן מנפשיהו - אסורין. תנו רבנן: שבויי מלכות - הרי
33 הן בשבויין, גבויי ליסמות - אינן בשבויין. והתניא איפכא! מלכות אמלכות לא קשיא; הא -
34 במלכות אחשורוש, הא - במלכות בן נצר. ליסמות אליסמות לא קשיא; הא - בן נצר, הא
35 - בליסמים דעלמא. ובן נצר, התם קרי ליה מלך והבא קרי ליה לסטים! איך גבי אחשורוש
36 - לסטים הוא, גבי לסטים דעלמא - מלך הוא. "ובכהנת אהדינדך למדינתך וכו'". אמר
37 אביו: אלמנה לכהן גדול - חייב לפדותה, שאני קורא בה "ובכהנת אהדינדך למדינתך".

1 **יש בהן אחריות נכסים** - לא יחזיר, שבית דין נפרעין
2 מהן. אין בהן אחריות נכסים - יחזיר, שאין בית
3 דין נפרעין מהן, דברי רבי מאיר. והכמים אומרים:
4 אחר זה ואחר זה לא יחזיר, שבית דין נפרעין מהן.
5 **וישא רבי מאיר וסיפא רבי יהודה!** וכי תימא: פולה
6 רבי מאיר היא, ושאני ליה לרבי מאיר בין פתובה
7 לשמרי - וכו' שאני ליה? והתניא: חמשה גובין מן
8 המחוררין, ואלו הן: פירות, ושבח פירות, והמקבל
9 עליו לזון את בן אשתו וכת אשתו, וגמ' חוב שאין
10 בו אחריות, וכתובת אשה שאין בה אחריות, מאן
11 שמעת ליה דאמר אחריות לאו טעות סופר הוא -
12 רבי מאיר, וקתני: פתובה אשה! איבעית אימא רבי
13 מאיר, ואיבעית אימא רבי יהודה; איבעית אימא רבי
14 יהודה: התם - פתכה ליה "התקבלתי". הכא - לא
15 פתכה ליה "התקבלתי". איבעית אימא רבי מאיר:
16 מאי חייב דקתני - מן המחוררין. "לא פתב לה וכו'".
17 אמר אבנה דשמואל: אשת ישראל שנאנסה - אסורה
18 לבעלה, חיישינן שמא תחלתה באונס וסופה ברצון.

1 **יש בהן אחריות נכסים** — ששיעבד לזה נכסיו לאותה מלוה, לא יחזירו מוצאו מלמלה,
2 ואפילו הלוה מודה שהוא חייב לו. ומפרש התם דחיישינן שמא פרע, ומן הלוה נפל, והו
3 שהוא מודה — עצת קבניא היא בנייהם לטרוף לקוחות, ויחלוקו בנייהם. והכמים אומרים
4 כו' — דאחריות טעות סופר הוא, וטרוף ממשעבדי ומפסדי לקוחות, ובני פלוגתיה דרבי
5 מאיר רבי יהודה הוה בהרייתו, שבודרו היה.
6 ושאני ליה כו' — דבכתובה אית ליה: אחריות
7 טעות סופר הוא. מן המחוררין — אם יש נכסים
8 בני חורין אצל החייב — נגבין, ואם לאו — אין
9 נגבין מן המשועבדין. פירות ושבח פירות —
10 כדתנן במסכת גיטין (מהב.) אין מוציאין
11 לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים
12 משועבדיה, מפני תיקון העולם. וב"שנים אוחזין
13 בטלית" (בבא מציעא יד,ב.) מפרש: לאכילת
14 פירות ולשבח קרקעות כיצד? — הרי שגול
15 שדה מחזירו ומכרה לאחור השביתה, והרי היא
16 יוצאה בדין מתחת יד הלוקח עם שבח שהשביח
17 הלוקח בובל ובניר ועם פירות שבה, שהנגול
18 טורפה ממנו, כשהוא חוזר על המוכר שמכרה
19 לו באחריות — גובה קין מנכסים משועבדין,
20 ושבח מנכסים בני חורין ולא מן המשועבדין,
21 מפני תיקון העולם, לפי שאין קבובין, ואין
22 הלוקח יודע בכמה לחזור. והמקבל עליו לזון מן
23 אשתו וכת אשתו — אף הוא אין גובה מן
24 המשועבדים, לפי שאין קבובין ואין כתובים.
25 והא דתנן ב"הנושא": והיא זנונית מנכסים
26 משועבדין, מפני שהיא כבעל חוב — מוקמינן
27 לה התם (קבב.) בשקנו לה מידו, דסתם קנין
28 לכתיבה עומד. וגם חוב — כל שטרות נקראין
29 גט. הכא לא כתבה ליה התקבלתי — ואשמעין
30 מתניתין, דאף על פי שלא כתב לה כתובה, לא
31 אמרינן מחלה לו עלה, אלא אמרינן: סמכה על
32 תקנת בית דין שהכל יודעין שהנושא אשה יש
33 לה כתובה. מאי חייב נבי דקתני מן המחוררין
34 — אף על פי שלא כתב לה אחריות, תנאי בית
35 דין הוא לדיות כל נכסיו אחראין לה בעדם
36 לפניו, אבל אם כתבה ליה טורפת לקוחות.
37 הואיל ולא נכתב בשטר, ולא אמרינן אחריות
38 טעות סופר הוא. תחלתה באונס — תחלתה של
39 בעילה. וסופה — של בעילה. ולקמיה פריך:
40 אונס דשריא רחמנא היכי משכחת לה? בשבויה
41 הקילו — שלא ראינוה שנבעלה, וכי קאמר אידו
42 בבעלה. יצר אלבשה — וגם זה אונס. שבתלת
43 בעילה, שהיא באונס, הליבישה הבעול יצר.
44 והיא — מיעטע הוא. כלומר, בסתם אשה
45 אמרתי לך טעם האיסור תלוי ב"לא נתפשה",
46 הא נתפשה מותרת, ויש אשה שאף על פי
47 שברצון — מותרת, ואיזו זו כו'. קידושי מעות —
48 על תנאי, ולא נתקיים התנאי, אם זינתה תחתיו
49 מותרת לה, לפי שאינה אשתו אלא פניה
50 בעלמא היא. הני נשי דגבבו גבבי — שלטים
51 נגבין מתחת בעליהן. שריין לגובריהו — לפי
52 שבאונס הם באין עליהן, והא קא ממטיין להו
53 נהמא — והרי אנו רואים שבעודן אצלן מוליכות

1 להן לאותן גבבים לחם ומזון, אלמא רצון הוא ומשני: מחמת יראה הוא דעבוד. והא קא משלחן להו גירי — כשגלחמק, מומנות ומושיטות להם יחיצים לריות. והאי אי שבקינהו —
2 גבבים ללכת אל בעליהן, ואינן אזלן מנפשייהו אל הגבבים — אסורין. שבויי מלכות — נשים ששבה המלך לתשמיש. הרי הן כשבויין — ומותרין לבעליהן, כדתנן. ואתבינדך לי לאינתו.
3 במלכות אחשורוש — הן כשבויין, לפי שמלך גדול הוא, ויודעת שלא ישאנה, ובעלתה באונס. בן נצר — לסטים היה, ולכד עירות ומלך עליהם, ונעשה ראש לסטים. ובדידה תנן.
4 שבויי מלכות אינן כשבויין, ואסורות לבעליהן. דסברה: מיכס קא נסיב לה, ובעלת ברצון. ליסמות אליסמות כו' — בבן נצר אסורות, כדאמרינן. דסברה: מיכס נסיב לך, והריני אשת
5 מלך. ליסמים דעלמא — אפילו לקודים שלו קשין לה, לפיכך אינה אלא אנוסה. לגבי אחשורוש לסטים הוא — הלכך מתניתין קמייתא דמיירי במלכות אחשורוש — קרי לבן נצר
6 גבויי ליסמות. וברייאת דתנן איפכא דגבויי ליסמות איירי בליסמים דעלמא, קרי לבן נצר שבויי מלכות. אלמנה לכהן גדול — קיימא לן לקמן בפרק "אלמנה ניונית" (קב.) יש לה
7 כתובה ותנאי כתובה, דלמישקל ולמיפק קאי. אבל תנאי כתובה דלמיקם קמיה. כגון מוונת ורפואה — אמרינן ביבמות דלית לה, בפרק "יש מותרות" (פה.א.) והבא אשמעין אבוי,
8 דתנאי כתובה דפירקונה אית לה, דמעיקרא אשתעבד לה, שררי אף לכשרה לא היה ממנה "ואותבינדך לאינתו" אלא "אהדינדך למדינתך", והא נמי קרינן בה הכי. והאי תנאי נמי
9 למישקל ולמיפק קאי.

כתובות דף נא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קצנ

60

* * *

61 שנינו במשנה: 'לא כתב לה וכו' אפרקינך ואותבינך לי לאינתו,
 62 ובכהנת אהריןך למדינתך, חייב, הגמרא מביאה מימרא, ומקשה
 63 עליה ממשנתנו: אמר אביה דשמואל, אשת ישראל שנאנסה,
 64 אסורה לבעלה. ואף שביאת אונס אינה אוסרת באשת ישראל,
 65 חיישין – אנו חוששים שפא רק תחלתה של הביאה היתה באונס,
 66 ואולם סופה היה פרוצו, ואשת ישראל הנבעלת מרצונה לאחר
 67 נאסרת על בעלה.
 68 איתיביה ו-הקשהו רב לאביה דשמואל, שנינו במשנה שתקנו
 69 חכמים שיכתוב אדם לאשתו בכתובה 'אם השתפא, אפרקינך
 70 ואותבינך לי לאינתו' – אם ישבו אורח לטטים, אפרה אורח
 71 ואחורין להיות לי לאשה, והשבייה הרי היא בחזקת אנוסה, ואף
 72 על פי כן התיירה לו חכמים, ולא חששו שמא לבסוף נתרצתה.
 73 אישתיק – השתתק אביו של שמואל, ולא השיבו. קרי רב עליה
 74 דאביה דשמואל – קרא רב על אביו של שמואל את הפסוק 'שרים
 75 עצרו ו-נמנו' במלים, וכן 'שימו לפה' (איוב כט ט), שמנע עצמו
 76 מלהשיב אף שהיה לו מה לענות.
 77 שואלת הגמרא: מאי אית ליה למימר – מה היה אביו דשמואל
 78 יכול לומר כדי לתרץ את הקושיא הממשנה. משיבה הגמרא: היה
 79 יכול להשיב שדוק בפניה תקילו חכמים והתיירה לבעלה, מפני
 80 שאין עדים שנבעלה להם, ואף שאנו חוששים שנאנסה, לענין
 81 איסורה יש כאן רק ספק ספיקא, ספק אם נבעלה, ואף אם נבעלה
 82 ספק אם התרצתה בסוף, ואילו אביו של שמואל אמר את דינו רק
 83 באופן שיש עדים שנבעלה, ויש ספק אחד, שמא התרצתה לבסוף,
 84 ולכן נאסרת.
 85 שואלת הגמרא: ולאביה דשמואל, אונס דשריא תחנא היכי
 86 משפחה לה – דין אנוסה שהתיירה התורה לבעלה הישראל, איך
 87 אתה מוצא זאת, הרי בכל אנוסה אנו חוששים שסופה היה פרוצו.
 88 משיבה הגמרא: זהו גגון דקאמרי עדים, שצוונה האנוסה וסרבה
 89 מתחלה ועד סוף, ובאופן כזה היא מותרת לבעלה.
 90 מביאה הגמרא את דעת החולק על אביו דשמואל: ואביו
 91 דשמואל פליגא – חולק על דבריו דרבא, דאמר רבא, כל אשת איש
 92 הנבעלת לזר, שתחלתה באונס וסוף פרוצו, ולא עוד אלא אפילו
 93 היא אומרת לבאים להצילה מידי, הניחו לו – לבעול, שאפילו
 94 (לא) נזקק לה לאנוסה היתה היא עצמה שוכרתו שיעלנה, מותרת
 95 לבעלה. ומאי מעמא, יצר אלפשה – בתחילת הבעילה הלביש בה
 96 הבעול יצר ורצון לזה, ועל כן נחשב הכל לאונס אצלה, שרצון זה
 97 בא לה מחמת האונס, בעל כרחו.
 98 הגמרא מסייעת לרבא מברייתא: תניא פותיה דרבא, נאמר בתורה
 99 בפרשת טוטה (במדבר ה יג) 'והיא לא נתפשה', כלומר שלא תפסה
 100 הבעול בחוקה, אלא מרצון נבעלה לו, ובאופן זה אמרה תורה
 101 שהיא אסורה לבעלה, ומכאן אתה שומע, הא נתפשה על ידו בעל
 102 כרחו, מותרת לבעלה. ממשכיבה הבריייתא ומדייקת: ממה שנאמר
 103 'והיא לא נתפסה יש לדייק שדוקא בסתם אשה חילקה התורה בין
 104 אונס לרצון, ואולם יש לה אשה אחרת, שאף על פי שלא נתפשה,
 105 אלא נבעלה מרצון, מותרת, ואיוו זו, כל שתחלתה באונס וסופה
 106 פרוצו, והטעם שהיא מותרת הוא כדברי רבא, שהלביש בה הבעול
 107 יצר וגרם לה לרצון בכך, אך נשאר על הבעילה שם אונס.
 108 הגמרא מביאה ברייתא הדרשת מהפסוק דין אחר, וממילא אין
 109 קושיא על אביו דשמואל כיצד הוא ידרוש את ייתור הלשון 'היא'
 110 שבפסוק: תניא אידך, 'והיא לא נתפשה', אלא נבעלה מרצונה,
 111 אסורה לבעלה. ומכאן אתה שומע, הא נתפשה בעל כרחו, מותרת
 112 לבעלה. ומדייקים מתיבת 'והיא' שדוקא בסתם אשה חילקה
 113 התורה בין אונס לרצון, ואולם יש לה אשה אחרת, שאף על פי
 114 שנתפשה ונבעלה באונס, אסורה לבעלה, ואיוו, זו אשת כהן.
 115 דרשה נוספת מיייתור תיבת 'והיא': אמר רב יהודה, אמר שמואל,
 116 משום רבי שמעאל, 'והיא לא נתפשה', אלא נבעלה מרצון, אסורה
 117 לבעלה. ומכאן אתה שומע, הא נתפשה באונס, מותרת. ומדייקים
 118 מתיבת 'והיא' שדוקא בסתם אשה חילקה התורה בין אונס לרצון,

1 יש כהן אחריות נכסים, ששעבד הלוח למלוה את נכסיו, שיוכל
 2 לגבותם אף מלקוחות, לא יחזיר אותם המוצא למלוה, מפני שפית
 3 דין נפרעין מהן – מהלקוחות, ויש לחשוש שבאמת החוב פרוע,
 4 ועשה הלוח קנוניא עם המלוה על הלקוחות, שישקר הלוח ויאמר
 5 שלא פרע, וכיון שאין ללוח נכסים יגבה המלוה שלא כדין
 6 מהלקוחות, ויחלוק בנכסים אלו. אבל אם אין כהן אחריות נכסים,
 7 יחזיר המוצא את השטר למלוה, מפני שאין בית דין נפרעין מהן –
 8 מנכסים שביד הלקוחות, אלא רק מהלוח עצמו, והוא הרי מודה
 9 שאין החוב פרוע, דברי רבי מאיר. והכמים אומרים, אחד זה ואחד
 10 זה – בין שטר שיש בו אחריות, ובין שטר שאין בו אחריות, לא
 11 יחזיר המוצא למלוה, מפני שפית דין נפרעין מהן – גובים
 12 מהלקוחות, כיון שמה שלא כתוב בשטר אחריות זו טעות סופר,
 13 ואף רבי יהודה בכלל חכמים אלו, החולקים על רבי מאיר.
 14 מסיימת הגמרא את קושייתה: נמצא אם כן שהרישא של משנתנו
 15 כדעת רבי מאיר היא, שלא מועילה מחילת האשה, ואילו הסיפא
 16 כדעת רבי יהודה, שאחריות טעות סופר היא, ואף כשלא כתב
 17 אחריות בכתובתה גובה מנכסים משועבדים.
 18 מנסה הגמרא ליישב: וכי תימא – ואם תרצה ליישב ולומר דבילה
 19 – כל המשנה כרבי מאיר היא, ואף על פי כן אמרה המשנה בסיפא
 20 שהנכסים משועבדים אף שלא כתב אחריות, והיינו משום דשאני
 21 ליה לרבי מאיר – שרבי מאיר מחלק בין אחריות בין בתובה
 22 לשטר – לשאר שטרות, דכיון ששעבד הנכסים בכתובה הוא
 23 מתנאי בית דין, מודה רבי מאיר שאומרים בזה אחריות טעות
 24 סופר, ואם כן אף הסיפא כרבי מאיר היא. דוחה הגמרא: ומי שאני
 25 ליה – וכי רבי מאיר מחלק כן, והתניא, תמשה חיובים הם, שגובין
 26 אותם רק מן המחוורין – מנכסים בני חורין, ולא ממשועבדים, ואילו
 27 הן, א. פירות, ב. ושב פירות, כלומר, הגזול שדה ומכרה לאחר,
 28 ואותו לוקח השביח את גוף הקרקע ואף זרעה והצמיח בה פירות,
 29 ובא הגזול והוציאה בדין עם פירותיה מן הלוקח, יכול הלוקח
 30 לחזור ולתבוע מהגזול שמכרה לו את דמי הפירות ואת שבח
 31 הקרקע, אמנם גובה ממון זה רק מנכסים שביד הגזול עצמו, ולא
 32 ממה שמכר לאחרים. ג. וכן התקבל עליו לזון את כן אשתו וכת
 33 אשתו מבעלה הקודם, שאינם ניוונים אלא מנכסים שברשותו. ד.
 34 וכן נש – שטר חוב שאין בו אחריות. ה. וכן בתובה אשה שאין כה
 35 אחריות. מסיימת הגמרא את הוכחתה: הרי מאן שמעך ליה – איזה
 36 תנא שמענו דאמר שאחריות לאו מעות סופר הוא, הרי זהו רבי
 37 מאיר, ואם כן ברייתא זו הסוברת ששטר שלא נכתבה בו אחריות
 38 גובה רק מבני חורין, בשיטתו היא. וקתני בה גם בתובה אשה, שאם
 39 אין בה אחריות אינה גובה ממשועבדים. ואם כן חזרת הקושיא
 40 על משנתנו, שהרישא כרבי מאיר שאין האשה יכולה למחול על
 41 כתובתה, והסיפא כרבי יהודה, שאחריות טעות סופר היא.
 42 מתרצת הגמרא: איבעית אימא – אם תרצה אמור שכל משנתנו
 43 כרבי מאיר היא, ואבעית אימא – אם תרצה אמור שכל משנתנו
 44 ומבאת הגמרא את דבריה: איבעית אימא שמשנתנו כרבי יהודה
 45 היא, שסובר שאחריות טעות סופר היא, ולכן גובה ממשועבדים
 46 אף אם לא כתב לה שכל נכסיו אחראים לכתובתה, כמשמעות
 47 הסיפא, אמנם מה שמבואר ברישא שאף אם לא כתב לה כתובה
 48 יש לה מנה ומאתים, אין זו סתירה לדעתו שיכולה האשה למחול
 49 על כתובתה, שכן תהם, מדובר שכתבה ליה 'התקבלתי' ומחלה לו
 50 בפירוש, ומחילתה מועילה, ואילו הקא, במשנתנו, הרי לא כתבה
 51 ליה 'התקבלתי' ולא מחלה לו, ולפיכך חייב לתת לה כפי שתיקנו
 52 חכמים.
 53 ואבעית אימא, כל משנתנו כרבי מאיר היא, ולכן ברישא אף שלא
 54 כתב לה כתובה אינו נפטר, כיון שאין מחילת האשה מועילה, ומאי
 55 לשון 'חייב' דקתני בסיפא, שממנה הקשינו שמשמע שאף שלא
 56 כתב לה אחריות נכסים חייב לפרוע לה, אין הכוונה שחייב
 57 לפרועה ממשועבדים, שהרי רבי מאיר סובר שאחריות לאו טעות
 58 סופר היא, אלא גובה מן המחוורין – מנכסים בני חורין שברשות
 59 הבעל, ולא ממשועבדים.

59 לה כתובתה, הלא כיון שהיא גרמה לגירושין אין לה כתובה. ותו
60 – עוד קשה, שבהמשך הברייתא שנינו, אָמַר רבי נְתָן, שְׁאֵלְתִי אֶת
61 סוּמְכוֹס, הֲאִם בְּשֵׁאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נֹתָן לָהּ כְּתוּבָתָה וְאֵינִי פוֹדֶתָ,
62 הֵינְנוּ רַק בְּשֵׁהֲדִירָה וּלְכַסּוֹף נִשְׁבֵּית, אוֹ אִם בְּנִשְׁבֵּית וּלְכַסּוֹף הֲדִירָה,
63 ואִין חוֹשְׁשִׁים שֶׁהֶעֱרִים לְהִדִּירָה כְּדִי לְהִפְטֹר מִפְּדִייתָה, וְאָמַר
64 סוּמְכוֹס לֹא שָׁמְעֵנִי. וְקָשָׁה, אִי מְדוּבַר דְּנִדְרָה אִתְּהּ, מַה לִּי הֲדִירָה
65 וּלְכַסּוֹף נִשְׁבֵּית מַה לִּי נִשְׁבֵּית וּלְכַסּוֹף הֲדִירָה, וְהָרִי הִיא זֹו שְׁנִדְרָה,
66 ואִין כַּאֲן הֶעֱרַמָּה מִצַּד הַבַּעַל.
67 מחמת קושיות אלו דוחה הגמרא תירוץ זה ושבה להסבר הקודם.
68 מתרצת הגמרא: אֵלֶּיָם לְעוֹלָם מְדוּבַר דְּנִדְרָה אִתְּהּ – שֶׁהַבַּעַל
69 הִדִּירָהּ, וְאִם עַל פִּי בֶן אִין הִכְרַח שֶׁנִּחְלַקוּ בִּמְחֻלְקָתָם שֶׁל אַבְי
70 וּרְבֵא, אֵלֶּא אֲבֵי מְתָרְצִין לְמַעְמֵיהָ, וְרַבָּא מְתָרְצִין לְמַעְמֵיהָ – כֵּל אַחַד
71 מֵעַמֵּיד אֶת מְחֻלְקָתָם בְּאִפּוֹן שְׂכוּלָם סוֹבְרִים כְּשִׁיתָן. אֲבֵי מְתָרְצִין
72 לְמַעְמֵיהָ, שְׁלֹגְבִי אֲלֻמְנָה לְכַהֲן גְּדוֹל בּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי – הַכֵּל
73 סוֹבְרִים דְּחֵיב לְפִדּוּתָהּ, אִם שְׁהִיא אֲסוּרָה עֲלֵיהּ, מִפְּנֵי שְׂאִין בִּלְשׁוֹן
74 תְּנַאוּ שִׁיקִימְנָה לֹאשָׁה אֵלֶּא שִׁיחֻזְרְנָה לְמִדִּינָתָה, וְתַנַּאי זֶה הִיא
75 יִכּוֹל לְהִתְקַיֵּם גַּם כִּשְׁנֵאֵהָ, וְגַם כֵּתוּבָה אַחֲרֵי שֶׁנִּשְׁבֵּית, וְעֲלִיו
76 לְקִימָו. וְלִגְבֵי מְמוּרָת וְנִתְיָה לְיִשְׂרָאֵל, בּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי דְּאֵינִי
77 חֵיב לְפִדּוּתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁלְשׁוֹן תְּנַאוּ הוּא שִׁיפְרֵנָה וְיִחֻזְרְנָה לְהִיתּוֹ לֹו
78 לֹאשָׁה, וְאֵילוּ אִשָּׁה זֹו הִיתָה אֲסוּרָה עֲלֵיהּ גַּם כִּשְׁנֵאֵהָ וְגַם עֵתָהּ,
79 וְלִכֵּן הוּא פְטוֹר מִלְּפִדּוּתָהּ. וּבִמְדִיר אֲשֶׁת בְּהוֹן, נְמִי בּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא
80 פְּלִיגִי – גַּם כֵּן הַכֵּל סוֹבְרִים דְּחֵיב לְפִדּוּתָהּ, דְּהֵינּוּ – שְׁהָרִי דִּינָה
81 דְּוִמָּה לֹא אֲלֻמְנָה [לְכַהֲן גְּדוֹל], דְּכִיּוֹן שְׂכוּחָן מִתְּחִיב רַק לְהִשְׁבִּיבָה
82 לְמִדִּינָתָה, הָרִי זֶה תְּנַאי שִׁיכּוֹל לְהִתְקַיֵּם גַּם לֹאחַר שֶׁהִדִּירָהּ. כִּי
83 פְּלִיגִי – וּבְדַבְּרֵי זֶה נִחְלַקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בְּמִדִּיר אֲשֶׁת
84 יִשְׂרָאֵל, שֶׁלְשׁוֹן תְּנַאי כְּתוּבָתָה הוּא שִׁיחֻזְרְנָה לְהִיתּוֹ לֹו לֹאשָׁה,
85 וְאִחֲרָי שֶׁהִדִּירָה אֵינִי יִכּוֹל לְקַיֵּם תְּנַאי זֶה, וְטַעַם מְחֻלְקָתָם, דְּרַבִּי
86 אֱלִיעֶזֶר אוֹיֵל בְּתַר מְעִיקְרָא – הוֹלֵךְ בְּדִין זֶה אַחַר הַתְּחַלַּת הַתְּנַאי,
87 וְהֵינּוּ בְּשַׁעַת הַנִּישׁוּאִין, וְכִיּוֹן שְׁבֵאֲתָהּ שַׁעַת הִיתָה מוֹתֵרַת לֹו וְהִיא
88 יִכּוֹל לְקַיֵּם תְּנַאי זֶה, הַתְּחִיב בּוֹ לְעוֹלָם, וְאִם שַׁעַת מַחְמַת הַנְּדָר
89 אֵינִי יִכּוֹל לְקַיֵּמָה לֹאשָׁה. וְאֵילוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹיֵל בְּתַר בְּפוֹף – אַחַר
90 שַׁעַת קִיּוֹם הַתְּנַאי, וְכִיּוֹן שֶׁעֲבָשׁוּ הִיא מוֹדֵרַת מִמֶּנּוּ וְעֲלִיו לְגִרְשָׁהּ,
91 פְטוֹר מִלְּפִדּוּתָהּ.
92 וְרַבָּא מְתָרְצִין לְמַעְמֵיהָ, בִּין אֲלֻמְנָה לְכַהֲן גְּדוֹל וּבִין מְמוּרָת וְנִתְיָה
93 לְיִשְׂרָאֵל, בּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי דְּאֵינִי חֵיב לְפִדּוּתָהּ, כִּיּוֹן שְׂאִם בְּהוֹן
94 אֵינִי חֵיב לְפִדּוּתָהּ אִשָּׁה הַאֲסוּרָה עֲלֵיהּ בַּאֲיִסוּר שְׂאֵינִי מַחְמַת
95 הַשְּׁבִיבָה, וְכִמּוֹ שִׁישְׂרָאֵל פְטוֹר מִפְּדִייתָה אִשָּׁה הַאֲסוּרָה עֲלֵיהּ, כִּי פְּלִיגִי
96 – וּמְחֻלְקָתָם הִיא בְּמִדִּיר אֶת אֲשֶׁתָּהּ, בִּין אֲשֶׁת בְּהוֹן וּבִין אֲשֶׁת
97 יִשְׂרָאֵל, וְטַעַם מְחֻלְקָתָם, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹיֵל בְּתַר מְעִיקְרָא, וְהֵינּוּ
98 אַחֲרַי שַׁעַת הַנִּישׁוּאִין, וְכִיּוֹן שְׁבֵאֲתוֹ זִמָּן לֹא הִיתָה מוֹדֵרַת וְהִיתָה
99 מוֹתֵרַת לְבַעֲלָהּ, אִם עֵתָה שְׁהִיא מוֹדֵרַת חֵיב לְפִדּוּתָהּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
100 אוֹיֵל בְּתַר בְּפוֹף, כִּשְׁבֵא לְקַיֵּם אֶת הַתְּנַאי, וְכִיּוֹן שַׁעַתָּה הִיא אֲסוּרָה
101 עַל בַּעֲלָהּ, וְאֵיִסוּר זֶה אֵינִי מַחְמַת הַשְּׁבִי אֵלֶּא מַחְמַת הַנְּדָר, אִפִּילוּ
102 אִם בַּעֲלָה כְּהֵן, שֶׁתְּנַאוּ הוּא רַק לְהַחֲזִירָה לְמִדִּינָתָה, פְטוֹר
103 מִפְּדִייתָה, כִּיּוֹן שֶׁאֵיִסוּרָה עֲלֵיהּ אֵינִי מַחְמַת הַשְּׁבִי.

* * *

104 שנינו במשנה: 'נְשִׁבֵית, חֵיב לְפִדּוּתָהּ' וכו'. הגמרא מבררת את
105 הדין באופן שמת הבעל קודם שהספיק לפדותה: תְּנִי רַבְּנָן, נִשְׁבֵּית
106 בְּהֵי בַּעֲלָהּ, וְאַחַר כֵּן מַת בַּעֲלָהּ קוֹדֵם שֶׁהִסְפִּיק לְפִדּוּתָהּ, הַדִּין הוּא,
107 שְׂאִם הַכִּיר בַּהּ בַּעֲלָהּ – נוֹדַע לֹו שֶׁנִּשְׁבֵּית קוֹדֵם שְׁמַת, הַיּוֹרְשִׁין שֶׁל
108 הַבַּעַל חֵיבִין לְפִדּוּתָהּ, שֶׁכֵּבַר נִתְחַיֵּב אֲבִיהֶם בְּפִדּוּתָהּ, וְנִשְׁתַּעֲבָדוּ
109 כֵּל נַכְסֵי לְכַר. אִךְ אִם לֹא הַכִּיר בַּהּ בַּעֲלָהּ בְּחַיָּו, אִין יוֹרְשִׁין חֵיבִין
110 לְפִדּוּתָהּ.
111 מביאה הגמרא מעשה בנוגע לדין זה: לֹו כְּבַר לְמִיעֶבֶד עוֹבְדָא כִּי
112 הָא מְתַנְיָא – לֹו חֲשַׁב לְפִסּוֹק הַלְכָה לְמַעֲשָׂה כְּבִרְיָתָא זֹו, וְלַחֲיִיב
113 אֶת הַיּוֹרְשִׁים בְּפִדּוּתָהּ אֲשֶׁהּ, כִּשְׁנוֹדַע לְבַעַל בְּחַיָּו שְׁהִיא שְׁבִיבָה.
114 אָמַר לִיה רַב לְלוֹי, הָכִי אָמַר חֲכִיבִי – דוּדִי רַבִּי חֵיִיא, לִית הַלְכָתָא
115

1 אבל מְמוּרָת וְנִתְיָה הַנְּשׂוּאָה בַּאֲיִסוּר לְיִשְׂרָאֵל, אֵינִי חֵיב לְפִדּוּתָהּ
2 אִם נִשְׁבֵּית, מִפְּנֵי שְׂאִין אֵינִי קוֹרָא בַּהּ אֶת תְּנַאי הַכְּתוּבָה שֶׁל אֲשֶׁת
3 יִשְׂרָאֵל 'וְאִתְּבִינָה לִי לְאִנְתִּי' – וְאֵשִׁיב אוֹתָךְ לְהִיתּוֹ אֲשֶׁתִּי, שֶׁהָרִי
4 הִיא אֲסוּרָה עֲלֵיהּ וְאֵינִי יִכּוֹל לְקַיֵּם תְּנַאי זֶה, וּמִלְּכַתְּחִילָה לֹא
5 נִתְחַיֵּב בְּפִדּוּתָהּ. וְאִם עַל פִּי שְׂאֵשָׁה זֹו מִקְבַּלַת אֶת דְּמֵי הַכְּתוּבָה
6 וְאֶת תְּנַאי הַכְּתוּבָה הַנִּיתָנִים לֹאשָׁה בִּיצִיאָתָה.
7 הַגְּמָרָא מְבַיָּא אֶת דַּעַת הַחוֹלְקִי: רַבָּא אָמַר, אִם בֵּאֲשֶׁת כְּהֵן,
8 שֶׁהַבַּעַל חֵיב לְפִדּוּתָהּ לְמִרוּת שְׁהִיא אֲסוּרָה עֲלֵיהּ, רַק בְּלִ שְׂאִיִּסוּר
9 שְׁבִיבָה הוּא הַגְּזֵרָה לֶּה שֶׁתֹּאסֵר עַל בַּעֲלָה חֵיב לְפִדּוּתָהּ, אִךְ אִם
10 אֵיִסוּר שֶׁל דְּבַר אַחַר גְּזֵרָה לֶּה שֶׁתֹּאסֵר עֲלֵיהּ, אִם אֵלֶּא הִיתָה
11 שְׁבִיבָה, אֵינִי חֵיב לְפִדּוּתָהּ, וְלִכֵּן אֲלֻמְנָה הַנְּשׂוּאָה לְכַהֲן גְּדוֹל
12 וְנִשְׁבֵּית, כִּיּוֹן שְׂאִם לֹא הַשְּׁבִי הִיא אֲסוּרָה עֲלֵיהּ, אֵינִי חֵיב
13 לְפִדּוּתָהּ.
14 מְבַרֵּרַת הַגְּמָרָא הָאֵם נִידוֹן זֶה תְּלוּי בִּמְחֻלְקָת תְּנַאִים. שׂוֹאֵלַת
15 הַגְּמָרָא: לִימָא בְּתַנַּאי – שְׂמָא נֹאמַר שֶׁנִּחְלַקוּ תְּנַאִים בִּמְחֻלְקָת זֹו,
16 שְׁהָרִי שֵׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, הַמְּדִיר אֶת אֲשֶׁתוֹ – הַאֲסוּר עַל עֲצֻמוֹ בְּנִדְרָה
17 אֶת הַנֵּאֵת שֶׁשְׂמִישָׁה שֶׁל אֲשֶׁתוֹ, וְהָרִי הוּא חֵיב לְגִרְשָׁהּ, וְקוֹדֵם
18 שִׁגְרִישָׁהּ, נִשְׁבֵּית רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר, אִם שְׂצִירָךְ לְגִרְשָׁה מִפְּנֵי נְדָרוֹ,
19 מִכֵּל מְקוֹם פּוֹדֶת קוֹדֵם לְכֵן, וְאַחַר כֵּן מִגִּרְשָׁה וְנֹתָן לֶּה כְּתוּבָתָהּ.
20 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר, מִגִּרְשָׁה וְנֹתָן לֶּה כְּתוּבָתָהּ, וְאֵינִי פוֹדֶת, אָמַר רַבִּי
21 נְתָן, שְׁאֵלְתִי אֶת סוּמְכוֹס, הֲאִם בְּשֵׁאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נֹתָן לֶּה כְּתוּבָתָהּ
22 וְאֵינִי פוֹדֶת, הוּא דוּקָא בְּשֵׁהֲדִירָה וּלְכַסּוֹף נִשְׁבֵּית – שְׂקֵדָם הַנְּדָר
23 לְשִׁבְייתָהּ, וְאִין חֲשַׁשׁ שֶׁהִדִּירָה כְּדִי לְהִפְטֹר מִחוּבַת פְּדִינָהּ, אוֹ אִם
24 בְּנִשְׁבֵּית וּלְכַסּוֹף הֲדִירָה, יִישׁ לְחַשׁוֹשׁ שְׂמָא הַדִּיר אוֹתָהּ רַק כְּדִי
25 לְהִפְטֹר מִחוּבַת פְּדִינָהּ, וּמִכֵּל מְקוֹם פְטוֹר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְאָמַר לִי
26 סוּמְכוֹס, לֹא שָׁמְעֵתִי דְּבַר זֶה מִרְבּוּתִי, וּמִכֵּל מְקוֹם נְרָאִין הַדְּבָרִים
27 שֶׁלֹּא פְטַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֵלֶּא כִּשְׁהֲדִירָה וּלְכַסּוֹף נִשְׁבֵּית, מִשּׁוּם דְּאֵי
28 אָמַרְתָּ שְׂאִם בְּנִשְׁבֵּית וּלְכַסּוֹף הֲדִירָה אֵינִי חֵיב לְפִדּוּתָהּ, אִם כֵּן אֲנִי
29 לְאֱעִירוּמִי – יִבּוּא הַבַּעַל לְהַעֲרִים וְלְהִדִּיר אֶת אֲשֶׁתוֹ הַנֵּאֵה בְּעוֹדָהּ
30 בְּשִׁבִי, כְּדִי לְהִפְטֹר מִחוּבַת פְּדִינָהּ.
31 מְבַרֵּרַת הַגְּמָרָא: מַאי לֹאָו בְּמִדִּיר אֲשֶׁת בְּהוֹן קְמִיפְּלִגִי – הָאֵם לֹא
32 נִחְלַקוּ דוּקָא בְּכַהֲן שֶׁהִדִּיר אֶת אֲשֶׁתוֹ, שְׂכִיּוֹן שְׁבֵתַנַּאי כְּתוּבָתָהּ
33 מִתְּחִיב לְפִדּוּתָהּ אִם שְׂאֵינִי יִכּוֹל לְקַיֵּמָה לֹאשָׁה, חֵיב לְפִדּוּתָהּ אִם
34 כִּשְׁהִדִּירָה הַנֵּאֵה וְעֲלִיו לְגִרְשָׁהּ. אֲבֵל בֵּאֲשֶׁת יִשְׂרָאֵל לְרַבִּי הַכֵּל
35 אֵינִי חֵיב לְפִדּוּתָהּ כִּשְׁהִיא מוֹדֵרַת מִמֶּנּוּ הַנֵּאֵה, כִּיּוֹן שֶׁהַתְּחִיב
36 בְּכְתוּבָתָהּ לְהִשְׁבִּיבָה לְהִיתּוֹ אֲשֶׁתוֹ, וְאֵינִי יִכּוֹל לְקַיֵּם זֹאת, שְׁהָרִי
37 עֲלִיו לְגִרְשָׁהּ. וְאִם כֵּן, אֲבֵי הוּא דְאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁהַכְּהֵן חֵיב
38 לְפִדּוּתָהּ אֶת אֲשֶׁתוֹ גַּם כִּשְׁמַחְמַת אֲיִסוּר אַחַר אֵינִי יִכּוֹל לְקַיֵּמָה, כִּיּוֹן
39 אֲלֻמְנָה לְכַהֲן גְּדוֹל, אוֹ מוֹדֵרַת מִמֶּנּוּ הַנֵּאֵה, וְאֵילוּ רַבָּא הוּא דְאָמַר
40 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שְׂאִין עַל הַכְּהֵן חוּבָה לְפִדּוּתָהּ אֶת אֲשֶׁתוֹ כֹּאשֶׁר הִיא
41 אֲסוּרָה עֲלֵיהּ מַחְמַת עוֹד אֲיִסוּר, מִלְּבַד הַאֲיִסוּר שֶׁהַשְּׁבִיבָה עֲצֻמָּה
42 גּוֹרַמַת לָהּ.
43 דוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא – אִין מְחֻלְקָתָם דוּקָא בֵּאֲשֶׁת כְּהֵן, אֵלֶּא אִם
44 בֵּאֲשֶׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִדִּירָה בַּעֲלָהּ, שֶׁהַתְּחִיבּוּתוֹ הִיא לְהִשְׁבִּיבָה אֵלִיו
45 לֹאשָׁה, וּמִכֵּל מְקוֹם יֵשׁ אִפּוֹן שְׁבוּ יִתְכַּן שְׁחֵיב לְפִדּוּתָהּ אִם שְׂאֵינִי
46 יִכּוֹל לְהַחֲזִירָה לֹו לֹאשָׁה, דְּהָבָא בְּמַאי עֲסָקִין, בְּגוֹן שְׁנִדְרָה אִתְּהּ
47 [וְהַאֲשֶׁה], שֶׁתֹּאסֵר עֲלֶיהָ הַנֵּאֵת בַּעֲלָהּ, וְקַיֵּים לֶּה הוּא – הַבַּעַל קִיִּים
48 אֶת נְדָרָהּ. וְזֶה טַעַם מְחֻלְקָתָם, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר, הוּא נִחְשַׁב כְּמִי
49 שְׁנֹתָן אֲצַבַּע בִּין שְׁנֵינָה לִישֹׁךְ עַל יְדָהּ, כְּלוֹמַר, שְׁהוּא גֵרַם שִׁצְטַרְךָ
50 לְגִרְשָׁהּ וְלֹא יִכּוֹל לְחַזּוֹר וְלְקַיֵּמָה לֹאשָׁה, עַל יְדֵי שֶׁלֹּא הִפֵּר לָהּ,
51 וּלְפִיכָּה מוֹטֵלַת עֲלִיו הַחוּבָה לְפִדּוּתָהּ אִם שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְקַיֵּם אֶת
52 הַתְּנַאי וְלְהַחֲזִירָה אֵלִיו, כִּיּוֹן שְׁהוּא גֵרַם לְתַנַּאי שִׁיתְּבִטְלִי, וְרַבִּי
53 יְהוֹשֻׁעַ סָבַר, הִיא זֹאת שְׁנֵתָנָה אֲצַבַּע בִּין שְׁנֵינָה וְנִשְׁכַּתָּה, שֶׁכֵּכָךְ
54 שְׁנִדְרָה הִיא גֵרַמָּה לְעֲצֻמָּה שִׁיתְּבִטְלִי הַתְּנַאי שֶׁבְּכְתוּבָתָהּ, וְאֵינִי
55 חֵיב לְפִדּוּתָהּ.
56 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי סְבַרְתָּו שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁהִיא נְתָנָה אֲצַבַּע בִּין
57 שְׁנֵינָה, וְלִכֵּן בַּעֲלָה פְטוֹר מִפְּדִייתָהּ, אִם כֵּן כְּתוּבָתָהּ מַאי עֲבִידָתָה –
58 מַה עֲנִינָהּ שֶׁל כְּתוּבָה לְכַאֲן, כְּלוֹמַר, מְדוּעַ אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁנוֹתָן

כְּתוּבַת נִרְדָּה שֶׁנִּתְפַתְתָּה - פֶּרֶק רִבְעִי דָּף נב עמוד א - מִתּוֹךְ מֵהֶדְרֹת "אֲבָן יִשְׂרָאֵל - (שְׁטִינְיֹולִין)" קֶצֶה רש"י

1 **מְמוֹרֵת** וְנִתְיָה לִישְׂרָאֵל - אֵף עַל גַּב דְּאִית לָהּ כְּתוּבָה וְתַנְיָא כְּתוּבָה לְדַמְשְׁקָל וּמִפִּיק, **מְמוֹרֵת** וְנִתְיָה לִישְׂרָאֵל אֵינוֹ חַיִּיב לְפִדּוּתָהּ - וְאֵם תֵּאֵמַר: בֵּין לֵאבִי בֵּין לְרַבָּא, הֵא
2 לֵית לָהּ תְּנַאי כְּתוּבָה וּפְרֻקוּנָה, דְּמַעֲיָקְרָא לֹא אֲשַׁתְּעֵבֵד לָהּ. **שְׂאֵין אַנִּי קוֹרָא** בְּהַ **וְאוֹתְבִינִךְ**
3 לֵאִיתְּו - שְׁזוּדוֹ תְּנַאי כְּתוּבָה לִישְׂרָאֵלִית. **רַבָּא אָמַר** כ' - בְּמִמְזוֹרֵת וְנִתְיָה כַּבְּבִי סְבִירָא
4 לֵיהּ, דְּלֹא אֲשַׁתְּעֵבֵד לָהּ. אֲבָל בְּאַלְמֵנָה לְכַחַן גְּדוֹל פְּלִיגַּ פְּלִיגַּ עֲלֵיהּ, וְאָמַר מַעֲיָקְרָא לֹא
5 אֲשַׁתְּעֵבֵד לְכַחַת "וְאוֹתְבִינִךְ לְמַדְיִתְךָ" אֲלֵא

6 מַחְמַת שְׂאִסְרָה הַשְּׂבִיחַ עֲלֵיהּ. אֲבָל לְנֹאסְרָה
7 מַחְמַת דְּבַר אַחֵר - לֹא נִשְׁתַּעֲבַד, דְּתַנְיָא כְּתוּבָה
8 דִישְׂרָאֵל וּכְחַן שׁוּיָ, אֲלֵא שְׁחִבְחָן מִתְּנַה עִמָּה
9 שְׂאִפִּילוֹ תֵּאֵסֵר עֲלֵיהּ מַחְמַת שְׂבִיחָה - לֹא
10 תְּפִסִּיד כְּתוּבַת פְּרֻקוּנָה. הַמְדִיר אֵת אֲשֶׁתוֹ -
11 מְלִיחֹתָ לֹה. פּוּדָה - וְאֵף עַל פִּי שְׁסוּפֵי לְגִרְשָׁה
12 מַחְמַת נֹדֵר. וְאִינוּ פּוּדָה - לְקַמְן מִפְּרֵשׁ טַעְמֵיהּ.
13 אוֹ בְּנִשְׁבִּית וּלְבִסּוּף הִירִירָה - וְכַלּוּמָר: אוֹ אִפִּילוֹ
14 כְּנִשְׁבִּית וּלְבִסּוּף הִירִירָה נְמִי אָמַר, וְאֵף עַל גַּב
15 אֵיכָא לְמִמַּר לֹא הִירִירָה אֲלֵא לְהַפְטֵר מִן
16 הַפְּרִיזָן. מָאִי לֹא בְּמִדֵּיר אֲשַׁת בְּחַן - בְּכַחַן
17 שְׁהִדִיר אֵת אֲשֶׁתוֹ. דֵּאִי בִישְׂרָאֵל - לֹא אָמַר רַבִּי
18 אֲלֵיעֹזֵר פּוּדָה, שְׁהִיר אִין אַנִּי קוֹרָא בְּהַ תְּנַאי
19 כְּתוּבַת יִשְׂרָאֵל "וְאוֹתְבִינִךְ לִי לֵאִיתְּו". אֲלֵא
20 בְּכַחַן קִימְיָנָן, וּמִשּׁוּם שְׂאִינִי קוֹרָא בְּהַ "וְאוֹתְבִינִךְ
21 לְמַדְיִתְךָ" קִאֲמַר רַבִּי אֲלֵיעֹזֵר פּוּדָה, וְאֵף עַל גַּב
22 דֵּאִיסוּר דְּבַר אַחֵר גֵּרַם לָהּ וְלֵאסֵר עֲלֵיהּ. וְאִבִּי
23 כְּרִבִּי אֲלֵיעֹזֵר, וְרַבָּא כְּרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר אִינוּ
24 פּוּדָה, הוּאִיל וְאִיסוּר דְּבַר אַחֵר גֵּרַם לָהּ. הַכָּא
25 **כְּמָאִי עֲקִינָן** כ' - כַּלּוּמָר לְעוֹלָם רַבִּי אֲלֵיעֹזֵר
26 וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לֹא בְּפִלּוּתָא דְּאֲבִי וְרַבָּא פְּלִיגַּ.
27 וְאִי בְּאִיסוּר דְּבַר אַחֵר שְׂלֵא עַל יְדֵי נֹדֵר, אִי נְמִי
28 בְּכַחַתָּה עַל יְדֵי נֹדֵר - דְּכּוּלֵּי עֲלֵמָא אִי כַּבְּבִי אִי
29 כְּרַבָּא. וְהַכָּא בְּכּוּן שְׁנֵדְרָה הֵיא וְקִימָה לָהּ הוּא, אִינוּ
30 שְׂאֵמֵר "וְתִקְיָנָן, אוֹ הַחֲרִים וְלֵא הַפֵּר בְּיוֹם
31 שְׁמַעוּ, וּבִישְׂרָאֵל פְּלִיגַּ. וְטַעְמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ,
32 דְּקִסְבֵּר: הֵיא נִתְנָה אֲצַבְעָ בִּין שְׁנֵינָה וְנִשְׁכַּחַתָּה,
33 כַּלּוּמָר: הֵיא גִרְמָה לְעִזְמָה לְבַטֵּל תְּנַהָא. שְׂאִין
34 אַנִּי יוֹכֵל לְקוֹרֵת בִּישְׂרָאֵל "וְאוֹתְבִינִךְ לֵאִיתְּו".
35 וְרַבִּי אֲלֵיעֹזֵר סִבֵּר: הוּא נִתְן אֲצַבְעָ בִּין שְׁנֵינָה
36 לִישְׁכַּר, שְׂלֵא הַפֵּר לָהּ. מַה לִּי הִירִירָה וּלְבִסּוּף
37 נִשְׁבִּית, וְהֵא לֹא הַחֲרִים מִיָּד, שְׁהִירִי הֵיא
38 הַתְּחִילָה בְּנֹדֵר. וְאִבִּי מִתְּרַן לְפַעְמֵינָה - לְמִמַּר
39 לֹא תְנַאי הֵיא, אֲלֵא דְּכּוּלֵּי עֲלֵמָא כּוּחֵי קִימָה.
40 וְכֵן רַבָּא מִתְּרַן לְטַעְמֵיהּ. דְּחַיִּיב לְפִדּוּתָהּ -
41 שְׁהִיר אַנִּי קוֹרָא בְּהַ בִּין בְּתַחֲלַת תְּנַהָא בִּין בְּסוּף
42 קִימוֹ "וְאוֹתְבִינִךְ לְמַדְיִתְךָ", וְאֵף עַל גַּב דֵּאִיסוּר
43 דְּבַר אַחֵר גֵּרַם לָהּ - אֲהִירִינִךְ לְמַדְיִתְךָ הוּא.
44 מְמוֹרֵת וְנִתְיָה לִישְׂרָאֵל אִין חַיִּיב לְפִדּוּתָהּ -

45 שְׂאִין אַנִּי קוֹרָא בְּהַ לֹא בִשְׁעַת תְּנַהָא וְלֹא כְּסוּפֵי
46 "וְאוֹתְבִינִךְ לִי לֵאִיתְּו". פּוּדִיר אֲשַׁת בְּחַן נְמִי -
47 בְּחַן שְׁהִדִיר אֵת אֲשֶׁתוֹ נְמִי, שְׁתַּנְיָא הִירִירָה
48 "וְאוֹתְבִינִךְ לְמַדְיִתְךָ" הוּא, וְאִפְשֵׁר לֹה לְחוּל
49 בְּשַׁעַת תְּנַהָא וְאִפְשֵׁר לֹה לְקִימוֹ כְּסוּפֵי - חַיִּיב
50 לְפִדּוּתָהּ. הֵינֵן בְּאַלְמֵנָה לְכַחַן גְּדוֹל. כִּי פְּלִיגַּ
51 בִּישְׂרָאֵל שְׁהִדִיר אֵת אֲשֶׁתוֹ - שְׁתַּנְיָא הִירִירָה
52 "וְאוֹתְבִינִךְ לֵאִיתְּו" הִיא רֵאוּי לְחוּל, אֲבָל כְּסוּפֵי
53 אִי אִפְשֵׁר לְקִימוֹ. רַבִּי אֲלֵיעֹזֵר אָזַל בְּתַר
54 מַעֲיָקְרָא כ'ו'. דֵּאִינוּ חַיִּיב לְפִדּוּתָהּ - אֲלַמְנָה
55 שְׂאִין אַנִּי קוֹרָא בְּהַ "אֲהִירִינִךְ לְמַדְיִתְךָ" מַחְמַת
56 שְׂבִיחָה, אֲלֵא מַחְמַת דְּבַר אַחֵר. וּמְמוֹרֵת שְׂאִין
57 אַנִּי קוֹרָא בְּהַ "וְאוֹתְבִינִךְ לֵאִיתְּו" לֹא בְּתַחֲלַת
58 וְלֹא בְּסוּף. כִּי פְּלִיגַּ בְּמִדֵּיר בִּין אֲשַׁת בְּחַן -
59 דְּמַעֲיָקְרָא בְּשַׁעַת תְּנַהָא קִרְיָן בִּיהַ "וְאוֹתְבִינִךְ"
60 מַחְמַת שְׂבִיחָה, וּבְסוּף אֵיכָא אִיסוּר דְּבַר אַחֵר. וְכֵן
61 בְּמִדֵּיר אֲשַׁת יִשְׂרָאֵל, מַעֲיָקְרָא קִרְיָן בְּהַ
62 "וְאוֹתְבִינִךְ לֵאִיתְּו", וּבְסוּף לֹא קִרְיָן בְּהַ חַיִּיב.

63 הַכִּיד בְּהַ עֲבָלָה - עַד שְׂלֵא מַת נֹדַע לֹו נִשְׁבִּיתָה, וְנִתְחַיִּיב בְּפְרֻקוּנָה בְּחִיָּי. חַיִּיבִי - רַבִּי חֵיאִי, שְׁהוּא דְּוִדוֹ אוּחִי אֲבִיו. רַצָּה אִינוּ פּוּדָה - דְּלֹא תְּקִינָה בְּהַ רַבְנָן אֲלֵא חַד פְּרִיזָן.
מְמוֹרֵת וְנִתְיָה לִישְׂרָאֵל - אֵינוֹ חַיִּיב לְפִדּוּתָהּ, שְׂאִין
אֵנִי קוֹרָא בְּהַ "וְאוֹתְבִינִךְ לִי לֵאִיתְּו". רַבָּא אָמַר: כָּל
שְׂאִיפּוֹר שְׂבִיחָה גֹוֹרָם לָהּ - חַיִּיב לְפִדּוּתָהּ, אִיפּוֹר
דְּבַר אַחֵר גֹוֹרָם לָהּ - אֵינוֹ חַיִּיב לְפִדּוּתָהּ. לִימָא
כְּתַנְיָא: הַמְדִיר אֵת אֲשֶׁתוֹ וְנִשְׁבִּיתָה, רַבִּי אֲלֵיעֹזֵר אָמַר:
פּוּדָה וְנֹתָן לָהּ כְּתוּבָתָהּ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: נֹתָן
לָהּ כְּתוּבָתָהּ, וְאִינוּ פּוּדָה. אָמַר רַבִּי נְתָן, שְׂאֵלְתִי
אֵת סוּמְכּוֹס: כִּשְׂאֵמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נֹתָן לָהּ כְּתוּבָתָהּ
וְאִינוּ פּוּדָה - כִּשְׁהִדִירָהּ וּלְבִסּוּף נִשְׁבִּיתָה, אוֹ בְּנִשְׁבִּיתָה
וּלְבִסּוּף הִירִירָה? וְאָמַר לִי: לֹא שְׂמַעְתִּי, וְנִרְאִין דְּכָרִים
שְׁהִדִירָהּ וּלְבִסּוּף נִשְׁבִּיתָה. דֵּאִי אָמַרְתָּ נִשְׁבִּיתָה וּלְבִסּוּף
הִירִירָה - אֲתִי לְאֵיעֹזֵרוֹמִי. מָאִי לֹא בְּמִדֵּיר אֲשַׁת בְּחַן
כְּמִפְּלִגַּ, וְאִבִּי דְּאָמַר כְּרַבִּי אֲלֵיעֹזֵר, וְרַבָּא דְּאָמַר
כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ? לֹא, הַכָּא כְּמָאִי עֲקִינָן - כְּגוֹן שְׁנֵדְרָה
אִיהִי וְקִיָּים לָהּ הוּא. רַבִּי אֲלֵיעֹזֵר סִבֵּר: הוּא נֹתָן
אֲצַבְעָ בִּין שְׁנֵינָה, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סִבֵּר: הֵיא נִתְנָה אֲצַבְעָ
בִּין שְׁנֵינָה. אִי הֵיא נִתְנָה אֲצַבְעָ בִּין שְׁנֵינָה - כְּתוּבָה
מָאִי עֲבִידְתָּהּ? וְתוֹ, וְאָמַר רַבִּי נְתָן: שְׂאֵלְתִי אֵת
סוּמְכּוֹס: כִּשְׂאֵמֵר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נֹתָן לָהּ כְּתוּבָתָהּ וְאִינוּ
פּוּדָה - כִּשְׁהִדִירָהּ וּלְבִסּוּף נִשְׁבִּיתָה, אוֹ בְּנִשְׁבִּיתָה
וּלְבִסּוּף הִירִירָה? וְאָמַר: לֹא שְׂמַעְתִּי. וְאִי דְּנִדְרָה אִיהִי
מַה לִּי הִירִירָה וּלְבִסּוּף נִשְׁבִּיתָה, מַה לִּי נִשְׁבִּיתָה
וּלְבִסּוּף הִירִירָה? אֲלֵא לְעוֹלָם דְּאִדְרָה אִיהִי, וְאִבִּי
מִתְּרַן לְטַעְמֵיהּ, וְרַבָּא מִתְּרַן לְטַעְמֵיהּ. אִבִּי מִתְּרַן
לְטַעְמֵיהּ: אֲלַמְנָה לְכַחַן גְּדוֹל - כּוּלֵּי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגַּ
דְּחַיִּיב לְפִדּוּתָהּ, מְמוֹרֵת וְנִתְיָה לִישְׂרָאֵל - כּוּלֵּי עֲלֵמָא
לֹא פְּלִיגַּ דֵּאִינוּ חַיִּיב לְפִדּוּתָהּ, מְדִיר אֲשַׁת בְּחַן
נְמִי - כּוּלֵּי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגַּ דְּחַיִּיב לְפִדּוּתָהּ, דְּחִינֵינוּ
אֲלַמְנָה לְכַחַן גְּדוֹל. כִּי פְּלִיגַּ - בְּמִדֵּיר אֲשַׁת יִשְׂרָאֵל.
רַבִּי אֲלֵיעֹזֵר אָזַל בְּתַר מַעֲיָקְרָא, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָזַל
בְּתַר בְּסוּף. רַבָּא מִתְּרַן לְטַעְמֵיהּ: אֲלַמְנָה לְכַחַן גְּדוֹל,
מְמוֹרֵת וְנִתְיָה לִישְׂרָאֵל - כּוּלֵּי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגַּ דֵּאִינוּ
חַיִּיב לְפִדּוּתָהּ, כִּי פְּלִיגַּ - בְּמִדֵּיר בִּין אֲשַׁת בְּחַן
וּבִין אֲשַׁת יִשְׂרָאֵל. רַבִּי אֲלֵיעֹזֵר אָזַל בְּתַר מַעֲיָקְרָא,
וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָזַל בְּתַר בְּסוּף. "נִשְׁבִּיתָה חַיִּיב לְפִדּוּתָהּ
וְכוּ". תְּנֵן רַבְנָן: נִשְׁבִּיתָה בְּחִיָּי בְּעֵלָהּ וְאַחֵר כְּדֵּ מַת
בְּעֵלָהּ, הַכִּיד בְּהַ בְּעֵלָהּ - יוֹרְשִׁין חַיִּיבִין לְפִדּוּתָהּ,
לֹא הַכִּיד בְּהַ בְּעֵלָהּ - אִין יוֹרְשִׁין חַיִּיבִין לְפִדּוּתָהּ.
לִוִי סִבֵּר לְמִיעֵבֵד עוֹבְדָא כִּי הֵא מִתְּנִיתָא. אָמַר לֵיהּ

רַבִּי: הַכִּי אָמַר חַיִּיבִי: לִית הַלְכָתָא כִּי הֵא מִתְּנִיתָא, אֲלֵא כִּי הֵא דְתַנְיָא: נִשְׁבִּיתָה לְאַחֵר
מִיתָת בְּעֵלָהּ - אִין הִיתוּמִין חַיִּיבִין לְפִדּוּתָהּ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אִפִּילוֹ נִשְׁבִּיתָה בְּחִיָּי בְּעֵלָהּ
וְאַחֵר כְּדֵ מַת בְּעֵלָהּ - אִין הִיתוּמִין חַיִּיבִין לְפִדּוּתָהּ, שְׂאִין אֵנִי קוֹרָא בְּהַ "וְאוֹתְבִינִךְ
לֵאִיתְּו". תְּנֵן רַבְנָן: נִשְׁבִּיתָה וְהִיוּ מְבַקְשִׁין מִמְּנֵן עַד עֲשָׂרָה בְּדַמְיָהּ, פְּעַם רֵאשׁוֹנָה -
פּוּדָה, מְכָאֵן וְאֵלְדֵּי, רַצָּה - פּוּדָה, רַצָּה - אֵינוּ פּוּדָה. רַבְּן שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר:
אִין

מְמוֹרֵת וְנִתְיָה לִישְׂרָאֵל - אֵף עַל גַּב דְּאִית לָהּ כְּתוּבָה וְתַנְיָא כְּתוּבָה לְדַמְשְׁקָל וּמִפִּיק, לֵית לָהּ תְּנַאי כְּתוּבָה וּפְרֻקוּנָה, דְּמַעֲיָקְרָא לֹא אֲשַׁתְּעֵבֵד לָהּ. שְׂאִין אַנִּי קוֹרָא בְּהַ וְאוֹתְבִינִךְ לֵאִיתְּו - שְׁזוּדוֹ תְּנַאי כְּתוּבָה לִישְׂרָאֵלִית. רַבָּא אָמַר כ' - בְּמִמְזוֹרֵת וְנִתְיָה כַּבְּבִי סְבִירָא לֵיהּ, דְּלֹא אֲשַׁתְּעֵבֵד לָהּ. אֲבָל בְּאַלְמֵנָה לְכַחַן גְּדוֹל פְּלִיגַּ פְּלִיגַּ עֲלֵיהּ, וְאָמַר מַעֲיָקְרָא לֹא אֲשַׁתְּעֵבֵד לְכַחַת "וְאוֹתְבִינִךְ לְמַדְיִתְךָ" אֲלֵא מַחְמַת שְׂאִסְרָה הַשְּׂבִיחַ עֲלֵיהּ. אֲבָל לְנֹאסְרָה מַחְמַת דְּבַר אַחֵר - לֹא נִשְׁתַּעֲבַד, דְּתַנְיָא כְּתוּבָה דִישְׂרָאֵל וּכְחַן שׁוּיָ, אֲלֵא שְׁחִבְחָן מִתְּנַה עִמָּה שְׂאִפִּילוֹ תֵּאֵסֵר עֲלֵיהּ מַחְמַת שְׂבִיחָה - לֹא תְּפִסִּיד כְּתוּבַת פְּרֻקוּנָה. הַמְדִיר אֵת אֲשֶׁתוֹ - מְלִיחֹתָ לֹה. פּוּדָה - וְאֵף עַל פִּי שְׁסוּפֵי לְגִרְשָׁה מַחְמַת נֹדֵר. וְאִינוּ פּוּדָה - לְקַמְן מִפְּרֵשׁ טַעְמֵיהּ. אוֹ בְּנִשְׁבִּית וּלְבִסּוּף הִירִירָה - וְכַלּוּמָר: אוֹ אִפִּילוֹ כְּנִשְׁבִּית וּלְבִסּוּף הִירִירָה נְמִי אָמַר, וְאֵף עַל גַּב אֵיכָא לְמִמַּר לֹא הִירִירָה אֲלֵא לְהַפְטֵר מִן הַפְּרִיזָן. מָאִי לֹא בְּמִדֵּיר אֲשַׁת בְּחַן - בְּכַחַן שְׁהִדִיר אֵת אֲשֶׁתוֹ. דֵּאִי בִישְׂרָאֵל - לֹא אָמַר רַבִּי אֲלֵיעֹזֵר פּוּדָה, שְׁהִיר אִין אַנִּי קוֹרָא בְּהַ תְּנַאי כְּתוּבַת יִשְׂרָאֵל "וְאוֹתְבִינִךְ לִי לֵאִיתְּו". אֲלֵא בְּכַחַן קִימְיָנָן, וּמִשּׁוּם שְׂאִינִי קוֹרָא בְּהַ "וְאוֹתְבִינִךְ לְמַדְיִתְךָ" קִאֲמַר רַבִּי אֲלֵיעֹזֵר פּוּדָה, וְאֵף עַל גַּב דֵּאִיסוּר דְּבַר אַחֵר גֵּרַם לָהּ וְלֵאסֵר עֲלֵיהּ. וְאִבִּי כְּרִבִּי אֲלֵיעֹזֵר, וְרַבָּא כְּרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר אִינוּ פּוּדָה, הוּאִיל וְאִיסוּר דְּבַר אַחֵר גֵּרַם לָהּ. הַכָּא כְּמָאִי עֲקִינָן כ' - כַּלּוּמָר לְעוֹלָם רַבִּי אֲלֵיעֹזֵר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לֹא בְּפִלּוּתָא דְּאֲבִי וְרַבָּא פְּלִיגַ. וְאִי בְּאִיסוּר דְּבַר אַחֵר שְׂלֵא עַל יְדֵי נֹדֵר, אִי נְמִי בְּכַחַתָּה עַל יְדֵי נֹדֵר - דְּכּוּלֵּי עֲלֵמָא אִי כַּבְּבִי אִי כְּרַבָּא. וְהַכָּא בְּכּוּן שְׁנֵדְרָה הֵיא וְקִימָה לָהּ הוּא, אִינוּ שְׂאֵמֵר "וְתִקְיָנָן, אוֹ הַחֲרִים וְלֵא הַפֵּר בְּיוֹם שְׁמַעוּ, וּבִישְׂרָאֵל פְּלִיגַ. וְטַעְמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּקִסְבֵּר: הֵיא נִתְנָה אֲצַבְעָ בִּין שְׁנֵינָה וְנִשְׁכַּחַתָּה, כַּלּוּמָר: הֵיא גִרְמָה לְעִזְמָה לְבַטֵּל תְּנַהָא. שְׂאִין אַנִּי יוֹכֵל לְקוֹרֵת בִּישְׂרָאֵל "וְאוֹתְבִינִךְ לֵאִיתְּו". וְרַבִּי אֲלֵיעֹזֵר סִבֵּר: הוּא נִתְן אֲצַבְעָ בִּין שְׁנֵינָה לִישְׁכַּר, שְׂלֵא הַפֵּר לָהּ. מַה לִּי הִירִירָה וּלְבִסּוּף נִשְׁבִּית, וְהֵא לֹא הַחֲרִים מִיָּד, שְׁהִירִי הֵיא הַתְּחִילָה בְּנֹדֵר. וְאִבִּי מִתְּרַן לְפַעְמֵינָה - לְמִמַּר לֹא תְנַאי הֵיא, אֲלֵא דְּכּוּלֵּי עֲלֵמָא כּוּחֵי קִימָה. וְכֵן רַבָּא מִתְּרַן לְטַעְמֵיהּ. דְּחַיִּיב לְפִדּוּתָהּ - שְׁהִיר אַנִּי קוֹרָא בְּהַ בִּין בְּתַחֲלַת תְּנַהָא בִּין בְּסוּף קִימוֹ "וְאוֹתְבִינִךְ לְמַדְיִתְךָ", וְאֵף עַל גַּב דֵּאִיסוּר דְּבַר אַחֵר גֵּרַם לָהּ - אֲהִירִינִךְ לְמַדְיִתְךָ הוּא. מְמוֹרֵת וְנִתְיָה לִישְׂרָאֵל אִין חַיִּיב לְפִדּוּתָהּ - שְׂאִין אַנִּי קוֹרָא בְּהַ לֹא בִשְׁעַת תְּנַהָא וְלֹא כְּסוּפֵי "וְאוֹתְבִינִךְ לִי לֵאִיתְּו". פּוּדִיר אֲשַׁת בְּחַן נְמִי - בְּכַחַן שְׁהִדִיר אֵת אֲשֶׁתוֹ נְמִי, שְׁתַּנְיָא הִירִירָה "וְאוֹתְבִינִךְ לְמַדְיִתְךָ" הוּא, וְאִפְשֵׁר לֹו לְחוּל בְּשַׁעַת תְּנַהָא וְאִפְשֵׁר לֹו לְקִימוֹ כְּסוּפֵי - חַיִּיב לְפִדּוּתָהּ. הֵינֵן בְּאַלְמֵנָה לְכַחַן גְּדוֹל. כִּי פְּלִיגַ בִּישְׂרָאֵל שְׁהִדִיר אֵת אֲשֶׁתוֹ - שְׁתַּנְיָא הִירִירָה "וְאוֹתְבִינִךְ לֵאִיתְּו" הִיא רֵאוּי לְחוּל, אֲבָל כְּסוּפֵי אִי אִפְשֵׁר לְקִימוֹ. רַבִּי אֲלֵיעֹזֵר אָזַל בְּתַר מַעֲיָקְרָא כ'ו'. דֵּאִינוּ חַיִּיב לְפִדּוּתָהּ - אֲלַמְנָה שְׂאִין אַנִּי קוֹרָא בְּהַ "אֲהִירִינִךְ לְמַדְיִתְךָ" מַחְמַת שְׂבִיחָה, אֲלֵא מַחְמַת דְּבַר אַחֵר. וּמְמוֹרֵת שְׂאִין אַנִּי קוֹרָא בְּהַ "וְאוֹתְבִינִךְ לֵאִיתְּו" לֹא בְּתַחֲלַת וְלֹא בְּסוּף. כִּי פְּלִיגַ בְּמִדֵּיר בִּין אֲשַׁת בְּחַן - דְּמַעֲיָקְרָא בְּשַׁעַת תְּנַהָא קִרְיָן בִּיהַ "וְאוֹתְבִינִךְ" מַחְמַת שְׂבִיחָה, וּבְסוּף אֵיכָא אִיסוּר דְּבַר אַחֵר. וְכֵן בְּמִדֵּיר אֲשַׁת יִשְׂרָאֵל, מַעֲ

אין פרק את השבון בו' - ארישא קאי.

אמר הרי גישה וכתובתה תרפא עצמה רשאי - לפי שרפואה היא בכלל מוזנות, והרי קבלה כנגד מעשה ידיה שער עכשיו. אבל אינו רשאי לומר תקבל את גישה ותפדה את עצמה - לפי שלא קבלה תשלום מפריות שאכל עד עכשיו.

ותנבה ממטלטלי בכתובה שויה רבנן -

והשאת שתקנו הגאונים שכתובה גובה

ממטלטלי - כתובת בנין דכרין נמי גביא

ממטלטלי, דהא ככתובה שויה רבנן.

תמרוף ממשעבדי ירתון תנן - אף על פי

שדיע גם דמקשה דירתון תנן, אלא

שבשלון קצר משיבו. ורצה לומר דחכמים לא רצו

לתת להם אלא דין ירושה, כיון דמכת ירושה

קאתו.

ירתון תנן - גבי בת בין הבעים לא בעי לשנויי

בהא לישנא דירתון תנן, דאפילו למאן

דאמר ויסבון תנן, מודה דלגבי הכי כנחלה שויה

רבנן, כדמכח ב"ש נודח"ק (כבא בתרא קלא,א).

אבל לגבי ממשעבדי - איכא פלוגתא בנייהו,

כדאמר התם ובריש "אף על פי" (כתובות נה,א).

השאת

אין פודין את השבוין יותר על פדי דמיהם, מפני תקון העולם. הא בכדי דמיהן - פודין, אף על גב דפרקונה יותר על כתובתה. ורמינהו: נשבות, והווי מכקשין ממונו עד עשרה בכתובתה, פעם ראשונה - פודה, מכאן ואילך רצה - פודה, רצה - אינו פודה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם היה פרקונה כנגד כתובתה - פודה, אם לאו - אינו פודה! רבן שמעון בן גמליאל תרי קולי אית ליה. "לקתה חייב לרפאותה". תנו רבנן: אלמנה ניוזנת מנכסי יתומין, וצריכה רפואה - הרי היא פמוזנות. רבן שמעון בן גמליאל אומר: רפואה שיש לה קצבה - נרפאת מכתובתה, שאין לה קצבה - הרי היא פמוזנות. אמר רבי יוחנן: עשו הקנות דם פארץ ישראל פרפואה שאין לה קצבה. קריביה דרבי יוחנן הוה להו איתתא אבא דתת צריכה רפואה כל יומא. אתו לקמיה דרבי יוחנן, אמר להו: אזילו קוצו ליה מידי לרופא. אמר רבי יוחנן: עשינו עצמינו פערובי הדיינין. מעיקרא מאי סבר ולכסוף מאי סבר? מעיקרא סבר: "ומכשרך לא תתעלם" ולכסוף סבר: אדם חשוב שאני. משנה לא כתב לה "בנין דכרין דיהווי ליכי מינאי אינון ירתון פספן כתובתך יתר על חולקתון דעם אחוהו"ן - חייב, שהוא תנאי בית דין. "בנין נקבן דיהווי ליכי מינאי יתון יתון ומיתונן מנכסי עד דתלקחון לגוברין" - חייב, שהוא תנאי בית דין. "את תהא יתבא בביתו ומיתונא מנכסי כל ימי מיוגר אלמנותך בביתו" - חייב, שהוא תנאי בית דין. קד היו אנשי ירושלים פותבין. אנשי גליל היו פותבין פאנשי ירושלים. אנשי יהודה היו פותבין: עד שירצו הירושין ליתן לך כתובתך. לפיכך, אם רצו יורשין - נותנין לה כתובתה, ופותרין אותה. גמרא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: מפני מה התקינו כתובת בנין דכרין - פדי שקפוזין אדם וכתוב לבתו פבנו. ומי איכא מידי דרחמנא אמר פרא - לירות, פרתא - לא תירות, ואתו רבנן ומתקני דתירות פרתא? הא נמי דאורייתא הוא, דכתיב: "קחו נשים והולידו בנים וקחו לבנותם נשים ואת לבנותם תנו לאנשים". בשלמא בנים - בדידה קיימי, אלא בבנותיה מי קיימן בדידה? הא קא משמע לן: דגלבשה, וניכסה, וניתוב לה מידי, פי היכי דקפצי עלה ואתו נסבי לה. ועד פמה? אפי' ורבא דאמרי תרויהו: עד לעישור נכסי ואימא, דאב - לירות, דבעל - לא לירות! אם פן אב נמי מימנע ולא כתב. ואימא היכא דכתב אב - לכתוב בעל, היכא דלא כתב אב - לא לכתוב בעל! לא פלוג רבנן - בת בין הבנים נמי תירות! פנחלה שויה רבנן. בת בין הבנות תירות! לא פלוג רבנן. ותנינן ממפלטלי! פכתובה שויה רבנן. תמרוף ממשעבדי! "ירתון" תנן. ואימא אף על גב דליפא מותר דינר! פמקום דקא מעקרא נחלה דאורייתא - לא תקינו רבנן. רב פפא איעסק ליה לגריה פי אבא סוראה, אזיל למיכתב לה כתובתה. שמע יהודה פר מרימר, נפק אתא איתחוי ליה. פי מטו לפיתחא הוה קא מפפר מיניה. אמר ליה: יעול מר פהדאי!

הויה

בת בין הבנות תירות - יש לו בת מן אשה אחת, ובנות מן האחרת - תטול בת היחידה כתובת אמה לירש נדוניית אבי אמה. דהא אי נמי שויה כנחלה - יש משפט נחלה לבת בין הבנות. לא פלוג רבנן - במשפט כתובת בנין דכרין, דבת בין הבנים לא תשקול, ובת בין הבנות תשקול. ותניי ממפלטלי - כיון דטעמא משום נדוניית אבי האם הוא, אלמא אמרינן לעיל (ג,ב). כשם שאין הבנים יורשין אלא מקרקע, ואוקימנא בכתובת בנין דכרין. בכתובה שויה רבנן - ומטלטלי דתמי לא משתעבדי לטשרא. תמרוף ממשעבדי - אי ככתובה שויה, ולקמן פליגי בה ברש"י פרק "אף על פי". ירתון תנן - ואין ירושה במשעבדין. ואימא אף על גב דליכא מותר דינר - יתר על שתי הכתובות - יטלו כתובת אמם, כיון כותבת בנין דכרין, אלמא תנן בפרק "מי שהיה נשוי" (כתובות זא,א). אין שם אלא שתי כתובות - חולקין בשוה. פקום דמעיקרא נחלה דאורייתא - משום נחלה דרבנן, לא תקון רבנן - נחלה וידהו לעקור נחלת חולקה שוה לגמרי שויה מן התורה. הלכך, כי איכא מותר דינר שיהלוקו בשוה בנחלה דאורייתא - יטלו אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן משום נחלה דרבנן, ואי לא - לא. בי אבא סוראה - חמיו היה, והשאי רב פפא לבנו אחות אשתו, כדאמרינן באלו נרות (שם לט,ב). אמרה לי בת אבא סוראה, כי נהמא אקושא בחיבני. ובסנהדרין (יד,ב) נמי אמרינן: איש ושתי נשים שאין מטילין לכיס אחד - כגון רב פפא ובת אבא סוראה. אויל - רב פפא לבית אבי הנערה לכתוב כתובתה, ושם פיסוק אביה וכתוב לה בנדונייתה מה שיכתוב. כי פטו לפתחא - דאבא סוראה. הוה מיפפר מיניה - יהודה. נטל רשות מרב פפא לחזור לאחוריו.

מפני תקון העולם - שלא ירגילו להעלות על דמיהן. כנגד כתובתה - אבל יותר מכתובתה - לא, דלא ידא טפל חמור מן העיקר - תנאי כותבתה יתר על הכתובה. תרי קולי - לא יותר על דמיה שהיא ראייה לימכר בשוק, ולא יותר על הכתובה. וצריכה רפואה הרי היא פמוזנות - ואם צריכה רפואה, הרי הרפואה כמוזנות, דתרווייהו חיותא נינהו: מוזנות אין להם קצבה, הלכך רפואה שיש לה קצבה, שאינה חולה תדיר - אינה בכלל מוזנות. קוצו ליה מידי לרופא - שיקבל עליו רפואתה עולמת בכך וכך. בעורבי הדיינין - אהוב אחד מבעלי דינין, ומטעים זכויותו לדיין, ועורך והדין לפניו הדיינין לזכותו - מיקרי עורכי הדיינין, שעורך את הדיינין להפוך לבם לטובתו של זה. מעיקרא - כשהשיא עצה. ולכסוף - כשנתחרט. משנה יתר על חולקתון דעם אחוהו - בני אשה אחרת. אם תמותי בחיי ואירשך - יטלו בניך כתובתך. ונפקא מינה, שגמא מרובה היא, או שמא ידו בני אשה האחרת מרובים ובניך מועטים, וטוב ליה שיטלו כתובת אמן המורבים כתובת אמן, ואפילו הכתובות שוות. כל ימי מיר אריפלותך - כל ימי משך אלמנותך. גמרא מפני מה תקנו כתובת בנין דכרין - מאחר שהבעל יורש את אשתו, למה תקנו שיריש לבניה מה שירש ממנה, דהיינו נדוניא שלה; ויתן לבתו - נדוניא יפה, דאילו מתה יירשו בניה. דרחמנא אמר ברא לירות - דכתיב (במדבר כו) "איש כי ימות ובו אין לו יורג", הא יש לו - בנו יורשו, ולא בתו. ותקון דתירות כרתא - שיתן לה האב ממנו שהיו בניו ראוין לירש. בשלמא בנו בידו - לבקש לו אשה, שרובו של איש לחור על אשה. אלא בתו פי בידו - וכי דרך אשה לחור על איש? ואימא דאב לירות דבעל לא לירות - כיון דטעמא כדי שקפוזין ליתן לבתו הוא דתקון. נדוניא דיהב אב לבתו - לירתון בניס דילה, אבל שאר כתובות נכסי הבעל, כגון מנה מאתים ותוספת דבעל - לא לירתון, אם בן - דלא ירתי לטאר הכתובה. אב נמי מימנע ולא כתב לבתו, אחרי שזה מקפיד על שלו מלהיריש לבני בתי - אף אני אמשוך ידי מלהרבות לו נדוניא. היכא דכתב אב בו' - כיון דטעמא משום שקפוזין אב לתת נדוניא לבתו היא, דהבא דכתב אב נדוניא לבתו - נכתוב בעל תנאי כתובת בנין דכרין, והיכא דלא כתב אב נדוניא לבתו - לא נכתוב בעל תנאי כתובת בנין דכרין. לא פלוג רבנן - לא חלקו בין כתובה לכתובה, אחרי שרוב כתובות יש בהן נדוניא לא חלקו. בת בין הבנים תירות - וכיון דטעמא משום נדוניא הוא, היכא דאין לו בנים ממנה אלאו יש לו בת מן אשה אחת, ובנים מן האחרת - תטול בת היחידה כתובת אמה לירש נדוניא שנתן אבי אמה. מאי שנא דתקון בנין דכרין? פנחלה שויה רבנן - ד"ירתון" תנן, ואין בת יורשת בין הבנים. בת בין הבנות תירות - יש לו בת מן אשה אחת, ובנות מן האחרת - תטול בת היחידה כתובת אמה לירש נדוניית אבי אמה. דהא אי נמי שויה כנחלה - יש משפט נחלה לבת בין הבנות. לא פלוג רבנן - במשפט כתובת בנין דכרין, דבת בין הבנים לא תשקול, ובת בין הבנות תשקול. ותניי ממפלטלי - כיון דטעמא משום נדוניית אבי האם הוא, אלמא אמרינן לעיל (ג,ב). כשם שאין הבנים יורשין אלא מקרקע, ואוקימנא בכתובת בנין דכרין. בכתובה שויה רבנן - ומטלטלי דתמי לא משתעבדי לטשרא. תמרוף ממשעבדי - אי ככתובה שויה, ולקמן פליגי בה ברש"י פרק "אף על פי". ירתון תנן - ואין ירושה במשעבדין. ואימא אף על גב דליכא מותר דינר - יתר על שתי הכתובות - יטלו כתובת אמם, כיון כותבת בנין דכרין, אלמא תנן בפרק "מי שהיה נשוי" (כתובות זא,א). אין שם אלא שתי כתובות - חולקין בשוה. פקום דמעיקרא נחלה דאורייתא - משום נחלה דרבנן, לא תקון רבנן - נחלה וידהו לעקור נחלת חולקה שוה לגמרי שויה מן התורה. הלכך, כי איכא מותר דינר שיהלוקו בשוה בנחלה דאורייתא - יטלו אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן משום נחלה דרבנן, ואי לא - לא. בי אבא סוראה - חמיו היה, והשאי רב פפא לבנו אחות אשתו, כדאמרינן באלו נרות (שם לט,ב). אמרה לי בת אבא סוראה, כי נהמא אקושא בחיבני. ובסנהדרין (יד,ב) נמי אמרינן: איש ושתי נשים שאין מטילין לכיס אחד - כגון רב פפא ובת אבא סוראה. אויל - רב פפא לבית אבי הנערה לכתוב כתובתה, ושם פיסוק אביה וכתוב לה בנדונייתה מה שיכתוב. כי פטו לפתחא - דאבא סוראה. הוה מיפפר מיניה - יהודה. נטל רשות מרב פפא לחזור לאחוריו.

כתובות דף נב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קצז

מפרשת הגמרא: מעיקרא קבר, ומקשרך לא תתעלם (שעיה נח ז), ומשום כך עליו לדאוג לקרוביו ולהשיאם עצה טובה. ולבסוף קבר, אמנם סתם אדם ראוי לו לנהוג כן, אך אדם חשוב שאני – שונה הוא, כיון שבני אדם למדים ממנו, ויש לחשוש שיעשו כן אף לשאינם קרובים.

משנה

משנתנו ממשיכה לבאר כמה מתנאי הכתובה שתיקנו חכמים שחייב הבעל לאשתו, אף אם לא כתב לה כן בכתובתה: אם הבעל לא כתב לה לאשתו בכתובתה דבר זה שחייבוהו חכמים, שאם היא תמות לפניו והוא יירשנה, אזי שעה שימות ויניח בנים מכמה נשים, כיון דכרין דיהווי ליה מינאי – הבנים הזכרים שיוולדו לך ממני, אינון ירתון כסף כתובתך – הם יירשו את כסף כתובתך, וזהו המנהג או המאמץ שהתחייב לה, וכן הנכסים שהכניסה לו בנדוניה ונכתבו בכתובה, יתר על חולקתו דעם אחוזו – נוסף על החלק בכל נכסי שאותו יירשו עם שאר אחיהם שיש לי מנשים אחרות, אף על פי כן חייב לקיים תנאי זה, ובניה יורשים את כתובתה, לפי שהוא תנאי בית דין.

וכן אם לא כתב לה דבר זה, כיון נקבן דיהווי ליה מינאי – הבנות הנקבות שיוולדו לך ממני, יהוין יתבן בבית ומיתונו מנכסי – יהיו יושבות בבית וניזונות מנכסי, עד דתלקחון לגוברין – עד שינשא לאנשים, חייב בכך, לפי שהוא תנאי בית דין.

וכן אם לא כתב לה את תהא יתבא בבית ומיתונו מנכסי – את תהיי יושבת בבית וניזונת מנכסי, כל ימי מינא אלמנתך בבית – כל ימי משך אלמנתך, חייב בכך, לפי שהוא תנאי בית דין.

וכך היו אנשי ירושלים בותבין בכתובה, תנאי זה, שתגור האלמנה בביתו ותהא ניזונת מנכסיו, וכן אנשי הגליל היו בותבין באנשי ירושלים. ולא היו היורשים יכולים להיפטר מחיוב מזונות ומחיוב מגורי האשה, אלא אם כן היתה תובעת מעצמה את כתובתה. אבל אנשי יהודה היו בותבין בכתובה שתהא האשה ניזונת ודרה בביתו עד שירצו היורשין ליתן לה כתובתה. לפיכך, אם רצו היורשין, הרי הם נותנין לה את כתובתה ופטרין אותה, ואינם חייבים יותר במזונותיה.

גמרא

הגמרא מבארת את הטעם שתיקנו תקנת כתובת בנין דכרין: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון כן יוחאי, מפני מה התקינו חכמים שהבעל כותב לאשתו כתובת בנין דכרין, ומוריש לבניה את נדונייתה, אחר שמתה וירשה הבעל כדן תורה. כדן שיקפון (ימחר) אדם ויתבן לבתו נדוניה יפה כבנו – כדרך שבמוריש לבנו, ולא יחשוש שאחר שתמות יירשנה בעלה, וכשימות בעלה יירשו בניו מאשה אחרת נדוניה זו שנתן לה, אלא ידע שיירשו בניה את נדונייתה, ובן בתו חביב עליו כבנו.

מקשה הגמרא: ומי איבא מידי – וכי יש דבר כזה, דרחמנא אמר – שהתורה אמרה, כרא לירוד, ברתא לא תירוד – שבן יורש ובת אינה יורשת, שנאמר (במדבר כו ח) 'איש פי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו, ומשמע שאם יש לו בן, אין בתו יורשת, ואתו רבנן ומתקני דתירות ברתא – ובאו חכמים ותיקנו שיתן האב לבתו את ממונו שבניו היו ראויין לירש, שלא כרצון התורה.

מתרצת הגמרא: הא נמי דאורייתא הוא – אף דבר זה שהאב נותן לבתו נכסים כדי שירצו בני אדם לישא אותה, זו מצוה מן התורה, מדברי קבלה, דבתיב, (ירמיה כט 1) שאמר ירמיה לאנשי דורו 'קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים, ולכאורה קשה, בשלמא לגבי הבנים, מובן ציווי הכתוב וקחו לבניכם נשים, כיון שדבר זה בדייה קנימי – בידו של האב

אין פודין את השכונין יותר על כדן דמיהם – אסור לפדותם יותר משווים האמיתי להמכר כעבדים, מפני תקון העולם, שאם יתרגלו השבאים לקבל ממון רב, יתאמצו לשבות יהודים נוספים, ולכן אף בפעם הראשונה לא ישלם הבעל על אשתו יותר מכדי דמיה.

הגמרא מקשה על דברי רבן שמעון בן גמליאל: משמע מדברי רבן שמעון בן גמליאל שרק ביותר מכדי דמיה אין בעלה פודה אותה, הא – אבל כדן דמיה, פודין – חייב הבעל לפדותה, אף על גב דפיקונה – דמי פדיונה מרובים יותר על כתובתה – מנה או מאתים שהתחייב לה בכתובה. ודמיה – וקשה על כך ממה ששנינו בבבליא אחרת בדברי רבן שמעון בן גמליאל, נשפית אשתו, והיו מקפין ממנו עד עשרה פעמים פדמי כתובתה, פעם ראשונה פודה, מקפין ואינה, אם רצה פודה, ואם רצה אינו פודה, שרק פדיון אחד תיקנו לה חכמים. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אם היה פיקונה (פדיונה) כנגד כתובתה פודה, אם לא, אלא היה יותר מדמי כתובתה, אינו פודה, משום שסבא היא, שלא יהיה טפל חמור מן העיקר, ולא יתכן שחייב פדיונה שהוא תנאי כתובה, יהיה חשוב מן הכתובה עצמה.

מתרצת הגמרא: שתי הברייתות נכונות ואין סתירה ביניהם, כיון שרבן שמעון בן גמליאל, הרי קולי אית ליה – שתי קולות יש לו בנידון זה, האחת, שאין הבעל חייב לפדותה ביותר מדמי שויה, כמבואר בבבליא הראשונה, וקולא נוספת, שאף בדמי שויה אינו פודה אותה ביותר מדמי כתובתה.

שנינו במשנה: לקתה אשתו, חייב לרפאותה – לשלם דמי רפואתה. ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותרפא את עצמה, רשאי כיון שחייב דמי הרפואה הוא כחיוב מזונות, ואין אדם חייב לזון את גרושתו. הגמרא מביאה ברייתא בענין הרצאות רפואה האשה לאחר מיתת הבעל: תנו רבנן, אלמנה ניזונת מנכסי יתומין, כתנאי כתובתה, ואם חלתה וצריכה רפואה, הרי היא כמזונות, ששני הדברים נצרכים כדי לחיות, והיתומים חייבים בהם. רבן שמעון בן גמליאל אומר, רפואה שיש לה קצבה – שסכום הרפואה קצוב וידוע, אין היתומים חייבים בה, כיון שחייב זה דומה לחיוב פדיונה מהשבי, שצריכים לתת ממון רב בבת אחת, והיתומים פטורים ממנו, ולכן נתרפאת מכתובתה – נוטלת את דמי הרפואה ממעות כתובתה, וכשתגבה את כתובתה יפחתו לה סך זה. ואילו רפואה שאין לה קצבה, אלא כל יום ויום היא זקוקה להם, הרי היא כמזונות, שאף המזונות אין להם קצבה אלא ניתנים לה כל יום, והיתומים חייבים בהם.

דין נוסף בענין זה: אמר רבי יוחנן, עשו חכמים את דמי הקנות דם בארץ ישראל כרפואה שאין לה קצבה, לפי שבארץ ישראל היו רגילים להקין דם תדיר והרי זה כמזונות. אבל במקומות שאין מקיזים דם תדיר, אלא פעמיים או שלש בשנה, וידוע כמה ההוצאה הנצרכת לכך, הרי זו רפואה שיש לה קצבה, והיתומים פטורים ממנה.

הגמרא מביאה מעשה בענין רפואת האלמנה: קריביה – קרובי דרבי יוחנן, הוה להו איתת אבא דהוה צריכה רפואה כל יומא – היתה מוטלת עליהם אשת אביהם לזונה, והיתה צריכה כל יום הוצאות לרפואתה, וכיון שהיו אלו הוצאות שאין להם קצבה היו חייבים לשלם לה, אתו לקמיה דרבי יוחנן – באו לפני רבי יוחנן לברר את דינם, אמר להו רבי יוחנן עצה, איילו קוצו ליה מידי לרופא – לכו וקיצבו לרופא סכום מסוים שתמורתו יעטוק ברפואתה כל ימי חייה, ועל ידי זה תהיה קיצבה להוצאות רפואתה, ותיפטרו מלשלם. לאחר שיעץ להם כן, אמר רבי יוחנן, עשינו עצמינו בעזרתי הדינין – בהוראה זו דאגתי לטובת קרובי משפחתי לפטור אותם מהוצאות רפואת אשת אביהם, ונהגתי כדרך אוהב בעל דין, שמגיע עמל לבית דין ומסדר טענותיו לדין ועורך ומטה את דינו לזכות. מקשה הגמרא: מעיקרא – בתחילה, כשנתן להם עצה זו מאי קבר, ולבסוף כשנתחרט על כך מאי קבר.

57 בנין דכרין. ואם תאמר שבמוחלת פשוט לך שבניה מקבלים
58 כתובת בנין דכרין, משום שלא קיבלה הנאה לידה, ואיך שואל
59 אלא במוכרת שקיבלה הנאה לידה דהיינו הממון שקיבלה עבור
60 המכירה, מכל מקום יש לברר שמא אף במוחלת אין לבניה כתובת
61 בנין דכרין משום שפקעה זכותה בחייה.
62 אָמַר לִיה רב יימר סבא, וכי הנך סובר שטעם הספק שלי במוכרת
63 הוא שכיון שבאה הנאה לידה בחייה פקעה זכותה, וממילא יתכן
64 שבמוחלת כתובתה שלא באה לידה הנאה לא תפקע זכותה ולכן
65 היה לי להסתפק בפירוש גם במוחלת, אין הדבר כן, אלא אדרבה,
66 יותר מסתבר שבמוכרת לא תפקע זכותה, והשָׁמַתָּא מוֹכֵרָתָא
67 קְמִיפְעִינָא לִי – אפילו לגבי מוכרת אני מסתפק אם יש לבניה כתובת
68 בנין דכרין, דָּאף עַל גַּב דְּאִימָא לְמִימַר זִוּוּ אָנְסוּהָ – שאף שאפשר
69 לומר שלא מכרה אלא משום שהיתה צריכה מעות, והרי זה
70 כאילו נאנסה בדבר, דְּאִימָנָא – שאני אומר, שהיא כְּמֵאן דְּקָא מְחוּ
71 לָהּ מֵאָה עוֹבְדֵי עוֹבְדֵי לָא – כאילו חייבה למכור על ידי שהכוח
72 מאה מלקות ברצועה שיש בראשה ברזל, ואף על פי כן אני סובר
73 שיתכן שפקעה זכותה ואין בניה יורשים כתובתה, אם כן לגבי
74 מוֹחֵלָתָא, שאינה אנוסה, אלא מרצונה ויתרה על כתובת בנין דכרין היא
75 – וכי אני צריך לומר בפירוש שאני מסתפק, והרי ודאי שאף
76 במוחלת יתכן שפקעה זכותה ואין לבניה כתובת בנין דכרין.
77 הגמרא מביאה דינים נוספים בענין מכירת כתובה: אָמַר רַבָּא,
78 פְּשִׁימָא לִי – דבר זה פשוט אצלי, שהמוֹכֵרָתָא פְּתוּבָתָהּ לְבִנֵי אָדָם
79 אַחֲרֵיהֶם, ולא לבעלה, והמכירה היא לענין זה שאם התאלמן או
80 התגרש יטווה הלקוחות, אך אם תמות ירשנה בעלה, ומתה
81 וירשנה בעלה, יֵשׁ לָהּ פְּתוּבָתָא בְּנִין דְּכָרִין, ואין אומרים שכבר
82 הפסידתה בכך שמכרה אותה, שהרי עיקר כתובת בנין דכרין היא
83 רק באופן שמתה בחיי בעלה ולא זכתה מעולם בכתובה, ואף באן
84 הרי מתה בחיי בעלה ולא גבו הלקוחות את כתובתה, אלא בעלה
85 ירשה, והדין הוא שכשמת הבעל יורשים בניה את כתובתה. מֵאָה
86 מְעָמָא – ומדוע אין לומר שעצם המכירה מוכיחה שהוקל בעיניה
87 למכירה ולהפסיד את בניה אם ימות בעלה או יגרשנה, משום דזוּוּ
88 אָנְסוּהָ – הצורך במעות הכריחה לעשות כן ולמכור את כתובתה,
89 ולא מחמת שהוקל בעיניה להפסיד בניה.
90 מוסיף רבא ואומר: אבל מוֹחֵלָתָא פְּתוּבָתָהּ לְבַעְלָהּ, שאם תמות או
91 התגרש היא ומלת לה כתובתה, אין לָהּ פְּתוּבָתָא בְּנִין דְּכָרִין.
92 מֵאָה מְעָמָא, כיון דְּאִחֻלָּתָא – שכיון שמחלה לו את כתובתה
93 חנם, הרי שנקל בעיניה להפסיד בניה מכתובתה חנם, ולא תקנו
94 באופן זה שבניה יקבלו כתובת בנין דכרין.
95 אחר שאמר רבא שבמוכרת לאחריים ודאי לא הפסידה, ובמוחלת
96 לבעלה ודאי הפסידה, מסתפק רבא במוכרת לבעלה: קְעִי רַבָּא,
97 אשה המוֹכֵרָתָא פְּתוּבָתָהּ לְבַעְלָהּ תמורת דבר מועט, לענין זה שאם
98 ימות או יגרשנה לא תגבה כתובה מנכסיו, ומתה, וירשנה בעלה,
99 האם מוֹכֵרָתָא לְאַחֲרֵיהֶם דְּמִי – היא דומה, ויש לה כתובת בנין
100 דיכרין, לפי שבסופו של דבר לא הועילה מכירתה, שהרי מתה
101 בחיי בעלה ולא הגיע זמן פרעון כתובתה אלא בעלה ירשה, וכיון
102 שזכה בעלה בכתובתה מכח ירושה ולא מכח מכירה הרי זה
103 כאילו מכרתה לאחריים וירשנה בעלה, שאמר רבא לעיל שבניה
104 מקבלים כתובת בנין דכרין, כיון שהיא נחשבת כאנוסה במכירתה,
105 מחמת שהיתה זקוקה למעות. או שמא כְּמֵוֹחֵלָתָא כתובתה לְבַעְלָהּ
106 דְּמִי שנתבאר לעיל שאין לה כתובת בנין דכרין, והאיל וכתובתה
107 בידי הוקל בעיניה לזולל בכתובתה ולמוכרה לבעלה לגמרי.
108 כְּתִיר דְּקִינָא תִיר פְּשִׁמָא – אחר שהסתפק רבא בדבר פשט את
109 הספק, מוֹכֵרָתָא פְּתוּבָתָהּ לְבַעְלָהּ, מוֹכֵרָתָא לְאַחֲרֵיהֶם דְּמִי – ויש לה
110 כתובת בנין דכרין.
111 הגמרא מקשה על מה שאמרו שכשהיא אנוסה במכירת הכתובה,
112 יש לה כתובת בנין דכרין: מְתִיב רַב אִידִי פַר אֲבִין, שנינו במשנה
113 (בבמות פ"ג), האשה שהלך בעלה למדינת הים ואמר לה עד אחד מת

1 חוּייה – ראה רב פפא דְּלֵא הָהּ נִיחָא לִיה – שאין נוח ליהודה בר
2 מרימר להכנס עמו. אָמַר לִיה רב פפא, מֵאָה דְּעֵתִיךְ – מדוע אין
3 דעתך נוחה מכך, האם משום דְּאִמַר לִיה שְׂמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה, שִׁנְנָא
4 – שנון וחריק, לֹא תִיְהוּי כְּעַבְדֵי אַחֲסֵנְתָא – אל תהיה שותף ועד
5 במעמד העברת נחלה, אִפִּילוּ מִפְּרָא מִיִּשְׂא לְכָרָא מְכָא – ואפילו אם
6 האב נוטל את הירושה מבנו הרע ומעבירו לבנו הטוב, כיון דְּלֵא
7 דְּרִיעָא מֵאָה יִרְעָא נְפִיק מִינָה – שאי אפשר לדעת אלו בנים יהיו לבן
8 הרע, שאף שהוא רע יתכן שבניו יהיו צדיקים וראויים לירש, וְכָל
9 שְׂפָךְ שֶׁאֵין לְהַעֲבִיר נַחְלָה מִפְּרָא לְכָרָא – מבן לבת, שהרי אין הבת
10 יורשת במקום שיש בן. ושמא דעתך היא שכתובת הנדוניה מהאב
11 לבת נחשבת כהעברת נחלה, אין לך לחשוש לכך, כיון שהיא נְמִי
12 – אף דבר זה, לכתוב נדוניה לבת כשנשאת, תְּקַנְתָּא דְּרַבְּנָן הִיא,
13 וכמו דְּאִמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי שתיקנו כן כדי
14 שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו, וכיון שאין זו העברת נחלה יכול
15 הנך להכנס עמי.
16 אָמַר לִיה יהודה בר מרימר לרב פפא, אמנם חכמים תקנו כן, אך
17 הֲנִי מִלִּי מְדַעְתִּיהּ – והו רק כשנותן מדעתו ומרצונו, לְעִשְׂוִייה נְמִי
18 – וכי אמרו שאפשר אף לכופו על כך.
19 אָמַר לִיה רב פפא, אָמַר מִי קְאָמִינָא לָךְ דְּעוּל וְעִשְׂוִייה – וכי אמרתי
20 לך שתכנס עמי ותכפהו להוסיף בנדונייתה, עוּל וְלֹא תְעִשְׂוִייה
21 קְאָמִינָא – לא אמרתי לך אלא שתכנס עמי לביתו, בלא לכפותו.
22 אָמַר לִיה יהודה בר מרימר, מְעָלָא דִידִי, הֲנִינּוּ עִשְׂוִייה – עצם כניסתי
23 עמך לביתו, נחשבת ככפייה, כיון שירבה לפסוק עבור כבודי,
24 שמתבייש מפני, והרי זה כאילו הכרחתי ליתן הרבה.
25 אַכְפִּייה – כפה רב פפא את יהודה בר מרימר להכנס עמו, על ידי
26 שהפציר בו בדברים, והיה בוש לסרב לו, וְעוּל – ונכנס עמו. ולפי
27 שלא רצה לכפות את אבא סוראה, אִישְׁתִּיק וְיָתִיב – ישב יהודה בר
28 מרימר ושתק, כָּבַר אבא סוראה, ששתיקתו היא כיון דְּהָוֵא
29 מִירְתָּה רְתָה – שיהודה בר מרימר כועס עליו, שאין סך הנדוניה
30 הגון בעיניו, ולכן פְּתִיבָהּ לְכָל מֵאָה דְּהָהּ לִיה – הוסיף אבא סוראה
31 לפסוק לה בכתובתה את כל נכסיו, לְכֹחַ – כשסיים לפסוק ועדיין
32 שתק יהודה בר מרימר, אָמַר לִיה אבא סוראה, הֲשָׁתָּא נְמִי לֹא
33 מִישְׁתַּעֵי מִר – אף עתה אינך מדבר עמי, שעדיין אין דעתך נוחה
34 מהכתובה שפסקתי, תִּי דְמַר – נשבע אני בחיי אדוני דְּלֵא שְׂכִיבִי
35 מִיִּי לְנַפְשָׁא – לא השארתי לעצמי מנכסי כלום, שפסקתי כל
36 נכסי לבתי.
37 אָמַר לִיה יהודה בר מרימר, אִי מִינָא דִידִי – אם היית נוטל ממני
38 עצה מתחילה, אִפִּילוּ הִיא נְמִי דְּתַתְּבָת – אף מה שכבר כתבת
39 מתחילה לֹא נִיחָא לִי – אינו נוח לי, שפסיקתך הראשונה כבר היתה
40 מרובה מדי.
41 אָמַר לִיה אבא סוראה, אם כן, הֲשָׁתָּא נְמִי אַחֲרֵי בִי – אף כעת
42 אחזור בי ממה שפסקתי, שהרי לא פסקתי אלא מחמתך. אָמַר לִיה
43 יהודה בר מרימר, שְׁוִייה נַפְשָׁךְ תְּרַנָּא לֹא קְאָמִינָא – לא היתה
44 כוונתי שתחזור כך ממה שכבר התחייבת, אלא שמתחילה לא היה
45 לך לפסוק, אך אחר שכבר פסקת, אין לך לחזור כך.

* * *

46 הגמרא מביאה כמה ספיקות בהלכות כתובת בנין דיכרין: קְעֵא
47 מִינִיהּ (ו-שאלו) רַב יִימַר קָבָא מִרַב נְחָמֵן, אשה שמוֹכֵרָתָא את פְּתוּבָתָהּ
48 לְבַעְלָהּ, האם יש לָהּ פְּתוּבָתָא בְּנִין דְּכָרִין, ואם מתה תחילה ואחר כך
49 מת בעלה, בניה יורשים את כתובתה, או שאין לָהּ פְּתוּבָתָא בְּנִין
50 דְּכָרִין, כיון שכתובתה לא באה לבעלה בתורת ירושה, אלא
51 בתורת מקדח, ובוה לא תיקנו שירשו בניה את ממון הכתובה, אלא
52 יחלקו בה כל בניו, ואף אלו שמאשה אחרת.
53 אָמַר לִיה רַבָּא לרב יימר סבא, מדוע אתה מסתפק במוכרת, ותְּפִיעִי
54 לָךְ מוֹחֵלָתָא – יש לך להסתפק בדין אשה שמחלה על כתובתה
55 לבעלה, שהוא דבר יותר מצוי מן המכירה, האם יש לבניה כתובת

תשובות. נערה שנתפתתה – פרק רביעי דף נג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – שטיינזליץ" קצט רש"י

1 חזא – רב פפא דלא ניהא ליה ליהודה למיעל. וכל שכן מברא לברתא – והכא איבערי
2 אחסנתא הוא. שזה כותב לבתו מה שהיה ראוי להוריש לבניו. דאמר רבי יוחנן – לעיל,
3 שקפוצין אדם ויתן לבתו, וילפי לה מקרא. לעשויה נמי – בתמיה. מעלאי דידי היינו עשויו
4 – כניסתי עמך וזה עשוי, שירבה לפסוק בשביל כבודי. אכפיה – רב פפא ליהודה
5 בדברים, ועל. סבר איהו – אבא סוראה, האי
6 דשתיק יהודה – מרתח רתח. שאין הגדוניה
7 הוגנת בעיניו. אי מינאי דידי – אם נטלת ממני
8 עצת. או אין לה – מי אמרין כיון דמכרה
9 לבעלה פקעה לה תורת ירושת אביה מלחודיש
10 נדוניה שלו לבני בתו, שהרי מכרתה, ואין כל
11 הירושה באה מעכשיו אלא מכח הבעל –
12 ויחלקו כל בניו בשוה בני שתי נשיו. ותיבעי לך
13 מוחלת – שהוא דבר מצוי מן המכר. ואי משום
14 דלא מטא הנאה לידה – מכל מקום פקעה
15 זכותה בחייה. השתא מוכרת פנעיא לי –
16 כלומר, מי סברת דמשום הנאה דמטא לידה
17 תיסק אדעתאי דפקעה זכותה. השתא מוכרת –
18 דאנוסה היא, סלקא אדעתאי דפקעה זכותה
19 ומיבעיא לי, כל שכן מוחלת דלא אנוסה. מוח
20 לה פאה עובלי בעובלא – מכין אותה מאה
21 מכות ברצועה שבראשה ברזל, כמין משקולת
22 קטנה ששמה עובלא. מוכרת כתובתה לאחרים
23 – בטובת הנאה, שאם תאורמלה או תגרשה
24 – יטלוה לקחות, ואם מתה – ירשנה בעלה
25 ומתה וירשה בעלה. יש לבניה כתובת בנין
26 דכרין – דהא כי לא זכינתה נמי ירית לה בעל,
27 ותקן לה רבנן. השתא נמי לגבי בעל במוכרת
28 לא פקעה זכותה, ואי משום דהוקל בעיניה
29 למוכרה ולהפסיד את בניה אם תנארמלה או
30 תגרשה – וזו אנוסה, שהורכבה להם. אחילה
31 אחילה – ונקל בעיניה להפסיד בניה
32 מכתובתה חנם. מוכרת לבעלה – נמי טובת
33 הנאה בעלמא דבר מועט, שהרי אם מתה –
34 יורשה, ואינו לוקח ממנה, אלא שאם מת הוא
35 – לא תגבה, והרי לא מת, ובא לידי ירושה –
36 הלכך במוכרת לאחרים דמי. או כפוחלת
37 לבעלה דמי – והואל ובידו הכתובה, והוקל
38 בעיניה להחליטה. אין יורשין של זה כו' –
39 משנה היא ביבמות: האשה שהלך בעלה
40 למדינת הים, ואמר לה עד אחד 'מת בעליך',
41 והתירה ליקשא, ונישאת, ואחר כך בא בעלה –
42 תצא מזה ומוזה, ואין לה כתובה לא מזה ולא
43 מזה, ואם מתה – אין יורשין של זה וזה, בניס
44 שיש לה מזה ומוזה יורשין כתובתה. והוינן בה
45 כתובה פאי עבידתה. הא אמרת אין לה
46 כתובה. ואמר רב פפא כתובת בנין דכרין –
47 והכי קאמר. מתה היא בחיי שניהם וירשנה הם
48 – אין בניס שיש לה מזה ומוזה נוטלין כתובת
49 אמן כבנין דכרין, כשבאין לחלוק בנכסי אביהם,
50 אלא חולקיין בשוה. ואמאי – כיון דאמרין כי
51 אניסא לא מפסידא כתובת בנין דכרין. ניפא יצר
52 אנסה – שהיתה מתאוה לבעל. קנסא – משום
53 דלא דייקא שפיר שמת בעלה, מקמי דתינסוב.
54 אין לה פונות – באלמנותה, דתנאי כתובה
55 בכתובה. או הב לה כתובה – דתקנו קבורתה
56 תחת כתובתה. וסבר למימר: תחת מנה מאתיס
57 שתקנו לה חכמים. תנינא – אני שונה שאין לארוסה שמתה משפט כתובה דהיינו קבורה. לא אונן – ליאסר בקדשים. ולא מיפמא – ולא מיפמא
58 לו – אינה חייבת ליטמא לו, ואף על פי שמוצה להתעסק בששה מתי מצוה האמורים בפרשת כהנים (ויקרא כא), דכתיב "לה יטמא" – מצוה, זו אינה מהם, דלאו שארו היא. אבל
59 אם רוצה היא ליטמא – אינה מזהרת מליטמא, אפילו כהנה, ד"בני אהרן" כתיב, ולא בנות אהרן. אינו יורשה – נדוניית בית אביה. דלא תקון ירושת הבעל עד שתכנס לחופה, או
60 שתמסר לשלוחים. מת הוא – בחייה. גובה כתובתה – מנה מאתיס, ותוספת אם כתב לה. אין לה כתובה – דין כתובה. וקבורתה תחת כתובתה דתנאי לעיל – בנשואה תנאי, ותחת
61 נדוניית בית אביה שהוא יורשה. אבל הכא, כיון דכרי מתה אינו יורשה – אף הוא לא נתחייב לקבורה. פאי טעמא – דאמרין כי מתה בחייו אין לה תביעת כתובה, תקבר בשביל מנה
62 מאתיס שהוא יורש. שאין אני קורא בו" – וכך היו כותבין בשטר כתובתה. הלכך, כל זמן שלא מת ולא תגרשה – לא נשתעבד לה, ולא יורש ממנה כלום.
שקילא

1 השתא נמי אהדר בי – אף על גב דדן הן דברים הנקנים באמירה – היינו היכא דעמדו
2 וקדשו, והכא כשרצה לחזור עדיין לא קדשו, אי נמי. הכא כבר קידשו קודם לכן
3 ואחר כך כתב, ולא אמרין הן הן דברים הנקנים באמירה אלא שקידשו אחר כך.
4 ותבעי לך מוחלת – נראה לרבינו יצחק לפרש דהוה לך למנקט בעיתך במוחלת, דשכיח
5 טפי, כדפירש בקונטרס. ומסיק, השתא מוכרת
6 דאיכא למימר וזו אנוסה, אפילו הכי דעתי נטשה
7 לומר דהואל ומכרה – הפסידה, מוחלת מיבעיא?
8 דפשיטא דלית לה כתובת בנין דכרין, וכדאי גזנא
9 פירש רבינו חננאל בשילחי "המצניע" (שבת
10 צה,ג) גבי ניקב בכדי שטרות.
11 שאין אני קורא בה לכשתנשאי לאחר תטלי
12 מה שכתוב לכי – והא דתנאי לעיל
13 (מז,ג): קבורתה תחת כתובתה – היינו נדוניית
14 כתובתה, והיינו דוקא נשואה שהוא יורש
15 נדונייתה. ועמינא שנקראת נדוניה כתובה, כדאמר
16 לעיל (מז,ג): בנסבה עמו לזון אף על פי
17 שכתובתה בבית בעלה. ואם תאמר, הא מדרש
18 כתובה לא דרשי אלא בית שמאי, כדאמרין
19 בפרק "האשה שלום" (ביבמות קטז,ג), דתנן: האשה
20 שאמרה מת בעלי, בית שמאי אומרין תנשא
21 ותטול כתובה, ובית הלל אומרין: תנשא ולא
22 תטול כתובה כו'. אמרו להם בית שמאי לבית
23 הלל: והלא מספר כתובה נלמד, שראוי כותב לה
24 לכשתנשאי לאחר כו'. ואף על גב דקתני תהם:
25 חזרו בית הלל לחזרות בבית שמאי – לא משום
26 דאית להו מדרש כתובה דהרי בהו. אלא מקל
27 חומר, שאמרו להו בית שמאי: התרתם הערה
28 החמורה, לא תתיר ממון הקל? דהא אמר בפרק
29 "האשה שנפלה" (כתובות פא,א): מאן שמעת להו
30 דאית להו מדרש כתובה – בית שמאי שמעו.
31 דלא חזרו בית הלל משום מדרש כתובה, אלא
32 מקל וחומר, כדפרישית. ואם כן היכי אתי הכא
33 כבית שמאי? ותו, אבי ורבא דדרשי לעיל (נא,א),
34 ואהרדיך למדינתך ואותביך לאיתנה, ושמואל
35 דדרשי נמי לזון השטר בפרק קמא דבבא מציעא
36 (טז,א) גבי הא דאמר בעל חוב גובה את השבת:
37 תדע שכן כותב לו "ואנא איקום ואישי כו" אטו
38 כולוה כבית שמאי? והא בית שמאי במקום בית
39 הלל אינה משנהו ונראה, דבהא הלכה כבית
40 שמאי, משום דאשכחנא כמה תנאי
דקיימי

כתובות. נערה שנתפתה - פרק רביעי דף נג עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" תוספות

1 שקילא מיבותך - חיוק טובותך, שאתה סבור שחזוק לך טובה בוז - נטולה היא ממך
2 ומוטלת על החולמים. לרב אף על גב דרבנן - בתמיה, ודלא בגרות מוציאה מרשות אב,
3 ולמה תיזון מביתו? ובין לרבי בין לרבין אלעזר ברבי שמעון שחנלוק בדבר בפרק "מציאת
4 האשה" (כתובות סחג.) בעישר נכסים, מודים במונות, דבין נשאו בין גברו - אבדו
5 מוונות. כי פליגי בארוסה - רב אמר: "עד
6 דתלקח" - קיחה דאירוסין, ואפילו לא בגר.
7 וללוי או תבגין או ינשאו ויצאו מרשות אב
8 לגמרי כי בגרות. וכן תני לוי במתניתיה - דלוי
9 סידר ברייתא משה סדרים, רבבי חייא ורבבי
10 אושעיא. תרתי - בתמיה. ומשי זמניהון - הגיע
11 זמן שנים עשר חודש לבתולה, משתבעה הבעל,
12 כדלקמן ב"אף על פי" (נזא). ארוסה יש לה
13 מוונות - ארוסה יתומה יש לה מוונות מן
14 האחק, או לא. הכי גרסינן: מסברא לית לה בין
15 דאירסה לא ניהא ליה דתיתויא - מסברא אני
16 אומר שאין לה מוונות מן האחק. דמאי טעמא
17 תקון רבנן מוונות לבת מנכסי אב - כי היכי
18 דלא תיתול על הפתחים. הכא ליכא למיחש
19 להכי, דכי חזי ארוס דמתולא - זיין לה אידו
20 מדידיה, ואף על פי שאינו מחויב לזונה. דכיון
21 דאירסה - לא ניהא ליה דתיתול. אמר ליה א'
22 משמע לא שמיע לך - בהדיא. מסברא אית לה
23 - יש לך לומר שנונות מן האחים. דארוס לא
24 זיין לה. כיון דלא קים ליה בגוה - אם תינשא
25 לו, שמא ימצא בה מום, לא שדי זויי בכדי.
26 ממאנת - קטנה יתומה שהשיאה אחיה.
27 ומימנה בבבלה, וחזרה אצלם. יש לה מוונות -
28 עד שתבגן, או לא? מי אמרינן עקרתינהו
29 לנישואי מעיקר, והיאת לה בני שלא ניסת, או
30 דלמא הא ניסת ויצאה מרשות אב. אלמנה בבית
31 אביה - כלומר, מן האירוסין. דאי מן הנשואין
32 - לא אמרינן יש לה מוונות, ד"עד דתלקח"
33 תנן, ואפילו ללוי - בנשואין מודה. תנא קמא
34 סבר ממאנת אית לה - והכי קאמר: אלמנה
35 בבית אביה כו' והוא הדין לממאנת, דאין כאן
36 נשואין, דהא עקרתינהו. והאמר רבי ירודה
37 למימר: עודה בבית אביה בתחלתה, שלא יצתה
38 משם בנשואין - יש לה מוונות, אבל משיצאה
39 בנישואין - אין לה. בת יבמה - הכנס את
40 יבמתו ולידה לו בת - יש לה מוונות לאמר
41 מיתת האב, מן האחק, מנכסי אביה, או לא? כיון
42 דאמר מר - כתובתה אינה על נכסי יבם, תנאי
43 כתובה דלה נמי לאו על נכסי הוא. או דלמא
44 - כיון דאמרינן התם: אי לית ליה נכסים
45 לראשון - תקינו לה רבנן משני, כדי שלא תהא
46 קלה בעיני להוציאה. אית לה - נמי תנאי
47 כתובה, להיות בתו נזונה. בת שנייה - מי שנשא
48 שנייה מדברי סופרים, דאמרי רבנן לקמן בפרק
49 "אלמנה" (קב). השניה אין לה כתובה ולא
50 מוונות. בתה שילדה לו ומת. יש לה מוונות -
51 מנכסי, או לא?

כיון

1 דביית אביה אפילו יצתה. היינו בכהאי גוונא דמיאנת, דעקרתינהו לנשואין קמאי חריי היא כאילו לא נשאת מעולם. ואין נראה, דכיון דנשאת - שוב אין לה מוונות. דאין לאב רשות בה.
2 ופירוש הקונטרס נראה עיקר. בת יבמה יש לה מוונות או אין לה מוונות - נראה דיבמה עצמה פשיטא ליה דיש לה מוונות, דגבי דידה אמרינן תנאי כתובה ככתובה, וכי לית ליה לראשון
3 - תקינו לה גם מוונות משני. אבל בת מיבעיא ליה, אי אלימא כמותה למזוהי תנאי כתובה ככתובה. ובגין דלית ליה לראשון, דאי אית ליה - ממה נפשך גביא. ובכהאי גוונא אולא בעיא
4 דבת שנייה, דפשיטא ליה דשניה עצמה לית לה, דלגבי דידה הוי תנאי כתובה ככתובה, אבל גבי בת מיבעיא לך. ויש מפרשים: דאין בראית ליה לראשון קבעי, אף על גב דלירדה פשיטא
5 דאית לה מוונות. בין אית ליה בין לית ליה כדפירשתי, בבתי מיבעיא ליה. דמראשון ודאי לית לה, שהי הוא לא כתב לה אלא - דאין נוקבן דידהוין ליכי מתניא אינן תיבין" והאי לאו מיניה
6 היא. אבל מן השני - דלמא אית לה. כיון דאי לית לה מראשון - תקינו לה משני, דכל תנאי יהיו על השני מוטלין. ולענין מוונות הבת, אף על גב דאית ליה לראשון, כיון שאינה נזונה מהם
7 - כמאן דלית ליה דמי, ותקינו לה רבנן משני, או דלמא משני נמי לית לה. חצריך עיון אי הוה מצי למבעי נמי לענין כתובה בנין דכרין, דדלמא לית לה, דהא מאחוי ירתי, או דלמא איכא
8 למיחש דלמא מימנע האב ולא יחייב, דחייש דלמא נפלה לה קמיה יבם. ומיהו, דארוסה נראה דלא הוה מצי למבעי לענין כתובה בנין דכרין, דהא לא יחייב כל אב מידי כל זמן שהיא ארוסה.
9 בת

1 דקימי כותיה בריש "המקבל" (בבא מציעא קדא,) דדרשי לשון הדיית: רבי מאיר, ורבי
2 ירודה, והלל הזקן, ורבי יוחנן בן קרחיה, ורבי יוסי. ובין דדרשי לשון הדיית שנוגו
3 והדייטות לכתוב בשטרות, אף על פי שלא תקנו בחמיי - כל שכן תנאי כתובה שהוא תקון
4 חכמים. והתם ב"המקבל" (שם) מוכח דהכי הלכתא. ומיהו, קשה מבית הלל אהלל הזקן
5 ושמו, אף על גב דבית הלל הם תלמידי הלל הזקן
6 - פליגי עליה. אי נמי: כי לית להו לבית הלל
7 מדרש כתובה - היינו לגרע כחה, אבל לייפות
8 כחה - אית להו. ולחיה חזרו בית הלל להדות
9 לבית שמאי ביבמות, והתם הוי ליפות כחה, ולא
10 משום קל וחומר הדתם, כדמוכח מתניתין דהתם.
11 והיאי ד"המקבל" נמי לייפות כחה, דעל ידי שהיה
12 כתוב ככתובה אמר "לכתובכס לחופה הוי לי
13 לאיתר" - לא עשה בניה ממזרים. ובתר חזרה
14 אמרה הלל הזקן, ומיהו, בית שמאי אית להו
15 מדרש כתובה אפילו לגרע כחה, וקימא לן
16 כותיהו, דהא הכא בשמעתין לגרע כחה הוא.
17 הויה דאירוסין או הויה דנשואין - הכא ליכא
18 למיפרך אי הויה דנשואין היא אף על גב דבגרי,
19 כדפריך לעיל לרב דתני "עד דתלקח". והתם
20 פריך משום דמשמע דאתא לאפוקי מדלוי אבל
21 הכא - רב יוסף תני ברייתא באפי נפשה,
22 וקשמעו לן נישאת שדיהו קטנה, והוא הדין
23 לאיבר ולא איניסי.
24 ארוסה יש לה מוונות או אין לה מוונות - לא
25 שמיע ליה פלוגתא דתנאי דלעיל. אי
26 נמי, שמיע ליה. ומבעיא ליה היכי הלכתא.
27 אלמנה בבית אביה - פירש בקונטרס דהיינו
28 מן האירוסין, דמן הנשואין - לכולי עלמא לית
29 דכיון שפקעה שעה ארת ממונות - שוב
30 אין לה. אבל מן האירוסין לא פקע, דקסבר:
31 ארוסה יש לה מוונות. ואם תאמר: אם כן אמאי
32 נקט אלמנה? כיון דאפילו לא נתאלמנה יש לה
33 מוונות ויש לומר: לאשמעינן אבל מן הנשואין,
34 אפילו נתאלמנה - אין לה. אי נמי לאשמעינן
35 דוקא אלמנה מן האירוסין יש לה, מן הנשואין -
36 אין לה. אבל ממאנת אף על גב דנשאת - אית
37 לה. ואתי שפיר הא דאמר ממאנת איכא בנייהו.
38 ואם תאמר: ובשומרת יבם מאי אתא לאשמעינן?
39 דאי למידק דוקא מן האירוסין אבל מן הנשואין
40 לא - מאי איריא שומרת יבם? אפילו אלמנה
41 שאינה זקוקה ליבם נמי אית להו ויש לומר: דנקט
42 שומרת יבם לרבוחא, דלא מיבעיא ארוסה דאכתי
43 מיחסרא מסירה לחופה, אלא אפילו שומרת יבם
44 דלא מיחסרא, שיכול לבא עליה בעל כרחיה -
45 אפילו הכי יש לה מוונות. ורבינו תם מפרש:
46 אלמנה בבית אביה - שהיתה נשואה ונתאלמנה
47 או נתגרשה בחיי אביה. והיינו בבית אביה יש לה
48 מוונות - הואיל כשנתאלמנה או נתגרשה אכתי
49 לא מת האב, ולא בא זמן חיוב מוונות, ולא
50 מיפסיד מידי, ודיק דממאנת לתנא קמא מבית
51 אביה נפקא, דמדארתא רבי ירודה לטפוי, למימר
52 דעודה בבית אביה בעינן - מכלל דתנא קמא
53 דבית אביה אפילו יצתה. היינו בכהאי גוונא דמיאנת, דעקרתינהו לנשואין קמאי חריי היא כאילו לא נשאת מעולם. ואין נראה, דכיון דנשאת - שוב אין לה מוונות. דאין לאב רשות בה.
54 ופירוש הקונטרס נראה עיקר. בת יבמה יש לה מוונות או אין לה מוונות - נראה דיבמה עצמה פשיטא ליה דיש לה מוונות, דגבי דידה אמרינן תנאי כתובה ככתובה, וכי לית ליה לראשון
55 - תקינו לה גם מוונות משני. אבל בת מיבעיא ליה, אי אלימא כמותה למזוהי תנאי כתובה ככתובה. ובגין דלית ליה לראשון, דאי אית ליה - ממה נפשך גביא. ובכהאי גוונא אולא בעיא
56 דבת שנייה, דפשיטא ליה דשניה עצמה לית לה, דלגבי דידה הוי תנאי כתובה ככתובה, אבל גבי בת מיבעיא לך. ויש מפרשים: דאין בראית ליה לראשון קבעי, אף על גב דלירדה פשיטא
57 דאית לה מוונות. בין אית ליה בין לית ליה כדפירשתי, בבתי מיבעיא ליה. דמראשון ודאי לית לה, שהי הוא לא כתב לה אלא - דאין נוקבן דידהוין ליכי מתניא אינן תיבין" והאי לאו מיניה
58 היא. אבל מן השני - דלמא אית לה. כיון דאי לית לה מראשון - תקינו לה משני, דלענין מוונות הבת, אף על גב דאית ליה לראשון, כיון שאינה נזונה מהם
59 - כמאן דלית ליה דמי, ותקינו לה רבנן משני, או דלמא משני נמי לית לה. חצריך עיון אי הוה מצי למבעי נמי לענין כתובה בנין דכרין, דדלמא לית לה, דהא מאחוי ירתי, או דלמא איכא
60 למיחש דלמא מימנע האב ולא יחייב, דחייש דלמא נפלה לה קמיה יבם. ומיהו, דארוסה נראה דלא הוה מצי למבעי לענין כתובה בנין דכרין, דהא לא יחייב כל אב מידי כל זמן שהיא ארוסה.
9 בת

61 אָמַר לִיה רַב חֲסֵדָא, אַם מְשַׁמַּע לָא שְׁמִיעַ לָהּ, וְאַתָּה דִן בּוּז מִסְבָּרָא,
62 אַם כֵּן אַרְבֵּינָא, מְסַבְּרָא אִית לָהּ – יֵשׁ לַהּ מִזְוֹנֹת מִן הָאֲחִים, בֵּינָן
63 דְּלֵא קִים לִיה בְּגִנְהָ – לְפִי שְׁאִין אַרוֹס טוּחַ בְּמַקְחוֹ, שְׁחוּשֵׁשׁ שְׂמַא
64 כְּשִׁתְּנַשָּׂא לֹא יִמְצָא בַּהּ מוֹם, לֹא שְׂרִי זְוִי בְּכַדִּי – אִינוּ נֹתֵן מִמוֹנוּ
65 בְּחֵנֵם, וְאִינוּ זֶן אוֹתָהּ מִסְפֵּק, וְכִיּוֹן שְׂכָךְ הָרִי הִיא נִיזוֹנֵת מִן הָאֲחִים.
66 הַגְּמָרָא מְבִיאָה יֵשׁ שֶׁהִפְכוּ אֵת דְּבָרֵי רַב חֲסֵדָא וְרַב יוֹסֵף: וְאִיכָא
67 דְּאָמְרֵי – יֵשׁ שְׂאֵמְרוּ כֵךְ, אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף לְרַב חֲסֵדָא, מְשַׁמַּע לָא
68 שְׁמִיעַ לִי, אֲךָ מְסַבְּרָא אִית לָהּ, בֵּינָן דְּלֵא קִים לִיה בְּגִנְהָ לֹא שְׂרִי זְוִי
69 בְּכַדִּי, וְעַל הָאֲחִים לְזוֹנָה. אָמַר לִיה רַב חֲסֵדָא, אִי מְשַׁמַּע לָא שְׁמִיעַ
70 לָהּ, מְסַבְּרָא לִית לָהּ מִזְוֹנֹת, דְּבֵינָן דְּאִירְסָהּ, לֹא נִיחָא לִיה לְאָרוֹס
71 דְּתִתִּיל וְהוּא זֶן אוֹתָהּ, וְאִינָה נִיזוֹנֵת מִנְכֵסֵי הָאֵב.

* * *

72
73 הַגְּמָרָא מְבִיאָה חֲמִשָּׁה סְפִיקוֹת, וְנוֹתֵנָת סִימָן לְזוֹכְרֵם: סִימָן דְּגִבְרִי –
74 הַסִּימָן לְפִי שְׁמוֹת הָאֲמוֹרָאִים שֶׁהִסְתַּפְקוּ הוּא "שֶׁשֶּׁן דְּרָף", וְהֵינּוּ רַב
75 שְׁשֵׁת, רִישׁ לְקִישׁ, רַבִּי אֲלֵעִזֵּר, רַבָּא, רַב פַּפַּא. וְסִימָן לְעִנְיָן
76 שֶׁהִסְתַּפְקוּ הוּא מְאָנְהָ – בַּת מִמְאֵנָה, וְבַת יִבְמָה, בַּת שְׁנֵינָה, בַּת
77 אִירְסָה וְבַת אֲנָקָה.
78 סַפֵּק רַשׁוּן: בְּעוּ מִינְהָ מְרַב שְׁשֵׁת, מְמַאֲנָת – יִתּוּמָה קֹטְנָה
79 שֶׁהִרְשִׂיאוּהָ אֲחִיהָ, שְׂקִידוּשִׁיהָ רַק מִדְּרַבְנָן וְיִכּוּלָה לְמַאֵן בְּבַעֲלָהּ
80 וְלִצְלָת בְּלֵא גַט, וּמִיֵּאנָה, הָאֵם יֵשׁ לָהּ מִזְוֹנֹת עַד שֶׁתִּתְבַּגֵּר, כִּיּוֹן
81 שְׂמִיאֹנָה עוֹקֵר אֵת הַנִּשְׂוֹאִין לְמַפְרַע וְהִרִי הִיא כְּכֹל קֹטְנָה שְׂלֵא
82 נִישְׂאָה מְעוֹלָם, יֵשׁ לָהּ מִזְוֹנֹת, אִוּ שְׂכִיּוֹן שְׂכַבְרָא נִשְׂאָה וְיִצְאָה
83 מִרְשׁוֹת אֵב, אִין לָהּ מִזְוֹנֹת.

84 אָמַר לְהוּ רַב שְׁשֵׁת, תְּנִיתוּהָ – שְׂנִינָה דִין זֶה בְּבִרְיָתָא, אֲלֵמְנָה בְּבִית
85 אֲבִיהָ, וְכֵן דְּרִשְׁשָׁה בְּבִית אֲבִיהָ, שְׂנִתְאַלְמְנָה אוֹ הַתְּגַרְשָׁה מִן
86 הָאִירוֹסִין, וְכֵן שׁוֹמְרֵת יָבֵם – אַרוֹסָה שְׂמַת בְּעַלָּה לְלֵא בְּנִים
87 וּמְמַתִּינָה לִיבּוּם מֵאֲחִי בְּעַלָּה, שְׂנִמְצָאֵת בְּבִית אֲבִיהָ, יֵשׁ לָהּ מִזְוֹנֹת
88 מִנְכֵסֵי אֲבִיהָ, כִּיּוֹן שְׂעִדִּין לֹא נִשְׂאָה לֹא וְיִצְאָה מִרְשׁוֹת אֵב, וְהֵינּוּ
89 שְׂאִין אִירוֹסִין מוֹצִיאִים מִרְשׁוֹת הָאֵב. רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרֵי עוֹדָה –
90 כְּשֶׁהִיא עֵדִין בְּבִית אֲבִיהָ, יֵשׁ לָהּ מִזְוֹנֹת מִנְכֵסֵי, אֲךָ אִם אִינָה בְּבִית
91 אֲבִיהָ אֲלֵא כְּבֵר נִשְׂאָה וְיִצְאָה מִרְשׁוֹת אֵב, אִין לָהּ מִזְוֹנֹת, וּמְבַרְרַת
92 הַגְּמָרָא, הִרִי לְכַאֲרֵיהָ רַבִּי יְהוּדָה תֵּינָה תֵּינָה קָמָא – שֶׁהִרִי שְׂנִינָה
93 סוֹבְרִים שְׂרַק כְּשֶׁהִיא בְּבִית אֲבִיהָ יֵשׁ לָהּ מִזְוֹנֹת, אֲבָל אִם נִשְׂאָה
94 אִין לָהּ מִזְוֹנֹת. אֲלֵא לֹא – וְדֹאִי מְמַאֲנָת, אִיכָא בְּיַנְיָהוּ – נַחֲלֵקוּ
95 בִּיתוּמָה קֹטְנָה שְׂנִשְׂאָה עַל יְדֵי אֲחִיהָ וְאִמָּהּ, וּמִיֵּאנָה וְחוֹרָה לְבִית
96 אֲבִיהָ, דְּתֵינָא קָמָא כְּבֵר דְּאִית לָהּ – יֵשׁ לָהּ מִזְוֹנֹת, וְלִכֵּן אֲמַר
97 'אֲלֵמְנָה בְּבִית אֲבִיהָ יֵשׁ לָהּ מִזְוֹנֹת' וְכֵן הִדִּין לְמִמְאֵנָה, שְׂכֵשֵׁם
98 שְׂלֵאלְמְנָה יֵשׁ מִזְוֹנֹת כִּיּוֹן שְׂהִיא בְּבִית אֲבִיהָ וְלֹא נִשְׂאָה, כְּמוֹ כֵּן
99 יֵשׁ מִזְוֹנֹת לְמִמְאֵנָה, כִּיּוֹן שְׂאִין כֵּאֵן נִשְׂוֹאִין שְׂהִרִי עִקְרָתָם, וְרַבִּי
100 יְהוּדָה כְּבֵר, לִית לָהּ – אִין לָהּ מִזְוֹנֹת, וְלִכֵּן אֲמַר שְׂרַק 'בְּעוֹדָה בְּבִית
101 אֲבִיהָ יֵשׁ לָהּ מִזְוֹנֹת', וְהֵינּוּ בְּעוֹדָה בְּבִית אֲבִיהָ מִתְחִילָתָהּ, שְׂלֵא
102 יִצְאָה מִשֵּׁם בְּנִישְׂוֹאִין, אֲבָל מִשִּׁיעָא בְּנִישְׂוֹאִין אִין לָהּ מִזְוֹנֹת אֲף
103 אַחַר שְׂמִיאָנָה.

104 סַפֵּק שְׂנִי: בְּעִי רִישׁ לְקִישׁ, בַּת יִבְמָה – הַכּוֹנֵס אֵת יִבְמֹתוֹ וְיִלְדָה לוֹ
105 בַּת, וּמֹת, הָאֵם יֵשׁ לָהּ מִזְוֹנֹת מִן הָאֲחִין מִנְכֵסֵי הֵיבֵם, אִוּ אִין לָהּ
106 מִזְוֹנֹת. וְצַדִּי הַסַּפֵּק הֵם, בֵּינָן דְּאָמַר מִר (בְּיַמֵּי לַח), בְּתוֹבְקָתָהּ שֶׁל
107 הֵיבְמָה אִינָה נִגְבִּית מִנְכֵסֵי הֵיבֵם, אֲלֵא מוּטְלָת עַל נְכֵסֵי בְּעִלָּה
108 דְּרַשְׁשׁוֹן, שְׂמַא לִית לָהּ – אִין לְבֹתוֹ מִזְוֹנֹת מִנְכֵסֵי הֵיבֵם, שְׂכֵשֵׁם
109 שֶׁהַכְּתוּבָה אִינָה נִגְבִּית מִנְכֵסֵי כֵךְ תֵּנְאִי הַכְּתוּבָה אִינוּ מוּטֵל עַל
110 נְכֵסֵי, אֲלֵא עַל נְכֵסֵי אֲחִיו הַמֵּת. אִוּ דְּלֵמָא, בֵּינָן שְׂאֵמְרוּ שֵׁם דְּאִי
111 לִית לָהּ מִרְאֲשׁוֹן – שְׂאֵם לָהּ הַשְׂאִיר בְּעַלָּה הַרְאֲשׁוֹן נְכֵסִים וְאִין
112 לִיבְמָה אֲפִשְׁרוֹת לְגַבּוֹת מִנְכֵסֵי, תִּקְיָנוּ לָהּ דְּרַבְנָן שְׂתַּנְבַּה כְּתוּבָתָהּ,
113 מְבַעֲלָהּ הַשְּׂנִי, וְהֵינּוּ מִדְּבִיבֵם, כְּדִי שְׂלֵא תֵּהֵא קִלְה בְּעִינָו לְהוֹרִיצָא, אִוּ
114 אִם כֵּן אֲף תֵּנְאִי הַכְּתוּבָה הוּא כְּתוּבָה, וְאִית לָהּ לְבֹתוֹ מִזְוֹנֹת
115 מִנְכֵסֵי אֲבִיהָ הֵיבֵם. אֲוֹמְרַת הַגְּמָרָא: תִּקְיָן – תַּעֲמוּד שְׂאֵלָה זֶז בְּסַפֵּק,
116 שְׂלֵא נִפְשֵׁטָה.
117 סַפֵּק שְׂלִישִׁי: בְּעִי רַבִּי אֲלֵעִזֵּר, בַּת שְׁנֵינָה – בַּת שְׂנוּלְדָה לְאָדָם
118 מֵאִשָּׁה שְׂהִיא שְׂנִינָה לְעִרְיָת, כְּלוֹמַר, אִסוּרָה עֲלִיו מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים,
119 כְּגוֹן אִם אֲמוּ, וְיִלְדָה לוֹ בַּת, וּמֹת, הָאֵם יֵשׁ לָהּ מִזְוֹנֹת מִנְכֵסֵי, אִוּ
120 אִין לָהּ מִזְוֹנֹת. וּמְבַרְרַת הַגְּמָרָא אֵת צַדִּי הַסַּפֵּק,

1 שְׂקִילָא מִיבּוֹתָהּ שְׂרִיא אַחִירִי – נְטוּלָה הִיא טוֹבְתָךְ וּמוּטְלָת עַל
2 הַקּוֹצִים, כְּלוֹמַר, מַה שְׂאֵתָה סְבוּר שְׂנַחֲזִיק לָךְ טוֹבָה עַל שְׂהַבְתָּ
3 מִיִּמְרָא זֶז, נְטוּלָה טוֹבָה זֶז מִמָּךְ, שְׂאִינָנו זְקוּקִים לְדַבְרִיךְ, כִּיּוֹן שְׂכַבְרָ
4 תְּרַמָּא רַב הוֹשְׁעִיא לְשְׂמִיעָתָה – שְׂהִרִי רַב הוֹשְׁעִיא כְּבֵר פִּירֵשׁ
5 שְׂמוּעָה זֶז כֵּאֵן בְּכַבְל, שְׂאִין לְאָרוֹסָה כְּתוּבָה לְפִי שְׂאִין אִנִּי קוֹרָא
6 בַּהּ 'לְכַשְׂתְּנִשְׂאִי לְאַחַר תְּטִיל מַה שְׂכַתּוֹב לִיכִי, וְכַפִּי שֶׁהַתְּבַאֵר
7 לְעִיל.

* * *

9 שְׂנִינָה בְּמִשְׁנָה (נב): בְּגִנְן נִקְבָּן דְּהִיּוּיָן לִיכִי מִיֵּאֵן וְכוּ' הִיּוּיָן יִתְבָּן
10 בְּבִיתִי וּמִיתוּנָן מִנְכֵסֵי עַד דְּתִלְקוּן לְגוֹבְרִין, חֵיבֵי, שְׂהוּא תֵּנְאִי בִּית
11 דִּין. וְהֵינּוּ שְׂמֵתֵנְאִי הַכְּתוּבָה הוּא שִׁיחֵיהּ בְּנוֹתֵיהּ מֵאִשָּׁה זֶז נִיזוֹנֹת
12 מִנְכֵסֵי לְאַחַר מוֹתוֹ, עַד שִׁנְשָׂאוּ. הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחֲלוּקָתָה עַד מִנִּי
13 בְּנוֹתֵיהּ נִיזוֹנֹת מִנְכֵסֵי: רַב תְּנִי – גֵּרֵס בְּמִשְׁנָה שִׁיחֵיהּ נִיזוֹנֹת מִנְכֵסֵי
14 'עַד דְּתִלְקוּן לְגוֹבְרִין' – עַד שִׁילְקוּ לְאֲנָשִׁים, וְלֹוּ תְּנִי – גֵּרֵס
15 בְּמִשְׁנָה, 'עַד דְּתִפְגְּרוּ' – עַד שִׁתְּבַגְרוּ.

16 תַּמְהָה הַגְּמָרָא: וְכוּ' לְדַעַת רַב, הַבְּנוֹת נִיזוֹנֹת מִנְכֵסֵי עַד שִׁנְשָׂאוּ,
17 וְאֵף עַל גַּב דְּבָנֵי – וְאֵף אִם כְּבֵר בְּגֵרוּ לְפָנֵי שְׂנִישְׂאוּ, וְהִרִי בְּגֵרוֹת
18 מוֹצִיאִה מִרְשׁוֹת הָאֵב, וְכִיּוֹן שְׂבַגְרוּ אִין לְהָן לִיזוֹן מִנְכֵסֵי. וְכֵן לְלוּי, וְאֵף
19 וְכוּ' הַבְּנוֹת נִיזוֹנֹת מִנְכֵסֵי עַד שִׁתְּבַגְרוּ וְאֵף עַל גַּב דְּאִיכָסִיב – וְאֵף
20 אִם כְּבֵר נִישְׂאָה, וְהִרִי נִישְׂוֹאִין מוֹצִיאִים מִרְשׁוֹת הָאֵב.
21 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲלֵא, בְּאוֹפֵן שְׂבַגְרֵי וְלֹא אִיכָסִיב אוֹ אִיכָסִיב וְלֹא בְּנֵי
22 – שְׂבַגְרָה וְלֹא נִשְׂאָה אוֹ שְׂנִשְׂאָה וְלֹא בְּגֵרָה, דְּכּוּלִּי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי
23 – לְדַבְרֵי הַכֹּל אִינָה נִיזוֹנָה, כִּיּוֹן שְׂבַגְרוֹת אוֹ נִישְׂוֹאִין מוֹצִיאִים
24 אוֹתָהּ מִרְשׁוֹת הָאֵב. כִּי פְּלִיגִי – וּמַחֲלוּקָתָם הִיא בְּאִירְסָה וְלֹא בְּנֵי
25 – בַּבַּת שְׂנִתְאַרְסָה וְעֵדִין לֹא בְּגֵרָה, לְדַעַת רַב אִין לָהּ מִזְוֹנֹת, כִּיּוֹן
26 שֶׁהַבְּעַל כּוֹתֵב לֹאשְׁתּוֹ שֶׁהַבְּנוֹת יוֹנוּ 'עַד דְּתִלְקוּן לְגוֹבְרִין', וְאֵף
27 אִירוֹסִין קְרוּיִים 'קִיחָה', אֲף שְׂעִדִּין לֹא בְּגֵרָה. וְלִלוּי יֵשׁ לָהּ מִזְוֹנֹת,
28 כִּיּוֹן שְׂרַק בְּגֵרוֹת אוֹ נִישְׂוֹאִין מוֹצִיאִים אֵת הַבַּת מִרְשׁוֹת אֵב, וְלֹא
29 אִירוֹסִין.

30 מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא שְׂכֵן הִיא דַעַת לֹוּי, שְׂאֵף אִם נִתְאַרְסָה נִיזוֹנָה
31 מִנְכֵסֵי: וְכֵן תְּנִי לֹוּי בְּתִנְיָתָהּ – וְכֵךְ שְׂנָה לֹוּי בְּבִרְיָתָא שְׂלוּ, שְׂהַבַּת
32 נִיזוֹנָה מִנְכֵסֵי הָאֵב 'עַד דְּתִפְגְּרוּ וְיִמְטִי וְזִמְנִיּוֹן דְּאִינְסָבָן' – עַד
33 שֶׁתִּתְבַּגֵּר וְיִיעֵ וּמִנָּה לְהִנְשָׂא, וְזִמְנֵן הַנִּישְׂוֹאִין' הֵינּוּ שְׂנִים עֶשֶׂר
34 חֲדָשׁ שְׂנוֹתֵינִים לְבַתּוּלָה מְשַׁעָה שְׂתַבְעָה הַבְּעַל לְהִנְשָׂא לוֹ, לְהַכִּין
35 עֲצֵמָה לְחֻפּוֹתָהּ, וּמְבֹאֵר שְׂאֵף שְׂנִתְאַרְסָה עֵדִין נִיזוֹנָה מִנְכֵסֵי אֲבִיהָ
36 עַד שֶׁתִּתְבַּגֵּר וְיִיעֵ זִמְנָה לְהִנְשָׂא. וְלְכַאֲרֵיהָ קֵשָׁה, תְּרִתִּי – וְכוּ'
37 לְדַעַת לֹוּי יֵשׁ צוֹרֵךְ שִׁיחֵיהּ שְׂנֵי הַדְּרָבִים יַחַד, גַּם שֶׁתִּתְבַּגֵּר וְגַם
38 שִׁיגִיעַ זִמְנָה לְהִנְשָׂא, אֲלֵא כֵךְ שְׂנָה לֹוּי 'אִוּ עַד דְּתִפְגְּרוּ, אִוּ עַד דְּיִמְטִי
39 וְזִמְנִיּוֹן דְּאִינְסָבָן' – אוֹ שֶׁתִּתְבַּגֵּר אוֹ שִׁיגִיעַ זִמְנָה לְהִנְשָׂא.

40 הַגְּמָרָא מְבַאֲרַת שְׂנַחֲלֵקוּ תֵּנְאִים בְּמַחֲלוּקָתָהּ זֶז: בְּתֵינָא – נַחֲלֵקוּ
41 תֵּנְאִים בְּדִין זֶה, שְׂשִׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא, 'עַד מִתִּי הַבַּת שְׂלֵא בְּגֵרָה נִיזוֹנָה
42 מִנְכֵסֵי הָאֵב, עַד שֶׁתְּאַרְסָה, וְכֵךְ סוֹבֵר רַב. מִשּׁוּם רַבִּי אֲלֵעִזֵּר אָמְרֵי, אֲף
43 אִם נִתְאַרְסָה הִיא נִיזוֹנָה עַד שֶׁתְּבַגְרֵי, וְכֵךְ סוֹבֵר לֹוּי.
44 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא, וּמִסְתַּפְקָת בְּכוּוֹנָתָה: תְּנִי רַב יוֹסֵף בְּרִייתָא
45 זֶז, שֶׁהַבְּעַל מִתְחִיב לְאִשְׁתּוֹ, וּמִיתוּנָן מִנְכֵסֵי עַד דְּהִיּוּיָן לְגוֹבְרִין',
46 כְּלוֹמַר עַד שִׁיחֵיהּ לְאֲנָשִׁים. מִסְתַּפְקָת הַגְּמָרָא: אִיכָא לָהּ –
47 הַסְתַּפְקוּ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה בְּבִיאוֹר כּוּוֹנָת הַלְשׁוֹן 'דִּיהוּיָין', הָאֵם הַכוּוֹנָה
48 לְהוּיָהּ דְּאִירוֹסִין, וְאַחַר הָאִירוֹסִין אִינָה נִיזוֹנָה מִנְכֵסֵי, אוֹ שֶׁהַכוּוֹנָה
49 לְהוּיָהּ דְּנִישְׂוֹאִין – שְׂנִיזוֹנָתָה אֲף אַחַר הָאִירוֹסִין, עַד שֶׁתְּנַשָּׂא. תִּקְיָן –
50 תַּעֲמוּד שְׂאֵלָה זֶז בְּסַפֵּק, מַה כּוּוֹנָת הַבְּרִייתָא.

51 הַגְּמָרָא מְמַיְסְבָה לְהִיא אֵת דַעַת הָאֲמוֹרָאִים בְּעִנְיָן זֶה: אָמַר לִיה
52 רַב הִסְדָּא לְרַב יוֹסֵף, מִי שְׁמִיעַ לָהּ מִינְהָ דְרַב יְהוּדָה – הָאֵם שְׂמַעַת
53 דִּין זֶה מִרַב יְהוּדָה, יִתּוּמָה אִירְסָה, הָאֵם יֵשׁ לָהּ מִזְוֹנֹת מֵאֲחִיהָ, אוֹ
54 שְׂאִין לָהּ מִזְוֹנֹת. אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף, מְשַׁמַּע לֹא שְׁמִיעַ לִי – לֹא
55 שְׂמַעֲתִי דְבַר זֶה מִרַב יְהוּדָה, אֲלֵא מְסַבְּרָא נִרְאָה שְׂלִית לָהּ – שְׂאִין
56 לָהּ מִזְוֹנֹת, לְפִי שְׂטַעֲמֵם שֶׁל חֲכָמִים שְׂתִּיקִינוּ מִזְוֹנֹת לְבַת מִנְכֵסֵי
57 הָאֵב הוּא כְּדִי שְׂלֵא תִתְבּוּזָה לְחוּר עַל הַפְּתִיחִים, וְטַעַם זֶה לֹא שִׁיךְ
58 בְּאָרוֹסָה, דְּבֵינָן דְּאִירְסָה, לֹא נִיחָא לִיה לְאָרוֹס דְּתִתִּיל – שֶׁתִּתְבּוּזָה
59 אַרוֹסָתָהּ, וְהוּא יוֹזֵן אוֹתָהּ אֲף שְׂאִינָה חֵיב בְּכֵךְ, וְכִיּוֹן שְׂאִין לְחוּשׁ
60 שֶׁתִּתְבּוּזָה, אִין לָהּ מִזְוֹנֹת מִנְכֵסֵי הָאֵב.

71 תנשא מחמת כבודו, וכיון שנתרצתה להנשא לאחר אין כאן מיגר
72 אלמנותיך.
73 תמחה הגמרא: משמע מדברי שמואל שרק אם התפייסה להנשא
74 אין לה מזונות, הא – אבל אם לא נתפייסה, יש לה מזונות, ואף אם
75 מה שנמנעה מלהנשא אינו מחמת כבוד בעלה, אלא מחמת
76 שאותו אדם שרצה לישאנה לא היה הגון לה, וקשה, מדוע יש לה
77 מזונות, והרי הטעם שאינה נשאת אינו מחמת כבוד בעלה.
78 מתרצת הגמרא: אמר רב עקיבא, לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל
79 – אני שמעתי פירוש דבר זה מפיו של שמואל, שאכן רק אם אמרה
80 שאינה רוצה להנשא מחמת כבוד פלוני בעלי, אז יש לה מזונות,
81 אך אם לא נתפייסה להנשא מחמת שהיו אלו בני אדם שאינם
82 מהוגנים לה, אין לה מזונות מנכסי בעלה, לפי שאינה נמנעת
83 מלהנשא מחמת כבוד בעלה, ואין אני קורא בה 'כל ימי מיגר
84 אלמנותיך'.
85 דין נוסף בענין זה: אמר רב הירש, אלמנה שזינתה, אין לה מזונות
86 מנכסי בעלה, שהרי אינה שומרת על כבוד בעלה אלא מחזרת
87 אחרי אנשים אחרים.
88 דין נוסף: אמר רב יוסף, אלמנה שביחלה ופירכסה – התקשטה, כדי
89 שבני אדם ירצו בה, אין לה מזונות, לפי שגילתה דעתה שהטעם
90 שאינה נשאת אינו מחמת כבוד בעלה, אלא שעדיין לא מצאה
91 אדם הגון לה.
92 מבאר הגמרא: מאן דאמר – רב חסדא שאמר שאם זינתה אין לה
93 מזונות, אף שלא גילתה דעתה בפירוש שרוצה להנשא, כל שכן
94 שסובר שאם ביחלה ופירכסה אין לה מזונות. אך מאן דאמר – רב
95 יוסף שאמר שאם ביחלה ופירכסה אין לה מזונות, היינו רק באופן
96 זה, אבל אם זינתה, אית לה – יש לה מזונות, מאי מעמא, כיון שיתכן
97 שבאמת אינה רוצה להנשא, ומה שזנתה היינו כיון שיצר אנסה –
98 מחמת תאוותה לבעל עשתה כן.
99 הגמרא פוסקת את ההלכה בכל המימרות הללו: ולית הלכתא ככל
100 הני שפעתתא – אין ההלכה ככל השמועות האלו, אלא אף אם
101 תבעה להנשא ונתפייסה, או זינתה, או ביחלה ופירכסה, יש לה
102 מזונות. ולא אמרו שמפסידה מזונותיה אלא כי הא – כמו דאמר רב
103 יהודה אמר שמואל, התובעת בתובתה בבית דין, שזו ראייה שהיא
104 רוצה להנשא וקוקה למעות, אין לה מזונות, לפי שאינה בכלל 'כל
105 ימי מיגר אלמנותיך בבית', שהרי אינה אלמנה בשביל כבודו.
106 מקשה הגמרא: ולא – וכי התובעת כתובתה בבית דין אין לה
107 מזונות, והתניא בברייתא, מפרה בתובתה לאחרים, שיקבלו הם את
108 כסף כתובתה, וכן אם משכנה את כתובתה – שנתנה את הקרקע
109 המיוחדת לכתובתה כמשכון לבעלי חובה, או עשתה את הקרקע
110 המיוחדת לפתובתה 'אפותיקי' לאדם אחר שהיתה חייבת לו ממון.
111 שיגבה את חובו מקרקע זו, אין לה מזונות, שכיון שעשתה כן, הרי
112 זה כאילו גבתה כתובתה, ושוב אין לה מזונות. ומשמע מהברייתא
113 שרק הני – מעשים אלו, אין – אכן גורמים לה להפסיד את
114 מזונותיה, לפי שהם נחשבים כגביית הכתובה, אבל אשה שרק
115 תובעת כתובתה בבית דין, ועדיין לא גבתה אותה, לא – אין היא
116 מפסידה מזונותיה, ואין אמר שמואל שאין לה מזונות.
117 מתרצת הגמרא: אין לדייק מהברייתא שכתביעה לבד אין האשה
118 מפסידה, אלא כך יש לדייק, הני – אופנים אלו שהוזכרו בברייתא,
119 בין אם עשתה כן בבית דין ובין אם עשתה כן שלא בבית דין, אין
120 לה מזונות, מה שאין כן בתובעת כתובתה שלא הוזכרה בברייתא,
121 רק אם עשתה כן בבית דין, אין – אכן אין לה מזונות, אבל אם
122 תבעה כתובתה שלא בבית דין, לא – אינה מפסידה מזונותיה.

1 האם בין דלשניה עצמה לית לה – אין לה כתובה, כמבואר להלן
2 (ק), לית לה – אין לבתה מזוני, כיון דתנאי כתובה בכתובה, או
3 דלמא שיש לה מזונות, מפני שרק אמה, דעבדא איסורא – שעשתה
4 איסור בכך שנישאה לו, קנסיה רפנו ואמרו שאין לה כתובה, אבל
5 איהי – בתה, דלא עבדא איסורא, לא קנסיה רפנו, וניזונת מנכסי
6 אביה. תיקו.
7 ספק רביעי: בני רבא, בת ארופה – הבא על ארוסתה, וילדה לו בת,
8 ומת, ויש לו בנים מאשה אחרת, האם יש לה לבת מזונות מנכסי
9 האב או אין לה מזונות. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, האם בין
10 דאית לה לארוסה כתובה, שאם ימות או יגרשנה תטול כתובה, אם
11 כן אית לה לבתה מזונות, שתנאי כתובה בכתובה. או דלמא, בין
12 דלא תקינו רפנו לכתוב כתובה לאשה עד שעת נישואין, יש לומר
13 דלית לה מזונות, שכשם שלא תקנו לכתוב כתובה לארוסה, כך
14 לא תקנו לה תנאי כתובה. תיקו.
15 ספק חמישי: בני רב פפא, בת אנוסה – אדם שאנס נערה ואחרי כן
16 נשאה וילדה לו בת, ומת, האם יש לה לאותה בת מזונות מן האחין,
17 או אין לה מזונות. ומבאר הגמרא, אלפיא דרבי יוסי פרבי יהודה,
18 לא תיבעי לה – אין מקום לספק זה, כיון דאמר שאם מת האנוסה
19 אחר שנשאה יש לה לאנוסה כתובה מנה, ואם כן חייב אף במזונות
20 הבת, שזוהו תנאי כתובה. כי תיבעי לה – והספק הוא רק אלפיא
21 דרפנו, דאמר, יצא כסף קנסה בכתובתה – כיון ששילם לאביה את
22 כסף קנסה, שוב אין לה כתובה, ולדבריהם ש להסתפק, מאי – מה
23 הדין במזונות בתה. וצדדי הספק הם, האם בין דלית לה לאנוסה
24 כתובה, לית לה לבתה מזוני, שתנאי כתובה בכתובה. או דלמא,
25 הרי כתובה עצמה, מעמא מאי – מדוע תיקנה חכמים לאשה, כדי
26 שלא תהא קלה בעיני להוציאה – לגרשה, כיון שיוודע שיצטרך
27 ליתן לה כתובתה, וקא – והרי אנוסה לא מצי משיק לה – אין הבעל
28 יכול לגרשה, שנאמר (דברים כב כט) 'לא יוכל שלחה כל ימיו, ולכן
29 לא תיקנו לה כתובה, אבל זהו רק לגבי גוף הכתובה, אבל תנאי
30 כתובה כגון חיוב מזונות לבת, שאינו מטעם זה, שמה תיקנו לה,
31 ויש לה מזונות. תיקו.

32 שנינו במשנה: שאחד מתנאי הכתובה הוא, את תהא יתבא בבית
33 וכו' ומיתונא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך בבית. כלומר, את
34 תהיי יושבת בבית וניזונת מנכסי כל ימי אלמנותיך בבית. הגמרא
35 מביאה ברייתא בבאור לשון זו: תני רב יוסף בברייתא, יש ללמוד
36 את הלשון כך, 'בבית' – רק אם יש לו בית גדול הראוי לה
37 ולירשים לדור בו, חייבים היורשים להניח לה לגור בו לפי כבודה,
38 ואינם יכולים לשלח לבית אביה ולזון אותה שם, ולא 'בבית' –
39 ולא בביתא, שזוהו צריך צר ודחוק, שאם הניח ביקתא ואין שם
40 מקום ליורשים ולה בריוח, אינם חייבים לתת לה לדור שם, אלא
41 יכולים לשלח מאצלם.
42 מוסיף רב יוסף: אף שאינה דרה בביתו, אבל מזוני אית לה – צריכים
43 היורשים לזון אותה בביתו, ואין אומרים שחייבו לזונה הוא רק
44 כשהיא בביתו. אמנם מר פר רב אשי אמר, שאפילו מזוני נמי לית
45 לה – אף מזונות אין לה, כשאינה דרה בביתו, כיון שהתנה את
46 המזונות בכך שתשב בביתו, וכיון שאינה בביתו אינה ניזונת.
47 פוסקת הגמרא את ההלכה: ולית הלכתא – אין הלכה כמר פר רב
48 אשי, אלא אף כשאינה דרה בביתו מחמת שבתו קטן, יש לה
49 מזונות.

109 שנינו במשנה: וקד היו אנשי ירושלים וכו' כותבין את תהא יתבא
110 בבית ומיתונא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך בבית, אנשי הגליל
111 היו כותבין כאנשי ירושלים. אנשי יהודה היו כותבין עד שירצו
112 היורשין ליתן לך כתובתך, לפיכך אם רצו יורשין נתנין לה
113 המשך בעמוד רח

51 הגמרא מביאה מימרות שונות בענין אלמנה, מתי היא מפסידה
52 את מזונותיה: אמר רב נתן אמר שמואל, אלמנה שתבעיה – בקשו
53 ממנה להנשא, ונתפייסה – והסכימה, אף אם עדיין לא נישאה, אין
54 לה מזונות מנכסי בעלה, לפי שהבעל כתב לה שתזון מנכסיו כל
55 ימי מיגר אלמנותיך, כלומר כל זמן שתמשך באלמנותה ולא

1 ביון דלית לה כתובה - לאם, לית לה מזוני דבת. דהא תנאי כתובה הוא. כת ארוסה -
2 הבא על ארוסתו וילדה לו, ומת ולו בנים, יש לה מזונות מנכסיו, או לא? ביון דאית לה
3 כתובה - כגון שכתב לה מן האירוסין, אי נמי, רבנן תקון נמי לארוסה. או דלמא ביון
4 דלא תקון רבנן - למכתב עד שעת נשואין, תנאי כתובה נמי מקמי הכי לא חייל. בת
5 אנוסה - אנס את הנערה ונשאה אחרי כן,
6 כדכתיב "ולו תהיה לאשה", וילדה לו בת ומת,
7 יש לה מזונות מן האזקין או לא? יש לה כתובה
8 - מנכסיו. מנה - אם מת, ואף על גב שכבר נתן
9 כסף קנסה לאביה. יצא כסף קנסה בכתובתה -
10 ואין לה כתובה. מא - מזונות הבת שחן תנאי
11 כתובה פקעי בהכי, או לא? מי אמרינן? ביון דלית
12 לה כו'. או דלמא כתובה חיינו מעמא - דלא
13 תקון לה רבנן. משום דכל כתובת אשה משום
14 שלא תהא קלה בעיניו להוציאה תקנה. והא
15 לא מציי מפיק - כדכתיב "לא יוכל לשלחה".
16 כתובה דמשום אפוקי הוא, דלא תקון דליבא
17 למיזש - לית לה. אבל שאר תנאי כתובה,
18 דלאו משום שלא תהא קלה איתקון - אית לה.
19 בביתו ולא בביתו - אם יש לו בית כופין את
20 הירושקן לתת לה מדור לפי כבודו, ואין יכולין
21 לומר לה לבי לבית אביך ואנו זנין אותך שם.
22 אבל אין לו בית אלא ביקתא בעלמא, צריך צד
23 קטן, ולשון ביקתא - בי עקתא (שבת עובב).
24 יכולין לומר: לבי מאצלנו, ד"את תהא יתבא
25 בביתו" כתב לך, ולא בביתו. אבל מזוני אית לה
26 - בבית אביה מנכסיו, ולא אמרינן ביון דלא
27 קרינן בה "זאת תהא יתבא בביתו" לא קרינן בה
28 "זמזמא מנכסיו". ורב יוסף "בביתו יתירא דריש",
29 דתקון למכתב "בביתו תרי זימני, זאת תהא
30 יתבא בביתו כל ימי מיגר ארמלוותך בביתו".
31 ונתפייסה - תו לא קרינן בה "מיגר
32 אלמנותיך". הא לא נתפייסה יש לה - בתמייה,
33 ואפילו אין העכבה מחמת כבוד בעלה, אלא
34 שלא היה תועבה הגון לה? ביחלה ופייכסה -
35 גליא דעתה דלא מחמת כבוד בעלה מעכבת
36 לינשא. עשתה כתובתה אפותיקי - קרקע
37 המיוחדת לכתובתה, עשתה אפותיקי לבעל חוב
38 שלה. הני אין - לפי שחן גיבוי כתובה, אבל
39 תביעה - לא. פרוודא - כריכיס הסמוכים לה.
40 מחווא - מפרוודי בבל. דמי קבא דנהרדעא -
41 כל מקום שמודרין תבואה במדת קב נהרדעא.
42 שמין מה שעליה - כשמגבין לה בית דין
43 כתובתה, שמין בגדיה בפרעון כתובה. בלקיש -
44 שכיר שגר בבית בעל הבית, ולקח לו בעל הבית
45 בגדים, כשיוצא ממנו - שם אותן בגדים בשכרו
46 לשמואל, ורב אמר: אין שמין, וכן בלקיש -
47 לרב שמין, ולשמואל אין שמין, ופנה בה - רב
48 סימנא במילתיה. יתמא וארמלתא שלה ופוק -
49 הפטש בגדיהן וצא. יתמא - לקיט. דתנן
50 במתניתין - הדין דערבין. אחד המקדיש נכסיו
51 בו' ואחד המעריך עצמו - והגזבר בא למשכנו
52 על ערכו הקצוב בפרשה, אין לו לגזבר לא
53 בכסות אשתו כו'. לשמן - בגדים שצבע לשם
54 אשתו ולשם בניו, ואף על פי שלא לבשום עדיין.
55 אלמא בגדיה שלה, כשמואל. לבאורה כשמואל
56 ריהמא - פתאום מרדצת משמעות המשנה
57 כשמואל, אבל כי מיעינת בה - לא מסייעא
58 לשמואל. דהא קמיה קיימא, ואינה יוצאה מביתו, ואדעתא דהכי מקני לה שיהו שלה כל זמן שהיא תחתיו. והוא דאמר להו - צואת שכיר מרע. נדוניא לברת - קצובים היו תכשיתי
59 הבנות, כך וכן לבושים. פורנא ליתמי - הריח ליתומים. ולא אמרינן: ניתיב לה דמי הנדוניא כיום הצוואה.

1 **בת** אנוסה מדו - תימה: דאנוסה גופה תיבעי. **בביתו** ולא בביתו - כשאין להן כי אם
2 ביקתי - היא מפסדת, דלכולי עלמא יכולין לגרשה. וביש להם בתים טובים - היא
3 מרווחת בהאי לישאנא דביתו, שמשתמשת במדור בדרך שנשתמשה בחיי בעלה. כדאמרינן
4 ב"הנושא" (כתובות קאג), ואין להחליף לה לגרוע ממנו או שמוא אפילו לכיוצא בו.
5 **לית** הלכתא ככל הני שמעתתא - ואכולהו
6 קאין, בר מתבעיה לינשא, דהוא ערפא. דאי
7 ככל הני דוקא, וקאי נמי אתבעיה לינשא - אם
8 כן קשיא דשמואל ארשמואל לרב ענן, דאמר
9 לעיל: לדידי מפרשא לי מיניה דמר שמואל כו'.
10 וכוהאי גונא איבא בפרק "תולין" (שבת קמ"א):
11 לית הלכתא ככל הני שמעתתא, דלאו דוקא.
12 **ושמואל** אמר הלכה כבאני גליל - פירש
13 רבינו חננאל: ובמקום שיש מנהג - ילכו אחר
14 המנהג, ובמקום שאין מנהג - יעשו כשמואל,
15 דהלכתא כוותיה. והא דבעי בסמוך עד היכן
16 נהרדעא - לאו משום דאין הלכה כשמואל, אלא
17 משום: דשאר בבל נהוג כרב. והא דקשה מההיא
18 ד"אלמנה" (כתובות ע"ב), - שם אפרש בעזרת
19 השם.
ארבע
20 וכו'. **תני** רב יוסף: **בביתו** ולא בביתו. **אבל** מזוני - **אית** לה. **מר** רב רב **אשי** אמר: **אפילו**
21 **מזוני** נמי לית לה. **ולית** הלכתא **כמר** רב רב **אשי**. אמר רב נחמן אמר שמואל: **תבעיה** להנשא
22 **ונתפייסה** - אין לה מזונות, הא לא נתפייסה - יש לה מזונות? אמר רב ענן: **לדידי** מפרשא
23 **לי** מיניה דמר שמואל: אמרה "מחמת פלוני בעלי" - יש לה מזונות, "מחמת בני אדם שאינן
24 **מהוגנין** לה" - אין לה מזונות. אמר רב חסדא: **זינתה** - אין לה מזונות. אמר רב יוסף: **פיהלה**
25 **ופירפסה** - אין לה מזונות. מאן דאמר **זינתה** - **פל** שפן **פיהלה** ו**פירפסה**. מאן דאמר **פיהלה**
26 **ופירפסה**, **אבל** זינתה - **אית** לה, מאי **מעמא** - יצר אנסה. **ולית** הלכתא **ככל** הני **שמעתתא**,
27 **אלא** **פי** **הא** דאמר רב יהודה אמר שמואל: **התובעת** פתופתה **בבית** דין - אין לה מזונות.
28 **ולא**? **והתניא**: **מכרה** פתופתה, **ומשכנה** פתופתה, **עשתה** פתופתה **אפותיקי** לאחר - אין לה
29 מזונות. **הני** - אין, **אבל** **תובעת** - לא! **הני** - בין בבית דין, בין שלא בבית דין. **תובעת**, בבית
30 דין - אין, **שלא** בבית דין - לא. "וכך היו אנשי ירושלים וכו'". **אתמר**, רב אמר: **הלכה** פאנשי
31 **יהודה**, **ושמואל** אמר **הלכה** פאנשי גליל. **בבל** ו**כל** פרוודא נהוג **כרב**, **נהרדעא** ו**כל** פרוודא
32 **נהוג** כשמואל. **הריא** בת **מחוזא** **דהות** נסיבא **לנהרדעא**, **אתו** לקמיה **דרב** נחמן, **שמעה** לקלה
33 **דבת** **מחוזא** **היא**. אמר להו: **בבל** ו**כל** פרוודא נהוג **כרב**. אמרו ליה: **והא** **לנהרדעא** **נסיבא**!
34 אמר להו: **אי** **הכי** - **נהרדעא** ו**כל** פרוודא נהוג **כשמואל**. **ועד** **היכא** **נהרדעא** - **עד** **היכא**
35 **דסגי** **קבא** **דנהרדעא**. **אתמר**: **אלמנה**, רב אמר: **שמין** מה **שעליה**, **ושמואל** אמר: אין שמין
36 מה **שעליה**. אמר רב הויה בר אבין: **וחילופה** בלקיט. רב פהאנא מתני: **וכן** בלקיט, **ומנח** בה
37 **סיקנא**: "יתמא וארמלתא שלה ופוק". אמר רב נחמן: אף על גב דתנן **במתניתין** **פנותיה**
38 **דשמואל** - **הלכתא** **פנותיה** **דרב**. דתנן: **אחד** **המקדיש** **בכסיו**, **ואחד** **המעריך** **את** **עצמו** - אין
39 לו לא **בכסות** **אשתו**, ולא **בכסות** **בניו**, ולא **בצבע** **שצבע** **לשמן**, ולא **בסנדלים** **חדשים** **שלקח**
40 **לשמן**. אמר ליה **רבא** **לרב** **נחמן**: **וכי** **מאחר** **דתנן** **מתניתין** **פנותיה** **דשמואל**, **אמאי** **הלכתא**
41 **פנותיה** **דרב**? אמר ליה: **לכאורה** **כשמואל** **רחוטא**, **פי** **מעיינת** **בה** - **הלכתא** **פנותיה** **דרב**.
42 **מאי** **מעמא**? **פי** **אקני** **לה** - **אדעתא** **למיקם** **קמיה**, **אדעתא** **למשקל** **ולמייפק** - **לא** **אקני** **לה**.
43 **פלתא** **דבי** **בר** **אלישיב** **הוה** **קא** **תבעה** **פתופתה** **מיחמי**. הוה קא **ממטי** **להו** **לבי** **דינא**, **אמר**:
44 **זילא** **לן** **מילתא** **דתזילי** **הכי**. **זילא** **לבישתניהו** **ואיפשתניהו** **לכוליה** **מנא**. **אתו** **לקמיה** **דרבינא**,
45 **אמר** **להו**: **הלכתא** **פנותיה** **דרב**, **דאמר**: **אלמנה** **שמין** **מה** **שעליה**. **הווא** **דאמר** **להו**: **נדוניא**
46 **לברת**. **זל** **נדוניא**. אמר רב אידי בר אבין: **פורנא** **ליתמי**. **הווא** **דאמר** **להו**: **הווא** **דאמר** **להו**:
ארבע

1 **ארבע** מאה זוזי מן חמרא לברת — ואם תאמר: דבפרק "התקבל" (גיטין סהב) גבי גניבא
2 יוצא בקולר הרה, כי נפק אמר: הוה ארבע מאה זוזי לרבי אבינא מדמרא דהרפניא.
3 וקאמר התם (סא, דלא קנה רבי אבינא. דחמרא לא קאמר, דמי חמרא לא קאמר! אלא
4 מחמרא קאמר! ואין סברא לחלק בין "מחמרא" ל"מין חמרא". ויש לומר: דהתם נמי מסיק
5 מחמרא — לייפות את כחו. **דנייחד** לה ארעא
6 למונה — אף על גב דלעיל (נבב) נתחרט רבי
7 יוחנן על מה שהשיאן עצה, הלא אין גנאי, כיון
8 דבדעתה תליי אם תרצה לקבל. **למונות**
9 **למונות** תלוי ליה למונות כו' — תימה: דבפרק
10 "המקבל" (בבא מציעא קרב) מסיק דלא שנת
11 אמר "לכתובתה" לא שנת אמר "בכתובתה" —
12 ארבע מאה זוזי דאינן מאתן, גבי "הבו לה ארבע
13 מאה זוזי לברתי" ויש לומר: דהכא דווקא, לפי
14 שהיא מוחזקת במונות אמרין: למונות — ריבה
15 לה מונות. אבל התם — אין הבת מוחזקת. אי נמי:
16 התם לא הוה ריבה ליה למיזר אלא הוה לה ארבע
17 מאה זוזי, ומדקאמר לכתובתה, משמע דעם של
18 בעל קאמר דליהוי ארבע מאה זוזי, אבל הכא
19 דצריך לפרש למונות יש לחלק.

1 **ארבע** מאה זוזי מן חמרא — משמע: אוחו יין היא משועבד לכך, אבל היין עצמו לא אמר
2 ליתן לה כדמי של יום הצואה. **מפסדה** מוני — מרובה לאבוק. **דנייחד** לה — בצואת
3 שכיב מרע, ובעדים, אולי תקבל עליה. דאפילו גבי כתובה תנן (פאה פרק ג משנה ז)
4 הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא — אבדה כתובה רבי יוסי אומר
5 אם קבלה עליה אף על פי שלא כתב לה לישנא
6 אדרינא דהוי ליה כמחלק נכסיו על פיו ונתן
7 שאר הנכסים לבניו הוה להו משעבדי ואין
8 הבנת והאשה ניונות ממשעבדי. כל שכן
9 שריבה לה מונות — אם אמר קרקע זו
10 למונותיך אין זה אלא אם לא יתנו לך מונות
11 מרווחים אלא מצומצמים טלי קרקע זו להעדפה
12 דאי לשעבדה למונותיה הרי כל נכסיו
13 משועבדים לך. **שכנגדי** — אנש בערבי וראוי
14 לחלק עלי. **במונות** — בחוב מונות שיש לך
15 עלי משמע שזו תהא פרתך לך.

הדרן עלך נערה

16 **משנה** אף על פי — אם רצה — בנגמא פריך.
17 פשיטא. שלא כתב לה — תוספת דמדעתו, אלא
18 על מנת לכנסה. והיא כותבת — אף על פי
19 שלא נתקבלה, מוחלת, וכותבת בלשון שובר.
20 **גמרא** רצה לכתוב לא קתני — אי תנא
21 "לכתוב", לא הוה שמעינן מינה שיהיה התוספת
22 קרוי כתובה, אלא כמתנה מדעתו, ואין שם
23 כתובה עליו. השתא דתנן "להוסיף" — משמע
24 נוסף על הכתובה שתקנו חכמים, ושם כתובה
25 עליו, גם הוא מסייע ליה כו'. **תנאי** כתובה —
26 תוספת שהיא מתנה להוסיף לה, וכן מונות, וכל
27 הני דתנן בפרקין דלעיל. **למורת** ולמוחלת —
28 מוכרת כתובתה או מוחלת כתובתה — מחלה
29 ומכרה את הכל, לפי שהכל קרוי כתובה, ולא
30 אמרין לא מיקרי כתובה אלא מנה מאתים.
31 **למורת** — דתנן בפרקין (כתובות סגא).
32 המורדת על בעלה — פוחתין לה מכתובתה כו'.
33 עד מתי הוא פוחת — עד כנגד כתובתה. לא
34 תימא כנגד מנה מאתים לחודיהו, אלא אף
35 התוספת פוחתין וחולקין. **ולפוגמת** — בפרק
36 "הכותב" (שם פ"א, תנן: הפוגמת כתובתה —
37 לא תפרע אלא בשבעה. אם פגמה תוספת נמי,
38 שאמרה לשם פרעון התוספת התקבלתי דינר
39 — אף זו פוגמת כתובתה היא, ואם טוען בעלה
40 התקבלת כל כתובתיך — לא תפרע אלא
41 בשבעה. **לתובעת** — שאמרו חכמים: התובעת
42 כתובתה בבית דין — אין לה מונות. תובעת
43 תוספת — נמי אין לה מונות. **עוברת** על דת —
44 בפרק "המדיר" (שם ע"בא) שאמרו עליה: תצא
45 שלא בכתובה. לא תימא כתובת מנה מאתים,
46 אבל תוספת מתנה בעלמא הוא לא הפסידה.
לשכח

הדרן עלך נערה

הדרן עלך נערה

20 **אף** על פי — אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה
21 מוסף. תימה: דעכשיו נהגו שכותב חתן
22 לכלה מאה לישרין, אף על פי שאין לו שוה פרוטה
23 דבשלמא כשיש לו — הוא משעבד נכסיו להו
24 החוב. והואיל ונתחייב, אפילו נאבדו אלו הנכסים
25 וקנה אחרים — הם משתעבדים, אף על פי שאין
26 אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מכל מקום אדם
27 משעבד דבר שלא בא לעולם, כיון דכתב "ודעתיד
28 אבא למינקי" כדאמרין בימי שמת" (בבא בתרא
29 קנ"א). אבל אותו שאין לו — היאך ישעבד
30 נכסיו שיקנה אחרי כן? כיון שלא נתחייב לה —
31 היינו דבר שלא בא לעולם! ושאל רבינו יצחק
32 להבי אליהו, והשיב לו: דמצינן כענין זה בפרק
33 "השובר את הפועלים" (בבא מציעא צ"א),
34 דתנאי: מתנה שומר חנם להיות כשואל. ופריך:
35 במאי — בדברים? ומשני: בשקנו מידו. משמע בכל
36 ענין, אף על פי שאין מקנה לו שום נכסים, אלא
37 משעבד גופו לזה החוב מעתה. ולכשיהיו לו
38 נכסים חל שעבדו מעתה. ואין זה קנין דברים
39 בעלמא, דקנין דברים לא הוי אלא כהדיא דריש
40 בבא בתרא (גא) שקנו מידם לחלוק חצר שאין בה
41 דין חלוקה. אבל מה משעבד גופו להתחייב
42 לדבר זה — משעבד, ואין זה קנין דברים
43 בעלמא. ויש מפרשים: דכיון דכותב סתמא שידיו
44 כל נכסיו אחריא למנה לא נתחייב הרי הודה
45 שיש לו נכסים! ואף על פי שאנו יודעים שאין לו
46 — הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. ומטעם זה אומר רבינו תם: שכותבין בהרשאות
47 "הקניתי לו ארבע אמות קרקע בחצרי" אף על פי שאנו יודעים שאין לו קרקע, כיון דמודה
48 שיש לו — הודאת בעל דין כמאה עדים דמי.

49 **למורדת** אליבא דרבי יוסי לא איצטרך, דאפילו לא הוי תנאי כתובה בכתובה — פחת לה. דהא אמר לקמן במתניתין לעולם פחת וחולך, שאם נפלה לה ירושה ממקום אחר חוזר וגובה
50 ממנה. אלא לרבנן איצטרך, שאינו פחת אלא כתובה. תוספת נמי בכתובה. **ולפוגמת** איצטרך, דאם פגמה כתובתה לא תנבה גם התוספת אלא בשבעה, אפילו היתה
51 הכתובה בשטר אחר והתוספת בשטר אחר. **ולתובעת** פירש בקונטרס: שאם תבעה תוספת — שאין לה מונות. ולא יתכן פירושו אליבא דרבנן, דאמרי לקמן בפרק אלמנה (נבב). משכנה
52 או נתנה מקצת כתובתה — יש לה מונות! אלא יש לפרש: ולתובעת — שאם תבעה מנה מאתים ושיירה תוספת. דיש לה מונות, כיון דתנאי כתובה בכתובה — הרי לא תבעה כי אם מקצת
53 כתובה. **ולעוברת** על דת — דהואיל והפסידה כתובתה — הפסידה נמי תוספת. ואף על גב דבממאנת ושניה ואיילונית אין לון כתובה ויש לון תוספת, התם היינו טעמא דמתחלה,
54 כשכתב תוספת, לאו אדעתא דכתובה כתב לה, דהא יודע שאין לממאנת ושניה כתובה. הלכך, תוספת דכתב לה — מתנה בעלמא כתב לה, ולא שייכא לכתובה כלל. ואיילונית נמי, תוספת
55 דכתב לה — מתנה בעלמא, מתנת חיבת לילה הראשונה. ואפילו תמצא איילונית. הואיל ולא פירש. אבל הכתובה עצמה. הואיל ואינה תלויה בכתובתו — אין דעתו לכתובה אלא כמו
56 שחייבדו חכמים, אם אינה איילונית. אבל עוברת על דת, דמעיקרא תוספת אדעתא דכתובה כתב לה. כשקנסה בכתובה — קנסה גם בתוספת.

57 מְנָה, יוֹסֵף – רשאי להוסיף. ובאופן כזה, שהוסיף לה בכתובתה,
 58 ונתאָרְמָלָה ו-נתאלמנה) או שנתגַרְשָה, בִּין אם אירע כן מן הַאִירוֹסִין,
 59 קודם שנשא, וּבִין מן הַנְשׂוּאִין, לאחר שנשאה, גִּזְכָּה אֵת הַכֵּל, בין
 60 את עיקר הכתובה ובין את התוספת, כיון שכשכתב לה כתובה מן
 61 האירוסיין היתה כוונתו שתזכה מיד גם בתוספת שכתב לה. רַבִּי
 62 אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה חולק ואומר, רק מן הַנְשׂוּאִין גִּזְכָּה אֵת הַכֵּל, אבל
 63 אם התאלמנה או התגרשה מן הַאִירוֹסִין, כִּתּוּבָהּ גִּזְכָּה מֵאֵתֵיהֶם,
 64 וְאֵלֵמְנָה גובה מְנָה, ואינה גובה תוספת. והטעם לכך, משום
 65 שאומדים את דעתו, שֶׁלֹא כִּתְבָהּ לָהּ בעלה תוספת זו אֶלָּא עַל מֵנָת
 66 לְבִנְיָנָה – משום חיבתה שישאנה, ונתכוון להתחייב בתוספת זו מן
 67 הנישואין ואילך, ומה שכתב לה את התוספת בעת האירוסיין, הוא
 68 כדי שתדע כמה הוא עתיד לכתוב לה, וכיון שלא נשאה לבסוף,
 69 פטור מן התוספת.
 70 המשנה דנה אם אשה יכולה למחול לבעלה על עיקר כתובתה:
 71 רַבִּי יְהוּדָה אומר, אִם רָצָה הבעל לפחות מסכום הכתובה שתיקנו
 72 לה חכמים, והאשה מסכימה לכך, אמנם אינו יכול לבטל תקנת
 73 חכמים לגמרי ולא לכתוב לה כלל שטר כתובה, אך יכול לעשות
 74 כן על ידי תחבולה, וכך יעשו, כותב לְבִתּוּלָה שְׂמֵךְ כתובה של
 75 מֵאֵתֵיהֶם זו כדינה, וְהֵיא בִּתְּמִילָה לו בשובר הַתְּקַלְפִּי מִפֶּה מְנָה, אף
 76 שבאמת לא קיבלה. וכן לְאֵלֵמְנָה, כותב כתובה של מְנָה, וְהֵיא
 77 בִּתְּמִילָה לו בשובר הַתְּקַלְפִּי מִפֶּה הַמְּשִׁים זו, ואף שלא קיבלה,
 78 וכשיגיע זמנן לגבות יגבו רק מחצית, שהרי הודו שנפרעו חצי
 79 כתובה. רַבִּי מֵאִיר חולק ואומר, כֹּל הַפְּזוּחָה לְבִתּוּלָה מֵאֵתֵיהֶם
 80 וְלְאֵלֵמְנָה מִמְּנָה, שוהו עיקר כתובה שיש להם, הָרִי זוּ בְּעִלְתָּ זֹנָת,
 81 כלומר כבעילה שלא בחופה וקידושין כדת משה וישראל.

* * *

גמרא

82
 83 שנינו במשנה: 'אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף'. מקשה
 84 הגמרא: מִשִּׁימָא שהבעל יכול להתחייב לאשתו כמה שירצה, ומה
 85 חידשה משנתנינו. מתרצת הגמרא: מַהוּ דְתִימָא קִיצוּמָא עֲבָדוּ רַבָּנִין
 86 – היינו סבורים לומר שקצבו חכמים את סכום הכתובה למנה או
 87 מאתים בדוקא, והקפידו שלא יוסיף על כך הבעל, כדי שֶׁלֹא לְבִישׁ
 88 אֵת מִי שְׂאִין לוֹ להוסיף בכתובתו. קָא מְשַׁמְעֵן לֵךְ שֶׁלֹא חששו לכך,
 89 אלא רשאי להוסיף כרצונו.

* * *

90
 91 [שנינו במשנה: אִם רָצָה לְהוֹסִיף כּוֹ אפילו מאה מנה יוסיף].
 92 הגמרא מבארת שדין תוספת הכתובה בכתובה. מדייקת הגמרא:
 93 'אם רָצָה לְבִתּוּבָה לָהּ אפילו מאה מנה יכתוב' לֹא קִתְּנֵי במשנה, שאז
 94 היה משמע שהבעל כותב לה מתנה בפני עצמה, ואין זה חלק
 95 מכתובתה, אֶלָּא נקט התנא 'אם רָצָה לְהוֹסִיף', שמשמעותו הוספה
 96 וחיבור לעיקר הכתובה, ולמדנו מכך שדין תוספת כתובה כעיקר
 97 הכתובה. ודיוק זה מְסַפֵּיעַ לִיה לְדַבְרֵינוּ דְרַבִּי אֵיבֹו אֶמְרַר רַבִּי יְנָא,
 98 דְאֶמְרַר רַבִּי אֵיבֹו, אֶמְרַר רַבִּי יְנָא, תִּנְאֵי כִּתּוּבָה כִּתּוּבָה דְרַבִּי – חיוב
 99 שנתחייב הבעל לאשתו על ידי כתובתה ואינו מעיקר הכתובה,
 100 כגון התוספת שהוסיף לה הבעל, או החיובים שחייבוהו חכמים
 101 (השגויים בפרק הקודם), דינם כדין כתובה עצמה.
 102 מבארת הגמרא: וּנְפָקָא מִיָּדָה מִכָּךְ שדין תנאי כתובה בכתובה,
 103 לגבי ארבעה עשר דינים: א. לְאֵשֶׁה הַמּוֹכְרָת כְּתוּבָתָה לבעלה או
 104 לאחר, שאם תתאלמן או תתגרש יזכה בה תחתיה, שאף התוספת
 105 בכלל המכירה, ואינה יכולה לומר שמכרה רק את עיקר הכתובה,
 106 כיון שאף תוספת הכתובה מכונה 'כתובה'. ב. וְלְמִוְחָלָתָה על
 107 כתובתה לבעלה או ליורשים, שאף התוספת מחוללה. ג. לְמוֹרְדָתָה
 108 בבעלה מתשמיש, ששנינו להלן (סו). שפוחתין לה מכתובתה
 109 שבעה דינרין לשבוע, עד שתפסיד כל כתובתה, ואחר כך מגרשה

1 אֶרְבַּע מָאָה וְזוּי מִן חֲמֵרָא לְבָרָת – ארבע מאות זו מהיין שבנכסי
 2 יהיה לבתי לנדוניתה, ולבסוף אֶיְיִקְרַר חֲמֵרָא – התייקר היין, אֶמְרַר רַב
 3 יוֹסֵף, וְהוּקָא לְיָתֵי – הרווח ליתומים. כלומר נותנים ליתומים רק
 4 ארבע מאות זו מדמי היין, ואינם צריכים ליתן לבתו מהיין
 5 כשיעור שהיה שוה ארבע מאות זו ביום הצוואה, שזוהו יותר
 6 מארבע מאות זו עתה, כיון שלא התכוון האב שיתנו את היין
 7 עצמו בשווי ארבע מאות זו, אלא שיתנו לה ארבע מאות זו
 8 בלבד, ושעבד את היין לכך.

* * *

9 הגמרא מביאה מחלוקת בענין מוזנות האלמנה: קְרִיבִיָּה דְרַבִּי יוֹחָנָן
 10 – קרוביו של רבי יוחנן, הָיָה לָהּ אֵיתָת אֶבְרָא – היתה אשה
 11 לאביהם, הָיָה קִמְפָסְדָה מְוִינָי – שהיתה אוכלת יותר מהרגילות,
 12 וכשעמד אביהם למות חששו הבנים שמא תעשה כן אף לאחר
 13 מיתת האב, ותפסיד להם מנכסיהם, אֲתוּ לְקַמְיָה דְרַבִּי יוֹחָנָן – באו
 14 לשאלו את רבי יוחנן עצה מה לעשות עמה. אֶמְרַר לָהּ רַבִּי יוֹחָנָן,
 15 אִיזִילוּ וְאָמְרוּ לִיה לְאֵבִיבִין – לכו ואמרו לאביכם, דְּנִיחָד לָהּ אֶרְעָא
 16 לְמוֹנָה – שייחד לה בצוואת שכיב מרע ובעדים קרקע למוזנותיה,
 17 ואם תרצה בכך רק תקבל מוזנות אלא כשיעור הקרקע שייחד
 18 למוזנותיה, וכך עשו. לאחר זמן אכן מת אביהם, וְאֲתוּ לְקַמְיָה דְרִישׁ
 19 לְקִישׁ – באו לפני ריש לקיש לדין, אֶמְרַר לָהּ, כיון שייחד לה קרקע
 20 למוזנותיה, כֹּל שְׂכָן שְׂרִיבָה לָהּ – שנתוסף לה זכות למוזנות, שאין
 21 מפרשים את כוונתו שתתפרנס רק מקרקע זו, אלא אדרבה, שאם
 22 לא יתנו לה היורשים מוזנות מרווחים אלא מצומצמים, תוכל
 23 ליטול מהקרקע מוזנות נוספים, אבל אין כוונתו לשעבד דווקא
 24 קרקע זו למוזנותיה, שהרי כל נכסיו משועבדים לכך. אֶמְרַר לִיה
 25 היורשים לריש לקיש, וְהָא רַבִּי יוֹחָנָן לֹא אֶמְרַר הָכִי, אלא אדרבה,
 26 נתן לנו עצה זו כדי לפוטרו מחיוב מוזנותיה. אֶמְרַר לָהּ רִישׁ לְקִישׁ,
 27 אני עומד על דעתי, וזילו קְבֹו לָהּ – לכו ותנו לה מוזנותיה, וְאִי לֹא
 28 תתנו לה, מְפִיקָמָא לְבֹו רַבִּי יוֹחָנָן מְאוּזְנִיבֵינוּ – אוציא לכם את דברי
 29 רבי יוחנן מאוזניכם, כלומר, אנדה אתכם. אֲתוּ – באו היורשים
 30 לְקַמְיָה דְרַבִּי יוֹחָנָן ואמרו לו את דברי ריש לקיש, אֶמְרַר לָהּ רַבִּי
 31 יוֹחָנָן, מַה אֶעֱשֶׂה, שְׂכַנְגְדִי חִלּוּק עָלֵי – ריש לקיש שהוא אדם גדול
 32 כערכי וראוי לחלוק עלי, חולק עלי, ולכן עשו כדבריו.

33 הגמרא מבארת שאף לרבי יוחנן יש חילוק בדבר: אֶמְרַר רַבִּי אֶבְרָא,
 34 לְרִישִׁי מְפִיקָמָא לִי מִיָּנִיָה דְרַבִּי יוֹחָנָן – אני שמעתי פירוש דבר זה
 35 מרבי יוחנן, שיש חילוק באופן שייחד לה את הקרקע למוזנותיה,
 36 אם אֶמְרַר שמייחד קרקע זו לְמוֹנָתָה, משמע שריבָה לָהּ מוֹנָתָה,
 37 שאם לא יהיו לה מספיק מוזנות תוכל ליטול מהקרקע הזו, אך אם
 38 אֶמְרַר שמייחד לה קרקע לְמוֹנָתָה, משמע ששְׂכָנִין לָהּ מוֹנָתָה, וכאילו
 39 אמר שקרקע זו תהא קצובה לה בחוב המוזנות שיש לו אליה, ולא
 40 תגבה מקרקעות אחרות.
 41 הדרן עלך גערה שנתפתחה

* * *

42 פרק חמישי – אף על פי
 43 הפרק שלפנינו עוסק בחיובים המוטלים על הבעל ועל האשה
 44 מחמת האירוסיין או הנישואין, בחיוב תשלום עיקר הכתובה
 45 ותוספת כתובה, בחיוב מוזנות ועונה. וכמו כן במלאכות שהאשה
 46 חייבת לעשות עבור בעלה. עוד יבואר בפרק זה הזמן שנותנים
 47 לבעל ולאשה להכין עצמם לנישואין, וכן דין בעל או אשה
 48 שמרדו זה בזה.

משנה

50
 51 במשנה שבפרק ראשון (לעיל) התבאר שהנשוא בתולה כתובהה
 52 מאתים, והנשוא אלמנה כתובהה מנה, ומשנתנינו מבארת שזוהו רק
 53 'עיקר כתובה' שחייבוהו חכמים, אך יש לבעל אפשרות להוסיף
 54 על חיובים אלו: אִף עַל פִּי שְׂאֵמְרוּ חכמים שהנישואת כִּתּוּבָהּ, גִּזְכָּה
 55 מֵאֵתֵיהֶם זו מבעלה, אם מת או גירשה, וְהִנִּישֵׁאת אֵלֵמְנָה גובה מְנָה,
 56 מכל מקום אִם רָצָה הבעל להוסיף לאשתו בכתובתה, אֶפִּילוּ מֵאָה

המשך ביאור למסכת כתובות ליום ראשון עמ' ב

מתרצת הגמרא: **אמר רבא, אמר לי אמי**, לא יתכן שבאה התורה
 למעט מי שנכנסה לחופה ולא נבעלה, שהרי זו שנכנסה לחופה,
כהריא כתיבא - בפירוש התמעטה מפרשת נערה המאורסה
 הנסקלת, וכמו ששינוו בברייתא, נאמר בפסוק (דברים כב-כד) **'כי**
יהיה נערה כתולה מארשה לאיש ומצאה איש בעיר ושכב עמה,
והוצאתם את שניהם אל שער העיר והוא וסקלתם אתם באבנים
ומתו, ויש לדרוש, 'נערה', ולא בוגרת. 'כתולה', ולא בעולה.
'מארשה', ולא נשואה. ויש לברר מאי - מה טיבה של אותה
'נשואה' שהתמעטה, אילימא - אם נאמר שזו נשואה ממש,
 שנכנסה לחופה ונבעלה, היינו **'כתולה ולא בעולה'**, ומדוע יש צורך
 במיעוט נוסף. **אילא לאו -** ודאי כוונת הברייתא ב'נשואה' למעט
 את זו שנכנסה לחופה ולא נבעלה, וכיון ש'מאורסה' התמעטה זו
 שנכנסה לחופה ולא נבעלה, על כרחך ש'בית אביה' התמעטה זו
 שנמסרה לשלוחי הבעל, שאינה נסקלת כנערה המאורסה, אלא
 דינה כנשואה, בחנק.

הגמרא מביאה ברייתא בענין מסירת האב לשלוחי הבעל: **תנא,**
מסר האב את בתו לשלוחי הבעל, ובעודה בדרך וינתה, הרי זו
כתוק, כדן שואה שזינתה, ולא בסקילה כדן נערה המאורסה
שזינתה.
 מבררת הגמרא: **מנא הני מילי -** מנין לנו דין זה, שאחר מסירתה
 לשלוחי הבעל דינה כנשואה שזינתה. מבארת הגמרא: **אמר רב**
אמי בר חמא, אמר רבא בנערה המאורסה שזינתה וסקלה אנשי
 עירה באבנים ומתה כי עשתה נבלה בישראל לזנות בית אביה'
 (דברים כב כא), ויש לדרוש שחיוב סקילה הוא רק בהיותה ב'בית
 אביה' **פרט לאופן שמסר אותה האב לשלוחי הבעל, דכיון שאינה**
בבית אביה, אין דינה בסקילה אלא בחנק, כנשואה שזינתה.
 מקשה הגמרא: מנין שהפסוק ממעט נערה שנמסרה לשלוחי
 הבעל, **ואילמא -** שזא נאמר ש'בית אביה' בא למעט **פרט למי**
שנכנסה לחופה ועדיין לא נבעלה, שאי שיהא בתולה מכל מקום
כיון שנכנסה לחופה דינה בחנק, כנשואה.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שני עמ' ב

מהם הוא ואשתו, או שאין הלכה כדבריו.
 מוכיזה הגמרא שאין הלכה כמותו: **תא שמע, דרבי חנינא ורבי**
יונתן הוו קיימי - עמדו יחד, **אתא ההוא גברא גחין ונשקיה לרבי**
יונתן אפרעיה - בא אדם אחד, התכופף ונשקו לרבי יונתן ברגליו,
אמר ליה רבי חנינא לרבי יונתן מאי האי - מה ענינו של אדם זה,
אמר ליה רבי יונתן, אדם זה פותב נכסיו לכניו הוא - כתב את כל
 נכסיו לבניו,

דליבא דפרח - שאין מי שיטרח בצרכיה של האלמנה, **אבל הקא**
 - כאן, שבעלה חי, היינו אומרים דנפרח לדידיה ולדידיה - יטרח
 הבעל עבורו ועבור אשתו לצורך מזונותיהם, ולא יטלו מהנכסים,
קא משמע לן רבי אילעא שתיקנו חכמים באושא שגם בחיי הבעל
 יטלו הוא ואשתו מזונותיהם מהנכסים.
 מסתפקת הגמרא: **איפעיא להו, הלכתא בנותיה, או לית הלכתא**
בנותיה - האם ההלכה כרבי אילעא, שהנותן נכסיו לבניו ניזון

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שלישי עמ' א

צרכיהם עליו, ומשיאן.
 מביאה הגמרא דרשה נוספת בענין צדקה. נאמר בפסוק: **הזן ועשור**
בביתו, וצדקתו לעד (שם ק"ב א), כלומר, יש צדקה שעומדת
 לו לאדם לעד, ואינו מתחסר מחמתה ממון, אלא ההון והעושר
 נשארים בביתו, ונחלקו רב הונא ורב הקדא מה היא צדקה זו, **חד**
אמר, זה הלומד תורה ומלמדה לאחרים, שאף שצדקתו עומדת
לעד במה שלימד לאחרים, לא נחסר ממנו כלום. וחד אמר, זה
הפותב ספרי תורה, נביאים וכתובים, ומשיאלן לאחרים, שהספרים
נותרים בבעלותו ואינם כלים, והצדקה שעושה עמם שמשאילם,
 עומדת לו לעד.
 מביאה הגמרא דרשה נוספת. נאמר בפסוק: **ויראה פנים לכניד**
שלום על ישראל (שם ק"ב א), **אמר רבי יהושע בן לוי, כך נדרש**
הפסוק, כיון שזכות שנולדו פנים לכניד, ממילא יהיה שלום על
ישראל, משום דלא אתי לידי חליצה ופוס, שכל זמן שאין בנים
לבניו, אם ימות אחד מהם ללא בנים תצטרך אשתו להתייבם
לאחיו, או לחלוץ לו, אך אחר שנולדו להם בנים לא יבואו לידי
כך.
 דרשה אחרת על פסוק זה: **רבי שמואל בר נחמני אמר, כיון שתוכה**
שיהיו פנים לכניד, ממילא יהיה שלום על הייני ישראל, דלא אתי
לאינצויי - שלא יבואו שאר הקרובים לריב בפניהם מי קודם
 בירושא.

הגמרא חוזרת להביא מהתקנות שנתקנו באושא: 'נכסי מלוג' הם
 נכסים שקיבלה האשה לאחר נישואיה, במתנה או בירושה
 וכדומה, שהגוף שייך לה והבעל אוכל פירות, ואם מת הבעל
 נשארים הנכסים בחזקתה, ואם מתה האשה בעלה יורשה. **אמר**
רבי יוסי בר חנינא, באושא התקינו, האשה שמכרה פנכסי מלוג פתני
בעלה, ומתה, הבעל מוציא את הנכסים מיד התקוחות, כיון שתקנו
חכמים שיהא כ'לוקח' נכסי אשתו, וכאילו קנה את הנכסים
בשעה שנשאה, ולאחר מיתתה הוא קודם ללקוחות שקנו אותם
בחייה.
 מביאה הגמרא מעשה בענין תקנות אושא: **אשפתייה -** מצאו רב
 יצחק בר יוסף לרבי אבהו, דתוה קאי פאובלוסא דאושא - שהיה
 עומד במקום אסיפת בני אדם בעיר אושא. **אמר ליה -** שאלו רב
 יצחק בר יוסף, מאן מרה דשמעתא דאושא - מיהו בעל השמועה
 של תקנת אושא זו. **אמר ליה רבי אבהו, רבי יוסי בר חנינא הוא.**
תנא מיניה ארבעין זימני - שנה זאת רב יצחק בר יוסף ארבעים
 פעמים, שרבי יוסי בר חנינא הוא בעל השמועה הזאת, ודמי ליה -
 ודמתה בעיניו ידיעה זו, מחמת רוב השינון, **כמאן דמנחא ליה**
בכיסתיה - כאילו היא מונחת ושמורה בכיסו.

שנינו במשנה: **זה מדרש דרש רבי אלעזר לפני חכמים כו' הבנים**
 יירשו והבנות יזונו, מה הבנים אינם יורשים אלא לאחר מיתת
 האב אף הבנות אינם ניזונות אלא לאחר מיתת האב, ומבואר
 שדרש כן רבי אלעזר על ידי שהקיש ודימה את התקנות זו לזו.

הגמרא מביאה דרשה בענין אדם הון את בניו הקטנים. נאמר
 בפסוק: **אשרי שמרי משפט עשה צדקה ככל עת** (תהלים קא א), ויש
 להקשות, וכי אפשר לאדם לעשות צדקה ככל עת, אלא דרשו
 רבותינו שביבנה, ואמרי לה - ויש אומרים שדרש זאת רבי אלעזר,
 מי הוא העושה צדקה בכל עת, זה הון את בניו ובנותיו בששתן
 קטנים, שבכל שעות היום והלילה צרכי מזונותיהם עליו, ודבר זה
 צדקה הוא, שכן מסקנת הגמרא לעיל שאין אדם חייב לזונם. רבי
 שמואל בר נחמני אמר, זה המגדל לתום ויתומה בתוך ביתו, שתמיד

כתובת אמה ותירש את הנדוניה שנתן אבי אמה, יותר מחלקה
 בירושה שעם שאר אחיותיה מנשים אחרות.
 מתרצת הגמרא: לא פלוג רבנן - לא רצו חכמים לחלק בדין כתובת
 בנין דכרין לומר שבת בין הבנים לא תיטול ובת בין הבנות תיטול,
 אלא השוו מידותיהם ואמרו שאין כתובת בנין דכרין אלא בבנים
 ולא בבנות.
 מקשה הגמרא: אם כן שהטעם שתיקנו חכמים כתובת בנין דיכרין,
 הוא כדי שיכתוב האב נדוניה לבתו, מדוע אמרו (לעיל ב) שאין
 הבנים יורשים בכתובת בנין דכרין אלא מן הקרקע, ותיגבי
 ממשלמלי - והלא יש לנו לתקן שיתגבו אף ממשלטלין, מאותו טעם,
 שיכתוב האב נדוניה לביתו. מתרצת הגמרא: בכתובה שזייה רבנן
 - חכמים עשו את תקנת כתובת בנין דכרין כדן כתובת אשה,
 שאין גובים אותה ממשלטלין של היתומים, אלא רק מן הקרקע
 שירשו מאביהם, כיון שאף כתובת בנין דכרין נגבית מכח שטר
 הכתובה.
 מקשה הגמרא: אם כן שעשאוה חכמים בכתובה, והוא כשטר חוב,
 אם כן תפרוץ ממשעבדי - יטלו בניה בכתובת בנין דכרין אף
 מנכסים משועבדים, ואילו להלן (הב) נחלקו אמוראים האם גובים
 ממשועבדים, ומה טעמו של הסובר שאין גובים ממשועבדים.
 מתרצת הגמרא: מאן דאמר שאין גובים ממשועבדים לומד כן
 מכך שלשון 'רתיו' תנן, כלומר לדבריו כתובת בנין דכרין נכתבת
 בכתובה בלשון 'ירושה', שהבנים יירשו ממון זה, ואין ירושה
 בנכסים משועבדים.
 מוסיפה הגמרא ומקשה: מבואר להלן (אב) ש'כתובת בנין דכרין'
 נגבית רק באופן שהוריש האב לבניו ממון נוסף מלבד שווי כתובות
 אמותיהן, לפחות בשווי דינר, כדי שבדינר זה יתקיים דין ירושה
 דאורייתא, ובשאר הממון תתקיים תקנת חכמים שירשיש הבנים
 את כתובת אמן. ואם הטעם של כתובת בנין דיכרין הוא כדי
 שיקפצו אדם ויכתוב לבתו, ו'אימא - מדוע לא נאמר שיתלו בניה
 כתובת בנין דכרין אף על גב דלא פלוג מותר דינר - אף כשאין דינר
 נוסף על שתי הכתובות, ומדוע אם אין דינר נוסף לא תיקנו חכמים
 כתובת בנין דיכרין. מתרצת הגמרא: במקום דקא מיעקרא תהלה
 דאורייתא, לא תקינו רבנן - חכמים לא תיקנו שיתלו בניה כתובת
 בנין דכרין במקום שמחמת כן תתבטל לגמרי הירושה דאורייתא,
 שהרי מדין תורה הבנים חולקין בירושה בשוה, ורק כשיש לפחות
 דינר נוסף על הכתובות, שבו יחלקו בשוה ותתקיים ירושה
 דאורייתא, תיקנו חכמים כתובת בנין דכרין.

* * *

הגמרא מביאה מעשה בענין נדוניה שכותב האב לבתו: רב פפא
 איעסק ליה לבריה בי אמא סודא - רב פפא עסק בנישואי בנו
 לבתו של אבא סורא, אבא - הלך רב פפא לבית אבי הנערה
 למיכתב לה כתובה - ששם יכתוב בנו כתובה לאשתו, ויכתוב לה
 אביה נדונייתה. שבע יהודה בר מרימר שרב פפא בא לאותו מקום,
 נפק אתא איתחוי ליה - יצא יהודה בר מרימר לקראת רב פפא
 והתראה לפניו, מפני כבודו. בי מטי לפיתחא - כשהגיעו שניהם
 לפתח ביתו של אבא סורא, הוה קא מפפר מיניה - היה יהודה
 בר מרימר נפרד ממנו ונטל רשות מרב פפא לחזור לאחוריו. אמר
 ליה רב פפא, גיעול מר ברתא - היכנס עמי לבית אבא סורא.

הוא, לבקש לבנו אשה, שהרי דרכו של איש לחזר אחר אשה. אלא
 מה שנאמר ואת בנותיכם תנו לאנשים, קשה, בנתיב, מי קיימן
 בניה - וכי בנותיו של האדם קיימות בידו שיוכל להשיאן
 לאנשים, והרי אין דרך אשה לחזר אחר איש. אלא הא קא משמע
 לן - דבר זה השמיענו הפסוק, שיש מצוה על האב הנלפשה וניכסה
 וניתב לה מיד - שילביש את בתו ויכסה ויתן לה נדוניה, כי תיכי
 דקפצי עליה ואתו נככי לה - כדי שיקפצו עליה אנשים להינשא
 עמה מחמת כן, הרי שיש מצוה מדברית קבלה לתת נדוניה לבתו,
 ולכן הוסיפו חכמים ותיקנו כתובת בנין דכרין, כדי שיקצוב האדם
 לבתו ממון רב לנדונייתה.

מבשרת הגמרא: ועד כמה מנכסיו צריך אדם ליתן לבתו בנדונייתה.
 אפי' ורבי דאמרי תרנויה - אמרו שניהם, עד לעשור נכסי - עד
 עשירית מנכסיו.

מקשה הגמרא: ואימא - שמה נאמר, כיון שהטעם שתיקנו חכמים
 כתובת בנין דיכרין, הוא כדי שהאב יכתוב נדוניה לבתו, אם כן,
 יש לנו לומר שרק את הנכסים דאב - שהאשה הכניסה בנדוניה
 מאביה, לירות - יירשו בניה לאחר מות אביהם, אבל את הנכסים
 והיינו שאר הכתובה, כגון מנה מאתים ותוספת שהבעל
 מתחייב לתת לה אם תמות או יגרשנה, נאמר שלא לירות - לא
 יירשו בניה את הכתובה, שהרי לא שייך בזה הטעם שיקפצו אדם
 ויכתוב לבתו. ומדוע אמרו שבניה יורשים גם את כסף הכתובה
 שכתב לה בעלה. מתרצת הגמרא: אם כן - אם נאמר שלא יירשו
 את שאר הכתובה, אב נמי מיפגע ולא כתב - האב גם כן יימנע ולא
 יכתוב לבתו נכסים כשמישיא, מפני שאומר, כיון שהבעל מקפיד
 על נכסיו שלו מלהורישם לבני בתו, אף אני אמשוך ידי מלהרבות
 לו נדוניה.

מקשה הגמרא: ואימא - שמה נאמר, כיון שהטעם שתיקנו חכמים
 שירשו הבנים את חוב הכתובה של הבעל לאשתו, הוא כדי
 שהאב לא יימנע מלכתוב נדוניה לבתו, אם כן יש לנו לומר שרק
 הימא - באופן דכתב אב נדוניה לבתו, לכתוב בעל - יתחייב גם
 הבעל שירשו בניה את המנה או מאתים שהוא מתחייב לה, אבל
 הימא ולא כתב אב נדוניה לבתו, לא לכתוב בעל.

מתרצת הגמרא: לא פלוג רבנן - לא רצו חכמים לחלק בתקנתם
 בין כתובה לכתובה, לפי שרוב הכתובות יש בהן נדוניה, ולכן בכל
 אופן תיקנו חכמים שיתחייב אף הבעל בכתובת בנין דיכרין, גם
 במקום שלא הכניסה אשתו נדוניה.

ממשיכה הגמרא ומקשה: אם הטעם שתיקנו כן חכמים הוא כדי
 שהאב יכתוב נדוניה לבתו, אם כן למה תיקנו זאת רק לבנים
 זכרים, ומדוע לא אמרו שבת בין הבנים נמי תירות - אף אם לא
 היו בנים לאשתו זו אלא רק בת, ויש לו בנים מאשה אחרת, נאמר
 שתיטול הבת כתובת אמה, שאם לא כן יימנע האב מלתת נדוניה
 לבתו, מחשש שתמות ותשאיר בנות בלבד, ויעברו נכסיו לבני
 חתנו מאשה אחרת.

מתרצת הגמרא: תקנה זו, בנתיב שזייה רבנן - תקנה חכמים
 כ'ירושה', שהרי הוא כותב לה 'רתיו', שזו לשון ירושה, ואין הבת
 יורשת בין הבנים.

ממשיכה הגמרא ומקשה: אף אם אין הכתובה היא כירושה, מכל
 מקום, פת בין הבנות תירות - אם השאירה אשתו רק בת, ויש לו
 בנות נוספות מאשה אחרת, אך אין לו בנים כלל, שבאופן כזה
 בנותיו יורשות את כל נכסיו, מדוע לא נאמר שתיטול הבת את

הוא שמפסידה את זכותה להיות ניוונת מנכסי היתומים, כמבואר
 לעיל (עא), והוא הדין אם תובעת תוספת כתובה, שהפסידה
 מזונותיה. ו. ולעוברת על דת - אשה שאינה מקיימת את הדברים
 שמנו חכמים להלן (עב) הנקראים 'דת משה', שאיסורם מן התורה,
 כגון שמאכילה את בעלה אוכל שאינו מעושר, או 'דת יהודית',
 ואילו דברים שהגנה בהם בנות ישראל, כגון שיוצאת וראשה
 פרוע, דינה שבעלה מגרשה ואינה מקבלת כתובה, ומפסידה אף
 את התוספת.

ואינה מקבלת כתובה, שפוחתים לה אף מהסכום של תוספת
 הכתובה. ד. ולפונקת - אשה שהתגרשה ותובעת כתובה, ובעלה
 טוען שפרע את כל כתובתה, היא אומרת שנפרעה רק מקצת
 מכתובתה, שבכך היא פוגמת ומחסירה מכתובתה, ושנינו להלן
 (פז) שאינה נפרעת את שאר כתובתה אלא בשבועה, שלא נפרעה
 כולה, ודין זה הוא אף אם פגמה בתוספת, שאמרה שקיבלה חלק
 מתוספת הכתובה, שאינה גובה אף את עיקר הכתובה אלא
 בשבועה. ה. לתובעת - אלמנה שתבעה כתובתה בבית דין, שהדין

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שבת קודש עמ' א

אף על גב דתנן פתניתין פנותיה דשמואל – אף ששינו במשנה
 כדברי שמואל, שאלמנה הגובה כתובתה אין שמין מה שעליה,
 וכפי שיתבאר, מכל מקום הלכתא פנותיה דרב – הלכה כרב,
 ששמין מה שעליה. מבארת הגמרא היכן מבואר במשנה כדברי
 שמואל, דתנן במשנה (ערכין כד), אַחַד הַמְּעַרְיָא אֶת כָּל נֶכְסָיו לְבִדֵּךְ
 הַבַּיִת, וְאֶחָד הַמְּעַרְיָא אֶת עַצְמוֹ – שאומר ערכי עלי, וחייב לשלם
 דמי ערכו להקדש, ובא הגובר למשכנו מנכסיו את ערכו הקצוב
 בפרשה (ויקרא כו), אִין לֹא לְגוֹבֵר זְכוּת לְמַשְׁכְּנוֹ לֹא בְּכִסּוֹת אֲשֶׁתוֹ, וְלֹא
 בְּכִסּוֹת בְּנָיו, וְלֹא בְּצִבְעֵי שְׂצִבְעֵי לְשָׁמֶן – בגדים שצבע עבור אשתו
 ובניו, וְלֹא בְּסִנְדָּלִים חֲרָשִׁים שְׁלֵקָה לְשָׁמֶן – שקנה עבורם, ומוכח
 ממשנה זו שכסות האשה נחשבת שלה ולא של בעלה, ומשום כך
 אין הגובר יכול למשכנם עבור חוב הבעל, והיינו כדברי שמואל,
 שאין שמים את הבגדים של האלמנה, כיון שהם שייכים לה
 לגמרי. ועל זה אמר רב נחמן שאף שמשמעות המשנה כדברי
 שמואל, הלכה כרב.

אמר ליה רבא לרב נחמן, וכי מאחר דתנן פנותיה דשמואל
 – מאחר ששינו במשנה כדברי שמואל, אמאי הלכתא פנותיה דרב
 – מדוע הנך אומר שהלכה כרב. אמר ליה רב נחמן, אכן ללא אודה
 בשמואל רחמיא – השונה את המשנה במרוצה נראה לו שהיא
 כדברי שמואל, אך פי מעינת פה – לכשתענין בדין זה, תבין שאין
 המשנה מסייעת לשמואל, ואדרבה, הלכתא פנותיה דרב ששמין
 אף את מה שעליה. ופאי מעמיא, פי אקני לה – מה שהבעל מקנה
 את הבגדים לאשתו, כמבואר במשנה בערכין, היינו אדעתא
 למיקם קמיה – על דעת כן שתעמוד לפניו, ולכן בעוררו חי שייכים
 הבגדים לה, ואין הגובר יכול למשכנם, אבל אדעתא למשקל
 ולמיפק – על דעת שתטלם ותצא לא אקני לה – לא התכוין
 להקנות לה, ולכן במיתתו כשבאה לגבות כתובה הרי היא כאשה
 שיוצאת מבעלה, ושמין את בגדיה.
 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: בלחא דבי בר אלישיב – כלתו של
 אחד מבני משפחת אלישיב, מת בעלה, והיה קא תבעה בתובתה
 מיחמי – ותבעה את כתובתה מן היתומים, הנה קא מפקי להו לבי
 דינא – והזמינה את היתומים לבית דין. רצו היתומים שיראו
 הדיינים את כל הבגדים שעליה, כדי שישומו אותם וינכו אותם
 בכתובתה, ולכן אמרו לה, אמרו לה, וילא לן מילתא דתיזילי הכי –
 ולולו הוא עבורינו שתלכי עמנו לבית דין בלבוש פשוט שבוה,
 אולא לבישתיהו ואיכפתיהו לכוליה קנא – הלכה ולבשה
 והתכסתה בכל בגדיה, אהו לקמיה דדינא – באו עמה לדין אצל
 רבינא, אמר להו הלכתא פנותיה דרב, דאמר אלמנה שמין מה
 שעליה – ויש לשום את כל בגדיה שלבשה בכתובתה.

* * *

הגמרא מביאה מעשים בענין גביית נדוניה מנכסי האב לבת הבאה
 להנשא: ההוא דאמר להו – מעשה באדם שאמר לבניו בצוואת
 שכיב מרע לפני מותו, נדוניה לברת – תנו בגדים ותכשיטים לבנותי
 כנדוניה, והיו קצובים הבגדים והתכשיטים, וול נדוניה – והחול
 הנדוניה, שכשקצב את הנדוניה היה שוה סכום מסויים והחול, אמר
 רב אידי בר אבין, אין אומרים שניתן לבנות את דמי הנדוניה כיום
 הצוואה, אלא נותנים לה את דמי הנדוניה כפי שויים כעת, ופוינא
 לתמי – והיריוח ליתומים, שמשלמים פחות ממה שהיתה הנדוניה
 שוה בעת הצוואה.
 מעשה נוסף בענין זה: ההוא דאמר להו – מעשה באדם שאמר
 לבניו בצוואת שכיב מרע לפני מותו,

כתובתה ופוטרין אותה. הגמרא דנה כמו מי החלכה: איתמר, רב
 אמר, הלכה כפנשי יהודה, שהדבר תלוי בירושין, ואם רוצים
 יכולים לפרוע כתובתה ופוטריה מהמזונות. ושמואל אמר, הלכה
 כפנשי גליל, שהדבר תלוי באלמנה, ואין יכולים לפרוע לה
 כתובתה שלא מרצונה. ומביאה הגמרא שכך אכן נהגו
 במקומותיהם: בבבל וכל פרוודעא – וכל הכרכים הסמוכים לה,
 נהוג כרב לפסוק כאנשי יהודה, בנהרדעא וכל פרוודעא – וכל
 הכרכים הסמוכים לה, נהוג בשמואל לפסוק כאנשי ירושלים
 והגליל.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: ההיא בת מחזיא – מעשה באשה
 המעיר מחזוא, שהיתה בכרכים הסמוכים לבבל, דהות נסיבא –
 שהיתה נשואה לבן נהרדעא, ומת בעלה, אהו לקמיה – באו לדין
 לפניו דרב נחמן, לברר כיצד לנהוג, האם אפשר לכופה לקבל
 כתובתה ולהפטר ממזונותיה, כאנשי בבל, או לא. שמעיה לקלה
 דבת מחזיא היא – שמע רב נחמן את קולה של האשה, והכיר
 שהיא מבנות מחזוא, ולכן אמר להו, כבל וכל פרוודעא נהוג כרב,
 ואפשר לכופה לקבל כתובתה. אמרו ליה, והא לנהרדעא נסיבא –
 הרי היתה נשואה לבן נהרדעא. אמר להו, אי הכי – אם כן הרי
 נהרדעא וכל פרוודעא נהוג בשמואל, שאינם יכולים לכופה לקבל
 כתובה, ויש לנהוג בה כמנהג מקום בעלה, ואין הירושים יכולים
 לכופה לקבל כתובתה ולהפסיד מזונותיה.
 מבררת הגמרא: ועד היבא נהרדעא – עד איזה מקום נחשב המקום
 כפרוודי נהרדעא, שיש לנהוג שם כמנהג נהרדעא. מבארת
 הגמרא: עד היבא דפינא קמא דנהרדעא – עד מקום שמודדין תבואה
 במדת הקב שמודדין בנהרדעא.

* * *

הגמרא דנה בדין גביית כתובה על ידי אלמנה, האם מנכים לה
 מסכום כתובתה את בגדיה, כיון שהם ממזון בעלה: איתמר,
 אלמנה שבאה לבית דין לגבות כתובתה, רב אמר, שמין בפרעון
 כתובתה את מה שעליה – את בגדיה, וכטעם שיבואר להלן.
 ושמואל אמר, אין שמין את מה שעליה, אלא נוטלת את בגדיה
 עמה מלבד מה שגובה בפרעון כתובתה.

הגמרא מביאה מחלוקת דומה שנחלקו רב ושמואל: אמר רב תימא
 בר אבין, וחילופה בלקיט – ולגבי שכיר הלוקט את תבואת בעל
 הבית, החליפו רב ושמואל את שיתותיהם, והיינו בשכיר שגר אצל
 בעל הבית ועושה מלאכתו, ולא קצב לו בעל הבית שכרו
 מתחילה, ובתוך אותו זמן נתן לו בעל הבית בגדים, ולאחר סיום
 מלאכתו כשבאים לקצוב את שכרו רוצה בעל הבית לשום את
 הבגדים בכלל שכרו, שלדעת רב אין מנכים לו את דמי הבגדים
 משכרו, כיון שבשעה שנתן לו את הבגדים נתנם לו על דעת
 שיטלם עמו, שהרי ידע שלא ישאר בביתו לעולם ומה שאין כן
 באלמנה, שבשעה שקנאם לא ידע שימות בחייה. ולדעת שמואל
 שמים את הבגדים בשכרו, כיון שאינו חייב להלבישו, ובודאי
 היתה כוונתו שדמי הבגדים יהיו כוללים בשכרו ומה שאין כן
 באלמנה, שהרי היה חייב להלבישהו.

אמנם רב פהנא חולק על רב חייא בר אבין ומתני – ושונה וכן
 בלקיט, כלומר מחלוקתם בלקיט היא כמחלוקתם באלמנה, לדעת
 רב שמים את הבגדים שעליו בשכרו, ולשמואל אין שמים. והוסיף
 רב כהנא ואמר, ומנה פה סימנא – ונתן רב סימן לדבריו, ותמא
 ואימלתא – יתום והיינו לקיטן ואלמנה, שלח ופוק – הפשט
 בגדיהן ושלח אותם לביתם, ששמים אף את בגדיהם.
 הגמרא מבררת את ההלכה במחלוקת רב ושמואל: אמר רב נחמן,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ד. מתר לטעם אחר תפלת שחרית קדם תפלת המוספין כמו שמתר לטעם קדם תפלת המנחה משהגיע
- 2 זמנה דהינו אכילת פרות אפלו הרבה¹⁸ כדי לסעד הלב ופת פביצה ולא יותר¹⁹ כמו שנתבאר בסימן
- 3 רל"ב²⁰ ובלבד שיקדש מתחלה²¹ וישתה רביעית וין או יאכל פזית מחמשת המינין²² אחר הקדוש מיד
- 4 כמו שנתבאר בסימן רע"ג²⁵:

טימן רפז דיני תפילות מוסף בשבת טע"ף ד

הלכתא רבא

יב] שיקדש מתחלה - המקדש לאחר שחרית קודם מוסף, אינו צריך לקדש שוב לאחר מוסף²².
 יג] שיקדש מתחלה - משמע שאין להקל לטעום ללא קידוש ואפילו בשעת הדחק, אמנם אם חלש לבו ואין לו כעת וין ופת לקדש עליהם - רשאי לאכול פירות

ציונים והוספות

ז, וראה בזה בשש"כ פנ"ב סט"ז.
 23) משוע"ר לא משמע שיש להקל בקידוש זה אע"פ שהוא קודם מוסף, אמנם בשעת הדחק יש להקל דאפילו לאחר מוסף נתבאר בסי' רפט ס"ב שמותר לאכול ללא קידוש כשאין לו וין ופת (או חמר מדינה) לקדש עליהם - אפילו יביאו לו אחר זמן (ואין זקוקים להתיר הא"ר בזה).
 24) כן כתב במשנ"ב ס"ק ת, וכן הוא בשש"כ פנ"ב הערה נב בשם הגרשז"א, וכן המנהג בשמחת-תורה שמקדשים לאחר שחרית ואוכלים מזונות אפילו יותר מכביצה, אלא שיהרו לא להגיע לשיעור קביעות סעודה, ובס' מ"מ וציונים לשו"ע אדה"ז הוסיף טעם נוסף שלא לאכול יותר מכזית מזונות - משום שמצוה להמנע מלאכול שום דבר אפילו בלא קביעות סעודה קודם אכילת עיקר סעודת שבת דהיינו הלחם, כדי שיאכלנה לתיאבון (סי' רמט ס"י).
 25) סעיף ה: צריך לאכול במקום הקידוש לאלתר אחר הקידוש, אבל אם לא אכל עד לאחר זמן - לא יצא ידי חובתו - וצריך לחזור ולקדש קודם שיאכל, ושם בס"ז נתבאר שדי שיאכל כזית שמברכים עליו בורא מיני מזונות, או שישתה רביעית וין מלבד כוס הקידוש.

18) עד"ז בסי' תרלט ס"א (לענין אכילה מחוץ לסוכה): במה דברים אמורים בפת העשויה מחמשת המינים או בתבשיל העשוי מחמשת המינים אבל שאר מיני מאכלים ואין צריך לומר מיני פירות אפילו אוכל מהם הרבה ואפילו קובע עליהן סעודתו מותר לאכול חוץ לסוכה לפי שקביעות מינים אלו אינה חשובה אלא כאכילת עראי של פת.
 19) אבל כביצה ממש אף שיש בה כדי שביעה - נחשבת כסעודת עראי בלבד (סי' רצא ס"א).
 20) סי' זה בשוע"ר לא הגיע לידנו.
 סימן רלב עוסק בדברים שאסור לעשותם בשעת המנחה קודם שיתפלל מחשש שמא ימשך וישכח להתפלל, ועפ"י אם מעמיד שומר שיזכיר לו להתפלל, וכן אם כל המנין עושים קידוש קודם מוסף כמו בשמחת-תורה רשאים לאכול אפילו פת יותר מכביצה (שש"כ פנ"ב ס"ד).
 21) תקנו חכמים לקדש ביום על היין ואין לטעום קודם קידוש שחרית כמו בקידוש הלילה (סי' רפט ס"ב וראה שם הדין בשעת הדחק).
 22) מסתימת הלשון משמע שדי בקידוש זה שאוכל לאחריו מזונות או שותה רביעית, ואין צריך לקדש שוב לאחר מוסף או כשאוכל הפת, דלא כמ"ש בברכי יוסף ס"ק

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **כה** אסור לומר לנכרי לכבות הדליקה משום הפסד ממונו
 - 2 אפילו להאומרים שמלאכה שאינה צריכה לגופה אינה
 - 3 אסורה אלא מדברי סופרים והכיבוי היא מלאכה שאינה
 - 4 צריכה לגופה כמ"ש בסי' רע"ח ובמקום הפסד גדול יש
 - 5 להתיר אמירה לנכרי בדבר שאינו אסור לישראל אלא מדברי
 - 6 סופרים כמ"ש בסי' ש"ז מכל מקום כאן בדליקה שהדבר
 - 7 בהול ונחפז הוא מאד להציל ממונו ואין לבו עליו ואם נתיר
 - 8 לו כלום אף הוא לא יתן דבריו לשיעורים ויבא לכבות
 - 9 בעצמו (ומטעם זה אסור ג"כ להציל ע"י נכרי בבית
 - 10 שהדליקה בו יותר מג' סעודות וכלי תשמישו הצריכים לו
- היום כמ"ש למעלה) אבל מותר לומר לו לכבות מפני ספרים
 אם אי אפשר בענין אחר:
כו נכרי שבא לכבות מעצמו אין צריך למחות בידו לפי שהנכרי יש לו שקול הדעת ששוקל בדעתו שכך ראוי לו לעשות מפני שישתכר בו עכשיו או לאחר זמן ולהנאת עצמו הוא מתכוין ואפילו הוא עבדו המושכר לו לזמן אין צריך למחות בו מטעם שנתבאר בסי' רמ"ד.
 אבל קטן שבא לכבות צריך למחות בידו אפילו לא הגיע לחינוך ואפילו אין אביו שם לפי שהקטן אין לו שקול

49 לא גזרו אף על פי שגזרו במקום הפסד ממון וכן עיקר
50 (ואעפ"כ כל בעל נפש יש לו להחמיר לעצמו):

חלק ב סימן שלד דיני דליקה בשבת טעופים כה"כט

51 **א** חבית של יין או שמן שנשברה גזרו חכמים שלא יציל
52 ממנה אלא לצורך אותה שבת בלבד כגון אם נשברה
53 בליל שבת קודם אכילה מציל ממנה לג' סעודות ובשחרית
54 לשתי סעודות ובמנחה לסעודה אחת שאם יהיה מותר לו
55 להציל הרבה יש לחוש שמא מחמת טרדת ההצלה שהוא
56 בהול ונחפו להציל ישכח שהיום שבת ויביא כלים דרך
57 רשות הרבים להציל בהם מהחבית ואף עכשיו שיש אומרים
58 שאין לנו רשות הרבים אין להקל כי יש לחוש שמא מחמת
59 שכחת שבת יבא לתקן החבית.

60 ואף אם כבר נשברה החבית לגמרי ונשפך היין לארץ לא
61 יקלוט מן הארץ יותר מלצורך השבת גזרה שמא יספוג
62 דהיינו שישים ספוג ביין הנשפך לחזור ולהטיפו בכלי ודבר
63 זה אסור מדברי סופרים אף אם יש לספוג בית אחיזה שאין
64 לחוש בו לסחיטה בפסיק רישיה במקום אחיזה ידו מכל-
65 מקום מעשה חול הוא וולוזול לשבת וגם יש לחוש אם יעשה
66 בשבת כדרך שהוא עושה בחול שמא יבא לסחוט הספוג
67 במתכוין ולכן אסרו לעשות כן אף במה שמציל לצורך
68 השבת וכן אסרו מטעם זה לטפח בשמן דהיינו להכניס ידו
69 בשמן ולקנחה בשפת הכלי שלא יעשה כדרך שהוא עושה
70 בחול.

71 ולא אסרו להציל יותר מג' סעודות אלא בכלים הרבה אבל
72 בכלי אחד בפעם אחת יכול להציל אפילו ק' סעודות שהכל
73 הצלה אחת היא כמ"ש בסי' של"ד לענין דליקה ויכול לומר
74 לאחרים בואו והצילו לכם כל אחד ג' סעודות אע"פ שיודע
75 בהם שיחזירו לו כמ"ש שם.

76 וכל זה כשנשברה החבית שהוא בהול ונחפו להציל אבל
77 אם נסדקה והיין עושה טיף טיף שאינו בהול כל כך אין
78 לחוש שישכח שבת ומותר להציל כולו אפילו בכלים הרבה.

79 וכל זה להציל מחצר לחצר שיש כאן טורח רב בהולכת
80 כלים הרבה ויש לחוש שעל ידי כן ישכח השבת ויבא לתקן
81 החבית אבל לחצר זו עצמה שאין כאן טורח כל כך יכול
82 להציל כמו שירצה אפילו בכלים הרבה (כמ"ש בסי' של"ד
83 שיש מקילין כן גבי דליקה ואף ששם יש להחמיר בזה
84 מכל-מקום כאן יש להקל בזה הואיל ועיקר גזרת חכמים
85 בזה היתה משום שמא יביא כלי דרך רשות הרבים ועכשיו
86 יש אומרים שאין לנו רשות הרבים כלל):

87 **ב** אם נשברה בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד
88 שלא יביא כלי אחר ויקלוט לקבל מן הקילוח באויר
89 לאחר שירד מן הגג ולא יביא כלי אחר ויצרף אותו לראש
90 הגג שיזוב היין מן הגג לכלי גזרה שמא יביא כלי דרך רשות
91 הרבים ואם מציל בכלי אחד בלבד מציל אפילו קולט או
92 מצרף שכיון שלא התירו לו אלא כלי אחד אין לחוש
93 שישכח השבת ויביא כלי דרך רשות הרבים:

חלק ב סימן שלה דין חבית שנשברה טעופים א"ב

1 הדעת שיתכוין להנאת עצמו אלא כיון שיודע שדליקה זו
2 היא הפסד לאביו (או לישראל אחר) הרי הוא מכבה מן
3 הסתם בשבילו כדי לעשות לו נחת רוח אבל קטן המחלל
4 שבת להנאת עצמו אין צריך למחות בו אלא אביו בלבד אם
5 הגיע לחינוך כמ"ש בסי' שמ"ג:

6 **כז** בדליקה התיירו לומר בפני הנכרי כל המכבה אינו
7 מפסיד ואם אינו כאן יכול לקרותו לכאן ולומר כן
8 בפניו כמ"ש בסי' ש"ז:

9 **כח** יש אומרים שכל מה שאסרו חכמים בדליקה לא אסרו
10 אלא בימיהם שלא היו שרויים בין הנכרים ואפילו
11 בגלותם היו להם מקומות לעצמם אבל בזמן הזה אותם
12 ששרוים בין הנכרים ויש חשש סכנת נפשות כשהדליקה
13 מתגברת שאז הם חוטפים ושוללים וכשאדם מעמיד עצמו
14 על ממונו יבאו להרוג אותו מותר לכבות הדליקה בשבת
15 אפילו הדליקה היא בבית נכרי כי יש לחוש פן תתגבר
16 הדליקה ויבאו לחטוף ולשלוף ולהרוג וכל הזריז לכבות הרי
17 זה משובח ומכל מקום הכל לפי הענין שאם הם בטוחים
18 בודאי שלא יהיה להם סכנה בדבר אסור לכבות אבל בחשש
19 ספק סכנת נפשות מותר לכבות וכן נוהגין.

20 ומכל מקום לא הקילו אלא בכיבוי הדליקה שהיא מלאכה
21 שאינה צריכה לגופה ויש חשש סכנה אם לא יכבה אבל
22 משום הצלת ממונו אסור לחלל שבת אפילו במלאכה
23 שאינה צריכה לגופה ואפילו בדבר שעיקרו מדברי סופרים
24 כגון איסור תחומין.

25 ואם עבר וחילל צריך כפרה והכפרה הסכימו האחרונים
26 שיתענה מ' יום אע"פ שאינן רצופים אלא ב' וה' ולא יאכל
27 בשר ולא ישתה יין בלילה שאחר התענית ויתן י"ח פשוטים
28 לצדקה במקום חטאת אם נתחייב בה והוא שיעור סלע של
29 תורה וכמה שיעור סלע במטבעות שלנו יתבאר ב"ד סי'
30 ש"ה ע"ש ואם ירצה לפדות התענית יתן בעד כל יום לערך
31 י"ב פשוטים אם אפשר לו והעשיר יתן יותר הכל לפי עשרו
32 שהרי טעם הפדיון ששקול צער הממון כנגד צער התענית
33 ובעשיר דין מאה מנה כדין פרוטה לעני ואם יוכל לדחות
34 התענית לימות החורף יתבאר בסי' תקס"ח].

35 וכל זה במחלל שבת בשביל הצלת ממון אבל המכבין
36 הדליקה במקומות שיש שם חשש סכנה בדליקה ורוצים
37 להחמיר על עצמן ולעשות תשובה על זה אין מניחין אותם
38 כדי שלא ימנעו מלכבות:

39 **כט** גחלת של מתכת לא שייך בה כיבוי מן התורה הואיל
40 ואינה בוערת אבל אסור לכבותה מדברי סופרים ואם
41 היא מונחת במקום שרבים ניזוקים בה מותר לכבותה
42 שבמקום היזק הגוף של רבים לא גזרו אבל גחלת של עץ
43 שייך בה כיבוי ואף אם היא מונחת במקום שרבים ניזוקים
44 בה אסור לכבותה להמחייבים מלאכה שאינה צריכה לגופה
45 שאיסור של תורה לא הותר לעולם אלא במקום פיקוח נפש
46 בלבד אבל להאומרים שמלאכה שאינה צריכה לגופה אינה
47 אסורה אלא מדברי סופרים מותר לכבות אפילו גחלת של
48 עץ המונחת במקום שרבים ניזוקים בה שבמקום היזק הגוף

39 שהבריאה הוא רק מקור להיות מזה אח"כ
40 בחינת עשייה, ובשבת שבת ג"כ מבחינת
41 מלאכתו אשר ברא בו.

42 החידוש בכך שהקב"ה שובת גם מ"אשר ברא"
43 הוא, לפי שבריאה היא למעלה מעשי' ואינה אלא
44 מקור לעשי'.

45 דזהו פירוש הכתוב "אשר ברא אלקים לעשות"
46 - דתיבת "לעשות" כאן אין לה הבנה לכאורה -
47 אך ע"פ פנימיות הענינים מובן היטב, כי הבריאה
48 היא רק מקור לבחינת עשי', וזהו "אשר ברא
49 אלקים [כדי שאח"כ ישתלשל מזה] לעשות"
50 [בחינת עשי'].

51 וזוהי הרבותא, דאע"פ ש"אשר ברא" אינה
52 העשי' אלא רק מקור אלי', מכל-מקום שובת
53 הקב"ה גם מזה.

54 והן הן בחינות שבת תתאה ושבת עילאה.
55 שבת תתאה היא השביתה והעלי' מבחי' עשיר'
56 (שמצד שביתה זו, נמשך בנבראים בחינת ביטול
57 היש); ושבת עילאה היא השביתה והעלי' מבחי'
58 הבריאה (שעי"ז נמשך ביטול אמיתי בנבראים).

59 כי הנה וישבות מבחינת "אשר עשה" היינו
60 עליות עולמות התחתונים, שנקראים בכלל
61 בחינת "עשייה" אצלו ית' ["אשר עשה"],
62 ובשבת הם מתעלים למעלה מבחינת עשייה.

63 העולמות בריאה יצירה ועשי', שהם מציאות
64 "יש" ובהרגשתם הם דבר נפרד מאלקות, נקראים
65 (בכללות) "עשיי" לגבי הקב"ה, דכמו שבאדם
66 העושה מלאכה בידיו, אף שכוחותיו מלוכשים
67 בחפץ שעוסק בו, מכל-מקום כח המעשה שלו
68 עוסק בדבר שהוא נפרד ממנו, כך עולמות אלה
69 מרגישים את עצמם נפרדים מאלקות, והם בחינת
70 עשי' לגבי הקב"ה.

71 וזהו ענין השביתה (והעלי') "מכל אשר עשה",
72 שעולמות אלה מתעלים למדריגת עולם האצילות
73 שלמעלה מבחינת "עשיי", שמאוחד עם אלקות
74 בתכלית, להיות גם הם בטלים באלקות כמו עולם
75 האצילות.

76 וזהו [ביאור רמז הסמיכות בכתובים] "והנה מוב
77 מאד [גר'], ויכולו השמים בו".

1 [והנה נתבאר לעיל, ש"עליית" העולמות דשבת
2 (אפילו "שבת תתאה") אינה תוצאה מעבודת האדם,
3 אלא היא באה מלמעלה, ע"י עליית החיות של העולם.

4 ולפי זה היתה העלי' צריכה להיות שוה בכל
5 בחינותיו, כיון שאינו תלוי ומושפע מענינים אחרים,
6 ומהו שמצאנו בכל זאת שתי בחינות בביטול בשבת -
7 ביטול היש בלבד (שביתה מעשי' ומלאכה) והתקרבות
8 לאלקות בבחינת "ביטול אמיתי"?

9 אשר מזה מובן, דסיבת שתי הבחינות ב"ביטול"
10 דיום השבת היא, לפי שיש באמת שתי מדריגות
11 ב"עליית" חיות הנבראים לשרשה ומקורה בשבת.

12 וזהו שהולך ומבאר:]

13 וביאור הענין הוא, דהנה מצינו שנאמר בתורה
14 גבי שבת ב' לשונות.

15 הא' כמ"ש וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו
16 אשר עשה, שהוא השבת והעלייה מכל "אשר
17 עשה", דהיינו מבחינת עשייה.

18 הב' מ"ש אח"כ כי בו שבת מכל מלאכתו אשר
19 ברא, שהוא בחינת שבת ועלייה גם מבחינת
20 בריאה.

21 משינוי הלשון בשני הכתובים, דתחילה נאמר
22 "וישבות גו' מכל מלאכתו אשר עשה", ואח"כ
23 נאמר "שבת מכל מלאכתו אשר ברא", מוכח,
24 ד"אשר ברא" ו"אשר עשה" הם שני ענינים שונים.

25 וכפי שהוא גם בפשטות, ד"ברא" הוא בריאת
26 יש מאין, היינו בריאת עצם ה"יש", ו"עשה" - ל'
27 תיקון - הוא נתינת צורה מסוימת ליש, עד שהוא
28 מתוקן ונגמר לגמרי.

29 ועל פי פנימיות הענינים, "ברא" ו"עשה" הם
30 שני סוגי עולמות, דיש עולמות שנקראים עשי' ויש
31 שנקראים בריאה (כפי שימשיך בסמוך), וביום
32 השבת יש שביתה ועלי' בשני סוגי העולמות,
33 דישנה השביתה "מכל אשר עשה" שע"ד העולמות
34 שבבחינת עשי' עולים למעלה מבחינת עשיר', וישנה
35 השביתה "מכל אשר ברא", שעולים למעלה
36 מבחינת בריאה.

37 עם היותו [בחינת בריאה] למעלה מבחינת
38 עשייה, וכמ"ש אשר ברא אלקים לעשות,

42 המעשה הם יורדים וחוזרים למדריגתם הקודמת,
43 בבחינת "שוב".

44 וזהו "והנה טוב מאד, ויכולו גו", שהוטב
45 לפניו ית', שגם אחרי ה"שוב" דששת ימי המעשה,
46 יוכל האדם לחזור ולעורר בעצמו ה"רצוא"
47 לאלקות ביום השבת; ואחר ה"רצוא" דשבת חוזר
48 לבחינת "שוב" בששת ימי המעשה, בחיות
49 מחודשת בעבודתו ית', "לפי שעל-ידי עלי' זו
50 [דשבת] הם מקבלים אור וחיות ממקור חיי החיים
51 ב"ה להשפיע אח"כ בימי הירידה" [דימות החול].

52 וכל בחינות העליות הללו הוא עד עלייתם
53 בבחינת חכמה, שהיא ראשית ההשתלשלות.
54 ה"חכמה" היא "ראשית ההשתלשלות".

55 פירוש:

56 השם "השתלשלות" הוא תואר לכל העולמות
57 עם כל פרטי המדריגות שבהם, והחכמה היא
58 המדריגה הראשונה של סדר ההשתלשלות, כי היא
59 ה"ספירה" הראשונה מעשר ספירות קדושות
60 שבעולם האצילות (העולם הראשון והיותר נעלה
61 של "סדר ההשתלשלות").

62 וכל העליות הנ"ל (דבחינת "שבת תתאה") הן
63 רק עד בחינת החכמה.

64 [להבנת הענינים המבוארים כאן אודות ההבדל
65 בין "שבת תתאה" ל"שבת עילאה" - יש להקדים:

66 נקודת ההבדל בין 'ביטול היש' ל'ביטול אמיתי'
67 (אצל האדם) היא: ב"ביטול היש", הרי גם לאחרי
68 שהאדם בא לידי ביטול הוא נשאר בגדר יש ומציאות
69 אלא שמבטל ומכניע את ישותו להקב"ה; משא"כ
70 "ביטול אמיתי" הוא כאשר מאיר בנפשו האור האלקי
71 שמחמתו אין שום מציאות באמת בלעדו, ובמילא אין
72 בעולמו אז אלא עבודתו יתברך ודביקות באלקות (בלי
73 שום הרגש של מציאות עצמו).

74 וסיבת שתי בחינות אלו ב"ביטול" - הנפעלות
75 בדרך ממילא ביום השבת ע"י "עליות העולמות" (כנ"ל)
76 - תלוי' באופן העלי' של חיות העולמות:

77 על ידי שהחיות עולה עד שרשה ומקורה בבחינת
78 "חכמה" דאצילות (וכמשל הנ"ל מאדם הנח ממלאכת
79 כתיבת דבר חכמה, שכוחות שכלו שהיו מלובשים
80 ועסוקים ומצומצמים בענין של "מעשה" חוזרים
81 ועולים לשרשם במוחו), מתבטלים הנבראים לאלקות.

1 דמשמע, שזה גופא הי' טוב מאד לפניו יתברך
2 אשר "ויכולו השמים גו".

3 פירוש, שהוטב והוכשר בעיניו סדר
4 ההשתלשלות שנעשו על אופן "ויכולו", לשון
5 כלות הנפש], שנעשו בענין שיוכלו להיות
6 בבחינת כלות הנפש מלמטה למעלה.

7 עוד קודם בוא יום השבת דששת ימי בראשית
8 - היינו קודם שנמשך בבריאה בפועל ענין השביתה
9 והביטול (ד"ויכולו השמים והארץ" - כלות הנפש
10 וביטול ועליית העולמות) - כבר הוטב בעיניו ית'
11 שהעולמות נבראו באופן זה שיכולים לבוא לידי
12 "כלות הנפש" (ע"י עליית החיות שלהם), היינו
13 ש"אחר עשייתם ל"יש" ודבר בפני עצמו, יכולים
14 לחזור אח"כ לקדמותם".

15 בבחינת רצוא ושוב.

16 במעשה מרכבת יחזקאל כתיב "והחיות רצוא
17 ושוב כמראה הבזק". 'רצוא ושוב' לפי פשוטו
18 משמעו הנה ונה, הלך ושוב. ברוחניות הענינים
19 מבואר, שה"חיות" שבפסוק, שהם המלאכים
20 העליונים, הם תמיד בתנועה כפולה של 'רצוא
21 ושוב', 'רצוא' משמעו, שהם נמשכים למקורם
22 ומשתוקקים להתכלל במקורם מחמת השגתם
23 בגדלות הקב"ה, ו"שוב" משמעו, שהם שבים
24 למקומם כדי למלא פקודתם ושליחותם.

25 וכן בעבודת האדם: 'רצוא' - מלשון ריצה -
26 היא האהבה והתשוקה ל"ברוח" ממיצר הגוף
27 והנפש הבהמית וכבלי הגדרות העולם ולהתכלל
28 בהקב"ה, בבחינת "כלות הנפש" (כליון וביטול
29 הישות); ואילו "שוב" משמעו לשוב אל העולם
30 הזה, "לשבת יצרה", לקיים בעולם הזה את תכלית
31 כוונת הבריאה לעשות לו ית' דירה בתחתונים
32 דוקא.

33 וזהו החילוק בין שבת לחול, דביום השבת
34 הוא זמן של "רצוא", כשאדם מתעורר ברגשי
35 "כלות הנפש" ועלי' לאלקות; ואח"כ במשך ששת
36 ימי המעשה הוא בבחינת "שוב", ש"יורד" לעסוק
37 בענייני עוה"ז, עובדין דחול - לעבוד את הקב"ה
38 בענייני הגשמיים, "כל מעשיך יהיו לשם שמים".

39 [וכן הוא בכללות העולמות והברואים,
40 שבשבת שיש "עליות העולמות", הרי הם בבחינת
41 "רצוא", ועלי' והתקרבות לאלקות; ובששת ימי

33 כלומר: עיקר השפע של כללות עולם האצילות
34 הוא מספירת החכמה, ושפע החיות של כללות
35 עולם הבריאה שרשו ומקורו (בעיקר) מספירת
36 הבינה דאצילות [וכן - עולם היצירה מקבל חיות
37 משש המדות (מחסד עד יסוד) דאצילות, ועולם
38 העשי' - מספירת המלכות דאצילות].

39 ונמצא, שנוסף לכך שבכל עולם ועולם יש
40 עשר ספירות (מחכמה עד מלכות), שמקורן הוא
41 מעשר ספירות דאצילות, לדוגמא: מספירת החכמה
42 דאצילות - משתלשל כח של חכמה בעולם
43 הבריאה, ואח"כ לעולם היצירה והעשי'. הנה מלבד
44 זה, יש קשר מיוחד בין כל עולם ועולם לספירות
45 מיוחדות של עולם האצילות, היינו שהתכונה
46 הכללית של כל עולם ועולם שייכת לספירה
47 מיוחדת דעולם האצילות: עולם האצילות שייך
48 לספירת החכמה; עולם הבריאה לספירת הבינה,
49 עולם היצירה לששת המדות, ועולם העשי' לספירת
50 המלכות.

51 הסברת השייכות בין כללות עולם האצילות
52 לספירת החכמה - בקיצור:

53 כבר הובא לעיל, שעולם האצילות "הוא
54 אלקות ממש", ונקרא ג"כ "עולם האחדות" לפי
55 שהוא מאוחד בתכלית עם אלקות. וזהו גם לשון
56 "אצילות" - לשון "האצלה" כמו "ואצלתי מן
57 הרוח", כי אין כאן בריאה נפרדת, אלא רק
58 "האצלה" מן האור האלקי (היינו הפרשת והתגלות
59 כוחות אלקיים מן האין-סוף ב"ה);

60 משא"כ עולם הבריאה הוא עולם נברא ונפרד
61 בפני עצמו, שלכן שם הוא מקומם של מלאכים
62 עליונים ונשמות, שבהרגשתם הם "דבר בפני
63 עצמו" בעל מציאות עצמאית.

ד"ה את שבתותי תשמרו פרק יד

1 אך מכל-מקום, להיות שגם החכמה היא חלק
2 מ"סדר השתלשלות", הרי סוף-סוף זוהי בחינת
3 "מציאות", ואינה שוללת לגמרי את מציאות הנבראים
4 (ואדרבה, החכמה היא ראשית - ומקור -
5 ההשתלשלות). ולפיכך, מ"עלי" זו דיום השבת, נמשך
6 בעולמות ובנפש האדם רק "ביטול היש", היינו שישנו
7 "יש" ומציאות, אלא שמתבטל לאלקות - וביטול זה
8 הוא הנקרא שבת תתאה;

9 משא"כ בחינת שבת עילאה היא מצד עליית
10 החיות לאור הסובב כל עלמין, כפי שהוא למעלה
11 לגמרי מכל גדר ההשתלשלות ולא שייך ל"התלבשות"
12 כלל בעולמות, אפילו בבחינת "חכמה" (והוא כמשל
13 המנוחה בעת השינה, שהכוחות כולם עולים עד
14 ל"עצמות הנפש"). ומצד "עלי" זו - נפעל "ביטול
15 אמית" בנבראים, שכל מציאותם אינה אלא אלקות.

16 וזהו שהולך ומבאר:

17 כי אבא [- בחינת חכמה] מקנן באצילות, שהוא
18 בחינת ביטול, חכמה היא כח מ"ה. משא"כ
19 בבריאה יצירה עשי' [שהם מציאות יש] אין
20 מתגלה בחינת חכמה [ביטול דאצילות], וכמאמר
21 אימא [בינה דאצילות] מקננא בבורסיא [עולם
22 הכסא - עולם הבריאה].

23 עשר ספירות עליונות דעולם האצילות - שהם
24 הכוחות האלקיים שעל-ידם הקב"ה מחי' את
25 העולמות ומנהיגם - הם מקור השפע לכל
26 העולמות כולם. ועל זה איתא ב'תיקונים' שספירת
27 החכמה (הנקראת "אבא", אב) שוכנת ("מקנן")
28 בעולם האצילות, וספירת הבינה דאצילות (הנקראת
29 "אימא", אם) שוכנת (מקננא) בעולם הבריאה
30 [העולם השני מ"סדר השתלשלות", הנקרא "עולם
31 הכסא" ("כורסיא"), שהוא מקומו של כסא
32 הכבוד].

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

5 במ"ת בענין התו"מ כנ"ל אך שרש שרשם הוא בבחינת
6 סוס א' אשר רכב עליו המלך דהיינו שנמשך מן בחינת
7 התנשאות דמל' דקדושה כמ"ש ה' מלך גאות לבש
8 והיינו יביאו לבוש מל' הוא התנשאות העצמות ממש

1 (יב) וזהו וסוס אשר רכב עליו המלך דהנה מ"ש
2 במ"ת כי תרכב על סוסיך הן ב' מיני סוס
3 הנ"ל א' בבחינת אור"ח בעליה למעלה מעלה והב'
4 בבחינת אור"י בירידה מטה מטה וזהו שנחלקו לשנים

1 אך מה שמצד רוממות העצמות הוא גאה גאה גאה על
 2 גיוותניא דוקא להשפיל גאים זהו בחינת ס"ג דקדושה
 3 שהוא בחינת גס והוא כמו המשל של הסוס הא' שהוא
 4 רץ בגובה כו' שהוא בבחינת או"ח דוקא ומה שמצד
 5 הרוממות וההתנשאות דוקא הוא יורד לשכון בשפלים
 6 ולהגביהם כנ"ל זהו בחינת הסוס הב' שהוא כמשל
 7 היורד לעמק כו' והוא בחינת ס"ג הב' דבחינת או"י
 8 ושניהם היו לאחדים דהא תליא ממש כנ"ל וע"כ
 9 נכללו שניהם בסוס א' שהוא ב"פ ס"ג כנ"ל וזהו
 10 שאז"ל כל מה שהסוס רץ ומיצל כו' שהוא הסוס אשר
 11 רכב עליו המלך להשפיל גאים ולהגביה שפלים כו'
 12 שמה נמשך ממילא ב' מיני סוס דאו"י ואו"ח שבתו"מ
 13 שע"ז אמר בשעת מ"ת כי תרכב על סוסיך דבסוס הא'
 14 הוא מ"ש לא יהיה לך כו' מפני שירדה שנאה לעכו"ם
 15 להשפיל גאים וסוס הב' בבחינת או"י דאנכי שכולל

16 רמ"ח מ"ע כדי להגביה שפלים כו' ומטעם הנ"ל בענין
 17 וקבל כו' ע"כ אמר כאן דוקא וסוס שכולל ב' מיני
 18 סוסים שבמ"ת וד"ל (וזהו שבקי"ס אמר סוס ורוכבו
 19 רמה בים שהן סוס ב"פ ג"ס דקליפה רמה ל' רוממות
 20 ול' השלכה כמ"ש במ"א והיינו דבר והפוכו כא' והוא
 21 כאשר ירצה ה' להשפיל גאים ומרומם אותם בתחלה
 22 להיות גאים ומתנשאים כו' ואז גאה גאה מתנשא
 23 עליהם להשפילם וכמו בסנחרב ונבוכדנצר וכמו
 24 שמצינו בכתובים רבים וכמו"כ ממש הוא בכל דור
 25 ודור ממש ומה שלהשפיל גאים דס"ג דקליפה שהוא
 26 סוס ורוכבו תחל' רמה להיות רם על כל גוים הנ"ל
 27 ואח"כ השלכ' להשפיל' משום דאת זה כו' וזהו
 28 לסוסי ברכי פרעה דמיתך רעיתי שכמו שפרעה היה
 29 סוס ורוכבו כן נלחם עמהם בבחינת ב"פ ס"ג
 30 דקדושה):

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

1 והענין ע"פ משרז"ל ע"פ גבורי כח עושי דברו
 2 בשומרי שביעית הכתוב מדבר, דהנה
 3 בשביעית כתיב ג"כ וצוית את ברכתי והפי' הפשוט הוא
 4 דשומרי שביעית הוא בחי' גבורה שמתאפק מלחרוש
 5 ולזרוע ובוטח על ה' דהיינו שאינו עושה בעצמו כלי
 6 לפרנסתו רק שבוטח על ה' שיעשה חלק הכלי וגם
 7 השפע כו', וזהו גבורי כח, ועי"ז ממשיכין בחי' ברכה
 8 וצוית את ברכתי המשכה מסוכ"ע. אך הענין בזה הוא,
 9 דכתיב ששת ימים תעבוד ל' ציווי, ולכאורה למה צריך
 10 לצוות ע"ז, ולמה לא נברא האדם בלא עבודה, אך הפי'
 11 שלא קאי הציווי על עבודה הגשמי, רק על עבודת
 12 הבריורים וכמ"ש באדה"ר לעבוד את האדמה דהפי'
 13 הוא עבודת הבריורים, דהנה עבודה הוא ל' עורות
 14 עבודין, לתקן ולברר עור הבהמה בחי' נה"ב, וזהו
 15 לעבוד את האדמה מקור נה"ב, דיש בחי' כתנות עור בע'
 16 וצריך שיהי' כתנות אור באלף, וזהו"ע עובד אלקים כי
 17 אלקים בגימט' הטבע, שצריך למשול על הטבע שמצד
 18 נה"ב, ובשביעית שאסור העבודה לפי שהוא בחי'
 19 שלמע' מעבודת הבריורים לכן נק' גבורי כח בחי' בכל

20 מאדך בחילא יתיר, ועי"ז הוא עושי דברו דברו בחי'
 21 דבר ה' חיות המהוה בחי' המקום, ועושי דברו הוא כמו
 22 עושין רש"מ, ועי"ז ממשיכין בחי' ברכתי וכמו"כ בחי'
 23 ועמדו זרים הוא רק ע"י ובכל מאדך.
 24 ובזה יובן עוד ענין השינוי שבב' פ' דק"ש, שבפ' הא'
 25 בכל מאדך תחלה ואח"כ תורה ואח"כ מצות, והוא
 26 ובפ' ב' מצות תחלה ואח"כ תורה. הענין הוא שיש ב'
 27 בחי' עבודה מלמעלמ"ט ומלמטלמ"ע, ובפ' הא' הוא
 28 מלמעלמ"ט וזהו בחי' שם הוי' כסדרן י"ה יו"ד יראה
 29 עילאה וביטול במציאות וה' אה"ר, ושניהם הם בחי'
 30 ובכל מאדך, ואח"כ הוא"ו הוא בחי' ולא ילדה ששה
 31 בנים וגם ו' המשכה דתו' הקל קול יעקב, וה' אחרונה
 32 הוא בחי' מעשה המצות, אבל בפ' הב' הוא
 33 מלמטלמ"ע לכן הקדים מצות, ומתחלה סו"מ השמרו
 34 לכם, ואח"כ וע"ט ואח"כ תורה ובתורה הוא ג"כ
 35 בבחי' עבודה אינו דומה שונה פרקו ק' פעמים לשונה
 36 ק"א פעמים, ולכן בפ' הא' לא הזכיר השמרו לפי
 37 שבבחי' מלמעלמ"ט לא שייך כלל שמירת הרע רק
 38 בבחי' מלמטלמ"ע שם שייך כו'.

ערב שבועות תרט"ו

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

33 היא מב' בחי' ים וארץ, העלם וגילוי, סובב וממלא,
 34 הוי' ואלקים, וכנודע שע"י בחי' הצמצום ומקו"פ דוקא
 35 שהוא בחי' העלם העצמי ממש אח"כ דוקא נמשך בחי'
 36 הארת הקו והחוט שממנו מקור ושרש כל ההשתל',
 37 ולגבי כללות ההשתל' מעצמות המאציל ממש נק' בחי'
 38 הארת הקו"ח בבחי' ממכ"ע שהוא בחי' הגילוי, וע"כ
 39 נק' בחי' זו ארץ ובחי' אלקי', משא"כ בחי' העלם
 40 הצמצום ומק"פ שהוא בחי' העלם העצמי להעלים
 41 לבחי' אוא"ס הממלא את כל החלל נק' בכללות
 42 ההשתל' בבחי' סוכ"ע שמוכרל מהשתל', וע"כ נק' ים
 43 סוף שהוא בחי' העלם ונק' הוי' שהוא סובב כו'.
 44 והנה כל הנ"ל בבחי' ים וארץ למעלה מעלה עד רום
 45 המעלות, כ"ז הוא כשנמשך האור מעצמות
 46 המאציל לנאצלים ומנאצלים לנבראים כדרך ההשתל',
 47 דוקא, שאז א"א כ"א ע"י ממוצע שמתעלם השפע בו
 48 בתחלה כו' כנ"ל שלזאת נק' ים וארץ. אמנם בליל ז'
 49 של פסח שהוא מאיר אז בבחי' עצמיות המאציל ממש
 50 (והיינו יש האמיתי) שלמעלה מעלה מלהיות מקור
 51 ושרש להשתל', ושם מעלה ומטה העלם וגילוי שהם
 52 בחי' ים וארץ שוים ממש כי גם חשך לא יחשיך כו',
 53 וכמ"ש וה' הולך לפניהם ברוח קדים עזה כל הלילה
 54 פי' ברוח קדים שהוא מבחי' קדמונו של עולם
 55 שלמעלה מבחי' הצמצום ומקו"פ שממנו נמשך הקו"ח
 56 שנק' עולם בכלל כנ"ל, ואזי ממילא ויבקעו המים
 57 ונצבו כמו נד ממש ונהפך הים ליבשה ממש, דהיינו
 58 שמבחי' העלם נעשה גילוי ממש, הן בבחי' השפע
 59 שממאציל לנאצלים, הן מבחי' נאצלים לבי"ע שבכולם
 60 נהפך הים עצמו ליבשה שלא ע"י ממוצע כלל, והיינו
 61 מטעם הנ"ל להיות שבחי' העלם העצמי נתגלה אז,
 62 ולכן נק' קרי"ס דהיינו שנקרע הים דהיינו בחי' סילוק
 63 הפרסא לגמרי שהוא בחי' הממוצע שמעלים לבחי'
 64 שפע של המשפיע ממש.

ויט משה את ידו

בס"ד, שש"פ, ל"ב.

1 ד) והנה כדוגמת כל הנ"ל בבחי' מל' דאצ"י שהיא
 2 בחי' ממוצע בין אצ"י לבי"ע כנ"ל, יובן
 3 כמו"כ עוד למעלה מעלה בבחי' כתר עליון ממש שהוא
 4 ג"כ בחי' ממוצע בין המאציל לנאצלים, להיות ידוע
 5 שבחי' א"ס הנמשך מבחי' המאציל העליון הוא בבחי'
 6 א"ס הפשוט בתכלית הפשיטות ואינו בערך כלל לגבי
 7 בחי' הי"ס דנאצלים שהן בבחי' נאצלים פרטים, ונק'
 8 מוגבלים ממש לגבי ערך בחי' אוא"ס הפשוט כנ"ל,
 9 ע"כ א"א שתרד השפע אליהם אם לא ע"י הממוצע
 10 ביניהם, והיינו בחי' כתר עליון שבו מתעלם הארת א"ס
 11 הפשוט ממש, כנודע שבחי' פנימי' הכתר הוא מבחי'
 12 מל' דא"ס שהוא בחי' התחתונה שבמאציל ממש, וע"י
 13 שמתעלם השפע בבחי' כתר בפנימיותה ע"י דוקא
 14 נעשה אח"כ בחי' שרש ומקור לנאצלים כו', ונמצא
 15 שג"כ כלולה היא משניהם כו', כנודע שבחי' פנימי'
 16 הכתר עדיין מבחי' התחתונה שבמאציל ממש להיות
 17 שבו מתעלם ומתלבש הארת א"ס הפשוט שמבחי'
 18 מל' דא"ס ממש כנ"ל, משא"כ בחי' החיצוני' שבה
 19 שהוא מבחי' חכ' שבכתר ולמטה שנחשב בבחי' מקור
 20 וראש לנאצלים. ונמצא מובן מזה שג"כ ב' בחי' אלו
 21 נק' ג"כ ים וארץ שהם בחי' העלם וגילוי, ונק' ג"כ הוי'
 22 ואלקי' וסובב וממלא, דהיינו שבחי' פנימי' שמעלים
 23 לבחי' הארת אוא"ס הפשוט ממש כנ"ל נק' בחי' ים
 24 שהוא בחי' ההעלם, ונק' סוף להיות סוף מדריגה
 25 התחתונה שבמאציל כנ"ל, ונק' הוי' שהוא בחי' סוכ"ע
 26 להיותו למעלה מהשתל' הנאצלים כו' כנ"ל, משא"כ
 27 בחי' חיצוני' הכתר שמתלבש ממש בבחי' הנאצלים
 28 בבחי' הגילוי ממש נק' בחי' ארץ ובחי' אלקי' שהוא
 29 בחי' ממלא בבחי' הגילוי בהשתל' מדריגות כו' כנ"ל.
 30 וכמו"כ הנה יובן עוד למעלה מעלה בבחי' מל' דא"ס
 31 עצמו שנק' ג"כ בחי' ממוצע בין בחי' עצמיות המאציל
 32 ממש (שנק' יש האמיתי) ובין הנאצלים, שג"כ כלולה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

3 (ועיין מה שכתוב במקום אחר בענין המעלה בראיית
 4 פני המשפיע שבוה מקבל מעצם חכמתו של הרב שאינו

1 ובמאמר המוסגר מבאר הרבי נ"ע יותר את ענין "הארת
 2 הפנים" ברוחניות:

37 הכריאה היא רק הארה בעלמא, ולא העצמיות.
 38 אבל מה שנאמר בהמשך הפסוק באורך נראה אור הוא
 39 בחינת אור עצמי בו ועל זה אומר²⁸ יאר ה' פניו אליך
 40 בו, דענין הארת פנים הוא שנמשך בחינת העצמיות בו,
 41 כפי שהתבאר שהארת הפנים זה גילוי העצמיות.
 42 ונמשך הארת הפנים, האור העצמי, על ידי התורה
 43 כנוסח התפילה²⁹ דבאור פניך נתת לנו תורת חיים בו'
 44 דאורייתא מחכמה נפקת – התורה נמשכה מבחינת
 45 החכמה, שמאיר שם האור העצמי בו'.
 46 ובאדרא רבה דף קל"ג עמוד ב' איתא שהפסוק³⁰ באור
 47 פני מלך חיים הן תרין תפוחין – כלומר שתי הלחיים,
 48 שהם ללא זקן, וכמראה שתי תפוחים, ושם רואים את
 49 הפנים ממש, שהוא העצמיות, שזהו תיקון הו' מתוך י"ג
 50 מידות הרחמים, שהוא תיקון "ואמת", שנקרא הארת
 51 פנים וכמו שכתוב ב'לקוטי תורה' בהביאור דאלה
 52 מסעי³¹, והוא בחינת פנימיות החכמה דחכמת אדם
 53 תאיר פניו בו'. ושם באדרא רבה דמה שכתוב יאר ה'
 54 פניו אליך כלומר שיש המשכה של אותה הארת פנים
 55 לתחתון הוא כשמאיר העצמיות בועיר אנפין בו'.
 56 עד כאן זה היה מאמר המוסגר, להסביר שמה שהחכם
 57 הגדול מראה את פניו לאיש הפשוט, הרי זה שמגלה
 58 את העצמיות שלו.
 59 וביותר ענין הקירוב הוא שקרובים בדעתם זה לזה, שזהו
 60 המשל השני של קירוב האור אין-סוף לחכמה ויש לומר
 61 שזהו מה שהאור אין-סוף דלית מחשבה תפיסא ביה
 62 (שאין מחשבה שתופסת בו) מאיר כבחינת החכמה
 63 שזהו ענין בחינת הראיה דחכמה שהיא הראיה בעצם
 64 ומהות הדבר בו', - כלומר המשל הב' משני אנשים
 65 השווים בדעתם, זה כנגד הבחינה העליונה שבחכמה –
 66 בחינת הראיה ממש – שבוזה דבוק בעצמיות ממש, ולא
 67 רק באופן של משפיע ומקבל.
 68 וזהו ענין מעלה ומטה בחכמה ובבינה. – כאן הרבי נ"ע
 69 מסיים את הביאור, מהו המעלה והמטה בחכמה ובינה,
 70 שאין זה רק ריבוי ומיעוט אור, אלא שחלוקים בעצם
 71 מדריגתם, כפי שביאר זאת באריכות.
 72 וכמו בן במוחין ומדות בכלל שהמוחין הם "מעלה"

1 בא באור השפע שמשפיע לו בו', - כלומר הדיבורים
 2 ששומע מהרב, הרי זה רק החיצוניות בלבד, הנקרא
 3 "הארה" ולא עצם. ודוקא על ידי ראיית פניו, הרי מגלה
 4 לו בזה את "העצמיות". וזהו שאמר רבי²² - רבי יהודה
 5 הנשיא, הא דמחדדנא מפי מחבראי – זה שאני מחודד
 6 יותר מחברי מפני שראיתי לרבי מאיר מאחוריו בו'.
 7 בשעת שמיעת דברי תורתו. וממשיך שם: ואילו חזיתיה
 8 מקמיה (ואילו ראיתיו מלפניו, ולא רק מאחוריו) הוה
 9 מחדדנא טפי, (הייתי מחודד יותר) דכתיב²³ והיו עיניך
 10 רואות את מורידך.
 11 ולכן אמרו בירושלמי²⁴ כל האומר שמועה (דבר תורה)
 12 מחבירו יהא רואה בעל השמועה כאלו עומד לפניו בו',
 13 ולכאורה מה זה משנה מי אמר את השמועה? אלא שעל
 14 ידי זה שרואה את פני הרב מקבל מבחינת עצמות
 15 החכמה של המשפיע בו' וכמו שמבואר במקום אחר.
 16 וכמו בן יש לומר בחכמה דענין מראה פנים שהאור
 17 אין-סוף מראה את עצמו בקירוב מקום לחכמה, וכנ"ל
 18 במשל כשהחכם מתקרב למישהו ומראה פנים, היינו
 19 גילוי הפנימיות והעצמיות בו'.
 20 ועיין מה שכתוב על פסוק²⁵ יאר ה' פניו אליך
 21 (שאומרים בברכת כהנים) דאיתא במדרש רבה על פסוק
 22 זה כמו דאמר – כלומר איזה אור הוא יגלה לנו? על
 23 זה מביא המדרש את הפסוק²⁶ – כי עמך מקור חיים
 24 באורך נראה אור – שהאור שנראה הוא האור של
 25 "באורך", ועל זה מפרש הרבי נ"ע: דפירוש באורך הוא
 26 אור העצמי בו',
 27 ומוכיח הרבי נ"ע שהפירוש "באורך" הוא האור העצמי,
 28 דמה שנאמר תחלה – בתחילת הפסוק כי עמך מקור
 29 חיים היא בחינת ההארה שנמשכה לצורך העולמות
 30 שבאה בבחינת השתלשלות בו', שעל זה אמר כי עמך
 31 ולא אתה בו', דלכאורה הלשון "כי עמך" תמוה - והלא
 32 ממך הכל כתיב²⁷ ומהו ענין עמך בו', שמשמע שיש
 33 משהו נוסף אליך, שהוא לא אתה אלא "עמך", אך זהו
 34 להורות על בחינה הארה בלבד שהוא טפל וכמל לך לפי
 35 שהוא רק הארה לבר בו'. וזה הפירוש של תחילת
 36 הפסוק "כי עמך מקור חיים" שמקור החיים של כל

22. עירובין יג, ב.

23. ישעיהו ל, כ.

24. שבת פרק א' הלכה ב. וראה שיחת ליל ב' חג הפסח תשי"ב, שעל ידי זה "ממשיכים את בעל השמועה".

25. במדבר ו, כה.

26. תהילים לו, י.

27. דברי הימים א, כט, יד.

28. במדבר ו, כה.

29. נוסח ברכת "שים שלום" בתפילת העמידה.

30. משלי טז, טו.

31. דף צג, א. וזה לשונו שם: אך הענין כי בתיקון השביעי

נמשך ומתגלה אור הח"ס שלא ע"י צמצום דבחינת שערות וכמ"ש באדרא (קל"א ע' וקל"ג ב') תיקונא שביעאה פסיק שטרא ואתחזין תרין תפוחין כו' הר"ד באור פני מלך חיים. פ"י פסיק שטרא היינו כמו שבפנים אין שום צמיחת שערות וע"כ נקרא בחינת זו ואמת היינו גילוי האמת כמו שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו היא מדרגת החכמה שנק' מלה בגרמיה וכמ"ש בסש"ב פל"ה בהג"ה שמעתי ממורי כו' ע"ש ובחינה זו נמשך ומתגלה בתיקון הו' כיון שבו מאיר אור הח"ס שלא ע"י צמצום השערות. משא"כ בשאר תיקונים שהם בחינת המדות אף שהם מדות היותר עליונות ורב חסד כו' מ"מ כיון ששייכים לבחינת עלמין אין בהם גילוי עצמיות חכמה סתימאה שהוא כמו שהוא לבדו הוא אחד האמת ואין עוד כלל והיינו לפי שההמשכה רק ע"י בחינת שערות כנ"ל. עיין שם המשך הדברים.

41 שנקרא חייהי וגרמוהי ב'ו'. וזה ביאור ראשון למה
 42 חלוקים המוחין והמידות בעצם מדריגתן.
 43 וגם – ביאור נוסף, המוחין הן לעצמן דגם בלי זולת
 44 שייכים ענין המוחין, שהרי אדם יכול להתבודד
 45 ולהשכיל השכלות, ולכן המוחין נקראים "אור המאיר
 46 לעצמו", מה שאין כן המדות שייכים אל הזולת דוקא,
 47 - שרק כאשר יש זולת שייך להתעורר אליו באהבה
 48 ויראה, דבמו בן הוא למעלה דכתיב³⁴ זכור רחמך
 49 וחסדיך כי מעולם המה כלומר שהן לצורך העולמות ב'ו',
 50 מה שאין כן המוחין אינם שייכים לעולמות שגם אם לא
 51 היו עולמות היה גם כן בחינת המוחין ב'ו' (ובסמוך
 52 יתבאר³⁵ דמכל מקום גם החכמה והבינה הן לצורך
 53 ההשתלשלות ב'ו').
 54 והיינו – המסקנה - שמוחין ומדות הן בבחינת מעלה
 55 ומטה בשתי הפרטים (כפי שראינו בחכמה ובבינה) הן
 56 בבחינת ריבוי ומיעוט האור והן בעצם מהותם ומדריגתן
 57 ב'ו',
 58 וכן כל העשר ספירות הן בבחינת התחלקות דמעלה
 59 ומטה עד בחינת המלכות סיפא דכל דרגין דאצילות –
 60 הדרגה התחתונה שבעולם האצילות, שהיא מבחינת
 61 המטה, אל מול המידות העליונות, ואף היא מבחינת
 62 מטה, בב' הפרטים האלו:
 63 הן בבחינת האור והגילוי וכהלשון³⁶ דסיהרא לית לה
 64 מגרמיה כלום ב'ו', - הלבנה, שהיא המשל לספירת
 65 המלכות, אין לה אור משל עצמה, וכל מה שיש לה היא
 66 מקבלת מהשמש, וכך בנמשל המלכות מקבלת את אורה
 67 מהמידות שמעליה. והן בעצם מהותה ומדריגתה היא
 68 "מטה" מהמידות, דכללות ענין המלוכה הוא על הזולת
 69 – "אין מלך בלא עם" - דהתנשאות הוא על הזולת
 70 דוקא, והיינו דכל ענין המלוכה הוא בבחינת חוץ לעצמו
 71 ב'ו' – כלומר המידות הן יחס לזולת, אבל הן יכולות
 72 להתעורר בתוך האדם עצמו (ביחס לזולת), אבל
 73 המלכות כל עניינה, התנשאות על הזולת, וכמו שמבואר
 74 במקום אחר.
 75 וזהו דהעשר ספירות כולם – החכמה והבינה, המוחין
 76 והמידות, המידות והמלכות, הם בבחינת התחלקות
 77 דמעלה ומטה ב'ו'.
 78 קיצור.
 79 וזהו דבחכמה מאיר אור אין סוף בקירוב דהיינו ריבוי
 80 האור, ועצם האור (והוא ענין ההנחה) וכמו בראיית פני

1 ביחס למידות שהן "מטה", ענין המעלה ומטה שבהם
 2 הוא בריבוי האור שבמוחין מאיר ריבוי האור בגילוי שאי
 3 אפשר להאיר כלל במדות ב'ו', ולכן כשהמוחין מאירים
 4 בגילוי אי אפשר להיות מציאות המדות, כיון שהשכל
 5 והמידות הם תנועות שונות בנפש, ורק מהמדריגה
 6 התחתונה שבמוחין - ה"בכ"ן" והמסקנה בלבד, שזהו
 7 בחינת מיעוט האור מתהווים בחינת המדות ב'ו'.
 8 וגם המעלה ומטה הוא לא רק בריבוי ומיעוט האור אלא
 9 בעצם מדריגתן דמהות ומדריגת המוחין הוא למעלה
 10 הרבה מהמדות, דהמוחין הן ענין ידיעת והשגת אלקות
 11 והמדות הן רק התפעלות אלקי ב'ו', - והשגה והתפעלות
 12 הם שתי מדריגות השונות במהותן, והמוחין הן בבחינת
 13 דביקות דכל השגה היא על ידי שמתקשר ונדבק בהענין
 14 ב'ו', ועל ידי ההשגה נעשה בבחינת דביקות והתאחדות
 15 עם הדבר המושג ב'ו',
 16 מה שאין כן המדות דעיקרן הוא התפעלות הרי כל
 17 התפעלות הוא חוץ לעצם ב'ו', - כל המושג של
 18 התפעלות הוא שיוצא מהעצם, וכמו אדם ש"מתרגש"
 19 לבוא לבית, הרי וודאי שכל המושג של התפעלות
 20 והתרגשות הוא בגלל שהיה מוחין לבית, שהרי כאשר
 21 הוא בתוך הבית אין לו מה להתרגש מזה, שהרי הוא
 22 שם.
 23 והגם שעל ידי שמתפעל על טוב הדבר הרי הוא נעשה
 24 בבחינת קירוב (דאהבה היא בחינת קירוב ב'ו'), אין זה
 25 בבחינת קירוב ממש כמו המוחין שמתאחד ממש בהדבר
 26 ב'ו'. – בהשגה הוא והדבר כאחד ממש, ואילו במידות,
 27 הוא אמנם מתקרב לענין, אך לא מתאחד לגמרי.
 28 וכנודע דהפרש בין חייהי לגרמוהי הן כנגד המוחין
 29 והמידות, דעם היותם ששניהם חד, - כדברי הזוהר³²
 30 "איהו וחייהי חד איהו וגרמוהי חד" הנה היחוד דחייהי
 31 הוא כמו דבר אחד ממש, והיחוד דגרמוהי הוא כמו שני
 32 דברים המתייחדים ב'ו'. ולכן לא אומרים 'איהו וחייהי
 33 וגרמוהי חד' אלא מחלקים זאת לשניים. וכן הוא
 34 דהפרש בין מוחין למדות דהקירוב דמוחין הוא בבחינת
 35 דביקות ממש והקירוב דמדות אינו בבחינת קירוב ממש
 36 ב'ו'.
 37 וכן הוא למעלה הגם דכתיב³³ לך ה' הגדולה והגבורה
 38 והתפארת והנצח וההוד ב'ו', שהן המידות העליונות,
 39 והם בבחינת "לך", שהמדות הן בבחינת יחוד ב'ו',
 40 מכל מקום אינם בבחינת יחוד ממש כמו המוחין וכידוע

36. ראה זהר בראשית לג, ב. תולדות קלה, סוף עמוד ב.
 ויחי רלו, ב. רמט, ב. ויקהל רטו, א. בחוקתי קיג, ב. מאמרי
 אדה"ז הקצרים ע' שפג.

32. פתח אליהו, הקדמת התקוני זוהר.

33. דברי הימים טז, יא.

34. תהלים כה, ו.

35. פרק מז ואילך.

1 המשפיע שמקבל בזה עצם השכלי, ועוד זאת ענין
 2 הקירוב דחכמה משתווה אל האור אין-סוף והיינו בחינת
 3 מהות אור אין-סוף המאיר בבחינת ראייה דחכמה (ועיין
 4 מה שכתוב בדרוש וכבה רל"ז בענין בחינת מ"ה
 5 דחכמה³⁷ כו),

שבת פרשת דברים תע"ב

מתארי' איזה דבר זהו ע"י שאנו יודעים ומבינים איזה גילוי הארה ממחרתו ועי"ז אנו מתארי' שהדבר שממנו נמשך זה הוא מקור או מאור על גילוי הלזה, אבל כשהוא אוכם שאינו מתגלה כלל א"כ א"א לתארו כו'. והגם דפי' אוכם הוא היינו שהחכ' היא אוכם נגד בחי' עה"ע, אמנם באמת מצד זה עצמו הוא כ"ש שהחכ"י שלמטה מהחכ' אינו משיג בחי' החכ', שהרי ענין אוכם בחי' שחרות היינו שנעצם בחי' החכ' היא בחי' אוכם ע"כ א"א שיתגלה כלל ויאיר ממנה לשלמטה הימנו, עיין שם המשך הביאור.

37. אולי הכוונה למה שנתבאר שם פרק לב, וזה לשונו: והנה כמו שבכתר מאיר בבחי' קרוב מקום, כן בחכ' יאיר ג"כ בבחי' קרוב מקום והיינו לפי שהחכ' היא ר"ת כ"ח מ"ה, שנת"ל שבחי' מ"ה שבחי' היא בחי' התקרבותה והתדבקותה אל הכתר כו', והנה מ"ה הוא בחי' הביטול במציאות לגמרי, והיינו כי מה הוא בחי' שאינו תופס מקום כלל וכלל בחי' העדר התפיסא לגמרי. וכענין אוכם הוא שנת"ל שהוא בחי' שחרות היפך הגילוי לגמרי שמצד זה א"א כלל לתאר בחי' החכ' כי ענין התואר שאנו

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהרי"צ

מאמרים קונטרסים – חלק ב'

1 עבודת הנשמה באהבה ויראה – ע"פ טעם ודעת, וע"י חיבורה לעצם הנשמה, יהיה גם
 2 בה הרגש שלמעלה מטעם ודעת. פי' להבין דבר – סוכ"ע, ע"י התבוננות מתוך דבר –
 3 ממכ"ע, נעשה כלי לגילוי עצם הנשמה

4 דְאֶהְיֶה וְיִרְאֶה זֶה הֵם עַל פִּי טַעַם וְדַעַת, דְּקָךְ הִיא
 5 הַמְדָּה בַעֲבוּרַת הָאֵרֶת הַנְּשָׁמָה שֶׁבַגּוֹף שֶׁהִיא
 6 בְּאֶהְיֶה וְיִרְאֶה, אֲכַל הֵם הָאֶהְיֶה וְיִרְאֶה שֶׁעַל פִּי טַעַם
 7 וְדַעַת. אֲכַל בְּשֵׁרֶשׁ וְעֵצִים הַנְּשָׁמָה הָרִי מַעֲמָדָה וּמַצְבָּה
 8 הוּא בְּמִסִּינָה וְנִתְיַנֵּה דְאֶחָדוֹת וּדְבָקוֹת שְׁלֹמְעֵלָה מִטַּעַם
 9 וְדַעַת, וְרַק עַל-יְדֵה תְּבִינִים, הִינּוּ זֶה שְׁנַתֵּן עֲנִיָּן
 10 הַהִשְׁפָּלָה וְהַשְּׁגָה שְׁתּוּכֵל לְהִשְׁפִּיל וְלְהַשִּׁיג עֲנִיָּן אֱלֹקִי,
 11 הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַתְּחַבְּרוֹת הָאֵרֶת הַנְּשָׁמָה עִם גּוֹף
 12 וְעֵצִים הַנְּשָׁמָה, אֲשֶׁר גַּם בְּהָאֵרֶת הַנְּשָׁמָה יִהְיֶה הַדַּעַת
 13 וְהַהֲרָגֶשׁ בְּאוֹתָם הַהֲשָׁנוֹת עֲצָמִים שֶׁבְּעֵצִים הַנְּשָׁמָה,
 14 שֶׁהֵם לְמַעַלָּה מִטַּעַם וְדַעַת הַמְּשֻׁג בְּהָאֵרֶת הַנְּשָׁמָה,
 15 דְּהָאֵרֶת הַנְּשָׁמָה עִם הִיּוֹתָה חֵלֶק אֱלֹקָה, בְּכֹל זֹאת הָרִי
 16 הַחֲכָמָה-בִּינָה-דַעַת שֶׁבְּנְשָׁמָה הוּא בְּהַגְבָּלָה בְּהַגְבָּלַת
 17 עֲצָמָה, דְּהָרִי הַנְּשָׁמָה הִיא מְגַבְּלַת דְּאִיִּן הָאֵרֶת נְשָׁמָה
 18 אַחַת מִתְּלַבְּשֶׁת בְּשָׁנֵי גּוֹפִים, דְּלִכְּן הִנֵּה מְצִינּוּ בְּאַלְיָהוּ
 19 הַנְּבִיאָה שֶׁהוּא בְּשַׁעֲתָא חֲדָא¹ בְּכֹל בְּתֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 20 בְּלִילֵי פֶסַח, וְכֵן בְּכִרְיֵתִי מִילָה שֶׁהוּא בְּזִמְן אֶחָד, לְפִי
 21 דְּזֶה גִלּוּי הָאֵרֶה מֵה שְׁאִינוּ בָּא בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת בַּגּוֹף, לְכָךְ
 22 יְכוּל לְהִיּוֹת בְּזִמְן אֶחָד בְּכַמְּה מְקוּמוֹת. אֲבָל בְּמִקּוֹם
 23 שֶׁהַנְּשָׁמָה בָּאָה בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת בַּגּוֹף, הִיא יְכוּלָּה לְהִיּוֹת

24 רַק בַּגּוֹף אֶחָד, וְכֵהָ דְמְצִינּוּ אֲשֶׁר פִּעַם לֹא בָּא אֲלֵיָהוּ
 25 לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאֵי בֶר הַלְמוּד, וְכִשְׁבָּא אֲלֵיָהוּ
 26 שְׁאָלוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאֵי מַפְנֵי מַה לֹא בָּא, הִשְׁיָבוּ
 27 אֲלֵיָהוּ כִי הָיָה טְרוּד לְהַצִּיל אֶת רַב הַמְנוּנָא סְבָא,
 28 וּבְהִיּוֹת כִּי לְהַצִּיל אֶת רַב הַמְנוּנָא סְבָא הָיָה צְרִיף
 29 לְהַתְּלַבֵּשׁ בַּגּוֹף, וְכֵן בְּשִׁבְלֵי לְהִיּוֹת אֲצֵל הַרְבֵּי שְׁמַעוֹן
 30 בֶּר יוֹחָאֵי הָיָה צְרִיף לְהִיּוֹת בַּגּוֹף, וּנְשָׁמָה אַחַת אֵי
 31 אֲפִשֵׁר לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּשָׁנֵי גּוֹפִים כְּאֶחָד, דְּכֹל זֶה הוּא לְפִי
 32 שֶׁהַנְּשָׁמָה מְגַבְּלַת, לְכֵן הִנֵּה גַם הַשְׁפָּלָתָה וְהַשְּׁגָתָה הִיא
 33 מְגַבְּלַת, הִנֵּה נְשָׁמַת שְׁדֵי תְּבִינִים², הִנֵּה נִתֵּן כַּח וְעוֹ
 34 בְּהָאֵרֶת הַנְּשָׁמָה שֶׁבַגּוֹף שְׁתּוּכֵל לְהַשִּׁיג הַשְּׁגָה עֲצָמִית
 35 דְּעֵצִים הַנְּשָׁמָה שְׁלֹמְעֵלָה מִטַּעַם וְדַעַת, וְזֶהוּ וְיִתֵּן בְּלַבְּנוּ
 36 בִּינָה לְהַבִּין וְלְהַשְׁפִּיל³, דְּזֶהוּ לְהַבִּין דְּכָר מִתּוֹף דְּכָר,
 37 תּוֹף דְּכָר בְּחִינַת מְמַלָּא כָּל עֲלְמִינָא, וְדְּכָר הִיא בְּחִינַת
 38 סוֹכֵב כָּל עֲלְמִינָא, וְלְהַבִּין דְּכָר מִתּוֹף דְּכָר, דְּעַל יְדֵי
 39 הַהִשְׁפָּלָה וְהַשְּׁגָה בְּבְחִינַת תּוֹף דְּכָר מְמַלָּא כָּל עֲלְמִין
 40 דְ"שְׁאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וְרֵאוּ מִי בְּרָא אֱלֹהִים, שֶׁמְשַׁג וּמוֹבֵן
 41 אֲצֵלוּ הֵיטֵב, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה יִתְבּוֹנֵן גַּם כֵּן בְּבְחִינַת
 42 סוֹכֵב כָּל עֲלְמִין, דְּעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה כְּלֵי לְגִלּוּי עֵצִים
 43 הַנְּשָׁמָה.

ב' ניסן ת"ש

ה. בשעה אחת. ו. כמו זה שמצאנו. ז. ממלא את כל העולמות. ח. מסובב (מקיף) את כל העולמות.

ספר השיחות - ה'ת"ש-ש"א בלה"ק

יום ה', אור ליום ו' עש"ק י"ד אדר ראשון, פורים קטן להתלמידות ד"אחות התמימים"¹

- 1 ("אחות התמימים" בריגא פנו - על ידי הרועים
2 שלהם² - בבקשה אל הרבי שיקבל אותן.
3 יום ה' (אור ליום ו') - פורים קטן - בשעה שש
4 בערב קבלן הרבי).
5 בתחילה אמר להן הרבי ששמורים כל הדוחות
6 שהרועים נותנים לו אודות אחות-תמימים, והוא
7 מדווח היטב על מצב אחות-תמימים ומאד שבע רצון
8 מההווה, ותקוותו חזקה בעזה"י על העתיד.
9 לאחר מכן ביקש הרבי שתלמידה אחת מכל כתה
10 תחזור על תוכן מאמר החסידות שלמדו לאחרונה.
11 (מהכתה הגבוהה אמרה התלמידה מרת בלינער
12 תוכן המאמר "צהר תעשה לתבה". מהכתה הקטנה
13 יותר אמרה התלמידה מרת קראמינקאוו תוכן
14 המאמר "לך לך"³).
15 לאחר מכן פנה הרבי אל אחות⁴ בדברים
16 הבאים):
17 כל אחת מאחות צריכה לדעת באופן ברור ובהיר
18 מטרת אחות ולבצעה בחיים, בעזה"י.
19 המטרה והתוכן הפנימי של אחות - שמירת
20 קיום מצוות מעשיות מתוך רגש נכון, הבא על ידי
21 לימוד החסידות.
22 לימוד החסידות צריך להשפיע על שעבוד המוח,
23 שיעסיק את הראש כל כך, עד שיכריח שעבוד הלב.
24 ושניהם, "שעבוד המוח ושעבוד הלב", באים בצורה
25 של קירוב והמשכה, שזה ההבדל בין חסידות למוסר.
26 נוסף על מה שמוסר עיקרו שעבוד הלב, הרי הצורה
27 של שעבוד הלב על ידי מוסר באה באופן של שבירה,
28 שבירת הרצונות, סיגופים. ואלו שעבוד המוח והלב
29 הבא על ידי חסידות הוא רק בצורה של קירוב
30 והמשכה.
31 כדי לדחות את המדות הרעות, לצאת מההרגלים
32 הרעים, ולרכוש מדות טובות והרגלים טובים,
33 מוכרחים ללמוד ספרי מוסר מסויימים. כך היה בכל
34 הזמנים, שלמדו ספרי המוסר הידועים ברגש חסידי.
35 נחוץ לזכור, ש"לא עם הארץ חסיד"⁵. צריכים
- 36 ומוכרחים לדעת דיני התורה הנוגעים לחיי היום יום.
37 מטרת אחות בלימוד החסידות הוא לא כדי
38 להמיר את לימוד המוסר, ובפרט לימוד ההלכה בדיני
39 התורה שכל ילד יהודי צריך ומוכרח לדעת.
40 מטרת אחות היא להביא, בעזה"י, את בנות
41 ישראל בכלל, ובנות חסידות בפרט לבסיס הנכון
42 עליו צריכה בת ישראל לעמוד. ולתת לבת היהודית
43 אמצעי הגנה נגד מגפת החיידקים המאיימת להכחיד
44 - חס ושלום, הי' לא תהיה - את עם אלקי אברהם⁶.
45 הזמן הנוכחי הוא זמן של מגפה ר"ל. בגלל סיבות
46 שונות, שלא כעת הזמן לדבר על כך, נמשך כיום
47 הנוער לסביבות רעות, דבר המשפיע רבות על איפול
48 רגשי האמונה, ואין מה לדבר ששמירת המצוות
49 המעשיות נחלשת.
50 אספר לכם אימרה תוכנית שאמר הרבי לפני
51 הרבה שנים בשעת התוועדות, כשדיבר על הורים
52 אודות חינוך הבנות.
53 קיצור דברי הקודש האמורים, הוא:
54 שלמה המלך קורא לאשה היהודית הטובה ויראת
55 השמים בתואר "אשת חיל"⁷, כלומר אשה שיש לה
56 כוח. כוחה של האשה ניכר בהנהגת הבית ובהנהגת
57 בעלה וילדיה. ולכן "אשת חיל עטרת בעלה"⁸ - לא
58 רק העטרה של ילדיה המחונכים, אלא גם העטרה
59 של בעלה.
60 בפרק "אשת חיל" אומר שלמה המלך "שקר החן
61 והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל"⁹, ומסיים¹⁰
62 "תנו לה מפרי ידי ויהללוה בשערים מעשי".
63 הפסוק "שקר החן" יכולים לפרש במובן מסויים
64 על זמן מסויים, שעלול ח"ו לבוא מחינוך רע.
65 "שקר החן והבל היופי" - יבוא זמן, שלשקר יהיה
66 "חן" והבל יהפך ל"יופי". כלומר, החן יהיה נתון
67 בשקר, והיופי יהיה נתון בדברי הבלים.
68 החברה היהודית תאבד חלילה את משקלה בין
69 האנשים וביחוד בין הנשים. "אשה יראת ה' היא
70 תתהלל" - אם תימצא אשה שתשמור על יחדות,

וד"ה לך שנוכחים כאן.

(4) אחות-תמימים.

(5) אבות ב, ה. אדר"נ כו, ג. זח"ג לג, ב. רכב, ב.

(6) תהלים מז, י.

(7) משלי יב, ד. לא, י.

(8) משלי לא, שם.

(9) שם, ל.

(10) שם, לא.

(1) "אחות תמימים" - אגודה מבנות חסידי חב"ד שנוסדה בריגא (בשנת תרצ"ז לערך) "לסדר ביניהן לימוד בדברי חסידות במאמרי עבודה, וגם עניני התוועדות (אגרות-קודש ח"ד ע' קפז). ונתמנו ע"ז שלשה "רועים". (משפיעים ומדריכים): הרב ר"א ש"ב אשראוו, ר"מ שו"ב חפץ, ורא"ח אלטהויו (אגרות-קודש שם ע' קעא). - ערכ"ז ראה בפרטיות "מבוא" לאגרות-קודש ח"ד ע' 10-13. וש"נ.

(2) ראה הערה הקודמת.

(3) בשנה זו (ה'ש"ת) נרפסו כמה מאמרים באידיש, וביניהם ד"ה צהר

24 כלפי ההורים. אך זה נוגד את יסודותיה העיקריים
 25 של תורת החסידות. אם קורה כך בין חברות של
 26 אחו"ת, זה מכאיב אותי מאד ומבקש לתקן זאת מיד.
 27 אלה שרוצים להיות במצב טוב, צריכים לחזק את
 28 המשמעת בקול מורים.
 29 מעומק הלב אני מברך כל אחת מכן, שתהיו
 30 ילדות טובות להורייכן, תלמידות טובות למוריכן
 31 ולמורותיכן ונושאות נאמנות של דגל אחו"ת הקדוש,
 32 כדי להאיר את הרחוב היהודי ולבנות את הבית
 33 היהודי. הוריכן יגדלו אתכן לתורה¹³ חופה ומעשים
 34 טובים.
 35 (התלמידה מרת מינא סקאבאלא מודה, בשם
 36 אחו"ת, לרבי על יסוד אחו"ת, שהביאה כבר פירות
 37 טובים ונותנת תקוות טובות להגיע למטרת אחו"ת,
 38 ובזכות זה ישלח השי"ת רפואה שלימה לרבי ושתהיה
 39 לו נסיעה מאושרת¹⁴).
 40 לאחר מכן אמר הרבי:
 41 היו כולכן בריאות בגשמיות וברוחניות. יעזור
 42 השי"ת לשמוע בשורות טובות מכן ואתן ממני, יחסכן
 43 אלי יהיה כשל ילדים אל הוריהם, שכן, הנני מחשיב
 44 את כל אלה הקשורים אלי – כילדי. יצליח השי"ת
 45 לכולנו בגשמיות וברוחניות.

שיחות הש"ת

(ולחופה ומעשים טובים) ע"פ מה שארז"ל (ברכות יז, א) נשי במאי זכיין
 באיקרוי כו' ובאתנוי כו' ונטרין כו' (אגרות קודש שלו ח"א ע' רי. ח"ג
 ע' נה. "היום יום" כה מנחם אב).
 14) כשבוע וחצי לאח"ז עזב רבנו את ריגא בדרך לארצות הברית.

1 יעשו מכן הוללות, כלומר, יצחקו¹¹ מכן, וזאת כפועל
 2 יוצא מהחינוך הרע והמזיק.
 3 שלמה המלך מסיים את הפרק "אשת חיל"
 4 בפסוק "תנו לה מפרי ידי' ויהללוה בשערים מעשי".
 5 אל תזלזלו בחינוך הבנות. מוכרחים לדעת לנכון
 6 שהנהגה יהודית טובה וישרה בבית יהודי, היא תודות
 7 לעקרת הבית, שהיא המחנכת של הילדים והמדריכה
 8 של הבית.
 9 זה משמעות המלים "תנו לה מפרי ידי" – תנו
 10 לאשה את שבח הכבוד האמיתי המגיע לה. המלים
 11 "תנו לה מפרי ידי" הן ראשי תיבות "תלים", את יהודי
 12 התהלים בעל האמונה האמיתית מחנכת רק האשה.
 13 זוהי מטרת אחו"ת: לעורר בבת היהודית את רוח
 14 החיים היהודית הפנימית, להשמיד את החן השקרי
 15 ואת היופי של הבל, ולשאוף להגיע לגובה הנכון, עליו
 16 על בת יהודית לעמוד.
 17 כאמור, הזמן הוא מר מאד. הנוער היהודי זקוק
 18 לעזרה רוחנית עמוקה, ויש לקוות שלימוד החסידות
 19 יתן ויביא עזרה זו.
 20 כל מדע נותן חוזק מסויים. כך גם לימוד
 21 החסידות נותן תוקף מסויים. התוקף החסידי הוא
 22 הטוב האמיתי. אך הרי "אין טוב בלא רע"¹². לפעמים
 23 יש העדר המשמעת כלפי המלמד, או רגש של ביטול

11) תהלה מלשון הוללות – אפלאכן.

12) ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ד ס"ו (לקו"ד ח"א פז, א).
 אגרות קודש ח"ג ע' ע.
 13) להעיר ממכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב שגם על בת צ"ל לתורה

אגרות קודש

13 הטובה ע"ד הנהגת ביהכ"נ בפרטיות, קיצר מאד, וחפצי
 14 לדעת בפרטיות משלום אני"ש שי. כן ע"ד הלימודים
 15 ברבים אשר בהביהכ"נ שלהם, הן בלימודי נגלה והן
 16 בלימודי דא"ח, אם יש להם חדרים עבור הילדים יחיו. כן
 17 אם יש להם בית אולפנא עבור נערים שי ואם יש
 18 המתעסקים בזה, כי זה כל האדם לקיים אפילו נפש אחת
 19 להדריכו ולהגדילו על ברכי התורה והמצוה, וכת"י מד'
 20 מצעדי גבר כוננו, ועלינו להאמין באמונה שלמה כי גזירת
 21 ההשגחה העליונה היא לטובה ולברכה. ובכן ידידינו אני"ש
 22 שי הרחוקי במקום וקרובים ברוח, עליהם לדעת כי
 23 מסעם בדרך רחוקה כזו נסיבה מאת ד' היא להאיר
 24 מחשכי ארץ באור התורה וזיו העבודה, ועל כל אחד ואחד
 25 לשית עצות בנפשו איך ומה יוכל למלאות תעודתו

1 ב"ה ב' ט"ז טבת [תרפ"ד]

2 מו"ה אפרים שי

3 מאד נהייתי ממכתבו מייג כסלו העבר, אשר רוח
 4 אהבה מנשב בו, וכבר ראיתי מכתביו, וניכר בהם כי חפץ
 5 הנהו בכל אשר ידרשו הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק',
 6 ואשרי לאיש שמדבר על אודנין דשמעין, הן המה ידידינו
 7 אני"ש שי הקשורים בהתקשרות אמיתי ופנימי אל
 8 רצונותיו הק' ופקודותיהם של כ"ק אבותינו רבותינו הק'.
 9 ומאד שמח לבבי על דבריו כי הביהכ"נ צמח צדק אשר
 10 במחנה מתנהג בדרך הטובה והישרה, יהי נועם ד' עליהם
 11 מעתה ועד עולם.
 12 אמנם במקום שהי' לו להאריך לענגיני בידיעתו

- 1 עלי ארץ ברוכה.
- 2 העוה"ז הוא עולם שפל ותחתון ונקרא עולם העשי
- 3 כנודע. וכמו בכחות נפש האדם הרי כח המעשה הוא כח
- 4 היותר אחרון, ואינו בדומה לכח הדיבור שהוא כח רוחני
- 5 ומכש"כ לכח המח', ובפרט כח החכמה וההשכלה שאינו
- 6 בערך כלל, ומ"מ הלא מפורש אמרו אין חכם כבעל נסיון,
- 7 נסיון הוא מעשה בפו"מ, והמעשה מאמת ומקיים את
- 8 החכמה, וכמו עד"מ אחד הממציא איזה המצאה גדולה,
- 9 הנה כאשר ע"י ההמצאה שלו נעשה דבר בפו"מ (וכמו
- 10 כמה דברים שנתחדשו בעתים האחרונים בחכמת המעשה)
- 11 אז הפועל ממש מאמת את החכמה. [וע] היות דכח
- 12 המעשה הוא כח האחרון, בכל זה הנה על ידו דוקא,
- 13 מתאמת הכח היותר עליון. וכן הוא בענין העולמות,
- 14 דעוה"ז התחתון שהוא עולם השפל, ויש בו רשעים,
- 15 והרשעים מונעים ומעכבים מלהגדיל תורה ולהאדירה, וכן
- 16 בשאר דברים, הנה דוקא בעולם זה הוא עולם המעשה
- 17 והפועל, ויפה שעה אי בתשוי ומע"ט בעוה"ז מכל חיי
- 18 העוה"ב, וזה כל האדם לעבדה ולשמרה ולעשותה לארץ
- 19 ברוכה בכל, באור תורה וקנין מדות הטובות.
- 20 והנה נעים ויקר לי במאד לבוא בכתובים את ידינו
- 21 אנ"ש שי, ובפרט כי כן נצטויתי מאת הוד כ"ק אאמו"ר
- 22 הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, להשתדל בטובתן של
- 23 ידידינו אנ"ש שי וזה חלקי בחיים להיות מן המועילים
- 24 ומשפיעים טוב לבית ישראל ברו"ג ולראות בטובתן של
- 25 ישראל, וכבד הדבר במאד לבוא בארוכה לכל קבוצה
- 26 וקבוצה בפרט, ד' עליהם יחיו ויקויים הברכה יוסף ד' עליכם ככם אלף פעמים בבנים ובני בנים עוסקים בהגדלת התורה וחייבת הקדש, אשר ע"כ באתי בכתובי עם ידידינו הרב ר' אלי, ר' דוד שי שיפרין, ור' משה אליעזר שי קרעמער, אשר יעוררו את ידידינו אנ"ש שי ע"ד התאגדות ידידינו אנ"ש שי, ובטח יגיע גם אליהם העתק מכתבי הכללי והפרטי, ואשר ע"כ הנני בזה לעוררם להשתתף בענין זה, והשי"ת יהי בעזרם.
- 34 וע"ד שילוחם בסך שמונים דאללער, הנה עוד טרם הגיעו, וגם כאשר יגיעו ספק הדבר אם יהי רשום שם המשלח (כי מגיע ע"י הבאנק דפה מהבאנק דעיר ההיא ואין נזכר שם, שם המשלח), וע"כ טוב יותר לשלוח לווארשא לידידינו רש"פ שי זאלמאנאו אשר על ידו אנו יודעים בבירור שם כל משלח ומשלח, ויואיל נא לבוא בכתובי בזה ובכל הענינים, עם ידידינו ר"ד שי שיפרין.
- 41 יפרוש נא גיני בשלום ידידינו אנ"ש שי אשר בביהמ"ד שלהם, ויברכם השי"ת בברכה כפולה ומשולשת מנפש ועד בשר.

אג"ק מוהרי"צ נרן יד

אגרות קודש

ב"ה, ט' ניסן, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מדי' ניסן.

פליאה בעיני מה שכפי השמועה פסק לאכול בבקר, כי מלבד שאינני מבין היסוד להנהגה כזו, אינני מבין ג"כ ההיתר להנהגה זו, והרי אין לנו אלא הוראת נשיאנו הק' וכבר ידוע תורת הבעש"ט על הפסוק כי תראה חמור שונאך גוי' עזב תעזוב עמו ולא על ידי תעניות וסיגופים, ובפרט שבדורנו דור חלוש זה כשהגוף מבלבל מפני שרעב הוא וכיו"ב, הנה לכל לראש עושה זה רושם בעבודת התפלה לימוד התורה וכיו"ב, אף אם אפילו הי' בזה שכר הנה צריך לברר אם לא יצא שכרו בהפסדו, ואם לדעתי ישמע הנה ינהג בהנהגה הידועה אז עס איז בעסער עסען צוליב דאוונען איידער דאוונען צוליבן עסען.

ולקראת חג הפסח הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנה יחוגו אותנו בכשרות ובשמחה ויוכלו לבשר ממילוי משאלות לבבם לטובה.

בברכת החג.

פרשת צו

ו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ז צו אֶת־
 אֶהֱרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה הוּא
 הָעֹלָה עַל מִזְבֵּחַ עֲלֵי־הַמִּזְבֵּחַ כֹּל־הַלֵּילָה עַד־
 הַבֶּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקְוֶד בּוֹ: י וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן
 מִדָּו בָּד וּמְכַנְסֵי־בָד וְלִבְשׁ עֲלֵי־בָשָׂרוֹ וְהָרִים
 אֶת־הַדִּשָּׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־
 הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: (יב) וּפָשַׁט אֶת־
 בְּגָדָיו וְלִבְשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדִּשָּׁן
 אֶל־מַחוּץ לַמִּחֲנֶה אֶל־מְקוֹם טְהוֹר: ה וְהָאֵשׁ
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ תִּקְוֶד־בּוֹ לֹא תִכָּפֶה וּבֵעַר עָלֶיהָ
 הַכֹּהֵן עֲצִים בְּבֶקֶר בְּבֶקֶר וְעֵרֹד עָלֶיהָ הָעֹלָה
 וְהַקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים: ו אֵשׁ תִּמְיֹד
 תִּקְוֶד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּפֶה: ס (ישראל) וְזֹאת
 תֹּרַת הַמִּנְחָה הַקֹּרֵב אֹתָהּ בְּנֵי־אֶהֱרֹן לִפְנֵי
 יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: ה וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ
 מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמַנָּהּ וְאֵת כֹּל־הַלֶּבֶנָה אֲשֶׁר
 עַל־הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ נִיחֹחַ אוֹכְרָתָהּ
 לַיהוָה: ט וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנּוּ וְאָכְלוּ אֶהֱרֹן וּבָנָיו
 מִצֹּת תֹּאכַל בְּמְקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצַר אֹהֶל־מוֹעֵד
 וְאָכְלוּהָ: י לֹא תֹאכְלֶה חֲמִץ חֶלְקֶם נִתְּתִי אֹתָהּ
 מֵאִשֵּׁי קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא כַּחֲטָאת וְכֹאשֵׁם:
 יא כֹּל־זֵכֶר בְּבָנֵי אֶהֱרֹן וְאָכְלָהּ חֲקֵעוֹלָם
 לְדַרְתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי יְהוָה כֹּל אֲשֶׁר־יִנְעַב בָּהֶם
 יקֹדֶשׁ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות חכ"ב ע' 2)

זאת תורת העולה (ו, ז)

והודיעך, שאף־על־פי שתרכב בית־המקדש ואין קרבן
 נוהג, אלולי התינוקות שקורין בסדר הקרבנות - לא הנה
 העולם עומד. . אם אתם עוסקים וקורים בפרשת עולה
 ושונין בפרשת קרבנות - מעלה אני עליכם כאלו אתם
 מקריבים קרבן עולה לפני, שנאמר "זאת תורת העולה"
 (תנחומא)

מספר בתורת החסידות, שמעלתה של הקרבת הקרבנות,
 היא לא בעבודה הרוחנית, אלא בוקא שהיא פעלה גשמית
 - שחיטת בהמה גשמית ע"ג המזבח. שנה מבטא את

בחירתו של הקב"ה בישראל, לא מצד מעלותיהם הרוחניות
 של ישראל, אלא מפני רצונו החפשי של הקב"ה. לכן מצשה
 גשמי מביע את הקשר העמק בין הקב"ה לישראל.
 על־פיה נוכל להבין מדוע המדרש אומר שאילולי
 התינוקות שקורין בסדר הקרבנות - לא הנה העולם עומד,
 פי בשאדם מבגר לומד את תורת הקרבנות, עקר הדגש הוא
 הלמוד והבנת הענין, שנה בעקר פעלה רוחנית. ואלו באשר
 ילד קורא בפרשת הקרבנות, הוא צדין אינו יודע ומבין כלל
 בענין, וכל פעלתו בקריאת פרשת הקרבנות היא פעלה
 גשמית.

שני י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: י זֹה קִרְבַּן
 אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יִקְרִיבו לַיהוָה בְּיוֹם הַמִּשְׁחָה
 אֹתוֹ עֲשִׂיֹרֶת הָאָפָה סֶלֶת מִנְחָה תִּמְיֹד
 מַחְצִיתָהּ בְּבֶקֶר וּמַחְצִיתָהּ בְּעֵרֹב: י עַל־מַחְבַּת
 בַּשֶּׁמֶן תַּעֲשֶׂה מִרְבַּבַּת תְּבִיאָנָה תְּפִינִי מִנְחַת
 פְּתִים תִּקְרִיב רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: יא וְהַכֹּהֵן
 הַמְּשִׁיחַ תַּחֲתָיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חֲקֵעוֹלָם
 לַיהוָה כֹּל־לֵיל תִּקְטֹר: יב וְכֹל־מִנְחַת פֶּתֶן כֹּל־לֵיל
 תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל: יג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: יד דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת
 תֹּרַת הַחֲטָאת בְּמְקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעֹלָה
 תִּשְׁחַט הַחֲטָאת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא:
 טו הַכֹּהֵן הַמַּחֲטֵא אֹתָהּ יֹאכְלָהּ בְּמְקוֹם קֹדֶשׁ
 תֹּאכַל בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד: יז כֹּל אֲשֶׁר־יִנְעַב
 בְּבָשָׂרָה יִקְדָּשׁ וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָה עַל־הַבֶּגֶד
 אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תִכַּבֵּם בְּמְקוֹם קֹדֶשׁ: יח וְכֹל־י
 חָרַשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁלְּבוּ יִשְׁבֵּר וְאִם־בְּכֵלִי נִחֲשַׁת
 בְּשָׂלָה וּמִרְק וְשִׁטָּף בַּמַּיִם: יט כֹּל־זֵכֶר בַּכֹּהֲנִים
 יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא: כ וְכֹל־חֲטָאת
 אֲשֶׁר יִבְאֵ מִדָּמָה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ
 לֹא תֹאכַל בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף: כא וְזֹאת תֹּרַת
 הָאֵשֶׁם קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא: כב בְּמְקוֹם אֲשֶׁר
 יִשְׁחַטוּ אֶת־הָעֹלָה יִשְׁחַטוּ אֶת־הָאֵשֶׁם וְאֶת־דָּמֹ
 יִזְרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: כג וְזֹאת כֹּל־חֲלָבוֹ יִקְרִיב
 מִמֶּנּוּ אֵת הָאֵלֶיךָ וְאֶת־הַחֶלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת־

ממנו אחד מפל־קרְבָן תְּרוּמָה לַיהוָה לַפְּהֵן
הַזֶּרֶק אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יְהִי: 10 וּבֶשֶׂר זֶבַח
תּוֹדַת שְׁלָמֹיו בַּיּוֹם קָרְבָנוּ יֹאכַל לֹא־יֵנִיחַ מִמֶּנּוּ
עַד־בֹּקֶר: 11 וְאִם־נָדַר אָדָם זֶבַח קָרְבָנוּ
בַּיּוֹם הַקָּרִיבֹתוֹ אֶת־זִבְחוֹ יֹאכַל וּמִמַּחֲרַת וְהַנּוֹתֵר
מִמֶּנּוּ יֹאכַל: 12 וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף: 13 וְאִם הָאָכַל יֹאכַל
מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמֹיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצֶה
הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחְשֹׁב לוֹ פְּגוּל יְהִי וְהַנֶּפֶשׁ
הָאֲכָלָת מִמֶּנּוּ עֹנֶה תִשָּׂא: 14 וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר־יֵנֶעַ
בְּכָל־טָמֵא לֹא יֹאכַל בָּאֵשׁ יִשְׂרָף וְהַבֶּשֶׂר
כָּל־טָהוֹר יֹאכַל בְּשׂוֹר: 15 וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל
בְּשׂוֹר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטָמְאָתוֹ
עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמּוּיָה: 16 וְנֶפֶשׁ
כִּי־תֵנֶעַ בְּכָל־טָמֵא בְּטָמְאָת אָדָם אוֹ בְּבַהֲמָה
טָמְאָה אוֹ בְּכָל־שֶׁקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר־זֶבַח
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
מֵעַמּוּיָה: 17 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: 18 דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּל־חֶלֶב שׂוֹר וּכְשֵׁב וְעֵז
לֹא תֹאכְלוּ: 19 וְחֶלֶב נִבְלָה וְחֶלֶב טָרְפָה יַעֲשֶׂה
לְכָל־מְלֹאכָה וְאָכַל לֹא תֹאכְלוּהוּ: 20 כִּי פֶל־אָכַל
חֶלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אִשָּׁה
לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֲכָלָת מֵעַמּוּיָה: 21 וְכָל־
דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְעֹף
וְלַבְּהֵמָה: 22 פֶּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמּוּיָה: 23 וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: 24 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
הַמִּקְרִיב אֶת־זֶבַח שְׁלָמֹיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־
קָרְבָנוּ לַיהוָה מִזֶּבַח שְׁלָמֹיו: 25 יִדְּרוּ תְּבִיאֲנֶה אֶת
אֲשֵׁי יְהוָה אֶת־הַחֶלֶב עַל־הַחֹהֶה יְבִיאֲנֹה אֶת
הַחֹהֶה לְהַנִּיף אֹתוֹ תִּנּוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
26 וְהַקְטִיר הַפֶּתֶן אֶת־הַחֶלֶב הַמִּנְזָחָה וְהָיָה
הַחֹהֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: 27 וְאֵת שׂוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ

הַקָּרֵב: 28 וְאֵת שְׁתֵּי הַפְּלִיֹת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר
עָלִיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַפְּסָלִים וְאֶת־הִיתָרֵת עַל־
הַכֹּבֵד עַל־הַפְּלִיֹת יְסִירֶנָּה: 29 וְהַקְטִיר אַתֶּם
הַפֶּתֶן הַמִּנְזָחָה אִשָּׁה לַיהוָה אִשָּׁם הוּא: 30 פֶּל־
זָכָר בַּפְּהִינִים יֹאכְלֶנּוּ בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ יֹאכַל קָדֹשׁ
קָדָשִׁים הוּא: 31 פַּחֲטָאֵת פְּאִשָּׁם תּוֹרָה אַחַת
לָהֶם הַפֶּתֶן אֲשֶׁר יִכְפֹּרֻ בוֹ לוֹ יְהִי: 32 וְהַפֶּתֶן
הַמִּקְרִיב אֶת־עֵלֶת אִישׁ עוֹר הַעֵלָה אֲשֶׁר
הַקָּרִיב לַפְּהֵן לוֹ יְהִי: 33 וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר
תֹּאפֶה בַּתְּנוּרָה וְכָל־נֶעֱשֶׂה בַּמִּרְחֶשֶׁת וְעַל־מִחְבֵּת
לַפְּהֵן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה: 34 וְכָל־מִנְחָה
בְּלוּלָה־בְּשֶׁמֶן וְחִרְבָּה לְכָל־בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה
אִישׁ בְּאָחִיו: 35

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות חכ"ה ע' 134)

והרים את הדשן . . ושמו אצל המזבח. והוציא את הדשן
אל מחוץ למחנה אל מקום טהור (ו, ג-ד)
שרפת חלקי הקרבן על המזבח מסמלת את זכויו של
העולם הגשמי, והעלאתו לקדשה. באופן כללי נחלקים הם
לשניים: חלקי הקרבן שנושרפים כליל, הם מסמלים את
החלקים הנזקים שבעולם, שגורמים להיות חלק מהקדשה,
כמו תשמישי מצוה. לעמת זאת, האפר שנושאר מן הקרבן,
מסמל את החלק הגם שבעולם, שאינו יכול לצלות לקדשה,
ורק משמש את היהודי לצרכים אחרים.
גם האפר עצמו נחלק לשניים, יש אפר שבו מקימים את
מצות תרומת הדשן, האפר מסלק מן המזבח, אף הוא
נושאר "אצל המזבח" - קרוב למזבח, אלו חלקי העולם
שאינם הופכים להיות חלק מהקדשה, אף רואים בהם שהם
משמשים לעניני קדשה. ואלו יש אפר שבו מקימים את
מצות הוצאת הדשן, אפר זה מוצא אל מחוץ למחנה, על
פניו אינו נראה כלל שמועיל לעניני קדשה, אף גם בו
המטרה הסופית היא להביא תועלת לעניני קדשה.

שלישי 28 וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב
ליהוה: 29 אם על־תודה יקריבנו וְהַקָּרִיב |
עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצוֹת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן
וְרִקְקֵי מִצוֹת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן וְסֹלֶת מִרְפֹּכֶת
חֲלֹת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן: 30 עַל־חֲלֹת לֶחֶם חֲמִץ
יִקְרִיב קָרְבָנוּ עַל־זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמֹיו: 31 וְהַקָּרִיב

תְּרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שְׁלֹמִיכֶם: הַמִּקְרִיב אֶת־דָּמֵם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֶלֶב מִבְּנֵי אֹהֲרָן לֹא תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְהָ: בִּי אֶת־חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת | שׁוֹק הַתְּרוּמָה לְקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלֹמִיָּהּ וְאֵתְּנֶם לְאֹהֲרָן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֻק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: הַזֹּאת מִשְׁחַת אֹהֲרָן וּמִשְׁחַת בְּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה בְּיוֹם הַקָּרִיב אֹתְּם לִכְהֵן לַיהוָה: אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם מִשְׁחֹו אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: הַזֹּאת הַתּוֹרָה לְעֹלָה לְמִנְחָה וְלַחֲטָאת וְלֵאֲשֶׁם וְלַמְלוּאִים וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים: הַזֹּאת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי בְּיוֹם צִוְּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב

אֶת־קִרְבָּנֵיהֶם לַיהוָה בַּמִּדְבָּר סִינַי: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות חל"ו ע' 1)

ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים (י, ד)

אין זו חובה, אלא דרך ארץ - שלא ללכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד (רש"י) הקשה הרמב"ן: מנין לרש"י שאין זו חובה? ויש לישיב בפשטות, אם היתה חובה להחליף את הבגדים, היה צריך לצוות להכין סט נוסף של בגדים פחות חשובים מהבגדים הרגילים שישמשו להוצאת הדשן. ומזה שאין צווי מיוחד על כך - משמע שהחלפת הבגדים היא דרך ארץ ולא חובה.

רביעי ח א וידבר יהוה אל־משה לאמר: ב קח אֶת־אֹהֲרָן וְאֶת־בְּנָיו אִתּוֹ וְאֵת הַבָּגָדִים וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת | פֶּר הַחֲטָאת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים וְאֵת סָל הַמִּצּוֹת: ג וְאֵת פְּלִי־הַעֲדָה הַקָּהֶל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ד וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקַּהֵל הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת: ו וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־אֹהֲרָן וְאֶת־בְּנָיו וַיִּרְחֹץ אֹתָם בַּמַּיִם: ז וַיִּתֵּן עֲלָיו אֶת־הַכֹּהֵן וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּאַבְנֵט וַיִּלְבַּשׂ אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֶפֶד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ

בַּחֹשֶׁב הָאֶפֶד וַיֹּאפֵד לוֹ בּוֹ: ח וַיִּשֶׂם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתְּמוּזִים: ט וַיִּשֶׂם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשֶׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוֹל פָּנָיו אֵת צִיץ הַזָּהָב גֹּזֵר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: י וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדַּשׁ אֹתָם: יא וַיִּזַּן מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פַּעֲמִים וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־בָּלְיָו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֵת־כַּנּוֹ לְקַדְּשָׁם: יב וַיִּצַק מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֹהֲרָן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ: יג וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אֹהֲרָן וַיִּלְבַּשֶׂם כַּתְּנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט וַיַּחְבֹּשׁ לָהֶם

מִגְבְּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות חל"ו ע' 5)

והרים את הדשן . . ושמנו אצל המזבח. ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה (י, ג)

בגדים שבשול בהן קדשה לרבו - אל ימוג בהן כוס לרבו, לכך "ולבש בגדים אחרים" - פחותין מהן (רש"י) אם הוצאת הדשן היא פעולה פחותה מתרומת הדשן, מדוע אותו כהן עושה את שתי הפעולות? לכאורה מתאים יותר שייעשו על־ידי שני כהנים שונים? ויש לישיב, וללמד מכך הוראה בעבודת הקדש: כַּאֲשֶׁר הָאָדָם הוּא כְּבוֹטֵל גְּמוּר לַבוּרָא, וְכָל מִשְׁרַת פְּעֻלוֹתָיו הִיא לְמַלְא אֵת רְצוֹן ה', אִין הַבְּדֵל אֶצְלוֹ אִם הַפְּעֻלָּה שְׁעוֹשָׂה חֲשׂוּבָה או פחותה, בָּאִם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת - הוּא עוֹשֶׂה. לְכֵן כֹּהֵן לַעֲשׂוֹת אֵת שְׁתֵּי הָעֲבוּדוֹת, לְמִרּוֹת שְׂאֲחַת מִהֵן פְּחוּתָה בַּפְּעֻלָּה, מִפְּנֵי שְׂמַצַּד נְקֻדַּת מִבְּטוֹ שֶׁל כֹּהֵן כְּלִפֵּי הַקְּבִ"ה אִין הַבְּדֵל בֵּין שְׁתֵּי הַפְּעֻלוֹת.

חמישי ד ויגש את פֶּר החטאת ויסמוך אֹהֲרָן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פֶּר הַחֲטָאת: ט וַיִּשְׁחֹט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ וַיַּחֲטֵא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יִצַק אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו: טו וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקָּרֶבֶת וְאֵת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּפָלִית וְאֶת־חֶלְבָהּן

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: כה וַיִּקָּח אֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הָאֵלֶיּוֹת וְאֶת־כֹּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵי הַכֹּהֲלִית וְאֶת־חֶלְבֵהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין: לוּ וּמִפֶּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר | לִפְנֵי יְהוָה לָקַח חֶלֶת מִצֶּה אַחַת וְחֵלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרִקִּיק אֶחָד וַיִּשֶׂם עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין: לוּ וַיִּתֵּן אֶת־הַפֶּל עַל כַּפֵּי אֹהֶרֶן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיִּנַּף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: כז וַיִּקָּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיִּקְטֹרַח הַמִּזְבֵּחַ עַל־הַעֹלָה מִלְּאִים הֵם לְרִיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה: כח וַיִּקָּח מֹשֶׁה אֶת־הַחֹהֵה וַיִּנַּיְפֵהוּ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלְּאִים לְמוֹשֶׁה הָיָה לְמִנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת ק2ד)

והרים ממנו בקמצו . . והקטיר המזבח . . והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו . . לא תאפה חמץ חלקם (ו, ח"ג)
 לא תאפה חמץ חלקם - אף השירים אסורים בחמץ (רש"י)
 קרבן המנחה, העשוי מקמח, רומז על צרכי האדם.
 הקמץ המורם מן המנחה ומקטיר על המזבח, רומז לזמן המקדש לתורה ותפלה - שבדרך כלל הנו מקצת היום. ואלו שגרי המנחה - המטרים באכילה - מורים לשאר הזמן שבו עוסקים בעניני העולם הזה. כשם שהקרבנות הקמץ מקדשת ומתירה את השירים, כך הזמן המקדש לתורה ותפלה במשך היום, מתיר ומקדש את שאר היום שהעסוק בעניני העולם הזה "חלין שנעשו על טהרת הקדש". וכשם ששגרי המנחה אסורים בחמץ, כך גם שהאדם עוסק בשאר היום בעניני העולם הזה, עליו לעבוד מתוך ענוה והתבטלות לבוּרָא העולם.

שביעי וַיִּקָּח מֹשֶׁה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּזַּן עַל־אֹהֶרֶן וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בָּנָיו בָּנָיו אֶת־וַיִּקְדַּשׁ אֶת־אֹהֶרֶן אֶת־בָּנָיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בָּנָיו בָּנָיו אֹתוֹ: לוּ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶרֶן וְאֶל־בָּנָיו בְּשֵׁלֹו אֶת־הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשֵׁם הָאֹכֵלֹו אֹתוֹ וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסַל הַמִּלְּאִים כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי לֵאמֹר אֹהֶרֶן וּבָנָיו יֹאכְלוּהוּ: לוּ וְהִנֹּתָר בַּבָּשָׂר

וַיִּקְטֹרַח מֹשֶׁה הַמִּזְבֵּחַ: ז וְאֶת־הַפֶּר וְאֶת־עֹרֹו וְאֶת־בָּשָׂרוֹ וְאֶת־פְּרָשׁוֹ שָׂרָף בְּאֵשׁ מַחוּץ לַמִּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ח וַיִּקְרָב אֵת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: ט וַיִּשְׁחֹט וַיִּזְרוֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: כ וְאֶת־הָאֵיל נָתַח לַנְּתֻחוֹו וַיִּקְטֹרַח מֹשֶׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנְּתֻחִים וְאֶת־הַפָּדָר: כז וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעִים רָחַץ בַּמַּיִם וַיִּקְטֹרַח מֹשֶׁה אֶת־כֹּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֵה הוּא לְרִיחַ־נִיחֹחַ אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"א ע' 217)

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה (ו, י)
 תמיד - אפילו בשבת, תמיד - אפילו בטמאה (ירושלמי יומא פ"ד ה"ו)

מבאר בתורת החסידות שהמזבח מרמז על לבו של האדם. 'אש תמיד' רומזת על התשוקה וההתלהבות לקב"ה הבוררת תמיד בלבבו של כל אדם. מדברי הירושלמי נתן ללמד הוראה בעבודת האדם: שבת - משמעותה התנתקות מעניני העולם, והתחברות אף ורק לענינים רוחניים. במצב כזה יכול לחשב האדם שאינו זקוק ללהט והתשוקה שבלבו להתקרב אל הקב"ה. אומרת התורה, אש תמיד - אפילו בשבת, גם כשהאדם נמצא בהתעלות רוחנית ומנתק מעניני העולם, צריכה לבער בו גם בחיצוניות התלהבות והתשוקה. טמאה - הוא המצב הגרוע ביותר, האדם נמצא ברחוק גמור מן הקדשה. ואם כך עלול הוא לחשוב, שאבד את הקשר עם הקדשה, ולכן אינו צריך להרגיש חמימות והתלהבות בדברים שבקדשה. בא הכתוב ומלמדנו, אש תמיד - אפילו בטמאה, גם במצב גרוע ביותר, האדם צריך לעורר בעצמו את 'אש התמיד' והיא תרומם אותו ממצבו הירוד.

ששי כב וַיִּקְרָב אֶת־הָאֵיל הַשְּׁנִי אֵיל הַמִּלְּאִים וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: כז וַיִּשְׁחֹט | וַיִּקָּח מֹשֶׁה מִדְּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־תַּנּוּף אֹזְן־אֹהֶרֶן הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רֵגְלוֹ הַיְמָנִית: כח וַיִּקְרָב אֶת־בָּנֵי אֹהֶרֶן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן־הַדָּם עַל־תַּנּוּף אֹזְנָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רֵגְלָם הַיְמָנִית וַיִּזְרוֹק

וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקַדְשָׁא
בְּרִידָהּ הוּא. אַמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרוּן בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

מפֿטיר אֱלֹהִים מוֹעֵד לֹא תִצְאוּ שְׁבַעַת
יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יָמֵי מַלְאִיכֶם כִּי שְׁבַעַת
יָמִים יִמְלֹא אֶת־יְדֵכֶם: כִּי בְּאֲשֶׁר עָשָׂה בַיּוֹם
הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: וַתִּפְתַּח
אֱלֹהִים מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים
וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ כִּי־כֵן
צִוִּיתִי: כִּי וַיַּעַשׂ אֶהְרֹן וּבְנָיו אֶת כָּל־הַדְּבָרִים

אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות ח"ב ע' 978)

בַּיּוֹם קָרַבְנוּ יָאֵכַל לֹא יֵנִיחַ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרוּ (ז, טו)
בְּקִדְשֵׁים לְיִלְהֵ הוֹלֵף אַחֵר הַיּוֹם (חולין פג, א)

יש לבאר על־פי פנימיות הענינים, מדוע בסדר העולם
היום הולף אחר הלילה, ואלו לגבי הקרבנות הלילה הולף
לאחר היום. ויש לומר, העולם מתחיל ב'ערב' שהוא מצב
חשוף ברוחניות, ותפקידו של האדם להפכו ל'יום'-אור.
הקרבנות לעצמת זאת, מורים על אור נעלה שיוֹרֵד לעולם
ובכחו אֲפָשֶׁר לְהַאֲדִיר אֶת הָעוֹלָם. לְכֵן קוֹדֵם־כָּל מַגִּיעַ הָאֹר,
וְרַק אַחֲר־כֵּן מְאִירִים עִמּוֹ אֶת הַלַּיְלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – תפארת לוי יצחק, ס' ויקרא
ע' מז)

וַיִּצַק מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהְרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקִדְשׁוֹ
(ח, יב)

יש להבין בפנימיות הענינים, מדוע משיחת אהרן נעשתה
על־יְדֵי מֹשֶׁה, אֲף שֶׁהִנְתָּו שֶׁל מֹשֶׁה פְּחוּתָהּ בְּדַרְגָּתָהּ
מִקְדָּוָתוֹ שֶׁל אֶהְרֹן. בְּתוֹרַת הַתְּסִיּוֹת מְבָאָר שֶׁמֹּשֶׁה וְאֶהְרֹן
הֵם כְּנֶגֶד תּוֹרָה וְתַפְלָה. מֹשֶׁה כְּנֶגֶד תּוֹרָה - 'זְכָרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה
עַבְדִּי'. אֶהְרֹן כְּנֶגֶד תַּפְלָה - 'תְּפִלוֹת כְּנֶגֶד קְרַבְנוֹת תִּקְוָנוֹם'.
לְכֵן מְשִׁיחַת אֶהְרֹן הִתְהַוְּהָ עַל־יְדֵי מֹשֶׁה, הַיּוֹת שֶׁכָּל הָעֲנִינִים
שֶׁבְּעוֹלָם שָׂרָשָׁם מִן הַתּוֹרָה, לְכֵן גַּם הַתְּפִלָּה (אֶהְרֹן) צְרִיכָה
לְבוֹא עַל־יְדֵי תּוֹרָה (מֹשֶׁה).

וּבַלְּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: אֱלֹהִים מוֹעֵד לֹא
תִצְאוּ שְׁבַעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת יָמֵי מַלְאִיכֶם
כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֹא אֶת־יְדֵכֶם: כִּי בְּאֲשֶׁר
עָשָׂה בַיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם: וַתִּפְתַּח אֱלֹהִים מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה
שְׁבַעַת יָמִים וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא
תָמוּתוּ כִּי־כֵן צִוִּיתִי: כִּי וַיַּעַשׂ אֶהְרֹן וּבְנָיו אֶת
כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ססס

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות ח"ב ע' 20)

אם על תודה נקריבנו (ז, יב)

אם על דבר הודאה על גס שנעשה לו, כגון יורדי הים
והלכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא (רש"י)
יש להקשות: מנין לרש"י שקרבן תודה הוא על גס דוקא,
ולא תודה לה' סתם? וגם אם הפונה על גס, מה הכרח לומר
שהם דוקא ד' נסים אלו בלבד? ויש לומר: אלו קרבן תודה
הוא הודאה לה', היו צריכים להביא קרבן תודה כל יום,
שהרי הקב"ה עושה חסדים בכל רגע ורגע עם כל אדם. וזה
אינו מתקבל על הדעת. לכן רש"י מפרש שקרבן תודה
מביאים על ארוע חריג - גס, ודוקא ד' נסים אלו, כי הצווה
להביא קרבן תודה נאמר לדור המדבר, שם קרו נסים גלויים
כל יום - וירדת המן, ענני הכבוד, באר מרים וכו', ואם
הפונה בקרבן תודה היא על גס סתם, היו דור המדבר
צריכים להביא קרבן כל יום. לכן רש"י מפרש דוקא ד' נסים
הללו, שדור המדבר לא היו.

חצי קדיש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אַמֵּן בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוּרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּתַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֵגְלָא וּבְזֵמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ
לְעַלְמֵי וְלְעַלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהִי שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי
וְלְעַלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמַם,

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. *מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַץ־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּינָהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיַבְחֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמִּינָהּ, בְּשִׂמְאֹלָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. וְיִ חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיִּדְוֵל תּוֹרָה וַיִּאֲדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוף. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

כא פה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלותיכם שהפח פולם בליל ספו הוסיפו אותם על זבחיכם על זבחי שלמיכם ותקריבו אותם ואכלו הבשר שהרי אינם לרצון לפני ולמה תפסידו הבשר: כב פי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח כי תחלת תנאי לא היה אלא

שי למורא

(כד) במעצות, בעצות שלהם, לא בעצתי, וכפי שפמשיך "בשררות לבם הרע". בשרירות לבם, כפי שלכם רואה. מלשון "אשורנו" (במדבר

הפטרת פרשת צו לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בירמיה פרק ז

כא פה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר: כב פי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח: כג פי אם את הדבר הוה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם והלכתם בכל הדבר אשר אצוה אתכם למען ייטב לכם: כד ולא שמעו

אם שמוע השמעו בקולי ושמתם את בריתי והייתם לי סגולה (שמות יט): כג פי אם את הדבר הוה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים אני בעצמי אשפיע לכם טובה בנולת אמצעי ואתם תהיו לי לעם זה העשיר והבאת הקרבנות היא פאחד מכל המצות שאין נחת בהם בנולת שמוע בקול ה' והלכתם בכל הדבר אשר אצוה אתכם לא יבוא לי תועלת מזה רק למען ייטב לכם: כד ולא שמעו ולא תפשו את אונם אף יוצאי מצרים, וזכרו במעצות בעצה שלהם בשררות לבם הרע מה שהקדו

עטרת מרים

שי למורא

והתאוו ויהיו לאחור הלכו לאחור בכל יום היו פוחתים והולכים בעבודת ה' ולא לפנים: כה למן־היום אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים עד היום הזה הנה הפה פוחתים והולכים ואשלה אליכם את־פל־עברי הנביאים יום השכם ושלה בכל יום אני משכים ומשלה: כו ולוא שמעו אלי אנשי הדור הזה ועור ולא הטו את־אונם כי לא רצו כלל לבחון דברי הנביאים ויקשו את־ערפם וגם לא הסבו אותו לאחוריהם לראות, ובה הרעו מאבותם: כז אמר ה' לרמיהו ודברת כאשר תדבר אליהם את־כל־הדברים האלה ידעתי אשר ולא ישמעו אליך וברחו להם וקראת ואם תקרא אליהם ידעתי ולא יענוכה כי לא ישנו קד: כח או ואמרת אליהם אין אלה מפני ישראל אשר שמעו דבר ה' בסני, אלא זה הגוי אשר לוא־שמעו בקול יהוה אלתי ו לא לקחו מוסר מעולם אברה האמונה אמנת האל אברה מלכם ונכרתה מפייהם ולא יקרו פה: כב פה א אמר יהוה אל־יתהלל חכם בחכמתו כי לא תועיל לו כיון שלא ידע את ה' ולא תלך בדרךיו ואל־יתהלל הגבור בגבורתו שייכל להציל נפשו מן המות

כד יז). פרוש אחר, בתקף לבם, מלשון "שריר וקנים". ובתרגום יונתן בן עזיאל, בהרתור לבם. ויהיו לאחור, כלומר, בכל יום היו פוחתים והולכים בעבודת ה'. ולא לפנים, ולא היו מוסיפים והולכים. כה) יום השכם ושלה, מדי יום יום ביום השכם ושלות. כח) ונכרתה מפייהם, ונפקקה הנכרתה בפייהם.

ולא־הטו את־אונם וילכו במעצות בשררות לבם הרע ויהיו לאחור ולא לפנים:

כה למן־היום אשר יצאו אבותיכם מארץ מצרים עד היום הזה ואשלה אליכם את־פל־עברי הנביאים יום השכם ושלה: כו ולוא שמעו אלי ולא הטו את־אונם ויקשו את־ערפם הרעו מאבותם: כז ודברת אליהם את־כל־הדברים האלה ולא ישמעו אליך וקראת אליהם ולא יענוכה: כח ואמרת אליהם זה הגוי אשר לוא־שמעו בקול יהוה אלתי ולא לקחו מוסר אברה האמונה ונכרתה מפייהם: כב פה א אמר יהוה אל־יתהלל חכם בחכמתו ואל־יתהלל הגבור בגבורתו אל־יתהלל עשיר בעשרו: כג כי אם־בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי כי אני יהוה עשה חסד משפט וצדקה בארץ פירבאלה חפצתי נאם־יהוה:

או מן השבי אל־יתהלל עשיר בעשרו לפדות בו נפשו מן המות או מן השבי: כג כי אם־בזאת יתהלל המתהלל ישבח את עצמו השכל כמה שהשכיל וידע אותי כי אני יהוה ואין עוד ואני הוא העשה חסד לאוהבי ולשומרי מצותי, ועושה משפט להפרע מן הרשעים וצדקה בארץ לקבל את השבים פירבאלה חפצתי נאם־יהוה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְפָנָיו, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׂלֵא יִכְפֹּה נְרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְתָּ לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכַבּוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:
אור ליום שישי, ז' ניסן

אגרות קודש

ב"ה, ח' ניסן, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"א אדר, בו כותב אודות מצבו המשפחתי וגילו שהוא בן 22 ועומד על פרשת דרכים אם להמשיך במקצוע ההוראה שהתחיל בה והצליח, או להמשיך בלימודו בישיבה, ושואל חוות דעתי בזה.

לפי הנהוג בירושתי"ו ומנהג נכון וטוב, ותורה היא שלא לחכות בנשואין בגיל מאוחר וכו', הנה צריך הוא לעסוק במרץ המתאים בחיפוש שידוך טוב, ובטח שאלה זו קשורה ג"כ בסידור ענין של פרנסה ובהביא בחשבון גם את ההכרח הכי גדול בתקופתנו זו, ובפרט באה"ק ת"י לנצל כל כחות ההוראה הנמצאים בין חוגי החרדים לדבר ה', ולנצל במילואם, לכן לדעתי עליו להמשיך להשתדל ולהגדיל עסקנותו בהוראה על טהרת הקדש, ויה"ר שיקוים בו פתגם רבנו הזקן בעל התניא והשו"ע אשר ע"י צדקה (שגם צדקה רוחניות בכלל) נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה שאז אף שיתמעט הזמן שיוכל להקדיש ללמוד תורה בפני עצמו הנה תתרבה ההצלחה ההבנה וההשגה בזמן זה.

תמי' בעיני מ"ש אשר טעם מתורת חב"ד אבל לא יוכל לסבול את המאור הגדול, ולא זכה להמשיך בדרכי החסידות, ובטח גם הוא מבין ואפילו לאחר התבוננות קלה שאי אפשרי הוא מה שכותב, כי הרי לא ניתנה תורה למלאכי השרת וכל חלק מהתורה שמתגלה ומתפרסם, הנה כל מי שנודע לו אודות מציאות חלק תורה זו, ביחד עם הידיעה חלה עליו מצות ת"ת גם בחלק זה, שת"ת שקולה כנגד כל המצות, ובפנימיות התורה הנקראת בזהר הק' נשמטא דאורייתא ה"ה הנשמה והחיות גם של לימוד נגלה דתורה, ומה שכותב שלא זכה לזה, הנה אין זה ענין של זכות אלא כפסק רז"ל לא יגעת ומצאת אל תאמין, ולאידך גיסא יגעת ולא מצאת ג"כ אל תאמין. מובן אשר השאור שבעיסה מעכב אצל כאו"א, ובמילא קרוב לודאי שכאן ג"כ הסיבה בהני"ל, והרי בכגון דא נאמר לא יהי בך אל זר כו' זה יצה"ר (שבת ק"ה ע"ב), והשי"ת יצליחו לבשר טוב בכל הני"ל.

בברכה לחג פסח כשר ושמח,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

לוח זמנים לשבוע פרשת צו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ו		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
19:33	18:37	19:23	18:19	18:57	17:53	10:43	9:46	9:39	8:43	9:05	8:10	6:35	5:43	באר שבע (ח)
19:34	18:29	19:23	18:19	19:00	17:56	10:42	9:45	9:38	8:43	9:03	8:08	6:34	5:42	חיפה (ח)
19:32	18:20	19:22	18:18	19:00	17:56	10:41	9:45	9:37	8:42	9:03	8:08	6:33	5:41	ירושלים (ח)
19:34	18:38	19:24	18:20	18:58	17:54	10:43	9:46	9:39	8:44	9:04	8:09	6:35	5:43	תל אביב (ח)
19:05	17:59	18:52	18:43	18:18	18:10	9:54	9:59	8:49	8:56	8:04	8:12	5:42	5:54	אוסטריה, וינה (ח)
19:59	19:05	19:48	19:58	19:22	19:31	11:27	11:26	10:25	10:24	9:49	9:47	7:30	7:24	אוסטרליה, מלבורן (ק)
19:05	18:01	18:52	18:44	18:20	18:12	9:57	10:02	8:52	8:59	8:08	8:16	5:46	5:57	אוקראינה, אודסה (ח)
18:39	17:33	18:26	18:17	17:52	17:44	9:28	9:34	8:23	8:31	7:38	7:46	5:16	5:29	אוקראינה, דונייצק (ח)
18:51	17:44	18:37	18:28	18:04	17:55	9:39	9:45	8:34	8:41	7:49	7:57	5:27	5:40	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
19:19	18:11	19:05	18:55	18:30	18:21	10:05	10:10	8:59	9:07	8:12	8:20	5:52	6:05	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
19:12	18:03	18:58	18:48	18:23	18:13	9:57	10:03	8:52	8:59	8:04	8:12	5:44	5:57	אוקראינה, קייב (ח)
19:30	18:29	19:17	19:09	18:48	18:40	10:23	10:28	9:18	9:25	8:36	8:43	6:12	6:24	איטליה, מילאנו (ח)
18:53	18:05	18:44	18:46	18:22	18:24	10:18	10:20	9:16	9:17	8:47	8:49	6:16	6:18	אקוואדור, קיטו (ח)
19:31	18:38	19:21	19:29	18:55	19:03	11:00	11:00	9:59	9:57	9:24	9:22	7:03	6:58	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:24	19:27	20:13	20:23	19:44	19:54	11:52	11:51	10:51	10:49	10:13	10:10	7:56	7:50	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:06	19:07	19:55	19:49	19:26	19:20	11:07	11:11	10:03	10:08	9:25	9:31	6:58	7:07	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:57	18:57	19:45	19:39	19:16	19:10	10:56	11:01	9:52	9:58	9:13	9:19	6:46	6:56	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:57	18:58	19:46	19:39	19:17	19:10	10:57	11:01	9:52	9:58	9:13	9:19	6:47	6:57	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
20:35	19:34	20:23	20:16	19:53	19:46	11:32	11:37	10:28	10:34	9:48	9:54	7:22	7:32	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:13	19:20	20:03	19:59	19:38	19:35	11:23	11:27	10:19	10:24	9:46	9:51	7:16	7:23	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:47	18:51	19:36	19:32	19:10	19:05	10:53	10:57	9:49	9:54	9:14	9:19	6:45	6:53	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:10	19:17	20:00	19:57	19:36	19:33	11:23	11:26	10:19	10:23	9:47	9:52	7:17	7:23	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:54	18:53	19:42	19:35	19:12	19:06	10:52	10:57	9:48	9:54	9:08	9:14	6:42	6:52	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:53	18:52	19:41	19:34	19:11	19:05	10:51	10:55	9:46	9:52	9:06	9:13	6:41	6:51	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:09	18:20	19:00	19:05	18:37	18:42	10:38	10:38	9:36	9:36	9:06	9:06	6:38	6:37	בוליביה, לה-פס (ח)
19:58	18:48	19:44	19:33	19:08	18:58	10:41	10:47	9:36	9:44	8:47	8:56	6:28	6:42	בלגיה, אנטוורפן (ח)
19:58	18:48	19:43	19:33	19:08	18:58	10:42	10:47	9:36	9:44	8:48	8:56	6:28	6:42	בלגיה, בריסל (ח)
18:43	17:57	18:34	18:40	18:14	18:20	10:12	10:13	9:10	9:10	8:39	8:39	6:13	6:11	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:31	17:41	18:22	18:28	17:58	18:04	10:00	10:01	8:58	8:58	8:28	8:27	6:01	5:59	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
19:17	18:11	19:02	18:52	18:28	18:18	9:59	10:05	8:54	9:02	8:05	8:13	5:46	5:59	בריטניה, לונדון (ח)
19:29	18:19	19:14	19:03	18:36	18:25	10:07	10:13	9:02	9:10	8:10	8:19	5:53	6:08	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
19:25	18:15	19:10	18:59	18:34	18:24	10:05	10:11	9:00	9:08	8:09	8:18	5:51	6:05	גרמניה, ברלין (ח)
19:39	18:31	19:25	19:15	18:50	18:41	10:25	10:30	9:19	9:27	8:32	8:40	6:12	6:25	גרמניה, פרינקפורט (ח)
18:44	18:00	18:35	18:41	18:16	18:23	10:13	10:13	9:11	9:11	8:40	8:39	6:14	6:12	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:24	18:33	19:15	19:13	18:51	18:50	10:41	10:44	9:38	9:42	9:08	9:11	6:36	6:41	הודו, מומבאי (ח)
19:20	18:29	19:11	19:09	18:47	18:46	10:37	10:40	9:34	9:38	9:04	9:08	6:33	6:38	הודו, פונה (ח)
18:53	17:48	18:40	18:31	18:07	17:59	9:43	9:49	8:38	8:45	7:54	8:01	5:32	5:44	הונגריה, בודפשט (ח)
19:02	18:01	18:50	18:43	18:20	18:14	10:01	10:06	8:57	9:03	8:17	8:24	5:51	6:01	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:23	18:25	19:12	19:06	18:44	18:38	10:26	10:30	9:22	9:27	8:45	8:50	6:17	6:26	יוון, אתונה (ח)
19:13	18:08	19:00	18:52	18:28	18:19	10:04	10:10	9:00	9:06	8:15	8:23	5:53	6:05	מלדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת צו בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:21	18:31	19:12	19:11	18:49	18:47	10:38	10:41	9:35	9:39	9:05	9:08	6:33	6:38	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:11	18:12	18:59	19:11	18:28	18:39	10:37	10:35	9:36	9:33	8:54	8:51	6:41	6:33	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)
18:54	18:00	18:44	18:41	18:19	18:16	10:06	10:09	9:02	9:07	8:30	8:34	5:59	6:06	נפאל, קטמנדו (ח)
19:44	18:56	19:35	19:37	19:13	19:15	11:09	11:11	10:06	10:08	9:38	9:40	7:06	7:08	סינגפור, סינגפור (ח)
18:54	17:43	18:39	18:28	18:02	17:52	9:35	9:41	8:29	8:37	7:39	7:48	5:21	5:35	פולין, ורשא (ח)
18:45	17:57	18:36	18:40	18:14	18:18	10:13	10:14	9:11	9:12	8:42	8:43	6:13	6:12	פרו, לימה (ח)
19:48	18:44	19:35	19:27	19:03	18:55	10:41	10:46	9:36	9:42	8:53	9:00	6:29	6:41	צרפת, ליאון (ח)
20:02	18:57	19:49	19:40	19:16	19:07	10:50	10:55	9:45	9:52	8:59	9:07	6:38	6:50	צרפת, פריז (ח)
18:37	17:48	18:28	18:29	18:06	18:07	10:00	10:02	8:57	9:00	8:29	8:31	5:57	6:00	קולומביה, בוגוטה (ח)
20:22	19:23	20:10	20:03	19:42	19:35	11:18	11:22	10:13	10:19	9:32	9:38	7:07	7:18	קנדה, טורונטו (ק)
20:01	18:59	19:49	19:41	19:18	19:10	10:54	10:59	9:49	9:56	9:06	9:14	6:43	6:54	קנדה, מונטריאול (ק)
19:41	18:44	19:30	19:25	19:03	18:58	10:47	10:51	9:43	9:48	9:07	9:13	6:39	6:47	קפריסין, לרנקה (ק)
20:19	19:04	20:03	19:51	19:24	19:13	10:54	11:01	9:49	9:57	8:55	9:05	6:40	6:55	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
19:54	18:42	19:38	19:26	19:02	18:49	10:28	10:34	9:22	9:31	8:26	8:36	6:12	6:28	רוסיה, מוסקבה (ח)
19:30	18:25	19:17	19:08	18:44	18:36	10:21	10:26	9:16	9:23	8:32	8:39	6:09	6:21	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
19:35	18:34	19:22	19:13	18:53	18:45	10:26	10:31	9:21	9:27	8:36	8:44	6:14	6:26	שווייץ, ציריך (ח)
19:01	18:12	18:52	18:52	18:30	18:29	10:21	10:24	9:18	9:21	8:49	8:52	6:17	6:21	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פלאויב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפלפורעניזות המתרגשות וכאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כלפה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

P.P.

שולם

1949

תל אביב

Dvar Malchus

Issue # 00470

22/03/2015

2 3 0 4 - 3 3 7 7